A stylized, high-contrast black and white illustration of several faces, rendered in a graphic, almost cubist style. The faces are overlapping and expressive, with prominent features like eyes, noses, and mouths. The background is filled with intricate, swirling patterns and lines, creating a sense of movement and depth. The overall composition is dense and visually striking.

ალქოჩარი

**ქართვანთა კაზუსი
და რაჲი სამსჯანრო**

ალქონარი • ქართველთა კაზუსი და ჩემი სამსჯავრო

თბილისი
2020

აღქოჩარი

**ქართვანტა კაზუსი
და რაზი სავსჯანრომ**

თბილისი
2020

გამომცემლობა
„თეკა&კომპანია“

სარჩევი

ნაწილი.1 ქართველი ერის ვინაობა	8
თავი1. ქართველი ერის გენეზისი	8
1. ბიბლიური ვერსია	8
2. ქართველ ისტორიკოსთა ვერსია	21
თავი 2. ქართველთა გენეზისი ქრისტიანობის მიღებიდან-დღემდე	33
1. გენეზისი ქრისტიანობის მიღებიდან - რუსეთთან შეერთებამდე.....	33
2. გენეზისი რუსეთთან შეერთებიდან -დღემდე	40
დასკვნა	48
ნაწილი!! ჩემი წინაპრები	58
თავი 1.ჩემი მამა-პაპანი	58
1. სიცოცხლე ზოგადად	58
2. წარმომავლობა	59
3. პაპაჩემ გეურიქის ისტორია	65
4. მამაჩემ შაქროს ისტორია.....	73
ნაწილი!!! ჩემი ცხოვრება	102
1. ბავშობა და ყრმობა.....	102
2.ჯარში სამსახური	104
3.ცსუ-ს კურსებზე	110
4.იაკუტიასა და მაგადანში	111
5.გორკში	124
6.მადნეულის სამთო გამამდიდრებელ კომბინატში	130
7.კვლავ ჯარში	135
8.კვლავ საქართველოში	143

9.ტიუმენის ადვოკატურასა და პროკურატურის ორგანოებში	146
-ოქტომბრის რაიონში.....	146
-ქ.ხანტი-მანსისკში	159
-ლენინგრადის დახელოვნების ინსტიტუტი	164
-იამალა-ნენეცკის ონომიური ოლქ პროკურატურაში.....	167
10.კვლავ საქართველოში	176
-დმანისის აგროგაერთიანებაში	176
-დმანისის პარტიის რაიკომში.....	179
-დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოში	183
-დმანისის გამგეობაში.....	187
-საქართველოს თავდაცვის სამინისტროში.....	192
-საქართველოს მთავარ სამხედრო პროკურატურაში	194
-ახალციხის რეგიონის სამხედრო პროკურატურაში	206
-ადვოკატად მუშაობა.....	215
-ჩემი ოჯახი	218
დასკვნა	219
დანართები (1) პირადი სურათები, ცნობები, დახასიათებები, სტატიები ჟურნალ-გაზეთებიდან და განათლების დამადასტურებელი დოკუმენტები, რომლებიც წარმოგვიდგენენ ალექსანდრე ქოჩიაშვილის რეალურ სახეს. აგრეთვე, 90-იან წლებში დმანისში განვითარებული არმენოფობიის მასალები	222-311
(2) შემოქმედებითი საქმიანობის ამსახველი მასალა	
Семья как форма социального явления.	312
Пьянства формаа социальной «активности»	324
Преступность и как сней бороться.....	331
О комиссии Дманиского РК КП Грузии	335

О перестройке.....	346
Право как форма общественного сознания	353
რეფერატი იჯარის შესახებ	365
დმანისური იჯარა	367
Об улучшении хозиаиственног механизма АПК	414
Сушность принципа демократического централизма	420
Предложения о демократизации	421
Что главное сейчас и после перестроичний период	433
იჯარის შესახებ.....	449
ჭეშმარიტების ახალი ვერსია.....	497
წარდგინება	509
სადეზერტირო დანაშაულებაზე	518
გამოყენებული ლიტერატურა.....	557

ნაწილი 1. ქართველი ერის ვინაობა

თავი 1. ქართველი ერის გენეზისი

1. ბიბლიური ვერსია

ა) XI ს-ის ქართველი ისტორიკოსის, რუისის ეპისკოპოს ლეონტი მროველის შეხედულებით, რომელსაც ზოგი VIII-ე საუკუნის მკვლევარად მიიჩნევს და რომელიც „შატბერდის კრებულში“ მოხსენიებულ ბიზანტიელ იპოლიტე რომაელის „ქრონიკონს“ ერდნობა, – ქართველი ერის წარმოშობის ისტორია ასეთია:

„პირველად ვახსენეთ ესე, რამეთუ სომეხთა და ქართველთა, რანთა და მოვაკელთა, ჰერთა, და ლეკთა, და მეგრელთა, ამათ თვისთა ერთი იყო მამაი, სახელით თარგამოს. ესე თარგამოს იყო ძე თარშისა, ძის ნული იაფეთისა, ნოეს ძისაი. და იყო ესე თარგამოს კაცი გმირი.

და შემდგომად განყოფისა ენათაისა, ოდეს აღაშენა ნებროთ ბაბილონის გოდოლი და განეყვნეს მუნ ენანი, და განიშენნეს მუნით ყოველსა ქვეყანასა, წამოვიდა ესე თარგამოს ნათესავითურთ მისით, და დაემკვიდრა ორათა მათათა შუა კაცთ შეუვალთ, არარატსა და მასისისა.

და იყო ნათესავი მისი დიდი ურიცხვ, რამეთუ ესხსნეს ცოლი მრავალ, ძენი და ასულნი, და შვილნი და შვილის შვილნი, ძეთა და ასულთა მისთანი. რამეთუ ცხოვნდა იგი ექსუას ნელ, და ვერლარა იტევდა ქვეყანაი არარატისა და მასისაი.

ხოლო ქვეყანაი იგი, რომელი წილით ხუდომდა, ეს არს საზღვარი ქვეყანისა მასისაი: აღმოსავლეთით – ზღუაი გურგენისაი, დასავლით – ზღუაი პონტოსაი და სამხრით – მთაი ორეთისა, და ჩრდილოეთ – მთაი კავკასისაი.

ხოლო შვილთა შორის თარგამოსისთა გამოჩნდეს კაცნი რვანი, გმირნი, ძლიერნი და სახელოვანნი, რომელთა სახელები

ესე არს: პირველსა ერქუა ჰაოს, მეორეს – ქართლოს, მესამესა-ბარდოს, მეოთხესა-მოვაკან, მეხუთესა – ლეკან, მეექვსესა – ჰეროს, მეშვიდესა-კავკას, მერვესა-ეგროს... განუყო თარგამოს ქვეყანაი და ნათესავი თვისი რვათა ამათ გმირთა: ნახევარი ნათესავისა მისისაი და ნახევარი და უმჯობესი ქუეყანისა მისისაი მისცა ჰაოსს, ხოლო შვიდთა ამათ მისცა ხუედრი მათი არძანგებისამებრ მათისა.

წამოიყვანნა შვიდნი იგი ჩრდილოით კერძო და განუყვნა ქვეყანანი ღირსებისამებრ მათისა: მისცა ქართლოს და უჩინა საძღვარ: აღმოსავლით – ჰერეთ და მდინარე ბერდუჯისი, დასავლით – ზღუაი პონტოსაი, სამხრით-მთაი, რომელი მოჰყვების დასავლით კერძო, რომლისა წყალი გარდმოდის ჩრდილოით კერძო და მიერთვის მტკვარსა, რომელი მიჰყვების მთაი შორის კლარჯეთისა და ტაოსა ვიდრე ზღუამდის, და ჩრდილოით – საზღვარი ლადოი მთაი მცირე, რომელი გამოვალს შტოდ კავკასიისაგან, და მოჰკიდავს წუერი დასასრულსა ლადოისასა, რომელსა ჰქვიან ლიხი, და ამით საზღვართა საშუალ მისცა ყოველი ქართლოსს.

ხოლო ბარდოს მისცა ...

ხოლო მოვაკანს მისცა ...

ხოლო ჰეროს მისცა ...

ხოლო ეგროსს მისცა ქუეყანაი ზღვის ყურისაი და უჩინა საზღვარი: აღმოსავლით – მთაი მცირე, რომელს ჰქვიან ლიხი, დასავლით ზღუაი, მდინარე მცირისა ხაზარეთისაი, სადა წარსწუდების წუერი კავკასიისაი...

ხოლო კავკასიათა ჩრდილოით არა იყო ხუედრი თარგამოსისი, არამედ არა იყო კაცი კავკასიასა ჩრდილოით და იყო უმკვიდრო. ამისათვის... ლეკანს მისცა... და მისცა კავკასს... ხოლო ჰაოს დაემკვიდრა საყოფელთა თარგამოსისთა და იპურა ქვეყანაი ჩრდილოით, ვითა დამიწერია, სამხრით-ვიდრე მთამდე ორეთისა, აღმოსავლით – ვიდრე ზღუამდე გურგენისა და დასავლით – ვიდრე ზღუამდე პონტოისა და ამათ შვიდთავე

გმირთა იყო გამგებელი და უფალი ჰაოს, და ამათ ყოველთა ერთი ენაი – სომხური. და ესე რვანივე ერთობით ჰმონობდეს ნებროთ გმირსა, რომელ იყო მეფე ყოვლისა ქუენანისაი....

და ესე ქართლოს მოვიდა პირველად ადგილსა მას, სადა შეერთვის არაგვ მტკუარსა, და განვიდა მთასა ზედა, რომელსა ეწოდების არმაზი, და პირველად შექმნა მუნ ზედა სიმაგრე და იშენა... სახლი, და ვიდრე აღმართებამდე მუნ ზედა კერპი არმაზისი, ერქუა მთასა მას ქართლი. და მის გამო ეწოდა ყოველსა ქართლსა ქართლი – ხუნანითგან ვიდრე ზღუამდე სპერისა. შემდგომად მისავე ქართლოს აღაშენა ციხე ორბისაი, რომელსა ან ჰქვია სამშვილდე და კუალად აღაშენა მტუერის ციხე, რომელსა ან ჰქვია ხუნანი...

ხოლო შვილთა შორის მისთა გამოჩნდეს ხუთნი გმირნი, რომელთა სახელებია: პირველსა ერქვა მცხეთოს, მეორესა-გარდაბოს, მესამესა-კახოს, მეოთხესა-კუხოს, მეხუთესა – გაჩიოს, ...

მოკვდა ქართლოს... განუყვა ცოლმან ქართლოსისმან ხუთივე იგი გმირნი, შვილნი მისნი: გარდაბოს მისცა ხუნანი და უჩინა საზღვარი: აღმოსავლით-მდ. ბერდუჯისა, დასავლით-ქალაქი გაჩიანი, და სამხრით-მთაი პირველ ხსენებული, და ჩრდილოით-მტკვარი.

ხოლო გაჩიოს მისცა ორბის ციხე და სკვრეთისა მდინარითგან ვიდრე თავადმე აბოცისა და ამან აღაშენა ქალაქი გაჩიანი, ...

ხოლო კუხოს მისცა ბოსტან ქალაქი, რომელსა ან ჰქვია რუსთავი, და მისცა არაგვთაგან ვიდრე ჰერეთამდე, თავადმე მთისა კახეთისა და მტკუარსა შუა.

ხოლო კახოს მისცა კავკასიასა და კახეთისა მთასა შორის არაგვთაგან, ვიდრე ტყეებამდე, რომელ არს საზღვარი ჰერეთისაი, ...

ხოლო მცხეთოს, რომელი უგმირესი იყო ძმათა, ესე დარჩა საყოფელთა მამისა მათისა ქართლოსისთა, რომელსა ან ჰქვიან

არმაზი. და დაიპყრა ქვეყანა ტფილისითგან და არაგვთაგან დასავლით, ვიდრე ზღუამდე სპერისა. და ესე იყო გამგე და უფალი მათ ოთხივე ძმათა ზედა და ეს ოთხნივე იყვნეს მორჩილი მისი.

ხოლო მრავალთა წელთა და მრავალთა ჟამთა ცხოვნდა ძე ქართლოსისი და განმრავლდა ნათესავი მისი. ხოლო შვილთა შორის მცხეთოსისთა გამოჩნდეს სამნი გმირნი სახელოვანნი, რომელთა სახელებია: პირველისა უფლოს, და შემდგომის- ოძროხს, მესამისა-ჯავახოს.

განუყო მათ ქვეყანაი და ნათესავი მათი ყოველი: ოძროხს მისცა ტაის კართაგან ვიდრე ზღვამდე სპერისა ქვეყანაი კლდოვანი, ...

ჯავახოს მისცა ფარავნითგან, ვიდრე თავადმე მტკვრისა,.... ხოლო უფლოს დარჩა საყოფელთა მამისა მათისა მცხეთოსის-თა მცხეთას, და ეპყრა ქვეყანაი არაგვთაგან და ტბილისთაგან, ვიდრე ტასის კარამდე და ფარავნამდე, ... უწოდა ამას ქუეყანასა ზენა სოფელი, რომელსა აწ ჰქვიან შიდა ქართლი...

ხოლო ვითარცა მოკვდა მცხეთოს, ძე ქართლოსისის, შთავარდა შური შორის შვილთა ქართლოსისთა, ინყეს ბრძოლად და ხდომად ურთიერთს, რამეთუ უფლოს, ძესა მცხეთოსისას არა ერთდეს, არცა ხადოდეს უფლად, რომელი დატოვებული იყო საყდართა ქართლოსისთა, რამეთუ მამისა მისისაგან მიცემულ იყო უფლებაი ქართლოსიანთაი...

... მოვიდეს თურქნი ოტებულნი მისვე ქაიხოსროსაგან, გამოვლეს ზღუაი გურგანისი, აღმოჰყვეს მტკუარსა და მოვიდეს მცხეთას სახლი ოცდარვა (28 000 სული) და ეზრახნეს მამასახლისსა მცხეთისასა, აღუთქვეს შეღწევაი სპარსთა ზედა. ხოლო მამასახლისმან... აუწყო ყოველთა ქართველთა, ინებეს დამეგობრებაი მათ თურქთა, რამეთუ აქუნდა შიში სპარსთაი, და შემწეობისათვის დაიმეგობრნეს თურქნი... და განიყვნეს ყოველთა ქალაქთა შინა. ხოლო უმრავლესნი მათგანნი მოვიდეს და ჰპოვეს ადგილი ერთი მცხეთას, დასავლით კერძო,

კლდეთა შორის გამოკვეთილი ღრმაი, და მოითხოვეს ადგილი იგი მცხეთელთა მამასახლისისაგან, მისცა და აღაშენეს იგი. ეწოდა მას ადგილსა სარკინე, ...

და გამოხდეს ამას შინა ჟამნი მრავალნი, მაშინ ნაბუქოდონოსორ მეფემან წარმოუტყუანა იერუსალიმი, და მუნიტ ოტე-ბუღნი ჰურიანი მოვიდეს ქართლს და მოითხოვეს მცხეთელთა მამასახლისისაგან ქვეყანაი ხარკითა. მისცა და დასხნა არაგუსა ზედა, წყაროსა, რომელსა ჰქვიან ზანავი, და რომელი ქვეყანაი აქუნდა მათ ხარკითა, ან ჰქვიან ხერკ, ხარკისა მისთვის.

აქამომდეს ქართლოსიანთა ენაი სომხური იყო, რომლისა ზრახავდეს. ხოლო ოდეს შემოკრბეს ესე ურიცხვნი ნათესავნი ქართლსა შინა, მაშინ ქართველთაცა დაუტოვეს ენაი სომხური. და ამათ ყოველთა ნათესავთაგან შეიქმნა ენაი ქართული და იპყრეს სჯული უბოროტესი ყოველთა ნათესავთა, რამეთუ ცოლ-ქმრობისათვის არა უჩანდა ნათესაობაი და ყოველსა ნათესავსა სულიერსა ჭამდეს, საფლავი არა იყო და მკვდარსა შეჭამდეს.

შემდგომ ამისა რაოდენთამე წელიწადთა მეფე სპარსეთის ძე სპანდიანტისი... ბაჰრამ... დაიპყრო ბაბილოვანი და ასურეთი, მოხარკე – ყვნა ბერძენნი და ჰრომნი. და მაშინ ქართველნი მოხარკე იყვნეს მისდავე. და იყვნეს ქართლსა ესრეთ აღრეულ ესე ყოველნი ნათესავნი და იზრახებოდა ქართლსა შინა ექვსი ენაი: სომხური, ქართული, ხაზარული, ასურული, ებრაული და ბერძნული. ეს ენანი იცოდეს ყოველთა მეფეთა ქართლისათა, მამათა და დედათა.

ესე ალექსანდრე გამოჩნდა ქუეყანასა, რომელსა ჰქვიან მაკედონი...

ამან... დაიპყრნა ყოველნი კიდენი... და მოვიდა ქართლად და პოვნა ყოველნი ქართველნი უბოროტეს ყოველთა ნათესავთა სჯულითა, რამეთუ ცოლ-ქმრობისა და სიძვისა თვისობა უჩნდა...

... დაიპყრა ალექსანდრემ ყოველი ქართლი და მოსჩანა

ყოველნი იგი ნათესავნი აღრეულნი, ქართლს მყოფნი, და უცხონი... და დაუტევნა ნათესავნი ქართლოსიანნი, და დაუტოვა მათ ზედა პატრიკად სახელით აზონ...

... და ვითარცა მოკვდა ალექსანდრე, ამან აზონ დაუტოვა სჯული ალექსანდრეს მოცემული, იწყო კერპთმსახურება და შექმნა ორნი კერპნი ვერცხლისანი-გაცი და გაი.

... მას ჟამსა შინა იყო ჭაბუკი... მცხეთას... ფარნავაზ... მამულად ქართველი, ნათესავი უფლოს მცხეთოსის ძისაი, და დედულად სპარსი ასპანელი და იყო იგი ძმისწული სამარისი, რომელიც მცხეთის მამასახლისი იყო. ესე სამარ და ძმაი მისი მამაი ფარნავაზისი მოკლულ იყო ალექსანდრესგან. ხოლო დედასა ფარნავაზისისასა წარეყვანა ფარნავაზ, სამისა წლისა ყრმაი და შევლტოლილ იყო კავკასიად, და მუნ აღზრდილ იყო, და მოსრულიყო მცხეთასა, მამულსა თვისსა.

ერთ დღეს ნადირობისას... ნახა კლდისა... ძირსა ქუაბი... ოქრო და ვერცხლი მიუწვდომელი... შემოკრიბეს ...

... წარაგზავნა მონაი... ქუჯის თანა და ჰრქუა „მე ვარ ნათესავი უფლოსისი, მცხეთოსის ძისა და ძმის წული სამარა მამასახლისისაი და არს ჩემთანა ხუასტაგი დიდი ძალი. ან უკეთუ ინებო, რაითა მოვიდე შენთანა და ვიყვნეთ ჩუენ ძმა, და ვიხმაროთ ხუასტაგი... და გამოუჩნდეთ მტრად აზონ ერისთავსა, და სუემან ჩუენმან მოგვცეს ჩუენ ძლევაი კეთილი“.

მაშინ განიხარა ქუჯი... და ჰრქუა: „აღდექ და მოვედ ჩემ თანა, და ნუ ჰშურობ ხუასტაგსა შენსა, და ხუასტაგითა შენითა განგიმრავლნე სპანი შენნი, ვიდრე გამოვჩნდეთ მტრად აზონისა... და ვგონებ, რომელ ჰრომთა მათგანიცა გამოგუერთნენ, რამეთუ ურიცხვნი აწყუედილ არიან მათგანიცა აზონისაგან“.

მაშინ ფარნავაზ... წარვიდა... და რომელი შესაძლებელი იყო, განძი წარიტანა თანა, და ჰრქუა მას ქუჯი: „შენ ხარ შვილი თავთა მათ ქართლისათაი, და შენ გმართვეს უფლებაი ჩემი. ან ნუ ჰშურობ ხუასტაგსა შენსა, რათა განვიმრავლნეთ სპანი შენნი, და თუ მოგუეცეს ძლევაი, შენ ხარ უფალი ჩემი

და მე ვარ მონაი შენი“.

მაშინ ათასი მხედარი რჩეული ჰრომთა მათგანი, რომელთა ბოროტი წარჰკიდებოდა აზონისაგან, განუდგეს აზონს და მივიდეს წინაშე ფარნავაზისა. მაშინ ყოველნი ქართველნი განუდგეს აზონს, ხოლო სპანი, რომელ დარჩეს, ვერღარა მიენდო მათ,... წავიდა აზონ და მივიდა კლარჯეთს და განმაგრდა. ხოლო მოვიდა ფარნავაზ მცხეთას, და დაიპყრნა... ციხენი მცხეთისანი და მასვე წელიწადსა... დაიპყრა ყოველი ქართლი თვინიერ კლარჯეთისა

... მოკლეს აზონ... ფარნავაზ... დაიპყრა კლარჯეთი და წარმოვიდა მცხეთად.

ხოლო ეგრის წყალს ქუემოთით დარჩა ბერძენთა... არ ინებეს განდგომა.

მაშინ ფარნავაზ მისცა დაი მისი ოვსთა მეფესა ცოლად და მეორე დაი მისი მისცა ქუჯის ცოლად და მისცა ქუჯის ქუეყანაი ეგრეს წყალსა და რიონსა შუა, ზღვათაგან მთამდე, რომელსა შინა არს ეგრისი და სუანეთი, და დაამტკიცა ერისთავად მუნ.

მაშინ ფარნავაზ... მეფე იქმნა ყოველსა ქართლსა და ეგრისსა ზედა, და განამრავლნა ყოველნი მხედარნი ქართლოსიანნი, განაწესა ერისთავნი რვანი და სპასპეტი.

ერთი გააგზავნა მარგვს ერისთავად... ერთი კახეთს... ერთი ხუნანს... ერთი სამშვილდეს... ერთი წუნდას... ერთი ოძროხის... ერთი კლარჯეთს... ქუჯი კი იყო ერისთავი ეგრისისაი. ხოლო ერთი დაადგინა სპასპეტად და მისცა ტბილისთაგან, ვიდრე ტასისკარამდე და ფარნავარდამდე, რომელ არს შიდა ქართლი. და ესე სპასპეტი იყო ყოვლადვე წინაშე მეფისა და მთავრობით განაგებდის ყოველთა ერისთავთა ზედა. ხოლო ერისთავთა ქუეშე ადგილთა განაჩინნა სპარსალარნი და ათასისთავნი, და მათ ყოველთაგან მოვიდოდა ხარკი სამეფოდ და საერისთაოდ.

... ფარნაოზ შექმნა კერპი დიდი სახლსა ზედა თვისსა,

ესე არს არმაზი, და ფარნავაზს სპარსულად არმაზ ერქუა,...
ემსახურებოდა მეფესა ასურისტანისასა, ...

ხოლო იგი ჰრომნი ათასნი მხედარნი, რომელნი აზონისა-
გან მოერთნეს ფარნავაზს... განყვნა ხევთა და ქვეყანათა შინა,
იპყრნა იგინი კეთილად, და უწოდა მათ სახელად აზნაურნი.

... ფარნავაზ... ესუა ძე და უწოდა საურმაგ და ეს ფარნა-
ვაზ იყო პირველი მეფე ქართლსა შინა ქართლოსისა ნათესა-
ვთაგანი. ამან განავრცო ენაი ქართული და არღარა იზრახე-
ბოდა სხუაი ენაი... შექმნა მნიგნობრიობაი ქართული.

... მეფე იქმნა მისი ძე საურმაგ.

... საურმაგ ნამოაყვანინა იგინი (დურძუკები)... ნახე-
ვარნი... დასხნა მთიულეთს დიდოეთიდან ვიდრე ეგრისამდე,
რომელ არს სუანეთი. და ესენი იპყრნა მისანდობლად თვისად,
დედულნი.

... მეფობდა საურმაგ მრავალწელთა და მოკვდა, მეფე იქმ-
ნა მისი შვილი მირვან... და მოკუდა რაი ადრეკი, მეფობდეს
შემდგომად მისი შვილნი.

ხოლო ამათსა მეფობასა ვესპასიანოს, ჰრომთა კეისარმან,
წარმოტყუენა იერუსალიმი, და მუნით ოტებულნი ჰურიანი
მოვიდეს მცხეთასა და დასხდეს ძუელადვე მოსრულთა ჰურია-
თა თანა, რომელთა თანა – ერთნეს შვილნი ბარაბასნი, რომელი
ჯუარცუმასა უფლისასა განუტევეს ჰურიათა უფლისა ჩუენისა
იესუსის წილ ...

და ესრეთ სახედ ნათელ იღეს ყოველმან ერმან და სიმრა-
ვლემან ქართლისაგან თვინიერ, ხოლო არა ნათელ იღეს
მათეულთა კავკასიანთა მიფენასა, არამედ დადგეს ბნელსა შინა
ჟამ რაოდენმე და ჰურიათა მცხეთელთა არავე დადგეს ნათელ
– იღეს, გარნა ბარაბიანთა ორმეოცდაათემან სულმან,... “1

**ბ) ლეონტი მროველის ამ ისტორიას მთლიანად იზიარებს
და ვიტყობდი იმეორებს, მე-XVIII ს-ის ისტორიკოსი ვახუშტი
ბატონიშვილი თავის „აღწერა სამეფოსა საქართველო-ში“, თუმ-
ცა მისგან განსხვავებით სიტყვა „საქართველოს, „ქართლის“,**

ანდა „ქართლოსიანის“ ნაცვლად იგი ხშირად ხმარობს სიტყვა „ივერს“, „ივერიას“, ანდა შესაბამისი ინტერპრეტაციით ცვლის მათ შინაარსს, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ შეიძლება თვით მროველის „ისტორიაც“ თავდაპირველად მოიცავდა ასეთ ტერმინებს და შეცვალეს მოგვიანებით. 2

გ) ფაქტობრივად ლეონტი მროველი ანვითარებს მე-V ს-ის ისტორიკოს მოვსეს ხორენაცის „სომხეთის ისტორიაში“ გადმოცემულ მითებს, რომელიც თავის მხრივ ეყრდნობა „აბიდეონოსის ცნობებს“, რომელშიც აღწერილია სემის, ქამისა და იაფეტის მოდგმათა ისტორია, მათ შორის ჰაიკიდან – არა მშვენიერამდე.

მროველთან შედარებით აქ რიგი განსხვავებებია. მაგალითად, ბაბილონიდან არარატის ველზე ამოდის არა თორგომისი, არამედ მისი შვილი ჰაიკი, მთელი თავისი სახლობით, როგორც კი შეეძინა შვილი არმენაკი.

ჰაიკი არარატის ველზე აგებს სამემკვიდრეო სახლს, უტოვებს მას არმენაკის შვილს – კადმოს, თვითონ კი ამალით მიემართება ჩრდილო დასავლეთის მიმართულებით და მკვიდრდება ზეგანზე, რომელსაც დაარქვა ჰაიკი. მან იქ გააშენა სოფელი და დაამკვიდრა თორგომისის მოდგმა, ამ სოფელს უწოდა „ჰაიკაშენი“.

ჰაიკი კლავს ბაბილონის მეფე ბელს. მასთან გამართული ბრძოლის შემდეგ იგი ბრუნდება ჰარკში. მისი გარდაცვალების შემდეგ „გვარის“ ხელმძღვანელობა გადადის არმენაკას ხელში. იგი ჰარქში ტოვებს თავის ორ ძმას – ხორს და მანავაზს. მათგან ჰარკი სამემკვიდრეოდ რჩება მანავაზს, ხოლო მის ვაჟს, – ბააზს მარილიანი ზღვის ჩრდილო დასავლეთი ნაპირი.

აქ ძნელი სათქმელია, რომელ ადგილს მიიჩნევს ავტორი „მარილიან ზღვად“. თუმცა ცხადია, რომ „ჰარქში“ საგულისხმოა საგურამო, ანდა მცხეთა.

ფარნავაზს მოიხსენიებენ სომხეთის მეფედ, ხოლო ბაგრატიონთა მამა-მთავრად, – სომხეთის მეფე ჰრაჩიას მიერ ნაბუ-

ქოდონოსორისაგან გამოთხოვილ ებრაელთა მხედართმთავარ – შამბათს!

„სომხეთის ისტორიაში“ ვხვდებით ისეთ ცნობებს, როგორცაა თითქოსდა ნაბუქოდონოსორს კავკასიის მთების მოპირდაპირე ქართლში ჩაესახლებინა დატყვევებული ივერები (ებრაელები) და მათთვის მთავრად დაესვა გუგარელი პიტიახშები.

აქ მოვსეს ხორენაცს მოშველიებული აქვს აბიდენოსის ცნობა, რომელშიც ნათქვამია: „ძლევა მოსილმა ნაბუქოდონოსორმა შეჰყარა ჯარი და მიაღწია ლიბიელთა, აგრეთვე ივერიელთა ქვეყნებს, შემუსრა და დაიმორჩილა ისინი. მათი ერთი ნაწილი წამოასხა იქიდან და პონტოს ზღვის მარჯვენა მხარეს დაასახლა. ივერია ქვეყნიერების დასავლეთ საზღვარზე მდებარეობს“. (გვ. 106-107) 3

რამდენად სწორეა მოვსეს ხორენაცის ეს ცნობა, – ჩვენთვის უცნობია, რამეთუ მის თხზულებას ისტორიკოსი ლენორმანი, რომელმაც თავისი ნაადრევი დასკვნებით ქართველი ერის წარმოშობის შესახებ, – ქართველ მკვლევარებს თავ-გზა აუბნია, – მარაბაზ კატინის ცრუ სიტყვაობის გამეორებად მიიჩნევს (ილ. ჭავჭავაძე, „ქვათა ლაღად“, გვ. 10). 4

დ) ჰეროდეტეს ისტორიული ცნობის მიხედვით, რომელიც მოღვაწეობდა ძვნ V-ე ს-ში, ცხადი ხდება, რომ ეგვიპტის მეფე სისოსტრისეს, ანუ რამზეს 3-ეს, ძვნ XIII-ე ს-ში ფაზისთან დაუტოვებია დიდი ლაშქარი, რომელიც შემდეგ ასიმილირებულია ადგილობრივ მოსახლეობაში და ამის გამო იგი კოლხებს ეგვიპტელებად მიიჩნევს, რამეთუ მათსავით ხუჭუჭთმიანები არიან, მათ მსგავსად ახდენენ წინდაცვეთას, ამუშავებენ სელს, ცხოვრობენ და მხგავსი ენა გააჩნიათო. 5

ამასთან დაკავშირებით საგამომცემლო კომისია აღნიშნავს, რადგან ჰეროდეტე ქართველურ ტომებთან: კოლხებთან, სასპერებთან, ხალიბებთან, მაკრონებთან, მოსხებთან, ტიბარენებთან, მოსინიკებთან, მარებთან – ერთად, არ იხსენიებს იბერებს, ალაროიდებს და მითანებსო, – რომლებიც მიაჩნია

ქართველებად, – მისი ცნობა არ არის სარწმუნოვო! (იქვე, გვ. 27-28).

ვ) ილია ჭავჭავაძის „ქვათა ღალადის“ მიხედვით ისტორიულ ჭეშმარიტებად მიჩნეულია, რომ ეგვიპტელი „მუშენი, „დაბადების „მოსოხნი“, ანუ „მოსხნი“, ეხლანდელი „მესხნი“, ჰეროდეტეს „ტიბერნი“ და სტრაბონის „ტიბერნი“, რაც ვფიქრობ, რომ გადმოსახლებული-ივერ, იბერნია, და „კოლხნი“, – შეადგენენ ქართველთა ნათესაობის ერს, რომელსაც თურმე სჭერიათ მთელი აღმოსავლეთი ღალისის მდინარიდან, რომელიც ცენტრალურ ანატოლიაშია, – შავი ზღვის პირამდე და მთელი აღმოსავლეთი მხარე ამ ზღვისა, მათ შორის მტკვარ-არაქსს შუა სივრცე!

სომეხ ისტორიკოს პატკანოვის ცნობით, „მოსხები და კოლხები“ ქართველთა ნათესაობისანი არ არიან.

ჯერ კიდევ ძვნ 2-ე ათასწ-ის დამლევადან ურმიის, ვანისა და გოგჩას ტბების სანახებში მცხოვრები ნაირის, გადაქცეული ურარტუს სახელმწიფოდ, – მოსახლეობას, ისტორიკოსი გოლმსტერმი მიიჩნევს სომხებად, ლენორმანი, ილია ჭავჭავაძესთან კი, – ქართველთა წინაპრებად, თუმცა ურია – ებრაელ-ქალდეველთა წინაპრები უნდა იყვნენ.

მიაჩნიათ, რომ ამ რეგიონში სომხები შემოვიდნენ ძვნ მე-VII -VI სს-ში.

ლენორმანის მტკიცებით ძვნ. VII ს-მდე არმენიაში სომხების შემოსვლამდე მცხოვრები ერი იყო ქართველთა ნათესავი, რომელსაც საფუძველი დაუდო დაბადების „თოგორმამ“, და რომელსაც ვითომც არაფერი ჰქონიყო საერთო სომხებთან.

ლენორმანი „ალაროიდელებს“ იბერებადაც მოიხსენიებს. მისი აზრით არმენიაში ნაპოვნი ლურსმული წარწერის ენა მეტისმეტად წააგავს ქართულ ენასო.

ეჟენ-ბურნუკის გამოკვლევით არმენიის ლურსმული წარწერები და ქართული წარწერები ერთი და იგივეა. ხოლო ჰანრი რაულსონის მტკიცებით სომხებმა ტყუილად დაიჩემეს თარგო-

მოსისაგან წარმომავლობა.

ლენორმანის აზრით ძველ აღრიცხვის-721 წ-მდე, ქვეყანა, რომელსაც ურარტუს ეძახდნენ, ქართველების სამკვიდრო ყოფილა!

ისტორიკოს მასპეროს განმარტებით ურარტუ, 721 წ-მდე დასახლებული ყოფილა ერთი მოდგმის ერთი, რომელიც მთლიანად განსხვავებული ყოფილა ეხლანდელი სომხებისაგან და ეკუთვნოდა ნათესაობით ქართველებს.

მეცნიერებს მიაჩნიათ, რომ არარატელები არმენიაში მოვიდნენ ან ჩრდილოეთიდან, ანდა აღმოსავლეთიდან! 6

ამდენად, ქართველი ერის წარმოშობის შესახებ, „ბიბლიური ვერსიიდან“ გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ:

1. ლევონტი მროველის „ქართლის ცხოვრების“ მიხედვით ქართველთა მამა-მთავარი ქართლოსი ქართლში მოვიდა „ებრაელთა ეგვიპტიდან გამოსვლამდე“, რასაც თითქოსდა ადგილი ჰქონდა ძველ XVIII-ე, თუ XV – ს-ში. ქართლოსმა ქართლის სახელმწიფო შექმნა დღევანდელი აღმოსავლეთ საქართველოსა და ტაო-კლარჯეთის გაერთიანებული სახელმწიფოს სახით, ვიდრე შავ ზღვამდე, დასავლეთ საქართველოს გარეშე, სადაც სახლობდნენ ქართლოსიანთა მონათესავე ეგრისელები;

2. ქართველებს ეგრისელებთან შეერთებამდე დაემატათ 28 000 დევნილი თურქმანი, რომლებიც განასახლდნენ ქვეყნის სხვა და სხვა კუთხეში;

3. ძველ-ის 586 წ-ს ნაბუქოდონოსორის მიერ იერუსალიმის აღების, 2-ე საუკუნეში მომხდარი აჯანყებისა და ახლ 67 წ-ს ვესპასიანოს მიერ იერუსალიმის დანგრევის შემდეგ ქართლში მოვიდნენ ლტოლვილი ურია-ებრაელები, რომლებსაც „ივერეზად“ თუ „იბერეზად“ მოვიხსენიებთ და განსახლდნენ ქვეყნის სხვა და სხვა კუთხეში. პირველი შემოსვლის შემდეგ ქართლოსიანებმა დაკარგეს თავისი ეთნიკური სახე, მშობლიური ენა და დაიწყეს შემოხიზნულთა მიერ ახლად შექმნილ „ქართულ“ ენაზე ლაპარაკი, რაც ნიშნავს იმას, რომ ქართლოსიანებმა

დაკარგეს ჰეგემონია, და ქვეყანაში გაბატონდნენ ურია-ებრაელები. ქართლოსისაგან წარმომდგარმა სიტყვა „ქართლმა“, თუ „საქართველომ“ კი შეიძინა გეოგრაფიული ტერმინის მნიშვნელობა. თუმცა ეს მოგვიანებით, მანამდე კი მხარეს ეწოდა „ივერია“ თუ „იბერია“, ანუ (ეფფრატის) „იქითა ნაპირიდან მოსულთა“ მხარე, რაც თავდაპირველად შეიძლება დაფიქსირდა „ტ-იბერიად“;

4. ებრაელთა ქვეყანაში შემოსვლის შემდეგ ქართლში დაიწყო ექვს, – სომხურ, ქართულ, ხაზარულ, ასურულ, ებრაულ, და ბერძნულ ენაზე ლაპარაკი, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ იმდროს ქვეყანაში სახლობდა ამ ენებზე მოლაპარაკე ხალხთა ეთნიკური ჯგუფები.

ლეონტი მროველისაგან განსხვავებით მოვსეს ხორენაცი ქართველთა მოდგმის მამა-მთავრად გვიდგენს-ჰაიკის შვილებს, არმენაკს, ხოროსა და მანავაზს, ანუ ფარნავაზს. აღნიშნავს დატყვევებულ ივერთა განსახლებას შავი ზღვის არღმოსავლეთით.

5. ძვნ V-ე ს-ის მოღვანე ჰეროდეტეს გადმოცემით, კოლხები-ეგვიპტელებია, რადგან მრავალი მსგავსება გააჩნიათ, მათ მიიჩნევს რამზესის დანატოვარ ლაშქარის მემკვიდრეებად. ილია ჭავჭავაძე კი, უცხოელ ისტორიკოსებზე დარდნობით, ქართველთა ნათესავად თვლის ყველას, ვინც კი სახლობდა მდინარე ლალესის აღმოსავლეთით, ურმია-ვანის ტბების სანახების ჩათვლით, – ძვნ 721 წ-მდე. იგი ყოფილ ურარტუს სახელმწიფოს მიიჩნევს ქართველთა სახელმწიფოდ, საიდანაც თითქოსდა ძვნ VII-ე ს-ში განდევნეს სომხებმა.

როგორც ხედავთ სახეზე გვაქვს ქართველთა წარმოშობის ორი ძირითადი – ლეონტი მროველისეული და ლენორმან-მასპეროსეული ვერსია. ორი ვერსია გვაქვს ასევე მეგრელების წარმოშობაზეც, – მროველისეული და ჰეროდეტესეული. აქ ამაზე შევჩერდეთ!

2. ქართველ კლასიკოს ისტორიკოსთა ვერსია

ა) ივ. ჯავახიშვილის მიხედვით. იგი თვლის, რომ საქართველოს პოლიტიკური ისტორიის მკაფიო სურათის აღდგენა შეიძლება მხოლოდ I ს-დან, როგორც ჩანს მანამდე არსებულს საეჭვოდ მიიჩნევს. ქართველურ ტომთა სამხრეთიდან ჩრდილოეთით წამოწევა, რასაც ადგილი ჰქონდა ძვ. VII-VI სს-ში განაპირობა კიმერიელთა მცირე აზიაში შესვლამო. რა დამოკიდებულება არსებობდა ურარტუ-ქალდეის სამეფოსა და ქართველებს შორის, ჯერ კიდევ არ ჩანს. ძვ. V-IV ს-ში ლიხთ – იმერეთში პოლიტიკური ჰეგემონია მოპოვებული აქვს იბერთა ტომს, ცხადია ასე იქნებოდა, რადგან გურიაში ჩასახლებულ იქნენ ურიები. ძვ. VI ს-ში სამხრეთ კავკასიაში მდებარე ზოგიერთი ქართველ თემთა მიწა, ჩრდილოეთით წამოწეულ სომხებს ჩაუგდიათ ხელში, ცხადია ასეთ დასკვნამდეა მისული ლენორმანის კვლევებზე დაყრდნობით.

მიაჩნია, რომ ძვ. II ს-მდე ქართველთა სამხრეთ საზღვარი გადიოდა მდ. არაქსზე. 7

ივ. ჯავახიშვილი არ იზიარებს მროველისეულ „საქართველოს ისტორიას“ და მის ობიექტურობაში შეაქვს ეჭვი. თვლის, რომ მას იგი მატყუარა ეფრემ ასურის „განძთა ქვაბის“ მიხედვით აქვს შედგენილი.

ივ. ჯავახიშვილი უფრო იზიარებს სტრაბონის ცნობას, რომელშიც გადმოცემულია I-ს-ში არსებული საქართველოს პოლიტიკური მდგომარეობა. ძვ. მეორე ათასწლეულში ზემო შუამდინარეთში შექმნილ სახელმწიფო „მითანას“ მიიჩნევს „ჭურიტების“ (ურების) სახელმწიფოდ, რომელსაც აკადელები „სუბარს“ უწოდებდნენ, რაც თანამედროვე მეცნიერთა მიერაა უარყოფილი.

ევროპელ ისტორიკოს გოტცზე დაყრდნობით საკუთრივ ჭურიტების ქვეყანად მიიჩნევს ვანის ტბის სანახებს (ურარტუს), ამავე დროს, იმავე გოტცზე დაყრდნობით აცხადებს,

რომ ჰურიტების ზედა ფენა გაბატონებული იყო ასურეთსა და პალესტინაში.

ჰურიტების ენა განსხვავებული ყოფილა სემიტური ენისაგან და გავრცელებული ყოფილა ისტორიული არმენიიდან – ასურეთამდე.

ძვნ მესამე ათასწლეულიდან მოყოლებული ურიტებს დაუწყიათ სამხრეთისაკენ მოძრაობა, მათ გოტცე ინდოევროპელებად მიიჩნევს, რომლებიც ინდოეთიდან უნდა იყვნენ წამოსულებიო.

ივ. ჯავახიშვილს მიაჩნია, თითქოსდა ხეთები და ჰურიტები მცირე აზიაში შემოსულიყვნენ ჩრდილოეთ კავკასიიდან შემოვლითი გზებით, რასაც უარყოფს აკადემიკოსი გიორგი მელიქიშვილი.

გოტცე „მუშკებს“ (მესხებს) მიიჩნევს ინდოევროპული ენის მქონე თრაკიულ-ფრიგიულ მოდგმის ხალხად, რომლებიც გადმოსულან ბალკანეთიდან. ჩვენებიც ასე რომ არ ფიქრობდნენ, მაშინ დააბრუნებდნენ დევნილ მესხებს.

ქსენოფონტზე დაყრდნობით კოლხებს, ძვნ IV ს-ში შავი ზღვის სამხრეთ აღმოსავლეთ სანაპირო სჭერიათ და მათ აღმოსავლეთით მეზობლად ჰყოლიათ“ მაკრონები“, რომლებსაც მოგვიანებით ჩანაცვლებიან „ჭანები“.

ახნ I-II სს-ში კოლხეთში სახლობენ „აფშილები“, „ლაზები“, „მეგრელები“, და „ეგრისელები“, – „კოლხები“ კი აღარ გვხვდებიან.

„ქართლის მოქცევის,“ მიხედვით მტკვრის ხეობაში უცხოვრიათ „იებოსელებსა“ და „ბუნთურქთ“, რომლებსაც სჭერიათ ქალაქები სარკინე, კასპი, ურზნისი და ოძროხისი. 9

ივ. ჯავახიშვილის თხზულების XI – ე ტომის რედაქტორი, **აკადემიკოსი გიორგი მელიქიშვილი უარყოფს ქართველებისა და „ჰურიტების“ ნათესაობას.** იგი აღნიშნავს, „რომ დღეს... აღარ არის გაზიარებული ივ. ჯავახიშვილის ჰიპოთეზა, ქართველთა სახით, ძვნ VII ს-ში კავკასიური ტომების სამხრეთიდან ორ

ნაკადად შემოსვლის შესახებ“.

მელიქიშვილის აზრით ჯერ კიდევ 3-ე ათასწლეულში სამხრეთ კავკასიაში იყო ქართველური ენების ერთიანი წინაპარი ფუძე-ენაზე მოლაპარაკე ეთნიკური ჯგუფი, რასაც მივყევართ მროველისეულ ვერსიამდე. სკვითებისა და სარმატების ირანული წარმომავლობა კი ეჭვს გარეშე აქვს მიჩნეული. 10

ბ) მისაკო წერეთელის მიხედვით. იგი აღნიშნავს, რომ მკვლევარი ფრიც ჰომმელის დასკვნით ქართულ ენას კავშირი აქვს ძველ ელამურ, კაბადოკიურ, ხეთურ, თანამედროვე ბასკურ და სხვა ენებთან, რომლებსაც ლენორმანისავით „ალაროიდულ“ ენათა ჯგუფს აკუთვნებს. მათ სჭერიათ მცირე აზიის, მიდიის, სომხეთისა და ჩრდილო ასურეთის მიწები.

წერეთელი ქართულ ენას სამ შტოდ: ქართულ, მეგრულ და სვანურ – ენებად განიხილავს.

იგი ქართველი ერის გენეზისის საკითხებს განიხილავს ივ. ჯავახიშვილის მსგავსად. ამიტომაც მისი შეხედულების მთლიან კონცეპციისაგან თავს შევიკავებთ და არ გავმეორდებით, რადგან მცდარია.

წერეთელს მოყავს ისტორიკოს ალექსანდრე ჯავახიშვილის წიგნიდან: *Антология Грузии*, მეტად საინტერესო ცნობები. მას ქართველები შეუდარებია ტვერის გუბერნიის 200 რუსთან, 27 ანტროპოლოგიური მაჩვენებლების მიხედვით და დაუდგენია-17 საერთო ნიშანი, განსხვავება კი-10; პოლონელებთან, – 220 კაცის გაანალიზებით, – 20 მაჩვენებლის მიხედვით და დაუდგენია – 11 საერთო, განსხვავება კი-9; ყუბანის ყაზახებთან 41 კაცის გაანალიზებით, 22 ნიშნით და დაუდგენია-10 საერთო, განსხვავება კი-12; აღმოსავლეთ საქართველოს სომხებთან, 105 კაცის გაზომვით, 22 მაჩვენებლით, დაუდგენია-15 საერთო, განსხვავება – 7; პოლონელ ებრაელებთან 200 კაცის გაზომვით, 28 ნიშნით, დაუდგენია – 17 საერთო, განსხვავება – 11.. და ასე, და აღნიშნავს, ვინ იცის რამდენ რასას შევერიეთ დროთა განმავლობაში და რამდენისგან მიღებული გვა-

ქვს გენური თვისებებიო?. 11

ყოველივე ეს კი მაჩვენებელია იმისა, რომ საერთოდ არ არსებობს წმინდა ერი და ყველა ერთი-მეორის „სისხლითი“ ნათესავები ვართ!

გ) ზვიად გამსახურდიას მიხედვით. გამსახურდია პროტოქართველებთან აიგივებს მთელ იაფეტურ მოდგმას, რომლებიც განფენილ იყო გიბრალტარიდან, – ჰიმალაის მთებამდე, რაც ივ. ჯავახიშვილის გაფართოებულ ვერსიას წარმოადგენს. ამ დროს საკითხავია, ვის გულისხმობს „ქართველში“ გამსახურდია. მისი აზრით ძვნ IV ათასწლეულამდე ინდო – ევროპელებს ეკავათ ტერიტორია შუა ევროპიდან – ურალის მთებამდე, შემდეგ კი დაიწყეს სამხრეთით წამოსვლა.

მათვე მიაკუთვნებს ხეთებსა და ასურერლებს, რომელთა ექსპანსიამაც 3-ე, 2-ე ათასწლეულებში გამოიწვია პროტოქართველთა კულტურისა და ეთნოსის დაშლა. მიაჩნია, რომ პროტოქართველურ ენის აღრევამ გამოიწვია ბაბილონის გოდოლის დაცემა, რაც მეტის მეტია.

ნ. მარსა და ფრ. მიულერზე დაყრდნობით კავკასიური ენები მიაჩნია ერთ, ოდებლაც არსებულ ძლიერ ენათა ოჯახის ნაშთებად, რომელიც იყო სემიტურ, არიულ, ურალ – ალტაური ტომების მოსვლამდე. ნ. მარიც თვლის ქართული ენის საწყისად კაცობრიობის საერთო წინარე ენას. ეს მაშინ, როდესაც მროველის მიხედვით ქართული ენა ჩამოყალიბდა ძვნ VI-V-ე სს-ში სომხურ-სკვითურ ენათა ბაზაზე.

ზვიადის გადმოცემით, – მარი, ჯონსტონთან ერთად შუმერებს, თუბალებს და ტიბარენებს მიიჩნევს იბერთა ტომებად, რაც სწორია, თუ კი მათ შევხედავთ, როგორც ოდებლაც ვანი-სა და ურმიის ტბების სანახებთან არსებულ ქალაქ-სახელმწიფოებს „ურუკ-არატუდან“ წამოსულ ურია-ქალდეურ ტომებს, რომლებმაც ჯერ სამხრეთით წაიწიეს, შემდეგ კი სემიტთა და ასურელ-მიდიელთა ზეგავლენით გავრცელდნენ ხმელთაშუა ზღვის აუზსა და „ქართლოსიანის“ ქვეყანაშიც შემოაღწიეს!

ვილჰემ ჰუმბოლდტსაც იგივე აზრი გააჩნია, მისი შეხედულებით იბერთა რასსა დაკნინებას იწყებს მესამე ათასწლეულიდან. იბერთა რასსაში საგულისხმოა ურია-ქალდეველთა განფენილობა, რაც არა სწორია, რამეთუ მეორე ათასწლეულის ბოლო საუკუნეებიდან იწყება მათი განშლა!

ქართველობა, იაფეტური მოდგმის მამტაბებიდან გამომდინარე, გამსახურდიას აყვანილი ყავს რასის რანგში და მიაჩნია, რომ რასაა! მოკლეთ, გამსახურდია თითქმის იზიარებს მროველისეულ ვერსიას, თუმცა სომხები მიაჩნია ნახევრად იაფეტურ მოდგმად. 12

დ) ნიკო ბერძენიშვილის ისტორიის მიხედვით. იგი აღნიშნავს, რომ როგორც „მოქცევაი“, ისე ლეონტი მროველი, ქართველების ქართლში მოსვლას წარმოგვიდგენენ შედარებით მოგვიანებით. „მოქცევაის“ მიხედვით ქართველთა გადმოსახლება „არიან ქართლიდან“ მოხდა მაკედონელის დროს, ლეონტის შეხედულებით კი, – ქართლოსიანებისა, არარატ-მასისის ქვეყნიდან თარგამოსის შემწეობით, რაც გულისხმობს ძვ. 2-ე ათასწლეულის დასაწყისს და მიგვანიშნებს იმაზე, რომ მათ სხვა და სხვა წყაროები აქვთ გამოყენებული.

ქართლოსიანთა მოსვლა ბევრად უფრო ადრეა საგულისხმო, ვიდრე აზოს მიერ თვრამეტი სახლის მოყვანა არიან ქართლიდან.

აზოს მოსვლისას არსებობდა ძველი მცხეთა, ლეონტით კი – პირველად ქართლოსმა შექმნა სიმაგრენი არმაზის, ხოლო მცხეთის აშენებას მიაწერს – მცხეთოს.

ბერძენიშვილი აღნიშნავს, რაგინდ ზღაპრულად არ უნდა მოგვეჩვენოს ლეონტის მოთხრობა მამათა და მეფეთა შესახებ, უდავოა, რომ აგებულია გარკვეულ ისტორიულ მონაცემებზე, რომელთა აღმოჩენაც ჩვენი მოვალეობაა-ო.

მისი თქმით ქართლის იბერიის პოლიტიკური გავრცელებულობა უკვე 2-ე ს-დან დასტურდება (არიანე), თუმცა საგულისხმოა, რომ ტერმინი „ქართლი“ თავდაპირველია.

„მოქცევაი“ ქართლის პირველ მეფედ მიიჩნევს აზოს.

ქართლის ტომმა დაიპყრო მცხეთა და შემდეგ დაიწყო სხვა ტომების გადაყლაპა და ერთ სახელმწიფოდ გაერთიანება.

ბერძენიშვილის აზრით „ქართლი“ ეთნიკური გაერთიანება არ იყო, ქართული ენით კი საქართველო მთლიანი არ ყოფილა. თანდითანობით ქართულმა ენამ შთანთქა საქართველოში გაერთიანებული ტომების ენები ასიმილაციის გზით, გარდა მეგრულ, სვანურ, აფხაზური ენებისა, რომლებმაც გაუძლეს. ვერ გაუძლეს ჰერებმა, არგვეთელებმა, რაჭველებმა, თავკვერელებმა, სამოქალაქომ, ფერსათმა, გურიამ, აჭარამ და სხვა.

ქართლის ტომის მიერ სხვა ტომელების გაქართველობის მექანიკას წარმოადგენდა რელიგიის გავრცელება, შესახლება (არგვეთი, გურია, ლეჩხუმი, ვაკე, კლავჯეთი, ჰერეთი, და სხვა), კულტურის გავრცელება, ქალების გათხოვება.

ლეონტი ქართლოსის შთამომავლებს მიიჩნევს ეთნიკურ ქართველებად, ხოლო ქართლში მობინადრეთ-სადაურობით ქართველებად.

რაც შეეხება ებრაელთა პირველი შესახლების კვალობაზე ქართლში ექვს ენაზე ლაპარაკს, ბერძენიშვილს მიაჩნია, რომ ყველა ეს ენები შემდგომ შთანთქა ქართულმა ენამ.

ბერძენიშვილი შეცდომად მიიჩნევს უძველეს საერთო ენის არსებობას, საიდანაც ვითომდა შემდგომ განვითარდა ქართული, მეგრული, სვანური და ის ყოფილიყო წინარე ქართული. იგი მას ამდენადვე მიიჩნევს წინარე მეგრულად და წინარე სვანურად. 13.

ვ) მანანა სანაძის კვლევის მიხედვით, – როგორც „მოქცევაიში“, „ქართლის ცხოვრებაშიც“ გადმოცემული ბუნთურქთა, ურიათა და ქალდეველთა ქართლში მოსვლა გადმოცემულია, – მიდიის მეფის ყიალსარისა და ბაბილონის მეფე ნაბუქოდონოსორ 2-ის მიერ ძვწ – VII ს-ში გამოძევებული სკვითების ქართლში მოსვლის სამი ვარიაციად.

აზოსა და ქართლოს ერთი და იგივე თქმულების ვარია-

ციებად მიიჩნევს. ბერძნული ცნობებით კი დასტურდება, რომ მაკედონელის დროს ქართლში გამგებლად იყო აზო კი არა, არამედ მირდატი.

ჰაიკის მოდგმას მიიჩნევს ინდო-ევროპული წარმომავლობის ჰურიტულ-ურარტული ენის მატარებლად და ნ. ხაზარაძის კვლევებზე დაყრდნობით, – სკვითებად.

სკვითების ბატონობა ქართლში გაგრძელდა მანამდე, ვიდრე ისინი არ გააძევეს აქიმენიდელებმაო, ანდა რატომ გააძევებდნენ, სკვითებიც ხომ ირანელები იყვნენ?.

სანაძეს მიაჩნია, რომ სკვითური ენა იყო პროტო-სომხური და ქართველები მასზე ლაპარაკობდნენ ებრაელთა შემოსვლამდე! 14

ზ) საქართველოს „ისტორიის ოთხტომეულის“ მიხედვით ძვნი VI-IV ათასწლეულში მტკვარ-არაქსის შუამდინარეთი, ქვემო ქართლი და არარატის ველები მყარად ჩამოყალიბებული კულტურის მქონე ხალხით იყო დასახლებული.

ბრინჯაოს ხანის ადრეულ საუკუნეებში გამოკვეთილა ქართველური ტომების: სვანების, მეგრულ-ჭანების, ანუ კოლხებისა და ქართველების ეთნიკური სახე.

ძვნი 3-ე ათასწლეულის მეორე ნახევარში მტკვარ-არაქსის კულტურას შეუნყვეტია არსებობა, რაც შეიძლება ყოფილიყო გამონვეული ჩრდილოეთიდან ადრე „ყორღანული“ კულტურის მქონე ხალხთა შემოსვლით. ვინ იყვნენ ეს ხალხები – უცნობია. ამ დროს, ანუ ძვნი 3-ე ათასწლეულში ჩნდება პირველი დასახლებები კოლხეთის დაბლობზეც.

„ ადრე ყორღანულ კულტურას“ ჩანაცვლებია „თრიალეთის კულტურა“.

ძვნი VIII ს-ში ურარტუს შემოუღწევია სამხრეთ კავკასიაში და დაუკავებია არარატის ველი და სევანის ტბისპირეთი, უფრო სიღრმეში შემოსვლა კი ველარ განუხორციელებიათ. ამ დროს აღმოსავლეთ საქართველოში ერთიანი კულტურა ვრცელდება.

ქართველთა ეთნოგენეზისის გარკვევა ერთობ რთულია და მას სულ მცირე ათასწლოვანი ისტორია მაინც ექნება-ო.

მოცემული ისტორია იზიარებს ლეონტი მროველის კონცეპციას.

ქართველებს ყოფენ ხუთ სახეობად:

1. აჭარლების, გურულებისა და მეგრელების სახით, რომლებსაც ნაკლები ბრაქიკეფალურობა ახასიათებთ;

2. იმერლების, ლეჩხუმელებისა და არა მაღალმთიანი რაჭველების სახით, რომლებსაც ოდნავ ფართო სახე და გადმოდრეკული ცხვირი აქვთ;

3. აღმოსავლეთ საქართველოს ბარის ქართველებისა და კახელების სახით, რომლებსაც უფრო ფართო შუბლი აქვთ;

4. მესხურ, ჯავახური სამხრეთ საქართველოს ქართველების სახით, რომლებსაც მკვეთრი ბრაქი კეფალურობა და დაბალი ტანი გააჩნიათ;

5. სვანების, რაჭველების, ხევსურების, მოხვევების, მთიულელების, გუდამაყრელების, ფშაველების და თუშების გაერთიანებული ჯგუფის სახით, რომლებიც მკვეთრი ბრაქი კეფალურობით გამოირჩევიან. მათ აქვთ კიდევ სხვა განმასხვავებელი ნიშნებიც, მაგრამ აღნიშნული მთავარია!

დმანისში აღმოჩენილები კი განეკუთვნებიან ვიწრო სახიან ადამიანებს.

თანამედროვე ქართველი ადამიანი ხასიათდება ბრაქი კრანიითა და ფართე სახით. ქართველთა აბორიგენობა კავკასიაში ეჭვქვეშაა დაყენებული.

ქართულ ენაში შემოჭრილია უამრავი შუმერული, ხეთური, ჰურიტული, სემიტური, ინდო-ევროპული და სხვა ტომის სიტყვები, რაც მიგვანიშნებს იმაზე, რომ მათ ენაზე მოლაპარაკეთა სისხლი აღრეულია ქართველთა სისხლში!

ქართლის (იბერიის) ერთიან დიდ სამეფოდ ჩამოყალიბებას უკავშირებენ ძვნ IV-III-ე სს-ბს.

სტრაბონი ქართლის მოსახლეობას ყობს ბარისა და მთის

იბერებად და რომ მთის იბერები ცხოვრობენ სკვითებისა და სარმატების ყაიდაზე.

ქართლში ებრაელთა მოსვლის ისტორიას უკავშირებენ ნაბუქოდონოსორსა და ვესპასიანოს.

ამ მეორე პარაგრაფში მოყვანილ მკვლევართა შეხედულებები არსებითად განსხვავდება წინა პარაგრაფში დასახელებულ ავტორთა მოსაზრებებისაგან.

* * *

ყოველივე აღნიშნულის საფუძველზე **შგვიძლია დავასკვნათ**, რომ ქართველი ერის გენეზისი იწყება ძვნ 1 – ათასწლეულის დამდეგიდან, თუმცა მანამდე არა ერთი კულტურა იხილა ქართულმა მიწამ. კერძოდ, „მტკვარ-არაქსის“, „ყორღანული“ და „თრიალეთის“, რომელთა შემდეგაც განვითარებას იწყებს ახალი, მორიგი – ქართული კულტურა, ქართლოსიანთა მოსვლით, რაც გრძელდება დღემდე. თუმცა ამჯერად საფუძვლად დაედო არა ერთი ქართლოსიან-ნებროთიანთა კულტურა, არამედ მთელი ეთნიკური ჯგუფების, რომელთა შემადგენლობაშიც მოიაზრება იაფეტური მოდგმის: ჰურიტების, ალეროიდების, მითანელების, ეგრისელების, სვანების, კოლხების, აფშილების, ჯანებისა და მაკრონების კულტურა; ინდოევროპული მოდგმის: ხეთების, მოსხების, სკვითების, ბერძნების და სომხების კულტურა; სემიტური მოდგმის: ეგვიპტელებისა და ივერ-ებრაელების კულტურა და თურანული მოდგმის – ბუნთურქთა კულტურა. სწორედ ამან განაპირობა ჯერ კიდევ ძვნ VI-ე ს-მდე ქართლში ექვს, – ქართულ, სომხურ, ხაზარულ, ასირიულ, ებრაულ, და ბერძნულ ენებზე ლაპარაკი, რის მატერიალურ კვალად შემორჩენილი გვაქვს ხუთი „ქართული ანტროპოლოგიური ტიპის“ არსებობა.

როგორც ისტორია მოწმობს, მართალია პირველ ათასწლეულში ქართლოსიანებმა დაიწყეს ქართველი ერის ჩამოყალიბების პროცესი, რამეთუ დაიპყრეს ქართლი და

შექმნეს პირველი ქართული სახელმწიფო „ქართლი“, მაგრამ ივერ-ებრაელთა ივერთა ქვეყანაში შემოსვლით ქართლოსიანე-ბმა თანდითანობით დაკარგეს წამყვანი როლი, და ესტაფეტა გადავიდა ებრაელთა (ივერთა) ხელში. მათ მიერვე შექმნილი ქართული ენაც გადაიქცა ეროვნული ცნობიერების ჩამოყალიბების მთავარ მექანიზმად. სიტყვა „ქართლმა“ კი შეიძინა გეოგრაფიული რეგიონის აღმნიშვნელი ტერმინის მნიშვნელობა. ასე, რომ ებრაელებმა წაართვეს ქართლოსიანებს „ქართველობა“ და გააიგივეს იგი „ივერ“ – ობასთან, რაც იქითა ნაპირიდან მოსულის მანიშნებელია!

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ისტორიკოსთა მიერ ამომწურავად არ არის გაშუქებული ეს საკითხი და საჭიროებს სათანადოდ წარმოჩენას. ბევრი საკითხი, ვიტყვოდი, განზრახ პასუხგაუცემელია, რთა არ გამოჩნდეს ებრაელთა როლი და ადგილი ქართველთა გენიოლოგიაში, რომლებმაც ფაქტობრივად შეავსეს „ქართლოსიანთა“ არსი, და გენი, რომელთაგან მხოლოდ სახელიღაა შემორჩენილი.

ზოგიერთ მკვლევართა აზრით, ებრაელები საქართველოში შემოვიდნენ ძვ. VIII-ე ს-ში, ალბათ, მას შემდეგ, როგორც კი სარგონმა 722 წ-ს დაიპყრო ისრაელი და მისი მოსახლეობა გადაასახლა ასურეთში. ებრაელები შემოვიდნენ ასევე ნაბუქოდონოსორისა და ვესპასიანოს მიერ იერუსალიმის დანგრევის გარდა, ასევე ძვ. 169 წ-ს ბარ-კობხას აჯანყების დამარცხების შემდეგ და კიდევ შემდგომ პერიოდებშიც.

თხზულების თანმიმდევრულად გადმოცემას დავარღვევ და წინდანი გეტყვით, მცხეთისა გარდა, უკვე VI-ე ს-ში ებრაელებს ვხვდებით ურბნისსა და ბოდბეში, კოდისწყაროსა და ხობისში. VI-ს-ში ისრაელიანთა კიდევ ერთი ჯგუფი შემოდის ბიზანტიიდან და მკვიდრდება ჯერ დასავლეთ, შემდეგ კი აღმოსავლეთ საქართველოში. ვარაუდობენ X-ე ს-შიც ხაზართა სახელმწიფოს დაცემის შემდეგ საქართველოს შემოაფარა თავი ებრაელთა დიდმა ჯგუფმა. XIX ს-ის დამდეგს თურ-

ქეთიდან შემოდინან ებრაელი ლახლუხები, ამავე პერიოდში საქართველოში შემოდინან ასევე ირანიდან და ერაყიდან ებრაელები. აშქნიაზები კი ჩნდებიან 1804 წ-დან.

გვიანფეოდალურ ხანაში აღმოსავლეთ საქართველოში ებრაელები ძირითადად დასახლებულები იყვნენ სურამში, ახალდაბაში, ალში, ბაზალეთში არაგვისპირეთში, ცხინვალში, ატენში, თამარაშენში, ძეგვში, ზანავში, ხერკში, მეტეხში, კასპში, მუხრანში, კავთისხევში, და მთელი რიგ ტერიტორიებზე არაგვისა და მტკვრის შეყოლებით; სამცხეჯავახეთში: ფანასკერტში, არტანუჯში, ახალქალაში, ახალციხეში; კახეთსა და ქიზიყში: -ბოდბის ხევში, ზემო ხოდაშენში, ველისციხეში, ურიათ უბანში, საგარეჯოში; დასავლეთ საქართველოში: - იმერეთში, - ქუთაისში, ვანში, კულაში; სამეგრელოში: - ფოთში, ბანდაში, სენაკში; რაჭა-ლეჩხუმში: - ონში, ლაილასში, ხოტევეში; გურიაში: -ოზურგეთში.

ქართველებთან მათი ახლო კონტაქტები აისახა ქართულ ონომისტიკაშიც, - ადამიანთა სახელებსა და გვარებში. ებრაელთა გვარების წარმოქმნა ემორჩილება საერთო ქართულ პრინციპებს, რამეთუ როდესაც ისინი შემოვიდნენ არც მათ გააჩნდათ გვარები და არც ქართველებს. ქრისტიანობის მიღებით კი ისინი თანდითანობით გაქართველდნენ. თუმცა, იდეოლოგიურად იმართებოდნენ „მოსეს რჯულით“. ამიტომაც ოდითგანვე ყალიბდება მათი გვარები „ძე“ - სა და „შვილ“ - ზე. მაგალითად: იაკობაშვილი, პაატაშვილი, მეგრელიშვილი, სიმონიშვილი, და ასშ. ასე ასიმილირდნენ ქართლოსიანებში! („მეგობარი საიტის“ მიხედვით, ფორუმიდან, - ჰტტპ://წწწ.დზეგლები. გე. სტატიები/ისტორია/ებრაელები. ჰტმლ).

ამდენად, სათავე ქართველი ერის, მრავალი ეთნოსია და ერთ, - „ქართველ ერად“ ჩამოყალიბების პროცესი, მიუხედავად განვლილი პერიოდისა, ჯერამც არაა დასრულებული, რამეთუ ჯერ კიდევ არსებობენ ქვეყანაში „გადაუმუშავებელი“ ეთნიკური ჯგუფები, თუმცა თავისი განვითარების პირველი

ეტაპი, ანუ ერთად „გაფორმება“, – დაასრულა ქრისტიანობის მიღებით.

აი, ამ ასიმილაციის პროცესში, რაც გრძელდება მესამე ათასწლეულია, ურია-ქალდეურ მოდგმას იდეოლოგიურ საფუძვლად მიჩნეული აქვს ძველი აღთქმის დებულებები, რაც გულისხმობს სადაც არ უნდა წავიდნენ უნდა შთანთქან ყველა ხალხი და გახდნენ მათი უფროსები, წაართვან და მიითვისონ რაც კი მათ გააჩნიათ!

თავი 2. ქართველი ერის უმადგომი გენეზისი ქრისტიანობის მიღებიდან დღემდე

1. ქართველთა გენეზისი ქრისტიანობის მიღე- ბიდან რუსეთთან შეერთებამდე

ქრისტიანული სარწმუნეობა საქართველომ მიიღო 317-318 წწ-ში და უარყო ცეცხლთაყვანმცემლობა, თუმცა მანამდეც, მთელი სამასი წლის განმავლობაში ებრაელები ცდილობდნენ ამ რელიგიის გავრცელებას, რაც აღასრულა ნინო კაბადოკელმა.

ებრაელთა სურვილი გაეგრძელებინათ ქრისტიანული რელიგია საქართველოში განპირობებული იყო იმ გარემოებით, რომ ამ რელიგიის წყალობით იგმებოდა მდიდრები და მათი სიმდიდრეები, ხოლო ყველა ერისა და ჯურის ადამიანი „ერთიანდებოდა იესო ქრისტეში“ რწმენით, რაც ქვეყანაში მცხოვრებ ებრაელებს საშუალებას აძლევდა, აღთქმისამებრ, ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე გამოსულიყვნენ ცხოვრებისეულ ასპარეზზე და „ემთანთქათ“ დანარჩენი ერები, რომლებსაც უგდებდა მათ ხელთ მამა ღმერთი, მიეთვისათ მათი ქონება, და გადაქცეულიყვნენ ამ ხალხთა უფროსებად, ანუ მღვდლებად, რაც პრწყინვალედ გამოუვიდათ, რამე თუ ქრისტიანული რელიგიის კვალობაზე ებრაელ შამბათთა გვარი, რომელიც ბაგრატიონთა დინასტიის სახელით მოგვევლინა, გადაიქცა საქართველოს სახელისუფლო შტოდ. ამგვარის აბრაჰამისა და დავითის ტომიდან წარმომავლობას გვამცნობს ლეონტი მროველიც, მათ აღუშენებიათ ჯვრის მონასტერი. 1

ბაგრატიონთა ებრაულ წარმომავლობას ადასტურებს ასევე V-ე ს-ის სომეხი ისტორიკოსი მოვსეს ხორენაცი. 2

საგულისხმოა, რომ ქრისტიანობის გავრცელებით ებრაელებმა საბოლოოდ დაიპყრეს საქართველო, რამეთუ „მოცი-

ქულთა კანონის“ 34-ე მუხლის შესაბამისად თემი ემორჩილებოდა ეპისკოპოსს, რომელიც უსათუოდ ებრაელი იქნებოდა. რაც შეეხება ამ საქმეში ბერძენთა, ქართლოსიანთა თუ ასურელთა როლს, მათ მხოლოდ მეორეხარისხოვანი როლი თუ ექნებოდათ. ამ დასკვნამდე მიხვალთ თუ გაეცნობით პეტრესა და პავლეს წერილებს სახარებიდან.

არაბების შემოსვლით, რასაც ადგილი ჰქონდა VII-ე ს-ში, ცხადია მოხდებოდა ქვეყანაში სხვა უცხო ტომელების შემოდინებაც, ისე როგორც ამას ადგილი ჰქონდა მანამდე ირანელებისა თუ სომხების სახით. ამის უამრავი მტკიცებულება არსებობს.

არაბების შემოსვლით შეშინებული მტკვრის ხეობაში მცხოვრები მოსახლეობა, რომელთა უმეტესობაც საგულისხმოა რომ ებრაელები იყვნენ, – გადასახლდნენ იმერეთსა და არგვეთში, და მათი დიდი ნაწილი მათთან ასიმილირდა.

VI-VII-ე სს-ში ჰერეთი იყო ალბანეთის ნაწილი და საეკლესიო ენად ჰქონდათ სომხური ენა, თუმცა ვარაუდობენ, რომ მანამდე იქ საეკლესიო ენა იყო ქართული.

XI-ე ს-დან ჰერეთი კვლავ საქართველოს ნაწილი ხდება და ხელახლა „ქართველდება“.

VI-VII-ე სს-ში გუგარქის, ანუ ქვ. ქართლის მოსახლეობის უმეტესობა იყო სომხური, თუმცა ეკლესიებში სომხურთან ერთად ქართულ ენაზეც აღავლენდნენ ლოცვასო.

სომხური ელემენტი ქვ. ქართლში გამყარებულა ტაშირ-ძორაგეთის სამეფოს შექმნის დროს, რასაც ადგილი ჰქონდა 989 წ-ს და იარსება 1048 წ-მდე, ვიდრე არ შეუერთდა ანისის სამეფოს.

1185 წ-ს გუგარქი, ანუ ქვ. ქართლი სამფლობელოდ გადაეცა გასომხებულ ქურთ მხარგრძელებს, რომლებიც საქართველოს სამეფო კარზე დანიინაურებულები იყვნენ და არ შეიძლება ამ გარემოებასაც არ ეთამაშა დიდი როლი ქვ. ქართლში სომხების მომრავლების საქმეში.

დავით აღმაშენებელმა (1089-1124), რომელიც წარმომავლობით ებრაელი იყო, რუის-ურბნისის 1103 წ-ის საეკლესიო კრების თანახმად საქართველოს სამეფო თეოკრატიული გახადა და თავად მოგვევლინა პირველ მღვდელ მთავრად.

1118 წ-ს მან ჩრდილოეთ კავკასიიდან ქართლში გამოასახლა 200 000 ყივჩაღი, რომლებიც სისხლით ყაზახებს უახლოვდებოდნენ და მათგან შექმნა 45000-ანი მუდმივ მოქმედი არმია, რომელთა წყალობითაც ქვეყანა განმინდა დამპყრობელთაგან. ცხადია, შემდეგ ეს ხალხი გაითქვიფა ადგილობრივ მოსახლეობაში.

თბილისი 400 წ-ის განმავლობაში არაბების გავლენის ქვეშ იყო და ცხადია ამანაც მის მოსახლეობაზე გარკვეული გენეტიკური ზეგავლენა მოახდინა.

ახლად შექმნილ ქართულ იმპერიაში მოქცეული ერებიც, – ალბანელები, სომხები, ლეკები, და სხვები, – ბუნებრივია, ასევე მოახდენდნენ ქართულ გენზე ზეგავლენას, ისე როგორც მანამდე შემოჭრილი თურქ-სელჯუკები.

თამარ მეფის დროს საქართველოს საზღვრები უფრო გაიზარდა და ბუნებრივია უცხო ტომთა გენეტიკური ზეგავლენაც „ქართველ ხალხზე“ უფრო მეტად გაიზრდებოდა.

ამ მხრივ არა ნაკლებ კვალს დააჩნევდა ასევე ჩვენს ერს მონღოლთა ორასწლიანი ბატონობაც, რომელთაგან დაშლილი საქართველო გიორგი პრნყინვალემ აღადგინა XIV ს-ში და სომხეთიც შემოიერთა, თუმცა მალევე ქვეყანას თავს დაესხა თემურ ლენგი და შეეცადა ისლამზე გადაყვანას, თუმცა, ვერ შეძლო, ჩრდილოეთ კავკასია კი გაამუსულმანა.

ალექსანდრე დიდმა მტრებისგან გაჩანაგებული ქვეყანა სამართავად გადაუნანილა თავის შვილებს, უხუცესს – ბაგრატს მისცა იმერეთი, მომდევნოს, – გიორგის – ქართლი, სომხითით, და სამცხე-ჯავახეთი – კლარჯეთითურთ; დავითს კი – კახეთ-ჰერეთი.

გიორგი მე 3-ის დროს (1446-1466 წწ) საქართველო ფაქ-

ტობრივად დაიშალა თემთა კუთხეების მიხედვით და მას აღარ ემორჩილებოდნენ მესხეთის, სამეგრელო-აფხაზეთისა და გურიის მთავრები. გურია კი სამეგრელოს ჩამოშორდა 1459 წ-ს, კახეთიც დამოუკიდებელ სამეფოდ გამოცხადდა.

1451 წ-ს გათამამებულმა ყვარყვარემ გეგმაზომიერად დაიწყო მესხეთის ჩამოშორება. 3

1453 წ-ს თურქების მიერ კონსტანტინეპოლის აღებით საქართველოს გარედან დახმარების შანსი მოესპო.

1462 წ-ს ყვარყვარემ გიორგი მეფის წინააღმდეგ ირანელები მოიწვია და დაამარცხეს. მალევე ბაგრატიც აუჯანყდა გიორგის და მანაც დაამარცხა.

აღნიშნულ ვითარებათა ფონზე ქართლ-იმერეთის ტახტზე ასულმა ალექსანდრეს შვილი-შვილმა კონსტანტინე 2-მ 1490 წ-ს მოიწვია დარბაზი და ოფიციალურად ცნო კახეთისა და იმერეთის სამეფოები, და სამცხე-საათაბაგოს დამოუკიდებლობა, აფხაზეთი კი ისედაც იყო დამოუკიდებელი. და ყოველივე ეს, ხაზგასასმელია, რომ უპირატესად ქართველი ერის არა ერთგვაროვნობის ნიადაგზე მოხდა!

მალე თურქთა ზეგავლენით მესხეთი „გამაჰმადიანდა“, ზოგიც „გასომხდა“, დანარჩენი მართმადიდებლები კი მოექცნენ კონსტანტინეპოლის საპატრიარქოს ქვეშ და „გაბერძნენ“.

ვერც დასავლეთ საქართველოს ეკლესიამ შეძლო მრევლის პატრონობა და მისი ნაწილი-აჭარა „გათათრდა“, ნაწილმა მიიღო ჩრდილო კავკასიიდან შემოჭრილ ხალხთა – ჩერქეზების, აფსუების, ადიღეების რწმენა და გახდნენ „კერპთაყვანმცემლები“, თუმცა ქართულ ეკლესიებში წირვა-ლოცვას აღავლენდნენ ქართულ ენაზე, მაგრამ საქართველოს მეფესა და პატრიარქს აღარ მოიხსენიებდნენ.

ასე და ამ რიგად დაეცა ქართველი ერის ეროვნული თვითშეგნება და გადაიქცა ცალკეულ ეთნიკურ თემთა შეგნებად. დამოუკიდებლად არსებული მიკრო ქართული სახელმწიფოე-

ბი კი ერთი-მეორის მიყოლებით უცხო ქვეყნების ვასალებად გადაიქცნენ და ერთი-მეორეს დაუნყეს ქიშპობა.

1518 წ-ს ქართლი, კახეთი და სამცხე, – ირანს დაემორჩილა, 1535 წ-ს სამცხემ დაკარგა დამოუკიდებლობა და იმერეთმა და ქართლმა გაინაწილეს. ხოლო, 1545 წ-ს, მათ იგი თურქებმა წაართვეს. 1549 წ-ს სამცხე ლუარსაბმა დაიბრუნა, მაგრამ მალე მას ირანი თავს დაესხა და 1555 წ-ის ზავით ირანმა და ოსმალეთმა საქართველო შუაზე გაიყვეს.

1569-1578 წწ-ში ირანს საქართველოს მმართველად ყავდა სვიმონ მეფის გამაჰმადიანებული ძმა-დაუდ ხანი, რომელიც ცდილობდა სარწმუნოებრივად მოსახლეობის გასომხებას, რადგან მონოთეიზმი თავისი შინაარსით ახლოს დგას ზოროასტრიზმთან. ოსმალეთი კი ცდილობდა დასავლეთ საქართველოში სახელმწიფოებრიობის გაუქმებას.

1578 წ-ს მესხეთში ერთმანეთს დაუპირისპირდნენ ოსმალეთი და ირანი, გაიმარჯვა ოსმალეთმა და დაიკავა მესხეთი და ქართლი, თბილისი კი საფაშოდ გამოაცხადეს. ახალციხის საფაშო კი დაარსეს 1579 წ-ს. კახეთი თავისით დანებდა ოსმალებს და ამის გამო მას ფორმალურად შეუნარჩუნეს თვით მმართველობა.

საქართველო წარმოადგენდა დაშლილ სახელმწიფოს, ქართლის, კახეთის, იმერეთის სამეფოებისა და გურიის, სამეგრელოს, სამცხისა და სვანეთის სამთავროების სახით.

გაჭირვების ჟამმა „ლაკმუსის“ ქალაქის როლი ითამაშა და ქვეყანაში არსებულმა ეთნიკურმა ჯგუფებმა მის ნიადაგზე, განიმსჭვალნენ რა თემობრიობის იდეით, – საკუთარი სახე წარმოაჩინეს, რომელთა ფესვებიც შორს, ისტორიულ წარსულში მიდის.

აი უტყუარი დადასტურება ქართველი ერის არაერთგვაროვნების, რაც მის შვილებს გვავალდებულებს დავიცვათ ერთი-მეორის მიმართ ტოლერანტობა!

როგორც ჩანს ქართველურ ტომებს, რომლებსაც ერთმა-

ნეთთან ქართული ენა, სარწმუნოება და სახელმწიფოებრივი ძალაუფლება აერთიანებს, მჭიდრო ურთიერთობისათვის კიდეც საჭირო ყოფილა გარეშე მტერის არსებობა, თუ არა, დაშლილ მდგომარეობაში მყოფთ, კუთხურ-თემობრივი თვითშეგნება უბრუნდება და თავიანთ თავს თვლიან იმ კუთხის შვილებად, სადაც ცხოვრობენ, ნაცვლად მთელი ქვეყნისა. სარწმუნოების შეცვლასთან ერთად კი რჯულ შეცვლილები იცვლიდნენ ასევე ეროვნულ თვითშეგნებასაც.

ასე გრძელდებოდა 112 წ-ის განმავლობაში 1632 წ-დან, – 1744 წ-მდე. თუმცა საქართველოს ირანსა და თურქეთს შორის გაყოფის 1555 წ-ის ხელშეკრულება მოქმედებდა XVIII ს-ის ბოლომდე.

1744 წ-ს ქართლის სამეფოს ტახტზე ავიდა თეიმურაზ 2-ე და მან თავის შვილთან, ერეკლე მე 2 – თან ერთად დაიწყო საქართველოს „გამოხსნა-აღდგენის“ პროცესი.

მათ საქართველოს დაუბრუნეს ყაზახ-ბორჩალო, სადაც 1601 წ-ს შახაბასმა ჩამოასახლა თურქები; განჯა-ერევანს კი ვასალობა აკისრებინეს. ყარაბაღი კი დაამარცხეს 1750 წ-ს, რომელსაც მოყვა აზატ ხანისა და შაქის ხანის დამარცხებები, გახდნენ ქართველთა მოკავშირეები.

ეს ფაქტები მოგყვავს იმის გამო, რომ მკითხველისათვის გასაგები გახდეს, რომ ქართველი ერი თუ მისი ეთნოჯგუფები გაყინულ მდგომარეობაში არასოდეს ყოფილან და ყოველი ტერიტორიული ცვლილების გამო, ბუნებრივია, იცვლიდნენ გენიოლოგიასაც, მთლიანად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც!

XVIII ს-ის 70-იან წლებში დასავლეთ საქართველომაც აღიდგინა დამოუკიდებლობა და განდევნეს თურქები.

როდესაც დაინახეს სამეგრელოსა და გურიის მთავრებმა, რომ ცენტრალური რეგიონების ხელმძღვანელებმა რაღაც კავშირი შეკრეს და საქმე მიდიოდა ქვეყნის გაერთიანებისაკენ, მაშინ მათაც ინებეს და იმერეთის მეფე – სოლომონს მისცეს პირობა და დაემორჩილნენ.

საქართველოს შემდგომი გაძლიერების მიზნით ერეკლე 2-მ დაიწყო დაპყრობილი მიწებიდან ქრისტიანი სომხების შემოსახლება, რადგან ქართლ-კახეთის მოსახლეობა მნიშვნელოვნად იყო შემცირებული. 4.

თუ დაუჯერებთ პროფესორ ანზორ შუბითიძეს, რომელმაც 2017 წ-ის 27 მარტს საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნულ აკადემიაში გააკეთა მოხსენება, 1770 წ-ის მდგომარეობით მთლიანად საქართველოს მოსახლეობა ყოფილა – 761 000; 1783 წ-ის მდგომარეობით – 600 000; 1800 წ-ის მდგომარეობით – 675 000; 1814 წ-ის მდგომარეობით კი – 400 000 სული!

1770 წ-ს ერეკლე 2-ის მიერ რუსეთის იმპერატორისადმი გაგზავნილ წერილიდან ვგებულობთ, რომ ქვ. ქართლის მოსახლეობიდან დარჩენილი ყოფილა მხოლოდ 1-2 %. აღნიშნულის გამო ერეკლე 2-მ 1780, 1797 და 1800 წწ-ში განახორციელა ერევნიდან სომეხთა ჩამოსახლებები თბილისში, ყარაბაღიდან კი-თელავსა და სიღნაღში ;

1798 წ-ს სპარსეთიდან ყიზლარში ჩასასახლებლად გაგზავნილ სომეხთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ასევე ჩაუსახლებია კახეთში. 1797 წ-ს ყარაბაღის ოლქის გულისტანისა და ხაჩინის პროვინციებიდან 400 სომხური ოჯახი ჩაუსახლებია შულავერში, 68 ოჯახი კი ბოლნისის რ-ის სოფ ვაფარლუმში. 5

ბოლო დროს მნიშვნელოვნად დაზარალდა აღმოსავლეთ საქართველო ალა-მახმად – ხანის 1795 წ-ის ლაშქრობის გამო, მერე გაჩენილა შავი ქირი.

ცხადია, ნამდვილ ქართველებს მათი სიმცირის გამო ვერსაიდან ვერ ჩაასახლებდნენ არმოსავლეთ საქართველოში. ამიტომაც ერეკლე 2-მ ყურადღება გაამახვილა ერთმორწმუნე სომხებზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში ქართული სახელმწიფოებრიობა განწირული იყო, ანდა მის აღმოსავლეთ ნაწილს დაეპატრონებოდა მუსულმანობა.

1783 წ-ის გიორგიევსკის ტრაქტატის კვალობაზე საქართველო რუსეთს შეუერთდა 1801 წ-ს. ეს იყო მართმადიდე-

ბლური ქართული სახელმწიფოს გადარჩენის ერთად ერთი გზა, თუმცა მის წინააღმდეგ მუსლიმთა მიერ წარმოებული ომები გამოწვეული იყო ქრისტიანული რელიგიის არსებობით და რომ ილტვოდა დასავლური კულტურისაკენ!

ამდენად, ქართველი ერი არ არის სისხლით ერთიანი და განუყოფელი, არამედ მრავალ ეთნოსთა ნაზავია და რელიგიურადაც არაერთგვაროვანი. მას კი ერთ არსად აერთიანებს ენა, ტერიტორია და სახელისუფლო ძალაუფლება.

2. გენეზისი – რუსეთთან შეერთებიდან დღემდე

მოგეხსენებათ, ქართლ-კახეთს (საქართველოს) რუსეთთან შეერთების შემდეგ მეფე თუ მეფეები აღარ ჰყოლია. ქვეყანა იყო დაყოფილი ორ, – თბილისისა და ქუთაისის გუბერნიებად, რომლებსაც გუბერნატორები მართავდნენ. თუმცა თავის მხრივ ისინი კავკასიის მეფის ნაცვალს ემორჩილებოდნენ და ცხადია მის გარეშე მნიშვნელოვან გადანყვეტილებებს არ ღებულობდნენ, მეფის ნაცვალი კი მეფეს უთანხმებდა საკითხებს.

აი ასეთი იერარქიის პირობებში, ჩვენდა გასაკვირვად, საქართველოს რუსული ადმინისტრაციის მიერ გაგრძელებულ იქნა ერეკლე 2-ის მიერ დაწყებული დემოგრაფიული პოლიტიკა, ანუ სომხების ჩამოსახლება, რაც ვფიქრობ ქართველ თავად-აზნაურთა მიერ შეიძლება ყოფილიყო ნაკარნახევი.

სომხების ჩასახლება გაგრძელდა, – გორში, დუშეთში, ბოლნისსა და სხვა რაიონებში, რის უამრავი მტკიცებულებაც არსებობს საქართველოს უახლოესი ისტორიის არქივში. მე კი, რამდენადაც წარმომავლობით ვარ ქვემო ქართლიდან და ვიკვლევდი ჩემი წინაპრების ისტორიას, ყურადღება გავამახვილე მხოლოდ ჩვენს მხარეზე, თუმცა სხვა რეგიონებშიც ჩასახლებულ სომხებზე უამრავი მასალა შემხვდა.

ვნახე, 1817 წ-ს ყარაბაღიდან ბოლნისში გადმოსახლებულ 940 მრავალ სულიანი სომხური ოჯახთა შესახებ სიები, რომელთაგან 26 – ოჯახი გადაუგზავნიათ ჩვენს სოფელ დიდ

დმანისში. იგი მიმღები პუნქტი ყოფილა და შემდეგ ეს ოჯახები გადუნანილებით მცირე ჯგუფებად მიმდებარე ღონე მიმხდალ „ქართულ სოფლებში“, როგორცაა თვით დიდი დმანისი, ვარდისუბანი, გორუნჯუკი (მაშავერა), უკანგორა, ბოსლები, ყალამშიანი (განთიადი) და სხვა. 6

ამ 26 – სომხურ ოჯახს არ გააჩნდათ ტრადიციული სომხური გვარები და მათი ნევრები აღირიცხებოდნენ სახელისა და მამის სახელის მიხედვით, მაგალითად, როგორც ალექსანდრე ალექსანდრეს – შვილი, გვარის გარეშე, სომხურ – გრიგორიანული სარწმუნოების მინიშნებით.

ეს გარემოება მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ისინი გადმოსახლებულ უნდა ყოფილიყვნენ ისლამური გავლენის ზონიდან (ბარის ყარაბაღიდან), რამეთუ ასეთ ზონებში აღრიცხვა მიმდინარეობდა თურქული წესით. ხსენებული-აღრიცხვა კი თურქული აღრიცხვის წესია, საიდანაც მომდინარეობს ჩვეულებრივი ქართული აღრიცხვიანობაც, დამთავრებული შვილზე, ან ძეზე – გვარი.

ამ დროს ბოლნისის სოფლებისა და თბილისის სომხური მოსახლეობა აღინერებოდა ჩვეულებრივი სომხური გვარებით, როგორცაა, მაგალითად პეტროსიანი-ი და სხვა.

იმ 26 – სომხურ ოჯახთა აღრიცხვა, უკვე აქ, საქართველოში, წარიმართა როგორც ჩვეულებრივი ქართული მოსახლეობის, მაგრამ მათი „გვარები“ ყოველი თაობის შემდეგ იცვლებოდა სახელისა და მამის სახელის მიხედვით, როგორც ეს ზემოთ ავლნიშნეთ. როგორც ჩანს, ეს 26 ოჯახი იმ თავითვე იყო განწირული „გაქართველობისათვის“, წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ მაშვე აღრიცხავდნენ თავიანთი ნამდვილი სომხური გვარებით და არ გომოყოფდნენ ძირითადი მასიდან.

ამ 26 ოჯახის მონაშენე ხალხთა აღრიცხვა ხსენებული წესით გაგრძელდა 1918 წ-მდე, ვიდრე არ დამყარდა საქართველოში ეროვნული წყობილება. ეროვნულმა მთავრობამ კი მათ აღუდგინა მამა-პაპური სომხური გვარ-ეროვნებანი,

რითაც მოვიდნენ 80-იან წლებამდე. შემდეგ კი „დაუბრუნეს“ მამის სახელით აღრიცხული „გვარები“ ნამდვილ გვარებად. თითქოსდა ამ გვარებით ეცხოვრათ მათ მამა-პაპას ადრე და დაემახინჯათ სომეხ ტერტერებს, რაც არ შეესაბამება სინამდვილეს, რამეთუ მათი სიის თავფურცელს აწერია, რომ გადმოსახლებულან მთიანი ყარაბაღიდან!

1820 წ-ის კამერალური აღწერების მიხედვით დიდ დმანისში, ვიდრე სომხებს ჩაასახლებდნენ, ცხოვრობდა ათი ქართული ოჯახი “. ქართულს“ ვიძახით, თუმცა მათ უმეტეს გვართა ძირი, როგორცაა-„მურად-აშვილი“, „სელიმ-აშვილი“ და სხვა, არა ქართულია!

1860 წ-ის მდგომარეობით სოფ. დიდ დმანისში ირიცხებოდა 24-ოჯახი.

აქედან ქართველების იყო – 9, 37-სულით; 15 – კი სომხური, 92-სულით. 7

ფიქრობ, სომეხთა ჩაასახლებები თუ არა, რაშიც ვგულისხმობ ასევე 1828-1830 წწ-ში თურქეთიდან მესხეთ-ჯსვახეთში გადმოსახლებულ სომხებსა, და ბერძნებს, – საქართველოს მოსახლეობა 1897 წ-ის მდგომარეობით 400 000 – დან, ორ მილიონ 109 ათასამდე ვერ გაიზრდებოდა!!!

XIX-ე ს-ის პირველ ნახევარში საქართველოში რუსებმა ჩაასახლეს ასევე უამრავი მალაკანი, დუხობორი და გერმანელი, უპირატესად სამხრეთ საქართველოში ბორჩალოში, ბოლნისში, დმანისში, თეთრწყაროსა და ნინოწმინდაში, უპირატესად ბორჩალოს თურქული ტომის მოზლუდვისა, და რკალში მოქცევის მიზნით, რომელიც ზურგით მიმდგარი მოძმე აზერბაიჯანს, ცდილობდა თურქეთთან ორგანულ შეერთებას, რათა ერთმანეთისაგან დაემორიშორებინათ ქართულ-სომხური ქრისტიანული ქვეყნები, – თანახმად პანთურანული თეორიისა!

ბორჩალოელ თურქებს კი ტრადიციული მრავალცოლიანობისა და მომთაბარე ცხოვრების წესის ნიადაგზე ამის შესაძლებლობა ნამდვილად გააჩნდათ.

გასული საუკუნის 80-იან წლებში „გვართა აღდგენის“ კვალობაზე დიდი დმანისში გამოჩნდნენ ისეთი გვარები, როგორიცაა: ავეჯაშვილი (აკოფაშვილი-დან); ქორორაძე, ქორიაშვილი, გურამიშვილი (ქორაროვი-დან); მარტიაშვილი, კეკელიძე (მარტიროსოვი-დან); ნინიაშვილი (ოსკანოვი-დან); ოგნაძე, ომიაძე, გიგოლიძე, გიორგაძე, ბეგიაშვილი, ბეგლარიშვილი, ივანიშვილი, ანდრიაძე (ოგანეზოვი-დან); ნასყიდაშვილი, ლევანიძე (მარქაროვი-დან); ალაგარდაშვილი (ალაგარდოვი-დან); მიქელაძე (აპრისოვი-დან); ტატიშვილი, თათულაშვილი (თათულოვი-დან); მუსხელიშვილი, მუსერიძე (მუსელოვი-დან) და არიან კიდევ ბერძენი მურუზოვები.

ამათ გარდა არიან აკოფაშვილები, სელიმაშვილები, მურადაშვილები, ზოდიაშვილები და მახნიაშვილები, რომლებიც წმინდა ქართველებად გვევლინებიან, თუმცა პირველი სამის ფუძეს, დაუკვირდით, რომლებიც არა ქართულია! ზოდიაშვილები მოსულია საჩხერის რაიონიდან, რადგან იქაა სოფ „ზოდი“! მახნიაშვილები კი ჩამოსულეებია მწყემსებად – სოფ. გომარეთიდან. სელიმაშვილები, ვფიქრობ ყარსის ოლქში მდებარე სოფ. სელიმიდან უნდა იყვნენ მოსულები, თუმცა ძნელი სათქმელია რა გვარად იწერებოდნენ ისინი იქ.

ვარდისუბანში იყო ისეთი გვარები, როგორიცაა: ენგიბაროვი, მოსესოვი, გარიბოვი, მიქელიანცი, ფარემუზოვი, მინასიანცი და ავაქოვი!

გორუნჯუკში (მაშავერა), – ოსეფიანცი, ასლანიანცი, მარქაროვი, ზურაბოვი, მოსესოვი, გამბაროვი; უკანგორში – მიქელიანცი...

ბოსლებში-ფოლადიანცი, ბეჟანიანცი, ნონიანცი და სხვა.

80-იან წლებში ყველა მათგანი „გაქართველდა“, მათ შორის ქვეყნის სხვადასხვა მხარეს მოსახლე ქართველენოვანი სომხები, რასთან დაკავშირებითაც ქართველი ისტორიკოსები აცხადებენ, თითქოსდა თავიდანვე ქართველები ყოფილიყვნენ და სომეხ მღვდლებს გაესომხებინათ!

ანიშნული პოლიტიკის ნიადაგზე თუ 1979 წ-ს საქართველოში ცხოვრობდა 448 ათასი სომეხი, 2000 წ-ის მდგომარეობით მათი რიცხვი შემცირდა 248, 9 ათასამდე, რა თქმა უნდა არც ის უნდა გამოვრიცხოთ, რომ მათი გარკვეული ნაწილი გავიდა ქვეყნიდან, მაგრამ არა ამდენი!

იკითხავთ, რა იყო მიზეზი ქართველენოვან სომეხთა ასე მასიურად „გაქართველების“? გეტყვით, ეს იყო ქართველთა მხრიდან და არა მარტო, – მათი დისკრიმინაცია, შოვინიზმი, რის მხილებასაც ეძღვნება მოცემული წიგნი! მათ არ ჰქონდათ მშობლიურ ენაზე სკოლები, მათგან არ ზრდიდნენ კვალიფიციურ კადრებს, უმაღლესი სასწავლებლების კარები, როგორც წესი მათთვის დაკეტილი იყო. შესაბამისად მათ თანამდებობებზე არ ნიშნავდნენ, რის გამოც გადაქცეული იყვნენ წვრილ მოვაჭრე – მოხელეთა ფენად. ლუკმა პურის საშოვნელად კი მათი დიდი ნაწილი მიდიოდა სეზონურ სამუშაოებზე საქართველოს სხვადასხვა რაიონებსა და რუსეთში!

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს რუსეთთან შეერთებამდე ქართველთა მხრიდან არ იყო შოვინიზმი სხვა ერებისადმი, იგი წარმოშვა რუსების მიერ სომეხების დანინაურებამ. უპირატესად კი მან თავი იჩინა „თერგდალეულთა“ რუსეთიდან დაბრუნების შემდეგ, რაც უნდა ვიგულისხმოთ, როგორც რუსული ნაციონალიზმის გავლენის შედეგი, როგორც მისი ანარეკლი. და როცა საქართველო ეროვნულ სახელმწიფოდ ჩამოყალიბდა 1918 წ-ს, თუ 1990 წ-ს, ეს პრობლემა უფრო აქტუალური გახდა, რამეთუ ქართველი ერი გახდა გაბატონებული და ვერ ეგუებოდა ისტორიული პროცესების კვალობაზე თავისივე ქვეყანაში მომძლავრებულ სომხურ გენს, რომელთა ხარჯზეც აღმოსავლეთ საქართველო იქნა შენარჩუნებული, ხოლო თბილისი განვითარებული!

სწორედ ამიტომ 1918 წ-ს მიღებულ იქნა დეკრეტი, „თბილისში მცხოვრებთა რეგულირების შესახებ“, რომელიც მიზნად ისახავდა თბილისიდან სომხებისა და თათრების განდე-

ვნას. მაშინ თბილისის მოსახლეობის 30% იყო ქართველები, სომხები კი – 35%-ს აჭარბებდნენ.

აღნიშნულთან დაკავშირებით 1921 წ-ის 6-ივლისს, თბილისში გამართულ კომპარტიის საერთო კრების ტრიბუნიდან ეროვნებათა საქმეების კომისარმა ი. სტალინმა განაცხადა: „ახალ ეროვნულ სახელმწიფოს, რომელიც ეფუძვნება კერძო საკუთრებას და კლასობრივ უთანასწორობას, არ შეუძლია არსებობა:

ა) თავის ეროვნულ უმცირესობათა... ოსების, აფხაზების, სომხების დათრგუნვისა და

ბ) მეზობლების (თურქეთის, სომხების და ასშ) ხარჯზე თავისი ტერიტორიების გაფართოების გარეშე. 8

სტალინის ამ სიტყვებში ასახულია საქართველოში მანამდე არსებული ნაციონალისტთა ბუნება, რასაც ახლდა ქართველ – სომეხთა 1918 წ-ს ომი.

დღეის მდგომარეობით სოფ. დიდი დმანისში ცხოვრობს 100-ზე მეტი ოჯახი, მაშავერაში-150-ზე მეტი, ბოსლებში-120, ვარდისუბანში-70, უკან-გორში – 10, საერთო რაოდენობით – 3600 – მდე ადამიანი, პატარა დმანისის ჩათვლით, რადგან საერთო თემს ქმნიან. თითქმის ყველა ინერება ქართველად და ქართულ ენას ფლობენ პრწყინვალედ, თვით-შეგნებითაც ქართველებია და რეალურად ქართველობენ. აბორიგენი „ქართველები“ კი, რომელთა წინაპრებიც მათ ჩამოსახლებამდე ცხოვრობდნენ დმანისში, – მათ კვლავანდებურად მიიჩნევენ სომხებად, სტუმრებსაც სომხებად „აცნობენ“ და მათკენ არც თუ პატივისცემით იყურებიან. გვარ-ეროვნების გადაკეთებამდე კი მათ მიმართ ატარებდნენ დისკრიმინაციულ პოლიტიკას, ეს მაშინ, როდესაც <https://forum/?f=298showtopic=348954428si=0> წყაროზე დაყრდნობით (<http://mediacity.ge/nevs.php?i d=853>) საქართველოში არსებულ საერთო ქართულ გვართა რაოდენობიდან 337 გვარი არა ქართული წარმომავლობისაა. 9

აი ასეთ სიტუაციაში, როდესაც ქართველების გვართა

თითქმის ნახევარი არა ქართული წარმომავლობისაა, თუ მასაც დაუმატებთ ნაბუქოდონოსორის მიერ საქართველოში შემოსახლებულ და თვითნებურად მოსულ ურია-ებრაელებსაც, რაზეც პრინციპში დაფუძნებულია გურულ-მეგრულ-მთიულურ-ხევსურული გვარები, ფაქტობრივად ქართლოსიანთა მოდგმის „ქართულ“ გვარს ვერსად ვიხილავთ!

აღნიშნული კი დადასტურებაა იმისა, რომ „ქართველი ერი“, – სხვა და სხვა ეთნოსთა ნაზავია, ჩვენ ეს უკვე ავლნიშნეთ, ერთიანობისათვის კი გვესაჭიროება ურთიერთ პატივისცემა და სიყვარული, პლატფორმად კი, – სახელმწიფოებრივი ინტერესები! ნათქვამის მიუხედავად, სამწუხაროდ დრო და დრო ჩნდებიან ადამიანები, რომლებიც იჩენენ რა ახლო მხედველობას, ფსევდო ეროვნული ინტერესებიდან გამომდინარე აღვივებენ სხვა და სხვა ერებისადმი შუღლს, ნაცვლად პატრიოტული გრძნობების წამოწევისა.

დესტრუქციული იდეოლოგიის მაგალითს წარმოადგენს გასული საუკუნის 90-იან წლებში კიტა ბუაჩიძის „შავი წიგნი“, რომლიდანაც არაქართველთა მიმართ, უპირატესად კი სომხებისა, – იღვრება ზიზლი და ღვარძლი, და მოუწოდებს ქართველებს „არ გაუშვან უპასუხისმგებლობის ყამი და დაერივნენ არა ქართველებს“, რაც ნაწილობრივ განახორციელეს კიდეც, მაგრამ რით დამრთავდა – ყველასათვის ნათელია!

წიგნში ნათქვამია: „ქართველებო! გადამთიელთ ნუ ამოვადებინებთ, ნუ მოვაგუდვინებთ ჩვენს თავს!...

ჰოდა, ვიდრე საამისოდ ჯერ კიდეც საგრძნობი ფიზიკური ძალა შეგვწევს, ძალა შეგვწევს, ნუ... ნუ... ვიძიოთ შური!“ 10

რას ნიშნავს ეს? ვისზე უნდა იძიონ შური, მასზე, ვინც ქართველებს შეუნაღჩუნეს სახელმწიფოებრიობა?!

აღნიშნულთან ერთად ბუაჩიძე მოუწოდებს ასევე გააქართველონ არა ქართველები და ამ მხრივ არ გაუშვან შანსი ხელიდან!¹¹

სხენებული წიგნი ბუაჩიძეს გასაპიარებლად გაგზავნილი

ჰქონდა „მწერალთა კავშირის“, „კულტურის სამინისტროსა“ და გაზეთ „ლიტერატურული საქართველოს“. -ხელმძღვანელებთან, რომლებმაც თითქმის აქციეს იგი ეროვნული მოძრაობის დოქტრინად. 12

ანალოგიური ხასიათის ბროშურები გამოსცა აგრეთვე ვინმე გულაბერ კლარჯმაც. კერძოდ, 2000 წ-ს, – „გადაშენება გვინერია ქართველებს?“ და 2004 წ-ს, – „ქართველი ერის შავბედილობა“, რომლებიც ასევე ძირითადად მიმართულია სომეხი მოსახლეობის წინააღმდეგ, რაც დადასტურებაა იმისა, რომ ინტელექტუალებად თავის მომტან ქართველებმა სათანადოდ არც კი იციან საკუთარი ერის ისტორია და ბნელ ოთახში „შავი კატის“ დაჭერას ცდილობენ, რაც არ არსებობს!13.

მსგავსი ხასიათის პუბლიკაციები მრავლად იყო 90-იან წლებში და სამწუხაროდ დღესაც ვხვდებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე უნდა ითქვას, რომ ქართველი ერი, თუ მისი ინტელიგენცია, მსგავსი პოლიტიკის გამო, რასაც ფლობს, იმასაც კი ვერ ინარჩუნებს და ისტორიის გზაზე ნაწილ-ნაწილ კარგავს. ამის უტყუარი დადასტურებაა ნახევარ მილიონიანი „თურქ-მესხებად“ წოდებული ქართველი ერის მნიშვნელოვანი ნაწილის უკან, სამშობლოში დაბრუნებაზე უარის თქმა, რის გამოც მათ უწევთ სხვის მიწაზე ტანჯვით ცხოვრება, მათ თავს კი ამჯობინებენ სამხრეთიდან შემოსულ ფერად კანიანებს! რა არის ეს, თუ არა ისტორიული უპასუხისმგებლობა საკუთარი ერისადმი!!!

თუ ვინმეს სჯერა, რომ 1944 წ-ს, მესხეთიდან შუა აზიაში გადასახლებული 220 სოფლის მოსახლეობა, 125 000 ადამიანი, ყველა იყო თურქი ეროვნების, – ძალიან სცდება, რამეთუ მათგან ნამდვილი ქართველი 115 000 იყო, 10 000 – კი, ქურთი და აზერბაიჯანელი, მათ შორის 16 წ-მდე ასაკის 65767 არასრულწლოვანი!14.

ასეთივე პოლიტიკის შედეგია აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დაკარგვაც, რაც განპირობებული იყო ზვიად გამ-

სახურდიას ახირებით, – აღედგინა 1921 წ-ის კონსტიტუცია, რაც მათ მხოლოდ კულტურულ ავტონომიებს უნარჩუნებდა, ოსეთი კი აღნიშნული კონსტიტუციით, საერთოდ არ იყო გათვალისწინებული.

სხვა დანაკარგებს აღარ ჩამოვთვლი და აღნიშნულით შემოვიფარგლოთ.

საკითხავია, ნუთუ ესაა ჩვენი მორალი, – გძულდეს სხვა, როცა იგი ამას არ იმსახურებს, თუ ქართველობის მანტიით შენიღბულთა... „ბიბლიური მიზნისკენ“ ლტოლვაა მთავარი?!

დასკვნა

განხილული ნაშრომებიდან მოტანილი ამონარიდები ნათლად მოწმობს, რომ დღემდე ისტორიკოსებს ქართველი ერისა და მისი სახელმწიფოებრიობის რეალური წარმომავლობა დადგენილი არ აქვთ, ანდა შეიძლება განზრახადაც თავს იკავებენ მათი სწორი შეფასებისაგან, რასაც თან ახლავს ქაოსი და გაუგებრობა. ფაქტია, რომ ქართველი ერი მომდინარეობს არა ერთი რომელიმე ტომიდან, არამედ მრავალ ეთნოსთაგან.

ქართული „გენეტიკური ხის“ უშუალო ფორმირება მოხდა ქრისტიანული სარწმუნოების მიღებით, რომელმაც მანამდე არსებული ეთნიკური ჯგუფები „გააერთიანა იესო – ქრისტეში“, და ამის გამო მართლ მადიდებლობა ქართველობად მიიჩნევა.

ქრისტიანობამდე ქართველი ერის გენეზისმა განვლო ისეთი ეტაპები, როგორცაა:

1. დაახლოებით ძვნ 1-ათასწლეულამდე ქართლოსიანთა მოსვლა არარატის ველიდან – მცხეთას, მათ მიერ აღმოსავლეთ და სამხრეთ – დასავლეთ საქართველოს დაპყრობა და გაერთიანება ერთ, – ქართლის სახელმწიფოდ, რომელსაც ძირითადი ენა ჰქონდა სომხურ-სკვითური;

2. დაახლოებით ძვნ VII-VI-ე სს-ში მიიღეს 28 000 დევნილი თურქმანი და განასახლეს ქვეყნის სხვადა სხვა მხარეს;

3. ძვნ. 586 წ-ს ნაბუქოდონოსორმა შავი ზღვის აღმოსავლეთით ჩასახლება დატყვევებული ივერები, რომელთა გამოც ქართლოსიანებმა დაკარგეს მშობლიური სომხური ენა და დაიწყეს მოსულ ივერთა ენაზე ლაპარაკი;

აქვე უნდა ავლნიშნო, რომ სიტყვა „ივერი“, თუ „იბერი“, – არა ეთნოსის სახელია, არამედ „ევეფრატ გადასულ“ ქალდეველთა (ებრაელთა) სოციალური სტატუსი, რაც პალესტინელებმა შეარქვეს, რომლიდანაც წარმოსდგა შემდეგ სიტყვა „ებრაელი“, მათ ასევე ეძახდნენ „ურიებს“, რაც პრწყინვალეს ნიშნავს!

რაც შეეხება სიტყვა „გ-ურის“, რომელიც მომდინარეობს სიტყვა „გ-ური“ – დან), – ებრაულად ნიშნავს თავშესაქცევ, დროებით თავშესაფარებელ ადგილს, და იგი მიგვანიშნებს იმაზე, რომ სწორედაც გურიაში დააბანაკა პირველად ნაბუქოდონოსორმა ტყვედ მოყვანილი ებრაელები, რომლიდანაც, საგულისხმოა, რომ შემდგომ გავრცელდნენ დანარჩენ საქართველოში, თუ არ ჩავთვლით მცხეთად მოსულებს.

4. შემდგომ პერიოდში, ანუ ძვნ IV-III-ე სს-ში ქართლის მეფე ფარნავაზმა, განდევნა რა აზო, რომელმაც ქართლს მოიყვანა 18 000 „არიან – ქართველი“, ქართლს შემოუერთა ეგრისი და შექმნა ერთიანი ცენტრალიზებული საქართველოს სახელმწიფო, ტაოს ჩათვლით. მისმა შვილმა საურმაგმა კი, ჩრდილოეთ კავკასიიდან გადმოსახლა მისანდობად დურძუკები სვანეთში. 11-1 სს-ში ისრაელიდან მეორე, მესამე ტალღად ამოვიდნენ დევნილი ებრაელები.

არნიშნულის გამო ქართლსა შინა „იზრახებოდა“ ექვსი, – ქართული, სომხური, ბერძნული, ებრაული, ხაზარული, (სკვითური) და ასირიული ენები.

ამან განაპირობა ის, რომ, როგორც ვახუშტი ბატონიშვილი აღნიშნავს თავის „აღწერა სამეფოსა საქართველოში“, – ქრისტიანობამდე ქართველ მეფეთა გვარნი იყვნენ: ქართლოსიანნი, ნებროთიანნი, და არშაკუნიანნი, რომელსაც საჭირო

იყო დამატებოდა ასევე ქუჯის გვარიც. ანუ მრავალ ძლიერ ტომთა არსებობის პირობებში ერთ რომელიმეს არ შესწევდა უნარი დიდი ხნით შეენარჩუნებინა სამეფო გვირგვინი.

ლეონტი მროველის თხზულების მიხედვით ფარნავაზის შემდეგ ქართველ მეფეთა მონაცვლეობა ასეთა: ფარნავაზის შემდეგ გამეფდა მისი ვაჟი – საურმაგი(ქართლოსიანი), შექმნა „აინანას“ და „დანანას“ კერპები. მის შემდეგ გამეფდა მირვანი (ნებროთიანი), შემდეგ-ფარნაჯომი(სომეხი), შექმნა ზადენის კერპი. მის შემდეგ გამეფდა არშაკი (სომეხი), ფარნავაზიანთა სიძე. შემდეგ მისი ვაჟი, – არტაგი(სომეხი), მის შემდეგ-მისი ვაჟი ბარტომი (სომეხი). იგი შეცვალა ფარნაჯომის შვილმა-მირვანმა (სომეხი). შემდეგ გამეფდა მისი ვაჟი არშაკი (სომეხი), რომელიც ჩამოაგდო ადრეკიმ (ეგრისელი). ამ დროს იშვა ქრისტე. მის დროს საქართველოს ეწვივნენ ანდრია პირველწოდებული და სვიმონ კანანელი. ადრეკიმ სამეფო გაუყო თავის ორ ვაჟს – მტკვრის მარცხენა სანაპირო, ეგრისის ჩათვლით მისცა ბარტომს (ეგრისელი), ხოლო მარჯვენა სანაპირო, კლარჯეთის ჩათვლით – ქართამს (ეგრისელი). მათი გარდაცვალების შემდეგ გამეფდნენ მათი შვილები, არმაზს, – ფარსმანი, (ეგრისელი), მცხეთას კი-კაო (ეგრისელი).

მათ დროს სომხეთმა დაიპყრო არტაანი და წუნდამტკვრამდე, და წუნდას ჩაასახლეს „დევთ ნათესავნი“, რომლებსაც ქართველები ვერაფერს უშვრებოდნენ და მათზე ფიქრს გადაყვა ორივე მეფე. მათ შემდეგ გამეფდნენ მათი შვილები არმაზს-არზორკი(ეგრისელი), შიდა ქართლში კი – არმაზელი (ეგრისელი).

ჩრდილოკავკასიელთა დახმარებით მათ აღადგინეს ძველი საზღვარი სომხეთთან.

მათ შემდეგ გამეფდნენ მათი შვილები არმაზს – ფარსმანი, შიდა ქართლში კი – მირდატი (ეგრისელები). ფარსმანის შემდეგ გამეფდა მისი ძე ადამი (ეგრისელი), მის შემდეგ კი, მისი ძე – ამაზასპი (ეგრისელი), მერე-რევი (სომეხი). მისმა ცოლმა

ფილიამ, რომელიც იყო ბერძენი, – შემოიღო აფროდიტეს – მშვენიერების კულტის ღვთაება და აღმართა მცხეთას კერპი.

რევი შეცვალა მისმა შვილმა ვაჩემ (სომეხი), იგი კი მისმა შვილმა – ბაკურიმ (სომეხი), ბაკური-მისმა შვილმა მირდატმა (სომეხი), იგი კი მისმა შვილმა – ასფაგურმა (სომეხი), მან ალა-შენა უჯარმა.

ეროვნებით ყველა სომეხი მეფე დედით ენათესავებოდა ფარნავაზიანთა გვარს.

მათ შემდეგ ქართლისა და სრულიად საქართველოს მეფე ხდება სპარსი მირიანი. სწორედ მის დროს ქართლში შემოდის ქრისტიანობა. ეს არის 313-326 წწ-ბი. მის დროს საქართველოს შემადგენლობაში შედიოდა ქართლი, რანი, ჰერეთი, მოვაკანი და ეგრისი, რომელსაც მირვანი მართავდა. კახეთი და კუხეთი კი გადაცემული ჰქონდა მის შვილ რევისთვის, ხოლო სიძე ფეროზისთვის, – რანი, – ბარდავამდე.

ამდენად, ცხადი ხდება, რომ ქრისტიანობამდე საქართველოში არსებული ეთნიკური ჯგუფები ქართული ეროვნული ხის ფესვებს წარმოადგენენ და თუ მათ ივ. ჯავახიშვილის, ნ. ბერძენიშვილის, და სხვა ისტორიკოსთა ვერსიით გათვალისწინებულ ეთნოსებსაც დაუმატებთ, – ეს „ფესვები“ 20 ერთეულამდე იზრდება.

ამ თემაზე დაუსრულებლივ შეიძლება კამათი, თუმცა ანგარიშ გასანეგია ის გარემოებაც, რომ ვიდრე ხსენებული ეთნოსები დაფუძნდებოდნენ საქართველოს ტერიტორიაზე, VI-ე ათასწლეულიდან მოყოლებული, ამ მხარეში ბინადრობდნენ „მტკვარ-არაქსის“, „ყორღანული“ და „თრიალეთის“ კულტურის მქონე ხალხები, ისე როგორც ხეთები, და არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ მათ წარმომადგენელთა სისხლიც ჩქეფდეს ქართველთა სისხლში.

ვიტყოდი, ქრისტიანობის შემოღებით, ფაქტობრივად „ქართველი ერის“ ხერხემლად ქცეულმა იბერ-ებრაულმა ეთნოსმა, რომლის გარშემოც, ქართული ენის შემოღების წყალობით,

დაინყო სხვა ეთნოსებმა გაერთიანება, – ქვეყანაში წამყვანი როლი დაიკავა, რამეთუ ამ პერიოდიდან იწყებს ებრაელ შამბათთა გვარი აღმავლობას, რომელიც შემდგომ ქართველ მეფეთა – ბაგრატიონთა დინასტიად მოგვევლინა და ქვეყანა მართეს 1300 წლის განმავლობაში (სოსლანის მოდგმასაც თუ დაუმატებთ). თვით ქრისტიანული რელიგია კი ებრაელთა კაცობრიობის წინააღმდეგ შეთქმულების განხორციელების გზაზე მეორე ეტეპად უნდა მოვიაზროთ, რომელიც მათ იდეოლოგიურ იარაღს წარმოადგენს!

ტყუილად არ უწერიათ მათ „მოსეს რჯულში“, „უნდა შთანთქოთ ყველა ხალხი, რომელთაც იეჰოვა, თქვენი ღმერთი გიგდებთ ხელში; არ შეებრალოს თქვენს თვალს ისინი, არ ემსახუროთ მათ ღმერთებს, რადგან ეს საფანგად გექცევათ“ (7:16).

„მარჯვნივ და მარცხნივ განივრცობით, შენი შთამომავლები დაეუფლებიან ხალხებს და გაპარტახებულ ქალაქებს დაიმკვიდრებენ“ (ესაია, 54:3).

ამ შთაგონებამ განაპირობა ის, რომ ჩვენს ქვეყნად შემოსულმა ებრაელებმა, რომლებიც ამავე დროს ურიებადაც იწოდებოდნენ, – თავიანთი ტოპონიმებით გაავსეს საქართველო.

ასე მაგალითად, აჭარაში: ხელვაჩა-ური, მახინჯა-ური, ლომინა-ური, ბოძია-ური, ურ-ეხი, ოჩხამ-ური, და სხვა.

გურიაში: ურ-ეკი, ლიხა-ური, ლაით-ური, ჩხაკო-ური, სილა-ური, ჩოხატა-ური, ყუმ-ური და სხვა.

სამეგრელოში: მუხ-ური, განმუხ-ური, ანჩხ-ური, ტეხ-ური, ენგ-ური და სხვა.

იმერეთში: ცხუნკ-ური, რცხლემ-ურა, წიქ-ურა, მანან-ურა, კახა-ური, ლაჯან-ური, ხოფ-ური, ამბროლა-ური, ლებან-ური, სინაგ-ური, ჭიათ-ურა, ჯალა-ურთა, ნადა-ური, ხარაგა – ულ(რ)ი, და სხვა.

სამაჩაბლოში: ქ-ურთა, ლეხ-ურა, ...

შიდა ქართლში: ს-ურამი, ხაშ-ური, აგარა, ურ-ბნისი, ხვედ-ურეთი, ბოშ-ური, ოსია-ური, და სხვა.

მესხეთში: ურ-აველი, ბოლაჯა-ური, რაბათი, აწყ-ური, აგარა, ტ-ურეხი, კუმ-ურდო, და სხვა.

მცხეთა მთიანეთში: სიონი, ფასანა-ური, ანან-ური, ბულა-ჩა-ური, გუდა-ური, ხევს-ური და სხვა.

კახეთში: ლეჩ-ური, ნაფარე-ულ(რ) ი და სხვა.

ქვ. ქართლში: ფოლადა-ური, შ-ური, აკა-ურთა, და ასშ, ყველას ვერ ჩამოვთვლი და არც საჭიროა.

ყველა ეს ტოპონიმი უტყუარი დადასტურებაა იმისა, რომ ჩვენთან ურია-ებრაელთა სახელით შემოსული ეთნოსი ხ(ჰ) ური-ტული ტომია, რომელიც ოდეზიდან ურმიის ტბის მახლობლად მდებარე უძველეს ქალაქ-სახელმწიფოებიდან „ურუკ-არატუდან“ გადასახლდნენ სამხრეთ შუამდინარეთში, სადაც შექმნეს, შუმერების სახელმწიფო, ქალდეა. შემდეგ კი სემიტური ტომებისა და ასურელთა თავდასხმების გამო იძულებული გახდნენ წამოწეულიყვნენ ჩრდილოეთით, ნაწილი გადასახლდა პალესტინა-ეგვიპტეში, ნაწილი კი ხმელთა შუა ზღვის აუზში, მათ შორის ამიერკავკასიაში – ივერთა სახელით.

ამ გადმოსახეთიდან გამომდინარე არაა გამორიცხული თვით ლეგენდარული თორგომა, ჰაიკი თუ ქართლოსი, – ჰურიტები ყოფილიყვნენ. ამგვარის დაშვებაც შეიძლება.

ბაგრატიონთა გვარი ებრაული წარმომავლობის რომ არის, ამის ერთ-ერთ მტკიცებულებას წარმოადგენს კახეთის სამეფოს რექტორისა და სამეცნიერო მოძღვარ დავით ალექსის ძე ბაგრატიონის თამარ მეფისადმი მიძღვნილი „იროიკონი“, რომლიდანაც ვგებულობთ, თითქოსდა საქართველო ყოფილიყო ისრაელის ნაწილი, ისე მოუნოდებს მეფეს მის მტრისაგან განთავისუფლებისაკენ, როგორც ეს გააკეთა კიროსმაო.

5. ჯვაროსნების მიერ იერუსალიმის დაკარგვის შემდეგ საქართველოს არისტოკრატია თანდითანობით ივიწყებს სიტყვა „ივერიას“, „იბერიას“ და მის ნაცვლად ხმარებაში შემოაქვთ სიტყვა „ქართლი“ და „საქართველო“, რაც დაკარგულ იყო ებრაელების ქვეყანაში შემოსვლით და გააჩნდა მხოლოდ გეო-

გრაფიული მნიშვნელობა, რამეთუ „ქართლი“ თუ „საქართველო“, – ქართლოსის სახელთანაა დაკავშირებული და სადაურობაზე მიგვანიშნებს!

ქრისტიანობამ დააჩქარა საქართველოში მცხოვრებ ყველა ეთნოსთა, – „ივერების“ გარშემო ქართველთა სახელით ასიმილირება. თუმცა განვლილი დროის მანძილზე ეს პროცესი დარჩა დაუსრულებელი, რამეთუ მეგრელებს, სვანებსა და აფხაზებს დღემდე შემორჩენილი აქვთ თავისი ენა.

სადაურობით ქართველთა ერთ ნაციად ჩამოყალიბებას შემდგომ ხელი შეუშალა იმ გარემოებამ, რომ ქვეყანაში დამატებით შემოვიდნენ სხვა ერები. კერძოდ, სპარსელები, არაბები, ყივჩალები, სომხები, თურქმანები, და სხვანი, რასაც ჰქონდა ადგილი XV-XVII-ე სს-მდე და ასიმილაციის პროცესი ერთობ გაიწელა დროში.

ქრისტიანული რელიგია მონოდებული იყო გააერთფეროვნებინა სხვა და სხვა ეთნოსი, მაგრამ, როგორც ჩანს ხელისუფლება არ იყო ამ მხრივ სათანადოდ დაინტერესებული, წინააღმდეგ შემთხვევაში 1721 წლამდე, ვიდრე ვახტანგ VI-ემქმნიდა „კანონთა კრებულს“, არ იქნებოდა ქვეყანაში შემორჩენილი ქართული სამართლის გვერდით „ბერძნული სამართალი“, „მოსეს სამართალი“, სომეხთა „მხითარა გოშას სამართალი“ და სვანების „ადათობრივი სამართალი“ ანდა განახორციელებდნენ აღრიცხვიანობას გვართა მინიშნებით, რაც თანდითანობით შემოღებულ იქნა მონღოლების შემდეგ.

მოგვეპოვება აღწერები 1689 წ-დან სადროშოთა მიხედვით, რაც შვიდ წელიწადში ერთხელ ტარდებოდა ომში გასაწვევ და დასახარკ პირთა გამოსავლენად.

6. 1721 წ-ს ვახტანგ VI-ის რუსეთში გადახვეწის შემდეგ და მანამდეც, – XV-XVI-ე სს-ში თურქებს არა ერთხელ ჰქონდათ ჩატარებული აღწერები საქართველოში და ეთნიკურად თუ ეროვნულად ვინც არ უნდა ყოფილიყო ყველას სწერდნენ სახელისა და მამის სახელის მიხედვით, პლიუს „შვილი“. მაგალი-

თად, როგორც პეტრე პეტრეს შვილი, და არ იყო შემოღებული ერთიანი გვაროვნული აღწერები, ხოლო, როდესაც ოსმალები განდევნეს ქვეყნიდან, ოჯახში არსებული მამაკაცები, როგორც ირიცხებოდნენ სახელისა და მამის სახელის მიხედვით, ეგრევე დარჩნენ და ამგვარმა აღრიცხვიანობამ მიღო მუდმივი ქართული გვარის სახე, მიუხედავად იმისა, ეროვნებით ვინ იყვნენ ეს ადამიანები, ე. ი. ქართული გვარის მატარებელი შეიძლება ყოფილიყო ნებისმიერი ეროვნების არა ქართველი, რომლის დღევანდელ შთამომავალსაც რიხიანად შეუძლია განაცხადოს რომ წმინდა „ქართველია“. შეუძლებელია გენეტიკურ ქართველებად მივიჩნიოთ შუასაუკუნეების მისიონერთაგან წარმომდგარი გვარებიც, როგორცაა ლლონტი, ჟღენტი, ჯიბუტი და სხვა, ისე როგორც ეროვნულ მაჩვენებლებზე აგებული გვარები. მაგალითად, ბერძენიშვილი, ლეკიშვილი, თათარაშვილი, თურქიშვილი, ან კიდევ დედის სახელით ნაწარმოები გვარები, – ნათელაშვილი, მარუაშვილი, თამარაშვილი და სხვა, რაც ებრაული აღრიცხვიანობის მაჩვენებელია, თუმცა ყველა სადაურობით ქართველია, ისე როგორც საქართველოში მცხოვრები ნებისმიერი თათარი თუ სომეხი. და თუ მათ „ქართველებად“ მივიჩნევთ, მათ რიგში უნდა „ჩავრიცხოთ“ გაქართველებული სომხებიც! და არ უნდა უკიჟინოთ „სომხობა“. ამიტომაც მთავარი სამშობლოსადმი სიყვარული და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობა უნდა იყოს და არა შვილსა თუ ძეზე გვარის არსებობა. ეს კი სათანადო დონეზე რომ იყოს დაყენებული, საჭიროა ეროვნულ უმცირესობათა მიმართ ტოლერანტული პოლიტიკის გატარება!

7. საქართველოში პირველად ეროვნული ნიშნით აღწერა ჩატარდა 1770 წ-ს ერეკლე 2-ის მიერ, რამაც საფუძველი დაუდო სომეხთა შემოსახლებებს, რათა ქვეყანა არ დარჩენოდათ მუსულმანებს, რომელთა ელემენტებიც მრავლად იყო შემოსული ქართლში.

1803 წ-ის აღწერის მიხედვით გორის მოსახლეობის 73, 2%

იყო სომხები, თელავის-76, 1 %, სიღნაღის – 96, 9%, ხოლო თბილისის-92, 6%. (6)

ერეკლეს ქართველი ერის დემოგრაფიული გაჯანსაღების პოლიტიკა გაგრძელებულ იქნა მეფის რუსეთის მიერ და ბოლო 30-40 წწ-ის განმავლობაში არა ერთი სომეხი, ბერძენი, რუსი, თუ გერმანელი იქნა შემოსახლებული, რაც შემდეგ გაგრძელებულ იქნა საბჭოთა ხელისუფლების მიერაც, სამხედრო ნაწილების მუდმივი დისლოკაციისა თუ საკავშირო დანიშნულების ობიექტების გახსნის საფარ ქვეშ, თუმცა, მათი მნიშვნელოვანი ნაწილი დაბრუნდა უკან.

8. ქართველთა შოვინიზმს სხვა ერის წარმომადგენელთა მიმართ ბაგრატიონთა მეფობის პერიოდში არ ჰქონია ადგილი. იგი ჩნდება XIX-ე ს-ის პირველი ნახევრიდან, „თერგდალეულებთან“ ერთად, როგორც მათგან რუსული შოვინიზმის ანარეკლი. თუმცა თვით „შოვინიზმი“ შეუძლებელია იყოს რუსული მოვლენა, რამეთუ იგი სათავეს იღებს „მოსეს რჯულიდან“!

ამიტომაც იეჰოვა ამბობს: „ჩემს ხალხს შორის ბოროტი ხალხია. ისინი ყურადღებით იყურებიან, როგორც ჩიტების დასაჭერად ჩასაფრებული მონადირეები და დამლუპველ მახეებს აგებენ“.

„როგორც გალიაა ფრინველებით სავსე, ისეა მათი სახლები სიცრუით სავსე. ამიტომ არიან განდიდებულნი და გამდიდრებულნი, განსუქებულნი და სავსენი ბოროტებით“ (ირემეია, 5:26-28).

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე ცხადი ხდება, რომ ასიმილირებულ ქართველ ერს გააჩნია არა ერთი ანტროპოლოგიური ტიპი, არამედ ხუთი, რომელიც უარყოფს მის მონოლითურობასა და გენეტიკურ ერთიანობას: კერძოდ,

1. შავიზღვის პირა, 2. იმერულ-რაჭული, 3. აღმოსავლეთ ქართულ – კახური, 4. მესხურ-ჯავახური და 5. მთიულური.

თითოეულ მათგანს თავისი განმასხვავებელი გენი უდევს საფუძვლად და არა ერთი, რომელიმე საერთო! ქართული ენა

კი შეიცავს უამრავ ნასესხ სიტყვებს, – შუმერულს, ხეთურს, ასირიულს, სპარსულს, არაბულს, სომხურს და სხვა ენათა სიტყვებს.

ქართველებს გაგვაჩნია მსგავსება რუსებთან-17, პოლონელებთან-20, ყუბანის ყაზახებთან – 10, სომხებთან – 15, ებრაელებთან-17, თერგის ოსებთან-9, სპარსელებთან-10, მონღოლებთან – 17, ყუმიყებთან-15, ყაბარდოელებთან-11, აზერბაიჯანელებთან-4, ასევე სხვა ერებთან, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ქართველი ერი არ არის წმინდა ერი, და რომ ჩვენში გადმოსულია მრავალ სხვა ერთა სისხლი და გენი, რაც არ უნდა გვაძლევდეს იმის უფლებას, რომ ვიყვნეთ ამპარტავნები და სხვებს ვუყუროთ ზემოდან!

პირადობის მოწმობაში „ქართველის“ ჩანერა როდი ნიშნავდა ყოველთვის სიმართლის თქმას, ღმერთმა იცის ვინ იმალება მას უკან.

რეალობა ყოველთვის შეიცავს შემადგენელ ელემენტთა სახით პირვანდელ გარემოებებს, განვლილ პერიოდში მიღებულ შესაძლებლობებს და მიმდინარე პერიოდის შესაძლებლობებს, და იმ შესაძლებლობებს, რაც მის შემდგომ რეალიზებას ესაჭიროება !

აქედან გამომდინარე, შენ დაარქვი ნებისმიერ „ქართველს“ ქართველი, მაგრამ თავისი შინა არსიდან, რა დროს რას გაითამაშებს ღმერთმა იცის, რაც მხოლოდ ადეკვატური პასუხი იქნება ვითარებაზე!!!

მთავარია ადამიანში იყოს იმის განცდა, რომ იგი სახეა თავისი ბიო-სოციალური სისტემის, – ოჯახის, ერისა და სახელმწიფოსი, და რომ ვალდებულია დაიცვას იგი ღირსეულად, მის უარსაყოფად მას მიზეზი არ უნდა მიეცეს.

ამ ვალდებულებამ უნდა განსაზღვროს მისი ქცევის ფორმულა და არა ეროვნულმა კუთვნილებამ.

ნაწილი II. ჩემი წინაპრები

თავი 1. ჩემი მამა — პაპანი

1. სიცოცხლე ზოგადად

ვიდრე ძირითად სათქმელზე გადავიდოდე მინდა ჩემეული ახსნა მოუძებნო ადამიანურ სიცოცხლეს, რაც სამი თაობის ერთი სულიერ გამოვლინებად მიმაჩნია.

სიცოცხლის შესახებ არა ერთი მოსაზრება არსებობს, თუმცა მისი სრულყოფილად ახსნა დღემდე ვერავინ ვერ შეძლო და ვერც მომავალში შეძლებენ, რამე თუ საზოგადოების განვითარებასთან ერთად ადამიანიც იცვლება და იგი თავისი თავის რაობას ყოველთვის უბრუნდება.

ისე კი, სიცოცხლე, ზოგადად საერთოა და მომცველი ყოვლისა, გადანაწილებული ყველა სულდგმულზე, სანყისი მისია კი – უმაღლესი გონია, ხოლო სასრული თვით ჩვენი სამყარო, გამოვლენილი მატერიალურ მრავალფეროვნებაში.

რუს მწერალ დ. პისარევის განმარტებით «Жизн ничто иное, как движение, переход из формы в форму, постоянное, неугомонное превращение, разрушение и создание, следующие друг из друга». 1

ამ განსაზღვრების მიხედვით ადამიანის სიცოცხლე შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც ხე-მცენარის სიცოცხლე, რომლის ფესვებიც, – ჩვენი მამა-პაპანია, ტოტები, – შვილები და შვილი-შვილები, ძირითადი ღერო კი, მისი უშუალოდ ჩვენ ვართ, რომელიც ვაკავშირებთ ერთმანეთს!

აქედან გამომდინარე ცალკეული ადამიანთა სიცოცხლე უნდა წარმოვიდგინოთ არა თაობებისაგან მოწყვეტით, დამოუკიდებლად, არამედ მთლიანობაში „ფესვებიდან-კვირტების“ ჩათვლით, რამეთუ, თუ სტკივა შვილს, სტკივა მამასაც და პირიქით, ფესვების გარეშე ტოტები ხმელია, ფოთლების გარე-

შე კი მთლიანად ხე ვერ ხარობს.

ამასთან ერთად, ყოველი ადამიანი უჯრედია საერთო საზოგადოებრივი ქსოვილის, მსგავსად „ფიჭისა“, რომელიც თავისი გვერდებით ერთმანეთს უკავშირებს დანარჩენ უჯრედებს და თუ რომელიმე მათგანი ზიანდება, – ზიანი ადგება სხებსაც.

არ არსებობს საზოგადოების ერთი რომელიმე წევრი, – მეორის გარეშე, ყოველ ორს, – ერთი საერთო აქვთ და წარმოადგენენ ერთი მთლიანის ცალკეულ ნაწილებს.

ასეთია ზოგადად ჩვენი ხედვა ადამიანთა მიმართ, არ აქვს მნიშვნელობა მის წარმომავლობას, ყველა უზენაესის განსახიერებას ვახდენთ.

ღმერთს უყვარს მრავალფეროვნება, მისი არსიდან გამომდინარე და ჩვენც მის ჰარმონიას უნდა მივყვეთ. ყოველი ჩვენი ქმედება კი უნდა ჯდებოდეს მის კანონებში! თუმცა რაც არსებობს, სულიერი თუ უსულო, ყველაფერს არსებობის უფლება გააჩნია, მაგრამ იგი ადამიანთა კეთილდღეობისაკენ უნდა იყოს მიმართული!

2. წარმომავლობა

მეამაყება მამაჩემის გვარ-სახელის წარმოთქმა, რომელსაც სახელად ერქვა-„შაქრო“, გვარად კი იწერებოდა, – რუსიფიცირებულად – „ქოჩაროვ-ი“, ნაწარმოები – „ქოჩარიანი“ – დან. მან იცოცხლა ას წელზე მეტი, დაბადებული 1909 წ-ს, გარდაიცვალა 2010 წ-ს, სრულ გონებაზე მყოფი, ისე, რომ გარდაცვალებამდე ერთი დღეც კი არ ჩანოლილა საწოლში ავადმყოფობის მიზეზით!

იგი ყოველთვის მეუბნებოდა, რომ ჩვენი წინაპრები ჩამოსულები იყვნენ „ყარაბალიდან“ და ეს უნდა მცოდნოდა მე!

ოჯახში, ისე როგორც ყველა ჩვენი სოფლის მაცხოვრებელი, – ვლაპარაკობდით ქართულ ენაზე. თუმცა, მამაჩემმა და დედამისმა, რომელიც წარმოშობით იყო ბოლნისის რ-ის, სომხურ სოფ. კიანეთიდან, – სომხური ენაც იცოდნენ. სომხუ-

რი იცოდნენ ასევე უფროსმა თაობებმაც.

მამაჩემის მამას სახელად ერქვა – გეურქი, გეურქის მამას, – სოლომონი, სოლომონის მამას, – ქოჩია, ქოჩიას მამას-კესა, კესას მამას, – არუთა თუ არუზმანი.

1817 წ-ს ყარაბაღიდან ბოლნისში გადმოსახლებულ 940 ოჯახთან ერთად, დიდ დმანისში ჩასახლებული 26 – ოჯახის შემადგენლობაში იყო ჩვენი წინაპრებიც. ამ მხრივ ისტორიულ არქივში დაცული სიები და აღრიცხვის დავთრები მოწმობენ.

ჩვენდა გასაკვირვად სოფელ ყალამშიანის (სოფ. განთიადი) იმ დროინდელ კამერალური აღრიცხვის ჟურნალში არსებობს ჩანაწერი „არუთა“... შვილებით, აღრიცხული მამის სახელის მიხედვით, თუმცა იქვე მინერილი აქვს რუსულ ენაზე გვარი – «Кочаров»-იც, დავთრები ნანარმოებია რუსულ ენაზე და თანაც შეცდომებით (ფონდი 254, საქმე 540).

როგორც ირკვევა ჩვენი წინაპარი ჯერ ჩაუსახლებიათ სოფ ყალამშიან-ში, სადაც სხვა სომხებიც ფიგურირებენ, შემდეგ კი, დაახლოებით ოცი წლის შემდეგ, როდესაც იქ ჯავახეთიდან გადმოუსახლებიათ ნამდვილი ქართველები, ყალამშიანის ჩანაწერებში ჩვენები აღარ ფიგურირებენ და მათ ვხვდებით დიდი დმანისის დავთრებში. ჩანაწერებიდან ირკვევა, რომ ყალამშიანიდან ჩვენ წინაპართა ერთი ძმა, სახელად არუზმანი (არმაზელი) საცხოვრებლად გადასულა სოფ. ბალიჭებში, რომლის მოდგმაც დღეს ინერება არუზმანოვებად და არუზმანაშვილებად. მათ იციან, რომ ჩვენ ერთმანეთის ნათესავები ვართ.

მეორე ძმა კი, მამაჩემის მამის პაპა, რომელსაც სახელად ერქვა კესა, დიდ დმანისში ჩასახლებულა 1845 წ-ს. მას თან მოყოლია ვაჟიშვილი – ქოჩია, რომელიც დაქორწინებული ყოფილა სოფ. ბოსლებში და რომელსაც თან მოყოლია ხუთი წლის ვაჟიშვილი ზაქარი და ერთი წლის მამაჩემის პაპა, – სოლომონი. ხოლო ქოჩიას ორი ვაჟიშვილი, – ალექსი და ავეტიკა გასჩენია დიდ დმანისში.

კესას ქოჩიას გარდა ოჯახში ჰყოლია ოთხი ქალბატონი,

რომელთაგან უნდა ვიფიქროთ, რომ ორი იქნებოდა ქალიშვილი.

ქოჩიას უფროს ვაჟიშვილს, – ზაქარიას შეძენია შვილები: არტემი, გიორგი, გიგოლი, და ვანო;

მომდევნოს, – ალექსის, – არშაკი, არშაკის გუგა, გალო და სამსონი;

მესამე შვილს, – ავეტიკას, – მიშა, სარო, ლევანი, შაქრო, და კიდევ სამი შვილი, რომელთა სახელებიც არ ვიცი;

რაც შეეხება პაპაჩვენ სოლომონს, ცოლად მოუყვანია კაზრეთიდან კაფიგრანოვების ქალი და გასჩენია მამაჩემის მამა-გეურქი, და სამი ქალიშვილი, რომელთაგან ერთს ერქვა ლიზა, იმ ორის კი-წარმოდგენა არა მაქვს. ერთი მადგანი გაათხოვილა კაზრეთში, ლიზა და მეორე და კი – ჩვენსავე სოფელში.

სხვა ჩვენს მონათესავე ოჯახების ქალბატონებზე სპეციალურად არ ვამახვილებ ყურადღებას, რამდენადაც ისინი ჩვენს ინტერესში არ შედიან.

სოლომონს თავისი ქალიშვილი ლიზა მიუთხოვებია სოფ. ქვეშიდან ზედ სიძედ მოსულ ფაშა ალაგარდოვისათვის, რომელსაც გასჩენია ოთხი ვაჟიშვილი და ორი ქალიშვილი. ვაჟებს რქმევია სოლკა, მელქო, სარქისი და მეოთხეს სახელი კი არ ვიცი.

პაპაჩვენ გეურქის გასჩენია მამაჩემი შაქრო და ოთხი ქალიშვილი: ევა, სოფო, ლუსიკა და ნუცა.

მამაჩემ შაქრომ ცოლად მოიყვანა ჩვენსავე სოფელში ყარსიდან გადმოხვენილი ვასო ოგანეზოვის ქალიშვილი მარგო, რომელსაც შეეძინა გურამი, ლუდიკო, მე, – ალექსანდრე და ელენე.

ევა ადრეულ ასაკში ტრაგედიას ემსხვერპლა, რის შესახებაც მოგვიანებით მოგითხრობთ.

სოფო გაათხოვეს გორუნჯუკში, არსენ ოსეფიანცზე, ლუსიკა, – ბალიჭში, – არშაკ მესროფოვზე, ნუცა კი, – ჩვენ-

სავე მეზობელ, – ბეგა ოგანეზოვზე.

რამდენი შვილი შეეძინა არუზმანას მოდგმას, ჩვენთვის უცნობია, მაგრამ ფაქტია, რომ კესამ საქართველოს დაუტოვა არანაკლებ ათასი ადამიანი, რამეთუ მარტო მამაჩემმა თავისივე სიცოცხლეში საქართველოს აჩუქა ორმოცდაათზე მეტი სული, სხვა ჩვენს მონათესავე ოჯახებსაც ვიცნობ და საერთო გაანგარიშებიდან ამოვდივარ!

ყველა მათგანი მამის ხაზით გასული საუკუნის 80-იან წლებამდე ინერებოდა სომხად, გვარად კი-ქორაოვი. შემდეგ მოხდა მათი „გაქართველება“, ზოგი დაენერა ქორაოძედ, ზოგი, – ქორიშვილად, ზოგი, – გურამიშვილად და ზოგიც ვინ იცის რა გვარზე.

ახლა თქვენ წარმოიდგინეთ საქართველოში ათობით და ასი ათასობით ჩამოსახლებულ სომეხთაგან რამდენი „ქართველი“ წარმოეშვა საქართველოს?! ვფიქრობ ასი ათასობით და მილიონობით, რომლებსაც ასიმილაციის მსხვერპლს დავარქმევდი. რეალობას ვუმაღავთ საზოგადოებას და ვამბობთ, თითქოსდა სომეხ ტერტერებს ადრე მათთვის გადაეკეთებინათ გვარები და ახლა აღუდგინეს! სისულელე, გადახედეთ უახლოესი ისტორიის ფონდებს და ამაში თავად დარწმუნდებით!

ისე კი, კაცმა რომ თქვას გვარ-ეროვნების გამოცვლაზე დიდი ცოდვა არ მეგულება, რამეთუ უარყოფ მთელ შენს ჯიშსა და ჯილაგს, რაც ვფიქრობ გამოძახილია მახინჯი საზოგადოებრივი ცხოვრებისაგან.

რა ჰქონდა დასაწუნი ჩემს გვარს“ ქორაოვს“ (ქორარიანს), რომელმაც არა ერთი სახელოვანი ვაჟკაცი აჩუქა კაცობრიობას. მარტო „პლანეტის საიდუმლო ადამიანად“ წოდებული სამველ ქოშარიანცი რად ღირს, რომელიც აკადემიკოსებ კელდიშისა და კურჩატოვის დონეზე იყო აყვანილი. ეს მან შეუქმნა საბჭოთა კავშირს ატომური ფარი, რომლითაც დღეს მედიდურობს რუსეთი. გინდა სომხეთის ყოფილი პრეზიდენტი, – რობერტ ქორარიანი, რომელმაც ფაქტობრივად ყარაბაღს მოუ-

ტანა დამოუკიდებლობა და იყო მისი განმათავისუფლებელი მოძრაობის ერთ-ერთი სულის ჩამდგმელი.

არანაკლებ სახელის მქონეა სამსოფლიოდ ცნობილი მოქან-დაკე ერვანდ ქოჩარი, რომელმაც დინამიკაში გადმოცემული, ცხრა მეტრის სიგრძის ცხენზე ამხედრებული დავით სასუნცის ძეგლი შექმნა. მსგავსს ვერსად შეხვდებით! იგი ამშვენეს ერევნის რკინიგზის სადგურის მოედანს, რომლის ასლიც პარიზში დგას. იგი იყო ერევნის მთავარი არქიტექტორიც.

ქება-დიდებას იმსახურებს ასევე მხატვრული სიტყვის დიდ ოსტატი სურენ ქოჩარიანი, რომელიც კარგად ახსოვთ თბილისის მაცხოვრებელთა უფროს თაობებს.

ჩვენ გყვავს ასევე საერთაშორისო დონის იურისტი, გენერალი, პროფესორი გიორგი ქოჩაროვი, რომელიც საბჭოთა პერიოდში რედაქტორობდა საკავშირო ჯურნალ «Следственная практика-ს» და იყო მოსკოვის პროკურატურის საგამომძიებლო სამმართველოს უფროსი.

გყვავს ასევე არაერთი აკადემიკოსი მედიცინის, მუსიკისა და სხვა დარგებში, მათ შორის, ცნობილი ფეხბურთელები, და მომღერლები, ყველას ვერ ჩამოვთვლი, თუმცა გულის სიღრმეში დიდ პატივს ვცემ მათ და მემამაყებიან!

საქვეყნოდ მინდა განვაცხადო, ჩვენი გვარი უნიჭიერესთა გვარია!!!

თვით ჩვენს გვარში-„ქოჩარ-იანი“, გადმოცემულია სომეხი ხალხის თავისუფლების იდეა, რამეთუ სიტყვა „ქოჩარი“, რომელიც თურქულიდან მომდინარეობს, ნიშნავს მომთაბარეს, რაც თავისუფლების გარეშე წარმოუდგენელია. ნიშნად ამისა ისტორიულად შექმნილია ხალხის მიერ სახალხო ცეკვა „ქოჩარი“, აყვანილი ეპოსის რანგში! მასშია გადმოცემული სომეხი ხალხის ერთიანობის იდეა, რამეთუ ამ ცეკვის დროს ყველა იქ დამსწრე თუ მონაწილე ცეკვავს ერთად, ხელი-ხელ ჩაკიდებული.

თვით სიტყვა „ქოჩარი“ კი, – სანსკრიტზე ნიშნავს “წმინდა ზეციურ სხივს“! რაც შეეხება გვარის დაბოლოება „იან“ – ს,

მასში ტრანსფორმირებულია საყოველთაო აქტიურობის საწყისი, – „იან“ („ინ“ – „იან“).

გვარის შეცვლით კი მივიღეთ არაფრის მთქმელი პროტო-თურქული აღრიცხვიანობა. მე ბოდიშს ვუხდი ყველა ქოჩიაშვილს ამგვარი შეფასებისათვის, ვიცი, ბევრია ქოჩიაშვილებში კარგი ადამიანი, მე მათთან არაფერი მაქვს სადაო, მე ჩემსას ვჩივი!

ცნობისათვის, თითოეული სომხური გვარი სომეხი ერის ისტორიის ამა თუ იმ ასაპექტს გვამცნობს და თუ ყველას შევკრებთ მივიღებთ მთელი სომხეთის ისტორიას, რასაც ვერ ვიტყვით ქართულ გვარებზე, რამეთუ ინდენტურობის მანიშნებლებია.

სომხური გვარ-ფუძე შერჩენილი გადაკეთებული „ქართული“ გვარები კი, რომელთა რაოდენობაც მარტო თბილისის სატელეფონო აბონენტთა სიის მიხედვით – ოთხასს აჭარბებს, – ყურ, კუდ მოჭრილ თუ რქა მოტეხილ ცხოველებივით გამოიყურებიან. ამკარად ეტყობათ, რომ აკლიათ რაღაცა, დამახინჯებულებია!

რას იზამ, ასეთია რეალობა, ქართული გვარი არაქართველთა თავშესაფრად იქცა. გავა დრო და მათაც „ივერთა“ თუ ყივჩაღთა მსგავსად ქართლოსიანთა მოდგმა შეისისხლხორცებს!

ეროვნულობის საკითხი დღეს პრობლემად არ დგას, მით უფრო, რომ პირადული დოკუმენტებიდან ამოიღეს „ეროვნება“ და „მამაის სახელი“, თუმცა, არა ქართველს მაინც გიყურებენ სულ სხვა თვალებით და მართლებიც არიან. ეს საკითხი სხვა გვარადაა მოსაწერიგებელი. უნდა არსებობდეს ნაციონალური სოციალიზმი!

გაქართველებულ სომხებს, როგორც წესი, არ აქვთ იუმორი, გონორი, ხუცბა. გამოირჩევიან ზედმეტი კეთილსინდისიერობით და თავშეკავებულებია. დაკარგული აქვთ ფოლკლორი, ადათ-წესები, და ამკარად ეტყობათ, რომ ამოვარდნილებია თავიანთი ისტორიული ფესვებიდან.

3. პაპაჩემ გეურქას ისტორია

იმის გამო, რომ ფაშა ალაგარდოვი ზედსიძედ იყო მოსული მამაჩემის მამის და, – ლიზაზე, – მას მიწის ნაკვეთი არ ჰქონდა და თავისი ოჯახით უწევდა პაპაჩემ გეურქის სახლში ცხოვრება.

გეურქის, მამაჩემის გარდა სხვა ვაჟიშვილი არ ჰყოლია და შეშინებია, რომ მომავალში არ დაეჩაგრა დის ოჯახს იგი თავისი სიმრავლით. ამის გამო მოეთხოვა მათთვის საცხოვრებლად გადასულიყვნენ სხვაგან და ისინიც გადასულან მეზობელ ოსკანოვ კიტიას სახლში.

ამასთან დაკავშირებით ლიზას ეჩივლა ხელმძღვანელობაში და ამის გამო პაპაჩემი გამოეძახათ ჟანდარმერიაში. როდესაც იგი დაბრუნდა, ნახავს რომ, ამხანაგები რომლებთანაც ერთად უნდა წაეღო შეშა ურმით თბილისში გასაყიდად, აღარ დალოდებიან და მარტოს მოუხდა წასვლა.

ეს ხდება 1912 წელს და ყოველივე ამის შემსწრე, რასაც გიყვებით, – მამაჩემია, რომელმაც მომიყვა.

ვიდრე გზას გაუყვებოდა გეურქი, მის და ლიზას წინასწარ გაეგზავნა თავისი უფროსი ვაჟიშვილი მელქო ბიძის მოსაკლავად, და იგიც გეურქის ჩასაფრებიყო ქვეშის ხიდთან, თათრების სოფელ აბდალოს ბოლოში. როგორც კი იმ ადგილს მიახლოვებია გეურქი, მელქოსაც მისთვის საფარიდან ესროლა თოფი, მაგრამ აეცდინა. სროლამდე გეურქის შეენჩნია დის შვილი ბურქებში და ურმიდან სროლის მომენტში გადმომხტარა, და ვითომც მოხვდა ტყვია, ძირს დავარდნილი-გარინდულიყო. მელქოსაც ეფიქრა „ბიძა მოვკალიო“ და ფარულად მაშავერის ხევ-ხევ სოფელში წამოსულა. დედისთვის ეთქვა, „ბიძა მოვკალიო“ და ისინიც იმავე დღესვე კიტიანთგან უკან გადმობარგებულებიყვნენ უკან პაპაჩემის სახლში, გეურქის კი გაეგრძელებინა გზა და წასულიყო თბილისში, საიდანაც მესამე დღეს დაბრუნდა უკან. მთელი ამ ხნის განმავლობაში ლიზა თურმე

გზის პირას ზის, ქსოვს წინდას და ელოდება ფოსტის შემოვლას, რომ მათგან შეიტყოს ძმის მკვლელობის ამბავი!

სახლში დაბრუნებულ გეურქის ენახა რა უკან გადმოსული დის ოჯახი, – განრისხებულია და მათი ნივთები გადაეყარა გარეთ. ამის გამო ლიზას კვლავ ეჩივლა და გეურქი დაეპატიმრათ სამი ღით. სახლში დაბრუნების შემდეგ კი და – ძმის კონფლიქტში ჩარეულიყვნენ ახლობლები და ერთმანეთში შეერიგებინათ ისინი, რომლის შემდეგაც და-ძმას კვლავ განეგრძოთ ერთ ჭერს ქვეშ ცხოვრება.

ორი წლის შემდეგ ვარდისუბნელ ნოლა და იაგორ ტატუაშვილებს გაექურდათ გეურქის ბიძაშვილ ვანოს დუქანი, რაც ვანოს დაებრალებინა ლიზას ბიჭებისათვის, რომლებიც ფხიანები იყვნენ. აღნიშნულთან დაკავშირებით გაეჩხრიკათ გეურქის სახლი და რაც კი რამ იარაღი ჰქონიყო, მათ შორის ბასრი თუ მჭრელი საგანი, – სულ ერთიანად ამოეღო ჟანდარმერიას.

მიუხედავად ამისა, რადგან ამ საქმეში ლიზას ბიჭები მართლები აღმოჩნდნენ, ბიძაშვილებ – ვანოსა და გეურქის ერთმანეთში ურთიერთობა არ გაეფუჭათ, და კვლავაც ერთად ევლოთ ბეგარაზე. ვანოს ჰყოლია ხარები, გეურქის გუთანი და მიწებს თურმე ყოველწლიურად ერთად ამუშავენ, ცხოვრებითაც გვერდი-გვერდ უცხოვრიათ, ჰქონიათ საერთო შესასვლელი გზაც და გაბუტვაც ლამაზი არ გამოუვიდოდათ.

ერთხელ, სოფლის მოურავ იაგორ სელიმაშვილის ნადელის ბეგარით მოხვნისას ბიძაშვილებს ერთმანეთში მოსვლიათ კამათი, ვანო წინააღმდეგი ყოფილა მოხვნის, რამეთუ განაწყენებული ყოფილა მასზე, გეურქი კი – პირიქით, მისი ხათრი ჰქონია, რამეთუ მისი ძმა კოტე გეურქის ნათლია ყოფილა.

ამ კამათის დროს გეურქის ხელი გაერთყა ვანოსათვის.

სახლში დაბრუნებულ განაწყენებულ ვანოს თავისი ჯალალოლელი (სტეფანავანი) ცოლი ჰაიკო გამოეგზავნა ჩვენთან, გამოეტანებინა ხარის საფასური, წინა დღეებში გეურქის მის-

გან ეყიდა ხარი და ეთქვა, „დაუბრუნე მათ ეს ფული და უთხარი, რომ ჩვენ, ჩვენს ხარს უკან წავიყვანთ და გაყიდვა აღარ გვინდა-თქო“!

ჰაიკოსაც გზად შეხვედრიყო ბებიაჩემი მარიამი და მისთვის ეთქვა ქმრის დანაბარები, თან შეეცდებოდა გადასცეს ფული, რისთვისაც მას არ მოეკიდა ხელი, და ეთქვა, „კაცების საქმეში არ ვერევიო“, და მისთვის შეჩერებული ფული ძირს გაბნეულა. ჰაიკო არ დაპატრონებია მას, იგი გაეფანტა ქარს და ბოლო ჯამში დაკარგულიყო. იმავე საღამოს კი სოფელში დაბრუნებული ნახირიდან ვანოს გამოერჩია ჩვენებზე მიყიდული ხარი და წაეყვანა თავისთან, დილით კი შეება ურემში და წასულიყო სასყიდლებზე ბოლნისში. ვანო იყო ვაჭარი კაცი და აღებ-მიცემობას ეწეოდა.

ყოველივე აღნიშნულის თაობაზე ცხადია მოურავს შეეტყო და ბოლნისიდან უკან დაბრუნებისას მის ხალხს ეცემა ვანო, ხარი კი წაერთვათ და დაებრუნებინათ გეურქისთვის.

მას შემდეგ არ გასულა დიდი დრო და აკაურთის ხევთან, ვანოს გზად მიმავალი 19-წლის დასანიშნი ვაჟიშვილი უცხო პირებს მოეკლათ. ვანოს ბევრი მოვალეები ჰყოლია და შესაძლოა ეს საქმე მათი ნახელავი ყოფილიყო. თუმცა რატომღაც ვანომ იგი პაპაჩემ გეურქის დააბრალა, მისთვის ეთქვა: „შენ და შენმა კაზრეთელმა სიძემ მომიკალით შვილიო“! ამ დროს პაპაჩემს ამ საქმესთან არანაირი კავშირი არა ჰქონია, არადა არც საფუძველი გააჩნდა.

ამ მიზეზით ჩვენი სახლი კვლავ გაეჩხრიკათ და დანებიც კი ამოეღოთ. ამ დროს ვანოს გამოენახა საერთო ენა მოურავთან და მისი თანადგომით დაუგეგმავთ ჩვენიანების ამონყვეტა! მოურავის სახლი მდებარეობდა ჩვენს სახლიდან ას მეტროში. იგი იყო „ბელეტაჟის“ ტიპის, მეტრანახევრის სიმაღლის გრძელი აივნით, რომელიც ჩვენსკენ პროფილით იდგა და არ მოჩანდა მისი წინა ფასადი, რასაც მეც მოვესწარი.

ამ მიზნით, მკვლელობიდან ერთ კვირაში მოურავს გამოე-

ძახა თავისთან პაპაჩემი გეურქი, დის შვილებთან ერთად და ესენიც ყოველგვარი ეჭვის გარეშე ხელცრიელები მისუ-ლიყვნენ მათთან. წინ მიდენილა გეურქი, უკან მიყოლია სოლკა და მელქო. როდესაც პაპაჩემი ასულა აივანზე, ნახავს რა იქ ნაბად წამოსხმულ ვანოს, თავის ახლობელ ოსკანოვ ბადალისა და მარტიროსოვ მელქოსთან ერთად, რომლებსაც სდომებიათ ჩვენების შიგნით შეტყუება და ამოხოცა, – იგი მაშვე მიმხვდა-რა მათ განზრახვას და აივანზე ასვლისთანავე შემობრუნებუ-ლა უკან, და დის შვილებისათვის უთქვამს: „სასწრაფოდ გავ-ბრუნდეთ უკან“, და გადმომხტარა აივნიდან, თან გადმოეყოლა სოლკა. იქ გაურკვეველობაში დარჩენილ მელქოსთვის კი წინ წამომდგარ ვანოს ხანჯალი, რომელიც თურმე სდომებია გეურ-ქის დაარტყას, – ამოურევია მისთვის მუცელში და ნაწლავები გადმოუყრევინებია. მელქო ყოფილა ძლიერი ვაჟკაცი, ერთი კვირის დაქორწინებული, მას თავისი ხელით მოეკრიბა თავისი ნაწლავები, ჩაელაგა წინსაფარში, რომელიც შემოკრული ჰქო-ნია და ასე დაბრუნებულა სახლში თავისი ფეხით!

ამ მდგომარეობაში ნახავს რა თავის შვილს ხანში შესული მამამისი ფაშა, მასაც აელო ჯოხი და შურის საძიებლად გასუ-ლა გზაში. ამ დროს ბოროტმოქმედნი ამოსულან მათ შესას-ვლენ გზასთან და იქ მას ვანოსთვის დაერტყა თავში ჯოხი, სამში რას გახდებოდა და ისიც იქ მოეკლათ, ვანოს დაერტყა ხანჯალი, ბადალას კი მარგილი.

ამ ტრაგედიის შემყურე, ფაშას ჰყოლიყო ავადმყოფი ვაჟიშ-ვილი, ვერ გაეძლო მის გულს და იქვე დაელია სული. მამაჩემის 18 – წლის გასათხოვარ დას, – ევას კი შიშისგან გახეთქიყო გული. ერთ დღეს ჩემო მკითხველო სრულიად დაუმსახურე-ბლად, შეთქმულების ნიადაგზე, ჩვენი ოჯახიდან გაასვენეს ოთხი ცხედარი, ოთხი კუბო! თუმცა ძმათა შვილებს შორის შუღლი ამით არ დასრულებულა. ეს ხდება 1917-1918 წწ-ში.

დასაფლავების მეორე დღესვე გეურქი, სოლკასთან ერთად ჩამოსულა თბილისში არსენალში შეუძენიათ შაშხანები და

სოფელში ასვლისთანავე გეურქის მოეკლა საკუთარი მამის ძმის შვილი ვანო - ვარდისუბნიდან მოკლეზე გამოსასვლელ გზაზე, მარტიროსოვ გრიგორის სახლთან.

ეს ის პერიოდია, როდესაც დაემხო რუსეთის მეფის ხელისუფლება, რუსთა ჯარს დატოვილი აქვს კავკასია, თურქეთის ჯარი, დევნილ სომხებს მოყოლილი, ჯალალოღლის ბრძოლების შემდეგ შემოსულია დმანისში და ელოდება ბრძანებას ბაქოში წასასვლელად, რათა იქაც დაარბიონ სომხები. აღნიშნულით გათამამებული ადგილობრივი თათრები კი ავინრობენ ჩვენს ადგილობრივ მოსახლეობას, უპირატესად სომხებს და ჩვენებიც მათგან შეშინებული, იძულებულები გამხდარან ტყესა და გამოქვაბულებში გადამალულიყვნენ. ჩვენი ოჯახი კი გამამალულა ჩახრიალოს, ე. წ. „შავ ბუნეში“, რომელსაც თურმე საკვებ – სანოვაგეს გეურქი 30 მეტრის სიმაღლის კლდიდან აწვდის. კერძოდ, მუსელოვი ზაქარას სახლის მიმდებარე კლდის პირიდან, სადაც პატარა ბალი გვექონდა და მეც მოვესწარი მას. აღნიშნულ „ბუნეში“ დაიბადა მამიდაჩემი ნუცა. ახლა თქვენ წარმოიდგინეთ რა მდგომარეობაში ვიქნებოდით ჩვენ.

აი ასეთ ურთულეს პირობებში ვანოს ცოლს, – ჰაიკოს გამოენახა საერთო ენა პირწავარდნილ კაკლიანელ ბანდიტური დაჯგუფების უფროს, ვინმე ურუსტამასთან, მოექრთამა იგი და დაევალებინა პაპაჩემ გეურქის მკვლელობა! მასაც პაპაჩემის შეტყუების მიზნით ბოსლებში, სადაც ნათესავეები გყვანდა და შუამავლის მოსაძებნად გეურქი მათთან მივიდოდა, – ჩვენი ცხვრის ფარა მწყემსიანად გაეტაცნა კვირაცხოვლის ფერდობიდან და გადაეყვანა ბოსლების იქით მდებარე თავის სოფელ კაკლიანში. გეურქიზე კონტროლი კი დაევალა ვიღაც ბოსლელ ახოტელაშვილისათვის, “როგორც კი გამოჩნდება სასწრაფოდ შემატყობინეო“. ცხვარი ჯანდაბას, მწყემსი ხომ უნდა გამოეხსნა მაინც, მწყემსად კი გვყოლიყო თათულოვი იაგორი, რომელსაც ზედმეტ სახელად „ბუზალას“ ვეძახდით.

როდესაც პაპაჩემი ასულა თავის ნათესავეებთან ბოსლებში,

რათა მათ მეშვეობით ვინმე შუა კაცი გაუგზავნონ იმ ყაჩაღს, რა დროსაც თან ხლებია სოლკაი, იმ ახოტელაშვილს მაშვე ეცნობებინა არუსტმასთვის, „კაცი რომელიც შენ გინდა აქ არისო“. და იგიც თავისი ხალხით წამოსულა ბოსლებზე, რომელიც იმ ხანად მთლა დაბრეყებული ჰყოლია!

ბოსლებში შესვლისას არუსტამას დაუნყია სოფლიდან გასასვლელი გზების ჩაკეტა, რაც უცნობებია გეურქისთვის ვინმე „მურჭუნთ ვანას“, თან ურჩევია „გაცლოდა სოფელს სანამ დროაო“.

პაპაჩემსაც რაღა დარჩენოდა, ისიც გამოსულა ნათესავის-გან და ნელ-ნელა, ხევ-ხევ სოლკასთან ერთად დაწეულა უკან, ჩვენი სფლისკენ. მალევე წამოწვიან მათ ხსენებული ბანდიტები და დაუნყვიათ მათთვის სროლა, გამართულა ორმხრივი ბრძოლა. ჩვენებმა მოკლეს თა არა ვინმე მათი, – ჩვენთვის უცნობია, მაგრამ ფაქტია, რომ მათ ამ ბრძოლაში დახოცეს პაპაჩემი გეურქი და მისი დისშვილი სოლკა, არ მოსული, ე. წ. კუტის მიწებთან, ხევში.

მეორე დღეს ჩვენმა სოფლელებმა ჩამოიყვანეს ცხედრები და არ იკითხავთ ჩემო მკითხველო სად დაკრძალეს? – ორ მეტროში ვანოსა და მისი შვილის საფლავებიდან, რადგან საფლავი საერთო საოჯახო გვექონდა! მათ, გაჭირვებით გაზრდილმა მამაჩემმა ორმოცი წლის შემდეგ მოუნყო საფლავები!

მომდევნო დღეებში ურუსტამას ჩვენი ცხვრის ფარა მწყემსიანად აეყვანა რაიცენტრში დაბანაკებულ თურქეთის ჯარის სარდლისთვის და ფეშქაად გადაეცა. მასაც გამოეკითხა მისი წარმომავლობის თაობაზე და შეეტყო რა ყველაფერი დაწვრილებით, ნახევარი დაეტოვა თავისთან, ნახევარი კი ებრძანა დაებრუნებინათ უკან ჩვენთვის, რაც შესრულებულ იქნა. ყოველივე ეს ერთობ გასაკვირია, მაგრამ ფაქტია, მომსწრეა მამაჩემი!

მომდევნო დღეებში, როდესაც თურქეთის ჯარი ბაქოს ნავიდა, გორუნჯუკელ ყაჩაღ ვასოს დაჯგუფების წევრებმა,

რომლებიც თავის მხრივ იცავდნენ ჩვენს ყარაბალული მოდგმის სოფლებს, კერძოდ ვარდისუბნელ ფარემუზოვ ბეგას ჯგუფმა, სახლიდან გამოიტყუეს ხსენებული არუსტამა, აიყვანეს ბოსლების ზემოთ ხევში და იქ მოკლეს, რომლის შემდეგაც მოკვეთეს ხელი და ჩამოუტანეს ბებიარჩემს შურისძიების ნიშნად!

აღნიშნული მკვლელობის გამო დღეს ამ ხევს სისხლიან ხევს უწოდებენ!

ძნელი სათქმელია როგორი კაცი გაიზრდებოდა მამარჩემი, მამის პირობებში, მაგრამ ფაქტია, რომ მამის მკვლელობის შემდეგ ცხოვრება ჯოჯოხეთად გადაექცა. იგი მხოლოდ იმის მცდელობაში იყო, რომ როგორმე შეენარჩუნებინა სიცოცხლე. მას თურმე ხშირად ნაგანით ხელში დასდევდა მოსაკლავად ჰაიკო, უსვრია კიდევ, მაგრამ აუცდენია, „გეურქის სამომავლოდ კვირტს არ დაუტოვებო“, ულაპარაკია ხალხში.

მამარჩემი თურმე ყოველთვის გაქცევით შველის თავს, მკვირცხლი ბავშვი ყოფილა, ვიდრე წამოზრდილა დედამის იგი ხელიდან არ გაუშვია, ყოველთვის გვერდით ჰყოლია. ამავე დროს ჰაიკოს რომ არ მოხვედრიყო თვალში მეორე მხრიდან გაუხსნიათ სახლში შესასვლელი და თურმე ფანჯრიდან გადადიან სახლში!

რვა-ცხრა წლის ბავშვს უწევდა ოჯახის უფროსის მოვალეობის შესრულება. ფაშას უმცროსი ვაჟი სარქისა კი მასზე არც თუ დიდად იყო უფროსი, რომ რამეში დახმარებოდა. სოფო მამარჩემზე სამი წლით უფროსი იყო, ლუსიკა ორი წლით უმცროსი, ნუცა კი მთლა ახალ – შობილი. ლიზა იყო ხანდაზმული, ისე როგორც ბებიარჩემი მარიამი, რით ერჩინათ თავი, ფაქტობრივად არავის შეეძლო სარჩოს შემოტანა სახლში, ჰყოლიყოთ მხოლოდ ერთი მენველი ძროხა, და მისით გააქვთ თავი. დაბრუნებული ცხვარი კი სადამდე გაყვათ ძნელი სათქმელია.

აი ასეთ მდგომარეობაში ყოფნის დროს, ნოე ჟორდანიას მთავრობას ჩვენს სოფლებში მოუწყია ეკზეკუცია ვორონცოვკიდან დაბრუნებული გვარდიელების ხელით, როგორც

სადამსჯელო ოპერაცია, 1918 წლის სომხეთ-საქართველოს ომთან დაკავშირებით, რომელთანაც ჩვენს ხალხს არანაირი კავშირი არა ჰქონია, მაშინ მოსახლეობიდან გაეყვანათ დიდი რაოდენობით მსხვილფეხა პირუტყვი. ამ დროს 10 წლის მამაჩემს, მეზობელთან ერთად ჩვენი პირუტყვი გადაემალა ავაზანზე, ყოფილიყო ზამთრის პერიოდი და სიცივისგან თურმე სულ კბილი-კბილს აცემინებს, საქონელი კი ლამის ხერხემალში იმტვრევა, ამბობდა: „ავაზნიდან რომ უყურებდი საქონლის ძალით წართმევის პროცესს, იმ ყინვაში, ხალხის ღრიალი და საქონლის ბლავილი ერთმანეთში არეული, ერთ საშინელ სანახაობას წარმოადგენდაო!

ბოლოს ჩვენც ჩამოგვიყვანეს სოფელში, უნდოდათ ჩვენთვისაც წაერთმიათ საქონლი, მაგრამ მოურავის ძმის, – კოტეს თხოვნით, რომელსაც აუხსნია სამხედროებისთვის ჩვენი მძიმე მდგომარეობა, – დაგვანებეს თავიო“.

მამაჩემის გადმოცემით მაშინ ჩვენს სოფლიდან გაყვანილი ცხვარ-ძროხისა თუ კამეჩის ჯოგი ორ კილომეტზე განელილა, „წვერი რომ მოსეს ჭალასთან იყო მისული, ბოლო ჯერ კიდევ სოფლიდან არ იყო გასულიო“, ეს მანძილი კი ორ კილომეტრს აღემატება.

ამის საბაბი მთავრობას მისცა გორუნჯუკელმა „ყაჩად ვასომ“, რომლის გვარიც მარქაროვია. მან ჩვენი სოფლებიდან შეკრიბა სომეხი ახალგაზრდობა და თურქების წინააღმდეგ ჯალალოღლის ბრძოლებში ანდრანიკას დაახმარა.

სომხეთ-საქართველოს ომის დასრულების შემდეგ სახლში დაბრუნებული, დმანისის რაიონის ქართული სოფლებიდან განვეული გვარდიელები დაერივნენ ჩვენს სოფლებს და ახლა მათ დაუნყიათ ანიოკება, მიზეზი, – ნაციონალიზმი, მიზანი კი ძარცვა!

მაშინ ამან ერთგვარი უფსკრული გააჩინა ჩვენსა და ქართულ სოფლებს შორის! ძნელი სათქმელია რით დამთავრდებოდა ყოველივე ეს, თუ არა ბოლშევიკების ხელისუფლებაში მოს-

ვლა, რომლის შემდეგაც ჰაიკო გადასახლდა თავის მშობლიურ ჯალალოღლში, მამაჩემმა კი შეძლო თავისუფლად ცხოვრება!

4. მამაჩემ შაქროს ისტორია

მამაჩემის გადმოცემით, რაც მას თავისი თავი ახსოვდა, სულ უბრძოლია გადარჩენისათვის, ხოლო როდესაც წამოზრდილა, მუცელ-პურად დაუნყია მუშაობა. ათი წლის ასაკში მეხრედ გაყოლია გუთანზე თანასოფლელ აბკარ თათულოვს, რომელიც თურმე ასევე ხშირად დადის თბილისში შეშის გასაყიდად. ერთ-ერთი ასეთი რეისის დროს აბკარი ორი ურმით წასულა თბილისში. წინა ურემზე თვითონ მჯდარა, მეორეზე კი 10 წ-ის მამაჩემი. როდესაც მიახლოებულან ფონიჭალის რკინიგზის გადასასვლელს, მამაჩემის ურმის ერთ-ერთ ხარს გადასვლისას ფეხი ჩაჭედია შპალებში. ამ დროს მამაჩემს სძინებია და არ იცის რა ხდება მის თავს, მატარებელიც მოახლოებია და სადაცაა უნდა გასრისოს. მის სიგნალზე კი წინ მიმავალი აპკარს მოუხედავს უკან და დაინახავს რომ სადაცაა უნდა გასრისოს მატარებელმა მამაჩემის ურემი. იგი მაშვე გადმომხტარა თავის ურმიდან, მივარდნია მამაჩემის ურემში შებმულ ფეხ ჩაჭედილ ხარს და ამოუღებინებია ფეხი, წამებიც რომ დაეყოვნა ტრაგედია გარდაუვალი იყოვო.

აღნიშნულ ასაკში მამაჩემი კიდევ ერთხელ ჩავარდნილა მსგავს ხიფათში. ზამთარში, სოფლელებთან ერთად მოდენილა თბილისიდან უკან ურმით, შეშის გაყიდვის შემდეგ, იაღლუჯის მთებზე გადმოვლით და ქარ-ბუქს კინაღამ დაეხჩო, გადაერჩინა მარტიროსოვ ადამას მამა მიკიჩას.

დედამისიც წვალობდა ობოლი ბავშვები რომ გამოეკვება, – ერთ პურის სანაცვლოდ თურმე მთელი დღეები ემუშავება შეძლებულ ადამიანებს. ფეხსაცმელებიც კი არა ჰქონია სანყალს იმ ავბედით წლებში და თურმე შიშველი ფეხებით დადის, რის გამოც თურმე ფეხის ქუსლები სულ ერთთავად დახეთქილი ჰქონია, და დრო და დრო სისხლი სდის!

ბიძაშვილების მკვლევლობების ექვსი წლის თავზე, უკვე საბჭოთა პერიოდში, მამაჩემის მამის ბიძას, – ავეტიკას, რომელსაც იქვე, ჩვენს მეზობლად სახლ-კარი ჰქონია, ჩვენი ხათრით დაეთმო ლიზასთვის და თავად საცხოვრებლად გადასულა სოფლის პირას, სადაც დღეს მურუზოვები ცხოვრობენ. მის სახლში კი გადაბარგებულა ლიზა თავისი ოჯახით და მას შემდეგ ჩვენებს დაუნყიათ მარტოდ ცხოვრება.

როგორც კი წამოზრდილა მამაჩემი, როგორც ობლის, ახლა თანატოლებს მოუნადინებიათ მისი დაჩაგვრა, ბავშვთა სამყარო დაუნდობელია, მაგრამ მამაჩემი არ დამორჩილებია. 14-წ-ის ასაკში მეზობელ-თანატოლებთან ერთად მას უძოვებია ოჯახის პირუტყვი სოფლი პირას, სადაც იქვე გვექონია მიწის ნაკვეთი და მასში თურმე ორი წლით უფროსი მეზობლის შვილი გრიშა ოსკანოვი ძალით უშვებს თავის ძროხას და აძოვებს. ამაზე მათ მოსვლიათ ჩხუბი, მამაჩემი ყოფილა ძლიერი ბავშვი და როცა გრიშა მას ვერაფერს აკლებს, აუღია დანა და შეეცდება დაარტყას მამაჩემს. მამაჩემს ემარჯვა, გამოერთვა მისთვის ეს დანა და მისთვისვე დაერტყა ზურგში, რომლის შემდეგაც მიუტოვებია იქ ყველაფერი და „დედასწყარო-ფანჩატურის“ შემოვლითი გზებით გამოქცეულა სახლში! შინ დედა არ დახვედრია და ლიზას ურჩევია გაქცეულიყო გორუნჯუკში, თავის და-სოფოსთან, რომელიც ახალი გათხოვილი ყოფილა, თორემ აქ მოგკლავენო. იმ გრიშას სახლი კი ჩვენი სახლიდან ალმაცერად, 80-მეტრში, შემალლებულ ადგილზე მდებარეობდა და მთლიანად იხედება იქიდან ჩვენი სახლ-კარი, რის გამოც შაქრო ვერ დაემალებოდა მის მშობლებს.

მამაჩემსაც ბევრი აღარ უფიქრია და მომავალი სიმამრის, – ვასო ოგანეზოვის ბახჩაზე გავლით შეეცდება ჩაირბინოს მდინარე მაშავერის ხრამში, რათა იქიდან სამანქანო გზით მოკლეზე გავიდეს გორუნჯუკში.

ვიდრე ხრამის ძირამდე ჩავა კაცი, – 50-მეტრის სიმაღლის კლდის ბილიკი უნდა ჩაიაროს და კიდევ ას მეტრომდე მისი

ფერდობი.

როგორც კი ჩასცილებია მამაჩემი კლდის პირს, იქვე მარჯვნივ არსებულ გამოქვაბულში გრიშას მამა – ბაგრატი დალოდება, რომელსაც ეტყობა დროზე შეატყობინეს და მასაც ნინასწარ განუსაზღვრავს, რომ მამაჩემი უსათუოდ ამ გზით შეეცდება გორუნჯუკში გასვლას, და იქ ჩასაფრებია. როგორც კი გასწორებია მამაჩემი გამოქვაბულს, მისთვის გამოედო ფეხებში კავიანი ჯოხი და წაექცია, მერე მიმდგარიყო ამ წაქცეულზე და იმდენი ეცემა ჯოხით, რომ სიკვდილის პირას მიეყვანა. როცა მიმხვდარა, რომ იგი არ ანებებს თავს, – მამაჩემს მოუძკვდარუნებინა თავი, ეგები მომეშვასო, მაგრამ მას არ დაუნებებია თავი, ეტყობა უნდოდა მისი მოკვლა და კვალის დაფარვის მიზნით მისი კლდიდან გადაგდება, ანდა, რომ გაეტანებინა წყლისთვის. ამ მიზნით შეუთრევია იგი გამოქვაბულის სიღრმეში და დასჯდომია თავთან, დაუნყია დაბინდებისთვის ლოდინი, რათა სიბნელეში ჩაიდინოს თავისი მზაკვრული ჩანაფიქრი.

ამ ვითარების შემყურე მამაჩემს უფიქრია „ლაჩრულ სიკვდილს, ვაჟკაცური სიკვდილი სჯობიაო“ და გადუნყვეტია კლდიდან გადახტეს. ამ მიზნით, ვითომც არ იცის რა მოხდა მის თავს, ნელ-ნელა ამდგარა თვალების ფშვნეტიტ, ვითომ არ იცის, რომ მის უკან ზის ბაგრატი, უცებ გაქანებულა და დაახლოებით 20 მეტრის სიმაღლის კლდიდან გადამხტარა. იმ ადგილს სადაც დაცემულა, ზემოდან ყრიდნენ ნაკელს ვასო პაპანი და ამ ნაკელიის გორაზე დავარდნილა რბილად. მერე ვაი-ვაგლახობით ამდგარა და შეეცდება თავის დაღწევის მიზნით კაკალა გვერდაზე, ფანჩატურისკენ გაიქცეს. სანამ იგი ამდგარა და გასდგომია გზას. ამასობაში ბაგრატიც ჩამოსულა დაბლა და გამოკიდებია, თან დედის გინებით უყვირის, რომ გაჩერდეს. მამაჩემი ამბობდა, მისი ყოველი ასეთი დაყვირებისას მუხლები მეკეცებოდა და ძირს ვეცემოდიო! ქანც განყვეტილი თურმე ველარც კი გარბის და სადაცაა უნდა დაიჭი-

როს ბაგრატიმ, რომ ამ დროს ცხენზე ამხედრებული წინიდან შემოყრია ჩვენთან შემოხიზნული ყარსიდან დევნილი გურგენი, რომელიც საძებრად გამოეგზავნა ბებიჩემს. მას დაეყვირა მამაჩემისთვის: „შაქრო ჩემსკენ გამოიქეც, ჩემსკენო“ და იგიც მისკენ გაქცეულა, პრაქტიკულად მას გამოეგლიჯა ხელიდან მამაჩემი ბაგრატისთვის. მისთვის ეთქვა, „ავიდეთ სოფელში და იქ გავარჩიოთ, თუ მტყვანია დავსაჯოთ კანონით, თუ არა და თვითნებობის საშუალებას არ მოგცემო“. ამ დროს მისი ძმა ყოფილიყო სასოფლო საბჭოს მდივანი და სიტყვა ეთქმოდა.

მართლაც, მამაჩემი მიეყვანათ ამ ბაგრატის სახლში, მოეწვიათ თვით მხილველები, რომლებიც ამავე ბაგრატის ნათესავები იყვნენ, მოსულიყო საბჭოს თავჯდომარე მდივანთან ერთად და გაერჩიათ ეს საქმე, გაემართლებინათ მამაჩემი და გამოეგდოთ სახლში, „მსგავსი რამ მეტი აღარ ჩაიდინოვო“!

მამაჩემისთვის ეს ეპიზოდი იმდენად მტკივნეული აღმოჩნდა, რომ მან იგი სიცოცხლეშივე ტექსტით დააფიქსირა თავისი საფლავის ქვაზე.

მიუხედავად საქმის გარჩევისა გრიშა და მამამისი თურმე მაინც არ ეშვებიან მამაჩემს და სურთ შური იძიონ. არაერთხელ ჩასაფრებიან გზად, თუმცა ვერაფერი გამოსვლიათ. ერთხელაც, თექვსმეტი წლის ასაკში, როდესაც მამაჩემს მუშაობა დაუწყია კოლმეურნეობის მენახირედ და პირუტყვს ერეკება სოფლიდან, ქვიტკირის წყაროსთან, წინ დახვედრია გრიშა სამ თანამზრახველთან ერთად, რომელთაგან ერთი – ანდრო ქოჩაროვი, მამაჩემის ბიძაშვილი, მამაჩემზე სამი წლით უნცროსი, – მათთან შემთხვევით აღმოჩნდა. ის ორი კი, – ოსკანოვი ტული და აკოფაშვილი საბა, – მისი ნათესავები ყოფილან.

ვიდრე ქედს მოფარებია სოფელი გრიშა და მისი ნათესავები, თურმე მამაჩემს ჯოხით ჯგვლემენ, გამოსანვევად. მდგომარეობიდან გამოსული მამაჩემი უცებ შემოტრიალებულა უკან და ჯოხი შიგ თავში დაერთყა გრიშასთვის, და დაეგდო ძირს, მერე დაერთყა ტულისთვის მხარში და მისთვის მხარი

მოენყვიტა, საბა კი გაქცეოდა, ანდროსთვის კი ხელი არ ეხლა, რადგან ის არაფერ შუაში ყოფილიყო.

ამ ჩხუბის დროს საიდლანაც გამოჩენილა მამაჩემივით ობოლი ლევან მარქაროვი და მიშველებიყო მამაჩემს. ამ ორს ეს შენი ავაზაკები ერთი კარგად ეგვემათ.

ამის შემდეგ მამაჩემი და ლევანი ძმადნაფიცები გახდნენ, მას მამაჩემი გაყვა ნათლიად და სახლის მასალაც მისცა, შემდგომ ტყის მცველად მუშაობის პერიოდში.

ამ მეორე ჩხუბის შემდეგ ბაგრატი, გრიშას მამა, მთლა გადარეულა და თურმე მოსაკლავადაც აქა-იქ უსაფრდებდა. შიშისგან, ღამე სახლში რომ არ დაესხნენ, მამაჩემი თურმე ღამეებს სოფლის პირა ტყის ბუჩქებში, – ტომარაში ჩამძვრალი ათენებს!

არა ერთხელ შეჯახებია მამაჩემს ბაგრატი საფარიდან, ეპიზოდებს არ ჩამოვთვლი, რაც შორს წაგვიყვანს, მაგრამ ფაქტია, რომ ამ მეორე ჩხუბის შემდეგ მამაჩემს უცხოვრია დიდი შიშითა და გადაადგილებულა დიდი სიფრთხილით. შეჯახებისას კი მამაჩემს ყოველთვის უმარჯვია და ხელში არ ჩავარდნია მას, ხშირად ქვების სროლით დაულწევია თავი.

ბაგრატი ყოფილა გულადი, დაუნდობელი და ცბიერი, ამავე დროს ცალი ხელით ტაკვია, და ყოველთვის თან უტარებია პატარა ცული იარაღად!

ამ დროს გრიშასა და მამაჩემს მტრობა გადაზრდიათ მეგობრობაში და კვლავ ხშირად ერთად უძოვებიათ საქონელი.

ერთ-ერთი ასეთი ერთად ყოფნის დროს, ჩვენს ყოფილ, ე. წ. სანაშხიროებზე, გრიშა თურმე უხეშად აწვალებს ზემოხსენებულ ანდროს (რომელიც ხშირად თურმე მათთან ერთად ატარებს დროს), და იგიც ტირის. გრიშას მისთვის ხელები ჰქონია ამოტრიალებული. მამაჩემის შენიშვნაზე, რომ გაენებებინა მისთვის თავი, რეგირება არ მოუხდენია. ამ დროს მამაჩემს ხელში სჭერია წალდი და ხელის გაშვებინების მიზნით შეეცდებოდა გრიშას მსუბუქად ამოარტყას სიბრტყით დუნდულებზე,

თუმცა უცაბედად ამოსტრიალებია წალდი ხელში და დარტყმა გამოსვლია პირით, ლამის ნახევარი დუნდულა მოეთალა. სიმწარისგან ძირს დავარდნილ გრიშას მოურთავს ღრიალი, რა არ გაუკეთებია მისთვის მამაჩემს, რომ შეენწყვიტა სისხლის დენა, დაუდია ნამწვი, რალაც ბალახები და ძლივს შეუნწყვეტინებია სისხლი. სახლში კი რომ არ ეთქვა მომხდარის შესახებ, შეპირებია ნაგაზს. ეთხოვა „სახლში თქვა, თითქოსდა ყოველივე ეს მოუვიდა შემთხვევით, პირიან ქვაზე დაცემით“. და ისიც ასე მოქცეულიყო. მოკლეთ ამ ფაქტს ბაგრატას ყურამდე არ მიუღწევია, თუ არა იგი მთლად გადაირეოდა.

მოგვიანებით, უკვე ცოლშვილიანობის დროს, გრიშა აკვიატებია მამაჩემს, გინდა თუ არა „დამეჭიდო“, მამაჩემიც დასჭიდებიყო და წაექცია, რა დროსაც მას მოსტეხიყო ხელი.

მალევეც გრიშა გაუნწევიათ დიდ სამამულო ომში და სამწუხაროდ იქიდან ცოცხალი აღარ დაბრუნებულა, მის გამო კი მამაჩემი დაუახლოვდა მის უფროს ვაჟიშვილსშვილს, უშანგის, რომელიც სარფიანი კაცი იყო და სიცოცხლის ბოლომდე მასთან მეგობრობდა.

ეს, ასე ვთქვათ ლირიკული გადახვევა.

მოკლეთ, ასე წვალეზ-წვალეზით გაიზარდა მამაჩემი 18-წლის ასაკამდე, თვრამეტი წლისა რომ შეიქმნა კოლმეურნეობის თავჯდომარემ, იმ ჩვენ მტერ-ნათესავ ვანოს ბიჭმა, უკვე კოლმეურნეობის თავჯდომარედ მომუშავემ, რომელსაც სახელად ერქვა ზაქარი, – პაპის სახელი, დაიბარა თავისთან მამაჩემი და უთხრა: „რა ჩვენი ბრალია რომ ჩვენი მშობლები ერთმანეთს გადაეკიდნენ და ერთმანეთი ამოიჭამეს, ჩვენ უცხოები არა ვართ და მოდი ძმებავით ვიყვნეთ, შემოდი კოლმეურნეობაში, განვერიანდი და მეც რაც შემეძლება გვერდში დაგიდგები“. მამაჩემსაც დაეჯერა მისთვის, კოლმეურნეობაში საპაიო შენატანად შეეყვანა ორი ხარი, „გერმანული ფურგუნით“ და განვერიანებულიყო (სანაცვლოდ კი, როდესაც საბჭოთა ხელისუფლება დაემხო მისცეს 13 ლარიანი ვაუჩერი).

მეორე დღეს, ამ 18 წლის მამაჩემს, მთელი დღე ებარა შრომაში გამობრძმედულ მოზრდილ მამაკაცებთან, ე. წ. „ვახტანგ ბალებში“ და დაძალუღიყო, წასკდომოდა ცხვირიდან სისხლი, და რამდენიმე დღის განმავლობაში ვერ შეეჩერებინათ. ამის გამო ისე დასუსტემულიყო, რომ ფეხზე დგომაც კი აღარ შეეძლო, ბებიჩემს დაეკარგა მისი გადარჩენის იმედი!

ასე დაგლახავებულ მდგომარეობაში მყოფი მამაჩემი ენახა ვიღაც გამლელს, გზის პირას ვცხოვრობდით და ერჩია ბებიჩემისათვის, „აქლემის ხუშკი და ქვის ტვინი ერთმანეთში არეული მოანეწინეთ ცხვირიდან და სისხლ დენა შეუწყდებო“. თურმე სულ გულაღმა უწევთ და თავი ვერ წამოწინა. ასე მოქცეულიყო ბებიჩემიც და მამაჩემი გადაერჩინა.

მას შემდეგ, ერთ მშვენიერ დღეს ვიღაც თბილისიდან დაბრუნებულ ჩვენს სოფელს ერჩია მამაჩემისთვის, „რას ეჭმევი ამ სოფელს, აგერ თბილისში აეროპორტი შენდება, უამრავი ხალხი სჭირდებათ, წადი და იქ იმუშავეო“. მამაჩემსაც დაეჯერა მისთვის და წასულიყო თბილისის აეროპორტში სამუშაოდ, მიეღოთ მეხანძრედ და ერთ ოთახიანი ბინაც მიეცათ. ემუშავა იქ ორი წელი, მერე ბაზარში ნაყიდი ჭერმით მონამლულიყო და ლამის მომკვდარა, დამართია ციებ-ცხელეება. წყლის მიმწოდებელიც კი არავინ ჰყოლიყო გვერდზე. ამაზე განაწყენებულს მიეტოვა ქალაქი და დაბრუნებულა სოფელში. ამ დროს ჩვენი ნათესავი ზაქრი გადაეყვანათ რაიცენტრში და მის ადგილზე დაენიშნათ მუსელოვი ვასო, რომლის ქალიშვილიც ცოლად ყავდა მოყვანილი მამაჩემის ბიძაშვილ სამსონს.

როდესაც სოფელში დაბრუნებულა, ყოფილა შემოდგომის პირი, ხალხი ემზადება ზამთრისთვის, კოლმეურნეობის თავჯდომარეს სთხოვენ ურმებს და პირიქით გადააქვთ თავიანთი ნაამაგარი, სცვლიან იქაურ პროდუქტზე, გადმოაქვთ და ასე გააქვთ თავი. მამაჩემიც მისულა თავჯდომარესთან და ამავე მიზნით უთხოვია ურემი, რაზეც ეპასუხა, „წადი და თბილისში მოგცენ ურემი“ – ო.

ამაზე განაწყენებულ მამაჩემს, ფარულად, იმავე ღამესვე გამოეყვანა კოლმეურნეობის კალოდან ხარ-ურემი ისე, რომ მცველებსაც კი ვერ გაეგოთ, ჩასულიყო ბალიჭში თავის სიძე არშაკთან, მის მეოხებით ნათესავებისაგან ნისიად აელოთ სამას ლიტრამდე ღვინო-არაყი და იმავე ღამესვე, ჩვენსავე სოფელზე გავლით გადასულიყო ჯავახეთის მთებზე და თან წაეყვანა არშაკი. დაეყოთ იქ ერთ კვირამდე დრო, კარგად გაეყიდათ წაღებული სასმელი, ენახათ კარგი მოგება და მარცვლეულით დატვირთული უკან მშვიდობიანად დაბრუნებულიყვნენ. მერე ისევე ჩუმად მიეყვანა მამაჩემს ურემი კალოზე, ხარებით, რომ კვლავაც ვერავის გაეგო.

ამ „გადასვლით“ ოჯახს შიმშილისგან დაეღწია თავი და მამაჩემიც დედაჩემზე დაქორწინებულა.

დედაჩემი ამბობდა, „მე რომ მომიყვანეს ამათ სახლში მხოლოდ ერთი თხის ტყავი და ერთი ტახტი სამი ხელი ლოგინით ჰქონდათო. მერე თანდითანობით დამდგარან ფეხზე.

მომდევნო პერიოდშიც ასე რამდენჯერმე გადასულა მამაჩემი პირიქით და თანითანობით გამართულა წელში, თუმცა აქვე უნდა ითქვას, რომ პაპაჩემის პერიოდში შეძლებული ოჯახი ჰქონიათ და გაჭირვების გამო თანდითან გაუყიდიათ ყველაფერი.

ოცდახუთი წლის ასაკში მამაჩემი გაუგზავნიათ სურამის სატრაქტორო კურსებზე, როდესაც დაბრუნებულა, – დაუნიშნავთ მექანიკოსად „მალატინკაზე“ და მუდმივი შემოსავალი გასჩენია.

ერთ წელშიც მამაჩემს დაუნგრევია მამა-პაპური ბანიანი სახლი და აუშენებია ორ ოთახიანი სახურავიანი სახლი.

აი ასე, აღმავლობის გზაზე მდგარი მამაჩემი, შეიძლება ითქვას ერთ დღეს შარში გახვია თავისივე ზემოხსენებულმა ბიძაშვილმა სამსონიმ. იგი მისულა მამაჩემთან და უთქვამს, „ახალგაზრდები მიდიან „ვეტუას ბალისკენ“ საქეიფოდ, იქ მოპარული ძროხა სურთ დაკლან და ჩვენც წავიდეთო“, და

მამაჩემიც გაყოლია მას.

იქ მისული ნახავს, რომ ბევრი ხალხია და უკან გამობრუნებულა, მას გამოყოლია სამსონიც, მაგრამ დადევნებია მათ შეკრებილთა შორის ყველაზე უფროს ასაკოვანი თთულოვი არტო და ძალით მიუბრუნებია ისინი უკან, „აქ ყველა ერთი-მეორის ნათესავები ვართ და ვინ უნდა გაგვთქვასო“?

ამის შემდეგ მათ ეს ძროხა აეყვანათ ჩვენს, ე. წ. ქოჩია მინებში და იქ დაეკლათ, ხორცი კი გაენანილებინათ სამსონის ოჯახში. ასე გახდა მამაჩემი დანაშაულის თანამონაწილე!

მეორე დილით, საქონლის ნახირში გაგდების დროს, მამაჩემს შეეცყო, რომ უბნის ინსპექტორი, საბჭოს თავჯდომარე მარტიროსოვ ზაქარასთან და დაკარგული ძროხის პატრონთან ერთად კარი-კარ დადიან და ხალხს აპატიმრებენ.

იგი მაშვე მობრუნებულა უკან, აუღია სახლიდან ხორცი, რაც კი ჰქონია და გადაუყრია ძუძაანთ კლდიდან, მერე წასულა სამსონთან და გაუფთხილებია მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ, და მასაც გადაუყრია თავისი წილი ხორცი, თუმცა, ფიცარი, რაზეც დაუჭრავთ დარჩენიან სახლში და ამის გამო სამსონიც მამაჩემთან ერთად დაუპატიმრებიათ. დაეჭირათ სულ თხუთმეტამდე ადამიანი და გადაეყვანათ ბოლნისის მილიციაში, რატომღაც ყველა მოეთავსათ ერთ საკანში მამაჩემი კი ცალკე საკანში.

იმ დროს ბოლნისის მილიციაში მუშაობდა ვიღაც ჩვენ სოფლელი თათულოვების გვარიდან და ეს „მანიოვრი“ მისი თუ სხვისი რჩევით, ფაქტია, რომ მოხდა. რატომღაც ყველას მამიჩემის საწინააღმდეგო ჩვენება მიუცია, მათ შორის მამაჩემის ძმად ნაფიც ლევან მარქაროვსაც, რომლის სახლიდან ამოიეღოთ მოპარული ძროხის ტყავი.

დაპირისპირებისას ლევან მარქაროვს განეცხადა, რომ თითქოსდა მის სახლში აღმოჩენილი ძროხის ტყავი თავდაპირველად გადაემალა მამაჩემს კლდეში, შეენიშნა იგი მას ურემზე ქვის დატვირთვისას და აეღო მას შემდეგ მილიციაში წარსად-

გენად.

ამასთან დაკავშირებით მამაჩემს განეცხადა: „ნუთუ ისეთი ბრიყვი ვარ, რომ მოპარული ძროხის ტყავი, თუნდაც იგი ჩემი ყოფილიყო, სახალხოდ დამემალა კლდეში“ ?!

ამ სიტყვებზე გამომძიებელს მამაჩემისთვის გაერტყა ხელი, მამაჩემსაც გარტყმითვე ეპასუხა და დაეგდო ძირს. მერე დახვეწიყვნენ ოთხი-ხუთი მილიციელი და ძალით შეეცდებიან მის საკანში შეყვანას, მაგრამ ვერ შეეყვანათ. იგი საკმაოდ ძლიერი იყო და ასე ადვილად ვერ დაიმორჩილებდნენ.

ამ ჩხუბის შემდეგ მილიციის უფროსს გადმოერეკა დმანისის მილიციის უფროსისათვის და ეთქვა, „აქ რალაც გაურკვევლობასთან გვაქვს საქმეო“ და ყველა უკან ამოეყვანათ დმანისში, სადაც თხუთმეტი დაკავებულუდან ნახევარი გაეშვათ, თუმცა მამაჩემი და სამსონი, სხვებთან ერთად კვლავაც დაეტოვათ პატიმრობაში, და მალევე დაებრუნებინათ უკან.

სასამართლო განხილვამდე სოფო მამიდას ქმარს არესენ ოსეფიანცს, მოენახა მოსამართლე, რომელიც ის კაცი ყოფილიყო, რომელმაც ბავშობაში „გაასამართლა“ მამაჩემი გრიშასთან ჩხუბის გამო და ყველაფერი მოუთხრო.

სასამართლომ მამაჩემი გაანთავისუფლა დარბაზიდან, თუმცა, ვერ ვიტყვი დასდო თუ არა რაიმე მსჯავრი, მაგრამ ფაქტია, რომ პატიმრობიდან გაანთავისუფლეს და დაუბრუნდა ოჯახს, სამსონი კი სამნუხაროდ დააპატიმრეს და სახლში ცოცხალი აღარ დაბრუნებულა.

სასამართლო განხილვის შემდეგ არსენ ბიძას სასამართლოს შენობაშივე გაემართა პურ-მარილი და ექეიფებინა პროკურორ-მოსამართლენი, რა დროსაც თავად მთვრალი, აივანზე გამოსულს, რომლის სიმაღლე ოთხმეტრამდე იქნებოდა, რაც მეც კარგად მახსოვს, გადასტეხიყო მორყეული მოაჯირი და გადმოვარდნილიყო ძირს, დაეზიანა ღვიძლი, და ორი-სამი წლის ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა.

მას ამაგი არ დაუკარგა მამაჩემმა და მის ოჯახს ისე

ექცეოდა, როგორც საკუთარს, ყველაფერში გვერდში ედგა!

სასამართლოს შემდეგ მამაჩემმა მუშაობა დაიწყო ტრაქტორისტად, რომელიც ემორჩილებოდა რაიონულ მტს, მაგრამ სხვა ტრაქტორისტებთან ერთად, ბრიგადის შემადგენლობაში, ემსახურებოდა ჩვენსავე კოლმეურნეობას, რომლის თავჯდომარედ კვლავაც ვასო მუსელოვი იყო, რომელიც ვერ იტანდა მამაჩემს იმის გამო, რომ მისი სიძე სამსონი დაიჭირეს და დაიკარგა, მამაჩემი კი გამოუშვეს. მას ჰქონიყო ჩანაფიქრი არა მარტო მამაჩემის სამსახურიდან გაგდება, არამედ ცრუ ბრალდებით პასუხისგებაშიც მიცემა. მის ნაცვლად კი სლომებია თავისივე გორუნჯუკელი ნათესავის გეურქი ასლანიანცის მიღება, რისთვისაც წინასწარ აელო კიდეც ქრთამის სახით ერთი ტომარა კარტოფილი!

შესაბამისი საფუძვლის შექმნის მიზნით კი ვასოს გადაებირა ტრაქტორისტთა ბრიგადის წევრები და შეექმნათ მამაჩემის საწინააღმდეგოდ ყალბი აქტები, თითქოსდა მას მოეპარა ბრიგადის საწვავი, და მიეთვისა სხვისი მოხნული, და დოკუმენტები რეაგირებისათვის გადაეგზავნათ მტს-ის დირექტორთან. პასუხის მოლოდინში ბრიგადის წევრები გათავხედებულან და თურმე მამაჩემს გამომწვევად ექცევიან. ყოველივე ამის მიზეზი კი ვერ ამოეცნო. ვითარებას ხელს უწყობდა ის გარემოებაც, რომ ბრიგადაში მუშაობდნენ ოსკანოვი გრიშას ნათესავებიც, რომელთანაც მაშინ დაძაბული ურთიერთობა ჰქონდა.

ასე თუ ისე, ამ რთულ ვითარებაში ყოფნისას, ერთხელაც სადილობისას მუსელოვი ცოცხორას სახლში, რომელიც უმზადებდა მათ სადილს, ბრიგადის წევრები ასტეხიყვნენ მამაჩემს და მოსვლიათ ჩხუბი. ამ ჩხუბის დროს მამაჩემს აელო შემის ნაპობი და ცემა – ტყეპით მიემწყვდია ოთხი-ხუთი კაცი კუთხეში. ამ დროს მათთან შესულა თვით მტს-ის დირექტორი ვინმე ოგანოვი, ჩამოსული საჩივრის შესამოწმებლად და თავისი თვალთ ენახა, რაც ხდებოდა იქ.

მას დაემშვიდებინა მამაჩემი, რომელსაც აეხსნა მისადმი

მათი უსამართლო დამოკიდებულება, „იძულებული გამხადეს ასე მოვექცეოდი“. ოგანიანსაც ეთქვა „თქვენზე შედგენილია აქტები, შემოსულია საჩივარი და ამ საქმის გასარჩევად ჩამოვედი“.

მოკლეთ, ოგანიანს შეესწავლა ადგილზე ყველაფერი და მამაჩემი გამოეყვანა მართალი, ხოლო მისთვის რაიმე პროვიკაცია რომ არ მოეწყოთ ყველასთვის ჩამოერთვა ხელწერილი, მათ შორის სამსონის სიმამრისა და მის ძმებისათვისაც კი. მეორე დღეს კი მამაჩემი გადაეყვანა თავისთან რაიონულ ბრიგადაში სამუშაოდ!

რაიონში ერთი წლის მუშაობის თავზე დაწყებულა მეორე მსოფლიო ომი, მაშინ თურმე მამაჩემი ხნავს იალუფლოს მინდვრებში და ნახავს, რომ ხალხის კოლონები მიემართება რაიცენტრისაკენ. ეკითხა მათთვის თუ რაში იყო საქმე და ეთქვათ, «დაიწყო ომი და ყველა უნდა გამოცხადდეს სამხედრო კომისარიატში». მამაჩემსაც გააჩერებინა ტრაქტორი მინდორში და ამ ხალხთან ერთად წამოსულა რაიცენტრისკენ, რათა გამოცხადდეს კომისარიატში.

როდესაც დმანისში შემოსულა და მიემართება კომისარიატისაკენ უცებ ვილაცას მისთვის უკნიდან მოუთათუნებია მხარზე ხელი, მიტიალებულა და ნახავს, რომ ემტ-ის დირექტორი ოგანიანია, რომელსაც ეკითხა თუ სად მიდიოდა, რაზედაც ეპასუხნა, – კომისარიატში, რათა წავიდეს ომში. ამაზე ოგანიანს ეთქვა, „ეხლა შენ წადი და დამელოდე ჩემს კაბინეტში“. მამაჩემიც წასულიყო მის კაბინეტში, რომელის ოფისიც რაიკომის შენობის უკან მდებარეობდა. მალევეც მისულა ოგანიანი და მიეტანა ომში განწვევისაგან გადავადების ექვს თვიანი „ჯავშანი“. ვფიქრობ მამაჩემი ცუდი კაცი რომ ყოფილიყო, ოგანიანი ამას არ ჩაიდენდა.

მტს-სიდან გამოსული მამაჩემი, იქვე კომისარიატთან, რომლის შენობაც იქვე რაიკომის მოპირდაპირე მხარეს მდებარეობდა, გზის პირას, ხედავს, რომ ჩვენი სოფლის ტრაქტო-

რისტოა ბრიგადის წევრები, რომლებიც მამაჩემის გაფუჭებას ლამობდნენ ომში გასაგზავნად პირთა მწკრივში დგანან. მამაჩემს ყველა მათგანი დაეპატიჟა სასადილოში და პატივი ეცა, და დაელოცა მათთვის გზა. მათგან მხოლოდ ერთი, – ვასო ოსკანოვი დაბრუნდა, დანარჩენები კი დაიღუპნენ.

ყოველ ექვს თვეში ერთხელ ოგანოვი მამაჩემისთვის იღებდა ხოლმე ხსენებულ „ბრონს“ და ომში არ გაუშვია, რაც მონობს იმას, რომ მამაჩემი მართლაც კარგი ადამიანი იყო, მისი შრომითი წარმატებებით კი ადგილობრივი, თუ რესპუბლიკური გაზეთები აჭრელებული ყოფილა.

ომის პირველსავე დღეებში ოგანოვს მამაჩემი კვლავ დიდი დმანისის ბრიგადაში გადმოუყვანია, ოჯახთან ახლოს, სადაც ბრიგადაში სულ სხვა ხალხი დახვედრია და საქმე ნორმალურად წასვლია.

1942 წ-ს მამაჩემი მიუვლინებიათ განთიადის კოლმეურნეობაში ძნის სალენზე მექანიკოსად. ნაშუადღევს სალენის მახლობლად წამოწოლილა დასასვენებლად და ჩასძინებია, გაღვიძებია მეტალის ჭახუნის ხმაზე, და ნახავს, რომ იქ მომუშავე ქალები იპარავენ ძნას, რაზეც მამაჩემს მიეცა მათთვის შენიშვნა. მათში უფროსს, გვარად დევნოზაშვილს ეთხოვა მისთვის არ გაეთქვა ისინი, „ომში ქმარი მყავს წასული, ბავშვები შიმშილით მეხოცება და რავექნა, სხვა გზა არა მაქვსო“.

ამასობაში მოსულან კოლმეურნეობის რევიზიის თავჯდომარე და ბრიგადირი, დამსხდარან მათთან სადილად, და როგორც ყველაზე ახალგაზრდა მამაჩემი გაუგზავნიათ წყალზე.

წყალზე წასულ მამაჩემს ეხელთა დრო და შესულა ხსენებულ დევნოზაშვილის სახლის ეზოში, რათა ნახოს, თუ რა რაოდენობის ხორბალი მოიპარეს. წამოეღოთ სულ ორი ზურგი. ეზოდან გამოსვლისას დაენახა ამ დევნოზაშვილის არასრულწლოვან ვაჟიშვილს და იგი თან გამოყოლოდა მას მინდორში.

როდესაც წყალი მიეტანა სალენტთან იქ მყოფ რევიზიის

თავჯდომარეს მამაჩემისთვის ეთქვა, – „ხორბალი მოპარულია“ და გამოეძახათ მილიცია.

დაკითხვისას, რაც უნარმოებია გამომძიებელს კოლმეურნეობის კანტორაში, სალენტან მომუშავე ქალებს მიეცათ მამაჩემის საწინააღმდეგო ჩვენება, თითქოსდა მას მიეცა ხორბლის მოპარვის ნებართვა. როგორც კი შეეტყო ეს მამაჩემს შემჯდარიყო ცხენზე, მისულა იმ დევნოზავილის სახლის ეზოში, გადაეკიდა ცხენისთვის იქ არსებული ორი ზურგი ხორბალი, აეტანა და ჯერ კიდევ აუღებელ ქლებში ჩაეყარა. შემდეგ დაბრუნებულა კანტორაში და გამომძიებლისთვის განუცხადებია, „ქალები ცილს მწამებენ, ქურდობას არ ჰქონდა ადგილი“. იმ შტერ გამომძიებელსაც არა ჰქონია მანამდე ნივთმტკიცება ამოღებული, დევნოზავილის სახლში მერე მისულს ვერაფერი აღმოეჩინა და ასე ნივთმტკიცების გარეშე, საქმე გაეშვა სასამართლოში. სასამართლოს მამაჩემი გაემართლებინა, იმ ქალებისთვის კი პირობითი სასჯელი დაედო.

ყოველივე კრიმინალურს მამაჩემის ბიოგრაფიიდან იმიტომ ვწერ, რომ მას, როგორც ჩანს, ბავშობიდან უსამართლოდ დაჩაგრულსა და უმამოდ დარჩენილს, – თვითონ ღმერთი მფარველობდა, რაშიც თავად დარწმუნდებით შემდეგი ფაქტების განხილვისას.

1943 წ-ის შემოდგომით სოფ. მადანში ხვნისას მამაჩემის ტრაქტორს, ე. წ. „ცაპა“ გასტენია, დეტალი წინა ბორბლისა. აღნიშნულის თაობაზე მის დირექტორს თითქმის მთელ აღმოსავლეთ საქართველოს ყველა რაიონსა და ბაზაზე გადაერეკა, მაგრამ მისთვის ვერსად ვერ მიეგნო. ერთკვირიანი დგომის შემდეგ მამაჩემს მისთვის ეთხოვა „რამდენიმე დღით გამიშვი იქნებ ნაცნობებში მოვნახოვო“ და მასაც გაეშვა. მამაჩემთან წაეყვანა თავისი თანაშემწე გორუნჯუკელი გარაი, და თან წაეღოთ ჩვენი სახლიდან ერთი ტომარა კარტოფილი სახარჯოთ, რომელიც გაეყიდათ მარნეულში. მერე დაენწყით მარნეულის გარშემო მინდვრებში თავიანთი ტრაქტორის მსგავსი ტრაქტო-

რის ძებნა, რათა ფარულად მოეხსნათ მისთვის „ცაპა“.

როდესაც იქ ვერ მოენახათ სასურველი ტრაქტორი, გადასულან მარაბდისკენ და იქაც ვერ მოენახათ. ასე უშედეგოდ ევლოთ რამდენიმე დღე, ღამეებს კი თურმე ათევენ თივის ზვინებში. ბოლოს გადასულან კოდის მინდვრებში, ვენახებიდან გადაუხედავთ კუმისის ტბისკენ და დაინახავენ, რომ იქ დაბლა, ტბასთან, მინდორს ხნავს რამდენიმე ტრაქტორი, რომელთა შორისაც ისეთია, როგორსაც ეძებენ, და დაუწყიათ შებინდებისთვის ლოდინი, რომ სიბნელეში გაქურდონ იგი.

როგორც კი დაღამებულა, ტრაქტორისტებს მიუყვანიათ ის ტრაქტორები იქვე ფერდობზე გაშენებულ ცხვრის ფარეხთან და გაუჩერებიათ, თავად კი წასულან სახლში. მალევე მწყემსებსაც შეურეკავთ ცხვარი ფარეხში და შიგნიდან ჩაკეტილან.

აღნიშნულით ესარგებლათ ჩვენებს და ჩასულან ტრაქტორებთან. ჯერ ერთს მისდგომიან, მაგრამ ვერ მოეხსნათ, მერე გადასულან მეორე ტრაქტორთან. მამაჩემს გარაი მეთვალყურედ დაუყენებია, თვითონ კი ნაბად შემოხვეული უროთი მისდგომია და დაუწყია მის წინა მარჯვენა თვალის მოხსნა. როდესაც გამოვარდნილა თვალი, ტრაქტორი დაცემულა და მათკენ ხმაზე ძაღლები ფარეხიდან ყეფით წამოსულან. ამ დროს საპირისპირო მხრიდან მელას მოურთავს ყმუილი და ეს ძაღლები ნაცვლად ჩვენებისა, მხრისკენ, გაქცეულან მის მიმართულებით. ამით ჩვენებს ეხელთათ, აეკიდა მამაჩემს მხარზე ეს რკინის წინა თვალი „ცაპითურთ“ და ვაი ვაგლახობით ამოეტანა კოდის ვენახებში, გარას კი წამოედო ურო. იქ მალლა თვლისთვის მოეხსნათ „ცაპა“, თვალი კი დაეგორებინათ უკან ფარეხისკენ. მალევეც დამსხდარან სომხეთისკენ მიმავალ სატვირთო ავტომანქანაზე და წამოსულან დმანისისკენ. მსხდარან ძარაზე.

გზად მძღოლს გაუჩერებია მანქანა კიანეთში და გათენებამდე დაუძინია კაბინაში, ჩვენებს კი ღამე გაუტარებიათ ძარაზე. ამ დროს ისინი იყვნენ ნაოფლარნი და ერთი გვარია-

ნად გაციებულან. მამაჩემს დაემართა სურდო და მის კვალობაზე მნიშვნელოვნად დაკარგა სმენა, დაემართა ქარიანობა.

მომდევნო დღეებში, როდესაც მიეტანათ ეს „ცაპა“ და აემუშავებინათ ტრაქტორი, მტს-ის დირექტორს ოგანიანს ეკითხა, „ეს როგორ, მე თითქმის მთელი აღმოსავლეთ საქართველო შევძარი და ვერსად ვერ მივაგენი და თქვენ სად მონახეთო“? როცა მამაჩემს ყველაფერი მოეთხრო დაწვრილებით, მას ეთქვა, „განა ღირდა ეს ამდენ წვალეზადო?“, რაზეც მამაჩემს ეპასუხა, რომ „თქვენთვის მზად ვარ სიცოცხლეც კი გავწიროვო“!

ომის დამთავრების შემდეგ ოგანიოვი გადაეყვანათ თბილისში, დმანისის რაიკომის მდივნად კი დაენიშნათ ომიდან ახლად დაბრუნებული ვინმე დვალი, რომელიც სოფლის მეურნეობის საქმეებში უპრეცედენტოდ ერევა.

მამაჩემმა მომიტხრო, „ერთ დღესაც ვხნავ განთიადის მინდორში, საღამო ხანს გამომიარა დვალმა მანქანით, რათა მნახოს თუ როგორ ვმუშაობ, ტრაქტორს ვამუშავებდი, ე. წ. „ლაპის“ გარეშე, რაც არც თუ დიდი დანაშაული იყო, თუმცა ვაპირებდი მოგვიანებით მის შეკეთებას. მან გააჩერა მანქანა და მკითხა, თუ „რატომ ვამუშავებდი ტრაქტორს ამ მდგომარეობაში“, რაზედაც უპასუხე, რომ ხვალისთვის მოგვარებული მექნებოდა. მან მიბრძანა, „ხვალ დილის ცხრა საათზე მოვალ აქ და ტრაქტორი ამ მდგომარეობაში არ დამახვედროვო“!

მეორე დღისით, მართლაც დილის ცხრა საათზე დვალი დამადგა თავზე, დამიძრო ფისტოლეტი და მეუბნება, „მე რომ გუშინ გაგაფთხილე ტრაქტორი ამ მდგომარეობაში არ ამუშაო, რატომ ამუშავებო“?! რაზედაც უპასუხე, რომ „თანაშემწე მყავს გაგზავნილი მჭედელთან და ნუთი – ნუთზე ველოდები მის დაბრუნებას, მომიტანს და მალევე დავაყენებ“. არ მოეწონა მას ჩემი პასუხი და დედის გინებით მიბრძანა, „ნადი ეხლავე და თვითონ მოიტანე ის „ლაპა“ და ჩემს თვალწინ დააყენეო“! გეგონება არ დავაყენებდი მის გარეშე იმ დეტალს. უხმოდ

დავტოვე ტრაქტორი და გავემართე განთიადის სამჭედლოსაკენ. რას იზავ, ძალა აღმართს ხნავს. როგორც კი გადავითავქვევე კიზილ-ქლისის გზაზე, დავინახე რომ ჩემი თანაშემწე გარაც მოდის ზურგზე წამოგდებული „ლაპით“. გამოვართვი მას ეს „ლაპა“ გადავიკიდე მხარზე, მივიტანე და დვალს ფეხებთან დაუგდე, თან უთხარი, „თქვენ მართლა მო... დედაჩემი, თუ კიდევ მე ტრაქტორზე მნახო, ანდა ჩემზე უკეთესი ტრაქტორისტი ვინმე მონახოთ, ამ საქმეში თქვენ შემთხვევითი კაცი ხართ და ასე უხეშად არ უნდა მომქცეოდით!“! მაშვე მივატოვე ტრაქტორი და წამოვედი სახლშიო“.

მას შემდეგ, რამდენიმე დღეშიც ომის დამთავრებასან დაკავშირებით ჩვენს სოფელში გაუმართავთ ზეიმი. იქ ომიდან ახლად დაბრუნებული ვასო ოსკანოვიც ყოფილა, ტრაქტორისტი, რომელიც ადრე ვასო მუსელოვს ყავდა მოსყიდული და თავის სხვა კოლეგებთან ერთად სურდა მამაჩემის სამსახურიდან გაგდება და პასუხგებაში მიცემა, რაც ვერ გამოუვიდათ. იგი თურმე გმირივით დაიარება და გამომწვევად იქცევა, რალაცაზე შეხებიყო მამაჩემს, მასაც, ამ გალიზიანებულ კაცს ვერ მოეთმინა და მისთვის გაერტყა ხელი და გადაეგდო სამ მეტროზე. მერე მივარდნიყო მამაჩემი იქვე ახლოს მდგომ ბიძაჩემ ვანოს, რომელსაც სპექტაკლში უნდა მიელო მონაწილეობა, გამოერთვა მისთვის ხაჯალი და იქ მრავლად მყოფ ვასოს ნათესავებისთვის შეეყვირა, „ვისაც თავი მოგძულებიათ, შეგიძლიათ მოხვიდეთო“, და ვერავის გაებედა მასთან მიახლოება, იმ ვასოსაც კი, რომლის შემდეგ მის სიმამარს, – ასლან მარტიროსოვს, მისთვის ეთქვა, „შაქრომ უკვე დედა მოგ.... და ნუღარ ხტუნაობო“! მამაჩემისთვის ვერაფერი ევნოთ.

მეორე დღეს ვასო ოსკანოვი მოსულა ჩვენს ჭიშკართან და თურმე მამაჩემს გარეთ იხმობს, თუმცა, იგი ამ დროს სახლში არ ყოფილა, მაგრამ მის ძახილზე მოსულან მამაჩემის ბიძაშვილი, სამსონის ძმა გალო, მამაჩემის მამადაშვილის შვილი გიგოლ თათულოვი და მათ იგი გაეგდოთ ჩვენი კარიბჭიდან.

ამ სკანდალმა ორგანოების მხრიდან რეაგირების გარეშე ჩაიარა.

მას შემდეგ მამაჩემმა მეტყევედ დაიწყო მუშაობა, რგავდა ტყეში ნაძვის ხეებს და უვლიდა საერთო სახალხო ქონებას, ისე რომ არც თვითონ იყენებდა ბოროტად თანამდებობას, და არც სხვას აძლევდა მისი დატაცების საშუალებას. ამ სამსახურში ყოფნისას ტყეში, მარტო, ბევრჯელ გადაჰყრია ხიფათსა და ავაზაკებს, მაგრამ თავისი სიბრძნის წყალობით ყოველთვის გამარჯვებული გამოსულა. იმ დროს კოლმეურნეობის თავჯდომარედ მომუშავე ბადალ ოგანეზოვსაც არაერთხელ მოუწვია მის წინააღმდეგ პროვოკაცია, სდომებია მისი ციხეში ჩასმა, დაუბრალებია „აბკარასეული ხარის“ ქურდობაც, რომელიც ბოსლელებს მოეპარათ, მაგრამ ვერაფერი გამოსვლია. ამ დროს ეს ბადალი ომში გამოვლილი პოლიტმუშაკი იყო და წარმოადგენდა ძლიერ სოფისტურ ორატორს, რომლის მსგავსიც ჯერ არ მინააგს, მას რაიკომის მდივნებიც კი ერიდებოდნენ.

მამაჩემი იყო ფიზიკურად ძლიერი და წინდახედული, გონება გამჭრიახი კაცი. მისი ერთი ხელის მტევანი ჩვეულებრივი ადამიანის ორი ხელის მტევანს აღემატებოდა. იყო მსხვილძვალა, ქცევით თავმდაბალი და სიტყვა ძუნწი. ადამიანში აფასებდა შრომის მოყვარეობას, ვაჟკაცობას, კულტურას, ზრდილობასა და ცოდნას. არასოდეს იტყოდა აუგს ქალზე. სიმალლით იქნებოდა მეტრო 90 სანტიმეტრის. არ უყვარდა საკუთარ თავზე საუბარი და კვებნა. მის შესახებ მხოლოდ სხვისგან მესმოდა.

ერთხელ, დედაჩემის პანაშვიდზე, დედაჩემის ბიძაშვილმა შაქრო ოგანეზოვმა მამაჩემის შესახებ სახალხოდ მოყვა ასეთი რამ, „ახალგაზრდობისას კოლმეურნეობის სამჭედლოსთვის ბერძენმა მურუზოვმა მანქანით მოიტანა დაახლოებით 150 კგ წონის რკინის გრდემლი და თქვენი ბახჩის ბოლოსთან დააგდო. ისიც იქ ახლოს, ბეგას სახლში ცხოვრობდა. ამ გრდემლს დავეხვიენით სოფლის ახალგაძრდობა, ვცდილობთ რაიმე ძვრა გვექნა, მაგრამ ვერაფერი გამოგვივიდა. მურუზოვი კი ამბობდა

„ვინც შეძლებს მის აწევას და სახლში წაღებას მისი იყოსო“. ამ დროს საიდლანაც გამოჩნდა შაქრო და მანაც მოისურვა ძალის დემონსტრირება. მან ეს გრდემლი არამარტო ასწია, არამედ დაიდო კიდეც მხარზე და შეეცადა სახლში წაეღო, გამოიტანა 30 მეტრზე, მიქონდა სახლში. მურუზოვი კი მას უკან გამოედევნა და ეხვეწებოდა, „შაქრო გავიხუმრე, თუ შეიძლება უკან დააბრუნე, თავის ადგილას და დააგდეო „ და მანაც იმავე ადგილას მიიტანა იგი.

ამას გარდა შაქრო ბიძამ მოგვიყვა კიდეც ასეთი რამ, „ერთხანს ღამე-დგომით ვიყავით სათიბად ჩოფურალიანის მთებში, მაშინ იქ მამაშენიც იყო, მეუბნება მე. სოფლიდან დასაბუღებლად ამოსულთაგან შეიტყო, რომ ათასკალოს წვერებზე დაძირულ მის ძნას კოლმეურნეობის თავჯდომარე ბადალ ოგანეზოვი უპირებს კოლმეურნეობის კალოზე ჩამოტანასა და გალენვას, და მოიმოქმედე რამეო“.

მაშინ დღის ბოლოს მამაჩემი სხვებთან ერთად დანოლილა ქოხში დასაძინებლად. როგორც კი დაუძინიათ სხვებს, იგი მაშვე ამდგარა, შემჯდარა თავის ცხენზე, კიროვისზე გადმოვლით მოკლეზე წამოსულა სოფელში, მანძილი 40 კლომეტრზე მეტია, აუყენებია სახლიდან მძინარე ცოლის ძმები, აუყვანიათ უღელა ხარი წვერებზე, რაც სოფლიდან სამ კილომეტრამდე იქნება, დაუტვირთავთ იქ ნალოზე არსებული ჩვენი ძნის ზვინი და ჩამოეტანათ პაპაჩემ ვასოს სახლის ეზოში გასაღენად. მერე მამაჩემი კვლავ ცხენზე ამხედრებული, იმავე ღამესვე ასულა მთაში მთიბავეების ადგომამდე და დანოლილა სანოლში, თითქოსდა არსად წასულიყო. მერე სხვებთან ერთად ამდგარა, მაგრამ მუცლის ტკივილის მომიზეზებით კვლავ სანოლს დაბრუნებია.

ერთხელაც ბოსლელებს ქურდულად ჩამოეტანათ ჩვენი ძნა ნაქერლებიდან, გაეღენათ და დაესაწყობინათ ტომრებში ჩაყრილი. ამ საქმესაც მამაჩემის ყურამდე მიეღწია, და მიუხედავად მათი წინააღმდეგობისა, იქიდანაც ძალით გამოეტანა

ეს ხორბალი. ოთხცხენიანი ფურგუნით მისულა, თავადვე დაეტვირთა და წინ ვერავინ დადგომია.

ეს ფაქტი საბჭოს თავჯდომარეს, – გიორგი სელიმაშვილს, ყოფილი მოურავის შვილს, მიეტანა რაიკომის მდივან დვალამდე, რაზედაც მას ეთქვა, „მაგ კაცს დაანებეთ თავიო“!

1947 წ-ს დვალი ავტო ავარიაში დაიღუპა, მის შემდეგ მამაჩემი კვლავ დაუბრუნდა ტრაქტორისტობას და დაიწყო დიდ-დმანისისა და ვარდისუბნის გაერთიანებული კოლმეურნეობის ტრაქტორისტების ბრიგადირად მუშაობა, იმუშავა 1955-წ-მდე. მერე მიატოვა ეს საქმე, შეკრიბა მიწები ერთ დიდ ბაღად, ფართით სამი ათას მეტრამდე და გააშენა მშვენიერი ვენახი, რომლის მსგავსიც ძნელად თუ მოინახებოდა ქვ. ქართლში! სეზონზე ვკრეფდით ხუთ ტონამდე ყურძენს, კვლებ შუა კი ვთესდით ბოსტნეულს და კარგ შემოსავალს ვღებულობდით. შეიძლება ითქვას მიღებული შემოსავლით ჩვენი ოჯახი წელში გასწორდა. მალე ამ ბაღის გაღმაც, მდ მაშავერის მეორე მხარეს, ერთ ჰექტრამდე მიწის ნაკვეთიც აითვისა და მოგვდიოდა ტონობით სიმინდიც. გავიჩინეთ ცხვარ-ძროხა, ფრინველიც და შეიძლება ითქვას სოფელში ვედარავინ გვჯობდა ცხოვრებაში, ყველა ჩვენ დაგვნატროდა. მალევეც ვიყიდეთ გერმანული მარკის ავტომანქანა „ემადინი“, მთასა და ბარში სასიარულოდ. რომ იტყვიან გახარებული ცხოვრება უნდა დაგვეწყო, მაგრამ ბედმა გვიმუხთლა.

ჩვენი შუათანა ძმა ლუდიკო, ჩემზე რვა წლით უფროსი, თხუთმეტ-ექვსმეტი წლის ასაკში, მშობლების ნებართვის გარეშე მოტყუებით წაიყვანა მაშინ ჩვენი სოფლის ერთ-ერთმა უღარიბესმა, – მარტიროსოვმა მიშამ თელავში, ვითომდა მარანში სამუშაოდ, გეგონება სახლში არ გვექონიყო საქმე. და იქ ვილაცის სარდაფიდან ნაქურდალი კომპოტის მირთმევაში მონაწილეობის გამო, სხვებთან ერთად მასაც მიუსაჯეს ექვსი წლით თავისუფლების აღკვეთა.

იმ დღიდან აქეთ, ჩვენი აწყობილი ოჯახის საქმე სულ

უფრო და უფრო უკან და უკან წავიდა.

სასჯელის მოსახდელად ლუდიკო გადმოიყვანეს ავჭალის არასრულწლოვანთა კოლონიაში. მის უკან დევნაში ოჯახმა უამრავი ვალი დაიდო. ბოლო ჯამში მამაჩემმა მიაღწია იმას, რომ სამ წელში გამოაშვებინა იგი. იქ ფოტოგრაფიას დაეუფლა.

ლუდიკო როდესაც ციხიდან გამოვიდა, გვეგონა იქ ჭკუას ისწავლიდა, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, ჩამოყალიბებული ნამდვილ ქურდად!

უახლოვდებოდა სამხედრო სამსახური, ჯარში მძღოლად რომ ემსახურა განვევამდე მამაჩემმა ნახევარი წლით ადრე იგი ჩაიყვანა თბილისში და საშოფრო კურსებზე მოაწყო, სადაც ჩვენი სოფლელებიც სწავლობდნენ. ბოლო ჯამში იქ ნაცვლად სწავლისა, ჩვენსავე ნათესავ ქოჩაროვ ანდროს ვაჟიშვილ ალბერტისთან ერთად თურმე ავტომანქანებს ძარცვავენ, ნაძარცვი კი უყიდიათ ალბერტას მშობლების სახლში არსებული მაღაზიიდან.

ამ საქმეზე ერთ წელშივე დააპატიმრეს ალბერტი და სახლიდანაც ამოუღეს ნაქურდალი საბურავები, ლუდიკო კი რომ არ დაეჭირათ, – მამაჩემმა წაიყვანა რუსეთში დამხმარედ, საიდანაც მას ხალხისთვის ჩამოჰქონდა ვაგონებით მარცვლეული.

მიუხედავად ლუდიკოს თავს ატეხილი ამბებისა, იგი თურმე იქაც ხელებს არ აყენებს და ღამ-ღამობით ტეხავს უნივერმაგებს, რასთან დაკავშირებით მალევე იქნა დაპატიმრებული. ეს ხდება კაზახეთის რესპუბლიკის ქალაქ აქტიუბინსკში. ორსამ თვეშიც აქ ჩადენილი დანაშაულისათვის ჩამოიყვანეს და მიუსაჯეს შვიდი წლით თავისუფლების აღკვეთა, მერე კვლავ აქტიუბინსკში წაიყვანეს და იქაც ხუთი წელი დაუმატეს, სასჯელის მოსახდელად კი გადააგზავნეს ჩრდილოეთ კაზახისტანის ოლქის ქალაქ პეტროპავლოვსკში. ლუდიკო სუსტი აღნაგობის ადამიანი იყო და მისი ცოცხლად გამოსვლის იმედი ჩვენებს აღარ გააჩნდათ!

როდესაც იგი დაიჭირეს მე მაშინ მესამე კლასში ვსწავლობდი და გადავწყვიტე გამოვსულიყავი გამომძიებელი, არა იმიტომ, რომ რაიმე უკანონო სარგებელი მენახა, არამედ იმისთვის, რომ მებრძოლა დანაშაულთან, რამეთუ ვნახე, თუ რაოდენ დიდი ტკივილი და ტანჯვა მოაქვს მას თვით დამნაშავის ოჯახისათვის, მის ახლობლებისათვის, რომ აღარაფერი ვთქვათ დაზარალებულზე. მხიბლავდა კრიმინალისტიკის პროფესიაც. ლუდიკოს თელავ ში დაპატიმრების დღიდან დედარჩემის თვალზე ცრემლი არ შემშრალა წლობის განმავლობაში. გეგონება სახლში ცხედარი გვდებიყო, ოჯახის წევრებს სახეზე ღიმილი არ მოსდიოდათ. ფაქტობრივად ლუდიკოსთან ერთად ჩვენც სასჯელს ვიხდიდით. ამ ვითარების გამო მე მშობლების ყურადღების მიღმა ვიყავი დარჩენილი, ჩემთვის არავის ეცალა და მე ჩემით ვიყავი დაკავებული! ჩვენი ოჯახი ვალებში ჩაიძირა. ჩემი მშობლები წელიწადში ორჯერ მაინც მიდიოდნენ პეტრეპავლოვსკში მის სანახავად, რაც უამრავ თანხებთან იყო დაკავშირებული, იქ უფროსებსაც პატივს სცემდნენ, რომ გაბთხილებოდნენ და რომ როგორმე ჩამოეტანა სული.

1961წ-ის 1-მაისს ჩვენს სოფელში მოხდა საშინელი ჩხუბი, რამაც არც ჩვენ ჩაგვიარა გვერდით. ხსენებულ ბადალ ოგანეზოვის შვილებმა შალიკო და ვიკტორიმ, არნახული რამ ჩაიდინეს. გზად, ბირჯისკენ მომავლებს საპირისპირო მხრიდან მიმავალმა ჩვენმა ნათესავმა და ოჯახის ნათლიამ, ერვანდ მუსელოვმა, რაღაც მიუღებელი აკადრა მათ, რის გამოც შალიკომ მას თავში დანა ჩაარტყა და წააქცია. ძმებმა დაინახეს რა ბირჯიდან მათკენ დაძრული ხალხი, უკან გაიქცნენ, შეტრიალდნენ თავიანთ სახლში და ჩაიკეტნენ. ხალხი მათ სახლს მიაწყდა და დაუნყეს ქვების სროლა.

ამ დროს, მათი მამა ბადალ ოგანეზოვი, ყოფილიყო თავის მოყვარე, – ჩვენსავე ნათესავ მელქო ქოჩაროვთან და ხმაურზე წამოვიდა თავის სახლისკენ, რათა მასაც შეეფარებინა თავი. როგორც კი დაინახეს იგი სახლისკენ მომავალი ერვანდის

ცოლის ძმამ უშანგიმ და მამაჩემმა, მის საცემრად გაემართნენ. მათ დანახვაზე ბადალი უკან გატრიალდა და შეეცადა გაქცევას მეღქოს სახლის მიმართულებით. ამ დროს უშანგიმ ესროლა მას ქვა და წააქცია, როგორც კი წამოდგა მამაჩემმა დაარტყა მას ჯოხი და მანაც წააქცია. მერე მიადგა წაქცეულზე და ჯოხით დაუნყო ცემა. შემდეგ მოსაკლავად აიღო დიდი ლოდი და თავში დასცხო, თუმცა ამ დროს ხელი ჰკრა მას იქ მოსულმა მეღქომ და ქვამ ნაწილობრივ ჩამოარტყა ბადალის, სასწაულებრივად გადაურჩა სიკვდილს. როდესაც უშანგიმ ბადალი წააქცია, ის იქ აღარ გაჩერებულა და ხალხისკენ იყო დაბრუნებული, ისე, რომ მამაჩემი ბადალისთან პირისპირ მარტო იყო დარჩენილი.

აქვე ვიტყვი, როდესაც მამაჩემს ვკითხე თუ რატომ მოიქცა ასე, არა რაინდულად, წაქცეულს ჯერ დაუნყო ჯოხით ცემა და მერე მოინდომა მისი მოკვლა, – მიპასუხა, „მან ცხოვრებაში იმდენი ცუდი რა გამოკეთა, რომ მისი ავკაცობა ყელში მქონდა ამოსულიო“.

ბადალას ცემის შემდეგ, რაშიც ხელი შეუშალა მეღქომ, მამაჩემიც წამოვიდა ხალხისკენ, რომლებიც ტრიალებდნენ კალოს გზაზე ბადალის სახლთან და ესროდნენ მას ქვებს. ამ დროს სახლიდან გამოვარდა ვიქტორი ბებუთით და თავს დაესხა მამაჩემს, რომელიც ამ დროს მის და ნათელასა და მამიდამის ვარუას ხელებით ჰყავდათ გაკოჭილი და აქტიური მოძრაობის საშუალებას არ აძლევდნენ. ამით ისარგებლა რა ვიქტორიმ მამაჩემს ლოყაში ჩამოერტყა დანა, თუმცა სდომებია თავში ჩარტყმა. მამაჩემის შემდეგ იგი ქურდულად მივარდა ხსენებულ უშანგის მამას, ოჰანეზას და გვერდში დაარტყა დანა და წააქცია. უკვე ბნელოდა და კარგადაც აღარ ჩანდა.

აღნიშნული მოქმედების შემდეგ ვიქტორი გავარდა ხალხის განაპირას და ახლა ხალხში შემოვარდა მისი ძმა შალიკო თოფით ხელში. მას რამდენიმე დარტყმა მიაყენა ჯოხით მამა-

ჩემმა და გასროლის საშუალება არ მისცა. თუმცა მერე შეძლო გასროლა და კლავში დაჭრა მამაჩემის ბიძაშვილი ანდრო.

იმ სიბნელეში როგორ და საიდან ესმოდნენ ხალხს ძმები არც თუ ადვილი დასანახი იყო, რამეთუ იქ იყვნენ მათი მომხრეებიც და ხშირად მათში იმალებოდნენ. ეს ჩხუბი გაგრძელდა დაახლოებით ორი-სამი საათი, არა ერთხელ იყო გადარეკილი რაიმილიციაში და მიუხედავად გასული დროისა მათგან არავინ ჩანდა. ალბათ სურდათ მეტი ზიანი მიეყენებინათ ჩვენს ხალხს ერთმანეთისათვის, სხვას ვერას იფიქრებ! რაიცენტრამდე 14 კლ-ია და მათ მოსვლას დიდი დრო არ სჭირდებოდა, მილიციელები კი გამოჩნდნენ ჩხუბის ბოლოს.

სასამართლომ ძმებს სამ-სამი წელი მიუსაჯა, მამაჩემს კი ბრალის დაუდასტურებლობის მოტივით ბრალი ვერ დასდეს, მეღქომ და სხვა პირებმა მის სასარგებლოდ მისცეს ჩვენება.

ამ ჩხუბის შემდეგ, ოთხ თვეში ჩვენი სანატრელი ვენახი, ჯერ კიდევ დასაკრეფი შეგვიწამლეს ჯერ ნავითთ, შემდეგ კი მთლიანად გაგვიკაფეს.

ეს რომ გაიგო მამაჩემმა სახლში არაფერს ამბობდა და ჩუმად, უბეში ხანჯალ ჩადებული დაიარებოდა ბაღებში, დამნაშავის კვალს მისაგნებდა. აღნიშნულთან დაკავშირებით პოლიციაში არც კი გაუსაჩივრებია, ცდილობდა თავად მიეზლო დამნაშავისთვის სასჯელი. მოგვიანებით დაირხა ხმა, თითქოსდა ხსენებული ბოროტება ჩვენივე კარის მეზობელს ჩაედინა, მაგრამ რა გინდა გააკეთო, „ფაქტზე დაუჭერელი ქურდი, ქურდი არ არის!“ ამ ვერსიას არ გაყვა მამაჩემი და ძველებურად ეძებდა სხვებს. თავის ამ მადიებლობის დროს ერთხანს იგი აღმოჩნდა ჩვენს, ე. წ. ქურახანებთან, სადაც კოლმეურნეობის თავჯდომარე ვალიკო აკოფაშვილი თავის აქტივთან ერთად ქეიფობდა. მან იგი მიიპატიჟა სუფრაზე. მამაჩემი აღმოჩნდა ჩვენს მიერ ადრე ხსენებულ ოსკანოვ გრიშას მომდევნო ძმის, მოანგარიშედ მომუშავე დომენტის მოპირდაპირე მხარეს. იგი მეტად ანჩხლი კაცი იყო, ხოლო

სიმთვრალის დროს მთლა აუტანელი ხდებოდა. მამაჩემის მისვლისას სუფრის ნევრებს უკვე სასმელი ჰქონდათ მორეული. დომენტიმ დაინახა თუ არა მამაჩემი დაუწყო მას ძველი „ცოდვების“ გახსენება და შეურაცყოფელად მოეპყრო, რაც ვერ აიტანა მამაჩემმა და იქვე ძირს დაგდებული რკინის ნიჩაბი (ლაფატკა) აიღო და დასცხო თავში, ლამის მოკლა. გონება დაკარგული და თავ გატეხილი წაიყვანეს საავადმყოფოში, გაიგო მილიციამაც, მაგრამა მამაჩემს ხმა არავინ გასცა, დაკითხვაზეც კი არ დაიბარეს. ყველაფერი მოაგვარა კოლმეურნეობის თავჯდომარემ. მამაჩემი ცუდი კაცი რომ ყოფილიყო იგი ამას არ გააკეთებდა.

ამ დროს დომენტის შუათანა ბიჭი სეირანი, ჩემ კლასელია და 11 წელიწადი ერთ მერხზე ვისხედით. მშობლების ჩხუბის შემდეგაც კი სხვა და სხვა მერხებზე არ გადავსულვართ.

ამ გაჭირვებულ მდგომარეობაში მყოფთ თავს კიდევ ერთი უბედურება დაგვატყდა. კერძოდ, ჩემს უფროს ძმას, – გურამის რომელიც იმ ხანად მუშაობდა კომუნალური მომსახურების კომბინატში მექუდეთ, რიგით ეკუთვნოდა საცხოვრებელი ბინის მიღება, მაგრამ ქრთამის სანაცვლოდ მისი ბინა რაიკომის მდივანმა მ-... შვილმა ვადაზე ადრე მიეცა ჩვენსავე ნათესავ გიორგი ქოჩაროვს, რის გამოც გურამის ცოლს მისთვის „მექრთამე ხარო“ ეთქვა!

ამაზე განაწყენებულ მდივანს გაეგზავნა ობხ-ს ინსპექტორი გურამის შესამონმებლად და აღმოეჩინა მისთვის ერთი გაუფორმებელი ქუდი. ამის გამო მას მისცეს სამი წლი ციხე, თუმცა მამაჩემმა დატრიალდა და უზენაეს სასამართლოში პირობითზე გადააყვანინა. ამას ვერ შეურიგდა რაიკომის მდივანი და ახლა ავტოინსპექტორს იძულებით გააყიდინა მისი ა/მ „მოსკვიჩი“!

რაიკომის მდივნის დაპირისპირების გამო გურამი იძულებული გახდა მიეტოვა სამსახური და ცოლშვილით დაიწყო რუსეთში სიარული სეზონურ სამუშაოებზე, რასაც შეალია

არა ერთი წელიწადი. იგი ერთ-ერთი იმ „ქართველთაგანია“, ვინც პირველმა დაიდო ბინა გათათრებულ ქალაქ დმანისში და არ მიატოვა იგი არც თათრების ბუნტის დროს.

როდესაც ლუდიკო ციხიდან დაბრუნდა მე მაშინ ვსწავლობდი 9-ე კლასში. მან ჯერ ფოტოგრაფობას მიყო ხელი, შემდეგ – შოფრობას, მუშაობა დაინყო მადნეულის სამთო-გამამდიდრებელ კომბინატში. მის ვალებს კი მამაჩემი იხდიდა სამოცდაათიანი წლების შუა პერიოდამდე. მის გამო კი ხელმოკლედ ვცხოვრობდით აქნობამდე 60-იანი წლებიდან. გვექონია შემთხვევა, როდესაც მინდორში გასულეებს სათოხნაოდ სადილად მხოლოდ შაქარწყალი გვექონია!

ლუდიკოს კვალობაზე აღებული ვალების გადასახდელად მამაჩემიც დაახლოებით ათი წლის განმავლობაში დადიდა რუსეთში საშოვარზე. მთელი ამ ხნის განმავლობაში კი, – სახლში თუ ბაღში მუშაობა გვინევდა მხოლოდ მე და დედაჩემს. გურამი ცალკე ცხოვრობდა და შეიძლება ითქვას მას ჩვენი გასაჭირი სულაც არ აღელვებდა. ფაქტობრივად ლუდიკოსთან ერთად, მის უტვინო ქმედებების გამო, დავისაჯენით ჩვენ, მთელი ოჯახი.

1965 წ-ს დავამთავრე დიდი დმანისის საშუალო სკოლის 11 კლასი, 67-ში კი გამიწვიეს ჯარში, რაც ცალკე თემაა და მომდევნო ნაწილში გვექნება საუბარი.

ჩემი სახლში არ ყოფნის პერიოდში, ჩემი მშობლები უფრო მეტად იყვნენ დატვირთულები, რადაგან უფროსი ძმები დაცოლშვილები იყვნენ და ცალკე-ცალკე ცხოვრობდნენ, მე კი მშობლებთან ვიყავი.

მამაჩემის კრიმინალურ მხარეზე ყურადღებას ვამახვილებ იმიტომ, რომ მძიმე ბავშობის გამო მისი ფსიქიკა მთლიანად ინსტალირებული იყო თავდაცვაზე, აღელვებისას თვითონაც არ იცოდა რას აკეთებდა. ამასთან დაკავშირებით ერთხელ მან მითხრა, „როდესაც ვლელდები ნუ შემეკამათები და გამერიდეო“!

სამოც წელს მიღწეულმა სამოთახიანი სახლი, აშენებული ომის შემდგომ პერიოდში, – ათ ოთახიან სახლად გადააკეთა. ვალების გადახდის შემდეგ კვლავ გაიჩინა ჩხვარ-ძროხა და სხვა შინაური ცხოველები, მოიწყო ცხოვრება, როგორც ნამდვილ გლეხს შეეფერება.

უკვე ეკონომიკურად წელში გამართული კიდეც ერთ ხიფათს გადაეყარა, ბაღში აუშარდა საკუთარი მამიდაშვილი გიგოლი და მასაც თავში ბარი დაარტყა და კინალამ მოკლა, ლუდიკოს დროზე მისვლა თუ არა, კვალის დაფარვის მიზნით შეიძლება იგი წყალში გადაეგდო. დიდება ღმერთს, ყველაფერი კარგად დასრულდა, საქმის მწარმოებელი გამომძიებელიც, რომან კაველაშვილი, მომავალში – ჩვენი სიძე გახდა, საქმე საჩვენოდ წარიმართა.

80-ი წლის ასაკში, მამაჩემმა საფლავი მოიწყო, 90-ი წლის ასაკამდე კი, – ხან ცხენით და ხანაც ფურგუნით დადიოდა ბაღში, ერთი დღე უქმოდ არ გაჩერებულა, იყო ამოუწურავი ენერჯის პატრონი. ამ ასაკში 1000 კაცზე ჰქონდა შეძენილი ჭურჭელი და ქელეხებსა თუ ქორწილებში აძლევდა ხალხს. მათ გაცემას კი ჩვენ არ გვენდობოდა და თავად მიუთვლიდა ხოლმე კლიენტებს. ჰქონდა კარგი მეხსიერება. სახლში შემოსულ უცხო ადამიანს უჭმელ-უსმელს არ გაუშვებდა. სოფელში ყველა მიზეზს ეძებდა, რომ ჩვენსა როგორმე შემოსულიყო, რამეთუ იცოდნენ, რომ მამაჩემი მათ უჭმელ-უსმელს არ გაუშვებდა. მაგიდაზე ყოველთვის გვექონდა პურ-მარილი გაშლილი, სასმელი კი ტონობით-სარდაფში.

მას ჰქონდა კონტაქტი უცხოპლანეტელებთან. ერთხელ, დილის 5-საათზე ფურგუნით ბაღში მიდენისას, ხუხალას მიწის თავთან, მარცხენა კლდის მხრიდან მრავალ, მოელვარე ფერებში „ბუშტი“ დაშვებულებმა, გადაუღობეს გზა და შესძახეს, „შაქრო შენ ყოველთვის გექნება გზა ხსნილი!“ მერე ეს „ბუშტი“ გადასულა მდინარისკენ და იქ გამქრალა. ბაღიდან დაბრუნებულმა საღამო ჟამს სახლში მოგვიყვა ყოველივე ეს,

რა დროსაც იგი ერთობ გახარებული იყო. მას შემდეგ მამაჩემი თავის თავს ღვთის შვილს ეძახდა.

ერთხელაც ჰქონიყო უცხო პლანეტელებთან შეხვედრა, აეყვანათ ზეცაში შემომქმედთან, რაც ასევე მომიყვა და „იქაურობის“ ნახვით გაოგნებული იყო!

მამაჩემის ხელით დარგული ათასობით ნაძვი თუ კაკალი დღესაც ამშვენებს ჩვენს ტყეებსა და ქალებს.

90 წ-ის ასაკში მას შარდის ბურთის ოპერაცია გაუკეთე, ყოველთვის ჰქონდა მადა და ორი კაცის ულუფას მიირთმევდა ხოლმე. ღვინო-არყის გარაეშე საჭმელს არ გაეკარებოდა.

100 წლის ასაკში გაუკეთე თვალის ოპერაცია, რაც არავის დაანება ქვეყნის მთავარმა ოფთოლმოლოგმა ომიადემ. მის შემდეგ გაზეთსაც კი კითხულობდა სათვალეების გარეშე.

სამწუხაროდ დედაჩემის გარდაცვალების შემდეგ, იგი გარდამეცვალა 2005 წ-ს, მამაჩემს მარტოს მოუწია ხუთი წლის განმავლობაში ცხოვრება, რაც მძიმე ტვირთად მანვეს გულზე. თუმცა ყოველ ორ კვირაში ერთხელ ვნახულობდი, დრო და დროც აკითხავდა ხოლმე სოფელში მცხოვრები ჩემი და – ელენე. მამაჩემი გარდაიცვალა 2010 წ-ს 10 იანვარს.

როდესაც იგი გარდაიცვალა მე მაშინ ვიყავი სახლში, თვითონ ინთებდა ხოლმე ლუმელს და ამ ჯერადაც, როგორც ყოველთვის, იგი ადგა დილის რვა საათზე ლუმლის ასანთებად (არც ერთი დღე ავადმყოფობის მოტივით არ ჩანოლილა საწოლში), მეორე სართულზე, სადაც მეძინა მესმოდა მისი ჯოხის ხმა, რაც ერთხანს შეწყდა, ვიფიქრე ალბათ ჩემთან ამოდის, რომ ამაყენოს და სასწრაფოდ ავდექი, ჩავიცვი და ჩავედი დაბლა და რას ვხედავ, ლუმელისთვის შეკეთით კი შეეკეთა, მაგრამ არ აენტო. იქვე მისი ოთახის კარიც იყო ღია და შევიხედე, დავინახე, საწოლსა, და სკამზე ხელებ დაყრდნობილი, ჩაცმულ მდგომარეობაში მამაჩემი მუხლებზე იყო დაჩოქილი, არც კი დავარდნილი იატაკზე. ასეთ მდგომარეობაში დაელია სული და იყო გაშეშებული. მე მაშვე გადმოვაბრუნე

ზურგზე, ჩაუტარე რიგი მასაჟები, მაგრამ არა, სიცოცხლე ვერ დაუბრუნე.

კაცი დავბერდი და მე ასეთი ლამაზი ცხედარი ჯერ არ მინახავს, სახის ელფერი და ლოყის თავები ისეთი ჰქონდა, ცოცხალი გეგონებოდა, სახეზე ემჩნეოდა კმაყოფილების განცდა! რას ნიშნავდა ყოველივე ეს, ვერ წარმომიდგინა, ალბათ მისმა ორგანიზმმა იგრძნო შვება! მოუწყე კარგი პანაშვიდი და გასვენება, ასე დავემშვიდობე ჩემს საყვარელ მამას!

ნაწილი III. ჩემი ცხოვრება

1. ბავშობა და ყრმობა

დავიბადე 1948 წ-ის 15-ოქტომბერს, დმანისის რაიონის სოფ. დიდი დმანისში. მარჯვე, გამრჯე და მუყაითი მშობლების ხელში მეც შრომის მოყვარე გამოვედი, ასაკისა და შესაძლებლობის ფარგლებში მუდმივად ვიყავი დასაქმებული, თავისუფალ დროს კი ვატარებდი თევზაობასა და ნადირობაში.

სიტყვა „ვერ“, ანდა „არა“, – ჩემი ლექსიკონიდან ამოღებული იყო, რასაც დამავალებდნენ მშობლები, აუცილებლად უნდა შემესრულა!

როგორც ადრე ავლნიშნე, მესამე კლასში სწავლის დროს მეორეთ დაიჭირეს ჩემი ძმა ლუდიკო და მისგან გამომდინარე გადავწყვიტე გამომძიებელი გამოვსულიყავი. როდესაც იგი გამოუშვეს, – ვსწავლობდი 9-ე კლასში. მთელი ამ ხნის განმავლობაში დედაჩემის თვალზე ცრემლი არ გამშრალა და ჩემთვის არავის ეცალა, გავხდი ვითარების მსხვერპლი. ჩვენს ოჯახში მხიარულობა იშვიათობად იქცა.

პატარობისას მამაჩემი მუხლებზე დამისვამდა ხოლმე, გადამიშლიდა სსრკ-ს 1936 წ-ის კონსტიტუციას და მასში არსებული მთავრობისა და პარტიის ხელმძღვანელების პორტრეტებზე მინიშნებით მეუბნებოდა: „ეს ხალხი დიდი ადამიანებია და შენც ამათნაირი უნდა გამოხვიდე, რისთვისაც ჭიპამდე წვერი რომ მოგეშვას, – სწავლას მაინც თავი არ უნდა გაანებო. მე მინდოდა სწავლა, მაგრამ ბედმა ამის საშუალება არ მომცა, ბავშვობა ობლობაში გავატარე და შენ ახლა ჩემი სურვილი უნდა აღასრულო, უსწავლელი კაცი ცოდო და გაუხარებელია-ო“!

მისი დამოძღვრის თანახმად მეც ვცდილობდი ღირსეულად მესწავლა, თუმცა ამ მხრივ ბევრი რამ პედაგოგებზე ყოფილა დამოკიდებული. მათემატიკის მასწავლებელი საშა ხიზა-

ნიშვილი ხშირად მთელ გაკვეთილს ორი ქართული გვარის მატარებელ მოსწავლესთან გაატარებდა ხოლმე, თითქოსდა ჩვენ იქ დანარჩენები არ ვყოფილიყავით. მისგან ისე ვიყავით დაშინებულები, რომ შეკითხვასაც კი ვერ უსვამდით. ამ დროს მისი მეუღლე სკოლის დირექტორი გახლდათ და პროტესტი-თაც ვერაფერს გავხდებოდით. მის გამო დღეს მათემატიკაში უფერულოდ გამოვიყურები. გყვავდნენ კარგი მასწავლებლებიც, როგორებიც იყვნენ ვარვარა ჯალაბაძე, ეთერი მატარაძე, თარიმან მანთაშაშვილი, ვლადიმერ ასლამაზაშვილი და სხვა, ნათელში იყოს მათი სულები. დღევანდელი გადასახედიდან გამომდინარე მათ მეტი მოეთხოვებოდათ. მასწავლებელი სულში უნდა უძვრებოდეს მოსწავლეს, რომ მასში არსებული სიცარიელე შეავსოს!

მოსწავლე-მასწავლებლის ურთიერთობა თუ არ იქნება ორიენტირებული ცოდნის მიღება-გადაცემაზე, – შედეგის მომტანი ვერ იქნება! ჩვენთან მსგავს მიდგომას ადგილი არ ჰქონდა!

მასწავლებლობა უნდა ითვლებოდეს ყველაზე პრესტიჟულ პროფესიად და ყველას არ უნდა ეძლეოდეს ამ დარგში მუშაობის უფლება.

დიდი დმანისის საშუალო სკოლაში ვსწავლობდით ექვსი სოფლის ბავშვები, დაახლოებით 1000 მოსწავლე, დავდიოით ყველა ფორმით და ერთი ზეიმი იყო ხოლმე სკოლაში წასვლანამოსვლა.

თითქმის ყველა მასწავლებელი მოვლინებული იყო ჩვენთან საქართველოს სხვა და სხვა კუთხებიდან, ადგილობრივები გაჩნდნენ მოგვიანებით, უპირატესად კი სომხური გვარ-ეროვნების გადაკეთების შემდეგ.

ჩემთვის საყვარელ საგნებად იქცა ისტორია, გეოგრაფია, გეომეტრია, ფიზიკა და ასტრონომია, სუსტი ვიყავი ენებსა და მათემატიკაში, მასწავლებლებმა ვერ დაიტანეს ჩემამდე ეს საგნები, არადა მთავარი საგნებია.

მეცხრე კლასში ამირჩიეს სკოლის მოსწავლეთა კომიტეტის თავჯდომარედ, ვიყავი კომკავშირის კომიტეტის ბიუროს წევრიც.

ამ დროს, თითქმის 13-წლის ასაკიდან დავიწყე შრომითი საქმიანობა კოლმეურნეობაში, სეზონურად ვეხმარებოდი თივის ალებაში და მიწერდნენ კიდეც შრომა-დღეებს.

11-კლასი დავამთავრე 1966 წ-ს, მეცხოველის პროფესიით. სკოლა იყო პროფ განათლებით. მაშვე უმაღლესში არ მიცდია გამოცდების ჩაბარება და იმ წელს ოჯახსა და კოლმეურნეობას ვეხმარებოდი. მეორე წელს კი ვცადე თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე და ხარკოვის საავიაციო აკადემიაში, მაგრამ ორივეთგან დამსახურებულად მივიღე არადაამაკმაყოფილებელი ენებში!

2. ჯარში სამსახური

1967 – წლის 14-სექტემბერს გამიწვიეს ჯარში, „კარანტინი“ გავიარე კიროვობაში, სამსახურის გავლა კი მომიწია გერმანიის დემოკრატიულ რესპუბლიკის ქალაქ კინესბერგში, მდებარე დრეზდენის მახლობლად. მოვხვდი, ე. წ. სუხე ბატორის სახელობის 44-ე სატანკო ათასეულში, რომელიც თავისი ისტორიით ერთ-ერთი სახელგანთქმული იყო მთელს სსრკ-ს შეარაღებულ ძალებში. მას ყავდა 16 საბჭოთა კავშირის გმირი, იყო საჩვენებელი და თუ ვინმე მოსკოვიდან, ანდა მონღოლეთიდან ჩამოვიდოდა დიდი კაცი, მეორე დღესვე ჩვენთან მოყავდათ საჩვენებლად. გაგვაჩნდა ასზე მეტი ტანკი და ყველა მათგანს ჯავშანზე დიდი ასობით ეწერა „რევოლუციური მონღოლეთი“. 1200-ზე მეტი კაცი გვყვავდა შემადგენლობაში, გაგვაჩნდა უამრავი სხვა ტექნიკა და განგაშის დროს ისე გავდიოდით ნახევარ საათის განმავლობაში 32-კმ-ზე მდებარე დისლოკაციის ადგილზე, რომ სამხედრო ნაწილში მათარასაც კი არ ვტოვებდით.

თავიდან, გარკვეული პერიოდი მომიწია „პეხოტაში“ მსახურ-

რი მსროლელად, მერე გადამიყვანეს პოლკის უფროს მზარეულად, მიწვედა დილაობით მარტოს, დღისით კი სამ მზარეულთან ერთად მთელი ამ უამრავი ხალხის გამოკვება, რაც ერთობ საპასუხისმგებლო საქმე იყო.

კვება გვექონდა როგორც კარგ რესტორანში, უმაღლეს დონეზე, ჩაცმულობა კი, – ოფიცრის.

პოლკში ვიყავით ათამდე კავკასიელი, მათ შორის ექვსი იყო ქართველი, ყველას დედად ვიქეცი და ორმაგ ულუფას ვახვედრებდი ხოლმე ჭამისას. ცხადია მეც ვქართველობდი და ქართველ ჯარისკაცებთან ვიყავი, არც სომხებთან მქონია ცუდი ურთიერთობა.

სამჯერ მომიწია ომის დროინდელი ვაგონებით საბჭოთა კავშირიდან 1500-1500 წვევანდელის გადაყვანაში მონაწილეობის მიღება და მათი გამოკვება, კვირაობით ვერ ჩამოვდიოდი მატარებლიდან.

სამსახურის მეორე წლის დასაწყისში საქართველოს შს სამინისტროდან მივიღე ლიმიტი, ლენინგრადის ორ წლიან საგამომძიებლო სკოლაში გამოცდების ჩასაბარებლად, მაგრამ იმის გამო, რომ მაშინ ჩინეთის საზღვარზე და ჩეხოსლოვაკიაში ვითარება დაიძაბა, ჩემი გაგზავნა ერთგვარად შეფერხდა და ჩვეულებრივ გავაგრძელე მსახური, თუმცა სამხედრო წიგნაკში ჩამიწერეს, თითქოსდა მე უკვე გაგზავნილი ვიყავი ლენინგრადში.

ამის შემდეგ არც თუ დიდი დრო გავიდა და განგაშით გაგვიყვანეს სუდეთის მთებში, განგვალაგეს ზედ ქედზე, ჩეხოსლოვაკიის საზღვრის გასწვრივ. იქ დაახლოებით ორი კვირა დავყავით. ბოლოს ტანკებზე ზემოდან, მთელ პარამეტრზე დაგვანატინეს დიდი თეთრი ჯვრები და გამოგვიცხადეს, რომ შევდივართ ჩეხოსლოვაკიაში, რასაც შეიძლება მოყვეს მესამე მსოფლიო ომი, და რაც ხდება, და რასაც დავინახავთ, არ უნდა მიგვეწერა სახლში, რამეთუ არ გაუშვებდნენ. შეარაღებულები ვიყავით კბილებამდე, მე პირადად მქონდა აკმ-

ის სისტემის ავტომატი, ოთხი მჭიდით და ოთხი ხელყუმბარა. ჩემს განკარგულებაში იყო პროდუქტებით სავსე ავტომანქანა, მისაბმელი სამზარეულოთი და მძლოლი. ეს იყო მთელი ჩემი ავლა-დიდება.

აი, ასე შევედით ჩეხოსლოვაკიაში 1968 წ-ის 14-აგვისტოს, ღამის 12-00 ზე. სიმაღლიდან ნათლად მოჩანდა დრეზდენის მხრიდან ჩეხოსლოვაკიაში შემავალი საბჭოთა ჯარების მოძრაობა. აქედან შევიდა ჩვენი პირველი სატანკო არმია, გადაჭიმული ათობით კილომეტრზე. ტექნიკას რომ ვერ გაველო საზღვრიდან ათობითი კილომეტრზე გზები იყო ღრმა ორმოებით, შახმატისებრ გადათხრილი, თუმცა მათ ვერაფერი აკავებდა და მიიწევდნენ წინ, ყველას თავისი დავალება გაგვანჩნდა და რაც არ უნდა მომხდარიყო გზად, უნდა გვემოქმედა მხოლოდ ჩვენი ამოცანების შესაბამისად. სახლების, დასახლებული პუნქტებისა და ქუჩების აღმნიშვნელი ტრაფარეტები გადაღებილი ანდა მოხსნილი იყო და ვმოქმედებდით ოპერატიული რუკების შესაბამისად.

გათენებამდე ვმოძრაობდით პრალის მიმართულებით. დილით მტვრისგან მხოლოდ თვალები და კბილებილა გვიჩანდა თეთრად. პირველი სერიოზული დაბრკოლება შეგვხვდა ქ. კლადნოში, ქალაქის ცენტრი გადაჭედო იყო აგრესიულად განწყობილი ხალხით, ატარებდნენ მიტინგს და ყველას გმოდღვრავდნენ, გვატარებდნენ ფილტში, „არანაირ კონტრრევოლუციას არ აქვს ადგილი და წადით თქვენს სახლებშიო“! ცდილობდნენ არ გავეშვიყავით პრალისკენ, თუმცა ვერაფერი გამოუვიდათ, გვექონდა საჰაერო მხარდაჭერა.

კლადნოს შემდეგ გაშლილ მინდვრებში, ომის ამსახველ კინოებში თუ მინახავს სამხედრო ტექნიკის ისეთი გადაადგილება, საბრძოლო – ფრონტული ნყოფით, როგორც იქ ჩვენები ვნახე მიმავალი პრალისკენ, მათ შორის ტაქტიკური რაკეტებით. ყოველი დასახლებული პუნქტი მოქცეული ყავდათ საარტილერიო ალყაში, ჩამორთმეული ჰქონდათ რადიო სადგურები

და მათ მართავდნენ ჩვენი სამხედრო კომენდანტები.

უშუალოდ მე პრალამდე სროლები არ მინახავს, თუმცა გზა და-გზა მცირე ნაომარ ადგილებს ვხედავდი, როგორც ჩანს შეტაკებები ჰქონდათ დაზვერვის წინა დანაყოფებს, რამეთუ დღის ბოლოს ვნახე მათი დაჭრილი ჯარისკაცები.

როგორც გაირკვა, ჩეხები ჩვენებს ესროდნენ აქა-იქ ჯანდაცვისა და საბავშო დაწესებულებების ობიექტებიდან პროვოცირების მიზნით, რასაც, რათქმა უნდა უპასუხოდ არ ტოვებდნენ ჩვენები.

პრალისკენ მსვლელობისას იმდენად დიდი რაოდენობით ტექნიკა მოძრაობდა, რომ დავკარგე ჩვენების კვალი და აღმოვჩნდი უცხო პოლკში, რომელმაც ის ღამე გაათენა პრალის აეროპორტის მახლობლად და ჩვენც, ვგულისხმობ ჩემს მძღოლსაც, მათთან ერთად დავრჩით გასათევად. სწორედ იქ ვნახე დაზვერვის ბატალიონის დაჭრილი ჯარისკაცები.

მეორე დღისით ვიხილე თუ როგორ ჯდებოდა ყოველ 5-10 წუთში აეროდრომზე ჯარისკაცებით გადატენილი „ანტიის“ ტიპის თვითფრინავები, რომელშიც, როგორც ვიცი თითო სადესანტო პოლკი, – 800-მდე ადამიანი ეტეოდა. მაშინ დავრწმნდი, რომ საქმე იყო მეტად სერიოზულად, ისეთი სტრესი მივიღე, რომ მშვიერ კაცს ყველანაირი საჭმელი გამაჩნდა, მაგრამ არ გამაჩნდა მაღა.

სალამო ხანს მიგვიყვანეს ჩვენს სამხედრო ნაწილში, რომელიც დაბანაკებული იყო პრალის ფუნიკლიორზე, ტელე – რადიო ცენტრის დასაცავად. იმ სიმაღლიდან თითოეულ ტანკს მიზანში ამოღებული ჰქონდა ქალაქის ესა თუ ის ობიექტი და საჭიროების შემთხვევაში მზად იყვნენ გაეხსნათ ცეცხლი, მაგრამ მათ არანაირ სროლა არ უნარმოებიათ. დაბლა კი, ქალაქის ამა-თუ იმ უბანში, ნათლად ვხედავდი, თუ როგორ ისროდნენ მსხვილკალიბრიანი პულიმოტიდან, ავტომატურზე რომ არაფერი ვთქვა.

მესამე დღეს ჩვენი პოლკი ჩავიდა ქალაქის ცენტრში, სადაც

თუ არ ვცდები მთავრობა იყო განთავსებული და გადაკეტეს გზები. დიდი რაოდენობით ახალგაზრდობა იყო გამოსული დემონსტრაციაზე, ისინი მოინევდნენ ჩვენსკენ და ას მეტროში მოახლოებულები იფურთხებოდნენ ჩვენი მიმართულებით. მათზე არანაირი რეაგირება არ მოგვიხდენია და არც პროვოკაციაზე წამოვეგებოდით, ვიცავდით ჩვენს პარამეტრებს. იქ დავყავით ერთი დღე. შემდეგ კი გადავედით ქვეყნის დასავლეთ საზღვარზე, – ფრგ-სთან, სადაც 64-კმ-ის სიგრძეზე საზღვარი იყო გახსნილი და მათგან ელოდნენ „ნატოს“ ჯარების შემოსვლას, რომლებიც იქ იმ ხანად აწარმოებდნენ მანევრებს, „შავი ლომის“ კოდის სახელით, და მის საპირისპიროდ დაგვაყენეს ფრონტი. ყოველ წუთს ველოდით შემოტევას, მაგრამ ვერ გაბედე. მას შემდეგ ჩეხური სამხედრო ნაწილებიც დაგვინებდნენ, და ჩვენებს ჩააბარეს თავიანთი რადიო სადგურები. ეს იყო ჩვენი საბოლოო გამარჯვება კონტრევიოლუციაზე, რამეთუ მათი იმედი ჰქონდათ ჩეხებს, მაგრამ მოტყუვდნენ. მაშინ ისეთი განცდა მქონდა, როგორც წინა ხაზზე მდგომ მეომარს, რამეთუ მათგან ვიდექით 200-300 მეტრის დაშორებით!

მაღევეც დაგვირიგეს ბროშურები, „ჯარისკაცო შენ იცავ სოციალიზმს“, საიდანაც შევიტყეთ, რომ ჩეხოსლოვაკიაში მოქმედებდა იატაკქვეშთა ფორმირებები, როგორიც იყო „უპარტიო აქტივისტთა კლუბი“, „კლუბი – 231“ და სხვა, რომლებიც საერთო ჯამში აერთიანებდნენ ასიათასობით კონტრევიოლუციონერს და გეგმაში ჰქონდათ ქვეყანაში არსებული სოციალისტური წყობილების დამხობა!

საზღვარზე ვიდექით ორი დღე, შემდეგ გადაგვიყვანეს პრალის მახლობლად ტყეში და იქ დაგვაბანაკეს რამდენიმე თვით. გავთხარეთ, ე. წ. „ზემლიანკები“ და მასში დავინყეთ ხანგრძლივი ცხოვრება. გვეძინა ტანთ – გაუხდელი, ავტომატით ფეხებშუა. კვება გვექონდა ისეთი, – რომ ვერც კი ვძლევდით, თევზი იყო, კარაქი თუ ხორცი, გვექონდა თავსაყრელად. მოხდა ისეც, რომ აუთვისებლობის გამო ერთხელ ერთი

სატვირთო ავტომანქანა შებოლილი ძეხვი დავფალით მინაში. ყველა ჯარისკაცმა საგრძნობლად მოვიმატეთ, ვლებულობდით ფრონტის ხელფასსაც. მიუხედავად ამისა, ტყე სავსე იყო ნადირ-ფრინველით და ხშირად ნანადირევსაც მივირთმევდით.

უსაფრთხოება არ გვექონდა დაცული, არიალი იყო ღია და ხშირად ჩეხები „ტატრის“ მარკის ავტომანქანებით გაგვივლიდნენ ხოლმე გვერდით და ავტომატიდან გვიხსნიდნენ ცეცხლს. საბედნიეროთ ჩვენგან არავინ დაშავებულა. მათგან განსხვავებით გდრ-დან ჩამოდიოდნენ ხოლმე ნემცები და გვიტარებდნენ კონცერტებს.

უნდა ითქვას, რომ ძალიან მცირეა ჩეხებსა და გერმანელებს შორის განსხვავება. ჩეხოსლოვაკიაც ისეთივე ხარისხიანი არქიტექტურითა და ეკოლოგიის დაცვით გამოირჩევა, როგორც გერმანია, ორივე ქვეყანა ჩვენთვის მისაბაძია, რომელთაგან ჩვენ ძალიან შორსა ვართ!

შესვლიდან მეოთხე თვეს გამოვედით ჩეხოსლოვაკიიდან იმავე გზით, გერმანიის საზღვარზე ჩეხები მუშტის ქნევით გვაცილებდნენ, გერმანელები კი ისე გვხვდებოდნენ, როგორც ფრონტიდან დაბრუნებულ საკუთარ შვილებს! ყველას გვეხვეოდნენ, გვკოცნიდნენ და საჩუქრებს გვაძლევდნენ. მათგან გადაჭედილი იყო მთელი გზა, საზღვრიდან-დრეზდენამდე, რაც 30 კმ-ზე მეტი მგონია. ასეთ რამეს ვერ წარმოვიდგენდი, ყოჩაღ გერმანელებო!

როდესაც ჩვენს მშობლიურ სამხედრო ნაწილში დავბრუნდით, პოლკის შტაბის უფროს ვკითხე, თუ როგორ იქნებოდა ჩემი საქმე იმასთან დაკავშირებით, რომ სამხედრო წიგნაკში ჩანერილი მქონდა, თითქოსდა უკვე ლენინგრადში ვიყავი გაგზავნილი, რაზედაც მიპასუხა რომ გამოვიდოდით მდგომარეობიდან და მალევეც გამაგზავნეს დრეზდენში დივიზიის შტაბთან არსებულ სათადარიგო ოფიცერთა სამეთაურო კურსებზე. დავყავი იქ სამი თვე, გავხდი ოცმეთაური და სსრკ თავდაცვის მინისტრის ანდრეი გრეჩკოს ბრძანებით მომენიჭა უნცროსი

ლეიტენანტის წოდება. შემდეგ შემომთავაზეს სამსახურიც, მაგრამ უარი განუცხადა, იმედით მქონდა სახლში დაბრუნების შემდეგ რომ მუშაობას დავინწყებდი საქართველოს შინაგან საქმეთა ორგანოებში.

სახლში გამომიშვეს ჩემს წვევანდებლებთან ერთად 1969 წ-ის 6-დეკემბერს. ჯარში სულ გავატარე ორი წელი და სამი თვე, და მთელი ამ ხნის განმავლობაში არც ერთხელ არ ვყოფილვარ გაშვებული ქალაქში, და არც სახლში შვებულებით, წერილების გარდა სახლიდანაც არაფერი მიმიღია, ვიყავი როგორც ციხეში!

რკინიგზის ბაქანზე, ვიდრე ჩავსხდებოდი ვაგონებში, – ვიდექი ქართველებთან, აბა ვისთან უნდა ვდგომილიყავი და აი ამ დროს ზუგდიდელი გვარად ბებია, რომელიც ორი წელი ჩემს ხელს შეჰყურებდა და ქართულადაც კარგად ვერ ლაპარაკობდა, – მეუბნება: „რას გვეტმასნები ამ ქართველებს, წადი და შენს სომხებთან დადექიო“, გეგონება სომხეთიდან ვყოფილიყავი განვეული! მტრის ნასროლი ტყვია ისე არ მენწყინებოდა, როგორც ეს მისი ნაბოდვარი.

რამდენია ქვეყნად კარგი კაცი, მაგრამ გინდა არ გინდა, – უნამუსოებიც გვხვდებიან, მივეჩვიე ბინძური ღორების ხახუნს.

3. ცსუ-ს კურსებზე

სახლში დაბრუნებულმა მალევე დავინწყე მუშაობა სასოფლო საბჭოში სამხედრო მაგიდის უფროსად, დიდი არაფერი, მაგრამ 70 მანეთი ხელფსი მქონდა, თან სწავლა დავინწყე მარნეულის ეკონომიური ცოდნის ორ წლიან სახალხო უნივერსიტეტში, რომელიც ჩვენი სკოლის ყოფილმა დირექტორმა, მეგრელმა ფანცულაიამ „სახელმწიფო“ უნივერსიტეტედ მომაჩვენა და „მონყოზაზეც“ ქრთამი წამლლიცა.

ზაფხულში შევეცადე კრასნოდარის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე მონყოზა, მაგრამ რუსულ წერაში აქაც

ჩავიჭერი. დრო რომ არ დამეკარგა იმავე წლის შემოდგომით სწავლა დავიწყე თბილისის ცსუ-ს ერთწლიან საბუღალტრო კურსებზე, სადაც ამირჩიეს განთავისუფლებული კომკავშირის კომიტეტის მდივნის მოადგილედ. კურსებზე ვიყავით 800 მოსწავლე და მათი 80% გოგონები იყვნენ. დერეფანში რომ გამოვიდოდი გოგონების ორი-სამი წრე ყოველთვის გარს მერთყა, თუმცა ცოლის მოყვანას არა ვჩქარობდი, გეგმაში მქონდა უმაღლესი იურიდიული განათლების მიღება, და არც ბაბნიკი ვიყავი. აქ ერთ კარგ მასწავლებელსაც კი შეუყვარდი, მაგრამ მიზანს ვერ უღალატე.

ეს კურსები (და ის „უნივერსიტეტიც“) დავამთავრე ფრიადზე, სადაც ვიტყოდი, რომ მექცეოდნენ ადამიანურად და არავისთან არანაირი დასამდურავი არ გამაჩნია, იყო პედაგოგთა პრწყინვალე კოლექტივი, თუმცა ხანდახან მეტყოდნენ ხოლმე, „კაი ბიჭი ხარ, მაგრამ სომეხი ხარო“, გეგონება სომხობა დანაშაული ყოფილიყო!

4. იაკუტიასა და მაგადანში

1971 წ-ს ზაფხულის დასწყისში სამასი მანეთს ამარა უმაღლესი იურიდიული განათლების მისაღებად გავემგზავრე ქ. იაკუტსკში, ვიფიქრე, იქნებ იქ ადვილი იყოს მეთქი მოწყობა და ბედს ვენვიო.

გამგზავრების წინა ღამეს მენვია დემონი, დიახ, – დემონი! გარედან პირველი სართულის ღია ფანჯარაზე მომდგარმა, ადამიანის ცეცხლოვანი სახით, კატის ფხაკუნით გამაღვიძა. როდესაც წამოვიწიე საწოლიდან და შევხედე, ხელში ეჭირა ფეხბურთის ბურთის ოდენა ხრუსტალის მსგავსი გლობუსივით რალაცა, და მას მიტრიალებდა თავს ზემოდან, რა დროსაც იგი ალაგ-ალაგ ბზინვარებას და ქრიალის ხმას გამოსცემდა, თან ცეცხლოვანი თვალებით, დაუხამხამებლად, და შიშის მომგვრელად, მოშტერებული მიყურებდა. ალბათ რომ კარგად დამემახსოვრა მისი სახე. ამან მე ისე არაბუნებრივად შემაშინა, რომ

არ ვიცოდი რა მექნა და გამოგიტყდებით, ჩავიმაღლე კიდეცაც საწოლში, გათენებამდე თვალი არ მომიხუჭავს. დილით კი ისე ადრე ავდექი, რომ გაუკვირდათ ჩვენებს!

როგორც კი ჩავფრინდი იაკუტსკში ბარგი დავტოვე აეროპორტში და სასწრაფოდ გავედი ბაზარში ვინმე ქართველი მენახა, რომელიც წამადგებოდა საქმეში. ბაზარში ბევრი ქართველი იყო, ყველა ყიდდა ადგილზე ფხვნილით დამზადებულ ღვინოს, 200 გრამიანი ჭიქა – 12 მანეთი, რაც 20-დოლარს უტოლდებოდა. ამ ფასსმა მათი ბუნება დამანახა, შევშფოთდი, მათი გაცნობის სურვილი დამეკარგა და ცარიელი დავბრუნდი უკან!

ავიღე ჩემი ბარგი და პირველსავე შემხვედრ სასტუმრო „ტაიგაში“ შევაბიჯე, ერთი შეხედვით არ ჩანდა ბევრი ხალხი და ვიფიქრე ადგილს ადვილად მოვნახავთქო. როდესაც გაუწოდე ადმინისტრატორს პასპორტი და ვთხოვე ადგილი, მას არც კი დაუხედვს მისთვის, აქცეცით მიხვდა რა ვინც ვიყავი, მაშვე მითხრა უარი, „ადგილი არა გვაქვსო“. ალბათ ერთ-ერთ ღვინის გამყიდველ მეც ვეგონე. ეს ადმინისტრატორი იყო შუახნის ქალბატონი, რანაირად არ მიუდექი მას, მაგრამ გასაღები ვერ მოუნახე, ქრთამიც შევაძლიე, მაგრამ არა! ბოლოს და ბოლოს ხომ არ ვეტყოდი, „არ ვარ მეთქი ღვინის გამყიდველი“. ვიფიქრე, ალბათ იმ ქართველებზეა გაბრაზებული და ჯავრსაც ჩეზე ყრილობს. უკვე გვიანი იყო და გადავწყვიტე სასტუმროს დერეფანში გამეთია და იქვე მდგარ სკამზე ჩამოვჯექი. არც კი იყო დიდი დრო გასული, რომ ოთახიდან გამოვიდა დერეფანში ერთი შუახნის კავკასიური გარეგნობის მამაკაცი. და დამინახა რა კავკასიელი გამეცნო. იგი აღმოჩნდა საქმიანი ჩეჩენი, შემიპატიჟა თავისთან ნომერში და დავინწყეთ უფრო ახლოს გაცნობა. მეც მაგიდაზე დავდგი სახლში გაკეთებული ერთი ბოთლი „კონიაკი“ და ნელ-ნელა შეუყევით. მისი ნომერი იმ ადმინისტრატორის ბარიერის წინ მდებარეობდა, კარებიც ღიად გვქონდა დატოვილი და მთლიანად იყურებოდა მისგან

ჩვენი ოთახი. მას ჩეჩენმა ერთი ჭიქა სასმელიც შესთავაზა, მაგრამ უარყო.

ჩეჩენმა მითხრა, რომ მეხანძრედაა მონყობილი მირნის ალმაზის კომბინატში და თავისუფალ დროს ტაიგაში გადაკარგულ სოფლებში გააქვს არაყი, სადაც მხოლოდ მას მთავრობა სადღესასწაულო დღეებში ყიდის, და ცვლის იქ თვითნაბად ოქროსა და ალმასზე. მერე ჩამოაქვს კავკასიაში და კონტრაბანდური გზით გადააქვს თურქეთში. თუ გინდა თქვენც ჩაერთობო ამ საქმეში, მაგრამ მე ვიუარე, გავენდე, რომ მინდოდა იურიდიულ ფაკულტეტზე მონყობა და რომ თავის რჩენის მიზნით სადმეც შემუშავა. რაზედაც მითხრა: „არაა პრობლემა, ხვალ ერთ კაცს გაგაცნობ და იგი დაგეხმარება“.

ამასობაში შუალამემაც მოატანა და იმავე ოთახში რომ დამეძინა მანაც კიდევ ერთხელ სთხოვა ადმინისტრატორს მოეცა ჩემთვის ადგილი, მაგრამ მასაც კვლავ უარი განუცხადა. ამ დროს მის ოთახში ოთხი საწოლი იდგა, რომელთაგან მხოლოდ ერთი, ამ ჩეჩნის მიერ იყო დაკავებული დანარჩენები კი იყო თავისუფალი. მოკლეთ, დღემდე ვერ წარმომიდგენია რა თვალთ შემომხედა იმ ადმინისტრატორმა, რომ მე ასე გამანამა იმ ღამეს? ასე თუ ისე, ის ღამე ამ ადმინისტრატორმა გამათენებინა სკამზე მჯდომიარე, თანაც კარი ღიად დაგვატოვებინა, რომ ეკონტროლა, დავნექი თუ არა საწოლზე! ეს მე არასოდეს დამავინწყდება, კავკასიელი ადამიანი ამას არასოდეს ჩაიდენდა!!!

დილით იმ ჩეჩენმა მიმიყვანა მთელი იაკუტიის ავტონომიური რესპუბლიკის ძვირფასი მეტალების წარმოების დაცვის სამმართველოს უფროსთან, პოლკოვნიკ ბარსაგოვთან, რომელიც ეროვნებით ჩეჩენი იყო, დიდებული, წარმოსადეგი, სამოცნელს გადაცილებული ვაჟკაცი! მას ორი ბოთლი „კონიაკი“ მივართვი. შემპირდა, ყველაფერი კარგად იქნებაო და ეს 22 წლის გამოუცდელი ახალგაზრდა კაცი დამნიშნა ალდანის ოქროს წარმოების კომბინატის დაცვის უფროსის მოადგილედ

და იმავე დღესვე გადავფრინდი ალდანში! მოვეწყე სასტუმროს მეორე სართულზე. ჩვენი ხაზით მუშაობდა ათასზე მეტი ადამიანი და მე, ერთ-ერთი მათი უფროსი უნდა ვყოფილიყავი, რომელსაც მანამდე ხალხთან მუშაობის არც თუ დიდი გამოცდილება გამაჩნდა.

ამ ქალაქში, როგორც შემდეგ გავიგე, ძირითადი მაცხოვრებლები იყვნენ მოლაღატე გენერალ ვლასოვის გადასახლებული ჯარისკაცები და მათი ოჯახის წევრები. მათ არ ახასიათებდათ ღიად საუბარი, ერიდებოდნენ პირში თქმას და დასმენაზე იყვნენ გადასულები, ვინც არ მოსწონდათ ასე იცინებდნენ თავიდან. მათი ეს ჩვევა რომ შევიტყე, რა თქმა უნდა არ მომეწონა და განვეწყე უარყოფითად, მით უფრო, რომ უნივერსიტეტი იყო შორს, და თანაც აქ შრომის ანაზღაურების კოეფიციენტი იყო დაბალი. ალდანი არც თუ ძალიან შორსაა ბაიკალიდან. მოკლეთ, ალდანში წასვლა გომომივიდა ნაჩქარევი და გადავწყვიტე იქიდან არა იაკუტსკში, არამედ უფრო შორს, – მაგადანში გადავსულიყავი, სადაც იურიდიული ფაკულტეტიც იყო და მაღალი ანაზღაურებაც!

ერთ თვეში დავემშვიდობე ლამაზ ბორცვებში ჩაძირულ ქალდანს და გადავფრინდი მაგადანში. ეს იყო 1970 წ-ის ივლისის თვე.

ვიდრე მაგადანის ისტორიის თხრობას დავიწყებდე, მინდა ერთი ჩემს სულელურ ნაბიჯზე მოგითხროთ. ალდანში როგორც კი გამოვჩნდი, ეს კავკასიელი ახალგაზრდა კაცი, ბევრი ჩემით დაინტერესდა, უნდოდათ გაეგოთ ვინ ვიყავი და რას წარმოვადგენდი. ამ დროს ნაცნობ – მეგობრები არავინა მყავდა და ცხადია ხალხის გაცნობის სურვილი გამაჩნდა. შემომიჩნდა ერთი შუახნის ვებერთელა კაცი და გინდა თუ არა სტუმრად უნდა წამომყვეო. ერთხელ უთხარი უარი, მეორედ უთხარი უარი და ბოლოს მაინც დამძალა და ერთ საღამოსაც გავყევი. მიმიყვანა ქალაქის განაპირას მდებარე ერთსართულიან ქვის სახლში, რაც იქ იშვიათობას წარმოადგენდა. ეზოში

ება ვებერთელა კავკასიური ნაგაზი. სახლში დაგვხვდა ორმოცდათ ნელს გადაცილებული გალოთებული ქალბატონი და ერთი 35-წლამდე ასაკის, მასსავით ზორბა ტანის ახალგაზრდა მამაკაცი. სუფრა ჰქონდათ გაშლილი, გეგონება ათ კაცს ელოდებოდნენ. ეტყობოდათ, რომ კარგი მაცხოვრებლები იყვნენ.

ის ქალბატონი და ახალგაზრდა კედლის მხრიდან მიუსხდნენ მაგიდას, მე და ის ზორბა მამაკაცი კი, – აქეთა მხრიდან. როდესაც შევსვით 3-4 ჭიქა, იმ ახალგაზრდამ მაგიდაზე თავი ჩამოდო და ჩაეძინა, ამ ზორბა კაცმა კი დამინყო წელზე, ქამრის გასწვრივ ხელების ფათური, და დამინყო გასინჯვა, მქონდა თუ არა იარაღი, არადა არ მქონდა, ალბათ სურდა წაერთვა. თან მეუბნება: „შენ არც კი იცი ვის სახლში ხარ მოსული, შეიძლება აქედან ცოცხალიც კი ვერ გახვიდეთ!“. რა უნდოდა ბოლო ჯამში ჩემგან ვერ გაუგე. როცა მიხვდა, რომ იარაღი ზედ არა მქონდა, ახლა კლავებში ძალის მოსინჯვის მიზნით დამინყო ბლლაძუნი. აშკარად ეტყობოდა, რომ თავს უნდა დამსხმოდა. იგი იჯდა ჩემგან ხელმარცხნივ, როგორც იქნა ხუმრობაში მოვიგდე მისი მარჯვენა ხელის მტევანი მარცხენა ხელში და მისახვედრად, რომ დაენებებინა ჩემთვის თავი, – გაუკეთე ერთი შეხედვით უმტკივნეულო ილეთი, მაგრამ მას ძალიან ეტკინა, არა და ასე არ მინდოდა, და მორთო ღრიალი, „შენი დედა კი ჩემს სახლში ხელსა მტეხავო“?! და დაინყო ტკივილისგან ხელის ქნევა. ის ქალი კი მე მიჭერდა მხარს, როგორც იქნა გამოვეპარე მათ და წამოვედი ჩემთან სასტუმროში. როდესაც სახლში მოვედი, ვნახე, რომ გადმოსულან ფანჯრიდან და ჩემი ჩემოდნი ამოუჭრავთ. ეტყობა ექებდნენ იარაღს, ანდა ოქროს, რომელთაგან არცერთი არ გამაჩნდა.

კაცმა რომ თქვას, რომ მოვეკალი მათ, ახი არ იქნებოდა ჩემზე, სად მივდევი იმ უცნობ ადამიანს ?!

მაგადანში როგორც კი ჩავფრინდი და გადმოვედი თვითფრინავდან, მაშვე შემკრა სიცივემ, ტემპერატურა იყო +8 გრადუსი. მეცვა დედერონის თხელი კოსტუმი და სიცივეს ვერე-

ნაირად ვერ იკავებდა. იმ დღით ვერსად ვერ ვნახე ადგილი სასტუმროში და მომიწია ავტოვაგზალში გათენება, რომელიც არ იკეტებოდა. იქ თავს იყრიდა დიდი რაოდენობით უსახლკარო ადამიანები და მათი სიბინძურის გამო საშინელი სუნი იდგა. როგორც იქნა მოვნახე დასაჯდომი ადგილი და გათენებამდე გავათენე სკამზე. სიცივისგან მთელი ღამე ხელები ილღიებში მქონდა ამოდებული, ფეხებქვეშ კი ჩემოდანი მქონდა მოქცეული. როდესაც დღით წამოვდექი, ვნახე, რომ ხელები მაქვს სანერი პასტით დათხუპნული, ხოლო პიჯაკის წინა მარცხენა კალთის მნიშვნელოვანი ნაწილი, – ამ პასტისგან გალურჯებული. როგორც შემდეგ მივხვდი, სითბოსგან ჯიბეში პასტა გამლობიყო. მაშვე გავიქეცი ქიმწმენდაში მოსანესრიგებლად. იქაც პიჯაკის ქვედა უკანა ბოლო უთოთი დამინვეს და დაშტოპილი გამომიტანეს. ასე უცნაურად დაიწყო ჩემი ერთწლიანი ცხოვრების ისტორია მაგადანში!

სამი-ოთხი დღე ვეძებდი ადგილს სასტუმროებში, მაგრამ ვერსად ვერ ვპოულობდი, შესაბამისად მთელი ეს პერიოდი მიხდებოდა ავტოვაგზალში ღამის თევა, თანაც, ყოველთვის ვერ ვახერხებდი დასაჯდომი ადგილის მონახვას და ხშირად ფეხზე მდგომი მძინარე ვათენებდი ღამეს. თუმცა რა ვითარებაშიც არ უნდა ვყოფილიყავი, ყოველთვის ხელში მეჭირა წიგნი და ინსტიტუტში მისაღები გამოცდებისთვის ვემზადებოდი.

ამ მოსაცდელ დარბაზში მეორე სართულიდან გამოდიოდა პატარა აივანი და იქ ხშირად ჩნდებოდნენ ხოლმე კავკასიური გარეგნობის მამაკაცები. ერთხელაც ამ აივნიდან ჩამოვიდა ერთი კაცი და გამეცნო, აღმოჩნდა ბორჯომელი. ამიყვანა მალლა თავისთან და გამაცნო თავისიანებს, ჩამოსულები იყვნენ სეზონურ სამუშაოზე. მიმიღეს მეგობრულად, მომცეს სანოლი და მითხრეს მეცხოვრა მათთან იმდენი ხანი, რამდენსაც ჩავთვლიდი საჭიროდ. დამაიმედეს, რომ აუცილებლად მოვეწყობოდი, რადგან მხედავდნენ, თუ როგორი გულმოდგინებით ვმეცადინეობდი ამ საშინელ პირობებში.

ბორჯომელებთან გავატარე რამდენიმე ღამე, დღისით კი, – სასტუმროებში ადგილსა და სამსახურს ძებნით ვიყავი დაკავებული, დაუსაქმებელს კი ინსტიტუტში არ ლეზულობდნენ, რომელსაც მხოლოდ დუსნრებელი და საღამოს განყოფილება გააჩნდა! მაგადანში იყო საკავშირო იურიდიული ინსტიტუტის ხაბაროვსკის ფაკულტეტის სასწავლო-საკონსულტაციო პუნქტი და ამ „პუნქტში“ უნდა ჩამეხარა გამოცდები!

ერთ მშვენიერ დღესაც ბედმა გამიღიმა, მივაკითხე „ჩრდილო აღმოსავლეთ ოქროს“ გაერთიანებას, სადაც ოდებლაც ემუშავა ბარსაგოვს და მისი ხათრით მიმიღეს სამუშაოზე, დამნიშნეს ჩუკოტკის ავტონომიური ოლქის ოქროს წარმოების გასამხედროებული დაცვის უფროსის მოადგილედ და თანაც გამოცდების დასრულებამდე საცხოვრებლად მომცეს ერთი ოთახი. მომცეს ცნობაც და წარვადგინე ინსტიტუტში.

პირველი გამოცდა მქონდა სსრკ ისტორიაში, გამოცდებს იბარებდნენ მოწვეული ასაკოვანი ქალი მასწავლებლები, რომლებსაც ესწრებოდა დეკანის მოადგილე, დეკანი კი იყო შვებულებაში. ჯგუფში ვიყავით 40-მდე აბიტურიენტი და მარტო მე დამინერეს ფრიადი. ცოდნა არ დამიკარგეს, მიუხედავად იმისა, რომ რუსულად ცუდად ვლაპარაკობდი! როდესაც საგამოცდო დარბაზიდან გამოვდიოდი კარებში შემეგება ცისფერთვალეა ახალგაზრდა ბიჭი და მკითხა, თუ რა ნიშანი მივიღე? რაზეც უპასუხე, – „ფრიადი“. გადამეხვია და კოცნით მომილოცა „ჩარიცხვა“, რაზედაც უპასუხე, „რა ღროს ჩარიცხვაა, წინ კიდევ რუსული წერა მაქვს ჩასაბარებელი, რომლისაც ყველაზე მეტად მეშინოდა. ამაზე მან მიპასუხა, „ძმაო, მე ოსეთიდან ვარ, სამი წელია აქ ვაბარებ გამოცდებს, მაგრამ ვერ ჩამიბარებია, ამ ხალხს ვიცნობ, ესენი არ დაგიკარგავენ ხუთიანს და აუცილებლად ჩაგრიცხავენო!“ მისმა სიტყვებმა დამაიმედეს, თუმცა ეშმაკს არ სძინასვს და მე გავაგრძელე ჩემებურად გამოცდებისთვის მზადება.

მეორე გამოცდა გვექონდა რუსულ ენასა და ლიტერატურ-

რაში, იგიც ჩავაბარე და მივიღე ოთხიანი. მესამე გამოცდა იყო გერმანულში ზეპირი და ჩავაბარე სამზე. მეოთხე იყო ჩემთვის ყველაზე მთავარი, – რუსული წერის ჩაბარება, დამანერინეს კარნახი და იგიც ჩავაბარე. საუკეთესო მასწავლებლები იყვნენ, მარადიული ბედნიერება მათ. ჩემთან ერთად კარნახს წერდა ერთი უკრაინელი და მანაც ჩააბარა.

ერთ ადგილზე მოვდიოდით ექვსი კაცი და კონკურსში გავედი, მით უფრო, რომ საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობა მქონდა მიღებული, გამაჩნდა ოფიცრის წოდება და იგიც მშველოდა. ვიდრე შევიტყობდი ჩემი ჩარიცხვის ამბავს ფიქრით დავიღიე, წონაში საკმაოდ დავიკელი.

სწავლის დაიწყებამდე შემთხვევით გავიცანი ჩუკოტკიდან ახლად დაბრუნებული ბაქოელი თათარი და ვკითხე, თუ როგორი იყო იქ ცხოვრება, სადაც ვაპირებდე სამუშაოდ წასვლას. მან მითხრა, „თუ ჯანმრთელობის შეინარჩუნება გინდა ჩუკოტკაზე ნუ წახვალ, იქ არც საკმარისი ჟანგბადია და არც ცოცხალი საკვები, გარდა დათვის ხორცისა და თევზისო, ადამიანთა უმეტესობა კი დაავადებულია ტუბერკულოზით! მის ამ სიტყვებმა ჩემზე იქონიეს გადამწყვეტი გავლენა და ჩუკოტკაზე წასვლა გადავიფიქრე!

კადრებს განვუცხადე, რომ ექიმის რჩევით, ჯანმთელობის მდგომარეობიდან გამომდინარე ჩუკოტკაზე ჩემი წასვლა დაუშვებელია მეთქი, მოუბოდიშე და განვთავისუფლდი სამსახურიდან. მათ ჩემთვის არანაირი პრობლემა არ შეუქმნიათ.

ხელახლა დავიწყე სამსახურისა და საცხოვრებლის ძებნა, ამ საკითხის მოსაგვარებლად აქაც გადავწყვიტე გამეგლო ბაზარში, ეგები ვინმე კარგი ქართველი შემხვედრიყო. ბაზარში ბევრი ადგილობრივი ქართველი იყო. მათ იქ თავიანთი ბირჯაც კი გააჩნდათ. მივედი მათთან და გამოვემცნაურე, აუხსენი ჩემი პრობლემები და ვთხოვე დახმარება, თუმცა არ მითქვამს, რომ ვიყავი იურიდიულ ინსტიტუტში ახლად მონყობილი.

მათგან ერთმა 70 – წელს მიღწეულმა, რომელსაც ეტყო-

ბოდა რომ მეგრელი იყო, მითხრა, მეორე დღეს მისვლიყავი იმ ადგილს. როდესაც მივედი, იქ მარტო ის კაცი დამხვდა და მთხოვა გავყოლოდი სადღაც. გადამიყვანა ქალაქის გარე უბანში, ე. წ. ნაგაევოს ყურეს დასახლებაში და შემიყვანა ერთ ხის ფიცრულ სახლში. სადაც ოთხი ქართველი ქეიფობდა და ჩვენც მიუსხედით სუფრას. არ მქონდა ორი ლუკმაც კი გაღეჭილი, აღარ ვლაპარაკობ სასმელის დაღევაზე, რომ ამ კაცმა გამომიყვანა გარეთ დერეფანში და ფანჯრიდან მიმანიშნა ერთ-ერთ მათგანზე, ის უნდა მოვკლათო. მან ჩემგან მოიპარა ათი კილო ოქრო, ნახევარი შენ და ნახევარი მეო! მე მაშინ თავ – გადაპარსული ვიყავი და მარჯვენა ხელის მტევნის ზურგზე ტატო მქონდა გაკეთებული, – „გაბზარული გული“, დავინერე ჩეხოსლოვაკიაში. როგორც ჩანს, მე მას ციხიდან ახლად განთავისუფლებული ვეგონე და თავის ჭკუაში ფიქრობდა გამოყენებას!

ვკითხე, „ბიძა კაცო, ამ საქმეს რომ მთავაზობთ, მიცნობთ განა „?!“ საპასუხოდ მან ხელები გაასავსავა და ამოილულულა, „არ გიცნობ, არ მიცნობ“ და ასე დავშორდით ერთმანეთს, შიგნითაც კი აღარ შევსულვარ. როგორც შემდგომ მიხვდი მაგადანში მოქმედება ქართველ ბანდიტთა დაჯგუფება, რომელიც დაკავებული იყო ოქროს კონტრაბანდით და შიგ ერთმანეთს სპობდნენ, ვიდრე ოქრო ორ-სამ კაცს შორის არ დარჩებოდა!

აღნიშნულის თაობაზე პრესა იყო აჭრელებული!

მაღვევეც მოვნახე სამსახური მზარეულად ნაგაევოს საზღვაო პორტში და მათვე საერთო საცხოვრებელშიც გადავსახლდი.

ოთახში, სადაც მე მომიჩინეს ადგილი, თხუთმეტამდე ბროკერი (მტვირთავი) ცხოვრობდა და ყოველი სამუშაო დღის შემდეგ ლოთობდნენ, იყო ერთი ღრიანცელი და ხმაური. ასეთ სიტუაციაში მომიწვია დაახლოებით ერთი თვე ცხოვრება. დღისით მივდიოდი სამუშაოზე, საღამოთი კი, – ინსტიტუტში, ღამითკი ვამზადებდი საშინაო დავალებას! მოკლეთ მქონდა

ჯოჯოხეთური ცხოვრება!

ერთხელ საწოლში კითხვისას ზემოდან დამანვა ერთი ვებერთელა მთვრალი რუსი და მკერდზე დიდი დანით წვერ დაბჯენილი მეუბნება, „შენ უნდა მოგკლა!“ თუ რატომ, – მეუბნება, „ხომ ჩამეთვლება, რომ პროკურორი მოგკალი!“ ვეუბნები, „რა დროს ჩემი პროკურორობაა, მე მხოლოდ პირველ კურსზე ჩავირიცხე“. მპასუხობს, – „ხომ გახდები!“

ამ დროს ერთი შეგნებული ახალგაზრდა მოვიდა და მომაცილა, ის თუ არა ღმერთმა იცის რით დამთავრდებოდა მისი ახირება.

ისე, შემდგომმა საგაძიებო პრაქტიკამ მიჩვენა, რომ რუსს თავისუფლად შეუძლია არაფრის გამო ნებისმიერი ადამიანის მოკვლა.

აღნიშნულ ვითარებაში შეუძლებელი იყო ცხოვრება და მეორე თვეში გადავედი საზღვაო პორტის გასამხედროებულ დაცვაში რიგით თანამშრომლად, სადაც იქვე მომცეს საცხოვრებელი ერთ მოხუც სომეხთან ერთად და დავიმშვიდე ნერვები. ძირითადად ვენეოდი პორტიდან გასული ტვირთების შემონმებას, როგორც მებაჟე.

სპეციალურად არ ვაკითხავდი მილიციის ორგანოებს სამსახურისათვის, რომ არ გაეგოთ ჩემი ძმების ნასამართლეობის ამბავი და ამ მიზეზით არ გავეგდებიყავი სასწავლებლიდან! თუ ძმების ნასამართლეობა არა, – თავისუფლად მიმიღებდნენ სამსახურში და წარმატებაც მექნებოდა.

როდესაც სწავლა დავინწყეთ, მე ჩავირიცხე საღამოს განოფილებაზე, დეკანის მოადგილემ, რომელიც ისტორიის გამოცდაზე მესწრებოდა და წარმოდგენა ჰქონდა ჩემზე, ამირჩია პირველი კურსის სტუდენტური საბჭოს თავჯდომარედ. ჩემს გარდა კავკასიელი იმ წელს არავინ ჩარიცხულა მაგადანის სასწავლო-საკონსულტაციო პუნქტში, მე უბრალოდ მწყალობდა ჩემი რუსიფიცირებული გვარი.

შეგებულებიდან დაბრუნებულმა დეკანმა, გვარად ვოდია-

ნიკოვმა, თავის პირველსავე ლექციაზე, როგორც კი ამოიკითხა ჩემი გვარი, – „კოჩაროვ“, – ამაყენა ფეხზე და სახალხოდ მეკითხება, „თქვენ რუსული არ იცით, როგორ მოხვდით ინსტიტუტში, მე თქვენ ხელახლა უნდა მოგიწყოთ მისაღები გამოცდები“?! მერე მკითხა, ვიცნობდი თუ არა და იყო თუ არა ჩემი ნათესავი საქვეყნოდ ცნობილ იურისტი, ჟურნალ „საგამოძიებო პრაქტიკის“ მთავარი რედაქტორი, გენერალი გიორგი ქოჩაროვი, რაზედაც განუცხადე, რომ ვიცი, რომ არის ასეთი, მაგრამ მასთან არანაირი ნათესაური კავშირი არ გამაჩნია. რომლის შემდგაგაც განმიცხადა, „რომ იცოდე იგი ცოცხალი აღარ არის, გარდაიცვალა და მისით ძალიანაც არ „იბლატაო“ აქ“! გეგონება მანამდე, მე იქ ქვეყანას ვანგრევდი! რა ვუპასუხე აღარც კი მახსოვს, ალბათ რაღაცას ვეტყოდი, მაგრამ ფაქტია, რომ „მომავალი გამოცდების“ მოლოდინში მას შემდეგ მთლა განადგურებული ფსიქიკით, სტრესულ მდგომარეობაში დავიარებოდი. ვოდინიკოვმა ფაქტობრივად თავისი შოვინისტური გამოხტომით ჩემში სიცოცხლე ჩაკლა! მას შემდეგ, მაგადანში ჩემი ერთი წლის ყოფნის განმავლობაში, „ძირს ჭიანჭველას არ ვაბიჯებდი ფეხს“ და წესიერადაც არ შემიხედავს ხალხისთვის თვალებში, რათა ვინმე არ ამშარებიყო, და მათი მიზეზით არ დამეკარგა ინსტიტუტი!

ქალაქის კომკავშირის კომიტეტის მდივანი, მშვენიერი ქალბატონი, ჩემთვის გიჟდებოდა და ვოდინიკოვისაგან შეშინებული მისთვის არ გამომიჩენია თანაგრძნობა, ვაითუ საქმე არა სასურველი სცენარით განვითარდეს და ამით საქმეს ვავნო-თქო. სწავლა დავაყენე ყველაფერზე მალლა.

მოგვიანებით, ჩემმა თანაკურსელმა სოსეპატროვა ნადეჟდამ, გახდა რა შსს აკადემიის პროფესორი, გამანდო მთავრობის საიდუმლო, დავალებული ჰქონდათ არ მიიღოთ ამიერკავკასიელები იურიდიულ და სამედიცინო ინსტიტუტებში. მე კი გამოდის, რომ გავარლვიე მათი ეს ბადე, მაგადანში, სადაც 2000 – მდე სტუდენტი იყო, ჩემს გარდა არავინ იყო ქართველი,

სომეხი, ანდა აზერბაიჯანელი! ასევე იყო გორკის ფაკულტეტზეც, სადაც მომდევნო წელს გადავედი სასწავლებლად!

მოკლეთ, ვოდინიკოვს ჩემთვის მეორე გამოცდები არ მოუწყვია, მაგრამ, როგორც ჩანს, მან ჩემი მოცილება დაავალა თავის მოადგილეს. ალბათ როგორც მიიღე, ისე გააგდეთ და მანაც, რომელიც ყველაზე რთულ საგანს, – „სახელმწიფოსა და სამართლის თეორიას“ გვასწავლიდა, სავარაუდოდ ამ მიზეზით სამჯერ „ნეუდ“ – ით დამიბრუნა 70 გვერდზე შესრულებული საკურსო სამუშაო, – რომ მიმეტოვებინა სწავლა, – „სახალხო ენით“ არა გაქვს ნაწერიო. საიდან მექნებოდა „სახალხო ენა“, როდესაც მე თვითონ არა რუსი ვიყავი. და ბოლოს, როდესაც იგი დავიცავი, და კიდევ ერთხელ დავანახე მას ჩემი ცოდნა, გაეხარდა და განცვიფრებულმა მითხრა, „კიდევ კარგი დაცვაზე დაგიშვიო“, და დამინერა „ფრიადი!“ ასე დავრჩი სასწავლო წლის ბოლომდე მაგადანში.

ინსტიტუტში სიარულის დროს გამეცნო ერთი ზესტაფონელი, გვარად ჩიკვაიძე, ტაქსისტად მუშაობდა, მასაც სურდა ინსტიტუტში მონყობა, თუმცა თავში არაფერი ეყარა. ხანდახან ჩამისვამდა ხოლმე მანქანაში და მაკატავებდა. ერთ-ერთი ასეთი „კატაობის“ დროს არც კი მომერიდა, პორტში ჩაისვა მთვრალი მეზღვაური, გაიყვანა სადღაც ქალაქ გარეთ და იქ ჩემს თვალწინ, მოურიდებლად დაუწყო ჯიბეების ჩხრეკა. მერე გამოიყვანა ქალაქში და ჩამოაგდო სადღაც ქუჩაში. ცხადია, სხვა დროსაც იგი ანალოგიურ საქციელს ჩაიდენდა, მოდი და ახლა მიიღე ასეთი იურიდიულ ფაკულტეტზე?! აქედან გამომდინარე, გამოდის, რომ რუსები გვექცეოდნენ სწორად. იმ ფაქტის შემდეგ მე მას ახლოს აღარ გავკარებივარ!

წინა კურსებზე სწავლობდნენ ოსები, – გვარად კელეხსაევი და სანაკოევი, – შესანიშნავი ახალგაზრდები იყვნენ, რატომ არ ვამბობ მათზე აუგს? ორივე მილიციაში მუშაობდა და არაჩვეულებრივი ელეგანტურობით გამოირჩეოდნენ!

მაგადანი საოცარი ქალაქი იყო, ევროპულათ მდიდა-

რი, მაგრამ ბუნებით – ცივი და ამავე დროს – დაუნდობელი, მოსახლეობა თავის გატანასა და გადარჩენაზე იყო გადასული. მუდმივ ქროდა ქარი, სითბო იშვიათად ადიოდა 10 გრადუს ზემოთ. მუდმივი მყინვარების ზონა, საძირკვლებს ცხელი ორთქლის ქავლით გათბობის შემდეგ ქრიდნენ. ზღვის დონე 12 მეტრით ცვალებადობას განიცდიდა დღეღამეში. ქალაქს ორი სასჯელალსრულების დანესებულება ამარაგებდა „ბომჟებით“, რომელთა დიდი არმიაც დაძრწოდა ქალაქში და ლამეებს საკანალიზაციო ჭებში ათენდნენ. ამ მხრივ ბევრის დანერა შეიძლება, მაგრამ ეს ჩვენს ამოცანებში არ შედის. მარტო კაცისთვის იქ ცხოვრება ძნელი იყო, უნდა გეცხოვრა არა ნაკლებ ორს, სხვანაირად ვერ გადარჩებოდი, მით უფრო ოჯახის გარეშე.

მოხუცი სომეხი, რომელთანაც შემასახლეს, ერთ მშვენიერ დღეს, სავარაუდოდ ჩვენსავე უფროსის დავალებით, ჩვენმავე თანამშრომელმა, – პოსტიდან დაბრუნებისას ნაჯახით მოკლა, რომელსაც თან ყოველთვის დაატარებდა. შემდეგ დანვა და ნამწვი ოხოტის ზღვის ყინულებში ჩაყარა, საიდანაც ვერანაირ მტკიცებულებას უკვე ველარ ამოიღებდნენ.

იგი რომ დანვეს და ფერფლი ზღვაში ჩაყარეს, ამის დასადასტურებლად ბილიკიდან გვამის ზღვისკენ პალატკით გადართევის კვალი და ადგილზე აღმოჩენილი ჩემს მიერ ნაჩუქარი ქამრის ნარჩენი ნამწვი მონმოზდა. ეს ფაქტი არავის გამოუძიებია, რადგან იგი მარტოხელა იყო და არც არავის მიუკითხებია სამართალდამცავი ორგანოებისათვის.

როგორც კი ჩავაბარე მეორე სემესტრის გამოცდები და ავიღე ყველა საბუთები გორკის ფაკულტეტში გადასასვლელად, შევედი ვოდიანიკოვთან გამოსამშვიდებლად, და ყველაფერი უთხარი, რაც კი რამ გულზე მენვა შოვინიზმიდან გამომდინარე, „ნუთუ აქ, ამ დედამიწის დასალიერშიც კი უნდა მიჭირდეს მეთქი ცხოვრებაში ადგილის პოვნა. თქვენმა მუქარამ, რომ მომიწყობდით „განმეორებითი გამოცდებს“, მთელი წელი მკვდრად მატარა, იქ ქართველებს არ უნდივარ, რადგან

სომეხი ვარ, სომხებს არ ვჭირდები, რამეთუ არ ვიცი სომხური, მოვედი უმფროს ძმა რუსთან და თქვენც ეჭვის თვალით მიყურებთ, მითხარით სად არის-მეთქი ჩემნაირების ადგილი ამ მზიან ქვეყანაზე“ ?!

ვოდიანიკოვმა სათვალეები მოიხსნა და გაკვირვებით შემომხედა, ცოტა ხანს მიყურა ასე უსიტყვოდ, მერე დამინერა თავისი ტელეფონის ნომერი ქალაქდზე, მომანოდა და მითხრა, „თუ რაიმე შეფერხება გექნება გადასვლასთან დაკავშირებით შემეხმინანე, და დაგეხმარები, თუმცა ადგილზევე თუ მიმართავ ხელმძღვანელებს ჩემი სახელით, ისინიც მოგვიგვარებენ პრობლემებსო“. ასე დავშორდით ერთმანეთს მე და ვოდიანიკოვი, რომელმაც მთელი წელიწადი სტრესში მამყოფა!

5. გორკში

ქალაქი გორკი, ამჟამინდელი ნიჟნი-ნოვგოროდი მდებარეობს მდინარეების ოკისა და ვოლგის შესართავთან, მისი მოსახლეობა ორ მილიონს აღემატება და ქვეყნის ერთ-ერთი უმსხვილეს სამეცნიერო და სამრეწველო ცენტრს წარმოადგენს.

ჩვენი ფაკულტეტი მდებარეობდა მინინის მოედანზე, კრემლის წინ არსებულ პედაგოგიური ინსტიტუტის მეორე და მესამე სართულებზე განთავსებული. ეს ადგილი ითვლებოდა ქალაქის ყველაზე ულამაზეს ადგილად, რასაც ვერ შეედრებოდა მაგადანის სასწავლო – საკონსულტაციო პუნქტის ადგილმდებარეობა.

ჩავირიცხე მეორე კურსის საღამოს განყოფილებაზე და თან მუშაობა დავინყე იქვე გვერდით არსებულ ქალაქის უმსხვილეს უნივერსამში ექსპედიტორად. აქაც კვლავ ძმების ნასამართლეობის გამო არ მივაკითხე სამსახურისათვის მილიციის ორგანოებს. საცხოვრებლად კი დაუფიქრებლად აღმოვჩნდი ვილაც უვარგის ადამიანებთან, რომლებმაც ჩემი საქართველოში წამოსვლით ისარგებლეს რა, ჩემი ტანსაცმლი

ჩააბარეს ლომბარდში და აღებული თანხით წავიდნენ ზღვაზე დასასვენებლად. აღნიშნულის გამო, ვიდრე არ გამოისყიდეს ტანსაცმელი, მათ კი იგი გამოისყიდეს შემოდგომის დამლევს, – მიწვედა ნახევრად შიშველს სიარული.

ტანსაცმელის დაბრუნებისთანავე გადავედი სხვაგან საცხოვრებლად, კერძოდ, მაქსიმ გორკის სახლ-მუზეუმის მახლობლად, რაც ჩვენს ინსტიტუტთან ბევრად ახლოს იყო, ვიდრე პირველი ნაქირავები.

ინსტიტუტის პროფესორ-მასწავლებელთა უმეტესობა იყო ებრაელები, რომლებმაც დამინახეს რა „ქართველი“, გაუკვირდათ და დამინყეს გამოკითხვა, – საიდან, როგორ, ავღმორჩინდი ინსტიტუტში, რამეთუ „შაგების“ მიღება აკრძალული იყო. სურდათ გაეგოთ ვინ იდგა ჩემს ზურგს უკან, რამე თუ აინტერესებდათ ჩემი სუსტი და ძლიერი მხარეები. აქაც ჩემს გარდა არავინ სწავლობდა ჩვენს ფაკულტეტზე ამიერკავკასიელ ქართველ, სომეხთა თუ აზერბაიჯანელთაგან, თუ არ ჩავთვლით იქაურ ორ აბორიგენ სომეხს. როგორც შემდგომ გაირკვა აქ სტუდენტთა უმეტესობა ფულით იყო მოწყობილი.

ერთ-ერთმა ებრაელმა ლექტორმა, გვარად ვიშნეპოლსკიმ, რომელიც გვასწავლიდა, ლოგიკა-ფილოსოფიას, რაშიც არც თუ ვიყავი სუსტი, დამინახა რა, რომ არავინა მყავდა მფარველი „მომიქცია პრჭყალებში“ და შემომენერა, სამსულიანი ოჯახით ჩემს ხარჯზე, ორი თვის განმავლობაში დაისვენა შავ ზღვაზე. ამ დროს ჩემს ოჯახს უჭირდა ჩემი შენახვა და მისი აკიდება მეტის-მეტი იყო.

მე, მას „დავეყვი“ იმ მიზეზთა გამო, რომ მეშინოდა არ დაეპირისპინებინა ჩემთვის სხვა ვინმე, კერძოდ გერმანული ენის ლექტორი, რომელშიც საკმაოდ სუსტი ვიყავი. ამ დროს გერმანულის ლექტორი, შინაბერა ქალბატონი ლუდმილა იერანცოვა, – შესანიშნავი ადამიანი აღმოჩნდა. ეტყობა შეიგრძნო მან ჩემი „სისუსტე“ და მთელი წლის განმავლობაში ერთხელაც კი არ გამოუკითხავს ჩემთვის, გამოცდებიც ჩემი გულისთვის ერთი-

ერთზე მიიღო, და ჩემი უცოდინარობა არ დაანახა სხვას, და თანაც ყოველივე ეს უანგაროდ!

ვფიქრობ, მისი ჩემდამი ასეთი დამოკიდებულება განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ პირველსავე ლექციაზე, რაც გვეკონდა და სკკპ ისტორიაში, ლექტორმა სიომინმა, გვერდზე გადალაპარაკების გამო, კურსზე ყველაზე ლამაზ გოგონას გავეცი შეკითხვაზე პასუხი, ამაყენა ფეხზე და მკითხა, თუ როგორ მესმოდა „პროლეტარიატის დიქტატურა“? ამ თემაზე გვიტარებდა ლექციას. მეც, თქვენ გეტყვით ვერ გავცემდი პასუხს თუ, ამ თემაზე სამჯერ მქონდა 70 გვერდიანი საკურსო სამუშაოს დაწერილი მაგადანში და საერთოდ ისტორიაში ვიყავი ძლიერი. ავდექი და სხაპა-სხუპით დავიწყე პასუხის გაცემა, ვპასუხობდი დაახლოებით 10 წუთის განმავლობაში, გამაჩერა ზარის დაირეკვის გამო და, შემაქო. იგი ჩვენი აუდიტორიიდან გასული შესულა მეზობელ აუდიტორიებში და იქ სტუდენტებისათვის უთქვამს, „თქვენ არ იცით როგორი სტუდენტი გადმოსულა ჩვენთან მეორე კურსზე, შედით და აუცილებლად გაიცანით!“ მართლაც იმავე შესვენებაზე ჩემთან აუდიტორიაში შემოვიდა 5-6 სტუდენტი და გამეცნენ, მითხრეს, რომ სიომინმა ურჩია მათ ჩემი გაცნობა.

არ გამოვრიცხავ, რომ იმავე სიომინს ჩემზე ელაპარაკა დადებითი დეკანატშიც, რაც შეიძლება გაეგო იერანცოვს. საერთოდ, მისვლიდან ფაკულტეტში დავიმკვიდრე დადებითი სახელი, ყველა მეპყრობოდა კეთილად, მოგვიანებით კი ინსტიტუტის, „გუსნიცა“ (წამყვანი) შემარქვეს.

ჩემს სახელს მიეღნია კომკავშირის რაიკომშიც და მის მესამე მდივანს, ახალგაზრდა ქალბატონს მოესურვა ჩემი გაცნობა. ერთხელაც იგი მენწვია თავის დაქალებთან ერთად სამსახურში, რა დროსაც ზემოდან მეცვა მუშის შავი ხალათი და იუკადრისა ხელის ჩამორთმევა, სამმეტროში მდგომი მომესალმა სიტყვიერად. მალევეც დამპატიყეს მისი ერთ-ერთი დაქალის დაბადების დღეზე, სადაც ბევრი მაღალი წრის წარმომადგენელი იყო,

მათ შორის ლექტორი სიომინიცი. ერთ საათში, წვეულთაგან ჩემსა და იმ კომკავშირის მდივნის გარდა, ყველა დაითვრა და ვინ რას აკეთებდა, – წარმოდგენა არ ჰქონდათ. მალევე გამოვედი და დავაპირე სახლში წასვლა, ამ დროს ის მდივანი გოგოც გამოვიდა და მთხოვა სახლამდე გაცილებლა. მეც დავიჭირე ტაქსი და მივიყვანე თავის სახლთან, მთხოვა შეეყოლოდი, მაგრამ არ შეეყვები, „მე ის ბიჭი ვარ მეთქი, რომელთანაც იუკადრისეთ ხელის ჩამორთმევა“, დავემშვიდობე, უსურვე მშვიდობიანი ღამე და წამოვედი სახლში. ცხადია, მას არ მოეწონა ჩემი საქციელი, რისდა მიუხედავად მას ჩემთვის არანაირი ცუდი არ გაუკეთებია.

ასეთ ვითარებაში, როდესაც ყველა პატივისცემით მეპყრობოდა ვიშნეპოლსკი მაინც აგრძელებდა ჩემზე „ძალადობრივ მოქმედებას“, მაშანტაჟებდა. მისგან თავის დაღწევის მიზნით, რომ შეეტყო, რომ მასზე ბოლოს და ბოლოს არანაირად არ ვიყავი დამოკიდებული, და რომ თავი დაენებებინა ჩემთვის, უკვე მესამე კურსზე გავაკეთე სერიოზული მოხსენება ფილოსოფიაში, „ოჯახის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სინქრონული განვითარების შესახებ“, რამაც დიდად იმოქმედა მასზე, და აღნიშნულის გამო მანვე დააყენა შუამდგომლობა საკავშირო იურიდიული ინსტიტუტის რექტორის წინაშე, მოსკოვში, – ჩემი წახალისების თაობაზე. საპასუხოდ ინსტიტუტის რექტორმა, პროფესორმა ანდრეევმა კი წერილობით გამომიცხადა მადლობა სამეცნიერო წრეებში აქტიური მუშაობისათვის, რაც გორკის ფაკულტეტის დერეფანში, საპატიო დაფაზე, ორი წლის განმავლობაში ეკიდა, სტუდენტებმა ამის გამო შემარქვეს ინსტიტუტის „გუსნიცა“, – ანუ წამყვანი!

მას შემდეგ ვიშნეპოლსკი დამიმეგობრდა და მოეშვა ყოველგვარ ხრიკებს, არადა ლექციაზე მოვიდოდა ხოლმე ჩემთან და ყურში ორაზროვან სიტყვებს ჩამჩურჩულებდა, მიყვარდა აუდიტორიაში განმარტოებით კუთხეში ჯდომა და ამაში მას ხელს არაფერი უშლიდა. მან თავისი ქმედებებით მთლიანად

დამანახა ებრაული სული!

კარგ მოგონებებთან ერთად არ შემძლია არ მოვიგონო ცუდიც. კერძოდ, პირველ სემესტრის ბოლოს დეკანატმა მოანყო საახალწლო ზეიმი, რომელზეც მეც ვიყავი მიწვეული. ჩემს გარდა იქ არავინ არ იყო არა რუსი. როგორც კი დამინახა იქ მყოფმა ავტოქარხნიდან მოწვეულმა ნასვამ მდგომარეობაში მყოფმა სამოქალაქო სამართლის ლექტორმა, რომლის გვარიც აღარ მახსოვს, მომიახლოვდა და უშვერი სიტყვებით მომმართა, „რას აკეთებ აქ შე „ჩორნა ჟოპა-ო“? და თან მოინია ჩემზე! თუცმა, იგი მალევე მომაშორეს სხვა ლექტორებმა და შენიშვნებიც მისცეს.

ამას გარდა კიდევ ერთი უსიამოვნო ფაქტი შემემთხვა. ვმგზავრობდი ავტობუსით და ადგილი დაუთმე ერთ მოხუც კაცს, უთხარი, „გეთაყვა დაბრძანდით“. როდესაც მიხვდა, რომ „ქართველი“ ვიყავი, სახალხოდ ამიშარდა, „რა არის, მოდიხართ აქ ეს ქართველები და ჩვენს ქალებთან გულაობთ, სამშობლო არა გაქვთ, წადით და რაც გინდათ ის ქენით თქვენს ქვეყანაშიო“! ვიყავი მარტო, ისე უხერხულად ვიგრძენი თავი, რომ ვადაზე აღრე ჩამოვედი ავტობუსიდან და გავყევი სხვა ავტობუსს.

ხშირად, აქცენტის გამო, რომ არ შეეცყოთ თუ ვინ ვიყავი, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში საუბრისაგან თავს ვიკავებდი, არა და რუსები უცხოელთა გამოჩენას თავიანთ წრეში ცუდად აღიქვამდნენ.

ერთხელაც სახლში დაბრუნებულმა ყოველივე ხსენებულის თაობაზე მოუყევი ჩემს ხანდაზმულ ხაზეიკას, რაზედაც მან მთელი სერიოზულობით განმიცხადა, „ალექსანდრე ნუ მიაქცევ ყურადღებას მსგავს გამობტომებს, გემაყებოდეს შენი აქცენტის, ჩვენ რუსებს ჯერ კიდევ ბევრი გვაკლია თქვენამდე რომ მოვიდეთ“, ასე დამამშვიდა იმ ცხოვრებულმა!

მესამე კურსზე გადასვლის შემდეგ მუშაობა დავინყე აეროპორტის გასამხედროებულ დაცვაში. ერთ წელშივე იქვე მიმიღეს სკკპ წევრობის კანდიდატად, რა დროსაც ბიუროს სხდო-

მას ესწრებოდა სკკ კპ ცკ-ს წევრი, ავტოქარხნის დირექტორი კისელევი.

მეოთხე კურსის დასრულების შემდეგ სალამოდან გადავედი დაუსწრებელ განყოფილებაზე და სანარმოო პრაქტიკის გასავლელად, – ბოლნისის პროკურატურასა და დმანისის სასამართლოში, – საქართველოში ჩამოვედი.

ბოლნისის პროკურატურის გამომძიებელმა ბარათოვმა მაშვე მითხრა, რომ თავის საქმეებში არ ჩამახედავდა, მაგრამ ხელს მომიწერდა ნებისმიერ დახასიათებაზე ინსტიტუტში წარსადგენად, რაც შეასრულა. ასე რომ რეალურად იქ პრაქტიკა არ გამივლია. დმანისის სასამართლოშიც იგივე მოხდა, წარმოებაში არსებულ საქმეებში არ ჩამახედეს, ვესწრებოდი სხდომებს და არქივში დაცული საქმეების მიხედვით შევადგინე ინსტიტუტში წარსადგენი მასალები.

მთელი სადიპლომო სამუშაო ავაგე ლეგენდებზე, რაც პრწყინვალედ დავიცვი, შემდეგ კი მუშაობა დავინყე მადნეულის სამთო გამამდიდრებელ კომბინატში უფროს იურიტკონსულტად.

ერთ წელშიც ჩავაბარე გამოსაშვები გამოცდები ინსტიტუტში და მივიღე ესოდენ ჩემთვის საოცნებო და სანატრელი იურისტის დიპლომი, „სასამართლო, საპროკურორო და საგამომძიებო სპეციალიზაციით“, რისთვისაც გადავიკარგე რუსეთში და ვიტანე არაერთი დამცირება და გასაჭირი! მეგონა, თითქოსდა ამიერიდან ჩემი ცხოვრება წარიმართებოდა ერთობ უკეთესად, მაგრამ, რა ვიცოდი უბედურმა, რომ ნამდვილი ტანჯვა ამის შემდეგ მენყობოდა!

უმალლესის დამთავრების შემდეგ რაც შეიცვალა ჩემს ცხოვრებაში, ეს იყო ნაცნობ ადამიანთა დამოკიდებულება, სულ სხვა თვალთ დამინყეს ყურება, ჩემში დაინახეს ძლიერი სული, რამეთუ ობლად გაზრდილი გლეხის შვილმა, რომელსაც სოფლის სკოლა მქონდა დამთავრებული ქართულ ენაზე, ყოველგვარი დახმარების გარეშე რუსეთში მოვენყე და დავამ-

თავრე უმაღლესი იურიდიული სასწავლებელი, რომლის მსგავსი განათლებაც ცოტა ვინმეს თუ ჰქონდა რაიონში, ჩვენს თემში კი მხოლოდ ერთ ადამიანს, – ჟორა მარქაროვს გააჩნდა ასეთი განათლება მიღებული.

დიპლომის ალების შემდეგ მთლიანად გადავერთე სამუშაოზე!

6. მადნეულის სამთო-გამამდიდრებელ კომბინატში

მადნეულის კომბინატში მუშაობა დავიწყე 1975 წ-ის 31 ივნისს. იგი იყო განვითარებადი და უშვებდა ბარიტს, სპილენძს და ბროლის ნაწარმს. მასში დასაქმებული იყო სამი ათასზე მეტი ადამიანი. ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალი წარმოადგენდა ქვეყნის სხვადა სხვა კუთხეებიდან ჩამოსულ მოქალაქეებს, მუშებს კი, – ძირითადად ადგილობრივი მოსახლეობა იყო.

იმ თავითვე ამირჩიეს კომკავშირის კომიტეტის მდივნის მოადგილედ, პროფკომიტეტის, პარტკომისა და ამხანაგური სასამართლოს წევრად. ხოლო, როდესაც პარტიის წევრად მიმიღეს, – სამმართველოს პარტორგანიზაციის მდივნის მოადგილედაც ამირჩიეს. მოკლეთ, გარდა იურიდიული საქმიანობისა, კომბინატში ვენეოდი ფართო საზოგადოებრივ საქმიანობას. თუმცა, როგორც მივხვდი, ხალხში „საპატიო“ ადგილი რომ დამემკვიდრა, ეს არ იყო საკმარისი, ამისათვის საჭირო იყო ხელთ მქონოდა ძალაუფლებრივი ბერკეტები ან/ და მატერიალური ფასეულობის განკარგვის უფლება, რაც არ გამაჩნდა, და გამოვიყურებოდი ჩვეულებრივ კლერკად. ასეთებს კი ხალხი არც თუ ძალიან აფასებდა.

ირგვლივ იყო მექრთამეობა და კორუფცია განვითარებული, წარმოება კი დანაშაულებრივი საქმიანობის პლატფორმად გამოიყურებოდა!

ამის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მტკიცებულებად შემიძლია დავასახელო შემდეგი: კომბინატში მუშაობის დაწყები-

დან არც თუ ძალიან მოგვიანებით, პარტიისა და მთავრობის დადგენილებით, რა თქმა უნდა არა საკავშირო ფერადი მეტალურგიის სამინისტროს გარეშე, ვითომდა საწარმოო გეგმების გადაჭარბებით შესრულებისათვის, კომბინატში მომუშავე ყველა მუშა-მოსამსახურე დააჯილდოვეს ფულადი პრემიებით, ხოლო დირექტორი-ირაკლი გოგიტიძე და ბოლნისის რაიკომის პირველი მდივანი გიორგაძე, – პრემიებთან ერთად – ლენინის ორდენებით (ეს გიორგაძე იყო იმ გიორგაძის შვილი, რომელიც იმ ხანად სსრკ უმაღლეს საბჭოს პრეზიდიუმის მდივნად მუშაობდა).

მას შემდეგ მალევეც, რაიკომის მდივანი გიორგაძე გადაიყვანეს მოსკოვში საქართველოს სავაჭრო წარმომადგენლობის ხელმძღვანელად, ხოლო მის ადგილზე მდივნად დანიშნეს ირაკლი გოგიტიძე.

ბოლნისში გადასვლის შემდეგ ირაკლი გოგიტიძემ კომბინატის დირექტორის მოადგილედ, საერთო საკითხებში (კონტროლის განსახორციელებლად), რომლის შტატიც მანამდე არ იყო, გადმოიყვანა თავისი ბიძა, ქუთაისის გაერთიანება „გრუზნერუდის“ გენერალური დირექტორი იოსებ გოგიტიძე, რომელიც კარგი კაცი იყო, დირექტორად კი დაანინაურეს კომბინატის მთავარი ინჟინერი, – ვახტანგ მახარაძე.

როდესაც ამ საწარმოო „წარმატების“ ეიფორიამ ჩაიარა, მას შემდეგ 2-3 თვეში, მე როგორც ამ კომბინატის იურიდიული სამსახური უფროსს, გამომიძახეს კომბინატის სპეცნაწილში და სარკმელიდან მთხოვეს, იქვე რაღაც საბუთებზე მომწერა ხელი, ისე რომ მათი წესიერად გაცნობის საშუალება არ მომცა, რის გამოც განუცხადე უარი! თუმცა მითხრეს, რომ აღნიშნული საბუთების დეტალურად გაცნობა შემდეგ მინისტრთა კაბინეტთან არსებულ არბიტრაჟჟში.

მეორე დღეს გავეცანი არბიტრაჟჟში საბუთებს და ვნახე, რომ იგი იყო „გრუზნერუდის“ მიერ შემოტანილი სარჩელი, რომლითაც იგი ითხოვდა უკან მილიონობით, ვითომდა შეც-

დომით გადმორიცხული თანხების დაბრუნებას. თუმცა ეს თანხები იყო განზრახ, უსაქონლო ოპერაციისათვის გადმორიცხული, ვითომც კომბინატმა „გრუნერუდს“ მიაწოდა N რაოდენობის ბარიტი. ასე იყო შექმნილი გეგმის გადაჭარბებით შესრულების ფაქტი.

ქუთაისმა ეს თანხები უკან წაიღო, ვითომც არაფერი, ფაქტობრივად კი საქმე გვექონდა ორგანიზებულ დანაშაულთან, ყალბ მინერებთან, რომელთა შედეგად მნიშვნელოვნად დაზარალდა სახელმწიფო, განმკითხავი კი არავინ ყავდათ, რამეთუ თვით სახელმწიფო იყო დანაშაულებრივი პოლიტიკის მატარებელი! კომბინატზე იყო მომაგრებული კგბ-ს ინსპექტორი, რომელსაც ექვემდებარებოდა სპეცნაწილი და ვერ გაიგო რა ხდებოდა, რომ ეცნობებინა ზემოთ?!

აღნიშნული ფინანსური ოპერაცია საზოგადოებისათვის დარჩა უცნობი.

არბიტრაჟის მიერ ხსენებული საქმის განხილვის შემდეგ, რალაც საკითხთან დაკავშირეთ კომბინატის მთავარ ბუხგალტერს, ბ-ნ ტროეგუბოვს ვთხოვე გადმოეცა ჩემთვის ინფრა სტრუქტურული ობიექტების ექსპლოატაციაში მიღება-ჩაბარების რალაც აქტები. ამასთან დაკავშირებით მან წარმომიდგინა მთელი აქტების შეკვრა, ას ცალამდე მაინც და ყველა მათგანს მოხეული ჰქონდა მიმღები კომისიის ხელმოწერები. როცა ვკითხე, „თუ რა არის ეს?“ მან მიპასუხა, – „მოსკოვში წასვლამდე (რალაცაზე გამოეცახათ) დირექტორმა მახარაძემ აღნიშნულ აქტებს თავისი ხელით მოახია მიმღებთა ხელმოწერები, რომელთა შორის მისიც იყო.

ხსენებული აქტების საფუძველზე უამრავი თანხა იყო დანაშაულებრივად გაცემული, მასალა ჩამოწერილი, ხელფასები გაცემული, მაგრამ არავინ დასჯილა. მოსკოვში გამოცახილი მახარაძე კი დირექტორად აღარ დაგვბრუნებია, სად განამწესეს, ჩვენთვის უცნობია. მის მაგივრად კი დირექტორად დაგვინიშნეს გარუსებული მეგრელი, – აბესალომ ჭანტუ-

რია, რომელიც მანამდე მუშაობდა უკრაინაში, ქ. ნიკიტოვკის ქიმიური კომბინატის დირექტორად.

სამინისტროს სისტემაში იგი სარგებლობდა კარგი ავტორიტეტით და საქართველოს ხელმძღვანელობას არაფრად მიიჩნევდა. მან განაახლა ავტო პარკი, მოკლე დროში შემოიყვანა ასზე მეტი მძიმე ნონიანი „ბელაზი“ და უამრავი რუსი სპეციალისტიც მოაყოლა, დაიწყო კაზრეთის გარუსება. რუს ჩინოვნიკებს კი ჩვენი ხალხი არაფრად მიაჩნდათ და ხელყოფდნენ მათ უფლებებს.

ადმინისტრაციული პერსონალის ცვლილებასთან ერთად ჩემი პიროვნულობა შეილახა, რამეთუ ყველა დირექტორი თავისი პირველი „წრით“ მოდიოდა და ადგილზე დამხვდურთ არც თუ ძალიანაც ენდობოდნენ. ყველა სამსახურს თავისთან ჰქონდა დაცული სამეურნეო ხელშეკრულებები, არ მახედავდნენ მათში და შეუძლებელი გახდა კომბინატის მაშტაბით იურიდიული საქმიანობის წარმართვა. ამან თანდითანობით გამოიწვია ჩემი გაუცხოება, რასაც ხელი შეუწყო იმ გარემოებასაც, რომ იმ ხანად რუსთავიდან ბოლნისის კომკავშირის რაიკომის მდივნად გადმოიყვანეს ჭეიშვილი, რომელმაც თავის მხრივ მომავალ კომკავშირის მდივნად კომბინატში ფარულად ჩანერგა მეტრა ნახევრის სიმალლის, ვინმე სურგულაძე. კომკავშირის მდივნობა კი მე მინდოდა და ვასრულებდი კიდევაც მის მოვალეობას, ახალგაზრდობა, მიჭერდა მხარს.

როდესაც სურგულაძის შესახებ შეიტყო ახალგაზრდებმა, უმაღლეს საბჭოს დეპუტატისა და კომკავშირის ცკ წევრის, ბ-ნ მერაბის თავკაცობით, რომლის გვარი აღარ მახსოვს, ადგილობრივი იყო, კომბინატის მონინავე ახალგაზრდების ჯგუფთან ერთად იგი ეწვია საქართველოს კომკავშირის ცკ მეორე მდივანს, ბატონ მენაბდეს და სთხოვეს კომბინატის კომკავშირის კომიტეტის მდივნად ჩემი დანიშვნა (არჩევნები იყო ფიქცია) და არა იმ სურგულაძის, რაზედაც ეთქვა უარი, „საკითხი უკვე გადაწყვეტილია“! დემოკრატიულობა იყო ფარსი. სურგულა-

ძე აქციეს მდინად, იქიდან კი მერე გადაიყვანეს რუსთავის ობეხეს უფროსად!

ჭანტურიას რუსეთიდან ჩამოყვანილი ყავდა ძველი ნაც-ნობი, გერმანელი ვინმე გუფელდი, შრომისა და ხელფასების განყოფილების გამგედ, და იურიდიულ საკითხებსაც მას უთანხმებდა. არ აქცევდა ყურადღებას იმ გარემოებას, რომ მე წელიწადში საშუალოდ შემომქონდა 2-3 მილიონი მანეთი მოგება. ერთხელ საქ. ტრანსპორტის სამინისტროს 14 მილიონი მანეთიც კი მოუგე, თუმცა მოსკოვმა დაუბრუნა უკან!

კომბინატში ჩემი მუშაობის ერთ-ერთ საინტერესო მომენტად მიმაჩნია შემდეგი: მთავარმა ინჟინერმა თენგიზ გელიაშვილმა გამიმხილა, რომ სურდა პასუხგებაში მიეცა ნავთობპროდუქტების საწყოების გამგე გივი სელიმაშვილი, რომელიც, გამოგიტყდებით და გეტყვით, ნარჩენ თუ ნაქურდალს რეალიზებას უკეთებდა ჩემი ძმის ლუდიკო ქოჩორაძის დახმარებით, იგი მუშაობდა ბენზინ მზიდზე, და დამავალა ჩამეტარებინა ნავთობპროდუქტების ბრუნვის რევიზია. დასკვნა მიკერძოებული რომ არ გამომსვლიყო გადავწყვიტე ობიექტურად გამოემერკვია ყველაფერი. დრო და დრო მამონმებდა კიდევაც ამ საქმეში ბოლნისის ობეხეს უფროსიც, ელოდებოდნენ საკბილოს. რევიზია გაგრძელდა დაახლოებით 2-3 თვე, და თქვენ წარმოიდგინეთ როდესაც მოვრჩი გადახარჯვასა თუ გაფლანგვაში დამნაშავედ თვით გელეიშვილი გამოვლინდა! როდესაც ამის შესახებ წარუდგინე მას აქტი სიბრაზისაგან რამის გადაირია. მას შემდეგ მან შეწყვიტა სელიმაშვილის დევნა, მილიციას კი „კევი ნაცარში ჩაუვარდა“.

ორ წელზე მეტი დროის განმავლობაში ვიმუშავე მადნეულის კომბინატში და მთელი ამ ხნის განმავლობაში, ზამთარი იყო, თუ ზაფხული, – 15 კმ-ის მანძილზე, დიდი დმანისიდან – კომბინატის სამმართველომდე, – ჩემით დავდიოდი, ხშირად ფეხით. მიუხედავად არა ერთ გზის თხოვნისა, მოეცათ ჩემთვის საერთო საცხოვრებელში ადგილი, ანდა ერთ ოთახიანი ბინა,

– რჩებოდა დაუკმაყოფილებელი, რამე თუ ბინებსა და საცხოვრებელშიც კი ადგილებს ყიდიდნენ, და ილებდნენ ქრთამს, რასაც ჩემთან ვერ გაბედავდნენ.

ყოველივე ამან ამიცრუა გული სამსახურზე, მით უფრო ძმების ნასამართლეობის მოტივით მეუბნებოდნენ უარს სამართალ დამცავ ორგანოებში მიღებაზე, პარტიული ხაზითაც გაქანება არ მომეცა და გადავწყვიტე კვლავ სამხედრო სამსახურში წასვლა, მით უფრო, რომ თადარიგის ოფიცერი ვიყავი, უმაღლესი განათლებით. ვიფიქრე, იქიდან ორწლის შემდეგ ადვილი იქნებოდა სამხედრო პროკურატურაში გამომძიებლად გადასვლა, რადგან აქ, ამ მხრივ არაფერი გამომდიოდა.

ამ მიზნით მივწერე ჯერ ჩემს ყოფილ სამხედრო მეტაურს გერმანიაში, მაგრამ მივიღე უარი, შემდეგ, – ამიერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდალს, რაც დამიკმაყოფილა და განმეორებით გამინვიეს ჯარში, ამჯერად ოფიცრად, 1977 წ-ის აპრილში ჩავირიცხე აზერბაიჯანის რესპუბლიკის, დაბა ლაკში განთავსებულ სამხედრო-სამშენებლო ნაწილში ას მეტაურის მოადგილედ პოლიტიკურ ნაწილში.

7. კვლავ სამხედრო სამსახურში

განვევამდე ორი კვირით ადრე მშობლებმა ამაიძულეს ცოლად მომეყვანა ჩვენ სოფლელ ადრე ხსენებულ ბადალ ოგანეზოვის ქალიშვილი, რომლის ხასიეთსა და ჩვევებს საერთოდ არ ვიცნობდი. იგი იყო ტექნიკური განათლებით, და ვიფიქრე ვასწავლი უმაღლისში და ჩემს ყაიდაზე გადმოვიყვანთქო, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, სწავლაზე სიტყვის გაგონება სულაც არ სურდა, აღმოჩნდა ჩემთვის მიუღებელი ადამიანი და ხასიეთით კერპი, თავის ნათქვამა, რომელმაც მთელი ცხოვრება გამანაშა. მასზე კი ყურადღება შევაჩერე იმ მიზეზთ, რომ მრავალ რიცხოვან ოჯახში გაზრდილს, სადაც უმეტესობა მამაკაცები ყავდათ, და თანაც მბრძანებლური ხასიათის, იგიც კაცის გამგონი იქნებამეთქი.

უცოლოდ კი ჩვენებს ჩემი გაშვება ჯარში არ სურდათ, რათა იქ რუსის ქალი არ მომეყვანა ცოლად და თავად არ გავრუსებიყავი, რაც მათი აზრით დამაკარგვინებდა სამშობლოს. მათდამი მოსმენით კი თელი ცხოვრება გავიუბედურე.

სამხედრო სამსახური დავინწყე უმცროსი ლეიტენანტის ნოდებით, თუმცა მალევე მივიღე ლეიტენანტის ჩინიც, ოფიციალური სამსახურის გარდა ვასრულებდი ასევე ნანილის მომკვლევის მოვალეობას.

დაბა ლაკში, რომელიც შედიოდა კუტკაშენის რაიონში, განთავსებულ იყო ახლად ჩამოყალიბებული არა ერთი სამხედრო – სამშენებლო, სატრანსპორტო დანიშნულების ნანილი, რომლებიც მოწოდებული იყვნენ გადაეტანათ ლაკის რკინიგზის სადგურიდან მასალები კუტკაშენის მახლობლად, კავკასიის მთებში მშენებარე სტრატეგიული დანიშნულების მქონე იონესფერული სადგურის მშენებლობაზე, რომელიც გააკონტროლებდა დედამინის სამხრეთ ნახევარ სფეროს.

ჩვენი სამხედრო ნანილი იყო თვითმცლელების, ამიტომაც ჩვენ უნდა გვეზიდა ინერტული მასალა. მთლიანად ობიექტზე დასაქმებულ იყო 30 000 ჯარისკაცი, 3000 ავტომანქანით. ჩვენი სამხედრო ნანილი კი ითვლიდა 300 ავტომანქანას, სამ ასეულს – 750 ჯარისკაცით. უშუალოდ ჩვენს ასეულს კი ერიცხებოდა 250 ჯარისკაცი, 100 ავტომანქანით, პლიუს სამი ოფიცერი, – მეთაური და ორი მოადგილე, საერთო და პოლიტიკურ ნაწილებში.

ჯარისკაცთა შემადგენლობის 80% იყო შუააზიელები და ამიერ კავკასიელები, დანარჩენები იყვნენ სლავები, რომლებიც უმცროს მეთაურებად მსახურობდნენ და მუშაობდნენ შტაბში.

ყაზარმები იყო მოუწყობელი და მათი კონდიციამდე დაყვანა ჩვენ მოგვინია.

თვით დაბა ლაკი მდებარეობს მარილიან ადგილას და ამის გამო მის გარშემო ფაქტობრივად არანაირ სასოფლო-სამეურ-

ნეო საქმიანობას არ ეწეოდნენ. ზაფხულში, დღისით ისე ცხელოდა, რომ წყლის არხებში თევზები სიცხეს ვერ უძლებდნენ და შებნედილები გულალმა წყალს მიყვებოდნენ ხოლმე, ღამით კი, – საშინელი სიცივე იყო. დღე-ღამის ტემპერატურათა ცვალებადობა იყო მეტად მაღალი. ქინქლა-კოლო კი იმდენი იყო, რომ ციმბირი გეგონებოდათ.

მეთაურების გარდა მოადგილეებს გვიხდებოდა ყაზარმებში ცხოვრება, ორ-ორი თითო ოთახში, რადგან საცხოვრებელი ბინები ჯერ კიდევ არ იყო საკმარისი რაოდენობით აგებული. აღნიშნულის გამო მეუღლე არ წამოვიყვანე და მიხდებოდა ყოველი თვის ბოლოს სახლში სიარული, რის გამოც იგი თანდითანობით აუტანელი ხდებოდა.

ჩვენი ასეულის მეთაური იყო ლოთი, მის მეორე მოადგილეს კი საერთოდ არ სურდა სამხედროში სამსახური, ძალით იყო წამოყვანილი და ფაქტობრივად მე მიხდებოდა მთელი ამ ასეულის მართვა. დილით ხაზზე რომ გაუშვებდი 90-100 ავტომანქანას, საღამოთი 10-15-ს ვერ ვითვლიდი და მიხდებოდა მათი მოძიება და მოყვანა. ჩემი მუყაითი შრომის წყალობით მალევე გარნიზონის მოწინავეთა რიგებში აღმოვჩნდი.

აღნიშნულით ვისარგებლე რა იმავე 1977 წ-ის ივლისში, სამხედრო ნაწილის მეთაურს გამოვართვი შუამდგომლობა და გავემართე ერევნის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, რუსულ სექტორზე ფილოსოფიაში სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად, მაძიებლად რომ გავფორმებულეყავი, თუმცა საბუთები არ მიიღეს იმ მოტივით, რომ სომხური ენა არ ვიცოდი. ასპირანტურის უფროსმა, წარმოშობით ბოლნისის რაიონის, სოფ. ხაჩინიდან, მკითხა: „ვიცოდი თუ არა სომხური ენა?“ როდესაც უპასუხე, – „არა“, მაშინ განმიცხადა, „თქვენ აქ არაფერი გესაქმებათ!“ ეს მაშინ, როდესაც მე რუსულ სექტორზე ვაპირებდი ჩარიცხვას და სომხური ენის არ ცოდნა სულაც არ მიშლიდა ხელს, თვითონ კი კარგად უნდა სცოდნოდა დამანისელ სომეხთა მდგომარეობა და აქეთ უნდა დამხმარებოდა. ეროვნებით

ვინერებოდი, როგორც სომეხი, გვარად „ქოჩაროვი“, ვიყავი სკკპ წევრი, სამხედრო პირი, წარმატებული ოფიცერი, მისული მეთაურთა შუამდგომლობით, და ყოველივე ამისთვის უნდა გაენია ანგარიში, მაგრამ არა!

ასპირანტურის უფროსის პასუხი ძალაში დატოვა უნივერსიტეტის რექტორმაც! მათი საქციელი არ გავასაჩივრე, რამეთუ მონყობის შემთხვევაში, შურს მაინც იძიებდნენ. როგორც ჩანს იქაც კორუფციას ჰქონდა ადგილი. მათმა ასეთმა მოქმედებამ მძიმე კვალი დატოვა ჩემს ცნობიერებაში.

რა გაენყობოდა, დაღონებული დავბრუნდი სამხედრო ნაწილში, რა დროსაც სამხედრო ნაწილის მეთაურის მოადგილემ პოლიტიკურ ნაწილში, – განმიცხადა, რომ სურდათ 200 უარყოფითი ქცევის ყჯარისკაცისა და ორი ცუდი ოფიცრის ბაიკანურზე გაგზავნა, შემდეგი სამსახურის გასავლელად და მთხოვა კანდიდატები დამესახელა. მე მაშვე ვთხოვე ცუდ ოფიცერთა სიაში შევეყვანე მეც, ვიფიქრე, იქ ადვილი იქნებოდა პროკურატურაში გადასვლა. ამაზე მან მითხრა, „თქვენ რა გაგიჟდით ჩვენ გვსურს თქვენი ნაყვანა გარნიზონის სხვა საუკეთესო ოფიცრებთან ერთად მოსკოვში საკავშირო ფესტივალზე, რომელიც მომდევნო თვეში იქნება და თქვენ კი გაგვირბიხართ“!?

მოკლეთ მან გამიგო და კაზახიტანში გასაგზავნ პირთა სიაში ჩამრიცხა. რკინიგზის პლატფორმაზე, ვაგონებში ჩასხდომის წინ კი პარტბილეთის სააღრიცხვო ბარათში დანიშნულების ადგილად, ნაცვლად ბაიკანურისა, – დამიფიქსირეს სვერდლოვსკის ოლქის ქალაქი არტეომოვსკი, სადაც არსებულ რკინა – ბეტონის სამხედრო ქარხანაში უნდა გვემუშავა.

ერთი კვირის მგზავრობის შემდეგ აღმოვჩნდით ქალაქ არტეომოვსკში. დაგვაბინავეს რკინა-ბეტონის ქარხნის მომსახურე სამხედრო ნაწილის თავისუფალ ყაზარმაში, სადაც, ისე როგორც მგზავრობის პერიოდში, ახლად ფორმირებულ სამხედრო ნაწილში ადგილის დასამკვიდრებლად ჯარისკა-

ცებს შორის არა ერთი ჩხუბი მოხდა. ქვედანაყოფში სათანადო ატმოსფეროს შექმნის მიზნით დიდი შრომის გაღება მომიხდა.

ამ დროს სსრკ-ს შეარაღებული ძალები ახალი შესულები იყვნენ ავღანეთში და ამასთან დაკავშირებით ქარხანაში, ღია ცის ქვეშ, სასწრაფოდ მოგვანყობინეს რამდენიმე მოედანი რკინა-ბეტონის კონსტრუქციების დასამზადებლად. ყინვა იყო თუ დარი, ჯარისკაცებს უნდა შეესრულებინათ გეგმა. ჯარისკაცებად კი გვყვანდნენ ძირითადად შუა აზიელები და ამიერკავკასიელები, რუსები აქაც რამდენიმე იყო და ისიც მეთაურებად, როგორც ლაკში. სახეზე გვქონდა აშკარა დისკრიმინაცია. ჯარისკაცები მუშაობდნენ დილიდან სალამომდე და სალამოდან დილის რვა საათამდე, ორ სმენად. შრომა იყო მონური, თუმცა კვებით – კარგად კვებადნენ.

ყოველი დილის რვა საათზე ქარხნის დირექტორი, ქარხანაში მომუშავე ორ ასეულთა მეთაურების პოლიტნაწილში მოადგილეებთან ერთად, მაშასადამე ჩემი მონაწილეობით, შემოივლიდა ხოლმე ყველა უბანს, შეამოწმებდა გეგმის შესრულების მდგომარეობას და მერე მართავდა ოპერატიულ თათბირს, სადაც სხვა ხელმძღვანელი პირებიც ესწრებოდნენ. თათბირზე გამოვთქვამდით ჩვენ-ჩვენს შეხედულებებს. ჩვენი ნაწილი უშუალოდ ქარხნის დირექტორს არ ემორჩილებოდა, უბრალოდ ჩვენ მის დავალებებს ვასრულებდით. ამის გამო ვიყავი გაბედული და ხშირად ვსაყვედურობდი მას, რომ ჯარისკაცებს, გეგმის გადამეტებით შესრულების შემთხვევაშიც კი არასოდეს ეტყოდა თბილ სიტყვას, იყო უხეში, აღარ ვლაპარაკობ ნახალისებაზე. მას აშკარად ეტყობოდა, რომ სძულდა არა რუსი ჯარისკაცები, რასაც პირად შეურაცყობად ვღებულობდი! მე კი ჯარისკაცთა საკეთილდღეოდ არაფერს ვიშურებდი. ამის გამო ყველა ჯარისკაცს უყვარდი, ჰქონდათ ჩემი ხათრი და პატივისცემას იჩენდნენ. ამან განაპირობა ის, რომ ყოველ დღიური, თუ თვიურ გეგმებს ვასრულებდით გადაჭარბებით და მალევეც გარნიზონში სოციალისტურ შეჯიბრებაში

გამარჯვებისათვის გარდამავალი წითელი დროშა მოვიპოვეთ, მე კი სსრკ უმაღლეს საბჭოს დეპუტატების საარჩევნო ოლქის კომისიის თავჯდომარედ დამნიშნეს. ეს იყო 1978 წლის დასასრული!

წარმატებებთან დაკავშირებით ახალ წლის წინა დღეებში გამომიძახეს ურალის სამხედრო ოლქის სამხედრო-სამშენებლო ნაწილების სამმართველოში, რომელიც მდებარეობდა ქ. პერმის მახლობლად მდებარე გასაიდუმლოებულ ქალაქ ბერშეტში, რომელსაც ასევე პერმ-76 ეძახდნენ.

მათ იქ ამირჩიეს ურალის სამხედრო ოლქის პარტკონფერენციის დელეგატად, რათა მაღალი ტრიბუნიდან ამეხსნა კოლეგებისათვის წარმატების საიდუმლო, რაც მოიცავდა ოფიცერთა ჯარისკაცებისადმი ერთგულ დამოკიდებულებას! კონფერენცია უნდა გამართულიყო სვერდლოვსკში ახალ წლის მომდევნო დღეებში და წინასწარ შემამზადეს.

აქ მინდა ავლნიშნო ამ საიდუმლო ქალაქ ბერშეტის შესახებ, რომ სავარაუდოდ იგი იყო რამდენიმე კვარტალისაგან შემდგარი პატარა ქალაქი, რომელსაც გარშემორტყმული ჰქონდა არა ნაკლებ სამი მეტრის სიმაღლის ბეტონის კედელი, ზედ მავთულხლართებით. მის იქით კი ტყეში იმალებოდა სტრატეგიული დანიშნულების სარაკეტო არმია. თვით ქალაქში სუფევდა იდეალური წესრიგი, ნასვამს ვერავის ნახავდი და მაღაზიებიც სავსე იყო ყოველგვარი საქონლით.

სამი დღის შემდეგ დავბრუნდი არტიომოვსკში მატარებლით. იქნებოდა ღამის ორი საათი. ჩვენი სამხედრო ნაწილის გადასახვევამდე გავყევი ავტობუსს. იქიდან კი კაზარმამდე, სადაც საცხოვრებლად მოცემული მქონდა ერთი ოთახი და მელოდა მეუღლე, ერთი წლის ქალიშვილთან ერთად, – კიდევ უნდა გამევლო დაახლოებით სამი კილომეტრი გზა. როდესაც ჩამოვედი ავტობუსიდან უცებ შემკრა სიცვიემ, ხელთ მქონდა ბარგი, ცოლისთვის ნაყიდი შუბა და საახალწლო ნობათი, და გამიჭირდა სწრაფად სიარული, მათი გადაყრა კი არ შემეძლო.

ჩემთან ერთად ავტობუსიდან ჩამოვიდა ახალგაზრდა ქალ-ვაჟი, მათ არანაირი ბარგი არ გააჩნდათ და სწრაფი ნაბიჯით გაუყვნენ გზას და გაუჩინარდნენ, მე კი მომიწია მარტოს სიარული. არ იყო არანაირი მოძრაობა, არც ადამიანისა და არც ტრანსპორტის, არავის იმედი არ უნდა მქონდა, თუ რაიმე პრობლემა წარმოემქმნებოდა და მეც მარტო გაუყევი გზას. გასავლელი გზის გასწვრივ არ იდგა არანაირი შენობა, რომ საჭიროების შემთხვევაში შევსულიყავი, იყო მხოლოდ გაუქმებული ქვანახშირის შახტებიდან ამოტანილი უზარმაზარი ფუჭე ქანების გორები. არ იყო განათებაც და გზას მხოლოდ მთვარის ცივი სხივები მინათებდნენ.

მივიწვედი წინ ნელ-ნელა და ცოტა ხანში ვნახე, რომ ქარი, რომელიც არც თუ ძალიან ძლიერი იყო, ძვალსა და რბილში მატანს, ხოლო ატმოსფერული წნევისგან ყურებში სამინელი ზარის ხმა მესმის. მიუხედავად ამისა ჩვეულებრივად მიუყვებოდი გზას. ჩაცმული ვიყავი მსუბუქად, თითქმის როგორც საქართველოში იცვამენ ხოლმე ზამთარში ოფიცრები ისე. სახის დასაცავად ყინულოვანი სუსხისგან პირზე შემოვიხვიე „შარფი“, რომელიც მალევე ორთქლისგან თითქმის ყინულის სალტად გადამექცა. სირბილით სიარულიც ვცადე, მაგრამ ჟანგბადის ჩასუნთქვას ვერ ვგრძნობდი და ისევ სიარულით ვარჩიე სვლა. სახე რომ არ გამყინიყო წრიული მოძრაობებით დავიწყე სიარული, თან დრო და დრო ვჩერდებოდი და ხელებს ხან ილღიების ქვეშ, და ხანაც ლაჯებში ვიტენიდი, რომ არ გამყინიყო, მეკეთა თხელი ხელთათმნები. ასე, ნვალებ-ნვალებით, წრიული მოძრაობებით, როგორც იქნა მივალწიე სამხედრო ნაწილის მიმდებარედ არსებულ გარეუბნის, ნახევრად მიწაში ჩაფლულ პირველ ბარაკებთან და გადარჩენის მიზნით, რომ სახლში შევეყვანე ვინმეს, – ერთ-ერთ მათგანს ფანჯარაზე დაუკაკუნე. მალევეც შიგნიდან მომესმა ხმა, „რომელი ხარ?“ რაზედაც უპასუხე, რომ „სამხედრო ნაწილის ოფიცერი, სიცვისგან ვიყინები და გთხოვთ შემიშვათ სახლში

ცოტა ხნით გავთბე“. როგორც კი გაიგეს ჩემი ქართული აქცენტით ხმა, – იგი მეტი აღარ გამომპასუხებია. მცირე ლოდინის შემდეგ მივადექი ახლა მეორე ბარაკს და იგივე გავიმეორე. აქ საერთოდ არავინ გამომეხმაურა. ვიფიქრე, ტყუილად ვკარგავ მეთქი დროს და კვლავ წვალეზ-წვალეზით გაუყევი გზას, კიდევ მქონდა გასავლელი დაახლოებით 700 მეტრა და თანაც შემაღლებული, ბორცვიანი ადგილი, – რომლის გადალახვისას ქარი პირდაპირ შუბლში მიტევდა და არ ვიცოდი მივალწევდი თუ არა სახლემდე, რის და მიუხედავად მაინც არ გადავყარე ხელ-ბარგი და გავაგრძელე გზა, გინდაც რომ გავყინულიყავი უნდა მევლო. რაც მე მალეღვებდა, ეს იყო შიში, რომ მეორე დღეს არ ვენახე ჯარისკაცებს გაყინული გზაში, რომელთაგან ვილაც მაინც იტყოდა „ახია შენზე, რას დადიხარ ამ ყინვაში!“ გარდა იმისა, რომ ცოლშვილი აღმოჩნდებოდა უმძიმეს მდგომარეობაში და თანაც ახალი წლის დღეს!

როგორც იქნა მივალწიე ჩემს საცხოვრებელ ოთახამდე, როდესაც შევედი მაშვე სარკეში ჩავიხედე და ვნახე, რომ ყურები და ლოყის თავები გამყვითლებიყო. სასწრაფოდ ონკანიდან მოუშვი ცივი წყალი და დავისრისე პირ-სახე, და ხელები. ფეხებზე საგანგაშო არაფერი მჭირდა, თუმცა იგიც ცივი წყლით დავიბანე. გადავრჩი, სასწაულად გადავრჩი, მხოლოდ ანგინა დამემართა და ერთი კვირის განმავლობაში ვინექი, ამის გამო ვერ გამოვცხადდი ოლქის პარტკონფერენციაზე!

ახლა არ იკითხავთ ჩემო მკითხველო რამდენი იყო იმ ღამეს ყინვა? დილით ტელევიზორში გამოაცხადეს, რომ ბოლო ასი წლის განმავლობაში, იმ მხარეში არ ჰქონია ადგილი მსგავს ყინვას და იგი შეადგენდა მინუს 63 გრადუსს! წარმოგიდგენიათ – მინუს 63 გრადუსი?! გეგონება ანტარქტიდა ყოფილიყო.

აპრილში მიწევდა დემობილიზაცია, ამიტომაც უნდა გამემწყვიტა საქართველოში დავბრუნებულიყავი თუ სამხედროში გამეგრძელებინა სამსახური სამხედრო პროკურატურაში გადასვლის იმედით, რის პირობასაც მაძლევდნენ. სახლში დაბრუნე-

ბას კი აზრი ჰქონდა, თუ კი წმოვილებდი რაიმე შუამდგომლობას საქართველოს უმაღლეს ინსტანციებში წარსადგენად, რათა მათი წყალობით დამენყო პროკურატურის, ანდა პარტიულ სისტემაში მუშაობა და ასეთი დოკუმენტი მომცეს ორ ეგზემპლიარად. ერთი საქართველოს კპ ცკ-ს სახელზე, მეორე, – საქართველოს გენერალური პროკურორის სახელზე. ორივეს ხელს აწერდნენ ასეულის, ათასეულისა და ურალის სამხედრო ოლქის სამშენებლო სამმართველოს მეთაურები, თვით ურალის სამხედრო ოლქის სარდალის ჩათვლით! ორივე საბუთი ჩავაბარე შესაბამის დაწესებულებებს ისე, რომ მათი ასლიც კი არ დამიტოვებია, მაშინ ქსეროქსი არ იყო. იმედი მქონდა, რომ აუცილებლად დამიკმაყოფილებდნენ ერთ-ერთ მათგანს მაინც, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, პასუხის ღირსიც კი არ გამხადეს!

აღნიშნულთან დაკავშირებით როდესაც პირადად მივაკითხე გენერალურ პროკურორს, აღარ მახსოვს ბარაბაძე იყო მგონი, იგი ისეთი თვალებით მიყურებდა, გეგონება მის წინ პატიოსანი ადამიანი კი არა, ხალხის მტერი ყოფილიყო, „ჩვენი სტუდენტები ვერ დამისაქმებია და რუსეთის კადრი სადღა მივიღოვო“! ჩამთვალა რუსეთის კადრად, არადა ძალღის თავი სად იყო ჩაფლული კარგად ვიცოდი, უარის მიზეზი იყო ჩემი ეროვნული წარმომავლობა და არც ქრთამის გარეშე რამე კეთდებოდა, ფული კი მე არ გამაჩნდა!

8. კვლავ საქართველოში

როგორც აღმოჩნდა მოვიტყუე თავი!

როდესაც წარდგენილი შუამდგომლობებით არაფერი გამომივიდა მივაკითხე ადვოკატთა კოლეგიის თავჯდომარეს, – საქვეყნოდ ცნობილ მექრთამე გივი როინიშვილს, რომელმაც ყოველგვარი ქრთამის გარეშე მომცა მიმართვა ბოგდანოვკის რაიონში ადვოკატად დანიშვნის თაობაზე. იმ დროს იქ რაიკომის მდივნად მუშაობდა ქოჩინიანი, რომელიც თითქოსდა ერთი

შეხედვით ჩემი მოგვარე იყო და წესით უნდა მივებელიყავი, მაგრამ არა, მანაც უარი მითხრა, – „უცხო კაცს რაიონში ვერ შემოუშვებო!“! შეიძლება თვით როინიშვილმა გადაურეკა მას, – უარი რომ ეთქვა, მისგან ყველაფერი იყო მოსალოდნელი.

ამის შემდეგ იძულებული გავხდი მიმეკითხა მადნეულის კომბინატისათვის, რომელიც ვალდებული იყო მოეცა სამუშაო, არანაკლებ ადრინდელი სამსახურისა. მაგრამ არა, არც იგი მღებულობდა, მიუხედავად იმისა, რომ უამრავი თავისუფალი შტატი გააჩნდა. მიზეზი, – დირექტორის მოადგილე ვინმე ებრაელი გურევიჩი იყო, რომელიც სპეციალურად მოსკოვიდან იყო ჩამოსული ფულის საკეთებლად. იგი „სახმომარაგების კომიტეტთან“ დანაშაულებრივად შეკრული იყო და რუსეთიდან ჩამოჰქონდა ზედმეტი რაოდენობის სანვავი, და მას მოსახლეობაში რეალიზებას უკეთებდა ჩვენი მეზობელი სოფელ ვარდისუბანის მაცხოვრებელ ვიგენტი ტატუაშვილის მეშვეობით! იგი იმ დროს მუშაობდა ბენზინმზიდზე, ჩემი ძმა ლუდიკო კი ტრაილერზე იყო გადასული. ვიგენტი ლუდიკოს მტრობდა. მე თუ მიმიღებდნენ მათი დანაშაულებრივი «კარტა» გაიხსნებოდა, რამეთუ მეცოდინებოდა ვიგენტის ყოველი ნაბიჯი, რადგან სახლი გზის პირას გვიდგა და გინდა თუ არ გინდა დავინახავდი მის ყველა მოძრაობას, და ვიქნებოდი საქმის კურსში, რაც არანაირად არ აწყობდა გურევიჩს და მის დამქაშემს, კეძოდ დირექტორს, რომლის გარეშეც სახელმწიფო ქონებას, ცხადია თავად ვერ განკარგავდა. ამ დანაშაულებრივი სქემის შესახებ შევიტყე მოგვიანებით, როდესაც დროებით დაშვებულ ვიქენი სამსახურში.

პირდაპირი უარის შემდეგ სამსახურში მიღებაზე კომბინატის მხრიდან, დახმარებისათვის მივმართე ზემდგომ ორგანოებს და მათი ძალისხმევით კომბინატი იძულებული გახდა მიველებიყავი. სპეციალურად დამნიშნეს გურევიჩის დაქვემდებარებაში მყოფ მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების განყოფილების უფროსის მოადგილედ, ერთ თვიანი საგამოცდო

ვადით, რაც დაუშვებელი იყო, რომ შემდეგ გავეშვიყავი და აღარ მიმემართა მათთვის.

განყოფილებაში მუშაობდა 12 ინჟინერი. მთელი თვის განმავლობაში ისე ვიყავი, რომ არც განყოფილების უფროსსა და არც გურგენის ჩემთვის არანაირი დავალება არ მოუციათ. ამასთან დაკავშირებით განყოფილების უფროსი კობალავა მეუბნებოდა, რომ „უძლური ვარ ალექსანდრე რაიმე დავალება მოგცეო“. თუმცა იქ ყოფნისას მაინც შევძელი მატერიალურ ფასეულობათა „შეკვეთებსა და ათვისების“ ქალაქებისთვის გადამეწვოთ თვალი, საიდანაც ბევრი რამე ჩემთვის გახდა ცნობილი.

ერთი თვის შემდეგ პირადად გურგენიჩმა, რა თქმა უნდა დირექტორ ჭანტურიას თანხმობით, ერთპიროვნულად მომიწყო უმაღლეს მათემატიკაში უკანონო გამოცდები, რის ცოდნაც არ მევალებოდა, და გარკვეულ საკითხებზე ვერ გავეცი პასუხი, დამინერა ორიანი, და გამომიშვა სამსახურიდან.

აღდგენის მიზნით მივაკითხე რაიონულ სასამართლოს, მაგრამ ბოლნისის რაიკომის იმჟამინდელი მდივნის, ვინმე ჟღენტის დავალებით მოსამართლე გრძელიშვილმა მითხრა უარი. ამის თაობაზე მან თავად მიაგზო 30 წლის შემდეგ.

ამის შემდეგ, როდესაც აქ საქართველოში ყველაფერი ამოწურე, გადავწყვიტე მიმეკითხებინა სომხეთისათვის, ეგები სადმე მოეცათ იურიდიული სამსახური, უკვე აღარ დავეძებდი გამომძიებლად მუშაობას, სხვა სფეროში მუშაობა არ მაინტერესებდა! იქ, მინისტრთა კაბინეტში შემპირდნენ იურისკონსულტის თანამდებობა რესპუბლიკის ნავთობ ბაზაში. მაგრამ გადასვლაში ხელი შემიშალა ერთმა გარემოებამ. კერძოდ, როდესაც დავბრუნდი, სახლში დამხვდა მამიდაშვილი ერვანდი და მთხოვა წავყოლოდი ნიჟნი-ტაგილში, სადაც მისი ვაჟიშვილი გმირო იხდიდა სასჯელს, – „ბოლო ექვსი თვის განმავლობაში მისგან არაფერი ისმისო“ და მეც გავყევი მას. მოუგვარე რა მას შვილის საქმე, საჯარიმო იზოლაციორიდან გამოუყვანე და

დაუსაქმე მზარეულად. ვიცნობდი იმ ციხის უფროს და გაგე-
ბით მომეკიდა. შემდეგ, ერვანდი გამოუშვი საქართველოში,
მე კი ვიხელთე დრო და გადავედი ტიუმენში, სადაც ბუნე-
ბრივი რესურსების ათვისების ბუმი იდგა და ხალხი სჭირდე-
ბოდათ, იქნება რაიმე უფლება დაცვითი სტრუქტურაში სამ-
სახურს გამოვკრა მეთქი ხელი. ისე მინდოდა ჩემი პროფესიით
მუშაობა, რომ მისთვის პოლუსზეც კი წავიდოდი! თუმცა აქაც
შეცდომა დავეშვი, მთელი ცხოვრება შეცდომების კასკადის
გადალახვის გამომივიდა. სომხეთის ვარიანტი სათადარიგოდ
მე მოვიტოვე.

9. ტიუმენის ოლქის ადვოკატურასა და პროკუ- რატურის ორგანოებში – ოქტომბრის რაიონში

პირველი, რაც მე შემომხვდა სამართალ დამცავ ორგანო-
თაგან ქალაქ ტიუმენის ქუჩაში გავლისას, ეს იყო ოლქის ადვო-
კატთა პრეზიდიუმის ოფისი და შევედი მის თავჯდომარესთან,
ვთხოვე, თუ სადმე ჰქონდა თავისუფალი ადგილი გავეშვი
სამუშაოზე! მკითხა, თუ რომელ რაიონში ვისურვებდი, რაზეც
უპასუხე, – სადაც თვითონ ჩათვლიდა საჭიროდ. გაკვირვე-
ბულმა შემომხვდა და მითხრა, „გეტყობა თქვენ კარგად არ
იცნობთ ტიუმენის ოლქს? „ასეა“ მეთქი, ვუპასუხე. ბევრი
რომ არ გავაგრძელო გამიშვა ხანტი-მანსისის ავტონომიური
ოლქის ოქტომბრის რაიონში მეორე ადვოკატად.

მალევეც გადავფრინდი ვერტმფრენით, დაბლა იყო
უსასრულოდ, ჭაობად ქცეული ტბები, აქა-იქ მოჩანდა ახლად
გაყვანილი ნავთობ სადენები, უზარმაზარი მდინარე ობიც
მედიდურად მიიკლაკნებოდა ჩრდილოეთით. დაახლოებით
ორ საათიანი ფრენის შემდეგ დავეშვი ოქტომბრის რაიონის
აეროპორტში, მდებარე ობის მარცხენა მხარეზე. ეს იყო 1980
წ-ის ივნისი.

ოქტომბრის რაიონი ერთ-ერთი მსხვილი ადმინისტრაციუ-

ლი დანაყოფია ხანტი-მანსიისკის ავტონომიურ ოლქში, რომელიც თავისი ფართობით საქართველოს თითქმის არ ჩამოუვარდება, თუმცა მოსახლეობის რაოდენობით საკმაოდ მცირეა. მიმოსვლის საშუალებად იყო მხოლოდ სამდინარო და საჰაერო ტრანსპორტი, სახმელეთო ტრანსპორტით კი სარგებლობა შეგვეძლო მხოლოდ ზამთარის პირობებში, როდესაც წყალი მთლიანად გაიყინებოდა. ოქტომბერზე გადის „ურენგოი-უუგოროდის“ ევროპაში მიმავალი გაზ-ნავთობ სადენები.

თვით დაბა ოქტომბერი წარმოადგენდა ერთ მოზრდილ სოფელს, რომლის მოსახლეობაც, ისე როგორც რაიონის სხვა სოფლების, – სასმელად იყენებდა მდინარე ობის წყალს, რომელიც დაბინძურებული იყო ოპისტარხოზის ბაქტერიით. თვით წყალი ქვიშის გამო მოყვითალი შეფერილობით გამოირჩევა და დანახვისთანავე, ჯერ კიდევ არ დამელია, რომ თირკმელები ამტკივდა. ყოველი სახლის წინ იდგა „გუდრონით“ გამოვლენული ორას ლიტრიანი რკინის კასრები და მასში ასხავდნენ სასმელად მდინარიდან ამოტანილ წყალს, რომელიც ამოჰქონდათ ურიკებითა და მარხილით.

ამ ბაქტერიით დაავადებული იყო თევზთა უმეტესობა, თვით მდინარის წყალიც კი და ვინც სათანადო თერმიული დამუშავების გარეშე მიირთმევდა მას, თევზს, თუ გამომცხვარ პურს, რომელსაც ხანდა ხან გასდევდა მისი კვერცხი, – ავადდებოდნენ ოპისტარხოზით და უმოკლეს დროში ეთხოვებოდნენ სიცოცხლეს. ადამიანის ორგანიზმში ეს ბაქტერია, რაღაც პერიოდში იზრდება 15 სანტიმეტრის სიგრძის ძაფისებრ ჭიად და კუჭში, ღვიძლსა და ფილტვში ერთდროულად შეუძლია ყოფნა. სათანადო გაფთხილება თუ არა, ადამიანი უმაღვე წამოეგებოდა ამ სნეულებას. მისით ბევრი ადამიანი იყო დასნეულებული, რომლებიც გამოიყურებოდნენ ფერმკრთალად და იყვნენ დასუსტებულები.

თვით რაიცენტრი ოქტომბერი განფენილია მდინარე ობის მარჯვნივ შემალლებულ პლატოზე, ირგვლივ წვინივანი ტყეე-

ბის ლანდშაფტში ჩაძირული. მდინარის მარცხენა ნაპირი კი, ორი-სამი ათეული მეტრით დაბლაა და ფაქტობრივად წარმოადგენს ჭაობს.

რაიონის შემადგენლობაში შედიოდა ქალაქი ნიაგანი, დასავლეთ ციმბირის ერთერთი ცენტრი ნავთობ საბადოების ათვისების საქმეში და დაბა სერგინო, – ბოლო სარკინიგზო სადგური, – მოსკოვიდან ცენტრალურ, დასავლეთ ციმბირის მიმართულებით მიმავალ გზაზე.

რაიონის ძირითადი მოსახლეობა წარმოადგენდა ბოლშევიკური რეპრესიის პირობებში გადასახლებულ მოქალაქეების შთამომავლებს. სახალხო მეურნეობის ძირითად მიმართულებები იყო მეთევზეობა, მესაქონლეობა, ხე-ტყის დამუშავება და ნავთობ-მრეწველობა.

ადვოკატურა განთავსებულ იყო სასამართლოსა და პროკურატურის საერთო ორსართულიან შენობის პირველ სართულზე. კაბინეტი გვექონდა ნორმალური და იქვე დავინწყე ცხოვრებაც. ერთად-ერთი წამყვანი ადვოკატი, რომელსაც ოდეზლაც ემუშავა ლეონიდ ბრეჟნევიტან და გამოირჩეოდა მაღალი პროფესიონალიზმით, – იყო გალოთებული და კვირაობით არ გამოდიოდა სამსახურში.

არ გამაჩნდა საადვოკატო საქმიანობის არანაირი გამოცდილება და ვმოქმედები შინაგანი რწმენით. არც კი მქონდა ოცი დღე ნამსახურევი, რომ მოსამართლეებმა (იქ იყო ორი მოსამართლე) დამინახეს რა, – რაც ვიყავი, თვითონვე გადამიყვანეს რაიონულ პროკურატურის გამომძიებლად. ჩემამდე იქ არსებული გამომძიებელი კი, რომელიც კარგი სპეციალისტი ყოფილა, – გადაეყვანათ სხვაგან. მათ ჩემს გარდა სხვა გამომძიებელი არ ყავდათ.

პროკურატურაში გამეფებული იყო ქაოსი, პროკურორი იყო გალოთებული და იგიც კვირაობით არ გამოდიოდა სამსახურში, მის მაგივრად კი მისი, ასევე გალოთებული მეუღლე მოდიოდა ხოლმე პროკურატურაში და იგი ურტყამდა ბეჭდებს

გამომძიებლებს საბრალდებო დასკვნებზე. პროკურორის თანაშემწე, რომელიც ეროვნებით ოსი იყო, ასევე იყო ლოთი, მაგრამ არ იმჩნევდა, დაღევდა თუ არა ჩაიკეტებოდა კაბინეტში და არ გამოდიოდა, ვიდრე არ გამოფხიზლდებოდა. ლოთობდა კანცელიარიის გამგეც, მაგრამ არა სამსახურში, ეტყობა სახლში სვამდა. იგი ასრულებდა მემანქანის მოვალეობასაც და ეტყობოდა რომ იყო დამსმენი ზედა ინსტანციებში.

დამახვედრეს 25 უძძიმესი სისხლის სამართლის საქმე, რომელთა მიმართ რა მომემოქმედა, – წარმოდგენა არ მქონდა, არც ჭკუის დამრიგებელი მყავდა ვინმე. პროკურორის თანაშემწე დაინტერესებული იყო ჩამვარდნოდა საქმე, რათა ჩემს ფონზე თავად კარგად გამოჩენილიყო. ამიტომაც მასთან მიკითხვებს აზრი არ ჰქონდა და არც იგი მიჩვენებდა პირს.

ჩემი ყოფილი უფროსი ადვოკატი კი მირჩევდა დახმარებისათვის მიმემართა ტიუმენის ოლქის პროკურორისათვის, მაგრამ ვიუკადრისე, ვიფიქრე, რას იტყვიან მეთქი, ჯერ არ დაუნყია მუშაობა და უკვე დახმარებას ითხოვსო. ვიფიქრე, რა მდგომარეობაშიც ვიმყოფები მათთვის ისედაც ცხადი იქნება და თუ ჩათვლიან საჭიროდ, – თავად დამეხმარებიან. სამწუხაროდ არავინ დამეხმარება და აღნიშნულ საქმეებს შევალეი ჯანმრთელობა.

სახელმძღვანელოდ გამოვიყენე პროცესუალური დოკუმენტების ნიმუშების წიგნი და ძველი საქმეები, მათ მიხედვით დავიწყე თითოეული საქმის წარმართვა. კაბინეტშივე მეძინა და ხშირად გათენებამდე ვმუშაობდი. ვეუბნებოდი ხოლმე ჩემს თავს, „გინდოდა გამომძიებლად მუშაობა და ესეც შენი გამომძიებლობა, ეხლა ჭიმე ჭაპანი“!

რუსული ენა არ ვიცოდი კარგად და ამის გამო ერთი და იმავე ტექსტს რამდენჯერმე უბრუნდებოდი, ვიდრე დავიყვანდი კონდიციამდე. ჩემს საბუთებს არ ვაბეჭდინებდი მდივანს, რადგან იგი შავ ნაწერებს აღარ მიბრუნებდა, და სავარაუდოდ უგზავნიდა მათ ზედა ინსტანციებს, ჩემს სამხილად, ვითომც

რომ ვიყავი რუსულის სათანადოდ არ მცოდნე. ამიტომაც დავინყე მევე ბეჭდვა.

კანცელარიის გამგესაც არ უნდოდა ჩემი გამოჩენა, რამეთუ „უძალლო ქვეყანაში მასაც თავი პროკურორად მიაჩნდა“.

სანოლად მქონდა ორ ტაბურეტკაზე გადებული საიდლანაც ჩამოხსნილი პოლირებული კარები, რომლიდანაც თითქმის ყოველ დამე მივარდებოდა ლეიბი, ისე რომ ნორმალური ძილიც არ მქონდა, ასე ვიყავი მთელი წლის განმავლობაში. საქმეს ართულებდა ის გარემოებაც, რომ კაბინეტი მქონდა პირველ სართულზე და თავისუფლად ამოდიოდა სარდაფში შესული ყინულოვანი ჰაერი. სასამართლოს გააჩნდა ორი სასტუმრო ოთახი, რომლებიც თავისუფლები იყვნენ, მაგრამ მათში მე არ შემეძვეს, თუმცა არც მითხოვია, თავი არ მოვაბეზრო მეთქი.

სამ-ოთხ თვეშიც დაგვინიშნეს ახალი პროკურორი, – იური ბედერინი, კაცი უაღრესად დახვეწილი და მცოდნე, მაგრამ ეროვნებით ებრაელი, რომელიც ორი წლით ჩემზე უმცროსი იყო. მისი მოსვლით საკმაოდ გამეზარდა საქმიანობა, თუმცა არც მისი გაზრდილი მოთხოვნების შემშინებია.

სისტემატურად, დღე-ღამეში ჩემმა არა ნაკლებ 18 საათიანმა შრომამ, გამოიწვია ჩემი ფსიქიკური გადატვირთვა და დამემართა „ობლეტარული ენდარტერიტი“, რაც ორ-სამ წელში მთავრდება იმით, რომ დაავადებულს ჯერ აჭრიან ქვედა კიდურებს, მერე, – ზედას, და კუნძად დარჩენილი ადამიანიც მალევე კვდება. დაავადება შეუქცევადია. აღნიშნულის გამო დამენყო ქავილი ფეხის თითებიდან ბარძაყებამდე, – გეგონება ჭიანჭველა მეხვია. ფეხებმა მიიღეს სპილოს ძვლის შეფერილობა და საკმაოდ გამიცივდა. სისხლის მიმოქცევა მთლიანად დამერღვა. ექიმებმა მიჩრჩის დაუყოვნებლივ დამეტოვა ციმბირი და დავბრუნებულიყავი მშობლიურ საქართველოში, წინააღმდეგ შემთხვევაში გარდაუვალი იყო ხსენებული შედეგი.

ასეთი განაჩენი ჩემთვის მიუღებელი აღმოჩნდა და დაავადების გასანეიტრალებლად დაუყოვნებლივ დავინყე ყოველ

დილით ექვსს საათზე ადგომა, უკვე ზამთრის პერიოდში, გავდიოდი ტაიგაში და დავრბოდი იქ სამ-ოთხ კილომეტრს. შემდეგ, ვბრუნდებოდი პროკურატურაში, და 15-20 წუთის განმავლობაში ვვარჯიშობდი. მერე, დედიშობილა ფეხებით ვდგებოდი ყინულოვანი წყლით სავსე ტაშტში, რაც დაუშვებელი იყო და თავიდან ფეხის თითებამდე, განითლებამდე ვისრესდი ტილოთი. ამან გამოიწვია ის, რომ სიარული კი არა, უკვე ფრენა მინდოდა, თუმცა ვერ განვიკურნე, „ვალინკებშიც“ კი ვგრძნობდი მაგიდასთან მჯდომი კარის გალების შემთხვევაში თუ როგორ შემოდოდა ოთახში ჰაერი. ჩემი აქტიურობით შეიძლება ითქვას შევაჩერე ავადმყოფობა! მთლიანი გამოჯამთელობისათვის კი საჭირო იყო თბილ გარემოში ცხოვრება და ფსიქიკური დატვირთვისაგან განთავისუფლება.

... და მიუხედავად ყოველივე ამისა ვიყავი მონა ჩემი სინდისის და ერთგული მსახური ვალდებულების, არ მიფიქრია უკანონოდ სამუშაოს მოცულობის შემცირებაზე და არც ამ მხრივ გამომიჩენია ეშმაკობა. მთლიანად ვიყავი მინდობილი ვითარებაზე. შეიტყო რა ჩემი თავდადებული შრომის შესახებ ხანტი-მანსიისკის ავტონომიური ოლქის პროკურორმა პოდკორიტოვმა, იგი ხშირად მირეკავდა ხოლმე და მავალდებულებდა გამოსასვლელ დღეებში გავსულიყავი ბუნებაში და დამესვენა.

ჩემი საქმისადმი უღალატო და შრომის მოყვარეობის აშკარა დადასტურებაა შემდეგი: ერთხელ, უკვე ზამთრის პირას, როდესაც მდინარე ობზე, დაბა სერგინოსა და რაიცენტრ ოქტომბერს შორის ნავიგაცია წყდებოდა, ქ. ნიაგანის ერთ-ერთი ტრესტის მომარაგებელსა და პროფკომიტეტის თავჯდომარეს სერგინოში დაექირავათ მოტორიანი ნავი მძლოლით და გადმოსულიყვნენ დაბა ოქტომბერში. უკან დაბრუნებისას, კონკრეტულად კი, რა მოხდა მათ შორის, ძნელი სათქმელია, მაგრამ ფაქტია, რომ ძალღონით სავსე მენავე ობის მიუდგომელ ადგილას, გარეგნული ნიშნების გარეშე გარდაცვლილი აღმოჩნდა, რის შესახებაც მოგვიანებით გვაცნობეს და უკვე

შეუძლებელი იყო შემთხვევის ადგილზე გასვლა.

ამ მენავის გაკვეთას დავესწარი და ვნახე, რომ მას თხემის არეში აღენიშნებოდა ხელის გულის სიგანის ოდენა სისხლჩაქცევა, სავარაუდოდ ნიჩბის დარტყმისგან.

აღნიშნულის თაობაზე მოვახსენე პროკურორ ბედერინს და უთხარი, რომ ვაპირებ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრას, თქო, რაზედაც განმიცხადა, „არც კი გაიფიქრო“, რამეთუ შემთხვევის ადგილზე ვერ გავიდოდით, ნავიგაცია უკვე იყო შეწყვეტილი, ვერ მოვნახავდით მონშეებს და გაუხსნელი დაგვრჩებოდა საქმე. დრო იყო გასული, არიალი კი თოვლით დაფარილი. ობის სიგანე იმ ადგილს ორ კილომეტრს აღემატებოდა, ნახევროდ დაფარული ყინულით და ძალიან რთული ვითარება იყო შექმნილი.

მიუხედავად პროკურორის პოზიციისა ამ ფაქტთან დაკავშირებით მე მაინც ავლძარი საქმე, მაგრამ პროკურორმა გამიუქმა თავისი დადგენილებით, რასაც შემეძლო ამოვფარებიყავი და ეს საქმე ამით დამთავრდებოდა. მაგრამ არა, მე იგი გაუსაჩივრე ტიუმენის ოლქის პროკურორთან და მან დამიჭირა მხარი. ჩემი შეგნებიდან გამომდინარე სხვანაირად არ შემეძლო, გარდაცვლილის ფეხმძიმე მეუღლე და დედა მოდიოდნენ ხოლმე ჩემთან და როგორც ღმერთს, ტირილით ისე მევედრებოდნენ, როგორმე გამომეძია საქმე. ვგრძნობდი, რომ ჩემს გარდა მას ვერავინ დაადგამდა თავს, გადავდე ჩემი ჯანმრთელობის მძიმე მდგომარეობა გვერდზე, და შეუდექი მის გამოძიებასაც.

ოლქის პროკურორის მხარდაჭერის გამო პროკურორმა ბედერინმა მომილოცა წარმატებაა და თან გამაფთხილა, „თუ ამ საქმეს ვერ გაგიხსნი, – გადაგაყოლებ და ამით დაგიმთავრდება საგამოძიებო პრაქტიკა-ო“!

ქ. ტიუმენიდან საჩივრის პასუხის მიღებამდე გასული იყო ორი თვე და ამ ხნის განმავლობაში არანაირ საგამოძიებო მოქმედება არ მიწარმოებია, და ახლა უკვე აღძრულ საქმეზე საგამოძიებო მოქმედებების ჩასატარებლად გადავწყვიტე

ქ. ნიაგანში წასვლა. როდესაც სერგინოში, სადაც ხდებოდა მატარებლების ფორმირება, ავედი ვაგონში და ჩემს ადგილზე დავჯექი. ვაგონი იყო, ე. წ. „პლაცკარტის“ ტიპის, დავინახე, რომ იქვე გვერდით ფანჯრის წინ, მაგიდის იქით-აქეთ მჯდომი ორი მოქალაქე ამ მკვლელობის თაობაზე საუბრობს. მე მაშვე ვცქვიტე ყურები და მთელი ყურადღება გადავიტანე მათ საუბარზე. მერე, როდესაც ვნახე, რომ საქმისათვის მნიშვნელოვან გარემოებებს შეეხნენ, ამოვიღე მოწმის დაკითხვის ბლანკები და მათი მონათხრობის მიხედვით დავინწყე მათში ცალკე-ცალკე ჩანწერების გაკეთება, ისე რომ არ მიმიქცევია მათი ყურადღება. ხოლო როდესაც ვაგონი ხალხით შეივსო და დაიძრა, ერთ-ერთი მათგანი ტუალეტისკენ წავიდა, გამოვედევნე მეც. როდესაც იგი გამოვიდა ტუალეტიდან, წარვედგინე ვინც ვიყავი და ვთხოვე გამომყოლოდა გამცილებლის კუპეში. იქ მას წარუდგინე მოწმის ოქმში დაფიქსირებული მისი ნაამბობი, რაც დამიდასტურა, გავაფრთხილე ცრუ ჩვენების მიცემაზე პასუხისმგებლობის შესახებ, დამატებით კიდევ დავკითხე და ხელი მოვანერინე. ასევე მოვექეცი მის ამხანაგსაც. მოვიპოვე შესანიშნავი მტკიცებულებანი.

მათი ჩვენების მიხედვით ფაქტობრივად დანაშაული უკვე იყო გახსნილი. როგორც ჩანს, ვიდრე ტიუმენიდან მივიღებდი საჩივრის პასუხს, რა დროსაც არ ვასრულებდი არანაირ საგამოძიებო მოქმედებებს, ბოროტმოქმედებს ეგონათ, თითქოსდა ამ საქმეზე გამოძიებას ჩაექნია ხელი, და მათაც საქმის გარემოებათა შესახებ თანდითანობით ეყბუდათ ნაცნობ-მეგობრებში, რომელთა წრეშიც ეს პირები შედიოდნენ.

მანამდე ისინი ორჯერ მყავდა გამოკითხული, მათ ერთმანეთში პირი ჰქონდათ შეკრული და რაიმე ღირებულ ინფორმაციას ვერ ვღებულობდი.

როდესაც მატარებელი უახლოვდებოდა ქ. ნიაგანს, ხსენებულ პირებს ვთხოვე, რომ გადაეცათ ვოლკოვისათვის, ვოლკოვი იყო ძირითადი დამნაშავე, რომ „ხვალ დილის 10 საათზე

ველოდები მილიციის განყოფილებაში“! მეორე დღით, როდესაც მივედი მილიციის განყოფილებაში, სადაც უკვე კარგად მიცნობდნენ, დანახვისთანავე სამძებროს უფროსმა ინსპექტორმა ბურვეცევმა პატაკით მომმართა, „ამხანაგო გამომძიებლო ქალაქში გვამია“! როდესაც ვკითხე „თუ რა გვამი“? მიპასუხა, – „ვოლკოვის“. იგი გადაესვენათ მორგში. ნავედი და ვინახულე, მას შუბლის არეში აღენიშნებოდა დარტყმის ნაკვალევი. როგორც შემდგომ გაირკვა, ჩემი სიტყვების „გადაცემის“ შემდეგ, მას დამართიყო ინფარქტი „ზილის“ მარკის თვითმცლელის კაბინაში, რომელზეც გადაეყვანა ხელმძღვანელობას დანაშაულის შემდეგ. სავარაუდოდ შუბლი დაერტყა სიჩქარის ბერკეტზე.

როდესაც მოვიპოვე სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა, მას შემდეგ გამოვიძახე მეორე „თანამონაწილე“ და დავაყენე გარდაცვლილს თავზე. უთხარი, „ხომ ხედავ იგი ცოცხალი აღარ არის, საქმის გარემოებები ჩვენთვის ცნობილია და გირჩევ მომცე აღიარებითი ჩვენება“, თუ არ გინდა მეტად გაირთულო საქმე! მან მომცა ობიექტური ჩვენება, თუმცა მის ქმედებაში დანაშაულის შეუტყობინებლობა იკვეთებოდა.

მას შემდეგ ტელეფონით დაუკავშირდი პროკურორ ბედერინს და მოვახსენე რაც მოხდა, რაზედაც მიპასუხა, რომ „ბედმა გამილიმა“!

ჩემს თავდადებულ შრომასა და პრინციპულობასთან დაკავშირებით მოვიყვან კიდევ ერთ მაგალითს. 1981 წ-ის ახალი წლის მეოთხე დღეს, იმავე ნიაგანში, შემთხვევის ადგილზე გავედით მე, მილიციის სამმართველოს უფროსის მოადგილე ოპერატიულ დარგში და რაიონის პროკურორი. მსგავსი შემადგენლობით არასოდეს გავსულვართ შემთხვევის ადგილზე, რამეთუ პროკურორს ყოველთვის ჩემი იმედი ჰქონდა. კონკრეტულად, რა მოხდა მაშინ, ესენი არაფერს მეუბნებიან, თუმცა ოთხი დღის წინათ მილიციელებს მილიციის განყოფილებაში მოეკლათ ცემით ციხიდან ახლად გამოსული კრიმინა-

ლი, რომელსაც თურმე აიძულებდნენ ქალაქის დატოვებას და როგორ გამოსულიყვნენ შექმნილი ვითარებიდან წარმოდგენა არ ჰქონდათ, საზოგადოებას კი უკვე შეეტყო.

მილიციელებს შეექმნათ ვერსია, თითქოსდა შემთხვევით უბნის ინსპექტორი დაჯახებიყო მას თავის ავტომანქანა „უაზით“. მკვლელობის შემდეგ მილიციელებს მილიციის შენობიდან გადაეტანათ გვამი ხსენებული მანქანით და მისივე სახლისკენ მიმავალ ბილიკზე, თავით სახლისკენ დაეგდოთ.

ამ დროს, როდესაც უკვე გამოვცხადდით ადგილზე, არ მაჩვენეს პირველადი მასალები, რომ გამეგო, თუ რასთან გვეკონდა საქმე და მაკითხებინებდნენ, თუ ამას დაკითხვა ერქვა, უკვე მილიციის უფროსის მოადგილის მიერ დაკვალიანებულ და „ფილტრში“ გატარებულ პირებს, რომელთა შორის ძირითადად მილიციელები და მათი აგენტური პერსონალი ფიგურირებდა. პროკურორისა და იმ მილიციის უფროსის მოადგილის აზრით მე მათ ბრმად უნდა დავყოლოდი და საქმე ავტოავარიის კვალიფიკაციით უნდა წარმემართა.

როდესაც მივხვდი, რომ საქმე მქონდა სულ სხვა გარემოებასთან, პროკურორს ვთხოვე გამოძიება მენარმოებინა დამოუკიდებლევ, მილიციის უფროსის მონაწილეობის გარეშე, რაზედაც იგი ამიშარდა, ხოლო მილიციის უფროსის მოადგილე მთლა გადაირია. ამასთან დაკავშირებით ლამის მე და მან ერთმანეთს დედა ვაგინეთ. საბოლოო ჯამში მე გავიმარჯვე, პროკურორმა ჩემი მხარე დაიჭირა და დამოუკიდებლად დავინყე გამოძიება. პროკურორი და მოადგილე კი დაბრუნდნენ რაიცენტრში.

მივიღე რა ყველა მასალა ხელზე, ხალხის დასაკითხად მილიციის შენობიდან გადავბარგდი ქალაქის კულტურის სახლში და იქიდან მოსახლეობას რადიოთი მივმართე, „თუ ვინმე იყო საქმის კურსში მომხდართან დაკავშირებით მოსულიყვნენ ჩვენთან, სადაც არ იყვნენ მილიციის თანამშრომლები და თავისუფლად შეეძლოთ მოეცათ ჩვენება“.

შედეგმაც არ დააყოვნა, მომანყდა ხალხი და მივიღე მილიციის მამხილებელი ჩვენებები, თუმცა მათი გამაგრების მიზნით საჭირო იყო რიგი ექსპერტიზების ჩატარება. შესაბამისად ამოვიღე მილიციის „უაზის“ ჩიხოლები, გარდაცვლილის ტანსაცმელი, სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა და ტიუმენში დავნიშნე ფიზიკო-ტექნიკური ექსპერტიზა სიკვდილის დადგომის მექანიზმის შესახებ. ექსპერტიზამ დაადგინა, რომ სიკვდილი დამდგარი იყო არა ავტო-სატრანსპორტო შემთხვევის შედეგად, არამედ ბლაგვი საგნის, როგორც შეიძლება იყოს ფეხი, – ზემოქმედების შედეგად.

მოკლეთ, ამ საქმეზე გამოძიება გაინელა დროში და როგორც კი ექსპერტიზის დასკვნა მოვიდა პროკურატურაში, ჯერ მე არ გამაცნეს, პროკურორმა ბედერინმა გამიშვა შვებულებაში და წამოვედი საქართველოში. ხოლო როდესაც დავბრუნდი უკან, პროკურორმა გამიმხილა, რომ ექსპერტიზის დასკვნით ჩემი ვერსია განმტკიცდა და კვლავ გამარჯვება მომილოცა, თან გადმომცა ტიუმენის ოლქის პროკურორის ბრძანება ჩემი ხანტი-მანსიისკის საქალაქო პროკურატურის უმფროს გამომძიებლად გადაყვანის შესახებ. შემდეგ რა უყვეს ამ საქმეს, ჩემთვის უცნობია!

ვიდრე ხანტი-მანსიისკის ისტორიის თხრობას დავიწყებდე მინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო კიდევ ერთ საქმეზე, რომელიც ადასტურებს ოქტომბრის რაიონში ჩემი სიკვდილ-სიცოცხლის ზღვარზე სიარულს, ნიშნად საგამომძიებლო საქმიანობისადმი დიდი სიყვარულისა!

1981 წ-ის თებერვალში, რაიცენტრიდან სადღაც, ორას კილომეტრზე მდებარე სოფელში მომხდარიყო მკვლელობა, ქმარს მოეკლა ცოლი. შემთხვევის ადგილზე გასასვლელად გავემართეთ მე და ერთი უბნის ინსპექტორი სამხიდიანი ავტომანქანა „ზილით“. გზად, სადღაც ტაიგაში გავიჭედეთ თოვლში, ადგილი ჰქონდა უგზოობას, არანაირი მოძრაობა არ იყო. ყინვა იყო არა ნაკლებ მინუს 40 გრადუსი. შემთხვევითი გამომვლელის

ლოდინში მძღოლთან ერთად ვისხედით ავტომანქანის კაბინაში, როდესაც შემოგვევლია ბენზინი და გამოირთო მოტორი, ყინვაში თანდითანობით შემოგვეპარა ძილი, ალბათ დავიღუპებოდით. აი მაშინ მოგვადგა „ბეტეერი“, ჩვენს საძებნელად გამოგზავნათ. მან მიგვათრია იმ სოფლამდე, სადაც მკვლელობა მოხდა, თუ იგი არა, ალბათ დავიღუპებოდით. იმ სოფელში არც კი მქონდა 2-3 საათი ნამუშავებული, რომ ვილაც მოვიდა ჩემთან და მითხრა, „ვერტმფრენი მიფრინავს დაბა ოქტომბერში, თუ ეხლა არ გაყევით მას, მთელი კვირა მოგიწევთ აქ ყოფნა-ო“. თურმე კვირაში ერთხელ მოფრინავს ვერტმფრენი და ამ სოფლიდან რაიცენტრში გადააქვს გაყინული თევზი. იძულებული გავხდით გავყოლოდი მას, იქ დარჩენილ უბნის ინსპექტორს კი დავავალე დაემთავრა ვილაცების გამოკითხვა.

როდესაც ვერტმფრენში ავედი, რომელიც დატვირთული იყო გაყინული თევზით, ვნახე, რომ მას შიდა გარსი, – „ობში-ვკა“ არ გააჩნდა და გარე სივრციდან გამიჯნული იყო მხოლოდ თხელი თუნუქის ფურცლით, მფრინავთა კაბინა კი, – ჰერმეტიკული ტიხრით იყო საიმედოდ გამიჯნული. თევზი ეყარა გორასავით, ირგვლივ არანაირი სკამი, დავდე ამ გაყინულ თევზებზე მკვლელობის მასალით გატენილი ჩემი „დიპლომატი“ და ზედ დავაჯექი მას. ასე დავინწყე მგზავრობა. ჩემს გარდა ვერტმფრენში სხვა მგზავრი არავინ არ იყო. რამდენი ვიფრინეთ დაბა ოქტომბრამდე ვერ გეტყვით, მაგრამ ფაქტია, რომ როგორც კი ვერტმფრენი აიჭრა ცაში და დაიწყო გარკვეულ სიმაღლეზე ჰორიზონტალური ფრენა, მე თანდითანობით სიცივემ ამიტანა და მალევეც ჭიპქვემით ველარ ვგრძნობდი სხეულს, დიახ, ჭიპქვემით ველარ ვგრძნობდი სხეულს, ჩქმეტაზეც კი აღარ მქონდა რეაგირება!

როდესაც დავემვით რაიცენტრის აეროპორტში, რომელიც მდინარე ობის მარცხენა სანაპიროზე მდებარეობს, თვით რაიცენტრი კი, – მარჯვენა ნაპირზეა, – ვერტმფრენიდან გამოსულს გარეთ არსებული 40 გრადუსიანი ყინვა სითბოდ

მომეჩვენა. რამდენი იყო მაღლა ცაში ფრენისას, – ჩემთვის უცნობია, მაგრამ იქნებოდა არა ნაკლებ მინუს 60 გრადუსი. აეროპორტიდან არ მოვიწადინე შემოვლითი გზით რაიცენტრში დაბრუნება, რაც შესაძლებელი იყო ავტობუსით, რამეთუ მეშინოდა ყინულზე გავლის, არ ჩავარდნილიყო წყალში და გადავწყვიტე მოკლეზე ფეხით გადავსულიყავი პირდაპირ გაყინულ ობზე, რომლის მეორე მხარეზეც იყო აბანო საუნით და მინდოდა რაც შეიძლება მალე მივსულიყავი იქ. გადასასვლელიც გაკვალილ იყო საცალფეხო ბილიკით, თუმცა მასზე არავინ დადიოდა. მდინარის სიგანე არანაკლებ 2-3 კილომეტრია. აბანოდან კი პროკურატურა არც თუ შორს იყო.

როგორც კი შევედი გაყინულ მდინარეზე, ნაპირიდან არც კი მქონდა 200-300 მეტრი გავლილი, რომ ვიგრძენი საშინელი გამჭოლი ცივი ნიავის ძალა. ყინვა, აქაც, ისე როგორც არტემოვსკში პერმიდან დაბრუნებისას, – ძვალსა და რბილში მატანდა, და რაც ღრმად შევდიოდი მდინარეზე, უფრო და უფრო ძლიერდებოდა იგი. გვერდით არავინ მახლდა, გამომივიდა თავის გამოდება, უკან დაბრუნებაც ვიუკადრისე და ასე გავაგრძელე გზა! ამ შემთხვევაშიც, ისე როგორც მაშინ, იძულებული გავხდი ილღიებში ხელებ ამოჩრილი, რომ არ გამყენიყო, წრიული მოძრაობებით მევლო წინ, თუმცა მაშინდელისგან განსხვავებით ბარგი, ანუ მკვლელობის მასალებით გატენილი დიპლომატი, – ფეხის ნაკვრებით გამოვიტანე მეორე ნაპირზე.

როდესაც გადავედი მეორე ნაპირზე, ძლივას მივალწიე აბანომდე და ორი საათის განმავლობაში არ გამოვსულვარ იქიდან. მერე მივედი რა კაბინეტში, რომელსაც ბინადაც ვიყენებდი, ავადულე ორ ლიტრამდე ჩაი, დაუმატე ერთი ბოთლი კონიაკი და ნახევარი კილო სუფთა თაფლი, დავლიე და ორი დღე და ღამის განმავლობაში არ ავდგომილვარ სანოლიდან, ასე მოვიტყვი სული!

დაბა ოქტომბერში ერთი წლის განმავლობაში მუშაობის მანძილზე არა ერთხელ ვიყავი მსგავს სიტუაციაში, რასაც

ართულებდა ის გარემოებაც, რომ თბილი ტანსაცმლით არ ვიყავი უზრუნველყოფილი და არც ვთხოვდი ხელმძღვანელობას იმ მიზეზით, რომ განთავისუფლებისათვის არ მიმეცა მათთვის მიზეზი, თანაც არ მქონდა გამოცდილება ამ მხარეში ცხოვრების!

– ხანტი-მანსისკში

ქალაქი ხანტი-მანსისკი მდებარეობს ობისა და ირტიშის შესართავთან შემალლებულ ადგილზე, რომელიც ჩაფლილია ტაიგაში. ქალაქის პროკურატურა განთავსებული იყო ქალაქის ცენტრში არსებულ ხის ორსართულიან შენობაში, სადაც ასევე მდებარეობდა ავტონომიური ოლქის პროკურატურა და სასამართლო. დასაქმებული იყო მათში გამოცდილი იურისტები და შეიძლება მათგან ბევრი რამის სწავლა.

მეც ამავე შენობაში საცხოვრებლად მომცეს კრიმენალისტიკის კაბინეტი და ცოლშვილით შევსახლდი მასში. ისინი დაბა ოქტომბერში არ მყავდა და საქართველოდან ჩამოვიყვანე მოგვიანებით, იმ ხანად უკვე მყავდა მცირე წლოვანი ქალ-ვაჟი, – ლია და გია. სამუშაო კაბინეტიც დამახვედრეს ნორმალური, ორმაგი კარებით, წინ და უკან ხმის გაუმტარი მასალით განყოფილი, გინდა შიგ თოფი გაგესროლა დერეფანში არ გამოვიდოდა ხმა.

ჯერ არც კი ვიყავი შესახლებული ამ კაბინეტში, რომ უბრალოდ შესულს, პროკურორის ახლად დანიშნულმა მოდგილემ ელენჩუკმა, რომელსაც მანამდე ამ კაბინეტში ემუშავა გამომძიებლად მკითხა, – ხომ არ მინახავს სადმე მისი რალაც ნივთი, რომელიც მართლა არ მქონდა ნანახი და უპასუხე, რომ არ დამინახავს! მას ეგონა თითქოსდა მე იგი დაუმაღე და ამაზე განაწყენებულმა იმ თავითვე ჩემზე ღვარძლი ჩაიდო, და გადამემტერა, რაც გამოავლინა მოგვიანებით!

აქაც მელოდა თავაუღებელი შრომა და უმძიმესი დანაშაულებების გამოძიება, ძირითადად ვიძიებდი მკვლელობებს,

გაუპატიურებებსა და განსაკუთრებით დიდი ოდენობით სახელმწიფო ქონების დატაცებას. ერთხანს ვიყავი ჩართული რუსეთის ფედერაციული პროკურატურის საგამოძიებო ჯგუფშიც, რომელიც სკკპ პოლიტბიუროს ნევრ გეიდარ ალიევის მეთვალყურეობის ქვეშ იძიებდა ულიანოვსკში მომხდარ სამდინარესატრანსპორტო შემთხვევას, რა დროსაც ტურისტულ ხომალდ „ალექსანდრე სუვოროვზე“ დაიღუპა 270 ადამიანი. მაშინ რუსეთის ფედერალურ პროკურატურას სურდა ჩემი საგამოძიებო ნაწილში გადაყვანაც, მაგრამ ტიუმენის ოლქის პროკურორმა არ დაანება ჩემი თავი.

1982-1983 წლებში დავამთავრე სკკპ ტიუმენის საოლქო კომიტეტთან არსებული მარქსიზმ-ლენინიზმის უნივერსიტეტის პოლიტ ეკონომიის ფაკულტეტი და მივიღე უმაღლესი პოლიტიკური განათლება.

არ ჩამოვთვლი კონკრეტული საქმეების საგამოძიებო ისტორიებს, ავლნიშნავ მხოლოდ ერთს, რომელმაც გადაწყვიტა ჩემი იქ ცხოვრების ბედი. კერძოდ, 1983 წ-ის გაზაფხულზე სეზონურ სამუშაოებზე ჩამოსულ ჩეჩნებისა და ოსების სამშენებლო ბრიგადებს შორის მომხდარ ჩხუბზე აღძრულ საქმეს, რა დროსაც დაიღუპა ოსების მხრიდან ერთი და დაიჭრა ერთი. დაღუპულის დედა კი აღმოჩნდა სოციალისტური შრომის გმირი, რაც ჩემთვის შემდგომ გახდა ცნობილი.

ამ საქმესთან დაკავშირებით დავაპატიმრე ორი ჩეჩენი, – მედოვი აბოიაზიტი და მედოვი მაგომედი. მკვლელის, – აბოიაზიტის მამას ემუშავა მანგიშლაკის ნავსადგურში რესტორნის დირექტორად და როგორც აღმოჩნდა ფული ჰქონდა ნაშოვნი. იგი ჩამოვიდა ხანტი-მანსიისკში შვილის დასახმარებლად და დაინყო შუამავლის ძებნა ჩემთვის ქრთამის გადმოსაცემად. როდესაც ვერავინ ვერ მონახა და ვერც მონახავდა, მაშინ თავად შემოვიდა ჩემთან კაბინეტში ვებერთელა სამეურნეო ჩანთით ხელში, „პროვიზონკებს“ რომ ვეძახდით, გატენილი ფულით, დამიდო იგი მაგიდაზე, და მითხრა, „შვილო, აქ ცოტა ფული

არ არის როგორმე დაეხმარე ჩემს შვილს“, და გაემართა გასასვლელი კარებისაკენ, სხვა არანაირი სიტყვა არ დასცდენია.

მე მას მაშვეთივე ვთხოვე აელო ჩანთა და გასულიყო გარეთ, რაზედაც არ მომაქცია ყურადღება და გააგრძელა კარებისკენ სვლა. მე წამოვხტი მაშვე სკამიდან, გადაუჭერი გზა და უკვე მკაცრი ტონით მოვთხოვე, „თუ არ გინდა შვილთან ერთად აღმოჩნდე საკანში, – სასწრაფოდ გაიტანე მეთქი ჩანთა აქედან!“ მას შემდეგ მან ინება, აილო იგი და გავიდა დერეფანში, რომელსაც თან გავყევი, და კარებიდან გავიხედე თუ რა ხდებოდა დერეფანში. იქ ირეოდა უცხო ხალხი, როგორც შემდგომ გაირკვა უშიშროების ხალხი ყოფილიყო. როდესაც იგი გავიდა დერეფნიდან, ეს ხალხიც მასთან ერთად თანდითანობით გაიწურა გარეთ. იმ კაცის კაბინეტიდან ჩანთის გარეშე გასვლის შემთხვევაში, ცხადია დამაპატიმრებდნენ, მაგრამ ეს არ მოხდა, ყველაფერმა ჩაიარა ხმაურის გარეშე. ცხადია ამ ოპერაციის შესახებ შეიძლება საქმის კურსში ყოფილიყო ხელმძღვანელობა, ან სულაც არა.

ახლა თუ ვინმე იტყვის, თუ რატომ არ დავაპატიმრე ის კაცი ქრთამის შემოთავაზებისთანავე, ჩემგან, როგორც კავკასიელისაგან, – უბრალოდ ეს ულამაზოდ გამოვიდოდა და თავი შევიკავე.

შემდგომ, ამ საქმეზე მაგომედს, ყოველგვარი ინტერესის გარეშე, ბრალდების ერთ-ერთი მუხლი, კერძოდ 206-ის 3-ენაწილი, – შეუცვალე 2-ე ნაწილით და ისე გადავეცი საბრალდებო დასკვნა დასამტკიცებლად უკვე პროკურორად დანიშნულ იელენჩუკს, რომელმაც დახედა რა საბრალდებო დასკვნის თავფურცელს, მაშვე თქვა, „თქვენ რა ფული აიღეთ“?! ე. ი. სცოდნია სპეცოპერაციის შესახებ. გაოგნებულმა ვკითხე, „რის ფული, რა ფულითქო, ასე ჩავთვალე საჭიროდ და შევცვალე ბრალდების კვალიფიკაცია, რის უფლებაც გამაჩნდა“!

ამის შემდეგ მან სასწრაფოდ გამომიშვა და თვითონ საქმიანად გაემართა ავტონომიური ოლქის პროკურორ პოდკორი-

ტოვთან, რომელმაც გადმომიყვანა ხანტი-მანსიისკში! მალევეც მან გამომიძახა თავისთან და მივედი, მას უკვე მოეწვია კოლეგია და იხილავდნენ ჩემს საქმეს.

იელენჩუკმა ამ საქმესთან დაკავშირებით კოლეგიას მოახსენა ათასი სისულელე. მას შემდეგ პოდკორიტოვმა მითხრა, „თავის მართლებისათვის მომიცია სამი წუთი და აბა რას იტყვიო“. ამ სამ წუთში რა უნდა მოგახსენოთ მეთქი, მივხვდი რომ იგიც მის მხარეზე იყო გადაბირებული და განვაცხადე, „გთხოვთ გამანთავისუფლოთ დაკავებული თანამდებობიდან და საქმეები გადააბაროთ ვისაც გნებავთ“. პოდკორიტოვმა მითხრა, „არა ბატონო, ჯერ დაამთავრებ საქმეს, როგორც დაიწყე და მერე ვილაპარაკებთ განთავისუფლებაზეო“! ამ დროს მისმა მოადგილემ, ვიქტორ ჩისტოვმა, რომელიც მართლა შესანიშნავი ადამიანი იყო და თან პარტორგანიზაციის მდივნიც გახლდათ, კოლეგიას მოუწოდა, „ამხანაგებო ნუ დაჩქარდებოდი, მთელი ტიუმენის ოლქში ყველაზე საუკეთესო სტატისტიკური მაჩვენებლები ალექსანდრეს გააჩნია, წინა წელს მან დამემთავრა 34 სისხლის სამართლის საქმე, ყველაფერი კარგად ავწონ-დავწონოთ და ისე მივიღოთ გადაწყვეტილებაო“.

ასე თუ ისე დამავალდებულეს ეს საქმე დამემთავრა იმავე მუხლებით, რომლებითაც დავიწყე გამოძიება.

კოლეგიის სხდომიდან მესამე დღეს ტიუმენის ოლქის პროკურატურიდან მოვიდა ტელეგრამა, რომ ჩემთვის გაეცნოთ პროკურორ იელენჩუკის მიერ ჩემს დასასჯელად მათთან გაგზავნილი საჩივრის ასლი და მის შესაბამისად დამეწერა ახსნა-განმარტება, რომელიც უნდა გაგზავნილიყო მათთან.

როდესაც გავეცანი ელენჩუკის ამ საჩივარს, – თმები ყალყზე დამიდგა, დაენერა ათასი სისულელე და ცილისწამება, რათა როგორმე გავეგდიყავი სამსახურიდან ტიუმენის ოლქის პროკურორს. ჩემი გაგდება კი უპირატესად იმიტომ სდომებია, რომ ჩემი იქ ყოფნის პირობებში კავკასიელებს თურმე ვეღარ სძალავენ ფულს. მანამდე კი ერთ ამბავში ყოფილან. აღნიშნუ-

ლის თაობაზე მითხრა, იქ, ქალაქის მილიციის სამმართველოში ობეხეს ინსპექტორად მომუშვე ბაქოელმა თათარმა.

მოკლეთ ელენჩუკის „საჩივარზე“ ახსნა-განმარტების დასაწერად სამი დღე ვიფიქრე, თუ რა დამენერა. მერე, როგორც იქნა ჩამოვყალიბდი და ერთი საშინელი პასუხი მოვამზადე, და ტიუმენს პროკურატურას გაუგზავნე თავადვე არა ჩვენი პროკურატურის კანცელარიით, არამედ ქალაქის ფოსტით. ისე რომ ელენჩუკი აზრზეც კი არ იყო თუ რა პასუხი გაუგზავნე ტიუმენს.

მის კვალობაზე, მომდევნო დღეებში მენვია მარტო კაბინეტში ტიუმენის ოლქის პროკურორის პირველი მოადგილე გენერალი არშავსკი. იგი ჩემთან შემოსვლამდე ყოფილიყო ქალაქისა და ავტონომიური ოლქის სასამართლოებში, სამართალ დამცავ ორგანოთა ხელმძღვანელებთან და ეკითხა მათთვის ჩემს შესახებ, ხომ არ ჰქონდათ რაიმე პრეტენზია და ყველას დადებითად დავეხასიათე, ცუდსაც რატო იტყოდნენ როდესაც ცუდად არ ვიქცეოდი.

როდესაც არშავსკი კაბინეტში შემოვიდა, არც კი მომსალმებია და ფეხზე მდგომმა ჯიქურ მკითხა: „ვიცნობ თუ არა მას?“ რაზედაც უპასუხე, – „რომ ვიცნობთ“. „კეთილი“, თქვა მან და მიბრძანა მაგიდაზე დამენყო ყველა საქმე, რაც კი სეიფში გამაჩნდა, და მეც დავალაგე. არშავსკიმ თითოეულ საქმეზე მკითხა, თუ რა მდგომარეობაში იყო, მქონდა თუ არა მათზე საგამოძიებო გეგმები, და რა პრობლემები გამაჩნდა? ყველაფერზე სათანადო პასუხი გავეცი, გეგმებიც წარუდგინე და მოვახსენე, რომ არანაირი პრობლემები არ მქონდა. ბევრი რამ უშუალოდ შეამონმა.

ამის შემდეგ არშავსკიმ თავად შეიხედა სეიფის კარადებში, ხომ არ დავტოვე რამ შიგ, რომ სრულად დარწმუნებულიყო ჩემს პატიოსნებაში, რამაც გამაკვირვა თავისი უნდობლობით. მერე დამალაგებინა ყველა საბუთი მაგიდაზე, რაც მის კარადებში მელაგა. მათ შესახებაც იგივე მკითხა და მათზეც დადე-

ბითი პასუხი გავეცი. ბოლოს აქაც შემიძინა კარადები, ხომ არაფერი დაუმაღე და მთელი ამ ხნის განმავლობაში იგი არ დამჯდარა სკამზე, და ფეხზე იდგა. ყოველივე ამის შემდეგ მითხრა, „თუ მოისურვებ სადმე გადასვლას, – სადაც გინდა იქ გადაგიყვან, თქვენს მიმართ არანაირი პრეტენზია არა გამაჩნია, იელენჩუკს კი გადაეცით, რომ „ნუ ატრაკებს“! ამ დროს იელენჩუკი ადგილზე არ იყო.

ჩემს შემდეგ ვისთან ისაუბრა არშავსკიმ წარმოდგენა არა მაქვს, მაგრამ ფაქტია, რომ მისი წასვლიდან რამდენიმე დღეში მოსკოვიდან მივიღე სსრკ გენერალური პროკურორის, – რეკუნკოვისაგან ბრძანება, მორიგი ჩინის, „2-ე კლასის იურისტის“ მონიჭების შესახებ და სამი თვით გამაგზავნეს ლენინგრადის სსრკ პროკურატურასთან არსებული გამომძიებელთა დახელოვნების ინსტიტუტში კვალიფიკაციის ასამაღლებლად.

გზად მიმავალმა ლენინგრადში ოჯახი ჩამოვიყვანე საქართველოში, რა დროსაც ვნახე რა, რომ ჩვენს სომხურ მოსახლეობას, ყველას, გადაეკეთა გვარ-ეროვნება ქართულად, „გაქართველებულიყვნენ“, მეც ვიხელთე დრო და სომხური გვარ-ეროვნება შევიცვალე ქართული გვარ-ეროვნებად, თუმცა არა ქოჩიაშვილად, რაც მოგვიანებით განვახორციელე, არამედ – ქოჩორაძედ, რადგან ამ გვარზე იყვნენ ჩვენები გადასულები, ამ ახალი გვარით ნავედი ლენინგრადში.

– ლენინგრადის გამომძიებელთა დახელოვნების ინსტიტუტში

ლენინგრადში მანამდე არ ვიყავი ნამყოფი. საცხოვრებლად გამამნესეს კოსტიუშკოს ქუჩაზე მდებარე ამავე ინსტიტუტის საერთო საცხოვრებელში, სამ ქართველთან ერთად მომიწია ერთ ბლოკში ცხოვრება. ერთი იყო გორის პროკურატურის უფროსი გამომძიებელი ნიკლაური, მეორე – ბორჯომის პროკურატურის გამომძიებელი სარალიძე, მესამე კი, – თელავის პროკურატურის უფროსი გამომძიებელი, – კრანაშვილი (მათი

სახელები აღარ მახსოვს).

თვით დახელოვნების ინსტიტუტი კი მდებარეობდა ლიტვი-ნის პროსპექტზე, სადაც დღეს სამართლის აკადემიაა. მის პროფესორ-მასწავლებელთა უმეტესობაც იყვნენ ებრაელები.

კურსებზე მიწვეული ვიყავით 400 გამოძიებელი, რომელ-თაგან ნახევარი იყო სოციალისტური ქვეყნებიდან. ლექციებს გვიკითხავდნენ მკვლევარების, გაუპატიურებისა და სამეურ-ნეო დანაშაულებების გამოძიების ახლებურ მეთოდებზე, რომელთა შესახებ ჯერ კიდევ არ იყო გამოცემული ლიტერა-ტურა.

მე მაინტერესებდა ცოდნის მიღება და ყველა ლექციას ვესწრებოდი, ჩემი თანამემამულეები კი, რომლებსაც უამრავი თანხა ჰქონდათ სახარჯოთ წამოღებული, ლექციებზე იშვია-თად თუ ჩნდებოდნენ და დღე და ღამ რესტორნებში დაიარე-ბოდნენ. მე, როგორც უფულო კაცი კი, მათ გაურბოდი, რათა უფულობის გამო არ შევრცხვნილიყავი. თავისუფალ დროს კი ვატარებდი თეატრსა და მუზეუმებში. ისინი მიხვდნენ რომ გვარ-ეროვნება მქონდა გადაკეთებული და ცოტა გაუცხოვე-ბა, გამოხედვაშივე შევატყე მათ ჩემგან დისტანცირება, თუმცა რაიმე გართულება არა გვქონია.

სამი თვის შემდეგ დაგვეწყო გამოცდები, გამოცდებს იბარებდა კომპიუტერი, კომპლექსური გამოცდები ჩავაბარე „ფრიადზე“, მათაც „მიიღეს ფრიადები“, მაგრამ არა ცოდნის, არამედ მეთოდისტიკის მოსყიდვის ნყალობით, რომელთაგა-ნაც შეიტყეს კოდები.

ამის შემდეგ მე დავბრუნდი ხანტი-მანსიისკში, მოსკო-ვზე გავლით, სადაც ვინახულე სსრკ-ს მეცნიერებათა აკადე-მიის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი, პროფესორი პისკუტინი, რომელიც შემდეგ გორბაჩოვის თანა-შემწე გახდა. მე მას გაუზიარე ჩემი შეხედულებები საერთო სამართლებრივი სისტემების მოწყობის შესახებ, რაც მოეწონა და მთხოვა მქონიყო მასთან კავშირი, მოსაზრების ცხოვრებაში

დანერგვის მიზნით, და დრო და დრო გამეწვლო მისკენ, თუმცა ჩემი ცხოვრება სამწუხაროდ სხვა გზით წარიმართა და ამის საშუალება აღარ მომეცა.

ხანტი – მანსიისკუი როდესაც ჩავედი ხელმძღვანელობამ რამდენიმე თანამდებობა შემომთავაზა, რომელთაგან ერთ-ერთი იყო იამალა-ნენეცკის ავტონომიური ოლქის პროკურორის თანამემნის, – სასჯელ-აღსრულების დაწესებულებებზე ზედამხედველობის დარგში და რატომღაც მე იგი ავირჩიე. გამოსამშვიდებლად პროკურატურის თანამშრომლებს ბუნებაში მოუწყე სუფრა, რა დროსაც რამდენიმე ჭიქა სასმელის შემდეგ ავტონომიური ოლქის პროკურორმა, – პოდკორიტოვმა ხელკავი გამომდო და გამიყვანა გვერდზე სალაპარაკოდ. მან მითხრა, „ალექსანდრე უარი თქვი იამალა-ნენეცკის ოლქში წასვლაზე და მე აქ უფრო უკეთეს სამსახურს მოგცემო“, რაზედაც უარი განუცხადე. უთხარი, ბატონო ჩვენთან იტყვიან „გატეხილი პური არ მთლიანდება“, ის სულიერი დამოკიდებულება აღარ გვექნება მეთქი, რომელიც გვექონდა მანამდე. ამასთან დაკავშირებით, თითქმის მოზოდიშებით წარმოთქვა: „იელენჩუკმა შემიყვანა შეცდომაში-ო“.

როდესაც სუფრასთან დავბრუნდით მისმა მოადგილემ, – ვიქტორ ჩისტოვმა თქვა, „ხო მართლა ლამის დამავინწყდა, იმ ჩეჩენი მედოვების საქმეზე რუსეთის უზენაესმა სასამართლომ განაჩენი გამოიტანა თქვენეული ვერსიით, ისე რომ თქვენთან მიმართებაში ჩვენ არა სწორი პოზიცია გავგაჩნდა“.

ეს იყო ჩემი უდიდესი გამარჯვება მთელ ხანტი-მანსიისკის ორივე პროკურატურაზე, რამაც ისეთი სიხარული მომანიჭა, გეგონება მთელი სამყარო ჩემთვის ერუქებინათ!

აქედან გამომდინარე, არ უნდა წავსულიყავი სალენხარდში, დავჩქარდი, რამეთუ მოპოვებული წარმატება აქ უფრო მაღალ სიმაღლეებზე ამიყვანდა და გამიმყარებდა ავტორიტეტს, ვიდრე მისი ხელახლა მოპოვება უხო კოლექტივში! ცხოვრება თურმე შეცდომებით სიარული ყოფილა!

– იამალა-ნენეცკის ავტონომიური ოლქის პროკურატურაში

სალეხარდისკენ გავემგზავრე სამდინარე ტრანსპორტით. ვიდრე მივიდოდეთ ქალაქამდე, დაახლოებით ასი კილომეტრის მანძილზე, ობის გასწვრივ ეყარა მზისგან დამწვარი უამრავი აუთვისებელი ხე-ტყის გორები, სავარაუდო დამზადებული ათეული წლების წინ პატიმრებისა თუ სამხედრო ტყვეების მიერ.

ქ. სალეხარდში წარვედგინე ოლქის პროკურორს, დავდექი პარტალრიცხვაზე და გადავედი ობის მარცხენა ნაპირზე, ქ. ლაბიტნანგში, იქ სადაც გამოყოფილი იყო ჩემთვის სამუშაო კაბინეტი ქალაქის პროკურატურაში. მიზეზი ამისა იყო ის, რომ ოლქში არსებული სამივე სასჯელ-აღსრულების კოლონია იმყოფებოდა მდინარის მარცხენა მხარეს, მდინარის სიგანე კი იქ იქნებოდა არანაკლებ 10 კილომეტრი, და რომ ამ მანძილზე წინდა უკან, წარა-მარა არ მერბინა მათზე ზედამხედველ პროკურორს, ლაბიტნანგის პროკურატურაში მქონდა კაბინეტი გამოყოფილი.

თვით ქ. ლაბიტნანგში იდგა ერთი კოლონია, – მკაცრი რეჟიმის, ორი კი, – განსაკუთრებული რეჟიმების, მისგან დაახლოებით 150 კმზე მდებარე დაბა ხარპში, თითოეულ მათგანში იყო განთავსებული არანაკლებ 1500, – 2000 პატიმარი, ნაცვლად 800-1000 კაცისა.

საცხოვრებლად გამომიყვეს ორ-ოთახიანი ხის ინდივიდუალური სახლი, რომელიც არანაირად არ იყო გარესამყაროსაგან დაცული და ნებისმიერ დროს შეიძლებოდა მისი დაწვა. ამ დროს ქალაქში დაიარებოდა უამრავი პატიმარი კონტროლს გარეშე და აღნიშნულის ჩადენა არ გაუჭირდებოდათ თუ კი დაავალებდნენ, ანდა მოისურვებდნენ. სალამოთი რომ შევიდოდი ამ სახლში, არ მეგონა, რომ დილით ცოცხალი გამოვიდოდი. ეს გრძნობა არ დამკარგავს მთელი ჩემი ერთწლიანი იქ

ყოფნის მანძილზე!

სახლში იდგა ერთი რკინის სანოლი, ერთი მაგიდა და ორიც სკამი, სხვა არანაირი კომფორტი. თუმცა სიღარიბის კონპენსირებას მივსებდა საინტერესო და მრავალ ფეროვანი სამსახური.

ჩემს მისვლამდე თურმე ყოველ წელიწადს იჭერდნენ, ხან მოსამართლეებს, ხან პროკურორებს, და ხანაც ადვოკატებს, მაგრამ არა კოლონიის თანამშრომლებს. მათ თურმე ზემოდან პატრონობს, ვერ წარმოიდგენთ, – სსრკ კპ გენერალური მდივნის ლეონიდ ბრეჟნევის სიძე, სსრკ შს მინისტრის მოადგილე, – გენერალი ჩურბანოვი, რის შესახებაც მოგვიანებით შევიტყვე. მის გამო კი კოლონიებში გამეფებულ იყო კორუფცია და თანაც რა მაშტაბებით, ვერ წარმოიდგენთ.

მოკლე დროშივე დავადგინე:

1. კოლონიის ხელმძღვანელებს ადვილად რომ ემართათ დანესებულები, ახლად მოყვანილ პატიმართაგან კავკასიელებს, თვალში საცემი ჯანმთელობის მქონეთ და კანონიერ ქურდებს, ყოველგვარი მიზეზების გარეშე, როგორც წესი, მამვეთივე ათავსებდნენ საჯარიმო იზოლატორში, – ექვსი თვით, რათა გატეხვის მიზნით დაესუსტებინათ და დაეავადმყოფებინათ ტუბერკულოზით. ამ დროს თითოეულ კოლონიას შეეძლო მოეთავსა ერთდროულად თავის იზოლატორში 120 – მდე პატიმრამი. ამ გვარ პატიმართა მოთავსების კანონიერების შემოწმება კი მევალებოდა მე, – განმეხორციელა ყოველ თვითურად;

2. კორუფციაში გარეულებს, დამსმენებსა, და „ლევ“ საამქროებში დასაქმებულ პატიმრებს, რომლებსაც ხელფასებს ურიცხავდნენ ლეგალიზებულად დასაქმებულთა ხარჯზე, – სასჯლიდან ათავისუფლებდნენ ვადაზე ადრე, ანდა გაყავდათ გასახლებაში, პატიოსნად მომსახურეებს კი ტოვებდნენ ბოლო დღემდე;

3. სამივე კოლონიას გააჩნდა არალეგარული, – „ლევი“

საამქროები, – ტანსაცმლისა და ფეხსაცმლის კერვის, ფერწერის, და ე. წ. „შუკატულეების“. ხოლო ხარპში, ЯИ\34-ში, – „შუკატულეებს“ ამოფარებული – ოქროსა და ოქროს ნაკეთობათა წარმოების საამქროც. აწარმოებდნენ ირმის ტყავისა და სხვა მასალების დიდი რაოდენობით უკანონო შესყიდვებს, უკანონო საამქროებისათვის, შემოსავალს კი ინანილდებდნენ მთელ ვერტიკალზე, – მინისტრის ჩათვლით;

4. პატიმარებისათვის განკუთვნილ პროდუქციის ნაწილს ხელმძღვანელები ყიდდნენ გვერდზე და იყენებდნენ ასევე „ლევ“ საამქროებში მასალად, მათგან მიღებულ შემოსავლს კი იყობდნენ ერთმანეთში. უწყების ზემდგომი ხელმძღვანელობა კი ყოველივე ხსენებულზე ხუჭავდა თვალს;

5. არაფრად აგდებდნენ პატიმართა სიცოცხლეს და ხშირად ხელს უწყობდნენ კიდევაც მათ მოსპობას. ფაქტი: ერთხელ ზემოხსენებული ЯИ\34 – ის სამრეწველო ობიექტის, – რკინა-ბეტონის ქარხნის მუშაობას ვამონმებდი და აღმოვაჩინე, რომ (კოლონია ტუბერკულოზით დაავადებულთა მიმართულების იყო) საამქროში, რომლის სიგრძე-სიგანეც დაახლოებით 200/100 მეტრი იქნებოდა, და რომელშიც დასაქმებული იყო მინიმუმ 350 ტუბერკულოზით დაავადებული პატიმარი, ბოლისა და მტვერის გამო 5-10 მეტროში კაცს ვერ დაინახავდი. როდესაც ვკითხე გვერდზე მყოფ კოლონიის უფროსის მოადგილეს ოპერატიულ დარგში, თუ რამდენი ვენტილიატორი იყო დამონტაჟებული საამქროში და რამდენი მათგანი ჩართული, – მიპასუხა, რომ 15 მუშა მდგომარეობაში მყოფი ვენტილიატორიდან ჩართული იყო მხოლოდ სამი. კითხვაზე, თუ რატომ არ იყო ჩართული დანარჩენები? მიპასუხა, „მოქალაქე პროკურორო, ესენი ხომ ტუბერკულოზით არიან დაავადებულები და იხოცებიან, და დაე რაც შეიძლება მალე დაიხოცნენ, უკეთესი იქნება ქვეყნისთვისო“. ყურებს ვერ დაუფერე, თავი იეყოვის პერიოდში მეგონა. !

6. ხარპის ЯИ/34-ის დანესებულების ადმინისტრაციასთან

დანაშაულებრივ კავშირში შესულები იყვნენ ლაბიტნანეში განთავსებული სსრკ ოკიონოლოგიის შემსწავლელი ინსტიტუტის, ყინულოვანი ოკიანის შელიფის შემსწავლელი ექსპედიციის ხელმძღვანელები და შემდგომი გადამუშავება-რეალიზების მიზნით, მათთან უკანონოდ შეჭქონდათ მოპოვებული მარგალიტები და ამონაგებს იყოფდნენ.

არსებული ვითარების აღსაკვეთად დავინწყე მუშაობა და თანაც ზემდგომ ინსტანციებს ვაცნობე, მაგრამ არანაირი რეაგირება, არავითარი მხარდაჭერა, უფრო სანინაალმდეგოდ განვანწყე, რადგან როგორც მივხვდი მათაც ჰქონდათ მათგან-ხეირი.

საჯარიმო იზოლატორში მოთავსებულებზე ხშირად არ ჰქონდათ შექმნილი საქმეები, ანდა მოთავსებული ყავდათ სრულიად უკანონოდ, – ასეთებს მაშინათვე ვანთავისუფლებდი და უშვებდი ზონაში, რის გამოც ციხის უფროსები ხელების გასავსავებით მეუბნებოდნენ, „თუ ასე გააგრძელეთ ჩვენ ველარ შევძლებთ კოლონიების მართვას!“ მეც ვპასუხობდი, „დაიცავით კანონიერება და ასეთი შედეგი არ გექნებათ!“ შემოვლისას თითოეული კოლონიის საჯარიმო იზოლატორიდან ვანთავისუფლებდი არა ნაკლებ ოც პატიმარამს! აღნიშნული ქმედებით ბევრ ადამიანს შეუწარჩუნე ჯანმთელობა და სიცოცხლე.

„დაახლოებულ პირთა“ ვადაზე ადრე განთავისუფლებას, თუ გასახლებას, – დაუპირისპირე კანონი და ავაიძულე ადმინისტრაცია წარმოედგინა მხოლოდ ის პირები, რომლებიც ნამდვილად იმსახურებდნენ ამას. ყოველ თვე კი თითოეულ კოლონიას ვადაზე ადრე გასანთავისუფლებლად გამოყავდა 25-30 პატიმარი, მათგან კი უკან ვაბრუნებდი 10-15-ს. ამ მხრივ მოსამართლეს მისმენდა და ბოლო ჯამში კოლონიებში ამ მხრივ დავამყარე კანონიერება, რასაც თვით პატიმრები მიესალმებოდნენ. უკან დაბრუნებულთა საქმეების შესწავლით კი ვამხელდი თვით ადმინისტრაციას თანამდებობის ბოროტად გამოყენებაში.

„ლევნი“ საამქროების მხილებაში მეხმარებოდა არა მარტო ბუღალტრული რევიზიის მასალები და დამსმენები, რომელთა რიცხვში ოპერატიული მუშაკებიც იყვნენ, არამედ იმ ხანად კოლონიებში მოქმედი კონტრდაზვერვის ოფიცრებიც, რომლებიც ჩემდამი კეთილ-განწყობილნი იყვნენ. მათთან ვხედავდი „შავ ბუღალტერიას“, საიდანაც ნათლად ჩანდა კოლონიებში დამზადებული ტანსაცმელი თუ ფეხსაცმელი სად მიდიოდა და ვინ ყიდულობდა. კოლონიებში არსებულ კორუფციაში ჩართული იყო არა მარტო თვით კოლონიის ადმინისტრაციის წარმომადგენლები, არამედ ტიუმენის ოლქის შს სამმართველოსა და სამინისტროს მაღალ ჩინოსნები. კოლონიებში ამზადებდნენ მაღალხარისხოვან პროდუქციას და წილი მათამდე მიდიოდა.

ЯИЦ\34 – ში უკანონოდ მოქმედი ოქროს საამქროსათვის, ოქროს მოიპოვებდნენ ურალის მთებიდან აღმოსავლეთით მომდინარე მდინარის აუზში ქვიშის რეცხვით. მზა პროდუქცია კი იქიდან ყოველ თვიურად გაჰქონდა მატარებლით მოსკოვიდან სპეციალურად ჩამოსულ ბრეჟნევის სიძის კაცს.

ამ კოლონიის უფროსი იყო პოლკოვნიკი კოვგანკო, ნათლული ტიუმენის ოლქის შს სამმართველოს უფროსისა. იგი თავის თავს უწოდებდა „იემალის ბატონს“. ერთ-ერთი შემომხმებისას მას აღმოვაჩინე უკანონოდ შექმნილი 1200 ირმის ტყავი, რომლისგანაც კერავდნენ უნტებს, წყვილი 500 მანეთი. იგი მილიონობით ფულს აკეთებდა.

მის გვერით არსებულ კოლონია ЯИЦ/18-ში, რომელიც იყო ნარკომანთათვის განკუთვნილი, აღმოვაჩინე 1500-ზე მეტი პატიმრის ზამთრის თბილი ქუდი, – დამცავი ტყავის გარეშე, მარტო ქუდის შიგთავსით. მოხსნილი ტყავით კი შეეკერათ ფეხსაცმელი და შავ ბაზარზე გაეყიდათ. დარჩენილი ქუდის ჩიხლები კი მიეცათ პატიმრებისათვის, რომელიც ცხადია ვერ დაიცავდა 40 გრადუსიანი ყინვისაგან.

ხმა რომ არ ამომელო ნაკლოვანებებზე კოლონიის უფროსები მიმანიშნებდნენ, „ხელი-ხელს ბანს ორივე პირსო“, სურ-

დათ ჩემი კორუფციაში ჩათრევა, მაგრამ, რადგან კანონის გარდა არავინ მყავდა დამცველი, მათ თამაშებში არ ჩავერთვი და არც მათი ნდობა გამაჩნდა!

როდესაც **ჩჩ\ 34** შემონმების მასალები წარუდგინე ავტონომიური ოლქის პროკურორ, – საფრონოვს, კოლონიის უფროსის წინააღმდეგ საქმის აღსაღძრელად, მას ნიკაბის ცახ-ცახი დაეწყო და მითხრა, „თქვენ რა, არ მომცემთ საშუალებას, როგორმე პენსიამდე გავიტანო თავი“! იგი იქნებოდა 57 წლის. მან შემონმების მასალები დაიტოვა თავისთან, თუმცა საქმის აღძვრაზე მითხრა უარი.

მან კარგად იცოდა, რაც ხდებოდა კოლონიებში და ვინ იყო მათი მფარველი, რის შესახებაც შეეძლო თავიდანვე გავეფრთხილებინე და არ შემეტოპა ასე ღრმად. მაგრამ არა, დუმილით შემოიფარგლებოდა, რათა საჭიროების შემთხვევაში უცოდველი კრავის როლში გამოსულიყო, პენსიამდე ხომ როგორმე უნდა გაეტანა თავი!

ჩემი აქტიურობის „შედეგმაც“ არ დააყოვნა, გამომიძახეს რუსეთის ფედერაციის პროკურატურაში 1983 წლის გვიან შემოდგომით და მინიშნებებით ამიხსნეს, რომ კოლონიებში არსებული ტრადიციებისთვის არ უნდა შემეშალა ხელი. მათ მხრიდან არანაირი მხარდაჭერა, მხოლოდ ის მითხრეს გამომშვიდობისას, რომ „ძალიანაც არ უნდა მქონოდა ანდროპოვის იმედი“, რომელიც იმ ხანად იგი უკვე გარდაცვლილიყო ფილიყო. ანდროპოვი კი მიხსენეს იმიტომ, რომ თამამი და გაბედული მუშაობის გამო იამალა-ნენეცკში დამიგდეს ხმა, თითქოსდა ანდროპოვის გაგზავნილი ვყოფილიყავი წესრიგის დასამყარებლად, და ამ ჭორს მოსკოვშიც ჩაელწია. ჩემს დარად კი მანამდე არავის არ ემუშავა და ამან წარმოშვა ეს ჭორი.

ერთი კვირის დაბრუნებული არც კი ვიყავი მოსკოვიდან, რომ ანდროპოვის გარდაცვალების შესახებ ტელევიზიით გამოაცხადეს.

მიუხედავად ხსენებული გაფთხილებისა მაინც ჩემებურად

გავაგრძელებ მუშაობა, რამეთუ სხვანაირად არ შემიძლო. საქმით რომ ჩავეძირე კოლონიის უფროსებმა ერთმანეთში შეკრეს პირი და მათთან პატიმარების მიერ გაგზავნონ წერილები განსახილველად, რაც მათ ევალეობდათ, – დაიწყეს ჩემთან გამოგზავნა, ყოველდღიურად ვლებულობდი არანაკლებ 30-40 წერილს. ახლა უნდა მეზრუნა მათ პასუხების გაცემაზეც, რათა ამ გზით ჩამოვეშორებინე კოლონიებს. არც ამას შეუშინდი და გავართვი თავი ამ საშინელ დატვირთვასაც, თუმცა, ვახსენებდი მათ, რომ ამ წერილების განხილვა მათი მოვალეობა იყო!

ეს არ იკმარეს და ახლა მოინდომეს ჩემი ფიზიკური მოსპობა. ამასთან დაკავშირებით თვით იემალა-ნენეცკის ავტონომიური ოლქის სახელმწიფო უშიშროების სამსახურის უფროსი მენვია და გამაფთხილა, რომ სურთ ჩემი მოკვლა და დამიდგინა გადაადგლილების მარშრუტი და რეჟიმი.

და მანც, ეს ავადმყოფი კაცი, რომლის ნერვიულობაც დაუშვებელი იყო, ვერ ვლაღატობდი სამსახურს, კვლავ ჩემებურად ვაგრძელებდი მუშაობას, თან თეორიულ პრობლემებზე ვწერდი სტატიებს. ყოველივე ეს კი, ჩემი ჯანმრთელობის პირობებში ერთობ სარისკო იყო. მთლიანად ვიყავი ჩაფლული საქმეში, არანაირი პირადი ცხოვრება! ვიყავი მარტო, კვლავ ოჯახის გარეშე. თუ არ მოვწონდი კოლონიების ხელმძღვანელებს, – ვუყვარდი პატიმრებს და ეს იყო ჩემი ყველაზე დიდი სიხარული და საზღაური ტანჯვისა.

ერთხელ ერთმა ახალგაზრდა პატიმარმა ჩემი მონახულების მიზნით გამოაცხადა შიმშილობა, როცა მივედი და ვკითხე, თუ რატომ შიმშილობ, – მიპასუხა: „თქვენზე იმდენ კარგს ლაპარაკობენ, რაც ჩემთვის, ამ უსამართლო ცხოვრებაში დაუფერებელია, რომ დავრწმუნებულიყავი გაგონილში, რათა ცხოვრებაზე შემეცვალა აზრი, გადავწყვიტე თქვენი მონახულობის მიზნით გამომეცხადა შიმშილობა“.

დავსხედით მაგიდის იქით-აქეთ, და ვეკითხები: რა პრობლემები გაგაჩნია, რომ დაგეხმარო? მან კი მიპასუხა: „არა-

ნაირი პრობლემა არა მაქვს, თუ შეიძლება ხუთი ნუთი გიყურო მაინც!“ ასე ვისხედით მე და ის პატიმარი ხუთი – ათი ნუთის განმავლობაში ერთმანეთის პირისპირ და მთელი ამ ხნის განმავლობაში იგი უხმოდ მიყურებდა მოჩერებული.

ეს ფაქტი მივიჩნეო ჩემი კანონიერი ქცევის გვირგვინად, თუმცა მანამდე, ჩემი მონახულების მიზნით პატიმრებს ვენე-ბიც კი გადაუჭრიათ.

მსგავსი შემთხვევა მქონდა ЯИ\18 – კოლონიაში. ახალი გადმოეყვანილი ყავდათ ხაბაროვსკიდან კანონიერი ქურდი, ვინმე – იგორ სტალნოი, რომელიც ასაკით იქნებოდა დაახლოე-ბით 65 წ-ის. იგი ითვლებოდა სსრკ-ში მესამე ავტორიტეტად, იყო როსტოვის ქურდთა ყრილობის პრეზიდენტის წევრი, ციხე-ში კი მოთავსებული 12 წლის ასაკიდან. მისი პირადი საქმიდან ჩანდა, რომ იგი იყო სსრკ შს მინისტრ ბაკატინის აგენტი. მისი-ვე ბრძანებით, ვაგონთან, რომლითაც იგი გადმოიყვანეს, არა სხვებთან ერთად, არამედ მარტო, მის მიერ გაცემული საშვის გარეშე არავინ დაიშვებოდა. ეტყობა რაღაც სერიოზული დავა-ლება ჰქონდა მიცემული, რამეთუ კოლონიაში მისი გამოჩენის-თანავე შვიდმა პატიმარმა შიმშილობა გამოაცხადა და ზონაში აღარ გადიოდნენ.

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით კოლონიის „ზამპა-ლიტს“ გადაეწყვიტა მასთან გასაუბრება და მთხოვა, საუბარში მეც მიმელო მონაწილეობა. ჯერ იგი ესაუბრებოდა, თუ როგორ უნდა მოქცეულიყო და რომ არ უნდა შეხებოდა იმ ვილაც ქურ-დებს, რომელებმაც შიმშილობა გამოაცხადეს. მათზე კი სტალ-ნოი აცხადებდა, რომ ჩაჭრილებია და უნდა დაისაჯნენ. მალე მეც ჩავერთე საუბარში და წარუდგინე ჩემი თავი. როცა მან მოისმინა ჩემი გვარ-სახელი მითხრა, „მოქალაქე პროკურორო მე თქვენზე კარგი ინფორმაციები მომდიოდა შორეულ აღმო-სავლეთში, თქვენ კარგი ადამიანი ბრძანდებით და თქვენი ხათრის გამო, თუ გინდათ რომ ესენი გვამებად არ იქცნენ, რაშიც ბრალს ვერ დამიდგენთ, – მომაცილეთ აქედან ერთ ი

თვის განმავლობაში“. მე უთხარი, ხელმძღვანელობა გაერკვევა საკითხებში და ისე მოიმოქმედებენ, როგორც საჭიროა, თქვენ კი სამუშაოზე უნდა გახვიდეთ მეთქი. ამაზე გაელიმა და მითხრა, „გეტყობათ თქვენ ქურდულ კანონებში ვერ ერკვევით, ქურდები არ მუშაობენ, მაგრამ თქვენი ხათრის გამო გავალ სამუშაოზე, თუმცა არ ვიმუშავებ“!

მრავალი ორატორი მინახავს, მაგრამ ამ სტალნოის მსგავსი-არავინ, მკაფიო მჭერმეტყველი, გეგონება მისი სიტყვები კედელს გაანგრევენ და იქით მიალწევენ სანადელსო.

1984 წ-ის გაზაფხულზე ტიუმენის ოლქის პროკურორმა, ჩემი თანამდებობიდან განთავისუფლების მიზნით აპარატიდან გამომიგზავნა შესამონმებლად პროკურორი აკოპიანი. მან რა შეთხზა ჩემს შესახებ წარმოდგენა არა მაქვს, მაგრამ ფაქტია, რომ მის კვალობაზე გამომიძახეს ტიუმენში და კადრების სამმართველოს უფროსმა წინ დამიდო შევსებული, ვითომ ჩემი ატესტირების ფურცელი, რომელსაც აკლდა ხელმოწერები. ვითომც გამომცადეს და ვერ გავიარე ატესტაცია. თან მითხრა, „დანერეთ განცხადება სამსახურიდან განთავისუფლების შესახებ, თორემ ამ ატესტაციის ფურცელს ხელს მოვანერთ და ბიოგრაფიას გაგიფუჭებთო“! აღნიშნულთან დაკავშირებით ვკითხე, კი მაგრამ ეს ხომ პროვოკაციაა, თუ ატესტაციას მიტარებთ, მაშინ გამომცადეთ, როგორ წესი და რიგია, ანდა რას ეუბნებით იმ დახელოვნების ინსტიტუტს, რომელსაც გასულ წელს ფრიადიზე ჩავაბარე ატესტაცია?!

ამ სიტყვების შემდეგ მან თქვა, „რა ვქნა პარტიის საკავშირო ცკ ითხოვს თქვენს განთავისუფლებას“. მერე გამოალო სეიფი და იქიდან აღებული ფურცელი დამიდო წინ, რომელიც აღმოჩნდა ცკ-ს მიმართვა. მასში ეწერა, „დაუყოვნებლივ განთავისუფლეთ ალექსანდრე ქოჩორაძე დაკავებული თანამდებობიდან, მის გამო მთელი ჩრდილოეთი ჭყვიტინებს“ (ჟუჟატი)!

ბოლო ჯამში კადრების სამმართველოს უფროსმა შემომთავაზა სამხრეთში გადმოყვანა, მაგრამ ვიგრძენი რა შეურა-

ცყოფილად და დაუცველად თავი, – უარი განუცხადე. აღარაფერი მინდოდა გარდა ნანახისა და განცდილის მხატვრულ ნაწარმოებებად გადაქცევისა. მომინდა მწერლობა, საქვეყნოდ კივილი, ყვირილი, რაც ვითომდა მომგვრიდა შვებას. ამ იმედით დავბრუნდი საქართველოში!

ასე დამთავრდა ჩემი „ვოიაჟი“ ტიუმენის ოლქში, რაც უფრო წააგავდა გადარჩენისთვის ბრძოლას, ვიდრე უსამართლობასთან შერკინებას. ვერ ჩავენერე მლიქვნელთა და მტარველთა წრეში. ჩემი ადგილი, როგორც აღმოჩნდა, – იყო და დარჩა უბრალო ხალხში!

10. კვლავ საქართველოში – დმანისის აგროგაერთიანებაში

მშობლიურ სოფელში დავბრუნდი 1984 წ-ის ზაფხულის დასაწყისში, როგორც ავლნიშნე მინდოდა სამწერლო საქმიანობისათვის მომეკიდა ხელი და დამეწყო პასიური ცხოვრება. მაგრამ არა, თურმე განგებისაგან ადამიანი დაბადებიდან მომართული ყოფილა ერთ მთავარ მიზანზე, რომელსაც უნდა ემსახუროს მთელი თავისი სიცოცხლე, და ვერ გაექცევა იგი მას! ასე აღმოვჩნდი მეც ამ კანონზომიერების ქვეშ. მოკლეთ, ჩამოსვლიდან რამდენიმე დღეში, ახლობელთა დაჟინებული რჩევით გავიარე რაიონის აგროგაერთიანების თავჯდომარე ალექსანდრე მიქელაძესთან (მიქელიანცი), რომელიც წარმოშობით იყო მეზობელ სოფელ ვარდისუბნიდან და აუხსენი ჩემი მდგომარეობა, არადა არსებობა ხომ გინდა, მსურდა დამხმარებიყო სადმე სამართალდამცავ ორგანოებში მოწყობაზე, რამეთუ, ამ მხრივ, უკვე გამაჩნდა პრაქტიკული გამოცდილება. მან კი შემომთავაზა თავისი თანაშემწის თანამდებობა, რომელსაც დაექვემდებარებოდა კადრების განყოფილებაც და მეც დავთანხმდი. „ჯერ აქ წაიშუშავე, გაგიცნოს ხელმძღვანელობამ და მერე ვიფიქროთ დანარჩენზე“.

ამ აგროგაერთიანებაში შედიოდა რაიონში არსებული ყვე-

ლა წარმოება-დანესებულება, რომელსაც რაიმე კავშირი გააჩნდა სოფლის მეურნეობასთან და მათი რიცხვი აჭარბებდა ასს, თვით ჩვენს სათავე ოფისში კი დასაქმებულ იყო 57 ადამიანი.

ეს აგროგაერთიანება საბაზისო იყო მთელს საქართველოში შრომის ორგანიზაციის ახალი ფორმების დანერგვის საქმეში (ანგარიშსწორების ანგარიშზე გადასვლა) და გამოცდილების მისაღებად მოდიოდნენ არამარტო სხვადასხვა რაიონებიდან, არამედ მოკავშირე რესპუბლიკებიდანაც კი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე უამრავ დოკუმენტთა ბრუნვას ჰქონდა ადგილი, როგორც შემოსულს, ისე გასულს, ყველას ჩემს ხელში უნდა გაეველო. მე კი ვიყავი ერთგვარი მათი ცენზორი, უმფროსის დავალებათა შესრულებაზეც კონტროლსაც მე ვანარმოებდი და კადრების განყოფილებასაც ვხელმძღვანელობდი. ყოველი შემოსული დოკუმენტის მიხედვით ვის, რა უნდა შეესრულებინა, – მე ვადგენდი მონახაზს, მიქელაძე კი მხოლოდ ხელს ანერდა მათ. სამუშაო იყო უამრავი, სამსახურში დილის შვიდ საათზე რომ შევდიოდი, ღამის 12 – ზე გამოვდიოდი. იქვე ახლოს მქონდა ნაქირავები ბინაც, სადაც ოჯახით ვცხოვრობდი და ამაში ხელის შემშლელი არაფერი გამაჩნდა, თვითონ მიქელაძე კი ჩემზე მეტად მუშაობდა.

„დმანისური შრომის ორგანიზაციის“ სიახლე კი იმაში გამოიხატებოდა, რომ ქვეყანაში პირველად ჩვენთან ინერგებოდა „იჯარული ნარდი“ და ამასთან დაკავშირებით სხვადასხვა მმართველობის დემოკრატიული ფორმების შემოღებას ცდილობდნენ, რასაც სათავეში ედგა ალექსანდრე მიქელაძე, კაცი ვეტერინარიის მეცნიერებათა კანდიდატი, თუმცა იურისპრუდენციაში გაუნათლებელი, არადა ამ საქმეს სწორედ რომ იურისტი ესაჭიროებოდა. მიქელაძის სჯეროდა რაიკომის პირველ მდივანს – ემზარ ბერიძეს, ფილოსოფიის მეცნიერებათა კანდიდატს, და იგიც მთლიანად ენდობოდა მას, სადავეები ჰქონდა გადაცემული.

ამ დროს ხსენებული შრომის ორგანიზაციის სიცოცხლის

უნარიანობისა და სრულყოფისათვის, როგორც ეს შემდგომ დაავადებინე მოსკოვში სადისერტაციო ფონდში მუშაობის დროს, – საჭირო იყო 12 პრინციპის დანერგვა, ჩვენთან კი დანერგილი ჰქონდათ მხოლოდ შვიდი. დანარჩენთა დაუნერგაობით კი დარჩენილი ხვრელები გადაქცეული ჰქონდათ ქონების დატაცების გზებად. და რადგან მოსკოვიდან მომდინარე მეურნეობის მართვის დეცენტრალიზაციის ტალღაზე იყვნენ აყოლიებულები, – მათაც განმკითხავი აღარავინ ყავდათ, „ითბობდნენ ხელს“. თვით რესპუბლიკის აგროკომიტეტშიც კი ამ საკითხებში სათანადოდ ვერ ერკვეოდნენ. ვერ ერკვეოდნენ ასევე საქართველოს ეკონომიკის სამეცნიერო კვლევით ინსტიტუტშიც, სადაც თემასთან დაკავშირებით მუშაობდნენ ქავთარაძე, ნიკლაური და მამა-შვილი პაპავები.

მათთან სამეცნიერო საბჭოს ერთ-ერთ სხდომაზე გავაკეთე მოხსენება „იჯარული ნარდის“ შესახებ და აქედან ვიცი მათ შესახებ.

„იჯარის“ პრობლემებში ჩავერთე თავიდანვე იმ მიზეზით, რომ მიქელაძემ დამავალა შემედგინა სოფლად არსებული „იჯარული ურთიერთობის კოდექსი“, რასთან დაკავშირებითაც გავნე უზარმაზარი შრომა, თუმცა კავშირის დანგრევის შემდეგ ეს შრომა ჩამეყარა წყალში, რამეთუ კაპიტალიზმისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა.

ასე, თუ ისე, ვშრომობდი მთელი ჩემი ენერგიით და თან ვწერდი სამეცნიერო ხასიათის წერილებს ჟურნალ-გაზეთებში.

ჰქონდა რა ჩავარდნა აგროსამმართველოს იურიდიულ საკითხებში, ექვს თვეშივე მიქელაძემ გადამიყვანა, მასთან არსებულ „სამეურნეობათაშორისო იურიდიული ჯგუფის“ უფროსად, სადაც იურისტებად მუშაობდნენ პენსიაში გასული პროკურორი, ობხ-ს უფროსი და მსგავსნი მათი, რომლებიც მხოლოდ დროს ტარებაზე იყვნენ გადასულები, და ადვილი არ იყო მათი მართვა. მომინია გარკვეული სიმკაცრის გამოჩენა, რასაც უპრობლემოდ არ ჩაუვლია, თუმცა წავნე საქმე წინ.

ჩემი თავდადებული შრომის შესახებ მიქელაძე თურმე საქმის კურსში აყენებდა ბერიძეს, და მანაც ერთ მშვენიერ დღეს გამომიძახა თავისთან და დამავალა, ამელო რაიკომის „ნეგატიურ მოვლენებთან ბრძოლის კომისიის“ გადამწყვეტილებები, გავცნობოდი და შემეფასებინა იმ პოზიციით, მე რომ ვყოფილიყავი მისი ხელმძღვანელი, როგორ გადამწყვეტილებებს მივიღებდი? ამ დროს კომისიის თავჯდომარე იყო თვითონ ბერიძე.

ერთი თვის განმავლობაში ვსწავლობდი კომისიის მასალებს, მერე შევადგინე მიუკერძოებელი დასკვნა და წარუდგინე, რაც ძალიან მოეწონა და კომისიის საქმიანობაში კორექტივის შეტანისათვის ბიუროზე გაიტანა საკითხი.

ასეთივე დასკვნის გასაკეთებლად ბერიძემ მიმავლინა რუსთავის საქალაქო კომიტეტშიც და მათაც გაუკეთე ასევე ანალოგიური დასკვნა.

ამის შემდეგ ემზარ ბერიძემ გადამიყვანა თავისთან, – პარტიის რაიკომის აპარატში იდეოლოგიური განყოფილების ინსტრუქტორად და თან დამავალა ხსენებული კომისიის მდივნობა.

ეს მოხდა მიქელაძესთან რვა თვის მუშაობის შემდეგ.

– დმანისის პარტიის რაიკომში

იდეოლოგიურ განყოფილებაში არ მქონდა ორი თვე ნამუშევარი, რომ იქიდან გადამიყვანეს საორგანიზაციო განყოფილების ინსტრუქტორად, რა დროსაც განყოფილების უფროსმა მულაძემ, რომელიც მეორე კაცად მოიაზრებოდა რაიკომში, მითხრა, „ჩვენ რომ წავალთ (იგი და ბერიძე ჩამოსულები იყვნენ) რაიონს ჩაგაბარებთ თქვენ, ტატუაშვილ ალექსისა და თემურ მენტე-შაშვილს“. ბუნებრივია, იგი თუ იყო გულწრფელი, ამ საკითხს გაანდობდა სამართალ დამცავ ორგანოების ხელმძღვანელებსაც, რომლებსაც ყველაზე მეტად ენდობოდნენ, რათა არ დაეშვათ შეცდომა ჩემთან მიმართებაში, რომ გამოეჩხრიკათ რაიმე „კომპრა“, თუ კი გამაჩნდა. იმ ორს კი, – კარგა ხანია იცნობდნენ.

თვით სამართალ დამცავ ორგანოთა ხელმძღვანელები ყველა იყვნენ ჩამოსულები ფულის საკეთებლად და, არც თუ დიდი ჭკუით გამოირჩეოდნენ. ცხადია, გამოცდილი იურისტის სახელისუფლო სტრუქტურაში ყოფნა, მათ არანაირად არ აწყობდათ, მით უფრო რომ მათ პარტორგანიზაციებს მე ვუნევდი კონტროლს, მე გამქონდა მათ შესახებ ბიუროზე საკითხები და საერთოდ მათ ბევრ საქმიანობაში მიხდებოდა ჩარევა.

მოგვიანებით შევნიშნე, რომ ისინი ჩემს მიმართ მტრულად განენწყნენ და დაიწყეს ხელმძღვანელთან არა სწორი ინფორმაციების მიტანა, ...

რაიკომში მუშაობის დროს აუტანელი გახდა მეუღლესთან ცხოვრება და ოჯახიდან წამოვედი, სამსახურში დავიწყე სიარული სოფლიდან, შვილებს კი რაიკომის ფანჯრიდან ვადევნებდი თვალყურს, თუმცა ყოველდღე ისედაც ვხვდებოდი და პროდუქტებით ვამარაგებდი. ამ დროს ოჯახი უკვე შესახლებულ მყავდა რაიკომის მიერ იძულებით მოცემულ ბინაში.

პარტიის რაიკომი დაყოფილი იყო ურთიერთ მოქიშპე ჯგუფებად და მუდმივად ერთი-მეორის თხრაში იყვნენ. იქ „უპატრონო“ ვერ გაიხარებდა. ჩემი მფარველი მიქელაძე კი მალევე გადაიყვანეს საქართველოს აგროკომიტეტის სამდივნოს უფროსად და დავრჩი „დაუცველი“, დამიწყეს დევნა. უშიშროებისა და მილიციის უფროსები სპეციალურად მიყრიდნენ ხმებს, ვითომც მნიშნავდნენ პროკურორად, ობეხეს უფროსად, ვაჭრობის სამმართველოს უფროსად, მილიციის უფროსის მოადგილედ, და ასე, რათა თუ ვინმე რამეს ფლობდა ჩემს შესახებ ცუდს, დაენერათ ანანიმური საჩივარი. ასე ცდილობდნენ ჩემს „ლუსტრაციას“. მაგრამ რაც არა მქონდა უარყოფითი გაკეთებული რას მომიჩხრიკავდნენ. ადმინორგანოთა ხელმძღვანელების გავლენით რაიკომის პირველმა მდივანმა ემზარ ბერიძემაც დამიწყო აღმაცერად ყურება და ნაცვლად ჩემი პარტიული ავტორიტეტის გაფრთხილებისა დამიწყო ისეთი დავალებების მოცემა, რომლებიც ხალხში მიტეხდა სახელს.

ხშირად, მილიცია რომ ვერ ხსნიდა ამა თუ იმ დანაშაულს, – მე მახსენებდნენ, დამსახურებულ ხალხს, – პარტიიდან მე მარიცხინებდნენ და ა. შ. როდესაც არ შეიძლებოდა სამუშაო საათებში მუშა-მოსამსახურეთა მიერ სპირტიანი სასმელების მიღება, – მომამაგრეს მილიციელებისა და ექიმების ჯგუფი და შემამონმებინეს რესტორანი „ვიეტნამი“, მდებარე სომხეთის-კენ მიმავალი გზის ხეობაში, რა დროსაც აღმოვაჩინე მარტო თბილისიდან ჩასული 33 მაღალ ჩინოსანი, რომლებსაც სტუმრად ყავდათ წამოყვანილი სსრკ მინისტრთა კაბინეტის ერთ-ერთი მაღალჩინოსანი და პატივს სცემდნენ. მათ შორის იყვნენ ჩვენი რაიონის პროკურორი, სომეხ კოლეგებთან ერთად, და თვით ბერიძის დეიდაშვილი გოგი ლლონტიც კი. დავადგინე მათი ინდენტობა და სიმთვრალის ხარისხი, აქტი წარუდგინე ბერიძეს. მან, კი, როგორც ხმა დაირხა, ხსენებულ პირებს გამოართვა დიდი ფული, მე კი გამიტყდა სახელი, შემექმნა დაუნდობელის რეპუტაცია!

დავინახე რა ბერიძის ჩემდამი დამოკიდებულება, რომ უბრალოდ მიყენებდა ყოველგვარ პერსპექტივზე გათვლის გარეშე, – სამჯერ დაუნერე განცხადება დამსახურიდან განთავისუფლების შესახებ, მაგრამ არ გამანთავისუფლა. ხალხი მიცნობდა პატიოსან ადამიანად და სწორედ რომ მათ უწევდა ანგარიშს. მიუხედავად არსებული ვითარებისა მაინც ვაგრძელებდი „საიჯარო ურთიერთობის კოდექსზე“ მუშაობას.

ერთ მშვენიერ დღესაც ბერიძე (1987) გადაიყვანეს ლანჩხუთის, – მულაძე კი ხაშურის რაიკომის მდივანად. მე კი ვიხელთე დრო და ვიდრე ახალ მდივანს გამოგვიგზავნიდნენ ხსენებული „კოდექსით“ ხელში ჩავედი თბილისში, „ვასხნილის“ ამიერკავკასიის ფილიალის დირექტორის მოადგილესთან, პროფესორ, ბატონ რობერტ ანდლულაძესთან, რომელიც იყო ფოთისა და მესტიის სამეურნეო რეფორმების ავტორი. წარვედგინე როგორც მეურნეობის იურისტი და ვთხოვე გადაეხედა ჩემი „კოდექსისათვის“, რომელიც მოვამზადე, თუ გამოდგებოდა ახალი სასო-

ფლო სამეურნეო ურთიერთობის იურიდიულ ბაზისად?

მე ბატონ რობერტიზე ბევრი რამ მქონდა გაგონილი და ვიფიქრე, მომცემდა გონივრულ რჩევას. მან დახედა რა „კოდექს“, რომელიც თავისი მოცულობით 100 თავახის ფურცელს შეადგენდა, მითხრა, „ჩანს ბევრი გიშრომიათ, მაგრამ მოდი ამ ჯერად თავი შევიკავოთ მისი ანალიზისაგან, რამეთუ ველოდებით მოსკოვიდან, გარდაქმნასთან დაკავშირებით, მეურნეობის მართვის ახალ რეგულაციებს და მის შემდეგ დაუბრუნდეთ ამ საკითხსო“. ამავ დროს მირჩია შევხვედრიყავი ცკ-ში მომუშავე ყოფილ იუსტიციის მინისტრს, ბატონ აბესაძეს, რომელსაც ჩემს თვალწინ გადაურეკა და სთხოვა მოესმინა ჩემთვის და გამიშვა მასთან. იგი აღმოჩნდა ნამეტანი მონესრიგებული და ვიდრე მივიდოდე ცკ-ს შენობასთან, – იგი მის შესასვლელში მელოდებოდა. გამომკითხა იქვე რაღაცები და მითხრა რომ მისი სახელით გადავსულიყავი ეკონომიკისა და სამართლის სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტის დირექტორთან, ბატონ შავგულიძესთან, და მეც გავემართ იქით.

როდესაც შავგულიძესთან მივედი, მან გამოიძახა პროფესორი თენგიზ ლილუაშვილი და გადამაბარა მას. თუმცა მანამდე ერთობლივად გადახედეს ჩემს შემოქმედებას. ლილუაშვილმა დამავალა წარმედგინა „დმანისური იჯარის სამართლებლივი პრობლემებზე“ რეფერატი, რაც მოუგვარე ათ დღეში და ჩამრიცხეს „იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხის“ მაძიებლად. სადისერტაციო თემად კი მომცეს „კოლექტიური იჯარის სამართლობლივი პრობლემები“. ჩარიცხვამდე არცერთმა მათგანმა არ იცოდა ჩემი სომხური წარმომავლობის შესახებ და მომეცნენ მაღალი ადამიანურობით.

ჩემს მიერ შედგენილი რეფერატი განეხილათ პარტიის ცკ-შიც, რასაც შედეგად მოყვა „დმანისური იჯარის“ საერთოდ გაუქმება, იგი კი მოხდა უკვე ახლად დანიშნული ჩვენი რაიკომის მდივანის ომარ ელოშვილის მოსვლიდან პირველსავე დღეებში. იგი საერთოდ ვერ ერკვეოდა ამ მეურნეობრივ საკი-

თხებში.

როდესაც ელოშვილი მოვიდა დმანისის რაიკომში, მან პირველსავე სხდომაზე გამოავლინა ჩემს მიმართ ანტიპატიური დამოკიდებულება. ცხადია იგი წინასწარ იყო ინფორმირებული თანამშრომელთაგან ვინ რას წარმოვადგენდით. ამაყენა ფეხზე და ზიზლით, მთელი რაიონული აქტივის წინაშე მეუბნება, „თქვენს მშობლებს უთხარით, იქ ხრამში მდინარის გაღმა არხის სათავესთან რომ ცხოვრობენ, სარეცხს ისე მოურიდეבלად ნუ გამოფენენ ხოლმე“? ამ დროს იქ მყოფნი კი არ იყვნენ ჩემი მშობლები, არამედ იყო დედიჩემის ძმის ოჯახი, რომელიც იცავდა სარწყავი არხის სათავეს, თუმცა, მათ ქმედებაში არანაირი დასაძრახი არ იყო. მით უფრო, რომ მათი სადგომი გზიდან იყო 150 მეტრზე დაშორებული. უბრალოდ, აღნიშნული შენიშვნით ელოშვილმა ჩემს მიმართ სახალხოთ უპატივცემლობა გამოხატა და აღნიშნა, რომ მე მის გვერდით არ მედგომებოდა!

მეორე დღეს გამომიძახა მან თავისთან და მეკითხება, თუ „რა პრობლემებს ვხედავ რაიონში?“ თუ მართლა გაინტერესებთ-მეთქი წარმოგიდგენთ ხვალ წერილობით და გაეცანით“. როდესაც წარუდგინე, დახედა რა, მითხრა, „პოლიტიკურ ცნობიერებაში ბადალი არ მოგენახება“ რაიონშიო. მეორე დღეს კი დამნიშნა დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავჯდომარედ. ასე მომიცილა რაიკომიდან. ეს მოხდა 1987 წ-ს.

ელოშვილმა თავის გარშემო შემოიკრიბა უვიცი, ქეიფის მოყვარულნი და ავანტიურისტები, მცოდნენი კი მოიცილა. ასე დაიწყო თავისი მოღვაწეობა, რა დროსაც მთლიანად გაფლანგა რაიონის ქონება და განმკითხავი არავინ ყავდა.

– დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოში

ჩვენს დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოში, როგორც ერთ ადმინისტრაციულ ერთეულში, გაერთიანებული იყო ექვსი სოფელი – დიდი დმანისი, ვარდისუბანი, ბოსლები, მაშავერა,

უკანგორა და პატარა დმანისი, ფაქტობრივად აღორძინებული 19 საუკუნის დასაწყისში ყარაბაღიდან გადმოსახლებულ, გაქართველებულ სომეხთა ხარჯზე, საერთო რაოდენობით 3600 – მდე ადამიანით.

სამსახურის დაწყებისთანავე შემოვიარე ყველა სოფელი, შევხვდი მოსახლეობას, გავეცანი მათ პრობლემებს და შევადგინე საერთო წლიური და გრძელვადიანი სოციალ-ეკონომიკური განვითარების გეგმები. ამავე დროს სათანადო გამოცდილების მისაღებად ყოფილი საბჭოს თავჯდომრეებისა და მეურნეობის დირექტორებისაგან ჩამოვაყალიბე საკონსულტაციო საბჭო, და გავააქტიურე დეპუტატთა კორპუსი. ასე დავინყე საბჭოში საქმიანობა.

ვიფიქრე, მთელი ჩემი ცხოვრება გასული ვიყავი სოფლიდან და რაიმე მნიშვნელოვანი მისთვის არაფერი გამიკეთებია, და იმის შიშით, რომ დაავადების გამო შეიძლება მალევე დავინვალიდებოდი და დავიღუპებოდი, რის შიშის გამოც ყოველ დღით 3-4 კმ დავრბოდი და ვარჯიშობდი, – გადავწყვიტე, უპირველესი ყოვლისა, სამახსოვროდ ამეგო ომში დაკარგულ 37 თანასოფლელთა საპატივსაცემოდ მემორიალი. იგი ავაგე კიდევ მეორე წელსვე, გავხსენი 1988 წ-ის 9-მაისს. ზეიმზე მოვიწვიე ომის მონაწილენი ყველა სოფლიდან, რესპუბლიკის სამხედრო კომისარიატიდან, პარტრავიკომიდან და პრესის წარმომადგენლები. ჩემს ხარჯზე მოუწყე მათ 100 კაციანი სუფრა, რომელსაც ელოშვილი არ დაესწრო და რამდენიმე ავანტურისტთან ერთად საქეიფოდ მდინარეზე გაიპარა!

მალევე მომმზადეს მეზობელი სოფლების ახალგაზრდებმაც და მათაც აღუმართეს თავიანთ დაკარგულებს მსგავსი მემორიალები, გარდა მაშავერისა. ყველას აღმოუჩინე სათანადო მხარდაჭერა.

მომდევნო წელს კი ავაგე „შუშანიკის წამების 1500 წლის-თავთან“ დაკავშირებით იაკობ ცურტაველის ძეგლი, – 120 კუბამეტრის მოცულობის ბაზალიტის ჯვარზე, რომელიც შეუ-

თანხმე საქართველოს მხატვართა საბჭოს თავჯდომარე ელგუჯა ამაშუკელს და საქართველოს პატრიარქს, – ილია!!-ეს, რაც დღეს არამარტო რაიონის, არამედ მთელი ქვემო ქართლის ერთ-ერთ საუკეთესო ღირსშესანიშნაობაა! აღნიშნული ძეგლი ელოშვილმა სამი წლის განმავლობაში არ გამახსენებინა, რათა ვყოფილიყავი „ჩრდილში“, ვიდრე არ გამოვაქვეყნე კრიტიკული წერილი გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოში“. მე უნდა ამეგო ასევა ქრისტეს „ჯვარცმის“ მემორიალიც, რაც ასევე შეთანხმებული მქონდა ილია !!-თან, მაგრამ არც მისი აშენების საშუალება მომცა ელოშვილმა, მიუხედავად იმისა, რომ მაფინანსებდნენ სხვები! მიზეზი: იგივე, პლიუს, რომ ჩვენი სოფლები ყოფილიყვნენ უსახიეროდ, ბნელში!

ძეგლის აგება განპირობებულ იყო იმით, რომ „შუშანიკის ნამება“ ჩემის აზრით დანერგილი იყო არა სოფ. ხიდისთავის მეზობლად მდებარე ვითომ სოფელ ცურტავში, არამედ, – ციხე-ქალაქ დმანისში, რომელსაც შესაძლოა ადრე ეწოდებოდა ცურტავი. ამასთან დაკავშირებით იგივე აზრი გააჩნდა ქვემო ქართლის ისტორიული გეოგრაფიის მკვლევარს, პროფესორ დევი ბერძენიშვილს, რასთან დაკავშირებითაც გამოცემულიც აქვს წიგნი. მხარი დამიჭირა ასევე ამ საქმეში საქართველოს ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის დირექტორმა, აკადემიკოსმა გიორგი მელიქიშვილმა და მომცა დასკვნა ელოშვილთან წარსადგენად, რომ სოფ ვარდისუბანში იაკობ ცურტაველის ქანდაკების აგება ისტორიულად გამართლებულია, და რომ აღნიშნული ძეგლით რაიონს დაუბრუნდება დაკარგული ღირსება!“ პირველი წიგნი ფაქტობრივად დაწერილია დმანისში!!!

გარდა ძეგლებისა, გავაკეთე სხვა მრავალი საქმე, გავაუმჯობესე ყველა სოფელში არსებული სკოლებისა და სკოლამდელი დაწესებულებების მდგომარეობა და მათი ინფრასტრუქტურა. ყველა სოფელში გავიყვანე წყალი და განათება, ხელი შეუწყე კომერციული ინფრასტრუქტურის განვითარე-

ბას. დავრგი უამრავი ხე, მათ შორის კაკლის, სამოსახლედ გავანაწილე 500 მიწის ნაკვეთი. დავაპროექტე დიდი დმანისის ახალი კულტურის სახლის მშენებლობა, თუმცა მის აშენებაში წყობილების დამხობამ შემიშალა ხელი. ამავე დროს ვიყავი რაიონული საბჭოს კანონიერების დაცვის კომისიის თავჯდომარე. ჩემი წარმატებების შესახებ წერდა რაიონული და რესპუბლიკური პრესა, მაღიარეს საქართველოში ყველაზე წარმატებულ საბჭოს თავჯდომარედ. აღნიშნულის გამო მიმიწვიეს საქართველოს უმაღლეს საბჭოს პრეზიდიუმში საზოგადოებრივ მრჩევლად. ერთხანს მისი თანამშრომლებიც კი მეუბნებოდნენ, რომ სურდათ ჩემი პრეზიდიუმში გადაყვანა, მაგრამ, როგორც აღმოჩნდა წარმომავლობის გამო შეიკავეს თავი და ალბათ ელოშვილმაც ამაში შემიშალა ხელი. ჩემს მიერ წარდგენილი „რეკომენდაციები“ წაელთ მოსკოვში და იქ მათ, „დიდ პრეზიდიუმში“ მოწონება დაემსახურა, – გამოუქვეყნებიათ კიდევ რომელიღაც აღმანახში, როგორც ეს მითხრა ინსტრუქტორმა ჭიჭინაძემ. პარალელურად ყოველივე ამისა, ვენეოდი სამეცნიერო-პოპულარული სტატიების წერას და ვმუშაობდი საკანდიდატო დისერტაციაზე, რასთან დაკავშირებითაც უკვე ჩაბარებული მქონდა სამეცნიერო მინიმუმი!

თუ ჩემი საბჭოს თავჯდომარედ დანიშვნამდე ჩვენი საბჭო პირველი იყო კრიმინალურ სტატისტიკაში, ჩემს პერიოდში ფაქტობრივად არანაირი საჩივარი აღარ შედიოდა რაიონულ ადმინისტრაციაში, ყველა პრობლემას ვაგვარებდი ადგილზე, რაშიც დამეხმარა ჩემი საგამოძიებო პრაქტიკა!

როგორც ცნობილია, 9 აპრილის შემდეგ ვითარება ერთდაგვარად შეიცვალა, ეროვნული მოძრაობის ფეხის ხმას აყოლილი ახალგაზრდობა, რომლებსაც არც თუ გაეგებოდა რამე მიმდინარე პოლიტიკური პროცესებისა, მხოლოდ იმის მცდელობაში იყვნენ, რომ როგორმე ევნოთ არსებული ხელისუფლებისათვის. ამ კუთხიდან გამომდინარე, პირველ რიგში მტრად მიმიჩნიეს მე, თავად სურდათ ადგილობრივ ხელისუფლებაში

მოსვლა და დამინყეს პროვოკაციების მოწყობა. რაც როგორც კი ვიგრძენი, – დავანებე მაშვე საბჭოს თავჯდომრობას თავი და გადავედი რაიონის ადვოკატურის გამგედ, ჩემს მაგივრად კი დანიშნეს არა „ეროვნული მოძრაობის“ წარმომადგენელი, არამედ ყოფილი კომკავშირის მუშაკი ზურიკო აკოფაშვილი, რომელიც არაფრით ინუხებდა თავს და დროის ტარებას მიეცა. ეს იყო 1991 წელი.

ადვოკატად გადასვლამდე საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის საორგანიზაციო განყოფილების გამგემ, ანზორ კალმახელიძემ გამომიძახა თავისთან და მთხოვა შემესრულებინა ერთი ქალბატონის თხოვნა, რომელიც ქალი კი არა „კაციაო“, მისი პროტეჟით გუმბარიძე დაინიშნა ქვეყნის ხელმძღვანელად“ და ამით მახარებდა, შენც-დაგეხმარება რამეშიო. იგი გახლდნა წითელ წყაროს რაიკომის ყოფილი პირველი მდივანი, სახელად მარო თუ გვარად მაროშვილი, ზუსტად აღარ მახსოვს, რომელიც იმ ხანად მუშაობდა პრეზიდიუმში. მან მითხრა 9 აპრილის შემდგომ ცვლილებებთან დაკავშირებით შევადგინეთ სახელმწიფო მმართველობის სისტემის რეგლამენტი და იგი რატომღაც არ მოეწონა გუმბარიძეს, მისი ხელმოწერის გარეშე დავაგზავნეთ რაიონებში სახელმძღვანელოდ და თუ შეიძლება გადახედე მას, და თქვენეული ვარიანტი წარმოგვიდგინეთო. წარმოგიდგინათ, მე გლახის შვილს უმაღლეს საბჭოს პრეზიდიუმმა მთხოვა, – კონსტიტუციური დონის დოკუმენტის შედგენა! მე იგი ერთთვეშივე შევადგინე, დაახლოებით 80 თაბახის ფურცელზე და წარუდგინე იმ ქალბატონს, რომლის შემდეგაც მან მითხრა, ამიერიდან „თქვენთვის ყველა კარი ღია იქნება და დაგეხმარებით ყველაფერშიო“. სამწუხაროდ მალევე დაინგრა კომუნიზმის ერაყ და მე იგი აღარ მინახავს.

– დმანისის გამგეობაში

არ მქონდა ორი თვეც კი ნამუშევარი ადვოკატად, რომ რაიონის გამგებელმა, ჩემი ძმის შვილის მეუღლემ, პოლი-

ციის პოლკოვნიკმა რომან კავლელაშვილმა, ჩემთან შეთანხმების გარეშე გადამიყვანა თავისთან სოციალური დახმარების განყოფილების გამგედ და თან დამნიშნა ლტოლვილთა და განსახლების რაიონული კომისიის თავჯდომარედ!

დრო იყო არეული, ვითარებას სათანადოდ ვერ ვმართავდით, რამეთუ მარგიანისა და იოსელიანის ზენოლით კავლელაშვილს დავალებული ჰქონდა სვანებისათვის არაფერში შეეშალა ხელი და ისინიც რასაც მოისურვებდნენ, იმას აკეთებდნენ, არაფერში გვინევდნენ ანგარიშს, იტაცებდნენ უძრავ-მოძრავ ქონებას და ჩვენ მხოლოდ „უპრავებდით“ მათ, რაც ველარ ავიტანე და რვა თვეშივე წამოვედი მისგან.

სვანების თავგასულობას სათავე დაუდო ელოშვილმა, თუმცა ამავე მიზნით თავიდანვე განისაზღვრა მათი ჩასახლების იდეა, რომლებიც ჯერ შეაარაღეს ადგილობრივთა ხარჯზე ჩეჩნეთიდან გადმოტანილი იარაღით, მერე კი აამხედრაეს ჯერ თათრების, შემდეგ კი ჩვენს წინააღმდეგ. ზვიადის დროსაც მიიღეს დამატებით იარაღი, და ხელისუფლებას აღარ ემორჩილებოდნენ, მფარველად ჰყავდათ იოსელიანი, და ყაჩაღობდნენ როგორც უნდოდათ, და ვისზეც უნდოდათ. მათგან მოსახლეობა იყო დატერორიზირებული, მილიცია კი სათანადო ზომებს მათ მიმართ არ იღებდა.

თათრების დათრგუნვისა და განდევნის შემდეგ, რაიონიდან დაახლოებით 10 000 თათარი გავიდა, სვანებმა იერიში მიიტანეს გაქართველებულ სომხებზე. თუმცა მანამდე, ჩვენი ხალხის წინააღმდეგ ელოშვილს, ჯერ კიდევ კომუნისტების დროს, ყარაბახში მიმდინარე ომის ფონზე, სურდა თათრების გამოყენება. ამ მიზნით მან მოიწვია რაიონის აქტივის სახელით აგრესიულად განწყობილ, ბნელ ძალთა კრება, რომელსაც ესწრებოდა არა ნაკლებ 500 კაცი, მათ შორის 70 %, – მდე აზერბაიჯანელი, მაშინ კრებას ესწრებოდა პარტიის ცკ-ს ერთ-ერთი მდივანიც, და კიროვისის სასოფლო საბჭოს არა ოფიციალური მოადგილის პირით, რომელიც სავარაუდოდ

სახელმწიფო უშიშროების აგენტი უნდა ყოფილიყო, მანამდე იგი რაიონულ ღონისძიებებზე არასოდეს მინახავს ტრიბუნასთან, ამ ცკ-ს მდივნის მოკლე მოხსენების შემდეგ (მოხსენება ეხებოდა რაიონში და მთლიანად, ქვემო ქართლში არსებულ ნაციონალურ ვითარებას, რამეთუ მაშინ თათრები ბოლნისისა და დმანისის ქართულ მოსახლეობას დაესხნენ სვანების თავაშველებლობის გამო) მან პირდაპირ ტრიბუნიდან მოუწოდა რაიონის აზერბაიჯანულ მოსახლეობას თავს დასხმოდნენ გაქართველებულ სომხებს, – შემდეგი სიტყვებით: „ძმებო, ქართველებო, ჩვენ როგორც ვიყავით ერთმანეთში ძმურად, ისე უნდა დავრჩეთ, ჩვენ ურთიერთობაში ხელს გვიშლიან და ჩვენს შორის შუღლს აგდებენ „ხუთ-მანეთიანი ქართველები, და ისინი უნდა დაისაჯნენ“!!! ამ სიტყვების გარდა იმ თათარს სხვა არანაირი სიტყვა არ უთქვამს. ეს იყო მისი გამოსვლის ტექსტი. მის შემდეგ კი დარბაზში მყოფმა თათართა ბრბომ ერთხმად შესძახა, „დუზდუ, დუზდუ“, ე. ი. მართალია, მართალიყო! როგორც ჩანს ხალხი წინასწარ ყავდათ შემზადებული მხარდასაჭერად. მათ შემდეგ ჩვენს დასაცავად არც ელოშვილს და არც იმ ცკ-ს მდივანს არანაირი სიტყვა არ უთქვამთ, არც ჩვენ, იქ მყოფთ მოგვეცა საპასუხო სიტყვის თქმის უფლება. პროვოკაციული გამოსვლა, დაგეგმილი ჩვენივე ხელისუფლების მიერ გადაიქცა თათართა სამოქმედო გეგმად. იმ პროვოკატორის გამოსვლის შემდეგ კი კრება დახურეს და შურის საძიებლად აღრენილი თათრობა, რომელიც რეალურ აზერბაიჯანულ აქტივს არ წარმოადგენდა, – ღმუილით გამოვარდა გარეთ. ხელისუფლებას სურდა მათი ხელით დმანისში გაეთამაშა „მეორე სუმგაითი“! დაირხა ხმებიც, რომ თითქოსდა თვით ქალაქ დმანისში მცხოვრებ გაქართველებულ სომეხთა საცხოვრებელ ბინების კარებებზე, – მისანიშნებლად დაეხატათ ჯვრები. ხალხმა დაიწყო გახიზვნა. მე მაშვე წავედი სოფ ჯავახის საშუალო სკოლაში, სადაც რატომღაც რაიცენტრიდან განზრახვ მოშორებით გამსახურდიასთან დაახლოებულ პირის,

ამბროსი ბალახაძის თავკაცობით ტარდებოდა, ე. წ. ქართულ სოფლების დაცვის შტაბის სხდომა. აუხსენი მათ, რაც ხდებოდა რაიცენტრში და ვთხოვე სასწრაფოდ ამოსვლა, რაც შეასრულეს. შემდეგ მოვნახე ჩემივე კარის მეზობელი, რაიალმასკომის თავჯდომარე ფარვიზ მუსტაფაევი და შინაურულად ვთხოვე ელონა რამე, რომ არ დაღვრილიყო სისხლი!

ყოველივე ამის შემდეგ მართალია რალაცები მოიმოქმედეს თათრებმა, მაგრამ მათ თავხედობამ არ მიიღო ფართო მამტაბიანი ხასიათი!

თათრების შემდეგ, როცა ისინი განდევნეს დმანისის რაიცენტრიდან აზერბაიჯანში, ისე, როგორც მანამდე მეზობელ ტაშირის რაიონიდან სომხებმა, – თათრების რამდენიმე სოფელი, ჩვენს წინააღმდეგ აამუშავეს სვანები, ჩვენგან განმმენდის განსახორციელებლად, რაც სავარაუდოდ დავალებული ჰქონდათ ცენტრიდან. მაშინ ხელისუფლებაში უკვე მოსული იყო გამსახურდია.

ამ ამოცანის შესასრულებლად დმანისში თავი მოყრილი ჰქონდათ ყველა მხრიდან მოსულ სვანებს. მაგრამ რატომღაც არ გადადიოდნენ აქტიურ მოქმედებებზე, ხელი ეშლებოდათ ოსეთში დანყებული სეპერატისტული მოძრაობის გამო. რაიონის მილიციის მთელი შემადგენლობა ამ დროს ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გასული იყო ტყეში მონაგონი მიზეზით, ვითომდა პროტესტის ნიშნად და დაპირისპირებული მხარეები მიტოვებული ყავდათ უსაფრთხოების (გამყოფი) ზოლის უზრუნველყოფის გარეშე. ამ დროს ბოლნისიდანაც ამოსული იყო, ავტომატური იარაღით დატვირთული მსუბუქი ავტო – მანქანა და ჩვენ პროვოკაციების მიზნით გვთავაზობდნენ შევიარალებულიყავით და გადავსულიყავით იერიშზე, თუმცა არ ავყევით მათ.

თუ არა სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის სეპერატისტული მოძრაობა ქართველებისათვის „ქართული სახელმწიფოს შექმნა“ გამსახურდიას უნდა დაეწყო დმანისიდან! მოვლენები, ერთი შეხედვით, ვითომ ქაოტურად რომ განვითარებულიყო

და მისი მართვადობის შესახებ არ სცოდნოდა ფართო საზოგადოებას, პარლამენტს, გამსახურდიამ ჩვენი რაიონის უმაღლეს საბჭოს დეპუტატს, ნოდარ ნონიაშვილს, რომელიც ასევე გაქართველებული სომეხია, – აუკრძალა დმანისში ამოსვლა, რათა თბილისში არ ჩამოეტანა რეალური ინფორმაცია.

მიზანი კი ყოველივე ამისა, ვფიქრობ იყო ზვიადის მცდელობა, ტაშირის რაიონიდან განდევნილი აზერბაიჯანული მოსახლეობის მიერ დაცარიელებული სოფლების ჩვენით შევსება!

ამის თქმის უფლებას მაძლევს ის გარემოება, რომ თვით ზვიად გამსახურდია წარმომავლობით უნდა იყოს სომეხი, რამეთუ ზუგდიდის 19-ე საუკუნის კამერალური აღწერების მიხედვით გვარი „გამსახურდია“ დაფიქსირებულია „ტერ-გამსახურდიანად“. და თუ ეს ასეა, მაშინ არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ მას გააჩნდა სომხური ფესვები, რასაც შეეძლო გაეჩინა მისთვის სომხური ინტერესი!

ჩვენი ხალხის განდევნა რომ სურდათ სომხეთში, ამის თაობაზე წინასწარ გვივრცელებდნენ პროკლამაციებს და იდეოლოგიურად გვამზადებდნენ, რასაც მონაშობს იმ ჟამინდელი პრესაც!

აღნიშნულ პრობლემებთან დაკავშირებით ერთხანს რაიონის მოსახლეობის მიერ ზვიად გამსახურდიასთან გაგზავნილ ცხრა კაციან ჯგუფში მეც ვიყავი. ჯგუფში იყვნენ რაიონის ინტელიგენციის წარმომადგენლები. პრეზიდენტის მისაღებში იყო რობერტ პეტრიაშვილი, მან ყველას სათითაოდ გამოგვიკითხა, თუ რა უნდა გველაპარაკა პრეზიდენტთან. ყველაზე ბოლოს მე გამესაუბრა, როდესაც მიმიხვდა, რომ ვერკვევოდი მიმდინარე მოვლენებში მან მითხრა, „თქვენზე ინტერესებიდან გამომდინარე გამსახურდიასთან არ შეგიშვებო“ და არც შემიშვა!“ თუ რატომ, მანვე თქვა, „რომ გითხრათ ქერი ჩამოინგრევას!“ მისგან განაწყენებული იმავე დღესვე ამოვედი ტყეში გახიზნულ მილიციელებთან და უთხარი, რომ „ხალხის მოლაღატეები ხართ და ჩვენს წინააღმდეგ მონყობილი შეთქ-

მულების მონაწილენი“, რის გამოც ლამის ფიზიკური შეურაცყოფა მომაცენეს. მოგვიანებით აღნიშნულში დამეთანხმა რომან კავლელაშვილი, რომელიც იმ ხანად სამძებრო სამსახურის უფროსი იყო!

ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლებაში მოსვლისთანავე რაიონის პრეფექტად დანიშნეს ვინმე გირგვლიანი, რომელსაც შეუდგინე რაიონის მართვის სისტემა, ერთ-ერთი პირველი საქართველოში და სანაცვლოდ მომცა ჩემი მოსამართლედ დანიშვნის თაობაზე მიმართვა. ჩემს ჩემდებ, ორ დღეშივე ანალოგიური მიმართვა მისცა ბოლნისის მაცხოვრებელ ელზა ხუციშვილსაც, რომელსაც ჩემზე ეთქვა, „რალა მაგ სომეხს მიეცით მიმართვა, მე მომეცით და საქმეს მოვაგვარებო“, და მისთვისაც მიეცა. იმ ხანად იუსტიციის მინისტრი იყო ჯონი ხეცურიანი და თქვენ წარმოიდგინეთ, კაცი, რომელიც ასპირანტურიდან მიცნობდა, მეუბნება „მოსამართლედ ვერ გაგიშვებ, რადგან ხალხი სომხად გიცნობს“! ხუციშვილს, რომელსაც მხოლოდ ბოლნისის ადვოკატურაში მემანქანედ მუშაობის გამოცდილება ჰქონდა, გაუშვეს დმანისის მოსამართლედ, მე კი, რომელსაც თითქმის სათანადო გამოცდილება გამაჩნდა და ასპირანტურაშიც ვსწავლობდი, წარმომავლობის გამო დამტოვეს გარეთ!

ანალოგიურად მომექცნენ მოგვიანებითაც, ნინიძის მინისტრობის დროს დმანისის მოსამართლის თანამდებობაზე გამოცხადდა კონკურსი, წარვადგინე ყველა საჭირო საბუთი, მაგრამ გასაუბრებაზე არ გამომიძახეს, თუმცა არაერთხელ მივაკითხე. ამ ჯერადაც დამტოვეს გარეთ, ჩემს მაგივრად კი მიიღეს მილიციის საბავშო ოთახის ინსპექტორად მომუშავე ბერძენი ეროვნების ქალბატონი, რომელმაც ქართული ენა კარგად არც კი იცოდა.

– საქართველოს თავდაცვის სამინისტროში

1993 წ-ის გაზაფხულიდან ნოემბრის ჩათვლით დავსეირ-

ნობდი თურქეთში და ვეცნობოდი მის ღირსშესანიშნაობებს, ნოემბრიდან კი დავინწყე საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო პოლიციის მთავარ სამმართველოში გამომძიებლად მუშაობა. იქ სუფევდა ერთი საშინელება, არაკომპეტენტურობა და ქაოსი. ყველა იყო გადასული ფულის კეთებაზე, ხშირ შემთხვევაში ყაჩაღობდნენ, გამკითხავი კი არავინ ყავდათ. სამხედრო საწყობებიდან ჯარისკაცთათვის განკუთვნილი ფასეულობა კი დანაშაულებრივად ხვდებოდა ბაზარზე და იყიდებოდა. მოკლეთ ადგილი ჰქონდა საშინელ კორუბციას!

იქ ყოფნისას მომიწია ბარნოვის ქუჩაზე მდებარე აკადემიკოს ავლიძე ზურაბაშვილის სახლის გაჩხრეკა, რომელშიც მისი პროფესორი შვილი ცხოვრობს და მისგან ამოვიღე რამდენიმე ასეული წყვილი სამხედრო ჩექმა, რომელიც ხელმძღვანელობამ მიითვისა.

გაზაფხულით გაუქმდა ეს სამმართველო და გადამიყვანეს თავდაცვის სამინისტროს პირად შემადგენლობასთან მუშაობის მთავარ სამმართველოში უფროს იურისტად. სამმართველოს უფროსი იყო გენერალი სოხაძე, შემთხვევითი პირი, რომელიც თავისი გაგებით „ანგებოდა“ ქურდულ გაგებას.

პარლამენტის ეკონომიკური კომიტეტის თავჯდომარემ, აკადემიკოსმა ვალერიან ადვაძემ, საზოგადოებრივ საწყისებზე მიმიღო სამართლის ექსპერტად და დაუმუშავე იჯარის შეასახებ კანონის ძირითადი დებულებები. თუმცა, ამ საქმეს დისერტაციის დაცვის მიზნით აღარ გავყევი, რადგან თემა ახალი წყობილებისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა, დისერტაცია კი დანერგილი მქოდა და დაცვაზე უპერსპექტივობის გამო აღარ გავიტანე, ნამუშევარი ჩამეყარა წყალში!

ამ სამმართველოში დავყავი 1995 წლის გაზაფხულამდე, მერე, როგორც იქნა გადავედი საქართველოს მთავარ სამხედრო პროკურატურაში პროკურორ-კრიმინალისტიკის თანამდებობაზე, თუმცა იყო შანსი გავსულიყავი ისნის ბრიგადის მეთაურის მოადგილედ აღმზრდელით ნაწილში.

– მთავარ სამხედრო პროკურატურაში

მთავარ სამხედრო პროკურატურაში გადახედეს რა ჩემს ბიოგრაფიას, რომ ნამუშევარი მქონდა გამომძიებლად, პროკურორ-კრიმინალისტიკის მოვალეობასთან ერთად დამაკისრეს ასევე სისხლის სამართლის საქმეების გამოძიებაც. გამოსაძიებელი იყო უამრავი საქმე ზვიადის პერიოდიდან აქეთ, ძირითადად სამეურნეო ხასიათის. გველაგა თავდაცვის ფონდის, თავდაცვის სამინისტროსა და მინისტრთა კაბინეტის რევიზიის მასალები. აგრეთვე აფხაზეთის ომთან დაკავშირებით. თითქმის ყველა მათგანი დამანერეს მე და მათ გამოსაძიებლად შემეძინეს მცირე საგამომძიებო ჯგუფი. მაშინ მთავარ სამხედრო პროკურორად მუშაობდა გენერალი ნუკრი გოგიტიძე, ხოლო გენერალურ პროკურორად-ჯამლეტ ბაბილაშვილი.

შეიძლება ითქვას ჯგუფის წევრები, ისე როგორც მთლიანად აპარატის თანამშრომლები, იყვნენ, ე. წ. „დედიკოს ბიჭები“ და შრომით ძალიანაც არ იწუხებდნენ თავს, გადასულები იყვნენ ფულის კეთებასა და დროსტარებაზე. სანინააღმდეგო დინებას ვერ შევექმნიდი და უნებლიოდ მეც ჩავერთე ამ დინებაში, მით უფრო, რომ ხელფასით 2-3 პური თუ შემეძლო მეყიდა. ოჯახი რომ გამოემეკვება ხშირად, სამუშაო საათების შემდეგ-ჩემი მანქანით გვიან ღამემდე ვტაქსაობდი. ამ პერიოდში ოჯახთან ვიყავი შერიგებული და თბილისში მყავდა ჩამოყვანილი, უმაღლესში ვასწავლიდი ორ ბავშვს.

ჩემს ხელთ არსებული მასალებიდან ჩანდა, რომ იმ დროინდელი სამოქალაქო თუ სამხედრო ადმინისტრაცია გადასული იყო სახელმწიფო ქონების დატაცებაზე. ქურდობდა ყველა, ვისაც რის მოპარვა შეეძლო, თუ არ გააჩნდა მოსაპარი-ყაჩაღობდნენ!

სამხედრო თნამდებობის პირები ერთი ხელის მოწერით ითვისებდნენ მილიონობით თანხებს. რუსი სამხედროების მიერ სამხედრო ნაწილებში დანატოვარ, უვარგის ფასეულო-

ბებზე ადგენდნენ ცალმხრივ აქტებს, თითქოსდა დაუდგენელ პირთაგან შეეძინათ და მის საფუძველზე ბანკიდან გამოტანილ თანხებს ითვისებდნენ. ამგვარ საქმეში ჩართულ იყვნენ თვით მინისტრებიც კი!

ერთი და იგივე მოწოდებაზე სამხედრო აღჭურვილობის რუსეთიდან, ხშირად ხდებოდა ორმაგი გადარიცხვები სხვა და სხვა წყაროებიდან, რომელთაგან იქ უკვე ერთმადგანს ეპატრონებოდა გადამრიცხველი. ამგვარი ოპერაციების გასაშიფრავად ვრთობდით რუსეთის სპეცსამსახურებს და ვიღებდით ობიექტურ ინფორმაციებს. როგორც წესი ასეთი ოპერაციების განსახორციელებლად სამხედრო არისტოკრატის თავად შირმად, – ჰქოდათ შექმნილი საშუამავლო ფირმები. ერთ-ერთი ასეთი იყო „ფასკუნჟი“, რომლის დამფუძნებელიც იყო გენერალი ჩხეიძე, – სასაზღვრო ძალების ხელმძღვანელი!

მათთან ალიანსში ფირმა „ივერიის“ სახელით არაერთი ოპერაცია ჰქონდა განხორციელებული პრეზიდენტ შევარდნაძის ძმის შვილს, – ნუგზარ შევარდნაძეს.

გამოვავლინე ისეთი ფაქტებიც, როდესაც აფხაზეთში მეომრებისათვის ერთი კომისიის მიერ გაგზავნილ პროდუქციას თუ აღჭურვილობას, უკან აბრუნებდნენ და როგორც ახლად შეძენილს, ისე ღებულობდნენ უკან შემოსავალში მეორე კომისიის მეშვეობით.

არც პრეზიდენტი გამოიყურებოდა პირნათლად. თავდაცვის ფონდის შემოწმებისას, რომლის ხელმძღვანელიც იყო მწერალი, – ჭაბუა ამირეჯიბი, პრეზიდენტის დავალებით მას სრულიად დაუსაბუთებლად გადაერიცხა ჩრდილოეთ კავკასიაში 170 მილიონამდე მანეთი. გენპროკურორის მითითებით ეს ფონდი მთლიანად არ შემომოწმებია. იქ კიდევ სხვა დარღვევებს ჰქონდა ადგილი.

დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავეთა პასუხისგებაში მიცემისათვის არც თუ ძალიან თავს ინუხებდა სამხედრო პროკურატურა, რასაც უპრობლემოთ ვხედავდი. პრეზიდენტის წინა

საარჩევნო პერიოდში, საგამოძიებო ნაწილის უფროსი მინდორამეილი მბლოკავდა და სათანადოდ აქტიურობის საშუალებას არ მძლევდა. ამ დროს ჩემი საქმეების გამოძიების მიმდინარეობის შესახებ პერიოდულად ვახსენებდით გენერალურ პროკურორს, ის კი თავის მხრივ, – ახსენებდა პრეზიდენტს, რომელიც თურმე ამ გზით გვამონმებდა, თუ რამდენად ვეხებით თავდაცვის ფონდს, ანდა მის ძმის შვილს, რომლის შესახებაც ბევრი რამ არ ვიცოდით და ინფორმაციას შეგნებულად გვიმალავდა შს სამინისტრო.

ერთ-ერთი მორიგი მოხსენების დროს, რა დროსაც სამხედრო პროკურატურის ხელმძღვანელობასთან ერთად სხდომას ესწრებოდა, ჩემი საგამოძიებო ჯგუფის წევრები, – შს სამინისტროს დეპარტამენტის უფროსი, მომავალი მინისტრი-თარგამაძე და მისი ერთ – ერთი სამმართველოს უფროსი ჩხეიძე, გენერალურმა პროკურორმა მკითხა, თუ რატომ ვაყოვნებდი თავდაცვის სამინისტროს ზურგის შტაბის უფროსის დაპატიმრებას? ხომ არ ვეტყოდი, რომ ხელმძღვანელობა მბლოკავდა და დავინყე არა დამაჯერებლად საუბარი, რის გაგძელების საშუალებაც აღარ მომცა, შემანყვნიტინა და დაპატიმრებით დამემუქრა! ერთი თვის წინ შემპირდი, რომ დააპატიმრებდი და რა გიშლის ხელსო?! ამ დროს საუბარი აღარ მაცალა თარგამაძემ, წამოდგა და ბაბილაშვილს მოახსენა, „ბატონო ჯამლეტ, ჩვენი ხალხი მუშაობს ქორჩაშვილთან, რომელიც გამოირჩევა მაღალი პროფესიონალიზმით, მუშაობს თავდაუზოგავად, მაგრამ, როგორც ჩანს მას რაღაც უშლის ხელსო“. აღარ აცალა მას საუბრის გაგრძელება და ბაბილაშვილმა გენერალური პროკურატურის საგამოძიებო ნაწილის უფროსის მოადგილეს, – ორდე ბებიას უბრძანა, „მოემზადებინა ბრძანება ჩემი უშუალოდ მის განკარგულებაში გადაყვანის შესახებ“, და მოემარებინა ჩემზე ჯგუფის წევრებად გენერალური პროკურატურის ხუთი განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა გამომძიებელი, ჯგუფის ხელმძღვანელად კი კვლავაც

დამნიშნეს მე!

მეორე დღესვე გადამიყვანეს გენერალურის განკარგულებაში და მომამაგრეს გამომძიებლები, მათ შორის შს სამინისტროდან ათამდე მაღალ ჩინოსანი!

აღსრულდა ჩემი ბავშობის ოცნება, მივალწიე იმას, რასაც ვოცნებობდი, რომ მქონიყო საშუალება, გამომეველინა ჩემი კრიმინალისტური ნიჭი და შემართება, რისთვისაც დავეხეტილობდი რუსეთში, რომ იტყვიან „ა, ბურთი და მოედანიო“, – ასე შემეცვალა ვითარება.

ეს უკვე ჩემს აღიარებას ნიშნავდა, თუმცა მერე მივხვდი, რომ უბრალოდ მიმაგდეს ამბრაზურასთან, თუ მოკვლა იყო რომ მე მოვეკალი იმ ვილაც ხელალებულს, ვიდრე მათი „დედიკოს ბიჭები“, რამეთუ განუკითხაობას ჰქონდა ადგილი, მათ კი აინტერესებდათ ფული!

საგამომძიებო ჯგუფის წევრებს გადაუნანილე საქმის მასალები და ვიფიქრე, ახლა სერიოზულად გაგშლი მეთქი საქმიანობას, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, თურმე ჩემს ზურგს უკან დაუნყვიათ ფულის კეთება, რაშიც ჩართულ ყოფილა საგამომძიებო ნაწილის ხელმძღვანელობა, კვალის დაფარვის მიზნით კი ზოგიერთს გაუნადგურებია კიდევაც მტკიცებულებები. ხელმძღვანელობა გამომძიებით არ იყო დაინტერესებული!

მე კი თავდაუზოგავად დავინწყე მუშაობა, სხვა ფაქტებთან ერთად მალევე გამოვავლინე აფხაზეთთან ომის დროს ჩეჩნეთიდან შემოსული ასი ვაგონი ბენზინის სომხეთში უკანონოდ გადაგზავნის ფაქტი, რასთან დაკავშირებითაც ახალქალაქში ჩასულს, ამ საქმის ერთ-ერთი მოთავე, დღეს პარლამენტში მჯდომი ვინმე ენძელა მეუბნება, რომელსაც ათამდე ავტომატებით შეარაღებული დაცვა ახლდა, „ნესიერად მოიქეცი, თორემ სანამ თბილისში ჩახვალ თანამდებობიდან იქნები მოხსნილი, თან ჯიბიდან იღებს სურათს და მაჩვენებს, თუ როგორაა გადაღებული ხელი-ხელ გადახვეული ედუარდ შევარდნაძესთან!

რალს გავაკეთებდი, დავბრუნდი უკან და მოვახსენეხე ხელმძღვანელს, გამოძიება ამ ფაქტზე შეჩერდა, ცოტა ქრთამი გაიღო სხვამ და ნაწილმაც ჩემამდე მოაღწია.

ამ საქმეში ჩართული პიროვნება, ვინც მოახდინა მისი ტრანსპორტირება, დღეს გენერალია, ერის კაცობაზე თავსა დებს და ხშირად პოლიტიკურ განცხადებებსაც აკეთებს, ხალხს კი წმინდანი გონია.

არა ერთი ეპიზოდი მქონდა გამოსაძიებელი კიტოვანთან დაკავშირებით, დაწყებული დრანდის ციხის გახსნით და დამთავრებული 100 000 ბოთლი კონიაკი „ენისელის“ რუსეთში უკანონო გატანით. პირველი ეპიზოდი ჰაერში გამოიკიდა, რადგან უსაფრთხოების სამსახურმა უსუსურობა გამოიჩინა. რაც შეეხება მეორე ეპიზოდს, – საქმე თითქმის დავამთავრე, – მაგრამ მისი სასამართლოში გაშვების საშუალება მთავარმა სამხედრო პროკურორმა არ მომცა, დაკავებული პირი კი გამომაშვებინა.

ფირმა „ივერიას“ სახელით, რომელიც თურმე ნუგზარ შევარდნაძისა ყოფილა და ჩვენ არ ვიცოდით, არა ერთი საეჭვო ოპერაცია იყო განხორციელებული. ამასთან დაკავშირებით ერთ-ერთ საქმიან დოკუმენტზე ხელმომწერი პირი, რომლის გვარ-სახელიც აღარ მახსოვს, მაგრამ მანამდე მარტვილის გამგებელი იყო, საჭირო იყო დამეკითხა. რამდენჯერაც არ დავიბარე იგი დასაკითხად, იმდენჯერვე მაღალი რანგის ადამიანებთან ერთად მოდიოდა და იძულებულს მხდიდაა დაკითხვა გადამედო. ერთხელაც, როცა უკვე ამომივიდა ყელში მისი ეს ხრიკები, – გადავწყვიტე მეტი აქტიურობა გამომეჩინა!

ჩემს მიერ დაბარებული კვლავ ვიღაც პირთან ერთად მოვიდა კაბინეტში და მეუბნება, „გენერალური პროკურორი მელოდება, შევალ, გავესაუბრები და მის შემდეგ შემოვალ თქვენთან-ო“. ამჯერადაც ჩემი გაბრიყვება უნდოდა. გაუშვი იგი და უკან დავადევნე პროკურატურის დაცვის უფროსი მიშა ჩხეიძე, რომელსაც დავავალე, თუ იგი ჩემთან შემოსვლის გარეშე

შეეცდებოდა პროკურატურიდან გარეთ გასვლას, დაეკავა და ჩემი სახელით მოეთავსა შს სამინისტროს იზოლატორში!

მან ამ ჯერადაც მომატყუა, გენერალურ პროკურორთან შესვლის გარეშე, თავის თანხლებ პირთან ერთად გავიდა გარეთ, მიშა ჩხეიძემ კი მოკიდა ხელი და გადაიყვანა იზოლატორში. იმ მეორემ კი მომხდარის შესახებ სასწრაფოდ აცნობა ვილაცას. ამ დროს იგი მართლაც უნდა შესულიყო გენერალურთან საქმეზე, რომელიც თურმე ელოდება, რამეთუ შევადნადის დავალებით მისთვის გადმოერეკა უშიშროების საბჭოს მდივანს, – საჯაიას, რათა მიეღო და მოესმინა მისთვის.

ამ ლოდინში მომხდარის შესახებ გაეგო რა საჯაიას, კვლავ გადმოერეკა გენერალური პროკურორისთვის, და ეთქვა: „რა არის ეს, მე ვთხოვეთ გასაუბრებოდით და თქვენ კი დააპატიმრეთო“!? ამ დროს ბაბილაშვილმა არ იცოდა, რა ხდება და ვინ დააპატიმრა იგი. ბოლოს, როდესაც მიხვდა, რომ შეიძლება მე დამეპატიმრებინა იგი, – გამომიძახა თავისთან. როდესაც შევედი და ვიხილე გენერალური, გეგონება მდულარე გადაესხათ მისთვის. მან ყველაფერი ამიხსნა დანვრილებით, რომ შევარდნადის დავალებით უნდა გასაუბრებოყო, მე კი ჩემი ქცევით უხერხულ მდგომარეობაში ჩავაყენე, მისაყვედურა და მდგომარეობის გამოსწორების მიზნით მთხოვა გადავსულიყავი შს სამინისტროში, გამენთავისუფლა იგი მისი სახელით და გადმომეყვანა მასთან.

აქვე შეგახსენებთ, რომ იმ კაცის დაპატიმრება შეთანხმებული მქონდა გენერალურთან ჯერ კიდევ ერთი თვით ადრე, რის შესახებაც შევახსენე, ისე რომ არანაირი თვითნებობა არ გამომიჩინია.

როდესაც გადავედი შს სამინისტროში და ვთხოვე ჩვენივე პატიმარი გამოეშვათ, რის უფლებაც პრინციპში გვქონდა, მათ უარით გამომისტუმრეს, თავიანთი თავი დააყენეს გენერალურზე მალლა. თურმე იმ ხანად ბაბილაშვილის ვაჟი ნარკოტიკების მომხმარებელია და ამის გამო მას მოკლე ენა ჰქონია,

სათანადოდ ვერ იყენებდა თავის ძალაუფლებას!

უკან დაბრუნებულმა აუხსენი რა ყველაფერი, ეხლა უკვე არა განთავისუფლების, არამედ უკვე დაპატიმრების „გაპრავების“ მიზნით გამაგზავნა თავის მოადგილე რეზო ყიფიანთან, რათა სანქციაზე დაესვა ბეჭედი. ამასთან დაკავშირებით მან მითხრა, „არაფერი ვიცი, მომხდართან დაკავშირებით და სანქციაზე არ მოგინერ ხელსო“. მერე გამიშვა მეორე მოადგილე გილიგაშვილთან, რომელმაც ასევე უარით გამომისტუმრა, „ამ საქმესთან არანაირი შეხება არა მქონია და როგორ მოვანერო ხელი სანქციაზეო“?

ამის შემდეგ სხვა არა დარჩა რა გენერალურ პროკურორს, გარდა ამისა, თავად „გაეპრავებინა“ მისი დაპატიმრება და სანქციაზეც თავისივე ბეჭედი დაასვა, თან მითხრა, „თუ დაპატიმრებაა, იცოდე ორივეს ერთად დაგვიჭერენ-ო!“ მე კი, ეს საქმე ისე წარვმართე, რომ დასაჭერად კი არა, – დასაჯილდოებად გავიხადე საქმე!

რატომღაც ის პიროვნება მოათავსეს ბერიას ციხედ ნოდებულ თბილისის რკინიგზის მილიციის მთლიანად მიწის ქვეშ განთავსებულ საგამოძიებო იზოლატორში, რომელიც მდებარეობდა თამარ მეფის გამზირზე. თუმცა, ყველა იზოლატორი, გარდა ორთაჭალისა, – მიწის ქვეშ იყო განთავსებული.

მას იცავდა ადვოკატი შალვა რჩეულიშვილი, რომელმაც მალევე მისი თავდებქვეშ მყოფის განთავისუფლების შესახებ წარმომიდგინა 72 პარლამენტარის ხელმოწერით შედგენილი შუამდგომლობა, რაშიც მისივე შვილი, პარლამენტის სპიკერი, – ვახტანგ რჩეულიშვილი დაეხმარებოდა. იმ კაცს ვედავებოდით 60 მილიონი მანეთის გატაცებაში. ეს თანხა პირადად მე დავაფარინე, რისთვისაც პრემიის სახით მომცეს 1000 დოლარი! მას სულ იზოლატორში მოუწია 25 დღე ყოფნა.

იყო რა გარეთ, ერთ მშვენიერ დღესაც იგი მეკითხება, თუ როდის შევწყვეტი საქმეს, რაზედაც უპასუხე, რომ საქმე წარიმართებოდა სასამართლოში! ამაზე გაოგნებულმა მითხრა,

„რას ბრძანებთ, შესაწყვეტად მე უკვე ფული მაქვს გადახდილი“! როდესაც ვკითხე, თუ ვისი ხელით შემოვიდა, რამდენი და ვის გადაეცა? მიპასუხა, რომ ფული შემოიტანა შალვა რჩეულიშვილმა და გადასცა უმფროსებს, თანხა იყო 25 000 აშშ დოლარი, რაც დაუდასტურა გვერდით მყოფმა სამეგრელოს პროკურორმა, გვარს აღარ დავასახელებ. ეს ოპერაცია თურმე მისი თანამონაწილეობით განხორციელებულა.

ამ დროს რჩეულიშვილს საქმის ერთი ფურცელიც კი არ ჰქონდა შესწავლილი, მხოლოდ მექრთამეობაში შუამავლობდა.

როდესაც დავინახე, რომ ხელმძღვანელობა ჩემს საქმეში, ჩემს ზურგს უკან ფულს აკეთებდა და მე არაფრად მაგდებდა, მათ უთხარი, რომ „ეგ მათი წილია და აქაც უნდა შემოიტანოთ...“!

არ დავმალავ, ამ ბატონმა მეც მომიტანა გარკვეული თანხა და ხელმძღვანელს ვაცნობე, რომ „ჩემს წილად მეც მცა პატივი და რომ იგი მათთვის არ გამეყო, რამეთუ გადაცემული მაქვსო“! პასუხად მას სიტყვაც კი არ დაუძრავს, დანაშაულზე ნასწრებულებით გამოიყურებოდა მორცხვად. მას შემდეგ იმ მარტვილელსა და ჩემს შორის ჩამოყალიბდა ნორმალური ურთიერთობა.

ამ დროს ხმა დაირხა თითქოსდა სურდათ ბაბილაშვილის გადაყენება დაკავებული თანამდებობიდან და მის ადგილზე ვახტანგ რჩეულიშვილის დანიშნა, ნიადაგის მოსამზადებლად კი შალვა რჩეულიშვილმა დაიწყო ბაბილაშვილის საწინააღმდეგოდ ცილისმწამებლური სტატიების წერა ჩემს საქმეებზე, გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში“. ამ დროს მას, ვიმეორებ, ერთი ფურცელიც კი არ ჰქონდა საქმიდან შესწავლილი.

როგორც ჩანს რჩეულიშვილს „საქმე ჰქონდა“ არა ბაბილაშვილთან, არამედ ორდე ბეზიასთან, რომელიც უკვე საგამოძიებო ნაწილის უფროსად იყო დანიშნული.

აღნიშნული სტატიების გამო ბაბილაშვილი ერთობ შეწუხებული იყო და გასამხნეებლად უთხარი, რომ რჩეულიშვილს

ერთი ფურცელიც კი არ აქვს შესწავლილი და ვარაუდებია მისი მოსაზრებები აგებული. მას გაეხარდა და მთხოვა, ეგები გამეგო ვინ იდგა მის უკან?!

ამასობაში ჩვენმა ყოფილმა მარტვილის გამგებელმა დამპატიჟა თავისთან, რომელიც ბინა კი არა, – ციხე-სიმაგრე იყო. შიგნით მოწყობილი ჰქონდათ როგორც მუზეუმში, მდიდრულად, კარგად ცხოვრობდა. გამიშალეს სუფრა და ოჯახის წევრებთან ერთად მიუსხედით მაგიდას. როდესაც შევსვით რამდენიმე ჭიქა სასმელი ცოტა გულღია საუბარი წავიდა და, აი, ამ დროს ჩემთვის გახდა ცნობილი, თუ ვინ იდგა შალვა რჩეულიშვილს მიღმა? ეს იყო პარტიის ყოფილი ცკ-ს მდივანი ფოფხაძე.

მეორე დღეს სამსახურში დაბრუნებულმა გავანდე საიდუმლო ბაბილაშვილს და მას შემდეგ კონტრ შეტევაზე ერთობლივად გადავედით. ისეთი კორიანტელი დავატეხეთ თავს შალვა რჩეულიშვილს, რომ ალბათ თავ-ბედს იწყევლიდა, თუ რატომ წამოიწყო გენერალური პროკურორის წინამძღვე წერილების წერა. ბოლო ჯამში გავიმარჯვეთ და ბაბილაშვილი დარჩა თავის პოსტზე.

ასე დავამთავრეთ ამ მარტვილელის საქმე, თუმცა არა ნუგზარ შევადნაძისა, რომელთან მიმართებაშიც დაუსრულებლად შეიძლება ლაპარაკი, მაგრამ ეს არაა ჩვენი ამოცანა, თუმცა კიდევ ერთ ფაქტზე გავამახვილებდი თქვენს ყურადღებას.

თემქა-გლდანის გამყოფ ხევში ნუგზარ შევარდნაძეს ნაქირავეები ჰქონდა სასაწყობო ფართი. მისი ჩხრეკისას, რა დროსაც იგი მთლიანად უკვე იყო დაცლილი, ეტყობა შსს სამინისტრომ წინასწარ გამცა, შემთხვევით აღმოვაჩინე ზედდებული, რომელიც ადასტურებდა იმ ფაქტს, რომ გემით საქართველოში შემოტანილი ჰქონდათ დიდი რაოდენობით სიგარეტები. რისთვისაც საბაჟოზე უნდა გადაეხადათ ნახევარ მილიონამდე დოლარი გადასახადი, მაგრამ კაპიკიც კი არ ჰქონდათ გადახდილი. როდესაც დავინწყე ამ ფაქტის გამოძიება შს სამინისტრომ

დაკარგა მოსვენება, მისი მაღალი თანამდებობის პირები ხელმძღვანელთა პირით კატეგორიულად მთხოვდნენ ამ ზედდებულს. ამ დროს საქმე იყო ჩემი ქვემდებარე და მათ არაფერი ესაქმებოდათ. ხელმძღვანელობამ ვერ შეძლო წინააღმდეგობის გაწევა და ის ზედდებული ჩემგან გაიტანეს, რაც სავარაუდოდ განადგურებულ იქნა.

დაბალი ფენის ადამიანი თუ რამეს დააშავებდა, უმნიშვნელოსაც კი, – მაშვე ციხეში ვსვავდით, მაღალი ფენის წარმომადგენელს კი“ – იქით ვერიდებოდით!

უამრავი, მძიმე საქმე მქონდა გამოსაძიებელი, მათ შორის სამეგრელოს დასჯისა და აფხაზეთის ომთან დაკავშირებით, ყველას ვერ ჩამოვთვლი, მაგრამ, როგორც მივხვდი ხელმძღვანელობას აინტერესებდა მხოლოდ ფული და არა დანაშაულის გახსნა, და დამნაშავის დასჯა! ამ ტენდენციამ ცუდად იმოქმედა ჩემზე. თუმცა მაინც მთელი პასუხისმგებლობით ვეკიდებოდი საქმეს! ხშირად ღამეებს ვათენებდი კაბინეტში. ამან ის შედეგი გამოიღო, რომ ფსიქიკური გადატვირთვის ნიადაგზე ერთ დღესაც თავის ტვინის მარჯვენა ნახევარ სფერო მთლიანად გამეთიშა და მარჯვენა ყურიდან დავკარგე სმენა 100%, მარცხენა ყურიდან კი, – 40%-ით. ექიმები სმენის არდგენის იმედს არ მაძლევდნენ, გამოჯანმთელებაც ძნელად მიმდინარეობდა. საქმეში გამსვლელ პირებს რომ არ გაეგოთ), რომ საავადმყოფოში ვკურნალობდი, ვადაზე ადრე გავენერე, რომ არ მოვეკალი მათ. ვესტიტულარული სისტემის დაზიანების გამო თავი ვერ ამენია ზემოთ, სწორადაც ვერ გამევლო და კედელ-კედელ დავდიოდი მთვრალივით, სმენა კი თანდინაობით დამიბრუნდა. აქ საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ რამდენადაც ცოლთან კონფლიქტურ დამოკიდებულებაში ვიყავი, და იგი თავისი ისტერიებით მაღიზიანებდა, საავადმყოფოდან ცოლ-შვილთან კი აღარ დავბრუნდი, არამედ იმავე კორპუსის მეზობელ სადარბაზოს პირველსავე სართულზე მოვნახე მიტოვებული ბინა და მასში შევსახლდი, სადაც აუტანელი პირიბები დამხვდა!

ერთხელაც სამსახურიდან დაბრუნებულმა ვნახე, რომ ამ ახალი ბინის კარებიდან წყალი გადმოედინება ნიაღვარივით, როგორც ნისქილის ღარიდან. თურმე ზედა სართულზე უპატრონობის გამო გახეთქილა რადიატორი და იქიდან ჩამოედინება. შიგ ბინაში დატბორილი იყო ყველაფერი, სანოლსა და მაგიდასთან მისასვლელად იატაკზე აგურები დავალაგე. არ მქონდა გათბობაც, მეგონა როგორმე გადავლახავდი იმ ზამთარს, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ, სიცვიისა და სინესტის გამო, ეს დასუსტებული ადამიანი ერთ კვირაშივე ავად გავხდი, დამემართა პროსტატის ანთება. ახლა ამის გულისთვის დავინყე ექიმებში სიარული! და მაინც არ მილაღატია სამსახურსათვის!

ამის შემდეგ არც კი გავიდა დიდი დრო, რომ ეღუარდ შევარდნაძეს მოუწყეს ტერაქტი იმელის შენობასთან. შემემინდა, ახლა ჩემთვის არ აეტეხათ რამე, რამეთუ პირველ პირთა მიმართ ვანარმოებდი საქმეებს და ვთხოვე ხელმძღვანელს დავებრუნებიყავი მთავარ სამხედრო პროკურატურაში, „ორი ბავში მყავს მეთქი გასაზრდელი“. და მანაც გამიგო, თუმცა დამაბრუნა ჩემივე საქმეებით, მაგრამ დამხმარე გამომიძიებლების გარეშე!

ამჯერად მთავარ სამხედრო პროკურატურაში დამნიშნეს კახეთისა და სამცხე-ჯავახეთის სამხედრო პროკურატურების ზედამხედველ პროკურორად, და თან უნდა გამომეძია მოყოლილი საქმეები, რომლებიც 40 ტომამდე აღწევდა! სამუშაოდ შემასახლეს საგამოძიებო ნაწილის უფროსის კაბინეტში, მინდორაშვილი კი უკვე გადაყვანილ ყავდათ ქალაქის პროკურატურაში მოადგილედ. საკადრო-საორგანიზაციო განყოფილების უფროსის მოადგილე, ქ-ნ ნუნუ ფიფია მეუბნებოდა, რომ ლაპარაკია თქვენი მთავარი სამხედრო პროკურატურის საგამოძიებო ნაწილის უფროსად დანიშვნაზეო. თუმცა, მე უკვე არაფერი მაინტერესებდა. ყველაფერი გასაგები იყო!

ამ ეტაპზე საინტერესო იყო ის, რომ შევარდნაძემ გადაწყვი-

ტა სამხედრო პროკურატურის გაუქმება და მის აუცილებლობაში რომ დაერწმუნებინათ იგი, სტატისტიკის გაზრდის მიზნით, მთელ საქართველოს მასშტაბით დაიწყეს უბრალო სამხედრო დარღვევებზეც კი სისხლის სამართლის საქმეების აღძვრა.

ამასთან დაკავშირებით თუ როგორ მიმდინარეობდა ეს კამპანია, გამაგზავნეს კახეთის სამხედრო პროკურატურის შესამოწმებლად. აღმოვაჩინე ორასამდე სისხლის სამართლის საქმე, რომელზედაც საქმის ნომერი ისე იყო გაცემული (მარტო გვარ-სახელებზე), რომ დანაშაულებრივ ფაქტზე ერთი ფურცელიც კი არ ჰქონდათ შედგენილი. რა თქმა უნდა, აღნიშნული მათ აძლევდა მანიპულირების საშუალებას და შევადგინე აქტი, წარუდგინე ხელმძღვანელობას.

აღნიშნულთან დაკავშირებით კახეთის პროკურორი გივი მიქაძე, მთავარი სამხედრო პროკურორის მოადგილის, – გივი ეხვასას წინაშე დამემუქრა, რომ „ქურდულად გამირჩევდა საქმეს“. ჩემს მიერ შედგენილი აქტი განხილულ იქნა გენერალური პროკურატურის კოლეგიაზე და იგი გაანთავისუფლდა დაკავებული თანამდებობიდან. მოგვიანებით მან მუშაობა დაიწყო მარნეულის მოსამართლედ.

აღნიშნული მისიით ვენვიე ასევე ახალციხის რეგიონალურ პროკურატურას. იქაც უამრავი დარღვევები აღმოვაჩინე, შევადგინე აქტი და საკითხი კოლეგიაზე განსახილველად მოვამზადე. პროექტით ყველა ოპერატიული მუშაკი უნდა დასჯილიყო. სხდომაზე დასასწრებად ახალციხიდან ჩამოსულმა პროკურორმა ლოტბერდ კუპატაძემ, სასჯელის შემსუბუქების მიზნით შემომადგლია 500 დოლარი. როდესაც ფულს ხელი არ მოვკიდე ერთი მაგდენი დაუმატა მას და იმავე მიზნით გადასცა საორგანიზაციო განყოფილების უფროსს, – მექრთამე ვაჟა ნათელაშვილს, და მის მიმართ ხელმძღვანელობა შენიშვნის მიცემით შემოიფარგლა.

აღსანიშნავია, ადგილებზე საგამოძიებო პრაქტიკა იყო მეტად დაბალ დონეზე, და მთლიანად გადასულები იყვნენ

მხოლოდ ფულის კეთებაზე. აქედან გამომდინარე გადავწყვიტე გამომძიებლებისათვის დამენერა პრაქტიკული სახელმძღვანელო, რასაც მოგვიანებით შევასხი ხორცი.

ამ თანამდებობაზე ყოფნისას, რითაც შემძლია ვიამაყო, ისაა, რომ ჩემი ძალისხმევით დაკავებულ და პასუხგებაში მიცემულ იქნენ ყვარელი-ლაგოდეხის რაიონში მაშინ მოქმედი ყაჩაღთა ბანდა!

ახალციხის საქმის განხილვიდან ექვსი თვის შემდეგ მომიწია მათთან ჩასვლა, რათა შემომენებინა, თუ როგორ სრულდებოდა კოლეგიის გადანყვეტილება. იქ ჩასული, დამინახა რა რეგიონის პროკურორმა, – ლოტბერდ კუპატაძემ, – მიიღო მიკრო ინფარქტი. ორი დღის განმავლობაში საავადმყოფოში წოლის შემდეგ ჩამოვიდა მთავარ სამხედრო პროკურორატურაში, რა დროსაც უკვე მთავარ პროკურორად მუშაობდა ბადრი ბინაძე, გოგიტიძე გადაყვანილ იყო სამხედრო ატაშედ, და მან ჩემი თავი დაანიშნინა თავის მოადგილედ ჩემთან შეთანხმების გარეშე.

ახალციხეში ჩემი ყოფნის მეოთხე დღეს მირეკავს ბინაძის მოადგილე ყურაშვილი და მეუბნება, „შენწყვიტე მანდ პროკურატურის შემოწმება, თქვენ უკვე კუპატაძის მოადგილედ ხართ დანიშნული!“ გეგონება, თუნდაც ასეთის პირობებში, – არ უნდა შემოწმებულიყო კოლეგიის გადანყვეტილების შესრულების მიმდინარეობა!

მოკლეთ, ასე აღმოვჩნდი ახალციხის სამხედრო რეგიონალურ პროკურატურაში. ეს იყო 1997 წ-ის გაზაფხული.

– ახალციხის სამხედრო პროკურატურაში

როდესაც ახალციხის პროკურატურაში „გადავედი“ ცხოვრება დავიწყე იქვე გვერდით არსებულ სამხედრო სასტუმროში. ჩემამდე ყველა მოადგილე ცხოვრობდა მოადგილისათვის სპეციალურად გამოყოფილ ბინაში, რომელიც სამხედრო პროკურატურის შენობის თავზე იყო, ჩემი გამოჩენისთანავე

იგი მთავარმა პროკურატურამ 1000 დოლარად მიასყიდა მოსამართლე ლია მაისურაძეს, რათა მე არ მეცხოვრა მასში.

ბადრი ბინაძე, რომელზეც ამბობენ მეუღლე ყავს სომეხი თუ სომხური წარმომავლობის, – ვერ იტანდა სომეხებს, და შესაბამისად ვერც მე ამიტანდა. ჩემი პირადი საქმიდან კი ჩანდა, რომ სომხური წარმომავლობის ვიყავი. პროკურატურაშიც ყველამ იცოდა, რომ გვარ-ეროვნება მქონდა გადაკეთებული და ამის შესახებ სპეციალურად მიყრიდნენ კდიეც ხმებს, რათა ჩემი მითითებისთვის არ მიეცათ მნიშვნელობა.

მოკლეთ, არ ენაღვლებოდა ხელმძვანელობას, როგორ მოვიწყობდი ყოფას, და ამის შესახებ არც კი მეკითხებოდნენ, არადა ვალდებულები იყვნენ!

გადასვლისთანავე მიმინვიეს ახალციხეში არსებულ ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ფილიალში და წამოსვლამდე დაახლოებით 1000 სტდენტს ვუკითხავდი ლექციებს სამართალში, რომელთაგან 85%-ს აშკარად ეტყობოდათ, რომ ფულით იყვნენ მოწყობილები.

ახალციხის პროკურატურა შედგებოდა ხუთი ოპერატიული მუშაკისაგან. არც ერთი მათგანი არ იყო სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე. ყველა გადასული იყო ფულის კეთებაზე, რაშიც აქტიურ მხარდაჭერას უჩენდა სასამართლოც. თითოეულ ოპერატიულ მუშაკს სამხედრო ნაწილებიდან მიმაგრებული ყავდა საზოგადოებრივი თანაშემწის სახით ჯარისკაცი და ისინი უქმნიდნენ მათ საქმეებს, სამხედრო ნაწილებიდან გადმოგზავნილი მოკვლევების მასალების მიხედვით. ხშირადაც აყალბებდნენ ხელმოწერებს, ისე აგზავნიდნენ საქმეებს განსახილველად სასამართლოში.

თვითონ ოპერატიული მუშაკები კი თითქმის ყოველ დღე ლოთობდნენ. ასე იქცეოდნენ იმიტომ, რომ პროკურორი კუპატაძე თავად იყო ლოთი. იგი კვირაობით და მეტი დროითაც იკარგებოდა და დროს ტარებით იყო დაკავებული. ოჯახი ყავდა ზესტაფონში და ამ საქმეში ხელს არავინ უშლიდა. მისი

მითითების მიხედვით, თუ ვინმე გადმორეკავდა მთავარი პროკურატურიდან, ვეუბნებოდით, რომ „ეს ესაა იგი გავიდა, რაც საჭიროა გვითხარით და გადავცემთ“. მისი არ ყოფნის პირობებში კი ოპერატიულ მუშაკებს რაც სურდათ, იმას აკეთებდნენ, მე კი არ მემორჩილებოდნენ. იცოდნენ, რომ ძალით ვიყავი გადაყვანილი და ყურით ვეჭირე კუპატაძეს. მას კი ხელმძღვანელობა იტანდა იმიტომ, რომ მფარველობდა უზენაესი სასამართლოს თავჯდომარე ლადო ქანტურია, რომელიც მისი ოჯახის ნათლია ყოფილა და გაყოფაც იცოდა. კუპატაძის არ ყოფნის შემთხვევაში პროკურატურის მთელი სიმძიმე გადადიოდა ჩემს კისერზე, რადგან სხვა მუშაკები გამოუცდელები იყვნენ.

სამხედრო პირებთან მიმართებაში არ იცავდნენ არანაირ სუბორდინაციას. უმცროს ოფიცერთა შემადგენლობაში ისე იყვნენ გათქვეფილები, რომ შვებულებიდან დაბრუნებულ ჯარისკაცთა მიერ ჩამოტანილ პურმარილებს არა სცდებოდნენ. ამან ის განაპირობა, რომ მხოლოდ სამხედრო ნაწილებიდან გადმოგზავნილ სადებურტირო მასალების „გამოძიებით“ იყვნენ დაკავებულები. მეთაურები კი იმ პირებზე აგზავნიდნენ მასალებს, რომლებიც თვითდათხოვნისთვის აღარ, ანდა ველარ უხდიდნენ მათ ქრთამს. ამ დროს სამხედრო ნაწილებში უამრავი საქმე იყო გამოსაძიებელი მეტად სერიოზულ დარღვევებზე, – დატაცებებზე, თანამდებობის ბოროტად გამოყენებაზე, მკვლელობებზე და სხვა, მაგრამ, ოფიცრებში ათქვეფის გამო ოპერატიული მუშაკები სამხედრო ნაწილებს ახლოს ვერ ეკარებოდნენ, თუმცა არც კომპეტენცია გააჩნდათ!

სასაზღვრო რაზმის უფროსი პოლკოვნიკი ლაზიაშვილი, იცნობდა რა სამხედრო პროკურატურის „შიდა სამზარეულოს“, – არ აფხიზლებდა მათ და ხშირად, თითქმის ყოველ დღე მათთვის მოჰქონდა იაფფასიანი იარაყი და ფალსიფიცირებული კოლბასი. ამ დროს მას, თითქმის მუდმივად, ფასიან თვითდათხოვნაში გაშვებული ყავდა 800 – მდე ჯარისკაცი და ყოვე-

ლი მათგანისაგან, ყოველთვის ურად იღებდა ქრთამის სახით 50 აშშ დოლარს, რაც ვფიქრობ, ნაწილდებოდა თვით პრეზიდენტამდეც კი! პარალერულად ამისა იტაცებდნენ ამ ჯარისკაცებზე დარიცხულ საკვებს, სამოსელსა და სარეცხ საშუალებებს. ასე იყო ბრიგადაში შემავალ სამხედრო ნაწილებშიც! თვითდათხოვნაში გაშვებულთა ნაცვლად კი სამსახურის განევა უხდებოდათ უღარიბეს ოჯახთა წარგზავნილებს.

მთავარ სამხედრო პროკურორის მოადგილე, გივი ეხვია, რომელმაც ეტყობა იცოდა რაც ხდებოდა ახალციხეში, მეუბნებოდა ხოლმე, „არ მოიქცე თეთრი ყვავივით, თორემ გიმტრობენო“! გინდა არ გინდა მეც მათ გვერდით ხანდახან ვჩნდებოდი.

ახალციხის მოსახლეობა კარგად იცნობდა სამხედრო პროკურატურის მუშაკებს, რაც იყვნენ და ამის გამო ახალციხის სამხედრო პროკურატურას შეარქვეს „ბასტი ბუბუს პროკურატურა“. სამოქალაქო პროკურატურის მუშაკები კი ჩვენს თანამშრომლებს საერთოდ არაფრად აგდებდნენ, არც კი ესალმებოდნენ ხოლმე. ამაზე მეტი დამცირება? მე კი ყოველთვის მონესრიგებული ვიყავი, წოდებით ვიყავი მაიორი, დავდიოდი ფორმით, მათ კი სამხედრო ფორმა საერთოდ არ გააჩნდათ!

გადასვლისთანავე წამოვნიე რიგი შეჩერებული თუ გაუხსნელი საქმეები და დავინყე გამოძიება, რითაც დავიპირისპირე არა ერთი ოფიცერი. სამხედრო ნაწილებში საშინელება სუფევდა. გარნიზონში მოკვლევასა და ჰაუპვახტზეც საერთო ზედამხედველობასაც მე ვანარმოებდი, და გინდა არ გინდა ოფიცერთა შემადგენლობასთან შეპირისპირება მიხდებოდა. ყველაფერი იყო მიშვებული. მოკვლევის ფეხზე დაყენება არავის სურდა, რადაგან მისი მოუწესრიგებლობით დიდ ფულს შოულობდნენ. ჰაუბახტში კი ხომ ჩვენს ახალგაზრდებს აავადმყოფებდნენ ბეტონზე წოლით, არანაირი „ტაპჩანი“, ლეიბებზე ხომ ლაპარაკი ზედმეტი იყო. ამ დროს თითქმის მუდმივად მოთავსებული ყავდათ 40-მდე ჯარისკაცი. აღნიშ-

ნულთან დაკავშირებით ცხადია, რომ შესაბამის ინსტანციებში ვაყენებდი საკითხს, მაგრამ რეაგირება არც თუ სახარბიელო იყო! ამ მხრივ პრაქტიკული ინფორმაციის გადმოცემა შორს ნაგვიყვანს.

საინტერესო საქმეთაგან არ შემოიძლია არ ავლნიშნო ოთხი ვაგონი სატანკო ჭურვების აზერბაიჯანში უკანონოდ გატანის ფაქტი. ახალციხიდან-აზერბაიჯანის კაზახამდე ვდიე ამ საქმეს, მაგრამ კონდიციამდე ვერ დავიყვანე, შეარაღების სამმართველო არანაირად არ დამეხმარა, რაშიც ვფიქრობ პრეზიდენტიც იქნებოდა გარეული.

ამას გარდა გადამხდა ერთი საინტერესო შემთხვევა. ჩემს საქმეზე თბილისის კომენდატურას დააკავებული ყავდა ძებნილი ქიმიკარიშვილი, როდესაც ჩამოვედი მის წასაყვანად, დაკავებულმა მთხოვა შევხვედრიყავი მამამისს, რომელმაც განთავისუფლების სანაცვლოდ შემომაცხდია ფული. „გადმოსაცემად“ კი უნდა შევხვედრიყავით კოლმეურნეობის მოედანზე მესამე დღის 14-00-ზე. მანამდე უნდა მომენახულა ჩემი მოხუცი მშობლები. ეს იყო ჩემი ტაქტიკური სვლა, ფულის აღებას არ ვაპირებდი, მინდოდა მისი გაბრიყვება, რათა ტრანსპორტირების დროს არ აეტეხათ ჩემთვის რამე, ვაპირებდი ჩემი მანქანით მარტოდ გადამეყვანა.

როდესაც მამამისს დავშორდი, მის საუბარში დავინახე რაღაც მზაკვრული და-შევედი ჰაუზვახტში, და ჩხრეკა ჩაუტარე მის შვილს. აღმოუჩინე LM-ის მარკის სიგარეტის ყუთზე ჩანანერი, თუ როგორ უნდა „გამაფუჭონ“ მათ..., რა თქმა უნდა, ყოველივე ეს სათანადოდ გავაფორმე. შემდეგ წავედი დმანისში მშობლებთან, მამამისი კი წასულიყო შს მინისტრ თარგამაძესთან და იქ დაენომრათ ჩემთვის „გადმოსაცემი“ ფული, ჩემი დაჭერის მიზნით საკითხიც შეეთანხმებინათ უშიშროების საბჭოსა და შევარდნაძესთან!

„ქრთამის აღების“ დღეს კოლმეურნეობის მოედანზე უნდა მოესულიყავი დღის ორ საათზე, მაგრამ შეგნებულად მოვედი

სალამოს რვა საათზე. იმ დრომდე თურმე ძეხნილის მამა მელო-
დებოდა იქ, დაგეგმილი სპეცოპერაციის ხალხით. როგორც კი
მივაყენე ავტო მანქანა კომენდატურის შესასვლელთან, იგი
მომადგა მანქანასთან და მეუბნება, „ბატონო ალექსანდრე
ფული მოვიტანე, გამიღეთ კარი რომ გადმოგცეთ“. მე კი უპა-
სუხე, ახალციხეში ჩამოხვალთ და იქ დავილაპარაკოთ“, ალბათ
დავაკავებდი. ჩემთვის მთავარი იყო უვნებლად დავბრუნებუ-
ლიყავი, დრო იყო არეული, ძეხნილის წაყვანა კი გადავიფიქრე.
მერე შევედი კომენდატთან და უთხარი, რომ პატიმარი თავად
ჩამოეყვანათ ახალციხეში.

მეორე დილით, ყველა შემთხვევისათვის შევიარე მთავარ
სამხედრო პროკურატურაში, და იქ მთავარის მოადგილემ, –
ყურაშვილმა მითხრა, რომ „ეს-ესაა მივიღეთ შს მინისტრ, თარ-
გამაძის წერილი, რომლითაც ითხოვს თქვენს დასჯას, რამეთუ
ჩაგიგდიათ სპეცოპერაცია-ო...“! როდესაც აუხსენი ყველაფე-
რი, მითხრა რომ „მამაც უნდა დაგეჭირა“. უთხარი, „ხუთი შვი-
ლის მამაა, ცოლს გაცილებული, როგორ დამეჭირა“?! ბავშვებს
ხომ რჩენა უნდოდათ?!

პროკურორი კუპატაძე საპროკურორო-საგამოძიებო საქ-
მიანობაში მე კი არ მეხმარებოდა, პირიქით, მიშლიდა ხოლ-
მე ხელს. ერთხელ ბრიგადის სანივთე სამსახურის უფროსი
კაბინეტში მყავდა და ვკითხავ, ბრალი უნდა წაუყენო დიდი
ოდენობით სახელმწიფო ქონების გაატაცების ფაქტზე, და
დავაპატიმრო! კუპატაძე შემოვიდა ჩემთან, გაიყვანა იგი, და
გამიქცია. შემდეგ დაარიგა ჩემს საწინააღმდეგოდ და თავის
საწყობის გამგესთან ერთად, რომლის მამაც ბინაძის მასწა-
ვლებელი ყოფილიყო, ჩემზე საჩივრელად მასათან გამოუშვა
თბილისში, მიაღწია იმას, რომ ჩამიგდო საქმე.

სასაზღვრო რაზმში დავადგინე მეთაურთა მიერ ფასიან
თვითდათხოვნაში გაშვებულ 800 ჯარისკაცზე დაშვებული
საკვების, სამოსელის და სარეცხი საშუალებების, – დატაცების
ფაქტი. გარდა ამისა ყოველთვიურად უხდიდნენ მათ სახლში

გაშვებული ჯარისკაცები 50-50 აშშ დოლარს ქრთამის სახით. ამასთან დაკავშირებით სასამართლოს გადანყევტილებით ამოვიღე ბულალტრული დოკუმენტაცია და გეგმაში მქონდა 15 ოფიცრის პასუხისგებაში მიცემა. რომელსაც კიდევ სხვა მძიმე დანაშაულებები ჰქონდათ ჩადენილი.

ამ კუთხით სარდლობას უპრობლემოთ ფული რომ ეშოვა ჯავახეთის სომხების მიმართ შეგნებულად ავრცელებდნენ ხმებს, თითქოსდა ისინი წინააღმდეგნი ყოფილიყვნენ ქვეყნის სიღრმეში სამხედრო სამსახურის გავლისა. ინვევდნენ მათ რა ჯარში, შეგნებულად ტოვებდნენ ადგილზე სამცხე-ჯავახეთში, თითქოსდა გამშვებ პუნქტებსა და სხვა სამხედრო ობიექტებზე სამსახურის გასავლელად. ფაქტობრივად კი მათი დიდი ნაწილი სარგებლობდნენ რა ამით, ირიცხებოდნენ იქვე გახსნილ ერევნის უმაღლეს სასწავლებლების ფილიალებში, და ცხოვრობდნენ საკუთარ სახლებში, მათზე დარიცხულ ფასეულობას და ფულს კი ეუფლებოდა სარდლობა.

მაშტაბები ამგვარი დატაცების იყო დიდი და როგორც ეს ზემოთ ავლინებე, ცხადია ნაქურდალი ნაწილდებოდა მთელ ვერტიკალზე. თავის დაცვის მიზნით კი ლაზიაშვილმა მიმართა ზემდგომ ინსტანციებს და აქეთ დამემუქრა, „ვნახოთ ჩვენ ორიდან ვინ გაიმარჯვებსო“. როგორც მივხვდი სასაზღვრო ჯარების სარდლის მეშვეობით მან ჩემს საწინააღმდეგოდ განაწყო მთავარი სამხედრო პროკურორი ბინაძეც, რაც შემდეგ ვითარებათა გამო ჩემთვის გახდა ცნობილი.

კერძოდ, ამავე ლაზიაშვილის ნაწილიდან ჯარისკაცმა, რომელიც იყო ახალქალაქის გამგებლის ძმის შვილი, თვითდათხოვნაში ყოფნისას მოკლა თავისი მეგობრი ნაწილი. საქმე ჩვენი ქვემდებარე იყო, მაგრამ შსს სამხარეო სამმართველომ, რომლის უფროსიც სხვიტარიძე იყო, ფაქტი დაგვიმალა, მიუხედავად იმისა, რომ მკვლელი დაკავებული ჰყოლოდათ!

აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით თბილისიდან ჩამოვიდნენ მთავარი სამხედრო პროკურატურისა და სასაზღვრო

ჯარების დეპარტამენტიდან წარმომადგენლები, – სამხედრო საბჭოს სახით. სხდომაზე მინვეულს, სხდომა შედგა სხვიტარიძის კაბინეტში, მთავარი სამხედრო პროკურატურის წარმომადგენელი მეკითხება თუ „რა ვიცი ამ მკვლელობის შესახებ“, რაზედაც ვუპასუხე, „არაფერი, მის შესახებ თქვენგან შევიტყე და რომ აღნიშნულის თაობაზე მილიციას არანაირი ინფორმაცია არ გადმოუგზავნია ჩვენთან, რაც ევალებოდა“!

მოკლეთ გაუწყერი მათ და იქიდან ეს მკვლელობის საქმე წამოვიღე, მკვლელი კი ახალციხის მილიციის წინასწარი დაკავების საკანში ყავდათ მოთავსებული, მოვინდომე მისი ცხაუბახტში გადაყვანა, რის უფლებაც მქონდა, მაგრამ მილიციის უფროსმა ამის უფლება არ მომცა. მილიცია თავად ცდილობდა პროკურატურის გარეშე ამ საქმის დამოუკიდებლად გადაწყვეტას, რაც დანაშაულის დაფარვის ტოლფასი იყო, იტყობა ფულს დაეხარბნენ.

მეორე დღეს მკვლელის მამა მოვიდა ჩემთან კაბინეტში და ერთი მილიონი დოლარი შემომადგლია ქრთამის სახით, მხოლოდ „მუხლი შეცვალე“. რა ჰქონდა გეგმაში ძნელი სათქმელია. მას შემდეგ მთავარი სამხედრო პროკურატურის წარმომადგენელმა მოტყუებით დამანერინა განცხადება სამსახურიდან გათავისუფლების შესახებ, ვითომც თბილისის სამხედრო პროკურორის მოადგილედ უნდა დამანინაურონ და ასე ჩამომაცილეს საქმეს.

ჩემი მოცილების შემდეგ ბუნებრივია ხსენებული თანხა მთავარმა სამხედრო პროკურატურამ და სამხარეო მილიციის სამმართველომ ერთმანეთში გაიყვეს, ლაზიაშვილის დანაშაულებრივ გუნდსაც „გაბუნკავდნენ“.

ასე და ამ რიგად 1999 წლის 15 ივნისს, კულტურულად გამომიყვანეს ახალციხის, და საერთოდ სამხედრო პროკურატურის სისტემიდან!

ვიდრე მოვლენების შემდგომ განვითარებაზე გადავიდოდე, მინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო ერთ ამბავზე.

კერძოდ, 1999 წ-ის 4-მარტის, ღამის 2-საათზე მენვია «ის ღვთაებრივი სული», რომელმაც თავისი თავი დამამახსოვრა 1971 წ-ს, რუსეთში წასვლის წინა ღამეს. იგი ოთხ კიდურზე მოსიარულე ჰაეროვანი არსება აღმოჩნდა, ადამიანის გარეგნული სახით, ჰქონდა ცეცხლოვანი თვალები, მშრალი ჩვეულებრივი ტუჩებით. ამომვიდა სანოლზე, დამინყო ჩურჩული, მაკოცა ლოყაზე და მერე, როგორც მიკროსკოპში თანდითანობით ჩაიხედო, ეგრე ჩამხედა ტვინში. მე მას თავის მარცხენა მხრით ვხედავდი, ვგრძნობდი მის სუნთქვასა და სითბოს, რა დროსაც შექმნა ჰაერის წრიული მოძრაობა და შუბლიდან სამი კვერცხის ოდენა, კარტოფილის მსგავსი რაღაცები გამომაცალა, და ჩაილაგა თავში, მე კი ჩამკეტა მკერდში, რა დროსაც ღამის სული გამძვრა. რაღაც წამებში კვლავ თავში დავბრუნდი და მოვითქვი სული, იგი კი აღარსად ჩანდა. მთელი ეს პერიოდი შეპყრობილი ვიყავი არა ბუნებრივი შიშით, მის შეხების ადგილზე კი დამაყარა ეკალი. დილით, მარცხენა ლოყაზე, სადაც მაკოცა, ვგრძნობდი სითბოს, რაც გამყვა მთელი წლის ბოლომდე, მარჯვენა ლოყა კი ჩვეულებრივ მდგომარეობაში დამრჩა. მას შემდეგ სხეულში დამეფულა სითბო, თუმცა წლის ბოლომდე თანდითანობით დავსუსტდი! რა იყო ეს, წარმოდგენა არა მაქვს. მანამდე გამაჩნდა ტელეპათიის მაღალი უნარი, შემდეგ კი შემიმცირდა! თუმცა, განმვივითარდა ტელეპორტაციის უნარი. მას შემდეგ ჩემი საგამოძიებო ეპოპია დასრულდა!

დაუბრუნდეთ ძირითადად. როდესაც თბილისში ჩამოვედი, – გამიშვეს შვებულებში, შვებულების შემდეგ კი სამსახურში აღარ დამიშვეს, განთავისუფლებაზე ხომ განცხადება გაქვს დაწერილიო?! მივაკითხე გენერალურ პროკურორს, ბ-ნ ბაბილაშვილს და აუხსენი ჩემი ვითარება, დამაიმედა, რომ დამაბრუნებდა გენერალურ პროკურატურაში. მაგრამ როგორც კი მანაც გამაშვებინა გასაჩივრების ერთთვიანი ვადა, აღარც კი უკადრებია ჩემთვის ხმის გაცემა. სასამართლომ კი გასაჩივრების ვადის გაშვების გამო აღდგენაზე უარი მითხრა. ამ საქმეში

ვფიქრობ რომ გადამწყვეტი როლი ითამაშა ბადრი ბინაძემ, რომელიც იმ ხანად გენერალურის მოადგილედ იყო. იგი ვერ იტანდა სომხებს, ანდა რალა სომეხი ვიყავი, როდესაც მთელი თვით შეგნებით გახლდით ქართველი და საქართველოს პატრიოტი.

ბინაძე სომხებს თუ ნასომხარებს რომ ვერ იტანდა, ამის უტყუარ დადასტურებას წარმოადგენს ის ფაქტიც, რომ ჩემს შემდეგ იგი შეეცადა სამსახურიდან გაეგდო ასევე პროკურატურის შესანიშნავი თანამშრომელი, სომხური წარმომავლობის, იუსტიციის ვიცე პოლკოვნიკი სერგო მეთოფიშვილი (ედიგაროვი), რომელიც უაღრესად პატიოსანი და კომპეტენტური პიროვნება იყო. მაშინ იგი მოვიდა ჩემთან, იურიდიული ფირმა მქონდა გახსნილი და მთხოვა მიმელო სამუშაოდ, „ბადრი ბინაძემ შემიკლო ხეში, ჩემი გაშვება უნდაო“. შემდეგ იგი იძულებული გახდა დაეთმო პროკურატურა და გადავიდა სასამართლოში. დღეს იგი თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო კოლეგიის თავჯდომარეა, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი! ასეთ სპეციალისტს განა გაუშვებდა კაცი პროკურატურიდან?! ჩვენს გარდა იქ სხვა „სომხები“ არ იყვნენ!

– კვლავ ადვოკატად მუშაობა

პროკურატურის შემდეგ მუშაობა დავიწყე ადვოკატად, თან შემოქმედებით საქმიანობას შეუდექი. 2001 წელს გამოვეცი გამომძიებლებისათვის 328-გვერდიანი დამხმარე პრაქტიკული სახელმძღვანელო, რომელიც დაწყებული მქონდა მანამდე, სახელწოდებით „პირველადი და გადაუდებელი საგამომძიებო მოქმედებანი“, 3000 ეგზემპლიარის რაოდენობით, მონონებული ივ. ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის მიერ. დღეს იგი ბესცელერადაა ქცეული. აგრეთვე „სამხედრო დანაშაულისა და სადებურტირო საქმეების გამომძიებაზე მეთოდოლოგიები“ ბროშურა. სხვა კუთხითაც გავისარჯე, – გამოვეცი აგრეთვე „ასტროლოგია-ჰოროსკოპები, მაგიაზე“ წიგნი, რაც

ერთომ საინტერესოა.

„საგამოძიებო მოქმედებებზე“ გამოცემული წიგნების დიდი რაოდენობა, 1500 ცალი მაინც, უსასყიდლოდ დაურიგე შს სამინისტროსა და პროკურატურის ორგანოებს, მათ შორის იურიდიული ფაკულტეტის დეკან შენგელიას ხელით, – ჯავახიშვილის უნივერსიტეტის სტუდენტებს. აღნიშნულის თაობაზე არსად არანაირი განცხადება არ გამოიკეთებია!

რაც შეეხება ჩემს ადვოკატობას, სისხლის სამართალში საკმაოდ ვერკვეოდი, რაც მიშლიდა კიდევაც მუშაობაში ხელს, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული მიმართულებით კი, სუსტად ვგრძნობდი თავს, მიუხედავად იმისა, რომ სამეცნიერო მინიმუმი სამოქალაქო სამართლის კუთხით მქონდა ჩაბარებული. ამ მხრივ მომიწია საკმაოდ გავსარჯილიყავი, თუმცა ამოუწურავი ზღვა ყოფილა.

ჩემი ადვოკატად მუშაობის პერიოდში, რაც აღნიშვნის ღირსია, ესაა ქ. თბილისის პროკურორ მიხეილ ქურდაძის მკვლელობაში ბრალდებულ კობა გურგენიძის დაცვის ისტორია. საქმეში პირდაპირი მტკიცებულებები არ მოიპოვება, ბრალდება აგებულია ფსიქოლოგიურად დაავადებულ მოწმე გოდერძიშვილის ჩვენებაზე, რომელიც სასამართლოს დაწყებამდე გარდაიცვალა.

საქმიდან ჩემი ჩამოცილების მიზნით იმ დროინდელმა გენარალურმა პროკურორმა ნუგზარ გაბრიჩიძემ გამომიძახა თავისთან და შემომთავაზა თავისთან სამსახური, რასაც არ დავეყვი, და საქმეს გავყევი ბოლომდე. თუმცა ამის გამო უსაფრთხოების სამსახურები გადამეკიდნენ სამკვდროდ და მისმენდნენ ტელეფონზე წლების განმავლობაში.

გურგენიძეს გამოუტანეს 15 წლით პატიმრობა, როგორც აღმოჩნდა ოპერატიული სამსახურები, რომლებმაც სავარაუდოდ დაიყოლიეს მოსამართლეებიც, თურმე ეყრდნობოდნენ ოჯახის წევრის სატელეფონო შეტყობინებას, რომელთანაც თითქოსდა ბრალდებულს დაეკვება მკვლელობის თაობაზე.

საქმეში ფიგურირებდა 126 ეჭვისმსატანი პირი, ქურდულ სამყაროს სხდომის მასალებიც, რომელზეც დაიგეგმა ქურდადის მკვლელობა, მაგრამ ყველა ეს ინფორმაცია დატოვილ იქნა შემონმების გარეშე და დაეყრდნენ მხოლოდ ფსიქიკურად დაავადებული პირის ჩვენებას. ბრალდებულს მიუსაჯვეს 15 წლით პატიმრობა, რაც მოიხადა ბოლომდე.

აღნიშნულთან დაკავშირებით „დაცვის სიტყვა“ გამოვეცი ბროშურის სახით და გაუშვი მალაზიებში, რათა მემხილებინა მართმსაჯულობის სისუსტე და უკანონობა. მის საწინააღმდეგოდ კი, რომ გაებათილებინათ იგი და გაემყარებინათ ხალხში საკუთარი ვერსია, – გენერალურმა პროკურატურამ მოაწყო სატელევიზიო სპექტაკლი.

მოკლეთ, შეიძლება გურგენიძემ ჩაიღინა მკვლელობა, მაგრამ ამის სათანადო მტკიცებულებანი საქმეში არ არსებობენ!

დღემდე ვენევი საადვკატო საქმიანობას საერთო პროფილით და მთელი ამ ხნის განმავლობაში საპატიმროდან გამოშვებული მყავს 200-ზე მეტი პატიმარი, თუმცა არა გამამართლებელი განაჩენით. როგორც წესი ყველა სისხლის სამართლის საქმე, რომელშიც ვიყავი ჩართული, მთავრდებოდა ჩემთვის მისაღები შედეგით, თუ არ ჩავთვლით ზემოხსენებულ ქურდადის მკვლელობის საქმეს. ამან ის შედეგი გამოიღო, რომ მიხეილ სააკაშვილის მმართველობის პერიოდში, მე, ქვემო ქართლის პროკურატურის თხოვნით, შს სამინისტროსა და სხვა საგამოძიებო სისტემაში მთლიანად ვიყავი ბლოკირებული, კლიენტებს უარს ათქმევინებდნენ ჩემზე, მათ შორის საკუთარ ნათესავებსაც კი, ხოლო პატიმრობაში მყოფთ ცემით კლავდნენ ამავე მიზნით. ფაქტების ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანს! მთავარი მიზეზი იყო ამისა პროკურორ-გამომძიებელთა უმეცრება და დაბალი პროფესიონალიზმი.

დღეს ასეთი პრობლემების წინაშე აღარ ვდგევარ!

ვექილობა, – დიდი საქმეა, თუმცა საქართველოში მისი

როლი დანეულია და საჭიროებს მაღალ დონეზე აყვანას!

ამ ბოლო დროს გამოვეცი 336 გვერდიანი ფილოსოფიური ნაშრომი, „ებრაელთა ბიბლიური შეთქმულება, საფრთხეები, გზა ხსნისა“, რომელშიც მხილებული მაქვს იუდაისტთა მოძრაობის ბოლო სამიათასწლოვანი ისტორიის ფარსი. ვფიქრობ მომავალში, იგი დაიკავენს საპატიო ადგილს ფილოსოფიის ისტორიაში!

11. ჩემი ოჯახი

შიგა და შიგ, ბიოგრაფიაში გაკეთებული ჩანართებიდან მკითხველისათვის უკვე გასაგები უდა იყოს, რომ პირადი ცხოვრების კუთხით ტრამვირებული ვარ. დავოჯახდი ადამიანზე, რომელსაც ხასიეთით არ ვიცნობდი და ამან მთელი ცხოვრება გამანამა. ასეთი ქორწინება გამონვეულ იყო იმით, – რომ მე, რომელმაც ადგილი ვერ ვნახე საქართველოში წარმომავლობის გამო, – რუსეთში წასულს გვერდით რომ მყოლოდა ნაცნობი და გამგები ადამიანი, დავქორწილდი თანასოფელზე, თუმცა, შევცდი! დაქორწინებასთან დაკავშირებით ბევრი რამის ცოდნა ყოფილა საჭირო.

ვიდრე პირველად წამოვიდოდი მისგან, რაც მოხდა 1987 წელს, თავისი ქცევით, იგი ისეთ დღეში მაყენებდა, რომ მუდმივად ვყევდი სტრესულ მდგომარეობაში, დამემართა ნერვიულობა, დამეწყო დაბალი წნევები, მომეშალა ხასიათი და ამის გამო ბავშვებსაც პრაქტიკულად ვერ ვეხმარებოდი, შედეგი მივიღე უარყოფითი, გაიზარდნენ ნებიერნი! ბავშვების აღზრდაშიც კი აკლდა მას სათანადო კულტურა.

მეორედ და უკვე მთლიანად მეუღლისგან წამოვედი 1995 წ-ს, ამ დროს დროებით მისი ძმის სახლში ვცხოვრობდით თბილისში და ამით გათამამებულმა თავისი ქცევით ლამის იმ საიქიოში გამისტუმრა, თუმცა მისი უამრავი დავალიანება გადავიხადე. საერთო ჯამში მასთან ნაცხოვრები ვიქნები არა უმეტეს 2-3 წელიწადი და ისიც ვაი-ვაგლახობით. მეგონა,

ბავშვები როდესაც წამოიზრდებოდნენ, მამის გენზე გადმოვიდოდნენ, მაგრამ აქაც შევცდი!

მოგვიანებით საკუთარი ბინა შეუძინე და იქ დავასახლეოჯახი. არცერთხელ წამოსვლისას არაფერი გამომიტანიაოჯახიდან, პირიქით, იქით ვყიდულობდი მათთვის და უწყვეტლივ ფინანსურადაც ვეხმარები დღემდე! შვილებს დავამთავრებინე ორ-ორი უმაღლეს სასწავლებელი და ცალკ-ცალკე ბინებიც მივეცი. თუმცა ჩემებურად მაინც ვერ მოეწყვნენ ცხოვრებაში, მათ გამო კი გული მაქვს სამარადისოდ დაჩაგრული! რაც დედაა, შვილებიც ისეთები აღმოჩნდნენ. ესენი რომ არ დამჩაგრეყვნენ მეორე ოჯახი არ შევქენი, თუმცა, აქაც მოვიტყუე თავი! არა სწორადაა მოწყობილი ცხოვრება, თურმე ყველაზე წინ საკუთარი თავი უნდა დამეყენებინა, მაგრამ ამასაც გვიან მივხვდი!

სიცოცხლე შევალე ჩემს პროფესიას, მაგრამ რაა შედეგი, მხოლოდ ცხოვრებისეული რეალობის დანახვა?!

დასკვნა

მოცემული წიგნიდან ნათლად ჩანს, რომ ჩვენი სომხური წარმომავლობის, თუმცა უკვე გაქართველებული ოჯახის 200 წლიანი ისტორია წარმოდგენილი მაქვს, – 18-19 საუკუნეებში ჩამოსახლებულ სომეხთა სიმბოლურ სახედ, – ქართველი ერის გენეზისის ფონზე, – პარალელების გავლებისა და სწორი დასკვნების გაკეთების მიზნით.

გენეზისის ანალიზით დადგენილია, რომ ქართველი ერის სახელმწიფოებრიობის შემქმენი ეთნოსი (ქართლოსიანები) იყო სომხური გენის, – თარგამოსიანთა განაყარი (ბიბლიური ვერსია). თუმცა, მოგვიანებით ქვეყანაში შემოსულ ებრაელების სახელით დევნილ ურია-ქალდეველებმა დაჯახნეს რა ქართლოსიანებს, ქვეყანაში მოიპოვეს ჰეგემონია და ჯერ საკუთარი, შემდეგ კი მათი სახელით გააგრძელეს სახელმწიფო მართვა-გამგებლობა, თითქოსდა თავადაც ქართლოსიანები

ყოფილიყვნენ, საკუთარი იდეოლოგია კი ააწყეს იუდასაიზმის შესაბამისად. თავდაპირველად ქართლოსიანთა სახელმწიფოს, ენასთან ერთად, – გამოუცვალეს სახელი – „სკვიტუნია“ და დაარქვეს „ივერია“, ხანაც „იბერია“, რაც „ებრაელის“ სინონი-
მია. თუმცა მოგვიანებით ქვეყანას, ქართლოსიანთა მამამთა-
ვრის საპატივსაცემლოდ აღუდგინეს სახელი და შეცვალეს იგი
„ქართლით“, შემდეგ კი „საქართველოთი“.

აშკარად დადასტურებულია, რომ ქართველ ერში ასიმილი-
რებულია ოცამდე ეთნოსი და რომ „ქართველი“ შეუძლებელია
იყოს წმინდა სისხლის, რაც ბევრს ავალდებულებს მას!

აქედან გამომდინარე, ერთი შეხედვით ქართველი ერი, ისე
როგორც ოდებლაც ქართლოსიანები, – მაღალი ტოლერან-
ტული იდეალის მატარებელი უნდა ყოფილიყო. მაგრამ, მას-
ში გაბატონებულმა იუდაისტურმა ფსიხოლოგიამ, რომელიც
ქადაგებს „მოსპეთ, გაანადგურეთ, შთანთქეთ ყოველი არა
ებრაული“, და მეორე მხრივ რუსული შოვინიზმის ქართულ-
მა ანარეკლმა, – იგი შეცვალა ფარული შოვინიზმით. მიზნი,
– შთანთქან ყოველი არა ქართული, უპირატესად სომხური
ელემენტები, – ასიმილირების გზით. მიუხედავად იმისა, რომ
სომხებმა ქართველებისათვის, უპირატესად 18, – 19-ე საუკუ-
ნეებში შეასრულეს მაშველი რგოლის ფუნქცია!

ქართული შოვინიზმის წყალობით, რაც არც თუ შესამჩნევია
დაბალ სოციალურ ფენებში, – ჩვენმა ოჯახმა და არა მარტო,
რომელიც გადმოსახლებულ სომეხთა სიმბოლურ სახეს წარ-
მოადგენს, – განიცადა უდიდესი დისკრიმინაცია (რის შესახე-
ბაც ნაწილობრივ გადმოვეცი მოცემულ ნაწარმოებში), ვიდრე
არ დაგაკარგვინა ინდენტობა, გავხდით ქართველები და მაინც
არ მოეშვნენ ჩვენს გვემას, მხედველობაში მაქვს ჩემი საქარ-
თველოში რუსეთის შემდგომი მუშაობის პერიოდი.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოში მცხოვრებ
სომეხთა გაქართველება თვით სომხეთის ბრალია, ეს „ცხვრე-
ბი“ მას არ უნდა დაეკარგა, უდიერად მოეკიდნენ. გაიხსენეთ

როგორ მომექცნენ პირადად მე ერევნის უნივერსიტეტში? მათთან შედარებით ქართველები ანგელოზებია!!!

ქსენოფობიურმა მიდგომამ დამაკომპლექსა, ყველგან თავს ვგრძნობდი, უფრო სწორედ მაიძულებდნენ მეგრძნო თავი, – „როგორც უცხო თავისიანებში“, ვერსად ვპოვე მშობლიური გარემო! სავალი გზის ნაპრალიდან ამოსული ბალახივით მუდმივად შიშის ქვეშ ვიყავი, „არავის დაედგა“ ჩემთვის ფეხი, თუმცა არა ერთხელ გამჭყლეტეს, მაგრამ ფენიქსივით მაინც ვდგებოდი. დიდი თანამდებობებისთვის არ მიმიღწევია და არც ვიღწობდი, უბრალოდ მიხდოდა ჩემი საყვარელი პროფესიით მუშაობა, და ამას მთელი ჩემი სიცოცხლე შევავლიე, თუმცა მივალწიე ნაწილობრივ, ბოლომდე გამლის საშუალება არ მომეცა!

ეს ნიგნი ბევრს მოეწონება, ბევრს – არა, რამეთუ მოურიდეზლად გამოტანილი მაქვს სააშკაროზე ათასი რამ, რასაც სხვები ვერ გაბედავდნენ. ვაკეთებ ამას მხოლოდ იმისთვის, რომ გონივრული დასკვნები გააკეთონ ვისაც ეს ეხება. ეხლა ისეთი ისტორიული ეპოქა დგება, როდესაც ყველა ერს ევალება ურთიერთ თანადგომა საერთო მტრის, – გლობალისტთა წინააღმდეგ ბრძოლისთვის!

ახლა მე, მერვე ათეულ წელში გადამდგარს, – არაფერი მაქვს დასაკარგი, შოვინიზმმა ბევრი რამ დამაკარგინა. ისლა დამრჩენია ვინატრო, რომ მომავალში მშვიდობიანი ურთიერთობა იყოს ქართველებსა და სომხებს შორის, და საერთოდ, – მთელ კავკასიაში, რამეთუ მშვიდობისა და სიყვარულის გარეშე ბედნიერება შეუძლებელია!

დანართები (1)

ალექსანდრე ქოჩაროვი,
მე-6 კლასის მოსწავლე

ქართული

პირი ადამიანი ჩაიბარა პირი
 პირი ადამიანი ქართველი
 სკოლისთვის მისთვის მისთვის
 25 აპრილი 67 წელი, რომ მის გამოცხადებულ
 1968 წელს 13 (თრეტი) თრეტი
 1963 წელს 16 (თრეტი) —
 1964 წელს 18 (თრეტი) —
 1965 წელს 22 (თრეტი) —
 1966 წელს 6 (თრეტი) —
 1967 წელს 21 (თრეტი) თრეტი 25 აპრილი
 ქართული სკოლის მისთვის მისთვის
 ჩაიბარა.

 პირი ადამიანი
 პირი ადამიანი
 1967 წელს 21
 1967 წელს 21

საქართველოს მინისტრის
ს. მ. შ. ა. შ. ა.

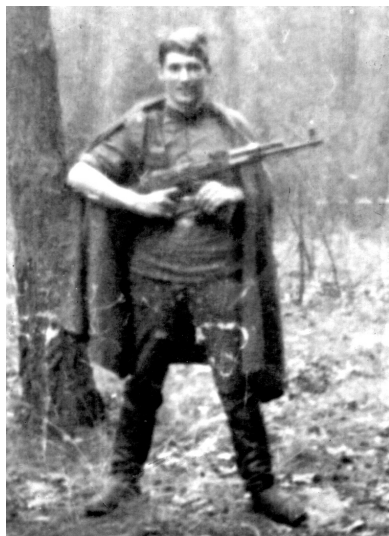
СВИДЕТЕЛЬСТВО
о присвоении квалификации

მიცა ეს მოწმობა ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი)
ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი)
ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი)
 დაბადებულს 1948 წელს მასზე, რომ ეს სწავლობდა
ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი) სკოლაში და
ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი) სკოლაში და
ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი) სკოლაში და
 და 1966 წელს დაამთავრა საწარმოო სწავლების სრული კურსი
 პროფესიით (სპეციალობით) ს. მ. შ. ა. შ. ა.
 (სახელი, გვარი, დასახელება)
 საბაზისო და სხვა განაკვეთების დასრულება
 საკვალიფიკაციო კომისია 1966 წელს 17 აპრილს
 გადაწყვეტილებით ს. მ. შ. ა. შ. ა. (სახელი და გვარი)
 მიენიჭა ს. მ. შ. ა. შ. ა. პროფესია (სპეციალობა) თანრიგით.....
 საკვალიფიკაციო კომისიის (სკოლის)
 სკოლის დირექტორი ს. მ. შ. ა. შ. ა.
 მიცა 17 აპრილს 1966 წელს **А № 089409**
 (სახელი და გვარი)
 (სახელი და გვარი)
 (სახელი და გვარი)
 (სახელი და გვარი)
 (სახელი და გვარი)
 (სახელი და გვარი)

Настоящее свидетельство выдано Козарову
Александр Александровичу (фамилия, имя, отчество)
 родившемуся 1948 года, в том, что он обучался в Средней специальной трудовой политехнической школе имени Димитрова Р-на и окончил в 1966 году полный курс производственного обучения по профессии (специальности) машиниста Р-на
 Решением квалификационной комиссии Колхоз. с. Вардисидаки (наименование предприятия, строительств, совхоза, колхоза, от 17 апр 1966 года Козаров Александр (фамилия и инициалы) присвоена профессия (специальность) машиниста Р-на и установлен разряд.
 Председатель квалификационной комиссии С. М. Ш. А. Ш. А. (подпись)
 М. П. Директор школы С. М. Ш. А. Ш. А. (подпись)
 Выдано 17 апр 1966 г. **А № 089409**
 Гознак. 1966 г.

ალექსანდრე ქოჩაროვი

ალექსანდრე ქოჩაროვი ჩეხოსლოვაკიაში

ალექსანდრე ქოჩაროვი ქართველ ჯარისკაცებთან

Сух-Батор, майор 301-й гвардейской танковой бригады

Гвардии подполковник **Б. МАКСИМИШИН**,
командир гвардейского танкового
Бердичевского ордена Ленина, Краснознаменного,
орденов Суворова, Кутузова, Богдана Хмельницкого, Красной Звезды,
орденов Монгольской Народной Республики
Сух-Батора и Боевого Красного Знамени
полка имени Сух-Батора

В ЕДИНОМ СТРОЮ — К ВЫСОТАМ МАСТЕРСТВА

ГРОЗНЫЙ гул боевых машин сотрясает окрестность. Это наши танкисты возвращаются с полигона, где несколько часов подряд шли напряженные занятия. Я уже знаю результаты: подавляющее большинство экипажей вело меткий огонь, показало настоящий класс вождения. Взят еще один рубеж на трудном пути совершенствования воинского мастерства, повышения боевой готовности личного состава.

Гвардейцам нашего полка не привыкать штурмовать трудные рубежи. Им есть на кого равняться, чью воинскую доблесть брать в пример. На торжественных построениях, когда под звуки оркестра выносятся Боевое Знамя полка, сотни глаз с волнением и гордостью различают на нем сверкающие ордена: шесть советских и два братской Монгольской Народной Республики. Эти награды зримо воплощают бессмертный подвиг воинов-фронтовиков, их непоколебимую верность Советской Отчизне, жгучую ненависть к ее врагам.

В тяжелое для Родины время сформирована наша часть. На казендаре было 1 сентября 1941 года. Полчища фашистских захватчиков рвались к Москве. В смертельную схватку с ними вступили и наши танкисты. Их боевой путь пролегал от неприступных стен советской столицы до самого логова гитлеровцев — Берлина. За проявленный героизм более 5300 воинов части были награждены орденами и медалями, а 16 человек удостоены звания Героя Советского Союза. Полковник И. И. Гусаковский, командовавший нашей частью с 1943 по 1945 год, удостоен этого высокого звания дважды.

Особенно памятным для гвардейцев остался день 12 января 1943 года. На фронт для вручения части колонны танков прибыла делегация из Монгольской Народной Республики, которую возглавлял маршал МНР товарищ Чойбалсан. Выступая на митинге, он сказал бойцам и командирам, что монгольский народ в течение 1942 года с энтузиазмом собирал средства для приобретения боевых машин и что эти машины вручаются отважным советским танкистам, которые уничтожают общего врага советского и монгольского народов — германский фашизм.

Танки с надписью на башнях «Революционная Монголия», ведомые советскими танкистами, стремительно неслись на вражеские укрепления, громили живую силу и огневые средства противника. Гвардейцы участвовали в освобождении многих городов и сел на территории Советской страны, прошли фронтовыми дорогами Польши и Германии. Они уничтожили 408 вражеских танков, 1717 автомобилей и бронетранспортеров, 620 орудий, 64 самолета, 1 судно, 17 тысяч гитлеровцев.

Полк с момента окончания минувшей войны входит в состав Группы советских войск в Германии. Гвардейцы из года в год берут высокие социалистические обязательства и успешно их выполняют. Личный состав не раз выступал инициатором социалистического соревнования в ГСВГ, показывал только отличные и хорошие результаты. Воины прояв-

54

Сух-Батор, майор 301-й гвардейской танковой бригады
г. Фрунзе 23.2.50.

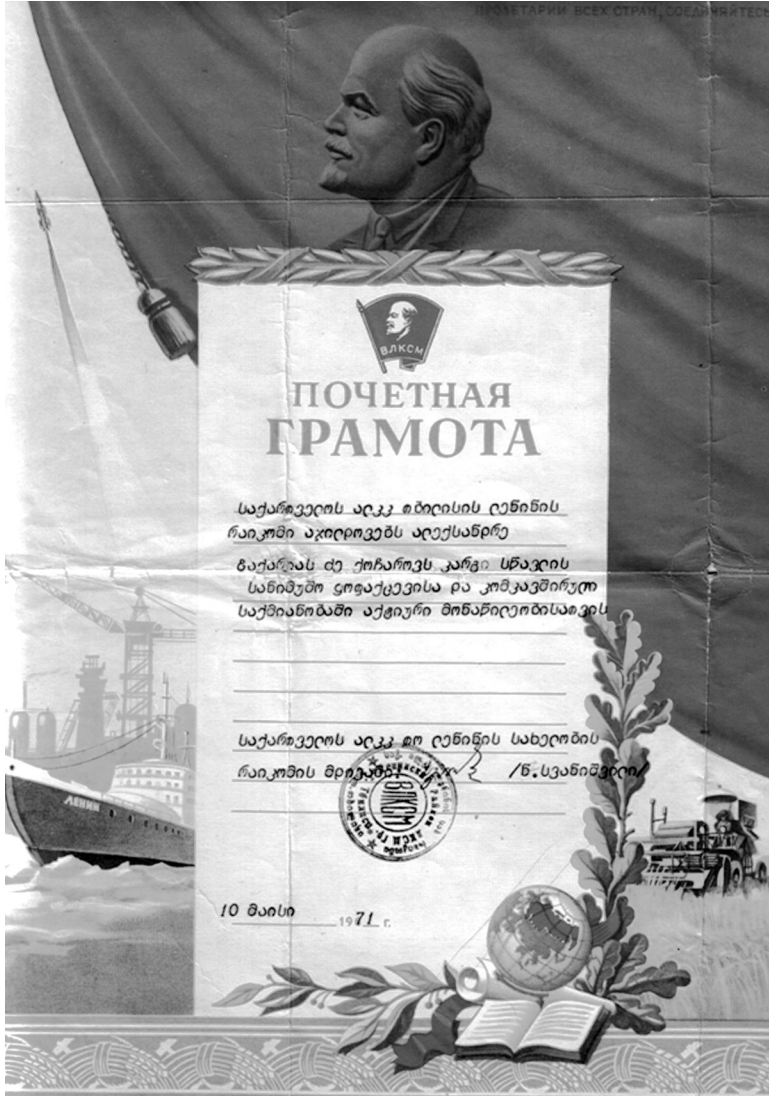
Ք Ն Ե Ն Ե Ն Ո Ն Ո Ղ Ն Ե .

Երկու թղթերով նույնպես կարող
էր թղթերով հանձնարքը համայնության
ունենալիս կարող էր լինել
ճիշտն էր համարել թող, որ
այս հոգի չհարկադրված ժողովուրդ
սխալ էր այս կողմից համայնության
և համայնության ունենալիս համար-
ված բնակիչներ հանձնարքը լինել
կարող էր ճիշտն էր համարել թող, որ
թղթերով կարող էր լինել
թղթերով կարող էր լինել ճիշտն էր
համարել թող, որ համարել թող, որ
համարել թող, որ համարել թող, որ

Երկու թղթերով նույնպես կարող
էր թղթերով հանձնարքը համայնության
ունենալիս կարող էր լինել

Երկու թղթերով նույնպես կարող
էր թղթերով հանձնարքը համայնության
ունենալիս կարող էր լինել

ДЕПУТАТЫ ВСЕХ СТРАН, СОЕДИНЯТЕСЬ

ПОЧЕТНАЯ ГРАМОТА

საქართველოს აღკვეთის ღირსების ღირსების
რადიკალი ახორციელებს აღიქმას

გაქვინას ძე ქობინის კარგი სწავლის
სამსახურში წარმატებისა და კომპლექსური
საქმიანობისათვის აღიქმური მიზანშეწონისათვის

საქართველოს აღკვეთის ღირსების სახელმძღვანელო
რადიკალის მიხედვით /წ. სკვანდელი/

10 მაისი 1971 წ.

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА

заседания квалификационной комиссии

(без свидетельства не действительна)

Доварову Александру Захаровичу
за время учебы в Медтресте Минздрава
при УСЧ СССР

изучил следующие предметы:

№№ п.п.	Наименование учебных предметов	Кол-во час. по учебн. плану	Оценка
	<u>Законные нормативные предписания</u>		
1	<u>Трудовой кодекс</u>	<u>70</u>	<u>5(отл)</u>
2	<u>Закон о труде</u>	<u>404</u>	<u>5(отл)</u>
	<u>Законные предписания</u>		
3	<u>Основы сов. гос. права</u>	<u>60</u>	<u>5(отл)</u>
4	<u>Основы экономики и планир.</u>	<u>50</u>	<u>5(отл)</u>
5	<u>Основы статистики</u>	<u>70</u>	<u>5(отл)</u>
6	<u>Система шифров и блан.</u>	<u>200</u>	<u>5(отл)</u>
7	<u>Рациональность</u>	<u>40</u>	<u>5(отл)</u>
8	<u>Теория практики по бух.</u>	<u>60</u>	<u>5(отл)</u>

Доваров
Александр Захарович
рождения, в том, что он
1972 г. поступил и
1971 г. закончил
глав. обучение в УСЧ СССР
по специальности
УЗ СССР
02/14
квалификационной комиссии (протокол
9. июня 1971 г.)
№ Александр З
Захарович
Доваров
директор Сит
секретарь Захарча
и 29. июня 1971 г.

МТГ. Зак. 70-6043

М. П.

Директор Сит
Зам. директора Захарча
Секретарь Захарча

МТГ. Зак. 70-6043

საქართველოს სსრ
საბალსო უნივერსიტეტის საბჭო

დიპლომი

№ 0000000000

შეღწეა აბს. ქიმიკოსის
კვალიფიკაციის უმაღლესი
კურსები 1969 წელს შევიდა და 1971 წელს
დაამთავრა ქ. შიშხუაძის

საბალსო უნივერსიტეტის
კვალიფიკაციის უმაღლესი
საბალსო უნივერსიტეტის
რექტორი კ. შიშხუაძის
სამეცნიერო-მეთოდურის
თავმჯდომარე კ. შიშხუაძის
საბჭოს მდივანი კ. შიშხუაძის
1971 წლის „12“ თბილისი

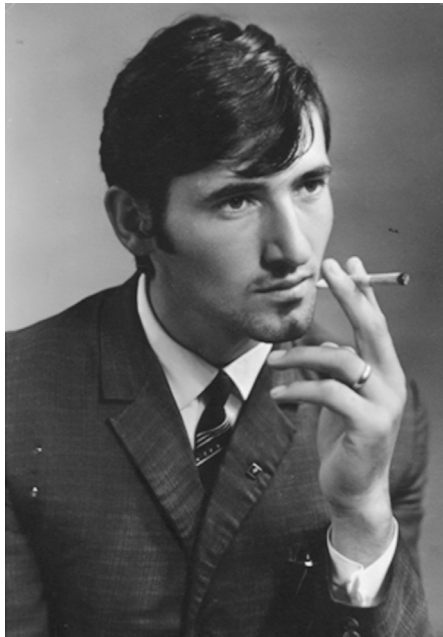
ГРУЗИНСКАЯ ССР
СОВЕТ НАРОДНЫХ УНИВЕРСИТЕТОВ

ДИПЛОМ

№ 0000000000

Выдан тов. Косарову
Александр Захаровичу
который в 1969 году поступил и в 1971 году
окончил факультет экономических
наук народного университета
г. Марципи

Ректор Народного
университета Габуния
Председатель научно-
методического совета Гайдаров
Секретарь совета Гурдиш
12 июня 1971 г.

ალექსანდრე კოსაროვი,
გამოცდების შემდეგ

СССР
Министерство Морского Флота
Дальневосточное
морское пароходство
ОТДЕЛЬНАЯ КОМАНДА
ВОХР

ХАРАКТЕРИСТИКА

5 - *март 1972*
№ *100-49*
гос. Нагаево

Кочаров Александр Захарович 1948 года рождения, уроженец с. Д. Дманиси, Дманисского района, Грузинской ССР, гражданин СССР, армянин, холост, образование незаконченное высшее, работавшего стрелком ВОХР морского торгового порта Нагаево.

Гов. Кочаров Александр Захарович до ноября месяца 1971 года работал в Магаданском тресте столовых и ресторанов, затем перешел в военизированную охрану морского торгового порта Нагаево и работал по 3 июля 1972 года. За проработанный период в отдельной команде ВОХР товарищ Кочаров А.З. зарекомендовал себя положительно. К работе относился добросовестно, принимал активное участие в работе коллектива команды, пользовался авторитетом среди личного состава команды.

Характеристика выдана для предъявления в учебное заведение.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЬНОЙ КОМАНДЫ ВОХР
МОРСКОГО ТОРГОВОГО ПОРТА НАГАЕВО
Павлов (ПАВЛОВ)

КОМСОМОЛЬСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

на КОЧАРОВА АЛЕКСАНДРА ЗАХАРЬВИЧА
1948 года рождения, армянина,
члена ВЛКСМ с 1964 года.

КОЧАРОВ АЛЕКСАНДР ЗАХАРЬВИЧ работает в морском торговом порту Нагаево с сентября 1971 года в должности стрелка ВМГ.

За время работы проявил себя как добросовестный работник, со всей серьезностью относящийся к охране социалистической собственности.

Александр повышает свои знания, он учится на II курсе Юридического института.

т. Кочеров принимает участие в общественной жизни коллектива. Он является членом штаба "КП".

СЕКРЕТАРЬ КОМИТЕТА КОМСОМОЛА
ПОРТА НАГАЕВО

ПОЗНЯНСКАЯ М. /

1 Карачаровскому заверить.

Малагайского

г. Нагаево ВЛКСМ

Секретарь (Н. Кочеров)

ალექსანდრე ქოჩაროვი,
იურ. ფაკულტეტის
მე-3 კურსის სტუდენტი

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А

на комсомольца КОЧАРОВА АЛЕКСАНДРА ЗАХАРОВИЧА

Год рождения: 1948

Образование: незакончен. высшее

Национальность: Армянин

Партийность: кандидат в чл. КПСС

Тов. КОЧАРОВ А.З. работает в Горьковском объединённом авиаотряде с 1.01.73г. по 3.06.75г. стрелком-пожарным в отдельной команде ВОХР. Состоит на учёте в первичной комсомольской организации наземных служб.

За время работы тов. Кочаров А.З. проявил себя дисциплинированным, исполнительным комсомольцем. Регулярно посещал собрания, активно участвовал в комсомольской жизни организации.

Тов. Кочаров А.З. состоит в рядах ВЛКСМ с 1962г., является кандидатом в члены КПСС с 1975г. с марта месяца, членом штаба комсомольского проектора ГОАО, группкомсоргом сл. ОХР, заведующим кассой товарищеской взаимопомощи, студентом 5 курса всесоюзного юридического заочного института Горьковского факультета.

Пользуется большим авторитетом среди личного состава команды ВОХР. За время работы не имеет никаких взысканий, кроме ряда поощрений. В быту скромен, морально выдержан.

/ СЕКРЕТАРЬ КОМСОМОЛЬСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И.С.:

/ АРХИПОВА / *Архипова*

/ СЕКРЕТАРЬ КОМИТЕТА ВЛКСМ ГОАО: *Королев*

/ КОРОЛЕВ /

СЕКРЕТАРЬ РК ВЛКСМ *Дербенева* / И.И. ДЕРБЕНЕВА /

СЛУЖЕБНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

на стрелка-пожарного команды ВОХР Горьковского ОАО
КОЧАРОВА Александра Захаровича

год рождения 1948, образование – незакон-
ченное высшее, национальность–армянин

Товарищ КОЧАРОВ А.З. в команде ВОХР ГОАО работал с
1 октября 1973 года по 5 июня 1975 года.

За это время показал себя только с положительной
стороны. Дисциплинирован. Является отличником боевой и
политической подготовки, кандидатом в члены КПСС с марта
1975 года, членом ВЛКСМ с 1962 года, членом штаба комсомоль-
ского прожктора объединенного авиаотряда, группкомсоргом
служб ВОХР, заведующим кассой товарищеской взаимопомощи,
студентом 5 курса ВЮЗИ Горьковского факультета. Пользуется
большим авторитетом среди личного состава команды ВОХР.

В быту скромн, морально устойчив, политически грамотный
Политику Коммунистической партии понимает правильно.

Характеристика дана для предъявления на место будущей
работы.

ЗАМ КОМАНДИРА ГОРЬКОВСКОГО ОАО *В.А.* В.А.ДЕМИН
СЕКРЕТАРЬ ПАРТБОРО *К.Д.* К.Д.ОРЛОВ
СЕКРЕТАРЬ КОМСОМЛЬСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ *В.А.* В.А.АРХИПОВА
НАЧАЛЬНИК КОМАНДЫ ВОХР *А.И.* А.И.САМОХИН

ალექსანდრე ქოჩაროვი,
იურ. ფაკულტეტის მე-4 კურსის სტუდენტი

ალექსანდრე ქოჩაროვი, თანაკურსელებთან ერთად
ქ. გორკი

ალექსანდრე ქოჩაროვი, თანამშრომლებთან ერთად,
გორკის აეროპორტი

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А

НА КОЧАРОВА АЛЕКСАНДРА ЗАХАРОВИЧА,
1948 г./рождения, член ВЛКСМ с 1962 г.,
кандидат в члены КПСС 1975 г.

КОЧАРОВ с 31 июля 1975 года работает начальником
юридического бюро Маднеульского горнообогатительного
комбината.

В сентябре с.г. был избран заместителем секретаря
комсомольского комитета комбината и заведует сектором
"Политико-воспитательной", является руководителем кружка
по изучению "Основ правовых знаний".

Он проявляя объективность к решению вопросов, его
избрали заместителем председателя группы народного кон-
троля комбината и входит в состав комиссии по рассмотре-
нию трудовых споров.

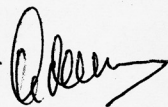
За время своей работы он показал себя только с
положительной стороны. Он отлично выполняет свою трудовую
функцию и общественные поручения. Пользуется заслуженным
авторитетом среди работников комбината.

Характеристика дана для представления во Всесоюзный
Юридический институт.

ДИР. БУРО МАДНЕУЛЬСКОГО ГОРНО-
ОБОГАТИТЕЛЬНОГО КОМБИНАТА:

СЕКРЕТАРЬ ПАРТИННОГО
КОМИТЕТА КОМБИНАТА:

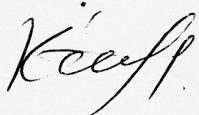
СЕКРЕТАРЬ КОМСОЛЬСКОГО
КОМИТЕТА КОМБИНАТА:

И. ГОРИТСКИЙ

С. КАВЕЛИН

А. КАПАНАЕВ

16/октября 1975 года

ДИПЛОМ

А-1 № 673383

Настоящий диплом выдан Захарову
Александрову Александровичу
в том, что он в 1977 году поступил.....
на Всесоюзный юридический
заочный институт
и в 1976 году окончил..... полн. курс
названного института

по специальности правоведение

Решением Государственной экзаменационной
комиссии в декаб 1976 г.
Захарову А.З.
присвоена квалификация Юриста

Исполнитель Государственной
экзаменационной комиссии

Ректор

Секретарь

М. П.

Город Москва Эпр 1976 г.

Регистрационный № 8005

Московская типография Гознака, 1973.

Войсковая часть

ПОЛЕВАЯ ПОЧТА

— 34998 —

19 10 1976
400

УПРАВЛЕНИЕ МАДНЕУЛЬСКОГО ГОК
п. Казрети, Болнисского р-на
Грузинская ССР
тов. КОЧАРОВУ А.З.

УВАЖАЕМЫЙ Александр Захарович!

На Ваше письмо сообщая Вам, что вакантных должностей в части в данное время не имеется. В связи с этим вызвать Вас для прохождения сверхсрочной службы возможности не имеем.

Если у Вас есть желание служить в Советской Армии предлагаю Вам обратиться в военный комиссариат по месту жительства.

С уважением к Вам

КОМАНДИР ЧАСТИ ПП 34998

 =А.К.МАЛЫАН=

ალექსანდრე ქოჩაროვი,
ოფიცერი

ВОЙСКОВАЯ ЧАСТЬ

— 41774 —

11 июля 1977.

№ 308

Л/В/С/И

РЕКТОРУ ЕРЕВАНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА

375049 г. ЕРЕВАН - 49, ул. МРЯВЯНА - I

Х О Д А Т А Й С Т В О

О направлении заместителя командира I роты
войсковой части 41774 лейтенанта КОЧАРОВА Алексан-
дра Захаровича для сдачи кандидатских экзаменов
при Вашем университете.

Товарищ КОЧАРОВ А.З. 1948 года рождения, уроженец села
Диди-Дманиси, Дманисского района, Грузинской ССР, армянин, член
КПСС с августа 1976 года, партийный билет № 15719660.

За период с 14 сентября 1967 года по 9 декабря 1969 го-
да находился на действительной военной службе в рядах Советс-
кой Армии в войсковой части 34998 ГСВГ. В период с 31 апреля
1970 года по 31 июля 1975 года работал на разных должностях.
С 31 июля 1975 года по 6 апреля 1977 года он работал начальником
юридического бюро Маднеульского горно-обогатительного комби-
ната, пос. Козрети, Грузинской ССР. В течение с 1971 по 1976 год за-
кончил Всесоюзный юридический заочный институт (вечернее от-
деление) по специальности правоведения.

Приказом Министра Обороны СССР с 13 апреля 1977 года
призван на действительную военную службу в качестве офицера
по линии подлитоуправления министерства. Личный номер № И-009432.

Товарищ КОЧАРОВ А.З. за время пребывания в рядах Совет-
ской Армии зарекомендовал себя только с положительной стороны.
Является способным партийно-политическим работником. Умеет ко-
мандовать личным составом. Принимает активное участие в обще-
ственной жизни части, является заместителем секретари комитета
комсомола и общественным дознавателем части. Взысканий не имеет.
Политику партии понимает правильно. Морально устойчив, политичес-
ки грамотен. Внешне опрятен. Имеет склонность разрешить практи-
ческие проблемы с применением научных теорий общественного раз-
вития. Способен к научной работе в области философии и научного
коммунизма. Имеет огромное желание к научной деятельности и углуб-
ления знаний в этом направлении.

Исходя из вышесказанного рекомендуем лейтенанта КОЧАРОВА Алек

сандра Захаровича допустить к сдаче кандидатских экзаменов с целью приобретения права соискателя кандидата наук при Вашем университете.

КОМАНДИР ВОЙСКОВОЙ ЧАСТИ 41774

В. В. Вдовиченко =

ЗАМЕСТИТЕЛЬ КОМАНДИРА ЧАСТИ ПО ПОЛИТИЧЕСКОЙ

В. В. Вдовиченко =

= ВДОВИЧЕНКО =

ალექსანდრე ქობაროვი,
პერმის გარნიზონის დროშით
დაჯილდოვების დროს

ალექსანდრე ქოჩაროვი დროშით,
დანაყოფთან ერთად

ალექსანდრე ქოჩაროვი, უმაღლეს საბჭოს დეპუტატთა
საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე

исп. вх. 459

★
ВОЕННЫЙ
КОМИССАРИАТ
Грузинской ССР

ПРЕДСЕДАТЕЛЮ БОЛНИСКОГО РАЙОННОГО СОВЕТА
НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ ГРУЗИНСКОЙ ССР

12. сентября 1979 г.

№ 3/1/1418

380004, гор. Тбилиси - 4

гор. Болниси

Копия: Гражданину КАЧАРОВУ Алокоандру
Захаровичу

ГССР, Дманисский район
село Диди Дманиси

В военный комиссариат Грузинской ССР обратился с заявлением офицер запаса КАЧАРОВ Алокоандр Захарович, с просьбой оказать ему помощь в трудоустройстве, как уволенному офицеру из кадров Вооруженных Сил.

Трудоустройство лиц, проходивших военную службу в соответствии с пунктом "б" статьи 61 Закона СССР "О всеобщей воинской обязанности" после увольнения в запас производится исполкомами местных советов народных депутатов. Им предоставляется работа по специальности (должность, по ниде занимаемой до призыва в Вооруженные Силы Союза ССР).

Прошу Вас, оказать помощь товарищу КАЧАРОВУ А.З., в трудоустройстве его на работу.

До призыва в кадры Вооруженных Сил СССР тов. КАЧАРОВ А.З. работал на Маднеульском ГОЖе, поселок Казреги, Болнисского района.

О Вашем решении прошу сообщить заявителю.

ВОЕННЫЙ КОМИССАР ГРУЗИНСКОЙ ССР

Полковник

(НАРАШЕНИДЗЕ)

МЦМ — СССР
СОЮЗМЕДЬ
Маднеульский горнообогатительный комбинат

10.09 1979г.

№ 116-3329
Казрети Болнисского д-на СССР
Р/счет № 4-292
в Болнисском отд. Госбанка
Телефон ТБД-124

СПРАВКА

Дана Кочарову Александру Захаровичу в том, что он действительно работал в Маднеульском ГОКе с 2.07.79г. по 2.08.79г. на должности зам.нач. техснаба приказ 225-к от 2.08.79г. и имел оклад 170 руб.

директор

бухг.

Сух:

Handwritten signatures: A.V. Chanturia, V.A. Sazanov, and others.

А.В.Чантурия

В.А.Сазанов

ალექსანდრე ქოჩაროვი, ტიუმენის ოლქის
ოქტომბრის რაიონის პროკურატურის გამომძიებელი

Извините.
 Андрей -
 М. Р. Р. Р.
 М. Р. Р. Р.

С днем рождения
Посвящается ему -
Александр-младшему!

С высоких гор он с нами спешит
 Труды - красивый, молодой
 С женой и детками малыми
 Являясь в кабинет пустой.

Вблизкая он, приобращая
 Детей устроит в детский сад
 И являть научится
 Этим тем кое и кем и как.

И с днем рождения поздравляя,
 Мы сами от души, осязаем
 Охорей вселившей в новый дом
 И вылить, "кашу" за столом!

Царит пусть счастье в кован даше
 Здоровье, свет, тепло, уют
 И смехом оных детей здоровых
 И нежность стальных рук!

ТОЧЕТНАЯ ГРАМОТА

награждается

КОЧАРОВ АЛЕКСАНДР ЗАХАРОВИЧ -

за добросовестное отношение к труду,
активное участие в работе профсоюзной
организации и в связи с шестидесяти-
летием прокуратуры СССР.

Прокурор Кхаты-Мансийского
автономного округа *А. В. Подкоритов* В.А. Подкоритов

Председатель Горкома проф-
союза работников *Р. И. Чебыкина* Р.И. Чебыкина

.. 28 .. м.я.я. 19 82. г.

ალექსანდრე ქოჩაროვი, ხანტი-მანსისკის საქალაქო პროკურატურის უფროსი გამომძიებელი, მვილებთან ერთად

ალექსანდრე ქოჩორაძე, ხანტი-მანსისკის საქალაქო პროკურატურის უფროსი გამომძიებელი

ხანტი- მანსიისკის საოლქო პროკურატურის
თანამშრომლები (ცენტრში პოდკორიტოვი)

26.05.83
6-424

*А. Х-М
Прокуратура
г. Ханты-Мансийска*

ВЫПИСКА

из приказа Генерального прокурора СССР

„11“ мая 1983 г. № 78-а г Москва

На основании Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 сентября 1943 года „Об установлении классовых чинов для прокурорско-следственных работников органов прокуратуры“ присвоить классные чины:

ЮРИСТА 2 КЛАССА

КОЧАРОВУ Александру Захаровичу — старшему следователю Ханты-Мансийской городской прокуратуры Ханты-Мансийского автономного округа Тюменской области

Генеральный прокурор СССР
Действительный Государственный советник юстиции

Верно. *Сидорова*

А. Рекунов
30 05 1983

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

ДИПЛОМ № 4035

Тов. Новиков

Александр Иванович

в 1983 году окончил ф-т идеологический
кадров отк. политиз. экономии

УНИВЕРСИТЕТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА

Смоленского облика МЛСС

и получил высшее политическое образование
в системе партийной учебы.

Тов. Новиков М.И.

за период учебы в Университете марксизма-ленинизма
прослушал учебный курс и сдал экзамены и зачет
по предметам:

Идеологическая экономия - отлично

Политическая социология - отлично

Методика партийной
работы - хорошо

Актуальные проблемы
теории и политики МЛСС - хорошо

Актуальные проблемы
социальной идеологической
работы - хорошо

Директор университета В.Ромель
Секретарь М.И.

1983 г.
Зак. 880 - Орден Ленина тип. «Красный пролетарий». Тир. 70.

ლენინგრადი, კოსტიუშკოს პროსპექტი,
საერთო საცხოვრებლის შენობა, რომელშიც ცეხოვრობდი
კურსებზე ყოფნის დროს

**იამალა - ნემეცვი, ავტონომიური ოლქის
პროკურორის თანამემწე ალ. ქოჩორაძე,
ლაბიტნანგის პროკურორთან და
მოსამასრთლესთან ერთად**

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა შეერთდით!

საბოლოო ანგარიშის კომუნისტური პარტია

**საქართველოს კპ დმანისის
რაიონული კომიტეტი**

ქ. დმანისი, ციხის ქ. 35
საფოსტო ინდექსი 383160
ტელ: 2-24-04.

№ 370

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

**КОММУНИСТИЧЕСКАЯ ПАРТИЯ
СОВЕТСКОГО СОЮЗА**

**ДМАНИСКИЙ РАЙОННЫЙ КОМИТЕТ
КП ГРУЗИИ**

гор. Дманиси, ул. Кирова 35
почтовый индекс 383160
тел. 2-24-04

14 ნომერი 1987 год

ქართული "კომუნისტური"-ს რედაქციის

კოლექტიური იკარისა და სამეურნეო ანგარიშის სოფლის მეურნეობაში დაწესების დმანისის რაიონი ეწევა 1982 წლიდან ამ მხრივ რეგიონში გახდეს იგი მუშაობა. მიუხედავად ამისა წამოწყებული საქმე ოფიციალურ სრულყოფილად გრძელდება არა მიყვანილი, ადგილი აქვს მღერ რიც ნაკლებობებს, მის დაუხვეწებლობას.

პარტიის რაიონის ინსტრუქტორი ამბ. ქოჩორაძე ა. ბ. იგი ინტერესს იჩენს შრომის ორგანიზაციისა და მართვის სისტემის გაუმჯობესებაში სოფლის მეურნეობაში. იგი ეცემა ძირითად შინაარსის რაიონში კოლექტიური იკარისა და სამეურნეო ანგარიშის ფუნქციონირების პრობლემები, და რასთან მათი გადაჭრის გზები.

ამბ. ქოჩორაძის სტატია "დმანისური იკარა, ფუნქციონირების პრობლემები" გათვალისწინებს ასახავს რაიონში წამოწყებული საქმის რეალურ სახეს, დმანისის რაიონული კომიტეტი მის შედეგობას დაეძინება აჭასებს. ქოჩორაძე თავისი რეკომენდაციებით შეზღუდის წინადადებათ გათვალისწინებით ორნისტიკურებს ერთობა და მართვის რა. მსხვილად რაიონი საჭიროებებს რეკომენდაციას სათანადო ორგანიზაციის მართვადასა და შეჯამებას.

გზნობა ამბ. ქოჩორაძეს გაუჩიოთ დაბმარება და მისი ნაშრომი "დმანისური იკარა, ფუნქციონირების პრობლემები" გამოაქვეყნოთ ღუგუნი ქოჩორაძის ფურცლებზე. სტატიაში მოყვანილი ციფრები მონაცემები შეემატებება სინამდვილეს. მათი სტატია, მათი სტატია.

საქართველოს კპ დმანისის რაიონული კომიტეტის
მდივანი, კომუნისტურ მეცნიერებათა კანდიდატი: *ს. ს. ს. ს. ს. ს.* უსუბოვი ს. ა.

Государственный плановый комитет

СССР

(Госплан СССР)

Отдел территориального планирования и
размещения производительных сил

21.12.87. № 2-3092/зт.

383160 Грузинская ССР
Дманисский район
с. Диди-Дманиси
исполком сельского
Совета народных депутатов

тов. Кочорадзе А.З.

Отдел территориального планирования и размещения производительных сил Госплана СССР с интересом ознакомился с Вашими предложениями о совершенствовании управления, адресованными Совету Министров СССР, и сообщает.

По вопросу расширения прав местных Советов народных депутатов в решении вопросов комплексного развития народного хозяйства на подведомственной им территории Ваша точка зрения является справедливой.

Советы народных депутатов доказали свои огромные возможности. "Сама логика развития социалистического демократизма, - отметил в Политическом докладе ЦК КПСС XXVII съезду тов. Горбачев М.С., - говорит о настоятельной необходимости максимального использования этих возможностей советских представительных органов".

Во исполнение решений XXVII съезда партии ЦК КПСС, Президиум Верховного Совета СССР и Совет Министров СССР 25 июля 1986 г. приняли постановление "О мерах по дальнейшему повышению роли и усилению ответственности Советов народных депутатов за ускорение социально-экономического развития в свете решений XXVII съезда КПСС". Оно открывает новые возможности в деятельности Советов, позволяет лучше решать многие вопросы их повседневной жизни. С начала следующего года вступает в действие Закон СССР о государственном предприятии

(объединении). Перевод предприятий на новые условия хозяйствования, расширение в их деятельности начал самоуправления принципиально меняют положение. В связи с этим целесообразно прежде всего максимально использовать предусмотренное указанными документами расширение прав местных Советов во всем, что касается удовлетворения повседневных запросов и нужд людей.

Ваше предложение о разработке паспортов первичных административно-территориальных единиц заслуживает внимания, но необходимо отметить при этом, что основные показатели, намечаемые Вами для паспортов, в соответствии с принятыми методическими документами найдут отражение в формах перспективных и текущих планов территориальных органов управления.

Ваше предложение о ликвидации, по сути дела, районного звена в административно-территориальном делении нуждается в более глубокой проработке, т.к. район представляет собой не теоретическую абстракцию, а реально существующий территориально-экономический комплекс, который должен управляться из единого центра. Что касается предложения о прямом подчинении исполкомов сельских Советов народных депутатов Совету Министров республики или облисполкому то, если принять во внимание тот факт, что только в Грузинской ССР на 1 января 1986 г. насчитывалось 52 поселка городского типа и 941 сельсовет, руководство ими может превратиться в практически неуправляемый процесс. Кроме того, экономический потенциал подведомственной этим Советам территории является, как правило, недостаточным для обеспечения комплексного развития.

Отдел благодарит Вас за высказанные предложения, которые будут использованы в дальнейшей работе по совершенствованию управления экономикой страны.

Заместитель начальника отдела

П. Е. Семенов

ს ა მ ბ ა შ ა რ ი

საქართველოს სსრ მენიერებათა აკადემიის
ეკონომიკისა და საზღვარგარეთის ინსტიტუტის
სამეცნიერო საბჭოს სამართლებრივდებულების სექციის
1986 წლის 4 დეკემბრის სხდომის №17-დან

მიმსმინეს: ი.ბ.დ. შ. დილუაშვილის ინფორმაცია ამხ. აღიქვანდრე
ქორორაძის მათიგებად მიმამგებების მათამაგე.

ამრი გამომქვეს: ი.ბ.კ. ჯ.ხეფერიანმა, უმც.მეცნ.თან. მ.ცისკაძე

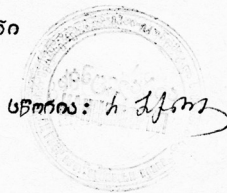
- დაადგინეს: 1) ამხ. ა.ქორორაძე მიმამგებულ იქნეს მათიგებად;
- 2) მენიერ-ხელმძღვანელებად დაენიშნოს ი.ბ.დ. შ. დილუაშვილი;
- 3) საკანდიდატო დისერტაციის თემადა დაუმტკიცდეს - "ბრიგა-
დული იჯარის სამართლებრივი პრამბლეები სოფლის მეურნე-
ობაში".

სამეცნიერო საბჭოს
თავმჯდომარე, ი.ბ.დ.

თ. მავტუდიძე

სამავლდი მდივანი

რ. ბატანიძე

დიდ სამამულო ომში სოფ. დიდი დმანისის
წარგზავნილთა დაკარგულების მემორიალის გახსნა

მემორიალის გახსნაზე მოწვეული ხალხი

სოფ. პატარა დმანისში ომში დაკარგულთა
მემორიალის გახსნა. (ალექსანდრე ქოჩორაძე)

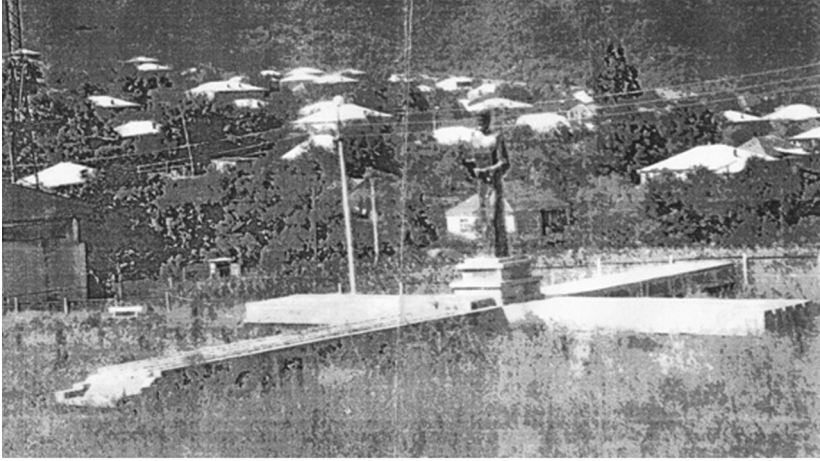
დიდი - დმანისის სასოფლო საბჭოს აპარატის თანამშრომლები.
მარცხნივ მჯდომიარე საბჭოს
თავმჯდომარე ალექსანდრე ქოჩიაშვილი

მემორიალის გახსნაზე
მოწვეული ომის მონაწილეები

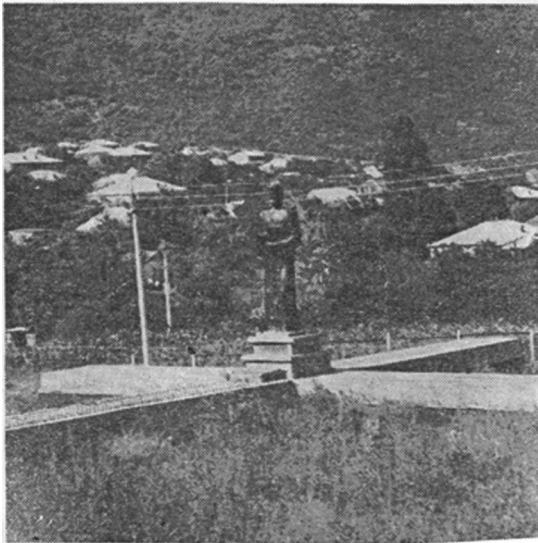

იაკობ ცურტაველის მომავალი ძეგლის
სადირკვლის გათხრისას მოწყობილი ზეიმი

იაკობ ცურტაველის ძეგლი, მემორიალური ჯვრით, აგებული "შუშანიკის წამების" შექმნის 1500 წლისთავთან დაკავშირებით, 1988წ.

„გ ა უ ხ ს ნ ე ლ ი“ ქ ე გ ლ ი

1988 წლის 26 მაისს დმანისის რაიონის სოფელ ვარდისუბანში სპირიტუალური ჩვეულება იაკობ ცურტაველის ძეგლს.

აქ მალე, წლის თავზე, აღიშინა: სპირიტუალური ჩვეულება ჩანდა. (მოქანდაკე ზ. ჯობაძე ჩერი თანავეტორობით). ჩანდა. ბ. მიეძღვნა „შუშანიკის წამების“ ნაწარმოები 1500 წლისთავს.

ამის შემდეგ რაიონის ხელმძღვანელობამ არაერთხელ მოიწოდინა ძეგლის გახსნა, მაგრამ რატორად ამ საქმეს ვერ მიეზბა თაკო. ამასთანავე ისიც უნდა ითქვას, რომ უპატრონობის გამო სკვერი, სადაც ძეგლი დგას, მოწვეულია და ღვთის ანაბარაა მიტოვებული.

სკიტობავია, ნუთუ ასე დაგვიღვა საქმე ქართული ლიტერატურის მამამთავრის — იაკობ ცურტაველის ძეგლს ვეღარ მივხედეთ?

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა
აკადემია

ინჟინერების და სამართლის
ინსტიტუტი

380007 თბილისი, მახარაძის ქ. 24
ტელ. 93-22-60

Форма 3.2

Академия наук Грузинской ССР

ИНСТИТУТ ЭКОНОМИКИ И ПРАВА

380007 Тбилиси, ул. Махарадзе, 14
Тел. 93-22-60

УДОСТОВЕРЕНИЕ № 1

Выдано КОПОРАЛИЗЕ АЛЕКСАНДРУ ЗАХАРАВИЧУ в том, что он (а)

сдал (а) кандидатские экзамены по специальности 12.00.03 - гражданское право; гражданский процесс; семейное право; международное частное право следующие оценки:

№ № п/п.	Наименование дисциплины	Оценка и дата сдачи экзамена	Фамилия, инициалы, ученые степени, звания и должности председателя и членов экзаменационной комиссии
1.	Диалектический и исторический материализм	хорошо (4) 24.06. 1987г.	В.В.Кешелава (председатель комиссии), д.ф.н., проф.; Ш.А.Кобахидзе, д.ф.н., проф.; В.И.Уридия, д.ф.н., проф.
2.	Немецкий язык	удовлетворительно (3) 12.11. 1987г.	К.Д.Меканозишвили (председатель комиссии), к.педагог.н.; В.Е.Сенюк, старший преподаватель; Н.Г.Джибладзе, старший преподаватель; К.С.Кучава, преподаватель; Т.А.Лилгушвили, зав. отделом Института экономики и права АН ГССР, д.ю.н.
3.	Информатика и вычислительная техника	хорошо зачет (4) 14.06. 1988г.	Удостоверение № 0597 от 15.06.88г.
4.	Гражданское право; гражданский процесс; семейное право; международное частное право	хорошо (4) 17.11. 1988г.	Т.Г.Павтулидзе (председатель комиссии), д.ю.н., проф.; Т.А.Лилгушвили, д.ю.н.; Дж.Т.Келгуриани, к.ю.н.; В.Т.Мискарян, к.ю.н.; Д.Ю.Меликишвили, к.ю.н.

Выдано на основании подлинных протоколов, хранящихся в архиве Института экономики и права Академии наук грузинской ССР.

Директор
Зав. аспирантурой

проф. Т.Г.ПАВТУЛИДZE
Р.М.БАКАНИДZE

Тип. АН, зак. 3460, тир. 1000

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან
არსებული

შაბუნი საარქივო სამართლებლო

საპარტიულ სასამართლო

სახელმწიფო მინისტროს აკრძივი

380060 ქ. თბილისი, ვაჟა-ფშაველას ქ. № 1

ტელ. 37-18-41; 37-56-12

შ.გ. 08-90 № 12-ქ

Главное архивное управление
при Совете Министров Грузинской ССР,
ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ИСТОРИЧЕСКИЙ АРХИВ ГРУЗИНСКОЙ
ССР (ИГИА)

380060 г. Тбилиси, пр. Важа Пшавела № 1
тел. 37-18-41; 37-56-12

შ.გ. მდანიის
კ. მარტის ქ. სახლი 2, ბ. 7

პ. შ. შირაშვილი

საარქივო ცნობა

მბილისის სახანოში პარტის კანცერალური აღწერის 1873 წლის
წიგნი დასტურდება, რომ მშენი გაქარა, სოლომონი, ალექსი,
ახუციკა აქოზიაშვილები და გაქარის შვილები არტემი, გიორგი,
გიორგი და ვანო ცხოვრობდნენ მდანიის რაიონის სოფელი დი
მდანიისში.

საშუაპი: ფონი 254, აღწ. 3, საქ. 240, გვ. 74.

აქტივის ბიბლიოთეკის

Handwritten signature

ბ. ჟვანია

მე მსრუტეები

Handwritten signature

ი. გეგიაშვილი

დმანისის რაიონის დიდი დმანისის სახალხო დეპუტატთა

სასოფლო საბჭოს

დ ა ხ ა ს ი ა თ ე ბ ა

დიდი დმანისის სასოფლო საბჭო ერთ-ერთი მსხვილი საბჭოა რაიონში, ამასთან თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით ყველაზე რთული, მასში შედის ექვსი სოფელი: დიდი დმანისი, კარდისუბანი, ბოსლები, პატარა დმანისი, მაშავერა, დაუკანგორა, სულ 3,6 ათასი მცოვრები, რომელთაც გააჩნიათ 1500-ზე მეტი პირადი მეურნეობა. მოსახლეობის 98%-ს ქართველები შეადგენენ. საბჭოს ტერიტორია მოიცავს დაახლოებით 400 კეკლომეტრს, საიდანაც 2149 ჰა. სახნავ-სათესი მიწაა; 535 ჰა. ბუნებრივი სათიბი; 374 ჰა. ტყე; დანარჩენი ნაწილი კი ბუნქენარსა და მიუდგომელ ხეებს უკავია.

სასოფლო საბჭოს ტერიტორიაზე მოქმედებს მერძეეობა-მეკარტოფილეობის მიმართულების სამი საბჭოთა მეურნეობა, კერძოდ, კარდისუბნის, მაშავერისა და ბოსლების. სამივე მეურნეობაში სულ დასაქმებულია 600-ზე მეტი ადამიანი, რომლებიც ზემოხსენებული საგარეულების დამუშავების გარდა უვლიან აგრეთვე 897 სულ მსხვილფეხა პირუტყვს და 222 ღორს.

გარდა საბჭოთა მეურნეობისა, საბჭოს ტერიტორიაზე მოქმედებს აგრეთვე სამი საშუალო და ერთი მწლიანი სკოლა; სამი საექთნო და ერთი საექიმო პუნქტი; ორი კულტურის სახლი; ორი სასოფლო კლუბი; ხუთი ბიბლიოთეკა; ერთი ვეტერინარული ამბულატორია; სამი ფოსტა; ორი საბავშვო ბაღი; საპარკმახერო; სამი სასადილო; თერთმეტი მაღაზია; ოთხი ბუფეტი; ერთი მსუბუქი მანქანების გამწყობი სახელოსნო; მეფრინველეობის კოოპერატიული ფაბრიკა; მუსიკალური სკოლა; საგზაო-საექსპლუატაციო უბანი; ადგილობრივი მრეწველობის კომბინატის სამკერვალო და სამშენებლო ბლოკების დამამზადებელი საამქროები; ნაქალაქარის მუზეუმ-ნაკრძალი; არქეოლოგიური ექსპედიცია; გეოლოგიური ექსპედიციის უბანი; სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოების, დამზადება-გასაღების სამი კოოპერატივი და ოთხი ინდივიდუალური მოსაქმე (ინდ. მეწარმე).

აქედან სასოფლო საბჭოს დაქვემდებარებაში არსებულ ორგანიზაცია-დაწესებულებებში დასაქმებულია ორასზე მეტი ადამიანი, რომელთა შინაგნისათვის ბიუჯეტიდან ყოველწლიურად 392 ათასამდე მანეთი ინარჯება.

სასოფლო საბჭოს სკოლებში 491 მოსწავლე სწავლობს, ხოლო საბავშვო ბაღებში 70 აღსაზრდელია.

მიუხედავად რეგიონის მეურნეობის სირთულისა და მისი ინფრასტრუქტურის მრავალფეროვნებისა, უნდა აღინიშნოს, რომ მათ საერთო ხელმძღვანელობას, კოორდინირებასა და კონტროლს აწარმოებს სასოფლო საბჭო, როგორც ხელისუფლების უშუალო ორგანო.

სასოფლო საბჭოს დეპუტატები, რომელთა რიცხვიც 49-ს შეადგენს, ძირითადად შრომითი კოლექტივების წარმომადგენლებია. ისინი გაერთიანებულია სოფლებში მოქმედ დეპუტატთა ჯგუფებში, რომლებიც თავიანთ საქმიანობას დამტკიცებული გეგმის მიხედვით წარმართავენ.

სასოფლო საბჭოს აღმასკომი შეიდი კაცისაგან შედგება. მასში ძირითადად შედიან საბჭოთა მეურნეობებისა და მსხვილი დაწესებულების დირექტორები და წამყვანი სპეციალისტები. აღმასრულებელ-განმკარგველებელ ორგანოს ასეთი შემადგენლობა ბევრად ეხმარება საკუთარ გადაწყვეტილებათა რეალიზაციაში.

როგორც წესი, ყოველ კვარტლურად დეპუტატები ხედებიან თავიანთ ამომრჩეველებს, აბარებენ ანგარიშს გაწეული მუშაობის შესახებ და ამავე დროს მათგან ღებულობენ განაწესებს პრობლემური საკითხების გადასაჭრელად.

სასოფლო საბჭოს გააჩნია თავისი განვითარების გეგმა 2000 წლის პერიოდისათვის, იგი შედგენილია სოფლებში ჩატარებულ თავყრილობებზე წამოჭრილი პრობლემური საკითხებისა და დირექტიულ ორგანოთა გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარების თვალსაზრისით.

უნდა აღინიშნოს, რომ ბოლო ორი წლის მანძილზე სასოფლო საბჭოს აღმასკომისა და მის ტერიტორიაზე მოქმედ მეურნეობის ადმინისტრაციათა შეთანხმებულმა საქმიანობამ თავისი ნაყოფი გამოიღო. 1988 წელს ვარდისუბნის საბჭოთა მეურნეობის სუფთა შემოსავალმა შეადგინა 151 ათასი მანეთი, მაშვერის მეურნეობისამ – 392 ათასი მანეთი. 1989 წელს კი ვარდისუბნის მეურნეობის სუფთა შემოსავალი 533 ათას მანეთამდე ავიდა, მაშვერისა კი - 654 ათას მანეთამდე.

სასოფლო საბჭო გადაჭარბებით ასრულებს აგრეთვე საეკონომიკურ სავალდებულო სავალსახადო გეგმასაც. კერძოდ, 1988 წელს სახელმწიფოს გეგმით სავალდებულო წინადადება 16683 მანეთის ნაცვლად ჩააბარა 1683 მანეთი, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო გადასახადი 5632 მანეთის ნაცვლად 5965 მან; 1989 წელს სახელმწიფოს 1657 მანეთის ნაცვლად ჩააბარა 16373 მან. ხოლო სასოფლო-სამეურნეო გადასახადი კი (5799 მან.) 100%-ით დაფარა. მას აგრეთვე 100%-ით აქვს შესრულებული სხვა გეგმიური დავალებები და საკასო გეგმა.

ბოლო სამი წლის მანძილზე სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე ალექსანდრე ზაქარაის ძე ქონორაძეა, რომლის აქტიური მონაწილეობით მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებისა და მათი იდეური აღზრდის მიზნით, სასოფლო საბჭოს

ტერიტორიაზე შესრულებულია შემდეგი სამუშაოები: კერძოდ, აშენდა დიდ სამამულო ომში დიარეგულთა უკვლავსაყოფი მემორიალები პატარა დმანისში, დიდ დმანისში, ბოსლებში; შემოყვანილი 150 მეტრი სიგრძის მათეულბადის დობე პატარა დმანისის არასრულ საშუალო სკოლას; გააკეთდა განათებები დიდი დმანისის, ვარდისუბნის, ბოსლების ქუჩებში; შეკეთდა წყლის სათავეები დიდი დმანისში, ვარდისუბანში, მაშვერაში; შეიკეთდა სასმელი წყლის ქსელი მაშვერაში სამი კმ-ის მანძილზე, ხოლო დიდ დმანისსა და ვარდისუბანში 1200 მ-ის მანძილზე; გაიხსნა იაკობ ცურტაველის ძველი სკვერით. საბავშო ბავი გაიხსნა მაშვერაში, ზონალური არქივი საბჭოში, სახლის მაღაზია უკანგორაში, წიგნების მაღაზია ვარდისუბანში, სამზარეულო მეფრინგელოების ფაბრიკაში, სასურსათო მაღაზია მაშვერაში, მალე გაიხსნება ათასი წერილმანის მაღაზიაც რესპუბლიკური გზის ტრასაზე; ამოქმედდა დმანისის კათედრალური ეკლესია; შეკეთდა ვარდისუბნის საბავშვო ბავი, ბოსლების საშუალო სკოლის სპორტული დარბაზი, აქ დამონტაჟებული იქნა უნიკალური სპორტული ინვენტარი, დარგული იქნა რამდენიმე ათასი მარადმწვანე ნარგავი და კაკლის ხე; შეკეთდა მაშვერის საშუალო სკოლის გამთბობი ნაგებობა; ხუთასზე მეტ ახალგაზრდა ოჯახს გამოეყო სამოსახლო ადგილი და სხვა.

ამჟამად მშენებლობის სტადიაშია დიდი დმანისის, ვარდისუბნის და ბოსლების სამხელი წყლის ქსელი, რომელიც მიიღებს წყალს ორმოცწვაროდან, მათ ფინანსირებას მეურნეობები ეწვეიან. ახლო პერიოდში დაიწყება სამხრეთ საქართველოს ეკლესია-მონასტერთა სარესტავრაციო მშენებლობა ვარდისუბანში.

სასოფლო საბჭოს აღმასკომს პერსპექტივაში გათვალისწინებული აქვს მოაწიოს სოფლების გაზიფიცირება, ვარდისუბანში გახსნას აფთიაქი, კაპიტალურად შეაკეთოს მუსიკალური სკოლა, მოაწიოს შიდა სასოფლო გზები, გააკეთოს განათება მაშვერაში, ააგოს სოფლის კლუბი დიდ დმანისში ან დიდ დმანისსა და ვარდისუბანში 400 ადგილიანი კულტურის სახლი, რომლის პროექტიც უკვე შედგენილია.

ამჟამად უნდა აღინიშნოს, რომ სასოფლო საბჭოს აღმასკომში მოსახლეობის საყოფაცხოვრებო პირობების გაუმჯობესებასთან ერთად არანაკლებ ყურადღებას უთმობს ახალგაზრდობის იდეურ აღზრდას. ამის შედეგია, რომ 1987-89 წლებში რეგიონში საგრძნობლად იკლო დანაშაულებამ, საბჭოს მოსახლეობიდან შემცირდა საჩივრებისა და განცხადებების რიცხვი რაიონულ ორგანოებში.

დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის აქტიურობა შეინიშნება აგრეთვე საბჭოთა მშენებლობის თეორიის კვლევაშიც. ა. მ. ზ. ქოჩორაძის მიერ შემუშავებული წინადადებები მართვის სისტემის გაუმჯობესების თაობაზე მოწონებულ იქნა როგორც რესპუბლიკის, ისე საკავშირო ხელისუფლების უმაღლეს რეგიონებში. ა. მ. ზ. ქოჩორაძე მათივეგვითა და იველეს იჯარის სამართლებრივ პრობლემებს იგი ყველანაირად ცდილობს შეიტანოს სიახლე საბჭოს საქმიანობაში. მას საჭიროდ მიიჩნია მოხდეს საკადრო კონომიურ და სოციალურ ფუნქციათა დეცენტრალიზაცია, რომლებიც სხვადასხვა დროს გადაეცათ ზემდგომ და

Handwritten signature

საქართველოს რესპუბლიკა

დ ე პ ა ნ ი ს ი ს რ ა კ ი თ ნ ი ს გ ა მ გ ე თ ბ ა
ბ ა ნ ა კ რ გ უ ლ ე ბ ა № 1/72

15 დეკემბერი 1927.

ქ. ღმანისი ინდექსი 383160

წმინდა ნინო ქ. 41
ტელ. 2-10-01, 2-25-23

რათნის "ემიგრაციის მსურველების, ემიგრირებისა და სტიქიის შედეგად დაზარალებულთათვის აღწერული, შეოსახლებელი სახლების (ბინების) აღრიცხვის, ინვენტარიზაციისა და შეფასების კომისიის" შემადგენლობა, ზოგიერთი წევრთა წასვლისა და გამოცხადებლობის გამო განისაზღვროს შემდეგი შემადგენლობით:

1. ქორიაშვილი ალექსანდრე ზაქარიას ძე - კომისიის თავმჯდომარე;
2. ხორბალაძე გოგი ვახტანგის ძე -
3. აკოფაშვილი ალექსანდრე ვასილის ძე - წევრი
4. დიშოვი იურა კონსტანტინეს ძე - "-
5. იასალაშვილი თეიმურაზ გიორგის ძე - "-
6. იასალაშვილი მერაბი ლიზუბის ძე - "-
7. ჩხვიმიანი ზაზა მიხეილის ძე - "-
8. ნონიაშვილი ოქვან შალვას ძე - "-
9. აფრასიმე ავთანდილ ვატას ძე - "-

გამგერ

Handwritten signature

რ. კავლიძე აშვილი

საქ. თავდაცვის სამინისტროს
სამხედრო პოლიციის მთ. სამმართველოს
გამომძიებელი ალექსანდრე ქოჩიაშვილი

საქართველოს რესპუბლიკის
სამხრეთ-აღმოსავლეთი რაიონის
სამხრეთ-აღმოსავლეთი რაიონის

Ministry of defence of the
Republic of Georgia
THE ARMY POLICE
DEPARTMENT

სამხრეთ-აღმოსავლეთი რაიონის
სამხრეთ-აღმოსავლეთი რაიონის
სამხრეთ-აღმოსავლეთი რაიონის

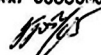
გვლანის რაიონის გამგებელს
გ-6 ქუჩა ჯივლაშვილის

17-5 № 243
№ 620

გახოვთ გამოგვიყვით ერთი საბ ან ოთხ ოთახიანი საცხოვრებელი ბინა
საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ფინდიან სამსახურებრივი დანი-
შნულებით საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო პოლიციის მთავარი
სამმართველოს გამომჩინებელ, იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატის, კაპიტან
ალექსანდრე ზაქარიას ძე ქორიაშვილის შესასახლებლად, რომლის ოჯახიც
შესდგება ოთხი სულისაგან და ცხოვრობს ნაჭირავებ ბინაში.

ა.ზ. ქორიაშვილი გამოირჩევა მაღალი პროფესიულობით და გვსურს
დავაშკვიდროთ იგი ჩვენს სამმართველოში. საპირაპო კომისიას შესაბამისი
გადაწყვეტილება მიღებული აქვს.

დანართი ; 6 ფურცლად

საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს
სამხედრო პოლიციის მთავარი სამმართველოს
უფროსი, გენერალ-მაიორი: პ. ივანოვი

საპარლამენტო პარლამენტი
 ეკონომიკურ საკითხთა კომისია

ПАРЛАМЕНТ ГРУЗИИ
 КОМИССИЯ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ ВОПРОСАМ
 PARLIAMENT OF GEORGIA
 ECONOMIC COMMISSION

11 13/642

01.06.94 წ.

ც ნ ბ ა

აღექსანდრე ქოჩიშვილის მიერ ჩატარებული გამოკვლევები საიჯარო ურთიერთობათა სფეროში მნიშვნელოვან წილად დაედო საფუძველად კანონის "იჯარის შესახებ" შემუშავებას, რომელიც მიღებული იქნა საქართველოს პარლამენტის მიერ 1994 წლის 24 მაისს.

ცნობა გაიცა საჭიროებისამებრ წარსადაგენად.

ეკონომიკურ საკითხთა
 კომისიის თავმჯდომარე

მ. ჟიკაური

დ ა ღ ა მ ო ძ ი ე ბ ა

საგამომიებო ჯგუფის შექმნის შესახებ

მ ივლისი 1995 წელი

ქ.თბილისი

საქართველოს რესპუბლიკის გენერალურმა პროკურორმა, იუსტიციის მთავარმა სახელმწიფო მრჩეველმა ჯ.ზაბილაშვილმა განვიხილე სისხლის სამართლის საქმეები № 592/876 და № 2295010, აგრეთვე საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს შესაბამის სამმართველოებში ჩატარებული შემოწმების მასალები და

გ ა მ ო ვ ა რ კ ვ ი ე :

აღნიშნული სისხლის სამართლის საქმეები და მასალები რთულია და დიდი მოცულობისაა. საქმეებზე და მასალებზე სრული, ყოველმხრივი დროული და ობიექტური გამოძიების ჩასატარებლად აუცილებელია შეიქმნას საგამომიებო ჯგუფი.

აღნიშნულის გათვალისწინებით, ვიხელმძღვანელე საქართველოს რესპუბლიკის სსსკ-ის 271-ე მუხლით და

დ ა ვ ა ღ ი ნ ე :

1. სისხლის სამართლის № 592/876, 2295010 საქმეებზე და საქართველოს რესპუბლიკის თავდაცვის სამინისტროს სამმართველოში ჩატარებული შემოწმების მასალებზე შემდგომი გამოძიების ჩასატარებლად შეიქმნას საგამომიებო ჯგუფი შემდეგი შემადგენლობით:

- საქართველოს რესპუბლიკის მთავარი სამხედრო პროკურატურის პროკურორ-კრიმინალისტი, იუსტიციის კაპიტანი ალექსანდრე ქოჩიაშვილი - ხელმძღვანელი.

- საქართველო რესპუბლიკის გენერალური პროკურორის საგამოძიებო აპარატის განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეთა გამომძიებლები ბესიკ ჭეყია, დავით ბალაშვილი, დავით მინაშვილი, ალექო კიკაბიძე და გოჩა თედიაშვილი.

2. დადგენილება დაუყოვნებლივ გაეცნოს ჯგუფის წევრებს და მიღებული იქნეს ზომები გამოძიების ობიექტურად და დროულად წარმოებისათვის.

საქართველოს რესპუბლიკის გენერალური
პროკურორი, იუსტიციის მინისტრი
სახელმწიფო მრჩეველი

[Handwritten signature]

ჯ. ბაბილაშვილი

საქართველოს რესპუბლიკის გენერალური პროკურორის

199 წლის „ 19“ მარტი

№ 1-ჩ

ბრძანების ამონაწერი

„საქართველოს რესპუბლიკის პროკურატურის შესახებ დებულების“ შესაბამისად საქართველოს რესპუბლიკის პროკურატურის ორგანოების მუშაობა წოდებების დაწესებისთან დაკავშირებით

საქართველოს რესპუბლიკის

(გარი, სახელი, შპის სახელი)

საბავშვების რეგიონული სამხედრო პროკურატორის

მოადგილეს

(თანადებობა)

მიენიჭოს

იუსტიციის მინისტრის

წოდება.

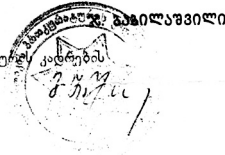
საქართველოს რესპუბლიკის გენერალური პროკურორი

იუსტიციის მთავარი სახელმწიფო მრჩეველი

ამონაწერი სწორება: საქართველოს რესპუბლიკის პროკურატურის განყოფილების უფროსი ინსპექტორი

199 წლის „ 19“ მარტი

ქ. თბილისი

1999

30
3
10
17
24
31

16
7
4
1
8

6
7
4
1
8

6
1
1
3
5

ქოჩიაშვილი
ალექსანდრე ზაქარიას ძე
ახალციხის რეგიონის სამხედრო
პროკურორის მოადგილე

შუაში ალექსანდრე ქოჩიაშვილის მამა, შაქრო ქოჩაროვი

**ალექსანდრე ქოჩიაშვილის დედა,
მარგო ოგანეზოვა**

მწიგნობრის ქაწნაო

ასეთი ქორწილი გადაუხადეს შაქრო და მარგო ქორიარაძეებს შვილებმა, შვილიშვილებმა და შვილთაშვილებმა. შაქრო პაპა და მარგო ბაბო 75 წლის წინ შეუღლდნენ და მას შემდეგ ერთად სწევნ ოჯახის კაპანს.

მარგო ბებო 12 წლის იყო

როცა, მასზე ათი წლით უფროსს შაქრო ქორიარაძეს მიათხოვეს. არცთუ რბილი ხასიათის კაცი იყო შაქრო პაპა, მაგრამ 75 წლის მანძილზე მას ერთხელაც არ უწყენინებია საყვარელი მეუღლე. ორივენი დღემდე შრომის უნარიანი არიან და ახალგაზრდული შე-

მართებით უვლიან შინა მეურნეობას.

— 10 წელი კიდევ მინდა ვიცოცხლო, რომ ფეხზე კარგად დამდგარ საქართველოს მოვესწრო — სთქვა თავის ბრილიანტის ქორწილზე შაქრო პაპამ.

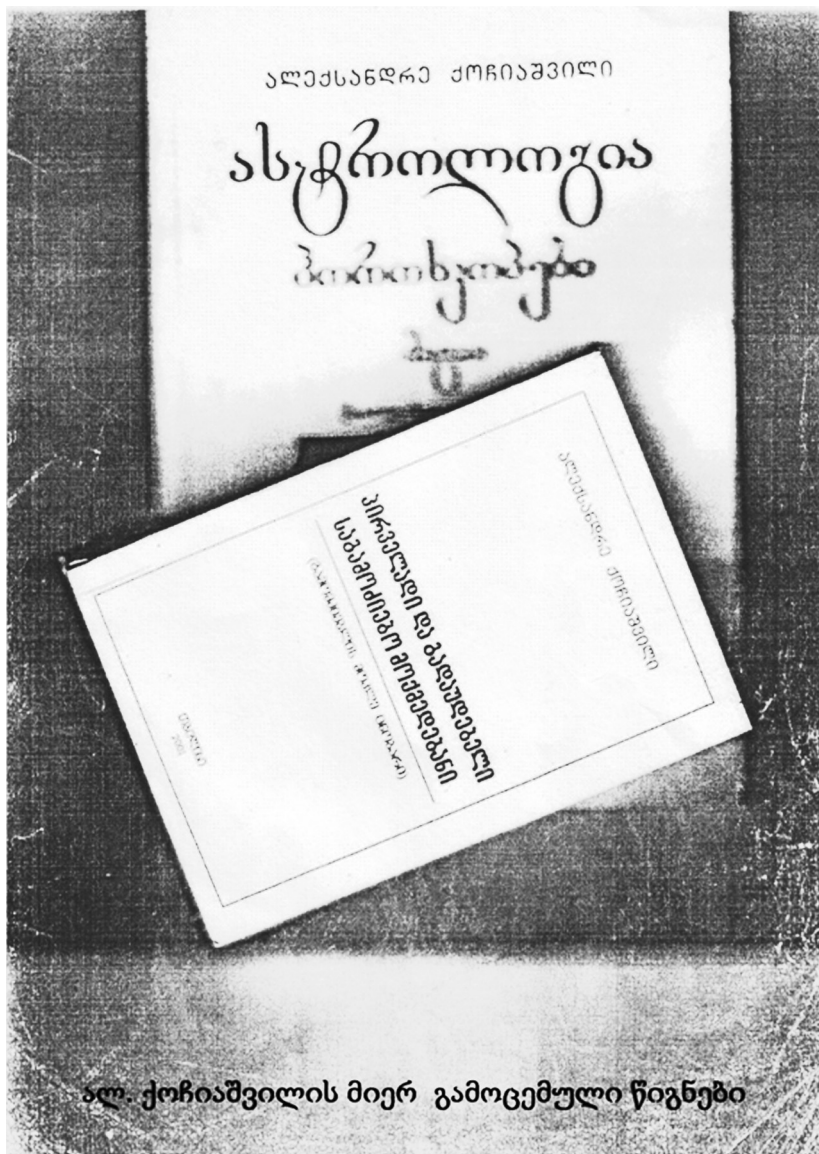
ოთხი შვილი, თორმეტი შვილიშვილი და უამრავი შვილთაშვილი გაუზარდეს ქვეყანას ღიდ ღმანისელმა შაქრო და მარგო ქორიარაძეებმა. დაუფასდათ ამაგი მოხუცებს — დაუეწყარი და ბევრისმეტყველი დღე აქუქეს მათ ახლობელმა აღამიანებმა.

ღმერთმა კიდევ დიდხანს გაციოცხლოთ მარგო ბაბო და შაქრო პაპა. ისმინოს განგებამ — მალე ასრულებულ იყოს შაქრო პაპას ოცნება.

გარიაში

ალექსანდრე ქორიაშვილის შვილები,
ლია და გია ქორიაშვილები

ალ. ქორიაშვილის მიერ გამოცემული წიგნები

დენისურ იჯარას სწორი მიმართულება

დენისურ რაიონში 1988 წლიდან დაწყო შეასაწერინრო ანგარიშის დანერგვა. დღეისათვის რაიონის 18 საბჭოთა მუერნობაში ამ მთლიად მუშაობს 248 საწარმოო კვება-დაწყოფი. წარმოების ორგანიზაციულ სტრუქტურას შეადგენს: მემცენარეობის, მეცხოველეობის, მექანზაციისა და დამზადება-რეალზაციის შიდა დარგობრივი კვება-დაწყოფები, ე. წ. საწარმო-ცონომიკური კომპლექსები (სეცები), რომლებიც თავის მხრივ, აერთიანებენ თავიანთ დარგო არსებულ ყველა საწარმოო კვება-დაწყოფებს. ნილობს უწყვეტ შესაბამის საწარმოო ცონომიკური კომპლექსები, რომლებიც მიმდებარეობს გარკვეულ წარმოების სახეობებზე და მუშაობს. მიუხედავად იმისა, რომ რაიონის საზოგადოებრივ მუერნობებში შეასაწერინრო ანგარიშის დანერგვის მუშაო გარკვეულ საშუაობი ჩატარდა, დღეისათვის საქმის შესწავლას არ ყვეა, რომ საბჭოთა მუერნობებში ყველა რგალი ამ სხვი საბუთურნი ანგარიშზე ფართო მიმუშავება რგალი.

ბოლო დროს რაიონის საზოგადოებრივ მუერნობაში პრაქტიკაში დანერგული ყიდუ რთი საბუთის საბუთურნი ანგარიშებიანი კვება-დაწყოფი — ცენტრობრებულ რეგინალობის სეცა. იგი აერთიანებს სოფლის მუერნობაში დასაქმებული ყველა დარგის რგალს. ამასთან, მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს გარეგნულად შეასრულებს თავიანთ უფლებებს, ბოლო მექანზაციისა და დამზადება-რეალზაციის რგოლებს — რგამდე დაქვემდებარების პირობებს, ფაქტურად ე მან ისინი მოქცეოს თავისი გავლენის ქვეშ. რეგინალობის კვება-დაწყოფის რგოლი, თავის სტრუქტურას შექავილ იწარმო მიმუშავე მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს შრომითი კოლექტივები ფაქტურად მოწყვეტილი მუერნობის ადმინისტრაციას, რაც ეწინააღმდეგება სათანადო ტიპოურ შეფუთვებსა და დარქტიბულ მოთხოვნებს.

ახლო პირობებში, ჩვენი სტრატეგინიკური ექნება, მუერნობაში რეგინალობის სხვი დარგის კვება-დაწყოფი შეასაწერინრო ანგარიშის მიმდებარეობა და მასში შექავილ მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს — გადმოქცენ მის ზედსწეულ კვება-დაწყოფებზე, რათა ამ დროისთვის სა-მუერნობი ანგარიშის მიმდებარეობის პირობებში.

ამჟამად რაიონში მიმდინარეობს მუშაობა დარგობრივი სეცებისად რეგინალობის გადსახველად, რადგან, იგი დარგობრივად უშედეგობს გარკვეული უპირატესობის სარგებლობის: კერძოდ, დარგობრივი სხვი დარგობრივად მოქცავს მუერნობაში გა-

ერთიანებული სოფლების შრომითი კოლექტივების და ადმინისტრაციის ნაწილს, რეგინალობის კი მუერნობაში შექავილ ერთი რომელიმე სოფლის შრომით კოლექტივს. დარგობრივი სეცებით მუერნობის მართვა სოფლებს ანაწევრებს მიკრო კვება-დაწყოფებად, ხოლო რეგინალობის სეცები, პირაქით, აერთიანებენ მათ ერთიან სოციალურ ორგანიზმად. თანაც, პირველადი შრომითი კოლექტივების სეცეალზაციასთან ერთად, რეგინალობის სხვი ახდენს თავის დარგში არსებული კვება-დაწყოფების ცონცენტრაციას (იგი სხვება კომპლექსური), ამასთანავე, დაქვემდებარებულ კოლექტივებს აქლავს საშუალებებს გაერთიანონ თავიანთი სოციალურ-ცონომიკური საქმიანობის ფონდები ერთიან სასოფლო ფონდს და გამოიყენონ სავთო საბჭოთაობისათვის.

რეგინალობის სეცისა და მის დაქვემდებარებაში მუშაობს საბუთურნი ანგარიშებიანი კვება-დაწყოფების მუერნობის ადმინისტრაციისადმი ერთფორმული ურთიერთობადობურებულ დამოკიდებულება გამოწყვეტისა კონცენტრირების იქარის ფორმირების არასოციალური.

დღესდღეობით იწარმულ კოლექტივებში სათანადო დონეზე არ დგას მართვის სისტემა. ზოგ მათგანს არ გაანინა თავისი მმართველობის დემოკრატიული ორგანიზაცია. საბჭო, რომელიც განიხილავდა იწარმულ კვება-დაწყოფების წევრების მატერიალური და მორალური სტიმულირების ყველა საკითხს. მემცენარეობისა და მეცხოველეობის იწარმული რგოლების სავთო სავთობებს გადჭრა ამ უფლებების რეალზაცია წარმოების მათივე დარგობრივი (რეგინალობის) სეცების საბჭოების მეშვეობით ან შესაბამისი ხელმძღვანელის მიერ ერთპირადად. რაც, თავის მხრივ, ეწინააღმდეგება მიღებულ დებულებებსა და პარტიული მოთხოვნებს. ამასთან, ირცევა, რომ იწარმულ კვება-დაწყოფებს არა აქვთ ბრავიანობის საბჭოს მიმდინარე საქმიანობის ამსახველი შესაბამისი ოქმები. ის ამავე მდებარეობის, რომ საბჭო არ იხილავს შრომის დისციპლინის გამძტკიცებისა და წარმოების ცეცქიტანობის ამაღლების საკითხებს, რომ ქვე კვება-დაწყოფის მუშაობა მუშაობს, პირადადმარა თუ ანაღმინისტრაციის წარმომადგენლებს არ იყის მათი მეთიანად დანერგვის პირითიადობულდებარა. აქედან წარმოიშობს საწარმო კვება-დაწყოფების მუშაობა და სავთო კრების, როგორც საწარმის მართვის ჩამოსხმა, კიო კოლექტივური პასუხისმგებლობის ამაღლების მუშაობისთვის.

მიმსაზრეც და დარგობრივი საბუთურნი ანგარიშებიანი კვება-დაწყოფებს შრომის ურდობილება უწიბო გარეგნობით ტექნოლოგი-

ური რუკების შესაბამისად) და არა სახე-მუერნობების ურთიერთობებით. ანგარიშ-სწორება წარმოებს კვიტარებით, მათ შორის ურთიერთობის არეგულირებს მუერნობის დარქცევა. მოცემული საკითხი მოთხოვნის დარქცევის მიხედვით იქნებოდა, თუ აღნიშნულ მხარეთა შორის დამოკიდებულებას მოქცევის მიხედვითავე წერტილობითი ხელმუერნობების საფუძველზე.

რაიონში შემუშავებული დებულების თანახმად, მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებსა ხელმძღვანელებს ირცევენ შესაბამის პარტიის მოქცევე მუშებს ამავე კვება-დაწყოფებთან, ხოლო ამ დარგების სეცების თამყმდინარეობა და მათი შექავილ რგოლების გაერთიანებულ ხელმძღვანელებს, მაგალიად, მექანზაციის სეცის თამყმდინარეობა ირცევენ მუერნობის მმართველობის სეცის თამყმდინარეობა კი სხვა სეცეალბობებს. ანეთი მდგომარეობა გამოიწვევს დარგობრივ კვება-დაწყოფებში სათანადო საბჭოთა ერთფორმობის ურდობობა.

იწარმულ კვება-დაწყოფებში საბუთურნი ანგარიშის მიმდებარეობის დანერგვა შეუძლებელია მთელი რგო დღემწინწინდელიდან საქობების გადმუერნობად. ექ, უპირველესად, საბჭოთა კოლექტივური იქარისადმი ხელმძღვანელობის დონის შეფუთვის ამაღლება.

მიზანშეწონილად მიგანჩინა, აკორდული გარეგნობებიდან უშუალოდ წერილობითი ხელმუერნობების უშუალოდ გადმოცემა. თანაც მხარეთა პასუხისმგებლობა უნდა განისაზღვროს კვების ატორისამრეწველო კომპლექსის მუერნობის ცონომიკური მექანზაციის შეიშვარის სრულყოფის შესახებ. მიღებული სათანადო დამდგინდობა, კერძოდ, კვება-დაწყოფების პარტიებსა უნდა მოხდეს პარტიის რგოლების ცონომიის და 70 პარტიისად ფარგლებში, ხოლო ამ დანახარჯების გარდასახვა კი სხვათა დაფარება კოლექტივების პარტიებისა და შრომის ანაღმუერნობის ფონდების პარტიებზე. ამასთან, იწარმული კვება-დაწყოფის წევრებმა უნდა მიიღონ უფლად ამ ნაბუთური უგებმუერნობის პარტიების 25 და არა 70 პროცენტი.

ამრიგად, დენისურის იწარმული მოთხოვნის საბჭოების იხეთი პარტიების საწარმო-ლოდ გადმუერნობის, როგორცა, სეცეალბობების დასაბუთ დონე. შრომითი კოლექტივების სათანადო მოწყვადობლობა, კვება-დაწყოფების შესაბამისი საბჭოთაობების იწარმული დაუცვლობა, ითი იქარის ფორმირების არასწორი ორგანიზაცია და სხვა.

კლემენტინე ძირფრძობამ, საბჭოთა კომუნისტური პარტიის ორგანიზაციის, იურისტი.

● საგარეო და ცხოვრება

ქველითი გზების ქიპებით

ის, რაც XIX საუკუნის პირველი კონფერენციებზე ითქვა და ჩვენს კავალდურ სამოქმედო პროგრამად იქცა, ეს იყო ხალხის გულს ძაბოლი, წლების მანძილზე დაგროვილი ფიქრი, რომელიც ახლად გაფორმდა, საჩივრო კ ვერ გამოვიყენებოდა.

ერთი შეხედვით, დიდი უფლებები ენიჭებოდა ადგილობრივ საბჭოებს, მაგრამ რეალურად ასე არ იყო და სწორედ ახლა, დღევანდელი დემოკრატიზმისა და საერთაობის პირობებში უფრო მკვეთრად გამოიხატა საბჭოების, შილი დამუტატების უწყობის, უსუსურობის. ჩვენ არ გვქონდა მეტერიული-ტექნიკური ბაზა, ამიტომ სხვის ხელში შეგუბრებული ვიყავით, ეს სხვა კ საბჭოს ტერიტორიაზე წყალობა სწავლიდებითა და მეურნეობისა, სადაც მზრიად არაღვევადღებ და ჩვენს უფლებებს არ სტყავს.

კონსტიტუტა დღემდე ფორუმის ახალი ეტაპი დაწყო ადგილობრივი საბჭოების ცხოვრებშიც, ახალი ძალით წარმოიშდა დამუტატების აბტორიტეტი, საბჭოები იქნენ ნამდვილი მმართველი ორგანოები.

დიდი დანების სასოლო საბჭოში კვეთი სოფელი შეიშდის. სომართლი ვიხიბთ, დიდ სასარბელო სურათს არ გვაქვს მათი სოციალური და კონომიკური მდგომარეობის. ამიტომ ძალზე მრავალრიცხოვანია გადასატყლო პრობლემები.

უველზე დამაფრთხებელი და საცალია კი ის არის, რომ შრომისძირისი მისაბლოების დიდი ნაწილი საზოგადოებრივ შრომის გარეშის და დროებითი სამუშაოს დაქვების რაიონისა და რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ. შექმნილი სიტუტია ერთი მხრივ გამოყვეული მეურნეობათა დაბალი რბტანბელობის (დაბალი ანაზღურებობის), მეორე მხრივ კი მოსახლეობის ალია ზეობრივ-კოლბოტურული აღზრდა და იფლოდობური მუშაობის. სწორედ ამისა სასოფლო საბჭოს აღმასკომის და მისი მრავალრიცხოვანი დამუტატების მუშაობის სუსტი მხარეც ამ მხრივ, ნაწილში იყო დაინტერესება და ინიციატივობა, არაღად პარტია, გარდაქმნა მოითხოვს, „სამბოე“-მა გათქვითესონ მოსახლეობის პოლიტკური და აღმზრდელიობითი მუშაობა, მისი სამართლებრივი მომზადება, საბჭოთა პატრიოტიზმის, ხალხთა მეგობრობის და სოციალისტური ინტერნაციონალიზმის სტრასკეუებითი აღმიაჩების აღზრდა.

ახლბურად, სრულად ახალი ფეალობედითი შეხედვით საბჭოების საქმიანობის, ცვლილობით მთელი პოტენციალი მოვასმარო სოციალურ-კონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების, შექმნა გზა მოცეთ წლების მანძილზე დაგროვილი პრობლემების... უდიდესი სამომავლო გეგმებს შეეადგენდი, საბჭოში შეემაღე კვი-

ლა სოფელში ჩავატარეთ ყიბლობები, რათა უფრო ფეალობინოდი გამოკვეთილიყ სპირობრობტი სიტუტები. ზოგი რამ უვეო რეალობად ვქცეთ, მფალობად, უმარბობის, ყველაზე უძველესი ისტორიული სოფელში, მფალობა არ ქვიდადი და მხოლოდ წველელ ედრისათ ეს სიტუტე. ვარდისბუნბში ვაიხსნა წყნების სპეციალიზებული მფალობა, მამფაერბი გაფაოთვდა წყლის ტელო, დიდ დანბნში ვაიხსნა მინმოცესეულია მეგობრობა, დაწყო 400-ადგა-ლიანი კულტურის სასლის მშენებლობა, მოსცვლდების მოწყობა, გზების გაფართობება და შექმნა ნარკავების დაგვა. მამფაერბი ახალი საბაეუო მფა-ბაღის ვაიხსნა ირეგული, ხილი ვარდისუნბელები საშბატგრო სტუდიამ ვაიხსნა.

გაღწყვეტილი გავქვს, უბოლეს წლებში, დიდ დანბნში ვაიხსნით არბეი, სადაც დატული იქნება ჩვენს ტერიტორიაზე მხებობ რბ მოქალკეთა ყველა პირად საქმე. ამი დიდ დროს დავზოგავთ, არავის მოუწევს რაიონის ცენტრში სარბული და დროის ფლანგვა.

სასოფლო საბჭოში შეემაღე არც ერთ სოფელში არ არის აბანი და მიწების ბუნბები, ბუნბებივი ვაბი, შესაკეთებლბა კლებები, სოფელი ბოსლებში არ უტენი სასული წყალი, მფარკობის გამო, აქ მობიანდ ვერ კომლუტებლბა სასული სოცია, მამფაერბელებსოვი კი გაღწყვეტილი სპეციალბ ვისი მშენებლობა.

ერთი სიტუტე, მრავალი პრობლემა გვაქვს ვარდისწყვეტი და დიდი მუშაობა გვაქვს, რათა ვაეუწყობიყთი მოსახლეობის მომსახურება და აეალობი მისი ზისი. დღეს ვანსკურებლბა მმრუნბლობა აქვს იმის, როგორ ურბობრობის დაეაქვებლბა მობი-ბი კოლბეტივებინა, როგორ შეუქმნებლბა ზელს მეურნეობის ახალი ფორმების დაწყვეტილი, კონომიკური რბების ვარდობებობა, სასტრატეგი პროგრამის ვარდობელებობა.

პრობლემა იყარბი მუშაობის დიდ გამოცდილება აქვთ ჩვენს შრომებლებს, ეს ვარდებება კომპლბეტივის ფორმირებასა და ვაფართობება. ერთ-ერთი პირველი კომპლბეტივი დიდ დანბნში ვაიხსნა. ახალგაზრდა კოლბქმარბი ევა და ვი ნინაოშელები ამზადებენ მმარბეტილბეტილბეტილ ბაერბს, ამასთან, თავინთა ზელბას აწყვეტიან ახალგაზრბებს.

ახლა მოვარბი ისეთი კომპლბეტივი შეიქმნება, რომლებიც აწარბობენ სოფლის მეურნეობის პროდუტებს.

საუბრანდარი მონობამ,
დნხნის რაიონის სოფელ დიდი დნხნისის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე.

სახბეს ანვიობარბს, აგრბევი, „ვაქრობის სწავლის“ შესახბს მოითბებლბა კერბოლ აღნიშნავს, რომ „მთელი საქმე ახლა ისაა, რომ შეადწმადეს უნარი შეავიბობიი ის რბევილბეტივი ვაქვანს, ის რბევილბეტივი ენოლუზამბა, რომელიც ჩვენ უვეო ვამოციბონენი, ამასთან საქმიანად ვამოციბონენი და სრული წარბებობითი დაეაგვირბეობი, შეეცაედეს უნარი შეავიბობიი იგი [ქ მუ ითბეკმბ მზადა კარბ ვიქვამ] ვაეუბლბა და მთელდებ ვაქვანდ უნარის უნარბა. რაც სრულად ნაქმარბისა კარგა კომპლბეტივიბაიბა-ვა.“

როგორც ვხედვით, ვ. ა. ლენინი იყოლია, რომ პარტია, მთელი ხალხის უბრბელებით ამოცანა ის არის, რომ ვაეუბი ვაქვანბი მფა-ცეთი კომპლბეტივი უნარს ამავე დროს იგი მოითხოვს აფეოლბეტივი ენოლუზამბის შე-

ებობების ვაეუბლბა და მყოდენ ვაქვანდ ყოფნის უნარბა. „როდესაც ვაქვანდ ყოფნის უნარზე ულაპარკობ, ვფულისხმბს კულბეტივი ვაქვანდ ყოფნის უნარს“.

ვ. ა. ლენინის ამ მეთოდოლოგიური დეხუბლებინდ ვამომდინარე, ნაოლად ჩანს, რომ მისი მოითბებინა „ვაქრობის სწავლის“ შესახბს არ იყო მხოლოდ ახალი ეკონომიკური პოლიტიკის პერიოდისათვის ვაიხსნული. პირბითი, ვ. ა. ლენინმა ვაქვანბი, რომ სოციალიზმის დროს მისი შენების ვანსკურბლბა იტკობული პარბებობი სრულად კანონომორბეტი, აუცილებლბეტი მოყდნის წარბო-აფეუბს ვაქრობის ფუნკციონირება. ახალი ეკონომიკური პოლიტიკის პერიოდში ხალხთა ერთობლიობათა წარბებობითი ვანსკობარბის შეიშდებ ვ. ა. ლენინი უვეო ეტრბეტილად ვაქრობის მოითხოვს, სადმამე, რი-

გორც თვითონ აღნიშნავს, მთელი ბოქობი ვიყავი დამოზრბელები.

პრბქტკამ დაგვანახა, რომ თანამდებოდეტბაზე, მიუხედავად წარბების ვანსკობადობის მადე, მადე დონისა, იმისათვის, რომ დაეაქვარბი კვეების სოციალისტური ეკონომიკური ვანვობობება, მტკიცედ დავძლიობი ეკონომიკური არბედახარბული ტენდენციები, მფაეპობი მას დანბნში. საქობრა ფარბი ვაქვანბი მთვეუ პირად ვარბებობებს, მფაეტივობი დამბებობებს, მფაეტივობი დამბებობებს, პირბიტკაბს, ეს კი უნდა ვაეუბს ჩვენს ბურბეტივობის ფუნკციონირების უმფარბალბერი ბერბები.

სადა ბინაბლბანბინდი,
იბოლბის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოცენტი.

იპარის წარმოშობის
პირობები და ფორმა
ძველ ქართლში

მეუნი

ასე იყო...

ქართული ერის ცხოვრებაში თუ როდის წარმოიშვა თვლადამრეკლე იჯარა. ამაზე კარგეტილი პასუხის გაცემა ძნელია. მაგრამ, რაკი ვიცით იჯარის ბუნება, რომ იგი წილება მიწაზე კერძო საუფლებების გაჩენისთანავე, რაც არსებობდა თემურ-გვარგენული წყობლების ორგანული რღვევისა და მონათმფლობელური წყობლების დაშვარების პერიოდში, იგი ჩვენში შემოსული უნდა იყოს ჯერ კიდევ სამი ათასი წლის წინათ, როცა საქართველოს ტერიტორიაზე წარმოშენებ პირველი მონათმფლობელური სახელმწიფოებრივი გაერთიანებები „ლიაობი“ და „კოლხა“.

მართალია ამის დამადასტურებელი დოკუმენტური მტკიცებანი არ მოგვეპოვება, მაგრამ, თუ გაითვალისწინებთ, რომ მამონდელ ქართული სახელმწიფოებრივი გაერთიანებების მოსაზღვრე ბაბილონში, ასირიაში, ხეთებში და სხვაგან უკვე იყვნენ ბუნებრივ იჯარისა და წარმოების ძირითადი საშუალებათა ქირავნობით ურთიერთობის ფორმებს, ცხადია, ჩვენი ვარაუდი დასტურდება.

იჯარა, როგორც აღმართა ურთიერთობის დაკონონებული მოდელი, საზოგადოებრივ სოციალურ-ეკონომიკურ ფორმაციათა ცვალებადობასთან ერთად იცვლებოდა, მარტივიდან რთულისაკენ ვითარდებოდა. ეს ცვალებადობა ძირითადად გამოიხატებოდა მოიჯარეთა მიერ (მიწის დროებითი სარგებლობისათვის) ნაკარხი ვალდებულების სახეცვლილებებში. იჯარის ძალით მიწის მესაკუთრემ შესძლო თავისი ვალდებულების გადატანა მოიჯარეზე, საიქარო ურთიერთობა ვითარდებოდა წარმოების

ძირითადი საშუალებების — მიწის, შენობა-ნაგებობის, ტრანსპორტის გამწვევი ძალისა და სხვა დამჭირავებელთა ექსპლუატაციის გამოიერებისაკენ. ამას მოწმობს საიჯარო ურთიერთობიდან გამომდინარე მოიჯარედის მიერ ნაქირ ვალდებულებათა შესრულების მას-შობლიობებელ ტერმინთა თანდათანობით შემოღება: შრომითი ბეგარა, ნატურალური ანაზღაურება—დალა. ფულადი ანაზღაურება—ხარკი, დაქირავებული მიწიდან წარმოებული პროდუქციის იძულებითი მიყიდვა მიწის მესაკუთრეზე და სხვ.

რაც შეეხება „იჯარის“ შინაარსს, იგი უცვლელი რჩებოდა. მხოლოდ უნდა აღინიშნოს ერთი გარემოება, რომ აღრე, ძველ ბაბილონსა და მის მიმდებარე ქვეყნებში „იჯარის“ გვერდით ხმარობდნენ „ქირავნობას“, როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული ტერმინის სავალდებულო ფორმას. ორთავე ამ ცნებას ჰქონდა თავისი ადგილი პრაქტიკაში და თეორიულად — სამართალში. მათი ასეთი განცალკევებულობის საფუძვლად მიჩნეული იყო „ობიექტის“ მოძრაობისა და უძრაობის შესაძლებლობა. ის, რაც მოძრაობაში მოდიოდა იმის გაქროადებას უწოდებდნენ ქირავნობას. ხოლო უძრავს — „იჯარას“. რაც შეეხება დღევანდელ მდგომარეობას, ირრევე ვარიანტს, როგორც წარმოების საშუალებათა ქირავნობას „იჯარა“ ჰქვია.

ისტორიული მასალების უქონლობა საშუალებას არ იძლევა დეტალურად გვიანაბოზოთ იჯარის ჩამოყალიბების კონკრეტული ფორმა და პირობები „ლიაობში“ და „კოლხაში“. სამაგიეროდ, იბერიის შესახებ

მდიდარ ინფორმაციას იძლევა ძველი ბერძენი გეოგრაფი სტრაბონი თავის „გეოგრაფიაში“. საიდანაც ვეგებულობ პირველ ქართულ ეროვნულ საოჯახო ურთიერთობას „მესამე გვარის“ წარმომადგენელთა („მხედართა“), მიწის მოქმედთა“ და „სამეფო საგვარეულოს“ ურთიერთ ვალდებულებებრივი დამოკიდებულების სახით.

აქ უნდა ვივარაუდოთ, რომ „მხედრები“ და „მიწათმოქმედნი“ ერთი და იგივე პირებია. მათ საკუთრებაში მიწა არა აქვთ და არსებობს მიზნით იძულებული არან მუფისათვის სასმეხლო სამსახურის გაწვევის პირობით მისგან აიღონ მიწა დროებით სარგებლობაში. ამ დროს, სამეფო საგვარეულო მთელი ერის მიწას უფუარებს როგორც საგვარეულო საკუთრებას და გვევლინება მთელი მიწა-წყლის სუვერენულ მესაკუთრედ და უშუალოდ დაბირისპირებულია წარმოებელთა.

ძველ ქართლში „მესამე გვარის“ წარმომადგენელთა და სამეფო საგვარეულოს შორის ამგვარ დამოკიდებულებას არ შეიძლება ვუწოდოთ სხვა რამ, თუ არა „სამხედრო იჯარა“, ვინაიდან მოიჯარედრთა მიერ ნაკირი ვალდებულების შესრულების ფორმას წარმოადგენს სამხედრო სამსახურის გაწვევა მიწის მესაკუთრისათვის.

„სამხედრო ბეგარის“ დროს, როცა მელიც არსებობდა ელინისტური და უფრო ადრეული პერიოდის იბერიაში, მიწის მესაკუთრისათვის უცხო იყო მიწის რენტა და სხვა რაიმე შემოსავალი იჯარით გაქირავებული მიწიდან. უშრომელი მიწისმფლობლის ეს ფორმები ჩნდება ვერც ფეოდალურ ხანაში. უპირველეს ყოვლისა, ამის მთავარი მიზეზი იყო მეფის ანუ სამეფო საგვარეულოს გამგებლობაში არსებული და მათ მიწაზე დასახლებული ანუ მოსახლე სამეფო მონები „ლიაობი“.

სამხედრო იჯარა, იმ დროისათვის არსებული ქვეყნის შიგნით სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, კაბალური არ უნდა ყოფილიყო. ამასთანავე, იჯარის მიმცემი (მიწის მესაკუთრე) გამჭირავებულად შეიძლება ვთვლით მისი-

დასაბრუნე მე-20 გვ.

საიჯარო

ურთიერთობის

ფორმები ქველ ქართლში

ქველ ქართლში საქარო ურთიერთობის ფორმები განვითარდა სტრატეგიის, იბარის საზოგადოებრივი სტრატეგიის შესახებ იგი წერს: აღმართის იბის გვარის მისხლეთის ამ ქვეყანაში ერთი (გვარის) და პირველი, რომლისგანაც შედგენს სსპს მხლობლობისა და ასაკის მიხედვით უხუცესს, ხოლო მეორე (ამ გვარის) მისამართლობის და მხადარმთავრობის. მეორე (გვარი) არის ქართლში, რომელიც ზრუნავს აგრეთვე მეზობლებთან სამართალზე. შესახებ (გვარი) არის მხადარმთავრობის მიქცევის. მეორე (გვარი) არის ხალხისა (ლაოი), რომლებიც სამეფო მიწებს (.) არიან და ატოვებენ უფლებდარს, რაც ცხოვრებისათვის არის საჭირო. საზოგადოებრივი მათი ქონება ნათესავების მხედველი. მართავს და განაწესებს თითოეულ უხუცესს.

სტრატეგიის მეორე „მხადარმა“ და „მისამართმთავრობა“ ერთ გვარის აგრძობისა და საზოგადოების განვითარების უზრუნველყოფის მიზნით არის შექმნილი. ამის სახეს, რომ იბის ერთი და იგივე ფენის წარმომადგენლებს არიან, რომლებიც სამეფო მიწებს, საჯაროებულის მონომოლიტის საკუთრების უფლებას არსებობს მართობენ. ის, იძულებული იქნებიან ელით მათგან მიწა დროებით და მემკვიდრეობის სარგებლობას, სამხედრო სამსახურის განცემის პირობით, ეს კი სხვა არა არის რა, თუ არა სამხედრო იარაღი.

აღნიშნულ პირობებში მეორეად გამოიკვეთა ურთიერთობის მხოლოდ და მხოლოდ მისი კომპლექტურ მესაკუთრის — სამეფო საჯაროებულის სახელით — მედის, ხოლო მითარქად — სამეფოს თავისუფალ მოქალაქის, რომელიც უფლებდარს ქართველი უნდა და ყოველივე რამეთუ ღირს წარმომადგენელი, როგორც უფლებდარს პირებს ამის შესაძლებლობა არ ექნებოდათ. რადგან იბისი მედისა თუ სამეფო საქაროებულის საკუთრების იბიქტებს წარმოადგენდნენ.

ქართული იარაღი ურთიერთობის დანახვათებლად არა ნაკლებ მნიშვნელოვან იფორმაციას იძლევა „ქველში ფენის“ მედისარქობის, რომელიც სამეფო საჯაროებულის უმჯობეს პირადგარეულებს კაცობრივად და როგორც ტარობის მექედრობა, დაუფლებდა ეკავით ადგილზე. მართლაც

თემებს მიუხედავად ამისა, სამეფოს მიწაზე მათ იარაღი ურთიერთობის მნიშვნელობის მიხედვით არ უნდოდათ, ვინაიდან ამგვარი ურთიერთობის იბისი (შესახებ გვარი) უკვე მედისთან იდენტურ, საზოგადოების დანარჩენ ნაწილს კი ამის შესაძლებლობა არ ექონდა.

ქველი წლოვადირსების 11-111 სულელებში, სამეფოს დაეუფლებოდნენ დაეუფლებოდნენ. სამეფო საჯაროებულის განმეგობლობის არსებული მიწები გადაწევიდა სტრატეგიის და სამხედრო არისტოკრატის (საზოგადოებრივი) წარმომადგენლებს შორის. მიეცათ მიწა „სამსახურის სასაცლოდ“. რომელიც უმჯობესი მემკვიდრეობით მფლობელობის სახეს მიიღო. ამ პირობითან დაეუფლებოდნენ მათ თუმცა გამოეყო საჯარო მეურნეობები. კერძო მფლობელობაში გადასულ მიწაზე უმჯობესი კერძო მეურნეობები „მამულა“ იარაღი „ქარადი“ და სხვ. უკვე დედა ამან გარკვეული ცვლილებები გამოიწვია საზოგადოებრივი სტრატეგიაში. კერძოდ, მეფის წილი მამულში ანუ დონეში მხოლოდ „მხადარმა“ და „მისამართმთავრობის“ და ღირსი დაუბოლოდნენ ერთმანეთს და გადაიქცნენ ტაროებულად“ ანუ სახალხოებულად. საზოგადოების ამ ფენას მათთვის დანახვათებლად სამხედრო იარაღი ურთიერთობის მედისთან გვიან ფეოდალურ ხანაში და შეინარჩუნა. და საბოლოოდ გაუქმდა საქართველოს რუსეთთან შეერთებით.

ტარის მამულში მსხდომარე „მხადარმა“ და „მისამართმთავრობის“ გადაიქცნენ ღირსის მოწინააღმდეგე და ამ მიზეზით მათ შეუწყვიტეს მანამდე მედისთან არსებული სამხედრო იარაღი ურთიერთობის.

თემის თავისუფალი ნაწილი, რომელიც არ აღმოჩნდა კერძო მეურნეობათა ტერიტორიაზე, შევიდა კატეგორიად იქცა. მათი წარმომადგენლები, როგორც მიწის ნაფლებებისა და სხვა ურჩავი ქონების მფლობელების, აღიარებულ იქნენ სრულუფლებიან მოქალაქეებად.

რაც შეეხება კერძო მეურნეობის ტერიტორიაზე მხოლოდ „თავისუფალი მისამართმთავრობის“ და „მხადარმა“ და ღირსის ფენას, იბისი ერთმანეთს დაუბოლოდნენ და როგორც ურჩავი, უფლებდარს პირებად იქნენ ცნობილი და „გაუფლებდნენ“. ამასთან, მედისგან ადრე პირობით ადებულ მიწებს

შეინარჩუნეს მისი. იძულებული შეიქმნენ, მეურნეთა პატრონებისათვის ანუ შენდოდათ ბატონებზე წოდებულებათვის შეცხოვრებისათვის შრომით დაუღებულდნენ, ანუ ესხადა შრომითი „უგვარა“. ასე განსაზღვრის საზოგადოების ახალი ფორმა „მედიარობის იარაღი“.

იარაღის ეს ფორმა საეუფლებების უფლებების მონახვისათვის გამოიყენებოდა, მითარქის მეორე მის მფლობელობაში არსებული მიწის სხვა პირობითის სარგებლობაში გადასვლის სხვა შესაძლებლობა და თავისი კონსტრუქციის ქმნის რა იარაღი ურთიერთობის მეორე ტარის თუ ციკლის, მეორად იარაღი ანუ კვეციარად მისაჩვენებელი.

ქვეყნის მამულში მიწაზე სამეფო საჯაროებულის მონომოლიტის საკუთრების უფლებების არსებობის პირობებში. კერძოდ მეფის იბისი მისი საჯაროებულის წარმომადგენლებს თუ მისი საჯაროებულის მოქარაგებს. ხოლო ამ მეურნეობათა ტერიტორიაზე მხოლოდ მამულში მეურნეობათა მესაკუთრეთა მითარქების (ქვემოთაქცევის). ამგვარი იარაღის განხილვის საზოგადოებრივი ცხოვრებაში წინადა უფლებდარს ურთიერთობის ცვლილებები.

მედიარობის იარაღის განხილვის წინადა შრომითი რენეცე, როგორც გაიარებულნი წარმოიქმნის ძირითადი საზოგადოების (მათ შორის მიწის) დანიშნულებისათვის მოქმედების მომუშავეს პირებს აუნაზღურებელი შრომის დარღვევების მიზეზების ფორმად, კვეციარითი მიწისარსებულობის ერთად დაეუფლები სამეფო საჯაროებულისათვის ციკლად, რომლის ექსპლუატაციის სარგებლობა ცხოვრებისათვის მისაძლეველი იქნება. ამგვარი სასამართლო შედეგად შრომითი მფლობელების შესარღვევითი ამასთანავე იგი მათ ექსპლუატაციის დარღვევების შესაძლებელი.

ქვეყარა ეროვნული მეურნეობისათვის თუ კერძოების ეროვნოვნული მმართველობის დაფუძნებისათვის, რაც ხაზორობდა

(დასაბუთებული მე-14 გვ)

კატეგორიული ნაგებობები, რომელიც საერთო ღირებულება 80-90 მილიონ მანეთზე მეტია, წყალდამბინება და წყალგაწარმოებელი გამწვანებულ ზარღო საქართველოს სახალხო მეურნეობის უკიდურესად აწევის მტელ სავაჭრო ცენტრებს — რამდენიმე ათეულ მილიონ მანეთს, თუ შესაძლებელია რა მივიღოთ საბჭოეთის სსსრ-ის დანაკარგებს. ჩვენ გამწვანება არც თანა და საფარმობაზე გზებზე მომართვის პერიოდული შეწყვეტით, იგივე მდგომარეობა აქვან ფარულად, რკინიგზის გაწვრივ, ათწინეული თანამდგომარეობის ნაპირსამაგრიებზე, მთელთა დაბლობები 50 პროცენტზე მეტი აკრეფილი ყელის ხოლი ნაწილი ზღვის დონის გამო, ინტენსიური ანტიკვა, ზის გამოც და შეტყობილ არ ასრულებს თავის მისი და სწორედ წარვით პროცესებს, ყელის და წინააღმდეგ უნებში, თუცა ერთი შეხედვით დამამყაროფლებელი მდგომარეობაშია, მაგრამ მათ წინ მდებარე ლაგის დამატე ზონას საყვარე ცენტრ ფართი უკეთია, რაც ნაპირსამაგრი ღონისძიებებს გატარების უკლებლობაში მოითხოვს. მათი მომსახურების ვადის გაგრძელების მიზნით, კერძოდ 1960-1990 წლებში, მანქანებისა და ჩაქვის რაიონებში, ხაზებისა და კომუნალური სადგომის რაიონებში უკვე ადამრთვლია ტალღაშრობის ნაგებობები.

ფხაზეთის სანაპიროზე იმართვის რაიონში, არსებული ზღვის სანაპირო შეტყობილ ვერ უსრულელოდენ სანაპირო ხოლის დაკუს, რის გამოც, შედგინოლი ამ რაიონის ნაპირსამაგრი კომპლექსური პროექტი, სიხეხის რაიონში აღმართულია მთელი რიგი ტალღაშრობი ეკლემბი. ამავე რაიონის პირის ზღვის სანაპირო ეკლემბი დამწყო წარვია, რის გამოც, ამაყად ითვალისწინებენ მის გამაგებებას და, აგრეთვე, ზეითისპირელის აღმართებას. ახალი ათონისა და გუდრუთის სანაპიროს შორის გადარეული უბანზე აშენებულია რამდენიმე ათეული ზღვის სანაპირო ხოლის გამაგარებელი უბნები. ხოლო ვაგრის რაიონში, თუცის შედგენი, დამარეული ეკლემბის ნაცვლად აღმართულია ახალი ეკლემბი.

სსრკ-ის, სპარტიკული რესპუბლიკის ფარულებში, მთელი შავი ზღვისპირის გა-

სწრეც, ნაპირსამაგრი სამუშაოები მიმდინარეობს საპროექტო ინსტიტუტის „სავაჭრო-ტრანსპორტის“ მიერ წინააღმდეგობაში შექმნილ ელექტროლოგიკური გეგმის თანახმად. წყლის ეროვნისთან და ეკლემბზე, კალაპოტებზე, აუტებზე, მისი მდინარეების გამოტანის კონსტრუქციულ დაურეგულირებელი ჩამონადენის მიერ ზემოქმედებასთან პერიოდი ათვალისწინებს რესპუბლიკაში მისი-სამელორთავიო სამუშაოთა სისტემების გატარებას, რომელიც მოიცავს: სამურნეო-ორგანიზაციულ, ტრის გავლტურების, ტერმურ-სამურნეო და ნაპირსამაგრი ღონისძიებებს.

სამურნეო-ორგანიზაციული ღონისძიებები კანონმდებლობის წესის დაცვითა და გეგმობითად უნდა გატარდეს სპარტიკული ტერიტორიაზე. ეს ნიშნავს: სისტემატიკური მისი მდინარეების აუტების ტერიტორიის გამოყენება სპარტიკულად, სადაც შესაძლებელია სეკული ნაკადის ფორმირება, რაც დიდ სავარტის უტყვის მდინარის გამოტანის კონსტრუქციულ განლაგებულ დასახლებულ უბნებში; დანარჩენ მისი აუტების სანაპიროს მოვის რეგულირებას, მოვის თანამდგომარეობის და ნორმის დადგენას, მოვის განაგროვების დაცვას და სხვა; ალბერ და სუბალბერ ზონებში კავსაბიური როდენდენიონის ბარის განადგურების კატეგორიულ არკმალას, წყლის დაცვის და ნიადაგ-დაცვის ხასიათის მიხედვით მისი ტუტების სათანადო ექსპლუატაციის, მისი კალთებზე ტუის მოლიად გაჩეხვისა და გამაგარებების არკმალას, მხოლოდ ამორჩევიით ტუის ჩეხვის წარმოებას, ვარჯიანი მორარევის აკრმალას, სანტიტრული პრობოების გაუმჯობესებას და მავენებლობით დროულ ბრძოლას.

ტუის გავლტურების ღონისძიებები უნდა ითვალისწინებდეს მისი მდინარეთა აუტებში ეროზირებული ფართობების ტუით ვაგენებას, კალაპოტური ნაგებობების მალმა უბნების გატყინებას და ა. შ. ეროზირებული მისი კალთების მთლიანი გატყინება შესაძლებელია მხოლოდ კალთების ტუისებზე დაწმუგებით ახალ ტუისებზე, წყალმურეებ არხებზე, რათა მთლიანად ან ნაწილობრივ მოგარხდეს თავისმა წვიმების ჩამონადენის დაფარვარება და მისი გადგდება წინასწარ

გამაგებულ კალაპოტებში. სუსტად ეროზირებული არა ციკამო კალთის გაცეინება შესაძლებელია ორბოებში ან სპარტიკული ნაგებობებში მოდენებზე ხეგის დადგენით.

ტერმურ-სამაგრი ღონისძიებებმა უნდა მოაწარმოოს წყალსამაგრიების გამართვა და გადგდება, მიწყარობისა და ნაპირსამაგრიების მოწყობა მელორიანი დაშენებისა და სალტების სახით, კალაპოტის, ზარღების, ზღუდარების, აკლემბების, ზარღების, წყალსაცავების, სელვამბარი ნაგებობების აშენება და ა. შ.

ორგანიზაციულ ღონისძიებისგან განსხვავებით, რომელიც უნდა განხორციელდეს მოკლუ დროის პერიოდში, ტუის გაგლტურებისა და ტერმურ-სამაგრი სამუშაოების, ზედაპირული ჩამონადენის დაურეგულირებას და წყალდიდობასთან ბრძოლის შესაბამისად, აუტებზელიცა გატარდეს მკაცრი თანამდგომარეობით, წინასწარ შემუშავებული და სპარტიკული ინსტრუქციები დამტკიცებული პროექტების მიხედვით.

მისი სამელორთავიო და ნაპირსამაგრი სამუშაოების პერსპექტიული და სანაპირო პროექტების დამუშავებისას, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დათმობს ხანგრძლივ კალაპოტური ნაგებობათა მუშენებას, რომელიც ინტენსიული დაშენება შესაძლებელია მოხდეს კვა-ფორმაციის, ძელ-ფორმის ნაგებობების საყვარელი შეშენების ხარჯზე, რომლებიც, როგორც წესი, მოქმედებს რა 1-2 წელი, პირველად წყალდიდობის წინააღმდეგ გამოდინს მუშენობაში. მოითხოვენ ხშირ რემონტს და ვაშში კალაპოტურ ნაგებობებში შედარებით კონსოპერტი თვალსაჩინოთ საშკაროდ არახსენებელი არიან.

რესპუბლიკის სამელორთავიო ეკლემბი დამსარევეტი ინსტიტუტებში, რომლებიც იგეგმვენ ერობის სპარტიკული მისი სამელორთავიო და სამაგრი ღონისძიებათა საკითხებს, თავიანი წარმოებენი მასისამაგრი ყურადღება უნდა დათმობს რაციონალურ, ინდუსტრიული ტიპის, მიდრეგენტიური და ტუის მელორთავიული ნაგებობების კონსტრუქციების დამუშავებას, ყველავე უნდა ეკლემბით, რომ ბუნება ამ განჯარისით, არ ჩავეითოთ მის საკმეებში, თორავ ამ გვაპატრებს უპატებულს.

საიჯარო ურთიერთობის ფორმები კვლ ქართლში

(დას.არული)

კახთ ეროვნული თავითყფადობის შენარჩენების მიზნით უნდა იკონ ნაკარჩავებუ. საკართა ვიკლემბი, რომ ერთობლივად მონაროლოტი საკუთრების უფლება მიწაზე, წამართობს ამ მიწაზე არხებულ ხანგრძლივობაზე თუ ახლა სიკალოდ სინდენია ახსილდობარ, ანუ მმართველობის ცენტრალურად ფორმას, რომელიც მქცებს რა თავის სამელორთავიო ტერიტორიაზე არხებულ ყველა სანაპიროდენიო ფართობის სეგმენტებს, მათ შორის აქართი ურთიერთობისა, აღმინარტაციული ვაგლენის ქვეშ. — ძალაუნუნებრად არღვევს ვარჩევის ამ ფორმას

დემოკრატიულიობას და თანასწორუფლებიანობის პრინციპებს.

ეკრძო საკუთრების უფლება კი პარტიკიო-ეკართი ურთიერთობაში აღნიშნულ კანონითა და დაცვის უსრუნელოდენ. ეკრძო საკუთრების დროს მიწაზე აღმინარტაციული ძალაუფლება“ ჩრება სახელმწიფოს დონეზე და ეკრძო უფლებრივ ურთიერთობა არ ეტება ძალისმიერ რეგულირება. მიწაზე მონაროლოტი საკუთრების პარობებში ადგილზე აქვს ეკართი ურთიერთობის ერთგვაროვნებას. ეკრძო საკუთრების დროს კი მი-არტიკიო.

სახელმძო ეკართ, რომელიც თავის დროზე ჩამოყალიბდა ქართველი ერის ვაგენითარების კონსტრუქციულ ეტაპზე, ნაკარჩავებუ

იკო მისი ზინგანი ერთიანობის შენარჩუნების აუტყლებლობით, და მისაჩვენია კანონმორტიკ მოვლენად.

ყველ ქართლში, სხვაგვარად ახლო აღმსახლებლის ხხვა ქვეყნებში, იმის გამო, რომ მონაროლოტის კონსტიტუციის მიჯარ ვარობის წინასააღმდეგდა მიწათმარებლობა, იქარის ვარჯიან ხვეულებზე მოვლენად ითვლება. ახსენახ, ბაბილონის ქართლის ფართო ეკონომიკური ურთიერთობის ნიადაგზე აო შეიძლება იქ არხებულ ეკართი ურთიერთობის ვაგლენა არ მიეგდინა ქართველ ტრადიციულ მიწათმარებლობის ფორმებზე.

ალექსანდრე კოჩიაშვილი.

იჯარის წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია საქართველოს სოფლის მეურნეობაში

ნატილი I

საქართველოს სსრ-ის

საერთო-ქარგობრივი იჯარის შესახებ

უბრალო ნომერი მე-100
საერთო შესახებ

3

1989 წლის 26 აპრილი
26 АПРЬЛ 1989-МЫ ИЛ

იჯარის წარმოშობის პირობები და ფორმა ძველ ქართლში. მისი განვითარების შედეგიანობა

ნატილი II

საქართველოს სსრ-ის

წარმოშობის პირობები და განვითარების

ფორმა ძველ ქართლში

შედეგიანობა

საქართველოს სსრ-ის

3

1989 წლის 7 დეკემბერი
7 ДЕКАБР 1989-МЫ ИЛ

იჯარის წარმოშობისა და განვითარების მოკლე ისტორია საქართველოს სოფლის მეურნეობაში

იჯარული ურთიერთობის თავისებურებანი ანციკური ხანის ფეოდალურ ქართლში

3

1990 წლის 21 თებერვალი
21 ФЕВРАЛ 1990-МЫ ИЛ

იჯარული ურთიერთობის განვითარება X-XIX საუკუნეების პერიოდის საქართველოში

ნატილი IV

საქართველოს სსრ-ის

წარმოშობის პირობები და განვითარების

ფორმა ძველ ქართლში

შედეგიანობა

საქართველოს სსრ-ის

«КТО ПЛАТИТ, ТОТ И ЗАКАЗЫВАЕТ МУЗЫКУ», ИЛИ КОЕ-ЧТО ПО ПОВОДУ РЕАЛЬНОЙ ВЛАСТИ СОВЕТОВ

Как известно, одним из главных лозунгов Великой Октябрьской революции был лозунг «Вся власть Советам!». Не потерял он своей актуальности и сегодня. Более того, на нынешнем этапе революционной перестройки нашего общества он — в числе первоочередных задач дня.

Что такое сельсовет: или, если уж совсем точно, исполком сельского Совета депутатов трудящихся! Если верить словарям, то это — один из представительных органов государственной власти, составляющих политическую основу СССР. А если сходить в школу

К примеру, в Чопорты, в Душетском районе. Здесь очень легко убедиться в том, что в вышесказанном до зарлачного блеска здании — полное затишье. Как у Христа за пазухой чувствует себя председатель, не менее его достойным жизнью сокрушающе аккуратно, мигута в мигуту, приходящие на работу и примеряя до середины рабочего дня рубящие наиболее «интересные» проблемы — как сварить самое лучшее в мире варенье или испечь супомарочный тортик, как... А потом не грах и по домам отправиться — делить то все равно нечего. И сам председатель сельсовета Василий Чичарашвили, и жители села, с которыми мне довелось встретиться, свято уверены в том, что в круг обязанностей руководителя местного Совета входит лишь сбор раз в год трешки с каждой семьи на ремонт дорог, воду, газ, плюс еще кое-какие обязательные «поборы». А реальная власть — она у других: у руководителей хозяйств, к примеру. Что ж, все правильно — как говорится, «кто платит, тот и заказывает музыку». И у председателей сельсоветов, занимающих эту должность, быть может, и с самыми благими намерениями, сразу же опускаются руки.

Но, к счастью, правил нет без исключений, и мне, хоть и с большим трудом, удалось добиться на личностно диаметрально противоположную ко всем остальным руководителям сельсоветов. Знакомьтесь: Александр Кочорадзе, председатель Диди Дманисского сельсовета, юрист по образованию. Работает над кандидатской диссертацией на тему «Правовые проблемы аренды».

— Александр Захарович, тема вашей диссертации хоть и приземлена именно к сельским условиям, но довольно необычна...

— Зато знаете, как интерес-

на. Оказывается, истоки аренды уходят в глубь веков. Еще в III тысячелетии до нашей эры эта форма организации труда предусматривалась «Сводом законов Хаммурапи» — вавилонского царя. Причем и в Грузии она тоже шла своим развитием. В рассматриваемый весь путь ее развития — вплоть до наших дней. Кстати, в 1937 году аренда была категорически запрещена. —

— Сельсоветов много арендаторов? — Есть, конечно, но что толку — я считаю, что аренда имеет право называться арендой лишь при условии, что все ее параметры соблюдены. А этого я, увы, не вижу... — И не в состоянии выдержать! Конечно, я понимаю — так уж повелось, что сельсоветы стали «приложением» к селам, но ведь ситуацию эту нужно когда-нибудь ломать!

— Конечно, надо. Но совхозы не признают сельсоветов, так же относились и ко мне, поэтому рекомендации мои «повисли в воздухе». А для того, чтобы лучше разъяснить ситуацию, расскажу обо всем с самого начала. Деятельность моего предшественника на этом посту и в самом деле ограничивалась, как вы сказали, «сбором трешки. Правда, в сельсовете производится обычно сбор и ряда других платежей, но не это суть важно. Я начал с того, что устроил собрания во всех «своих» селах, узнал, какие социально-экономические проблемы волнуют людей. И начал, на мой взгляд, с самого нужного — на сегодняшний день выдвигается проблема водопользования, проводятся работы по благоустройству родников. Организованы читальный зал, библиотеки, спортзал в школе села Бослеби, построены новые магазины. В Диди Дманисском благоустроены улицы, установлены мемориалы на вернувшихся с фронтов Великой Отечественной в Диди

Дманиси и Бослеби, вскоре начнется строительство аптеки. Да, и еще: я вернул из районного центра в Диди Дманиси архив о пенсионном обеспечении наших людей. Это тоже немаловажно.

— Как вы считаете, почему сельсоветы потеряли власть?

— Считаю, что это не случайно, и корни этого зла уходят в прошлое. Реальной власти у нас действительно нет — считаю, что она «разграблена» другими органами, ведомствами и организациями: почти все функции сконцентрированы в райисполкомах и хозяйствах. Нужно провести децентрализацию кругов этих вопросов. Сельсоветы вновь войдут в силу только при одном условии: если сами будут решать земельные, кадровые и экономические проблемы. А, так власть сосредоточена в руках у директоров хозяйств, в то время как она должна быть в наших руках в гораздо большей мере. Приведу пример. Кодекс о земле предусматривает несколько видов землепользования: право на это имеют работники совхоза, проживающие на его территории, но работающие в других учреждениях, работающие за пределами совхозной земли, но живущие неподалеку, а также — пенсионеры. Так вот, вопросы с выдачей земельных участков во всех, кроме первого, случаются совхозными согласовывать с сельсоветами. А этого на самом деле нет. Земли раздают сами директора хозяйств. И парадокс еще вот в чем. Школы, детсады, дома культуры, клубы и другие объекты подчиняются отраслевым отделам исполкома, средства на капитром и приоборудование находятся там же, а текущие счета — в сельсовете. Мы не можем без согласования с отделами исполкома что-либо изменить на этих объектах, а если что не так — спрашивают с нас.

— Но здесь и от личности председателя сельсовета мало зависит, не правда ли? — Конечно. В первое время, когда я вмешивался в эти вопросы, окружающих даже смех разбирал, но теперь ничего, поправились. Я не намерен допускать такого от-

ношения и в дальнейшем, и скоро будет все иначе. У каждого хозяйства есть свой фонд социально-экономического развития, которым они пользуются по своему усмотрению. Вернее, пользуются. Теперь же мы будем активно вмешиваться и сами распределять эти средства.

И еще. Так называемые свободные остатки, получаемые магазинами, клубами, школьными средствами — мы должны использовать по своему усмотрению. А вот забирал финансовый отдел исполкома. В год в среднем только на этом сельсовете терял по 15—16 тысяч рублей. И эту порочную практику можно будет исключить лишь после того, как хозяйства и организации, входящие в наш сельсовет, перейдут на полный хозяйственный расчет и самфинансирование.

— А для достижения этой цели сельсовету, по-вашему, понадобится более тесный контакт с ним?

— Совершенно верно. И неослабный контроль. Директора совхозов, расположенных на территории сельсовета, только недавно вспомнили о том, что даже отчеты в РАПО сдавать не имеют права без нашего ведома. И я не устаю повторять, что сельсовет только тогда будет иметь реальную власть, когда он станет единым центром управления всеми происходящими на селе социально-экономическими процессами.

— Как вы считаете, есть ли у вас первая победа во взаимоотношениях с хозяйстванами?

— Ну, победа — это невозможно громко сказано, но определенные сдвиги noticed. Так, Вординдусанским молокоперерабатывающим совхозом по моей инициативе переисполнено на приобретение водопроводных труб для сел, входящих в состав сельсовета, более 20.000 рублей, в теперь вот финансирует и их установка. Кроме того, он же выделил определенную сумму на памятник Якову Цуртвалды, горжественно имя которого состоит в середине ноября. Контакт, уверен, будет налажен и с двумя другими хозяйствами.

Эта АХАЛЦИКА.
[Спец. корр. «Зари Востока»]

ЗЕМЛЮ В СОБСТВЕННОСТЬ ИЛИ В АРЕНДУ?

На мой взгляд, в постановлении Кабинета министров Республики Грузия о реформе земли сельскохозяйственного назначения - отсутствует очень важное уточнение. А именно - имеет ли право человек, получивший землю в собственность, продавать ее. Быть может, этот вопрос будет детально разработан в последующих документах, подготовка которых, кстати, предусмотрена постановлением. Однако моя личная позиция такова: я считаю, что передача земли в полную собственность людей, с правом последующей продажи, будет ошибкой.

Исследни на протяжении последних лет юридический аспект возникновения и развития форм землепользования в Грузии, я пришел к твердому убеждению, что любое изменение землепользования сразу же вызывает соответствующие изменения

социальных слоев общества. Земля является основным фактором, обуславливающим регулирование общественных отношений. Вот почему необходимы предельная взвешенность и осторожность при выборе форм землепользования.

Сегодня, когда многие ратуют за передачу земли в республике в полную частную собственность, мы иногда не задумываемся о последствиях этого шага. Вместе с тем не удивитесь соответствующего внимания разработке альтернативных, не менее эффективных, путей вывода нашего сельского хозяйства из глубокого кризиса, в котором оно оказалось за последние семьдесят лет.

Об этом чуть ниже. Пока же скажу о том, в чем уверен, в результате передачи земли в полную частную собственность в республике начнет формироваться паразитический слой рабьт, который будет существовать за счет неоплаченного и превращенного в ренту труда земледельцев. Возникает и другой слой - арендаторов, которые будут производить продукцию на земле, фактически являющейся собственностью других лиц. Словом, труд людей, непосредственно занятых на земле, в обе-

их случаях будет эксплуатироваться более интенсивно, а значит, станет значительно тишеее.

Согласен, что сегодня получат землю в собственность те, кто на ней работает. А завтра? Послеавтра? Через год? Когда придут новые поколения? Ведь земля в республике не увеличивается, если не уменьшается. Что мы должны им дать? Невольно часть сельчан превратится в пролетариат и даже люмпенов, что опять-таки может привести к очередному братоубийству - революции. Иначе узел завязанный приватизацией, не развяжется. Здесь нам не надо смотреть на другие страны. То, что у них имеется, они получили в комплексе исторического развития своих наций. А мы возвращаемся к прошлому, что, со своей стороны, является показателем того, что не разработана у нас и стратегия на будущее.

Частная собственность на землю не опасна там, где большие массивы и государство не может их обрабатывать. Так, как это имеет место в России и в Казахстане. А вообще, достойно внимания то обстоятельство, что собственность на землю вводилась не сразу, а поэтапно, проходя через его составные подправа - поль-

зование, владение. А мы почему-то не уделяем должного внимания элементу владения. И в настоящее время существует реальная возможность его применения путем введения долгосрочной аренды (а не арендной сельщицки).

Совершенно очевидно, что в этом случае и земля получает хозяина, государственная казна - несомненно пополняется.

Все это будет, если ликвидировать общественные хозяйства, а землю передать людям в реальную долгосрочную наследственную аренду (скажем, на срок 100 лет). В таких условиях государственная казна все равно будет пополняться за счет налогов, предусмотренных в пределах цены земли, которую должны быть равны своей стороны чистотой прибыли. А что касается предпринимательских людей, желающих иметь землю в частной собственности, то они могут объединиться в ряды слои предпринимателей - арендаторов при этом такая их занятость, деловая деятельность будут иметь, возможно, больший размах, чем при передаче земли в собственность.

Если эта форма землепользования не оправдается, то тогда государство будет морально правомочно даже продать землю собственникам.

Александр
КОЧАВАШВИЛИ
юрист

село Диди Дманиси,
Дманисского района.

გ ა რ ე მ ო ს გ ა გ შ უ ნ ი ა რ ა ზ ო ს ა თ ო ს

დიდი ღმანისის სასოფლო საბჭოში შემავალი სოფლებისათვის წყლადილი გაზაფხული არაჩვეულებრივი იყო საზოგადო სამუშაოს შესრულებაში. სოფლების მშრომელმა და მოსწავლე ახალგაზრდებმა, როგორც 18 აპრილს გამართულ შეხვედრაზე, ისე მიმდინაო დღეებში დიდი მონდობა და ინტერესი გამოიჩინეს მათი მიღამის გასაწესებაში და გასაღამებლად. ამ დღეებში საბჭოს ტერიტორიაზე 2000-ზე მეტი სხვადასხვა ვაშლის ხის ნერგები დარგა. განსაკუთრებული ყურადღება დაეძღვით კაცის — ამ მჭირფის და შემოსავლიანი მცენარის გაუმჯობესებას, ამიტომ დარგული ნერგების ნახევარი — 1000 მძირი სწორად აღიწესა იყო. კაცი გაუმჯობესდა დიდი ღმანისის სასოფლო საბჭოს ტერიტორიაზე, ცენტრალური გზის გასწვრივ, სოფელ ბოსტანის ხეზე და დიდი ღმანისის ძირზე.

ამჟამად უნდა აღინიშნოს, რომ გათავისუფლებული გვერდი დაეძღვა 3 ათას მონადე კაცის ნერგს. მაგრამ გარდისტანის საბჭოთა მეურნეობამ სათანადოდ

ვერ მოგვამარაგა. ფოთლიანი და დეორაბული ხეები საბჭოს ტერიტორიაზე ცალკე დარგული. სადაც კარგებია, მას „სიოტხლის ხეივანი“ დაჯარჯვით, იფინისა — „სხვის ხეივანი“ (ის გაშენდა 11 აპრილს, სსოფნის დღეს), ხოლო დიქუბისა და ცაცხევისა — „მეღნიერების ხეივანი“. ტრადიციულად გვიდა დაგამკვიდროთ: ახლადამორწინებულ წევრი ბელს მოწვევის წინ აქ დარგავე საითიათა ხეს.

ამ საზოგადო საქმეში ერთნაირად აქტიუობდნენ სასოფლო საბჭოს თანამშრომლები და სკოლების შეფარგ-მოსწავლეები, მეურნეობის მუშეები, სახავეთო ბაღის თანამშრომლები, მაგრამ მეტი ყურადღება დიდი ღმანისის სამუშაო სკოლის მოსწავლეები.

საბჭოს მიღამების კეთილმოსაწყობად სხვა ზეერი ღონისძიებებიც გეაქვს დასახული. კერძოდ, უნდა დაეძღვით მონიშნულ სკოლა უცვლადყოფად ქვეყნის რის მშენებლობისათვის უკვე მიზიდულა რიგის ქვა და ქვიშა: გაეყოფება აუზი, რის საძირკველი უკვე გათხარა და მძლე შეუდებით მშენებლობას. ყველა რეზერვს გამოვიყენებთ იმისათვის, რათა ჩვენი დარგული ნერგები გამოვიყენებოთ.

ა. ძორიასაძე,
დიდი ღმანისის სასოფლო საბჭოს აღმასკონის თავმჯდომარე.

მიეძღვება ვ. ი. ლენინის და

შიგნი ჩვენი სულიერი

ამ დღეებში ქ. ღმანისის ცენტრალური ბიბლიოთეკაში ჩატარდა წიგნის მუყაფრულის საზოგადოების კრება, რომელიც მიეძღვნა ვ. ი. ლენინის დაბადების დღეს.

კრების შინაწილთა წინაშე საინტერესო მოსწენებით გამოვიდა დავიძღვრება — დამუშავების განყოფილების გამგე ნ. ტაბატაძე. მან მშენებლებს გააცნო რა წლიური შეშაობის შედეგები, ილასარაჟა წიგნის მნიშვნელობას და წიგნის გამოყენებაზე.

შინაარსიანი იყო ბიბლიოთეკის გამგის ნ. კუჭაშვილის გამოსვლა, რომელმაც ხაზგასმით აღნიშნა შეშაობის აღსებურად

წარმართის საკრიობა და ი რომ მათ ასევე გარდემსა მონდინი სოფლის ბიბლიოთეკებში შეშაობაში, რათა განსაკუთრებით გაიძღვრდნენ წიგნს მუშაობა საფულის მეურნეობის მუშაობის.

მიმოსწენებელმა გველსტარლით ჩამოვალა სის თრგანი ციგები, რომელთა შეშაობები ბიბლიოთეკად ნაწლებად ხელმძღვანელობენ სპეციალური ლტერატორი.

ახლო მომავალში აქ განსაზღვრული ჰქვამ შედარებით დიორგანიზაციების სპეციალისტ: კარტრეტკა სპეციალისტის მიღვით, რითაც გაუხადდება

კ ა ვ ე ი ნ მ ა რ ა მ ო ს ო მ ა რ ს

მთელმა ქვეყანამ გაიგო 20 წლის ავტობიოტეხილი ქაბუჯის საბჭოთა არმიის მეომარის რაბა მამედოვის გმირობის ამბავი, საქართველოს სოფელ ჭაღალდში სტივის შემოტევის წინააღმდეგ

ბრძოლის დროს მან სიცოცხეს დასაღვად დადარჩინა: 28 ადამიანი იმინი დატბაროლი წინად გამოვიყვანა. რიგითი რისკაციის რ. მამედოვის ხსენდება

შევავე სიხმადი

მ ა ლ ე მ ო ს ო გ ა გ შ უ ნ ი ა რ ა ზ ო ს ა თ ო ს

ერთი კვირისა გავიცდის ამ დღეებში როცა მთელ ჩვენს ქვეყანაში ამაყად შემობიებუბის მოიბინა, შრომისა და მშვიდობის დღესასწაული — 1 მაისი. გამოწავალის არც ჩვენი რაიონია, სადაც ტრადიციისამებრ უფლები წელიწადი იმართება მშრომელთა სახეობის დემონსტრაცია.

მშრომელთა ხაგრათაშორისო სოლიდარობის დღის გამოიხატვეულ ზეიმს არცერთხელ არ დაკლებია რაიონის შრომითი კოლექტივების წარმომადგენელთა ამღვლები სტოღირი განწავობილება. სულით და გულით გვიწინდა გამბრალესი არც ამჟამად იფის, მაგრამ, სამწუხაროდ, 1 მაისამდე დარჩენილი თთობზე ჩამოსაფლული დღეები და ქალქის გადართილი ცენტრალური ქუჩების დღევანდელი მდგომარეობა სულაც არ იძლევა ამის გარანტიას. მშრომელთა

ОГУЛ ИШЫҒЫ *Онлар ватана хидмат едир*

пугу илә көкленән сал гәҗәларын төмкинә плә боҗабаша чатып. Вотан миһабәти. Ватан истияи оңуң арлыгына, ишпайшына бир бәзнәк иуруб чычкәләндириб...

...Атасы Баһар оғлу Һамлетин һомәндириңдин көләни мәктәбу бир ифосә охдуд. Елә бидәи мәктәбу итирәмәт, бүгүң сениңдә кваләтди. Санки бу чәңәсы парәдәтди. Һамлетин оғлуң. Һөн

шы Ислам мұғалымы да кәләр, оңуна бирләкә ох жарар.

Бу мұждә сорәғәи мәңтү валидеҗәриәи салға чәваләшдирәди. Оңлар ифтихари Душундурар: сал гәҗәлар тепаға архалдыр, аҗиғәи оғу вәтәно. Күр булғалар торғғын көздүр. ләйтәд оғу едиди!

Мәктәбу биркә охдудар «Сиз валидеҗәриәи минһәтдә»

სახელმწიფო უწყისების მოქალაქეთა უფლებების დაცვა; ხელს უწყობდნენ ქვეყნის თავდაცვას; ხელს უწყობდნენ ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის გაზრდას.

მისი უფლებები ადგილობრივი სახელმწიფოებში ასეთი უფლებების არსებობის, ისინი რატომღაც არღელვებენ უზრუნველყოფენ მათ ცხოვრებაში გატარებას, რის გამოც თავიანთი პოლიტიკური საზოგადოებაში დარწმუნებული უფლებების დაცვას უზრუნველყოფენ. ამის შედეგად კი ის არის, რომ უზრუნველყოფის ყოველი ასეთი სახელი სამართლებრივად და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

სიძლიერე უფლებების არსებობაში სახელი სამართლებრივად უფლებების დაცვას და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

არადა რეაგირაზე უფლებების არსებობაში სახელი სამართლებრივად უფლებების დაცვას და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

მოსახლეობის საერთო კულტურული დონის ასახველად მდგრადი წლის ურთიეს დროში საბჭოთა გათავის აქტიურობის ნაყოფი. უზრუნველყოფენ მათ ცხოვრებაში გატარებას, რის გამოც თავიანთი პოლიტიკური საზოგადოებაში დარწმუნებული უფლებების დაცვას უზრუნველყოფენ. ამის შედეგად კი ის არის, რომ უზრუნველყოფის ყოველი ასეთი სახელი სამართლებრივად და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

გათავისცხადებულია მოქალაქის შრომისა და ბრძოლის დღეების შენეობა, გაცივების თვითრეგულირება ხელისა და სხვა. ცხოვრებაში აქამდე არსებულმა ნეგატიურმა მოვლენებმა: ფაქტობრივად უარყოფითი ცვალებები დაწინაურდა მათი მნიშვნელობის დაცვას და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

ამიტომაც მშობელია გარკვეული წარსლის მორალი უპირისპირობა სოციალისტური ცხოვრების წესს და აქ ადგილობრივი საბჭოები გარკვეულ წინააღმდეგობას აწევენ. ასეთი მოვლენების საწინააღმდეგოდ საჭიროდ მიმართა საყოველთაო ერთიანი კომპლექსური დონის მიზნების ცხოვრებაში გატარებას.

ა. შინკარაძე, დღევანდელი სახელი ფეხბურთის სახელი სამართლებრივად უფლებების დაცვას და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

საბჭოების სადღესო პრობლემები

ქვეყანაში მიმდინარე გარემოსდაცვითი პრობლემების თანხმად მუშაობის საბჭოების საერთოდაც მნიშვნელოვანი როლი უნდა ითვლებოდეს. მათი მნიშვნელობის გაზრდას უზრუნველყოფენ მათ ცხოვრებაში გატარებას, რის გამოც თავიანთი პოლიტიკური საზოგადოებაში დარწმუნებული უფლებების დაცვას უზრუნველყოფენ. ამის შედეგად კი ის არის, რომ უზრუნველყოფის ყოველი ასეთი სახელი სამართლებრივად და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

პრობლემებს უფრო მეტი ადგილი უნდა ითვლებოდეს. მათი მნიშვნელობის გაზრდას უზრუნველყოფენ მათ ცხოვრებაში გატარებას, რის გამოც თავიანთი პოლიტიკური საზოგადოებაში დარწმუნებული უფლებების დაცვას უზრუნველყოფენ. ამის შედეგად კი ის არის, რომ უზრუნველყოფის ყოველი ასეთი სახელი სამართლებრივად და მათი აღმასკომისიების უპირისპირობას და დღევანდელი საკუთარი უფლებების დაცვისადმი, ადგილობრივი მნიშვნელობის ბუნებას.

გარდაქმნა: უკუაგლოთ ინტერსით

ამიტომაც მშობელია გარკვეული წარსლის მორალი უპირისპირობა სოციალისტური ცხოვრების წესს და აქ ადგილობრივი საბჭოები გარკვეულ წინააღმდეგობას აწევენ. ასეთი მოვლენების საწინააღმდეგოდ საჭიროდ მიმართა საყოველთაო ერთიანი კომპლექსური დონის მიზნების ცხოვრებაში გატარებას.

მშობარი ბავშვებში უმცნობა

სომხეთის მიწისთვის თავიდან-ტყდარი ტრავმა დღი ხნის გამკაცლებაში არავის დავიწყებმა. ძალზე მძელო იმ ადამიანების მოსება, ვინც შემთხვევის ადგილზე საკუთარი თვლით ახლა ტრავმების სამიწელება ერთიანად ნაკარტულად ქვეუაუარებელი შენობა და ხანგრძლივში ჩამოხრული აღმოაჩნება.

დზრალბულია დახმარებში გარკვეული წელით ჩვენი რაიონის მოსახლეობასაც მუქდვის, პირველ რიგში, კი დმანისის ახალმოსახლე ცენტრებს, მუზობელი სომხეთის რაიონების გასაკვირი სტეიზე არანაკლებ გულთა გზიარა დღი დმანისის საბჭოთაშეგავალი სოფლების მოსახლეობამ. სამბის თავმჯდომარემ ა. კიჩორაქმ ყველა დღი იმგზრა დაზარალბულია შექულებსადგვი-

რი დახმარების აღმოსაჩენად. თეო სამჭოს კოლექტივმა (მომსახურე პერსონალითან ერთად) აგრომერქვებანკის 70052-ე ანგარიშზე 340 მანეთი შეიტანა. ფულის შეგროვება დღესაც გრძელდება. აქ არ შეიძლება არ აღინიშნოს მომე ხალხის მხარში ამიდგომის ის დღი სურვილი, რომელიც დღი დმანისის ახალგაზრდობამ გამოიჩინა. ამ დღეებში 15-კაციანი რაზმი, რომელშიც დ. მანიაშვილი, გ. მარტოროსოვი, მ. კიჩორაქი, გ. სიმონიშვილი, ნ. დალიკიშვილი, გ. თეორიაშვილი, გ. მალრაქი და სხვები შედიოდნენ, აქიჩორაქმ ქალაქსიბიტაკში ჩაიყვანა. მოხალისეები საქართველოდან დასახმარებლად ჩასულთა საერთო ბანაკში მითავსდნენ და პარტიის სპობტის

რაიონითან შექმნილი ადგილობრივი შტაბის უფროსის მანკველანის (სტავთაშვილი), მან უდიდესი მადლობა გამოთქვა დმანისის რაიონის ყველა წარმგზავნილის მიმართ) მითითებით შეუდგნენ შემოკლას.

ერთი წუთითაც არ ნუღდება სიმშეთში მომხდარი სტაქიისაგან დატრიალებული მწეხარება. ახალთითიფული მიქალაქის უპირებელი მოვალეობაა შემდგომისადღრი შემსუბუქის ტარკვამოვლი აღმოაჩენბ.

უსახლკარიოდ დარჩენილთა მიმართ თანადგომისა და მეგობრობის უდიდესი გამბატულიება დიდდმანისელების მართე მართეულისა და დავით თვანის, ვარლისუბნელ არამ ემიბერიძის,

ბოსილუე თათობ ფოლიდიშვილის მოქმედება, რომლებმაც დროებით სატანგრებლად შეიკვლეს უსახლკარიოდ დარჩენილი.

მართე თათობ ფოლიდიშვილის თვაბი 9 სულა შეეგ მასინძილობას, ყველა ჩამოთვლილი თვაბები არაფერს არ მუბრუნე საიმისოდ, რათა შემოიხიზნულემა თვი შეტობ არ იგრინონ, და იფაყუნ ის მძიმე ტრავმითა, რომელიც მათ თვალწინ დატრიალდა.

სწორედ ასეთი მდგომარეობიდან გამომდინარეობს მართებული ნათქვამი — მბა მძისთვის, შვი დლისთვის, ეს ასეთ ყოველთვის, დიხაბც, თუ არა გაკურვებაში, მამ როდისდა შეიკონება ნამდვილი მეგობარი?

რ. ჯორჯიაშვილი.

გ ა რ ე მ ო ს გ ა გ შ ე ნ ი ა რ ა ზ ი ს ა თ ო ს

დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოში შემავალი სოფლებისათვის წინედელი გაზაფხული არაჩვეულებრივი იყო საზოგადო საქმის შესრულებაში. სოფლების მშრომელთა და მოსწავლე ახალგაზრდობამ, როგორც 18 აპრილს გამართულ შაბათობაზე, ისე მომდევნო დღეებში დიდი მონაღმრეა და ინტერესი გამოიჩინეს მათი მიღამოს გასამწვანებლად და გასალაშებლად.

ამ დღეებში საბჭოს ტერიტორიაზე 2000-ზე მეტი სხვადასხვა ჯიშის ხის ნერგი დაირგო.

განსაკუთრებული ყურადღება დავუთმეთ კაკლის — ამ ძვირფასი და შემოსავლიანი მცენარის გაშენებას, ამიტომ დარგული ნერგების ნახევარი — 1000 ძირი სწორედ კაკლისა იყო. კაკალი გაშენდა დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოს ტერიტორიაზე, ცენტრალური გზის გასწვრივ, სოფელ ბოსლების ხევზე და დიდი დმანისის ძირზე.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გათვალისწინებული გეგმონდა დაგვირგო 3 ათას ძირამდე კაკლის ნერგი. მაგრამ ვარდისუბნის საბჭოთა მეურნეობამ სათანადოდ

ვერ მოგვამარაგა.

ფოთლოვანი და დეკორატიული ხეები საბჭოს ტერიტორიაზე ცალცალკე დავრგეთ. სადაც ჭადრები, მას „სიცოცხლის ხეივანი“ დავარქვით, იფნისას — „სსოვნის ხეივანი“ (ის გაშენდა 11 აპრილს, სსოვნის დღეს), ხოლო ღიქებისა და ცაცხეებისას — „ბედნიერების ხეივანი“. ტრადიციულად გვინდა დავამკვიდროთ: ახლადდაქორწინებული წყვილები ხელის მოწერის წინ აქ დარგავენ სათითაო ხეს.

ამ საზოგადო საქმეში ერთნაირად აქტივობდნენ სასოფლო საბჭოს თანამშრომლები და სკოლების პედაგოგ-მოსწავლეები, მეურნეობის მუშები, საბავშვო ბაღის თანამშრომლები, მაგრამ მეტი ქების ღირსნია დიდი დმანისის საშუალო სკოლის მოსწავლეები.

საბჭოს მიდამოების კეთილმოსაწყობად სხვა ბევრი ღონისძიებებიც გვაქვს დასახული. კერძოდ, უნდა დავდგათ შინამოუსეგლეოთა უკვდავყოფად ძეგლი, რის მშენებლობისათვის უკვე მოზიდულია რიყის ქვა და ქვიშა. გავთლება აუზი, რის საძირკველი უკვე გაითხარა და მალე შეკვლავებით მშენებლობას. ყველარეზეტეს გამოიყენებთ იმისათვის, რათა რეზო გარემოში გვიგნიერად გამოიყურებოდეს.

ა. შონოკაძე,

დიდი დმანისის სასოფლო საბჭოს აღმასკომის თავმჯდომარე.

გაგაასება იაკობ ხუხუნის ქველმან, პარლესუანში

„ და აწ დამტაცებულად ვითხარა თქვენ აღსასრული წმიდისა და სანატრელისა შუშანიკისი“. მეც დამტაცებულად უნდა გითხარა, რომ 1513 წლის შემდგომ ბეორედ მოველინე საქართველოს და კერძოდ, ქვემო ქართლს, სადაც შენი დაბა ტურტაყი მდებარეობდა. ამ კუთხეში აღგვიფხვი, დავაყადე, დაბრძენდი და ქართველებს დავგოტოვე სამაფო და საღვთისმეტყველო ეროვნული ორგანიზაციის მწვერლოს პირველი ნიშნები წაგებები წმიდისი შუშანიკისა“.

ლიდემანქმულად აღუქმანდრე ქორიკამე, ამავე სოფლის საბჭოს ყოფილმა თავმჯდომარემ თავისი კეთილი მიზანწარაფითა და გასაკვირი მძღვლობით სპილენძის იგლი დაზოგა მამავერის ხეობის იმ დადასახებულ, სადაც მთა და ბარი იყოფა. არ დავიჭერებ, რომ ურთ ზაფხულს მაინც არ შემოკულოლია მამავერის უღამაზეს ხეობას, აქ მთაში არ ამოსულევიცი ცივი წყლების გამოს გასასინჯად და მთის პერის ჩასასუნთქად. ამ გზით, საითაც თქვენი ღიღებელი ძეგლი იყურება თქვენ ბევრჯერ ივლიდით.

მდინარე მამავერასავით ანკარა და სპეტაკი იყო თქვენი სულიც, „შენმა“ შუშანიკმა როცა გაიგო მისმა კმარამ ვარსკენმა ქრისტიანობა უარყო და ირანის მეფის კარზე მახლენდური საარწმუნოება მიიღო, სიწმინდე თავს მიწაზე ახეთქებდა, „გიორგოც ვიხილე იგი განწმინდებული, მეცა პტიროლე მის თანავე“ — წერით გულმოსკენილი. თქვენი შუშანიკის კარზე მარტო ხუცესი კი არ იყავით არამედ მისი სულეერი მოძღვარიც, თქვენი იყავით მისი გულის შესაიღვმელ და ამიტომ დღემდე თქვენი შუშანიკი მხოლოდ თქვენ გიქმნა

რებდათ და ერთ ლექსა პურს ძალით შეაქმვედი ხოლმე. „შენი დარდი მიიხარ მე, რაკთა უწყოლი და აღწერილი შრომაი შენი“ თხოვი მას და ისიც გულს გაღმოვიშლიდა.

ქმრისაგან წამების პერიოდში შუშანიკი თავის სამკაულებს თქვენი გიძლიდით „მე ამას ცხოვრებასა არღარა მებზარებას“, თქვენი კი ის არ მიიღეთ. ახლა ცოცხალი რომ ყოფილიყავი დიდმანისელებსა და პარლესუანებსაც იმ სამკაულებივით ძეგლის დადგამებუც უარს ეტყოლით, ამაში ეპვი არ გვებარება. მთი კი თქვენი ხსოვნის უკვდავსაყოფად მანუაღლის ქვის გიგანტურ ქვარზე ისე მტყიცად დაგაფენეს, რომ საუკუნეების მანძილზე იქვე ნიწმუნეულელი იქნებოთ, როგორც თქვენი ბელნი ჩამწველი ნაწარმოებია.

მოკრამლულელი ბედი დამკუნა თქვენი ძეგლის დადგმასაც, სანუ იმით ვითარებოთა და ტაშისკერით არ აღინიშნა, მაგრამ თქვენი სული სასუფეულიდან ხელმეორედ იტყვის 1500 წელზე წინანდელ ნათქვამ იმ სიტყვებს, რომელიც შუშანიკს ათქვიენი: „ყოველად საყსემან ქრისტიემან აღგავსენინ თქვენ ყოვლითა კეთილითა, რომელი ჩემთვის დაშუერით“.

1989 წელს ფარდა ჩამოესხნა რა თქვენი ქანდაკებას, მარტალა ძეგლზე არა, მაგრამ მის მეტრე ჩვენს მულებზე ჩაიბეჭდა თქვენივე სიტყვების პერიფრაზა: „საღვთისმეტყველად და სავებლად ქართულთა ღმრთისა იაკობისა, რომელსა შუენამაღვთებოთა უაღრთი უკუნისამდე. ამინ!“

მ. ალუაზილი,

С МЕСТА СОБЫТИЯ

БОЛЬ И ГОРДОСТЬ ДМАНИСИ

Саринет ли владеть, по-...
Сарин Соломонович Нинидзе...
Здесь в течение нескольких лет...

проделалась сельсовет...
Матьери сказала, что дети...
Вместо в Дманиси же...

Тетушка Сарин, в эти дни...
Тетушка Сарин, выходя...
В воскресенье 24-го...

не дураки патриархалы. Из...
И шло, как грядет дождь...
Теперь уже вновь Фро-

Кавказа О ПУНИМОН, Горь...
Длин самое дорожное здание...

И не раз, с полудня до...
И не раз, когда в пруде...

И вот сейчас, мы вышли...
И вот сейчас, мы вышли...

Ахмет на грядках...
Ахмет на грядках...

ДИПЛОМЪ.

Продвѣнитель сего, князь Иванъ Александровичъ Дявляховъ, изъ дворянъ, вѣроисповѣданіи православнаго, родившійся 11 Апрѣля 1876 года, по весьма удовлетворительному выдержанію въ ИМПЕРАТОРСКОМЪ С.-Петербургскомъ университетѣ подтурового испытанія, и по зачетѣ опредѣленнаго уставомъ числа подгодій по Аріано-Грузино-Персидскому отдѣлу факультета Восточныхъ языковъ С.-Петербургскаго университета (отъ коего получивъ золотую медаль), подвергался испытанію въ испытательной комиссіи Восточныхъ языковъ при С.-Петербургскомъ университетѣ въ Апрѣлѣ и Маѣ мѣсяцахъ 1899 года.

По представленіи сочиненія, и послѣ иномѣснаго отзыва, признанныхъ весьма удовлетворительными, оказалъ на устномъ испытаніи слѣдующіе успѣхи: по Армянскому языку, Армянской литературѣ, Грузинскому языку, Грузинской литературѣ, Персидскому языку, Русской словесности, Русской исторіи и Нѣмецкому языку—всѣми удовлетворительно, по Персидской литературѣ, Исторіи Персіи и Общему курсу исторіи Востока—удовлетворительно.

Посему, на основаніи ст. 81 общаго устава ИМПЕРАТОРСКИХЪ Россійскихъ университетовъ 23 Августа 1884 года, князь Иванъ Дявляховъ, въ засѣданіи испытательной комиссіи Восточныхъ языковъ 20 Мая 1899 года, удостоенъ диплома первой степени со всѣми правами и преимуществами, поименованными въ ст. 82 устава и въ У. п. ВЫСОЧАЙШЕ утвержденнаго въ 23 день Августа 1884 году мѣсяцѣ Государственнаго Совета. Въ удостоверение сего и данъ этотъ дипломъ князю Ивану Дявляхову, на надлежащею подписью и съ приложеніемъ печати Управленія С.-Петербургскаго учебнаго округа. Городъ С.-Петербургъ, 1899 года.

Печатанъ С.-Петербургскаго учебнаго округа

Преддѣлитель испытательной комиссіи Восточныхъ языковъ

Принималъ Командиръ

Иванъ Александровичъ Дявляховъ

Иванъ Александровичъ Дявляховъ

პეტერბურგის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულმა
ფანე ჯავახიშვილმა და მისი დიპლომი

სომხურ ოჯახში რომ გაჩნდით,
რჯულმა სომხურად გაგ ზარდათ.
მამა სომეხი გყოლიათ,
დედამაც სომხად დაგბადათ.

შობლებმა გთხოვეს გაგეგრძოთ,
მათი გგარი და შეილობა.
ანდერძათ გგარი დაჰკარგეთ,
სად არის თქვენი ზრდილობა.

ვერაეინ იტყვის ვინა ხართ
და გულში რა გაქეთ მიზანი,
სამშობლო, გგარი, დაჰკარგეთ
წინაპართ დასაფიცარი.

გგარს რომ ყიდულობთ სომხებო,
ქართველი თქვენ ვერ გახდებით,
ენაც რომ გამოიცვალოთ
მაინც სომხები დარჩებით.

გგარის გამოცვლას სჯობია
აზრები გამოიცვალოთ,
სომხის ჩვევები დათმოთ და
ქართული წესი ისწავლოთ.

ქართული გგარი იყიდეთ,
გ ზა გამონახეთ იოლი,
სად ნახეთ სომხურ გგარებში
ერისთავ-ბაგრატიონი.

ან მაჩაბელა, ყიფ შიძე,
თავადი ციციშვილები,
სომხებად გინდათ მონათლოთ
ძველი ქართველი გმირები.

თქვენ ქართველებად არ გიცნობთ
ღმერთი ამერთა-იმერთა.
სად ნახეთ ქართველ ვაჟკაცსა
გგარი რომ გადაეკეთა.

წინაპართ გგარი შეცვალებო,
განა ეს არის გმირობა,
ქართველი ვარო, რომ ამბობ
მოგიტყანთ გგარიშვილობა.

ქართველობას რომ იჩემებთ,
ეს ნიშნავჭ სულით დაცემას.

თქვენ ქართველებად არ გიცნობთ
 ღმერთი ამერთა-იმერთა.
 სად ნახეთ ქართველ ვაჟკაცსა
 გვარი რომ გადაეკეთა.
 წინაპართ გვარი შეცვალეთ,
 განა ეს არის გმირობა,
 ქართველი ვარო, რომ ამბობ
 მოგიტყანთ გვარიშვილობა.
 ქართველობას რომ იჩემებთ,
 ეს ნიშნაფქ, სულით დაცემას.
 გვარში ფულს აძლევთ, ისე კი
 იწყებთ ტრაკების მიცემას.
 17 მანეთად ხომ ხედავთ
 სომხობას ვერ გაექცევით,
 რას ეუბნებით წინაპრებს
 თქვენს გვარს და ჯილაგს შევეცი.
 მაგს თქვენს ნაყიდი გვარითა,
 ნახეთ გარბოდეთ აქედან
 და ერევანში ჩასულებს
 თქვენვე დაგტყნავენ ტრაკიდან.
 ნაჩათლახარო სომხებო,
 რა გვარის შეცვლა მოგინდათ,
 მე იმის ცოლშვილი მოვტყან
 ვინც თქვენ გვარები მოგყიდათ!

(აი ამ ლექსს არგილობრივი თუ ჩამოსახლებული ქართველები გვივრცელებდნენ მოსახლეობაში,მათ შორის გვარ გადაკეთებული ქართველებში და წინასწარ ფსიქოლოგიურად გვამზადებდნენ მოსალოდნელი ეთნონიმენდისათვის)

გრძსხვენოლეს, ლაბსინავო ქართული!

დაცინვა, საერთოდ, ადამიანის ერთ-ერთი ავი ზნეა და იგი მტრ-წილად სულმდაბალი ადამიანების პირიდან ამოდის. ეს ავი ზნე აღამაის ბავშვობის ასაკიდანვე ეწყება, როცა ისინი ურთიერთს ძალიან სწირად დასციინან თუნდაც შეუფერებელი და მოუხდენელი ტანსაცმლის გამოც კი. იხარებებიან ისინი, თანდათან გონიერნი ხდებიან და უჩინებთ იმის შეგნებას, რომ დაიცინვა არ შეიძლება, ეს უცულებურება, უზარდლობა და მტკიცედაც იცავენ ამ წესს. ამა ვის უნახავს გარეგნულად სრულყოფილმა ადამიანმა დაიცინვა დაუწყოს ბუნების მიერ დაზარალებულ პიროვნებას, რომელსაც ტანზე რაიმე სიმახინჯე აქვს დაყოლიო? არავის. შეიძლება მილიონში ერთ უცულებურ წასცდეს ასეთი რამ.

მიუხედავად ამისა, დაბალი შეგნების ადამიანებმა მაინც ბუდობს გადაძვლები დაციუნვის მავნე გრძნობა და ამ წერილშიც მინდა ყურადღება გავამახვილო ამ საკითხზე. დიდი ილია გვასწავლიდა: სახეზე მელანი თუ რამე გაეცხია, კეთილისმსურველი შემიხედვისთანავე უმაღლეს გეტყვის, ჩაითრწმინდო, ავიმდომე-ლი კი, დე, ჰქონდეს, სხეებზე იცი-ნონო, ჩემს ხალხს არ შემიძლია ამ ლაქის ჩაითრწმინდა არ ვერჩიო და მწუარე სამართალ არ ეუთხრა. საქართველოში საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ისტორიული ბე-ნუკუდმართობით შეფერაშებე-მითით სათაყენებელში ათათასობით

საზღვროთ, არამედ პიროვნების გარეგნული იერით, შეგნებით და მტკიცე, ეროვნული მეტყველებით და მუსიკალიზით, მაგალითად, ოკო-ოცდაათი წლის წინათ ქვე-ხელეუმი და განთავადილები ქო-წალუბსა და ლხინებში თათრულ ბაიათებს რომ მღეროდნენ, ვარდისუბნელები და დიდდამსინე-ლები მასთან ერთად უჭარი ჰარა-ლეს. — აველაზე უფიქვს ქა-რთულ სოფლებს; როგორც ეს საქვეყნოდ ცნობილმა ურარტო-ლოგმა და აკადემიკოსმა გიორგი მელუქიშვილმა ასხნა, ჩვენს წელ-თადრიცხვამდე ქართული მუ-სიკის ჩანასახი რაილში მხოლოდ მათ შემოგვიჩინახეს.

დაეკვირდეთ ჭაეახ-განთავადის ავღაბრულ-ბოლნისელი სომხის ქართულ მეტყველებას და შეე-ფართოთ-ის დიდდამსინელ — მა-შავერელთა მეტყველებას. გან-ამ პირველ შეორიებს შეუძლიათ ისე სხარტად და კვიმატად ილა-პარაკონ, როგორც დიდდამსინელ-მაშავერელებს? სრულებითაც ვე-რა. სხარტი და კვიმატი ლაპარაკი დამოკიდებულია არა მარტო ნიჭის ძალაზე, არამედ სიტყვათა მდიდარ ლექსიკურ მარაგზე. გასული წლის 9 აპრილის შემ-დგომ გლოვის დღეებში დღიუბუ-ლთა უკუდავსაყოფი შეგუბობ პი-რეელებმა გომარეთელმა და გან-თავადელმა ახალგაზრდებმა კი არ დადგეს, არამედ ბოსიულობა და დიდდამსინელმა პატრიოტმა ახა-ლაზრდებმა.

გასული წლის 26 მაისს 70

ბულს სომხებს; აბრალდებენ. 4). ამას წინათ წაიშობებოდა ერთი ერთმა ბერძენმა, ჩვენიან სეფ-ბრისას დიდ დამანისელს დასცი-ნა გვარის შეცვლისათვის. — რა გვარის ხარ შენ? — ვეკითხები მას.

— თათარიოგი.
— სად არის შენი მამდილი ბერძნული გვარი? რატომ შე-გაცვია შენე გვარი და მისთვის ქართულ-რუსული დაბოლოებება მიგიცია?

— რა ვიცი, ასე ვართ მამაპაპი-დანი.

— იცი ბერძნული ენა?

— არა.

— მაშასადამე, დიდდამსინელმა თავისი მშობლიური ენა შეინარ-ჩუნდა, უარანდელ გვარს დაუბ-რუნდა და თქვენზე მაღლა დგას. პატრიოტული მოტუფობა ამიტომ შენც სუ და მეც სუ. მოსაუბრე-ვათილდა.

ყოველივე ჩემით თქმულს ახაზი გადავსვამთ. ტელევიზორში ვე-ყურებთ, ვაჩუქებთ ყოველ-ობით თუ ქართველი ინტელექცი-ცია როგორი მოწყობითა და სი-ყვარულით ეპყრობა ჩამოსულ ქა-რთველოლოგებს იაპონელი ოქნე-ბა ის, გერმანელი, ინგლისელი თუ მეღვგიელი — სულ ერთია. ე. ი. ადამიანს შენი ენის სიყვარული და პატივისცემა თუ არა აქვს, ის ამ ენას აპასოდეს არ შეიყვარებს. კაცმა შენი ეროვნება აღდგან; შენს ენაზე მეტყველე-ბდა, ნიადე შენნაირი ზნე-ჩვე-ულობები აქს შენს.

ქართველი გამაჰადიანდა, გაგრიგორიანდა და ვარუსდა. ამანეცენტრალურ ვახუშტებში ჩვენი მეცნიერები საინტერესო გამოკვლევებს აქვეყნებენ ამ ბოლო წლებში და ისტორიის ამ საკითხით დაინტერესებული პირი მას წაუკითხავს არ დატოვებს. თვით ეს „დასჯილი“ ხალხი, ჩასწვდა რა ისტორიული წყაროების საიდუმლოებას, ამაღლა ეროვნული თვითშეგნება და ბევრმა მოინდომა იურიდიული წესებით დაიბრუნოს თავისი „შველი გვირი და ეროვნება, დანაშის რაიონშიც ასეთი აქტი განხორციელდა სოფლებში — მაშვერასი, დიდ დმანისში, ვარდისუბანსა და ბოსლუბში, ჩვენს საზოგადოებაში გამოჩნდა უშეცავთა ერთი ნაწილი, რომელიც ხშირად დსკიონის აღნიშნული სოფლების ხალხს და მათ „თხუთმეტმანეთიან ქარველებს“ უწოდებს (იურადული სოფლების შესრულებისათვის მოქალაქე გვირის შეცვლაზე თხუთმეტ მანეთს იხდის სახელმწიფოს სასარგებლოდ). ეს უსინდისო და უფუნჯრად ნაოქვაში ფრანკო იქამდე მივიდა, რომ ამ ერთი თვის წინათ ვინმე მონტრიგანო პირიყნება „სახალხო განათლებას“ გააკრიტიკა ისტორიკოსი მეცნიერება, იუროტები, იმისათვის, რომ ისინი გვირების აღდგენას ხელს უწყობენ და მოითხოვა მათი დასჯა. მომდევნო ნომერში ისეთი გამაჰადგუერებელი პასუხი გასცეს მას, რომ აღბათ ის კალამს მეტს არ მოჰკიდებს ხელს.

რა მორალმა და სინდისმა უნდა უკარნახოს ქართველ კაცს, რომ ასეთი გულისამკარებელი ფრაზით მიმართოს იმ ხალხს, ვინც ეროვნულ სიამაყეს ეძებდა და დაიბრუნა კიდევ, ეროვნება დოქტრინებშით კი არ უნდა განე

ვლით გასაცლათ. ამ კვლად აღნიშნა ქალქ დმანისში და მეგრე ფართო მასშტაბით, ამის ორგანიზატორები იყვნენ მხოლოდ ვარდისუბნელი ახალგაზრდები, პირადად აღარ დევსახებულე ზოგიერთი ქართული სოფლის ხალხს, ვინც ვერ გაბედა ამნაშევიკების დღესასწაულზე მოსვლა და ფიქრობდა, ჩვენ დაგვიტყრდნენ, ის კი განუე დარჩებოდა, პატრიოტიზმი ის კი არაა სუფრაზე საქართველოს საღვებტლოზე თხუთმეტი წელი ილაპარაკო და ჭკა ბოლომდე გამოცდალთ. ამას კი უკის წყუოვილით აკეთებ და სუფრის პატრიოტიზმი ის ლევისსავით მალე ქრება. პატრიოტიზმა ისაა, შენი ენერჯია და სიცოცხლე კი (თუ ამას საჭიროება მოითხოვს) საქმით მოახმარო ეროვნულ მოძრაობას, ანდა ერთ-ორი მანეთი არ დაგვანანოს და დემოგრაფიულ ფონდში შეიტანო, ერის გამრავლებას მისცე ბიძგი.

უნდა ითქვას ისიც, რომ აღნიშნული სოფლების მცოვრებთა მიერ ქართველობის დაბრუნებას, გასაგები მიზეზების გამო მტრულად და დამცინავად შეხვდა აზერბაიჯანული და ზემოზონის უფრქულენონი სოფლების ბერძნული მსახლეობაც. გასაკვირია, რომ ადამიანს საკუთარი მოქმედება ავიწყდება და დასხვას დაჰკვირნებს იმას, რაც თვითონ ჩაიღობა უფრო ადრე. 1936 წლიდან აზერბაიჯანელებმა ხომ გვირებისაც რუსული დაბოლოება მისცეს და ეროვნებითაც თურქის ნაცელად აზერბაიჯანელულად დაეწერნენ. რა ეჭნათ, სტალინმა გაგვეთვა ასეთი, იმართლებენ თავს, მათი „მსჯელობა“ აღნიშნულ საკითხზე იქამდე მივიდა, რომ კავკასიაში ეროვნულ კონფლიქტებს გაქართველუ-

სოცალიზმის გაცხადებით, გასცხადებით, ასეთი ქართველი კაცო!...

„იქვე უნდა ვთქვა ის მწიგნოსმართლეც, რაც ჩვენს ხალხს საერთოდ ახასიათებს, როცა უტყობი ერთი კაცი ქართულად გველაპარაკება და რომელიმე სიტყვას ან ფრაზას დამახინჯებთ. დტყვის, ჩვენ აღერსიანად მსჭოვრების მავიერად. დავცინით, აბა დაუეკვირდით, რომელ აზერბაიჯანელს ან რუსს დაუცინინა მკენე თვის ისეთი შემთხვევაში, როცა მათ ენაზე ელაპარაკობთ? ენის სულგობრვობით ისინი გვგონიან და ქართველმა კაცმა ეს მავნე ზნე უნდა მოიშალოს, თუ გვიინდა რომ ჩვენს ენაზე რაც შეიძლება ბევრი ხალხი ლაპარაკობდეს.

„თხუთმეტმანეთიან ქართველს“ — ეს უფარის შენი თქვაში სიტყვები, უნდა იქნება რომ ხშირად ისტორიკოვნი რაკეები თამარ შეფესა და შახაბასს ერთი პერსონის მოლოყმად ასახელებენ. ისინი სოცალიზმის საფუძვლებზე დასაფუძვლებიანის დადგენილ უფრქულენონითი ზნეა, ვინც მათ უნდა უყვებნაოთ და დასაწყველოთ. მკვირიველი სიტყვა ზოლნარევი ზემოზონითაა ნათქვამი და ამაში მისწავლა არ სჭირდება. თუ ვინმეს რაიმე საკითხის ირგვლივ ცოდნა არა გვაქვს, სინდისი ხომ ყველასა გვაქვს, რაც არ გვესმის, მასზე უნდა ვარგ ვიტყვი და დნურც ავს.

შალვა აღუაშვილი,
რედაქციისაგან: ეს წერილი, ცხადია, ბევრი ქართველში წყნასა და აღფრთოვანებას გამოიწვევს. ჩვენს მანუშორებს ვიქნებით თუ თქვენს ამოსაზრებებს. წერილობით გამოგვიგზავნით. მათ უცვლელად დავბეჭდავთ.

ნათესავი შეიქმნა...
მ. გომიზიანი მოვლენები...
დასრულდა მუშაობა...

მედიკოსი, ასპირანტები...
განკურნდნენ ჩრდილოეთი...
დასრულდა მუშაობა...

დასრულდა მუშაობა

იხ საბურკო

ერეკატაში მოეწევა...
გამომდინარე, მოსახლეობა...
მუშაობა დასრულდა...

გამორჩეული არ არის...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

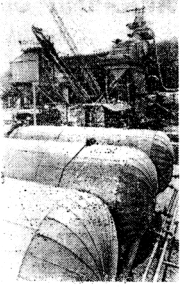
კომისიის სტატია...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

მეთხველის
ფელსაზონი

არამარჯომ გვარსვენიძეს.
გვერდნოდეს კიდევ

და იმედავითი სარგავლიან,
პერიოდობა და ქართული...
დასრულდა მუშაობა...

დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

სადამირელოს სსრ, შუა...
ბანი ჩვეულებრივი ახალ...
დასრულდა მუშაობა...

როგორ
ქაქდებიან
შირ იუზები

თოლი, მაგიამ არ ერთდღიან...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

ოვა მსოფლიოს გარეშემო-ვისთვის
დ, ვისთვის ყოფნა - არყოფნის ფასად

თუ გვარ გათვალისწინებს...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

მოდლობისა და მათთვის...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

ერთი მოდლობის...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...
დასრულდა მუშაობა...

... (Text continues from the previous page, partially obscured by the page number) ...

რსად ქმეხნელ ჭაბუღსუკა მისნა

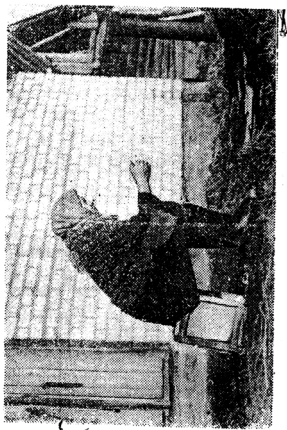

... (Text continues from the previous page, partially obscured by the page number) ...

... (Text continues from the previous page, partially obscured by the page number) ...

... (Text continues from the previous page, partially obscured by the page number) ...

... (Text continues from the previous page, partially obscured by the page number) ...

... (Caption text, partially obscured by the page number) ...

Մի լաբանսից եւ օգրակէցն, ուրջն հոմ մի
բոնմեդ եւ զմս մեղեւ ժրոցիւ, ուն տաշուկեցրաւ
ժիւղտաշնոցբաւ. լաբայսն օտ տաշու թեակեց.
Ժաբրոմս խնրու. հոմ հոլտիւ սրաթանն
բա լաբան-լոնկոն բաշուսեցաւ!

Ժաբրոմսն յեքո յգարն ոմնսեցաւ հոմ,
ոյննսկրքեթա՞ն հոմոնն եւ լաբանտա
նմնտրուստ բա լոնկոցրո նոնոցեցաւ!

Ժաբրոմսն յեքո յգարն ոմնսեցաւ հոմ,
ուրջն հոմոնն մ լաբանտա. ի կոչոք
բոնու լոնկոցրո խնկոցեցաւ.

Եգարն զսնսշրո.

Ին լաբանտոցիւրոն բա մեղ լաբանտա
„հոմ սրոցրո - „հոմ լաբան“ հոմ ոմն
տաթ զմն, լաբանտա յհոմտա

Ին լաբանտա, ուր ուրտաւ նկոչոլ
ոմն - լաբան հոմ ուրտաւ լաբանտա.

Եւրտա լաբանտոցրո լաբանտա.

Եւրտա նոնտա լաբանտա - ոմն

ალექსანდრე ქოჩიაშვილის “ფაზისის” მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსობის დიპლომი

СЕМЬЯ КАК ФОРМА СОЦИАЛЬНОГО ЯВЛЕНИЯ

**Кочаров Александр Захарович, студент III курса
Горьковского ф-та ВЮЗИ**

В данной статье я рассматриваю краткую историю возникновения и развития семьи доклассового общества. Указал значение её хозяйственной функции, охарактеризовал семью, как общественную единицу и начальную форму самого общества. Привёл пример нового семейного образа жизни, который будет присущ коммунистическому обществу, определил его материальные и идейные стороны как основу, обеспечивающую её устойчивость и, наконец, показал роль семь в развитии общества.

* * *

Семья как хозяйственная ячейка, возникла с появлением собственности на определённом этапе развития общества и охарактеризовала себя в то же время как и общественная единица.

Она основана на браке и отношениях кровного родства, базируется на производственных отношениях, которые в дальнейшем испытывают целый ряд изменений на основе развития производства и в связи с развитием форм брака и родства. Что касается того, базируется ли на производственных отношениях семья или нет, об этом свидетельствует тот факт, что семья возникла с появлением общества и что всякому обществу характерно наличие производственных отношений, так как «без производства нет общества» (стр. 250 «Основы Марк – Ленинской философии»).

По поводу семьи Ф. Энгельс справедливо отмечает в своём труде «Происхождение семьи, частной собственности и государ-

ства», что семья, как таковая, не появилась вместе с появлением человекоподобных существ, т. е. в эпоху «первобытного стада», когда половые отношения не были упорядочены, тогда отношения родства не имели общественного значения, а сама семья, как общественная единица, ещё не была сформирована. Только с возникновением рода появилась первая форма – семья, т. е. семья рода, чуть позже – большая материнская семья, которая являлась групповой семьёй.

Внутри групповой семьи имело место сожитительство парами, постепенно приведшее к сложению более или менее устойчивой парной семьи. Но эта семья, объединяющая одну брачную пару, не являлась экономической ячейкой общества, а являлась производственной единицей воспроизводства человека, так как при существующем уровне производительных сил они не могли обеспечивать себя хозяйственной деятельностью, т. е. они не могли обеспечить себя материально и, в зависимости от этого, хозяйственной ячейкой опять оставался род, т. е. большая материнская семья.

На основе усовершенствования орудий труда произошло общественное разделение труда, с помощью чего была возвышена роль мужчины в хозяйственной деятельности семьи, в связи с чем пришёл к распаду материнский род, пришедший на смену родовой семье и произошло его превращение или, вернее, его преобразование в отцовский род. Таким образом, формировалась большая патриархальная семья, после чего несколько родов объединялись в племя.

Одна из особенностей патриархальной семьи состоит в том, что и внутри такой семьи существовала супружеская пара, как и при матриархальной семье, но она опять же не являлась хозяйственной ячейкой общества. Кроме того, в основе и патриархальной и матриархальной семей лежало коллективное владение средствами производства, т. е. опять же не было частной соб-

ственности в обществе, кроме индивидуальной собственности на предметы индивидуального пользования.

Разделение общественного труда способствовало возникновению товарного производства, на основе которого произошёл распад первобытного строя. Наряду с этим процессом произошло укрепление частной собственности, носителем которой стала малая семья, состоящая только из родителей и их детей, на базе обособленной собственности семейной общины, а предыдущей формой семьи были по 4-5 поколений ближайших родственников.

Значит, выделенная из состава патриархальной семьи малая семья становилась хозяйственной ячейкой общества, в основе которой лежала частная собственность. И именно таким образом она вступала в классовое общество.

Одновременно с дифференциацией общества сохранились экономические связи между людьми, обусловленные общественным разделением труда. А сама экономическая связь вытекала из связи собственности, с помощью которой регулировались экономические общественные отношения.

Я рассмотрел историю возникновения и совершенствования семьи доклассового общества для того, чтоб в дальнейшем показать её экономическую суть для сопоставления семьи коммунистической с семьёй первобытной.

Прежде чем ниже рассмотреть сущность семьи при коммунизме, следует отметить, что формы семейных отношений при первобытной эпохе менялись в связи с развитием производственных отношений, а последние развивались и развиваются именно из-за материальной нужды семьи, которая была вызвана ростом населения и одновременно ухудшением природных условий.

Все виды семьи в первобытном обществе являлись как хозяйственными, так и общественными единицами, которые охватывали все рода, но с самого начала родовая семья служила не только

хозяйственной и общественной единицей но и фокусом, в котором сосредоточивался результат всей хозяйственной жизни рода, а все члены рода составляли отдельное самостоятельное человеческое общество – элемент всего человечества, т. е. при родовой эпохе семья не служила связующим звеном между человеком и обществом, а с появлением племени, она служила связующим звеном между человеком и обществом и являлась доказательством того, что в обществе существовало структурное подразделение. С возникновением семейного образа жизни, семья и общество оказались в единстве и внутри родовой семьи не существовало никакого структурного подразделения, ни в экономическом смысле слова, ни в его общественном понятии. Потому, что сама семья рода являлась границей производственных отношений, члены которой коллективным трудом добывали средства к существованию, в следствие чего продукт коллективного труда поступал и использовался только в пределах родовой семьи. И только внутри неё были брачные пары. А в обратном порядке родовая семья для каждого его члена служила экономической опорой и именно член такого семейного коллектива видел в лице родовой семьи «орган», осуществляющий функцию гарантированной экономической и оборонной самозащиты для каждого члена его семьи по мере возможности.

Из всего вышесказанного ясно, какие основные назначения имеют первые родовые семьи, где они определяли структуру общества и являлись доказательством того, что кроме брачной пары в обществе не существовало никакого структурного подразделения, так как его члены не были подвергнуты социальному дифференцированию, в силу существования коллективного владения средствами производства и действия уравнительного принципа в распределении материальных благ.

Но с появлением племени, т. е. союза родовых семей и других последующих видов, родовая семья уже не являлась одно-

временной хозяйственной ячейкой и хозяйственным организмом, общественной единицей и обществом, так как налицо было уже структурное подразделение общества, в результате чего семья являлась уже связующим звеном между человеком и обществом потому, что общество (племя) имело в своей системе уже несколько общественных единиц, таких как родовая семья и др. И тогда обществом являлась не родовая семья, а в целом племя, которое состояло из нескольких родовых семей, где уже человек мог опираться не на экономическую мощь племени (кроме военной), а на экономическую мощь родовой семьи.

С возникновением племенной собственности внутри племени сформировались общественные экономические отношения людей по поводу определённой собственности, выражающие неравноправие членов общества по отношению к вещам, так как одновременно несколько родов не могут быть собственником какого-то определённого имущества, находящегося внутри племени, т. е. в обществе.

Мною указанные выше положения дают представление о том, что с размежеванием отцовских семей и возникновением классового общества, основой которого являлось общественное разделение труда и в связи с которым была повышена экономическая взаимозависимость людей, вследствие этого произошло имущественное неравенство, т. е. появились богатые и бедные семьи. И, поскольку экономическая связь между людьми обусловлена общественным разделением труда. Господствующие сословия со своим имущественным превосходством были в состоянии установить необходимую связь взаимозащиты, способствующую последующему формированию государства, которое было экономическим и политическим союзом богатых семей.

Возникновение государства на определённой территории было обусловлено общими географическими и природными условиями. Именно географическими и природными фактора-

ми было обусловлено общественное разделение труда на данной территории, результатом которого определяются границы общества, например: «Каждая форма производственных отношений существует до тех пор, пока она представляет достаточно простора для развития производственных сил, подобно тому как одежда годится ребёнку до тех пор, пока она не становится ему тесной, пока он из неё не вырастает». » («Основы Марк. Ленинской философии» стр. 264). Одним из примеров доказательства этого факта свидетельствует наличие на практике государств как федерация или союз государств в виде конфедерации.

Итак, возникновение государства являлось экономической и политической опорой господствующих классов с целью обеспечения неприкосновенности семейных богатств, так как при классовом обществе существует классовая собственность на средства производства, а не общественная или, вернее, коллективная собственности на средства производства, как это было при родоплеменной эпохе.

Значит государство выполняло для богатых ту же функцию, что семья рода или семья племени для своих членов, а бедные семьи были подвергнуты физическому или экономическому принуждению на основе способа производства.

Таким образом, государство возникло как объединённая семья богатых семей, как единый хозяйственный организм, обеспечивающий экономические и политические интересы членов господствующих семей, т. е. в целом государство было политической опорой богатых, т. е. господствующих классов, а сама семья служила для них экономической опорой.

Итак, мы раскрыли возникновение семьи и её экономическую суть в развитии общества до возникновения классового общества. Но мы знаем, что от рабовладельческого государства до полной победы коммунизма обществу присущи малые семьи. Из-за этого я не вижу необходимости останавливаться на раскрытии природы

семьи в классовом обществе потому, что на мой вопрос отвечают вышераскрытые обстоятельства для доказательства моей точки зрения об экономическом значении семьи.

В основном мы имеем в виду то, что с появлением антагонистических противоположностей в обществе сохранились экономические связи, т. е. экономическая взаимозависимость людей, которая расширялась вместе с развитием производительных сил. И, одновременно, в закономерном порядке расширялась сфера её действия, т. е. первоначально родовая семья, которая являлась хозяйственной ячейкой и, одновременно, хозяйственным организмом общества, она по своему содержанию выросла в масштабе всего государства, где в роли «производительных цехов» выступали отдельные хозяйства господствующих классов и этим создавали экономические и общественные ступени.

Но семья, как хозяйственная ячейка, теряет свою сущность при коммунизме, так как хозяйственную функцию она передаёт непосредственно коммунистическому обществу. Несмотря на это, семья при коммунизме остаётся производственной единицей в воспроизводстве личности, так как в воспроизводстве личности проявляется биологическая суть человека, т. е. её материальность, которой подчиняется человек таким образом, что процесс подчинения осуществляется вне сознания людей, т. е. человеческая природа подвластна этому процессу и она не поддаётся никаким нормам поведения. Опираясь на это понятие семья была и будет производственной единицей в воспроизводстве личности.

Что же касается брака, как юридического закрепления брачного союза, то он должен сохраниться и при коммунизме, как источник основы по учёту и контролю людей, потому, что учёт и контроль присущи любому человеческому обществу, так как любому человеческому обществу характерна общественная власть.

В коммунистическом обществе основой брака будет являть-

ся только природная любовь, опорой которой служит и будет служить повышение степени уважения между людьми. Любовь будет играть роль во взаимоудержании супругов, так как экономической связи при коммунизме между супругами не будет, в силу отсутствия их общей собственности.

С помощью коммунистического способа распределения материальных благ будет устранена экономическая «блокада», препятствующая взаимосближению представителей разного пола, которая будет способствовать повышению прироста населения, так как о материальном обеспечении детей будет заботиться само общество.

Доказательством того, что при коммунизме семья станет хозяйственной единицей, будет сама экономическая структура социализма, которая показывает, что при социализме семья, как хозяйственная ячейка, прекращает своё существование и вообще уже изжила свою хозяйственную сущность среди рабочего класса СССР и других социалистических стран.

В силу различия между городом и селом семья, как хозяйственная ячейка продолжает своё существование среди крестьян, но она утеряет своё значение в связи с обобществлением колхозной собственности до общенародной. В результате чего, семья колхозников уже не будет семьёй колхозников, а будет семьёй сельских тружеников. Семья сельских трудеников совсем не будет отличаться от семьи городских работников. Таким образом, семье при социализме пока ещё характерна функция хозяйствования, которая появляется непосредственно в производстве предметов личного потребления внутри семьи силами самой семьи при наличии собственных орудий труда.

Очевиден тот факт, что когда внутри семьи перестаёт действовать хозяйственная функция, то она находит своё выражение за пределами семьи на объектах общественного (общенародного) хозяйства. И, именно общенародное хозяйство служит экономи-

ческой опорой семьи при социализме, а при коммунизме – будет для каждого члена семьи, в силу распределения материальных благ по принципу «от каждого по способности – каждому по потребности». Такой же принцип действует в каждой семье в настоящее время, в силу наличия семенных фондов... по мере их возможности.

Вследствие таких условий человеку понятно, что при коммунизме он может опираться ни на что иное, как на хозяйственную мощь своего общества, т. е. коммунистический образ жизни гарантирует человеку уверенность в завтрашнем дне.

Итак, становится ясно, что хозяйственная функция в обществе возникла сначала в малом кругу людей, т. е. внутри семьи, а и затем, в ходе развития производственных отношений, она охватывала пределы всего общества, в результате которого все члены общества оказались в равных условиях по отношению к средствам производства (я имею в виду при коммунизме).

На вопрос, почему семья перестаёт быть хозяйственной ячейкой при коммунизме, отвечает сам коммунистический способ производства. А на вопрос, почему семья будет при коммунизме общественной единицей, отвечает общественное бытие, присутствующее коммунистическому обществу, а так же материальность семьи.

Что же касается материальной стороны семьи, то она включает в своё понятие семью и как хозяйственную ячейку, и как производственную единицу в воспроизводстве личности. Семья, кроме материальной стороны имеет идейную надстройку, включающую отношения между родителями и детьми, между супругами и между родственниками. Именно при коммунизме наличие таких отношений среди определённого круга людей будет образовывать семью, как общественную единицу, которая характеризуется повышенной степенью устойчивости по сравнению с другими видами общественных отношений, в силу её материаль-

ности.

Устойчивость семьи обусловлена следующими признаками: совместное проживание членов семьи в одном помещении; совместное воспитание детей; наличие общей собственности супругов; наличие общих взглядов и интересов супругов, которые основаны на взаимной любви и юридическом закреплении семьи в браке.

Следовательно, человек в одиночку не может образовать общественную единицу, так как он не может в одиночку воспроизвести своё «Я» и не может в одиночку воспитаться в духе общественной нравственности.

Вышеуказанные признаки, характеризующие устойчивость семьи, образуют социальную микросферу, под воздействием которой формируется духовный мир членов семьи.

Что касается микросреды, т. е. круга семейных отношений с возникновением доклассового общества, она претерпела существенные изменения, ведущие к сужению путём обособления частной собственности – собственности общения. А при строительстве коммунистического общества должно произойти формирование общей собственности супругов нескольких семей, кроме предметов индивидуального пользования, как это было при родовых и племенных семьях, так как исчезновение общей собственности малых семей возможно обратным путём её возникновения. Этот процесс возможен при помощи централизованного руководства образования общих имущественных фондов нескольких семей путём создания для них соответствующих условий бытия...

Осуществление этого процесса будет выглядеть следующим образом: допустим, в доме на одном этаже в настоящее время проживают десять семей, которые имеют свою семейную автономию, т. е. каждая семья имеет свою кухню, мебель, посуду, счётчики, раздевалку и др. А при коммунизме эти десять семей

должны выглядеть так: они будут иметь общую раздевалку, кроме индивидуальной, личную кухню помимо общественной столовой; лекционный и читальный зал, общие счётчики; гостиничные комнаты общего пользования; общие бытовые комнаты, т. е. будут в обобщенном виде семейные секторы имущественного характера. Кроме того, на этом же этаже будут расположены комнаты индивидуального пользования супругов и отдельных членов семьи.

В таком случае имущество, находящееся на этом этаже, будет составлять единый фонд коллективного пользования, напоминающий формы семейных отношений, присущие первобытной семье.

Десять семей, указанных в нашем примере, будут напоминать брачные пары, так как при таком образе семейных отношений семьёй будет служить существующая микросреда на данном этаже.

Не является догмой тот факт, что совместное владение производством и средствами к существованию является свойством людей, одарённых от природы. Об этом свидетельствует тот факт, что люди с появлением человекоподобных существ жили и живут группами.

Одним словом, настоящая семья, которая в ответе перед государством в административном порядке, при коммунизме будет в ответе перед обществом не все десять семей, а лишь объединённая большая семья, во главе которой будет стоять какой-то орган общественного управления.

Объединённая большая семья при коммунизме будет источником всех материальных благ для малых семей, а для объединённой семьи – общественная собственность.

Сформированная таким образом микросреда будет обуславливать уничтожение почвы в сознании людей, которая могла бы служить основой для совершения какого-либо поступка с корыст-

ной целью. Потому, что «Не сознание людей определяет их бытие а, наоборот, их общественное бытие определяет их сознание». («Основы Марк. Ленинской философии» стр. 264).

Для такой формы общественного бытия подготовка людей возможна только с помощью усиленной агитации, так как психология человека податлива агитации, человек в состоянии подготовить себя для такой формы семейных отношений.

Мы знаем, что коммунизм – это неклассовое общество исторического будущего человечества, что в нём не существует ни государства, ни права. Но разве мы можем построить неклассовое общество, если общество при себе сохраняет семейный образ жизни, как основу существующих социальных противоречий, поскольку семья – есть «первичная ячейка человеческого общества?» Она является «источником образования взглядов человека на природу и общество, его мировоззрение», что она существует как «причина существующего неравенства и эксплуатации», что является «основой для возникновения прав и государственности» (Ю. Я. Корлёв. «Семья, государство, общество», стр. 3).

Да, действительно, кажется, что якобы построение коммунистического общества невозможно, если общество сохранит при себе семью, но это совсем не так. Достаточно вспомнить значение хозяйственной функции семьи и нам станет ясна неизбежность коммунистического общества. Следует добавить, что семья при коммунизме будет выступать не хозяйственной ячейкой, а общественной единицей в воспроизводстве и воспитании личности. Так как семья, на основе развития производительных сил, передаёт государству свою хозяйственную функцию, а государством при коммунизме будет являться само коммунистическое общество.

Из всего вышесказанного следует, что все существующие социальные противоречия находят своё исходное начало из той семьи, которая осуществляет хозяйственную функцию, обеспе-

чивающую материальные нужды своих членов. А семьи, являющиеся ячейками коммунистического воспитания, при которых будут существовать хозяйственные функции, не будут являться источниками социальных противоречий, так как они будут являться основой для разрешения существующих противоречий.

Итак, мы замечаем, что именно хозяйственная функция семьи является источником всяких противоречий, которые придают обществу двигательную силу, с помощью которой общество развивается, т. е. совокупность хозяйственных секторов семьи образует в обществе ядро всех противоречий для развития человечества, как одну из форм развития материи.

08. 04. 1974г.

Кочаров А. З.

Кафедра философии и научного коммунизма

На заседании кружка по научному коммунизму было заслушано сообщение студента IV курса Кочаров А. З. «Пьянство, что это такое и как с ним бороться». Оно вызвало оживлённый интерес и обмен мнениями. Автор сделал попытку объяснить причины этого явления и меры по предотвращению этого общественного зла.

Спорность некоторых положений сообщения не даёт оснований целиком игнорировать его. По моему мнению оно заслуживает внимания и одобрения которое позволяет автору в дальнейшем более обстоятельно и глубоко исследовать сложную проблему.

Ст. преподаватель: Лебедь

13. 03. 1975г.

Пьянство как форма социальной активности людей

Пьянство, как мы уже знаем, по своей действительности является одной из основных причин совершения преступлений,

семейных неурядиц, источником притупления умственных способностей человека и снижения производительности труда, средством отчуждения индивида от общества и разрушения здоровья людей.

Исходя из сказанного, можно подчеркнуть то, что на современном этапе борьба против пьянства играет немаловажную роль не только в предохранении общества от упадка уже завоёванных моральных вершин, достигнутых во всей истории его существования, но и в предупреждении его от такого упадка с целью обеспечения общества для дальнейшего развития. И поэтому, придавая значение этой проблеме, как временной «болезни» общества, следует каждому гражданину не только в прямом смысле бороться против пьянства в своей среде, но и по своей способности теоретически обосновывать причины его порождения и практические пути ликвидации пьянства как формы нарушения общественных интересов, так как при злоупотреблении спиртным человек выдвигает не первый план личный интерес собственного благополучия, а общественный – остаётся в стороне.

Наличие возможности злоупотребления спиртным способствует каждому человеку обнаружить себя, оценить личную позицию как совокупность интеллектуально-волевых сил с помощью которых цементируется его принципиальность и деловитость, то есть такая возможность играет роль социального индикатора, обнаруживающего качественно противоположные моральные установки представителей общества.

Если речь идёт о трагическом прошлом человека или о предстоящем счастье, способствующем парализованию принципиальности человека, то оно не обозначает того, что человек – раб своей судьбы. Нет. Человек – хозяин себя и должен быть выше временных неурядиц в своей жизни. Злоупотребляя спиртным, человек конечно разоружается перед временными трудностями если такое злоупотребление вызвано ими. Такие поступки людей

не являются правильным решением возникающих вопросов. Они представляют собой в какой-то мере, «движение» жизни по методу диффузии, что и свидетельствует об отсутствии надлежащей волевой интеллектуальной силы в самом духе человека.

Пьянство – это неумение отдыхать, следовательно необходимо регулировать вопрос о правильной организации отдыха, вот главный вопрос, на основе которого можно решить вопрос о пьянстве.

* * *

Пьянство как форма активности людей не представляет собой стихийный процесс в развитии общества (мы имеем в виду пьянство, носящее бытовой характер), оно представляет собой целенаправленную деятельность людей, обусловленную субъективными и объективными факторами. Именно субъективные и объективные факторы, детерминируют поведение человека, так как пьянство есть нечто иное как результат заранее уже обдуманного, осмысленного решения человека. Ещё в прошлом классики марксизма-ленинизма писали: «Никто не может сделать что-нибудь не делая это вместе с тем ради какой-либо из своих потребностей...» (К. Маркс и Ф. Энгельс, соч. т. 3, стр. 245). Кроме того, Г. В. Плеханов подчёркивал, что «люди делают свою историю вовсе не затем, чтобы шествовать позаранее начертанному пути прогресса и не потому, что должны повиноваться законам какой-то отвлечённой... эволюции Они делают её стремясь удовлетворить свои нужды...» (Г. В. Плеханов, Избр. филос. произведения, т. 2, М., 1965 г., стр. 243). «Интересы двигают жизни народов» (В. И. Ленин~ П. С. т. 29. стр. 82) Эти высказывания свидетельствуют о том, что пьянство как разновидность сознательного побуждения людей, тоже имеет своё начало, которое закреплено именно в интересе и в необходимой потребности самого человека, так как без этих компонентов не существует ни

одна форма социальной активности вообще, то есть любое поведение человека детерминировано в его интересах и потребностях. Значение этих компонентов заключается в том, что выступают по отношению к людям как объективные, как предписанные условия, обуславливающие совершение необходимого для обеспечения жизни, то есть для удовлетворения потребностей, разновидность которых установлена производственными отношениями.

Находясь в отношении объективных условий, человек всегда починается им. При осуществлении природной и социальной функции, естественно, человек совершает определённые поступки, которые и являются ответом на жизненные ситуации, вытекающие из объективных условий.

Если это так, допустимо или нет считать пьянство разновидностью социальной активности людей?! Да, ведь пьянство тоже является результатом сознательных побуждений людей, как субъективная сторона этого рода активности, так как через пьянство человек предвидит самообманчивый покой, «отдых», «изоляцию от влияния сферы общественных отношений», в чём и заключается цель таких действий. Для человека, обладающего слабым неустойчивым характером достижение «покоя» таким образом является легкодоступным путём временного парализования нервной системы и её функций, что другими нормальными методами достигается гораздо труднее. Да, пьянство в наше время принято считать формой «отдыха»..., временным освобождением от социальных нагрузок, методом развлечения.

Несмотря на то, что человек знает о вреде пьянства, он всё же продолжает такие действия. Как это объяснить? Ответ на этот вопрос решает поставленную перед нами проблему. Мы знаем, что из двадцати четырёх часов суток человек в среднем восемь часов проводит за производственной работой, восемь часов спит, восемь часов уходит на самообслуживание и самоусовершенствование. Если оценить действия человека в течении этих шестнад-

цати часов, на протяжении которых, обычно, его нервная система находится в рабочем состоянии, то нельзя предположить то, что человек в действительности умственно и физически работает каждые сутки в среднем по 16 часов (не считая сна). При выполнении любой физической работы, например, на производстве, необходимо её осмысление, находясь в кинотеатре человек и там умственно работает, несмотря на то, что мы называем кинотеатр местом отдыха, и там человек анализирует то, что видит и делает соответствующие выводы. Кроме того, он систематически испытывает на себе влияние сфер общественных отношений. Быть участником общественных отношений – это значит носить юридический и моральный статусы и, одновременно, быть готовым для установления психологических контактов при возникновении таких отношений. Конечно, все эти факторы вызывают ответную реакцию нервной системы человека и способствуют временному нарушению их нормальной функциональности. При невозмещении надлежащей нервной энергии человек может выглядеть уставшим в морально-психическом смысле, который нуждается в относительном отдыхе, так как умственный труд есть нечто иное, как деятельность нервной системы.

Если всё это так, мы считаем, что относительный отдых для нервной системы необходим. Момент такого отдыха диктуется внутренней природой человека. Относительность, как проявление закономерности явлений или связи явлений в диалектике является производным от объективных условий, в данном случае, относительный «отдых» (пьянство) человека является производным от необходимой потребности в отдыхе самого человека. Эти потребности выражаются именно в противоречии деятельности (в «труде») нервной системы человека и его необходимого отдыха.

Не секрет, что наряду с интенсивным усложнением сфер общественных отношений усиливается раздражение нервной

системы человека (задержание эмоций) которая является основой, регулирующей его поведение. Ведь задержание эмоций есть нечто иное как «торможение (рефлексов), возникающее как результат усталости нервных клеток... » (А. Трошихин, Ю. Г. Виленский, «Темперамент... что это?», Киев, 1968 г., стр. 24). Задержание эмоций подлежит разгрузке занятием спортом или отдыхом на природе. При пренебрежении этими методами человек либо может заболеть нервно-психическими заболеваниями, либо становится неустойчивым к жизненным ситуациям, находится в систематическом розыске кратчайших путей для изоляции от общественных отношений, а средством достижения этого для него является пьянство. Когда человек злоупотребляет спиртным, этим самым он прибегает к пьянству потому, что именно в нём он видит возможность разгрузки задержанных эмоций, как закономерное проявление необходимой потребности в отдыхе.

Пьянством человек достигает удовлетворения своей необходимой потребности в форме «стихийного отдыха»... к которому и направлен главный интерес человека, злоупотребляющего спиртным. Такой интерес является ничем иным, как выражением противоречий между необходимой потребностью в отдыхе и существующими общественными отношениями, так как всякий интерес обнаруживает ограниченность человека в чём-то. Именно такое противоречие стимулирует поведение человека, заставляя бороться за изменение условий к лучшему. Именно «интерес» человека к отдыху «дополняет и конкретизирует категорию потребности» в отдыхе путём пьянства, как метода удовлетворения необходимой потребности, «этим самым выражая отношения субъекта к условиям его жизни и деятельности» (Г. С. Арефьева. «Социальная активность», 1974 г., стр. 190).

У человека всякий интерес возникает на базе противоречий между условиями бытия и его потребностями с целью достиже-

ния конечного результата. А в нашей действительности на основе каких противоречий возникает у человека интерес к пьянству? – На основе противоречий между нервно-психическим трудом человека и его отдыхом. Ведь конечный результат пьянства является парализование нервной системы и самоизоляция человека от общественных отношений с целью разгрузки задержанных эмоций, накопленных в результате усталости нервных клеток. Этим самым человек осуществляет саморегуляцию.

На основании вышеизложенного можно сделать следующий вывод: когда человек желает отдохнуть или погрузиться в себя, изолироваться от общества, отчуждается в силу каких-то причин или необходимости он, прежде всего, производит оценку существующей жизненной ситуации, после которой в силу отсутствия бытового режима, несоблюдения спортивно-физического минимума, наличия низкого волевого интеллектуального уровня и вслед за ним отсутствия принципиальности, человек злоупотребляет спиртным и считает тем самым, что находит кратчайший и наиболее доступный в любое время и момент путь к отдыху. Пьянство как форма нарушения общественных интересов является фактором «активного отношения человека» к жизненным условиям, на основе чего личные интересы ставит вопреки общественным, если они имеют неблагоприятные последствия. В этом и заключается анатомия пьянства.

Следует помнить о неизбежных последствиях пьянства: заболевание алкоголизмом, понижение производительности труда, притупление умственных способностей людей, общий рост преступлений, совершённых в нетрезвом состоянии, понижение половой активности и многие другие. Как же быть? Как избавиться от такой «болезни»? Разве только уголовно-административными методами принуждения?! Нет. Эту проблему можно решить следующим путями:

1. установление гармоничности между духовными запроса-

ми человека и его возможностями, а также установление соотношения между напряжением нервной системы человека и его необходимым отдыхом;

2. сближение коллективно-общественных интересов с индивидуальными т. е. сближение личности и коллектива, чтобы не было между ними противоречий, порождающих, в закономерном порядке, активности людей вопреки общественным интересам;

3. целесообразно проведение свободного от производственной работы времени под руководством общественных организаций;

4. создание условий, предотвращающих отчуждение некоторых категорий людей от общества;

5. диалектическое устранение объективных условий, порождающих антиобщественный интерес;

6. усиление агитации против пьянства с демонстрацией наглядных фактов;

7. создание веры в человека, в замечательное будущее;

8. воспитание силы воли у людей;

9. упрощение сферы (сложности, густоты) общественных отношений.

Полностью решив такие позитивные сдвиги, можно подойти к решению проблемы пьянства.

А. З. Кочаров

1974 год

Преступность и как с ней бороться

Как известно, преступность как разновидность правонарушения антисоциальное, опасное явление, происходящее как в нашем, так и в любом другом классовом обществе, по воле людей, которые обладают враждебными для нашего строя интеллектуально-волевыми качествами, в силу существующей на то объективной

возможности, нацеленное против конкретных атрибутов Советского либо другого социалистического общества, государства и природы, с целью причинения им вреда во имя удовлетворения каких-либо субъективных потребностей, вопреки установленному законом порядку, вызванное наличием множества общегосударственных проблем.

Немыслимо разрешить проблему преступности и, вообще, проблему правонарушений в целом в стране, без улучшения существующих форм и методов борьбы, отношений к ней некоторых работников правоохранительных органов. Немыслимо так же по той причине, что не везде и не всегда поддерживается правовой и идеологический режим; предупреждение преступлений (правонарушений) ведётся не научно, отсутствует одновременный государственный контроль над доходами и расходами граждан, что в свою очередь, способствует возникновению целого ряда опасных преступлений и злоупотреблению служебным положением со стороны некоторых должностных лиц и граждан, формированию у людей враждебных нам идеологий и стремлений; недостаточно решён вопрос и о перевоспитании осуждённых, которые отбывают наказание в исправительно-трудовых учреждениях.

Всё вышеизложенное является нашей действительностью и по воле времени нуждается в логической постановке.

Руководствуясь требованиями ст. 3 «Закона о прокуратуре СССР» и Постановлением «Актуальные вопросы идеологической массово-политической работы партии» от 16 июня 1983 года, считаю возможным разрешить вышеизложенные вопросы в следующем порядке:

1. необходимо повышать спрос, контроль к работникам правоохранительных, идеологических органов и гражданам по соблюдению законности. Уменьшить местное влияние на правоохранительные органы. Преобразовать в отдельные самостоятельные ведомства ревизионные и следственные службы государства. С

целью сохранения профессионального опыта, запрещать работникам этих служб переводиться в другие ведомства и военизировать их;

2. наряду с общими существующими нормами профилактики по борьбе с преступностью (правонарушением), такие как акты прокурорско-следственного реагирования: предостережение, представление, разбор дел в коллективах, рассмотрение уголовных дел судами при открытых дверях, выступления в печати, радио встречи с трудовыми коллективами и т. п. работникам правоохранительных органов необходимо в обязательном порядке на основании статистического анализа и наблюдения уголовной регистрации, прогнозировать преступность на будущее по всем её составным элементам: по полу, возрасту, социальному положению, судимости, образованию, месту жительства и рождения, гражданству и состоянию будущего виновных и пострадавших лиц; по мотиву, методу, орудию, времени и месту совершения преступления; по квалификации статей уголовного закона и преступным последствиям – на определённое время суток, день недели, неделю месяца, месяц года, год возраста, возраст, пятилетку, исторический период страны – по конкретному административному делению: району, области, республике и даже по стране в целом.

Выявив таким образом закономерности совершения отдельных видов и категорий преступлений во времени и местности, категориям виновных и пострадавших лиц, с учётом директивных требований партии и государства, данных контрольно-ревизионных служб можно составить научно обоснованный комплексный план предупреждения не только преступлений, но и правонарушений в целом на предстоящий период. Внести его на утверждение соответствующего координационного совета по борьбе с правонарушениями и добиваться его исполнения. (Координационные советы должны быть не рекомендательными орга-

нами, как сейчас, а строго исполнительно-распорядительными органами, образовавшимися при партийных комитетах районов и более высоких органах, прежде всего они должны состоять из руководящих лиц районов на общественных началах. И они должны действовать строго по принципам: «осуществление планирования под руководством партийных органов,

– демократического централизма, – законности, – научности, – директивности, – конкретности,

– экономической целесообразности,

– сочетания различных плановых мер и уровней профилактики». (Селиванов Н., журнал «Соц. законность» №12, 1981г.)

В результате прогнозирования выявлены причины и условия совершения конкретных видов и категорий преступлений регистрировать снизу доверху, как упущение деятельности общегосударственных органов, нуждающихся в устранении.

3. создать систему государственных органов снизу доверху в целом по стране для осуществления ежемесячного одновременного контроля над доходами и расходами граждан, с правами инспектирования. Такая система даёт возможность высвободить значительное количество людей из других сфер контрольно-ревизионных служб, будет способствовать значительному снижению преступности и духовному оздоровлению народа.

4. отсутствие в уголовном законе статьи об уголовной ответственности осуждённых, отбывавших наказание в местах лишения свободы явно не желавших встать на путь исправления и перевоспитания, способствует росту рецидивной преступности в стране. Следовало бы расширить ст. 1881 УК РСФСР и других союзных республик.

Касаясь ИТУ целесообразно было бы определить размер зарплаты начальников отрядов и представителей администрации учреждений с учётом состояния и перевоспитания осуждённых.

Не разрешив социально назревших проблем они в состоянии

воспроизводить себя в другие антисоциальные явления в широких масштабах. Отступаясь от одного преступного факта – это значит породить сотни других.

В наше время, когда всё более возрастает потребность людей в улучшении жизненно важных аспектов, происходит освоение необжитой части страны и ведётся строительство крупных промышленных комплексов в дали от административных центров – районов, областей и союзных республик, нет возможности строгого контроля над ними, контроль слабый, эстафета руководства народным хозяйством и государственной властью постепенно переходит в руки нового поколения, не принимавшего участия в установлении государственного строя и правопорядка, не испытывавшего ужасов войны. А с другой стороны, империалистические круги Запада всё более расширяют свою подрывную деятельность против СССР и других соцстран, наращивают гонки вооружений с целью развязывания новой мировой войны. В таких условиях нужен особый, качественно новый подход к охране прав граждан, коллективов, общественностей и интересов государства. И, следовательно, борьба против преступности (правонарушений) должна приобретать новые формы, методы и подходы, которые диктует время.

Помощник прокурора

Ямало-Ненецкого автономного округа

по надзору за исполнением законности

в исправительно-трудовых учреждениях:

А. З. Кочорадзе 1983 год

Комиссия Дманисского РК КП Грузии

«По укреплению дисциплины и координации борьбы с негативными явлениями»

/судя по протоколам и другим материалам комиссии 1982 г/
работает по недостаточно правильному руслу.

В 1982 г. она провела 6 заседаний, обсудив 7 вопросов:

- о нарушении финансовой дисциплины в Гантиадском совхозе;
- о ненадлежащей организации производства в Кировском совхозе;
- о недостаточном снабжении населённых пунктов района хлебом и мукой;
- о состоянии медицинского, бытового и торгового обслуживания района;
- о двух фактах нарушения правил торговли райунивермагом импортным товаром.

Из этих вопросов Гантиадский вопрос и вопрос райунивермага – относятся к правовым, а остальные – к производственным, которые целесообразно было разрешить через другие разрешающиеся средства.

По всем вопросам принятия решений недостаточно чётко охватывают весь цикл необходимых мероприятий по устранению и ликвидации причин и условий, способствующих нарушению соцзаконности и не дают в полном объёме конкретных рекомендаций по выходу из создавшегося положения соответствующим лицам.

По ним чувствуется занимаемая карательная позиция комиссии, что и не следовало бы положить в основу её деятельности, и как бы создаётся видимость её роли, как «ускорителя» возникших «дел» к правоохранительным либо к другим реагировавшим органам, унимая таким образом собственную роль «координатора», ставив себя в промежутке в процессе разрешения возникших вопросов.

Судя по плану, комиссия нацелена как бы на выполнение оперативных задач, установления фактов правонарушения, их обсуждения-разбирательства, дублируя функции ряда правоохранительных органов чем, в свою очередь, влияет на авторитет

оперативных органов. Способствует потере отчасти выявленных проблем, разглашению добытой информации, преждевременной предопределённости к совершившемуся деянию лицам правоохранительных органов.

По своему призыву, комиссия должна ставить в основу своей деятельности плановое руководство всеми правоохранительными и другими ведомствами района по устранению причин и условий способствующих совершению не только преступности, но и других правонарушений в целом по району, обсудив изредко преступные факты общественного значения.

Из тринадцати членов комиссии четыре являются представителями РК КП Грузии, один – прокуратуры /рук. /, один – органов ВД РИКа /рук. /, один – автопредприятия /рабочий/, один – госсовета /рук. /, один – инспекции заготовки с/х продуктов /исп. /, один – райфинотдела /рук. /, один – прессы /рук. /, один – РИКа /зам. рук. /.

Из них определённое количество не в состоянии повлиять на социально – экономическую сферу населения района вне комиссии, следовательно, их и не следовало бы включить в её состав.

С целью оперативного решения вопросов вынесенных на обсуждение комиссии необходимо ввести в состав комиссии первых руководителей района и превратить её в рабочую корпорацию с наделением исполнительно-распорядительных функций.

Имеющийся регламент работы комиссии в целом отвечает директивным требованиям. Но в полной мере он не реализуется в силу существующей тенденции в работе комиссии.

Из основных позиции её работы:

- борьба с безхозяйственностью и злоупотреблением во всех сферах производства;
- усиление борьбы с тунеядством;
- наведение надлежащего порядка в сфере торговли и быта;
- борьба против бюрократизма, формализма и волокиты в

государственных организациях, учреждениях района, повышение персональной ответственности руководителей за данный участок работы;

– дальнейшее укрепление государственной дисциплины – видно, что комиссия занимается по уже совершённым фактам правонарушений и не ставит предметом своего суждения вопросы о профилактике и предупреждении преступности. По сути дела, она идёт по пятам преступности. Комиссия работает на «частицах» «предмета» своего необходимого реагирования. Она должна решать вопросы районного масштаба, чувствовать «дыхание» оперативной обстановки района по всем её сферам и управлять ими по законам логики страны.

На полноценность принятых решений в свою очередь влияет «качество» и полнота первичных документов и их юридическая оценка. Лица, занимающиеся подбором материалов и подготовкой вопросов для комиссии не уделяют должного внимания причинам и условиям совершения правонарушений и не дают рекомендаций по существующему положению, ограничиваясь лишь установкой фактов правонарушений и рекомендацией наказания виновных.

На бюро ЦК КП Грузии принято решение 09. 12. 1980г. № В 195/4 о создании ОК, ГК, РК, рабочих групп по укреплению правопорядка и соцзаконности «и наряду с ним действующие кое-где в ОК, ГК, РК комиссии по борьбе с негативными явлениями – неоспоримый факт несовершенности подобных общественных формирований при партийных комитетах. В свою очередь этому свидетельствует и позиция директора Всесоюзного научно-исследовательского института по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности Прокуратуры Союза ССР, профессора юридических наук Т. Саливанова.

С учётом требований Постановления ЦК КПСС от 15 июня 1983 года «Актуальные вопросы идеологической, массово-

политической работы партии и положения района в экологической политике республики» считают целесообразным:

1. комиссию райкома партии «По укреплению дисциплины и координации борьбы с негативными явлениями» преобразовать в «Координационный совет по борьбе с правонарушениями», придав ему функции исполнительно-распорядительного характера. Ввести в его состав всех первых руководителей ведомств района. А именно: первый секретарь РК КП, председатель РИКа со всеми заведомствами, председатель РАПО, председатель РАИПО, председатель РК профсоюзов, председатель РК народного контроля, прокурор, председатель нарсуда, начальники РОВД, КГБ, статуправления, управбанка, адвокат, первый секретарь ЛКСМ;

2. обеспечить работу совета строго по научнообоснованному плану по координационным вопросам, по проведению необходимых мероприятий по устранению и ликвидации причин и условий способствующих совершению правонарушений по району, так же по обсуждению значимых преступных фактов и других явлений;

3. организовать работу совета соблюдением принципов научности, плановости, демократического централизма, директивности, конкретности, законности, экономической целесообразности, сочетания различных плановых мер и уровней профилактики;

4. организовать подбор первичных документов и разработок выносимых вопросов на совет юридически грамотными людьми, либо с ним в тесном контакте, с целью включения в них необходимых объективно и субъективно важных моментов и их оценки;

5. с целью выяснения оперативной обстановки в районе по правонарушениям обязать правоохранительные органы и контрольно-ревизионные службы в определённой форме ежемесячно предоставлять информацию в совет;

6. по линии совета, в Информационный центр учредить соответствующую должность. Лицо занимающее эту должность, смо-

жет заниматься получением информации из источников, будет координировать информацию и передавать в ЭВМ на память. Затем составит по ней прогнозы правонарушений по всем их составным элементам на определённый период времени, выяснит динамичность правонарушений, составит их диаграммы. После, с учётом всех обстоятельств, составить научнообоснованные планы проведения необходимых мероприятий;

7. придать решению совета обязательную силу исполнения по всему району;

8. имея картину состояния будущей преступности либо по другим видам правонарушений можно заблаговременно принимать по ним соответствующие решения и не доводить дела до разбирательства, сбывать нежелательные явления.

Видеть структуру правонарушений важно не только из любопытства, а из значимости установления закономерностей его совершения.

Примечание: лично могу разработать соответствующие положения Координационного совета, получение информации из источников, их обработку, подготовку и шифровку для передачи в ЭВМ, составление планов, прогнозирование правонарушений, диаграммирование результатов и другие вопросы.

Прилагается приложение по Постановлению ЦК КП Грузии и Совмина ГССР № 626 от 14. 08. 1984г. на 4-х страницах

Помощник председателя РАПО

член КПСС с 1976 г.

Кочорадзе А. 1984 год

ПРИЛОЖЕНИЕ

Во исполнение Постановления ЦК КП Грузии и Совета Министров ГССР от 14 августа 1984 года за №626 предлагаю провести следующие основные необходимые мероприятия по предупреждению хищений и разбазаривания материальных ценностей, укреплению государственной, производственной и трудовой дисциплины на предприятиях и в организациях Дманисского агро-промышленного объединения.

1. С целью дальнейшего улучшения качества проверки и ревизии совершенствования и повышения эффективности контроля РАПО над подчинёнными ему организациями, провести обучение, обмен опытом между соответствующими специалистами. Организовать встречу с квалифицированными специалистами из вышестоящих органов по заранее подготовленному плану.	10. 10. 1984г	Муладзе Р. В. Петрова Э. Х.
2. С целью усиления правовой работы сосредоточить в РАПО все договора хозяйств, следить за выполнением обязательств хозяйств. При необходимости вести по ним претензионно-исковое делопроизводство до подписей представителя РАПО; на приказы, нормативные документы необходимо визирование юристов. Образовав таким образом в РАПО претензионно-договорный отдел / либо юридический отдел/	01. 12. 1984г.	Ментешавили Набиев К. К. Микеладзе А. Дохолян С.

3. С целью внесения ясности и правильностью руководства производственных процессов за каждый отчётный период сосредоточить в экономическом отделе РАПО отчётные данные тех элементов, которые включены в производственные процессы и образуют единую цепочку.	01. 01. 1985г.	Микеладзе А. Петрова Э. Юсубов С. Кочорадзе А.
4. С целью устранения сомнений в объёме расхода сырья и материалов необходимо практиковать их экспериментирование.	01. 01. 1985г.	Микеладзе А. Петрова Э. Юсубов С. Кочорадзе А. Набиев К. Путкарадзе И.
5. Установить тесный контакт производства с/х продуктов и метеостанции района.	немедл.	Микеладзе А. Набиев К.
6. С целью предотвращения хищения материальных ценностей, порчи с/х машин, нарушения технической дисциплины и т. п. в период уборки урожая – ввести другого цвета товарно транспортные документы, установить в узловых местах проверочные посты из соответствующих специалистов.	немедл.	Микеладзе А. Набиев К.
7. Изменить более приемлемые формы кооперации нежели действующие на подобие товарищеских садоводств	01. 01. 1985г.	Микеладзе А. Григорян Г. Кочорадзе А.

8. С целью претворения в жизнь Постановления ЦК КПСС и Совмина СССР от 05. 08. 1983г. за № 7590 провести типа семинарные занятия среди волительского состава и обслуживающего персонала АТП РАПО.	10. 10. 1985г.	Путкарадзе И. Девнозашвили
9. С целью устранения пожарной опасности провести рейды по всем хозяйствам и объектам РАПО и по необходимости принять соответствующие меры.	15. 10. 1985г.	Курбанов К. Путкарадзе И.
10. С целью перекрытия каналов хищения соц. собственности, шире использовать общественность, коллективы, пропагандировать принципы внутрхозяйственного расчёта.	15. 10. 1985г.	Дохолян С. Юсубов С. Сулейманов А.
11. Разработать и осуществить мероприятия, обеспечивающие неуклонное исполнение принятых постановлений директивных органов по более полному обеспечению колхозников и рабочих совхозов автотранспортом, стройматериалами, кормом для скота и птицы а так же по обеспечению автомобильным топливом граждан, владельцев транспортных средств, проживающих в сельской местности.	01. 11. 1984г.	Христосенко Э. Путкарадзе Р.
12. Обеспечить взаимосвязь в работе Госбанка, ревизионных и правоохранительных органов с предприятиями РАПО по предупреждению правонарушений.	систематиче-ски	Христосенко Э.

и соответств. руководители учреждений		
13. Проверить юристов РАПО на знание хозяйственного законодательства и внутрихозяйственного расчёта. Обязать их практиковать в РАПО передовой опыт юридических отделов других районов.	01. 11. 1984г.	Муладзе Р. Микеладзе А.
14. Проверить норму расхода сырья материалов, технологические потери естественной убыли, выхода готовой продукции на предприятиях, АТП и по ремонту и эксплуатации с/х машин РАПО.	01. 06. 1985г.	Муладзе Р. Читлов Ф. Маисурадзе М.
15. Проверить расходование Государственных средств на содержание аппарата управления и сообщения кассовой дисциплины во всех хозяйствах РАПО.	1984-1985гг.	Набиев К. Петрова Э. Дементьев И.
16. Шире вовлекать юристов РАПО при решении земельных вопросов.	систематически	Микеладзе А. Чинчарашвили О. Дохолян С.
17. Проверять обоснованность принятых решений юристами РАПО их работу в целом.	10. 01. 1985г.	Муладзе Р. Читлов Ф.
18. Улучшить ревизионную службу РАПО на свете требования постановления от 6 мая 1982 года за №334 «О мерах по улучшению контрольно-ревизионных работ в Госкомитете 20	01. 12. 1984г.	Гиогадзе Ш. Асланов Т.

19. с/х производства ГССР». Затребовать справку о состоянии прокурорского надзора за рассмотрение судом уголовных дел о хищениях соц. собственности за 1984 год.	05. 01. 1985г.	Муладзе Р. Читлов Ф.
20. Проверить в хозяйствах района состояние охраны социальной собственности, обратив внимание на своевременное оприходование приплода и продуктов животноводства, сдачу государству скота, правильность оформления первичных документов.	до 10. 12. 1984г.	Муладзе Р. Читлов Ф. Маисурадзе М. Дохолян С. Гиогадзе Ш.
21. Запретить строительство в районе не запланированных в установленном порядке объектов.	немедленно	Муладзе Р. Микеладзе А. Набиев К.
22. С целью улучшения состояния охраны соц. собственности и своевременного выявления недостатков резко улучшить качество правдивых инвентаризаций закрепить за каждым хозяйством ответственные лица из РАПО, персонально отвечающих за качество проведения этого мероприятия до конца года, проверить правильность данных инвентаризации.	до конца года	Юсубов Набиев К.

Помощник председателя Дманисского РАПО
член КПСС с 1976 года

Кочорадзе А. З.

О перестройке

Выработанный апрельским /1985г. / Пленумом ЦК КПСС стратегический курс ускорения социально-экономического развития СССР неоспоримый факт наличия внутри страны огромного потенциала не только его дальнейшего совершенствования, но и самого социализма как единой политической системы, и свидетельство того, что она ещё находится на стадии своего развития и становления, плоды исторического предназначения которой человек ещё не пожимал в руки.

На этот счёт принятые Коммунистической Партией и Советским государством меры являются поистине историческими отправными моментами всеобщего движения передового отряда человечества к новым высотам прогресса и свободы.

Темпы дальнейшего социально-экономического развития страны и самого социализма во многом зависят от того, как логически правильно будет устанавливаться соотношение «основных компонентов» приведения в движение имеющихся внутренних материальных и духовных ресурсов.

Упомянутым постановлением ЦК назначенные главными рычагами дальнейшего ускорения:

- интенсификация экономики и ускорение научно-технического прогресса;
- перестройка управления и планирования, структурной и инвестиционной политики;
- повсеместное повышение организованности и дисциплины, коренное улучшение стиля деятельности – говорят о том, что «экономика страны» и «отношение людей к ней» являются такими «компонентами».

На начальных стадиях разрешения эпохальной проблемы – ускорения дальнейшего развития СССР и всей его политической системы – первостепенное значение следует придавать, наряду с

установленными приемлемыми соотношениями, точности определения этих компонентов и организации их индивидуальных систем.

Разрешению этих моментов в «экономике» поможет всеобщая обязательная «социально-экономическая паспортизация» всех административно-территориальных деланий страны снизу доверху, в том числе предприятий, учреждений и организаций и их структурных подразделений. Это позволит нам наглядно убедиться, какие из средств производства у нас имеются и на что можно претендовать с их помощью, более правильно спланировать работу, дальнейшую перестройку, осуществить ускорение поэтапно и т. д.

Совершенствовать «механизм управления экономикой» – задача не из лёгких. Его действенность зависит от того, насколько непосредственно и коммуникабельно относятся «главные командные» республики и области к «исполнительным звеньям» производственных процессов.

«Механизм управления экономикой» нашей страны многоступенен. Имеющиеся органы «механизма» между «главными командными» и «исполнительными звеньями», хотя и служат ускорителями, тем не менее, они лишние звенья, так как они прямо или косвенно сковывают маневрированность всей системы механизма. При этом страдает как прямая, так и обратная взаиминформированность, искажается истина. Нельзя допустить, чтобы всё это в конечном итоге отрицательно влияло на имеющиеся атрибуты общественной жизни.

На наш взгляд, по данной проблеме следует усовершенствовать «коммуникабельность» и «непосредственность» «командных» и «исполнительных» звеньев. Чтобы, тем самым, приблизиться к трудовым коллективам по всем аспектам социально-экономической жизни и вызвать их активность.

Это возможно путём упразднения районных и межрайонных,

приравнённых к ним органов государственного управления и власти и передачи их функций аналогичным низовым органам – сельским, поселковым и городским советам народных депутатов и их исполкомам, укрепляя их по степени взаимокоммуникабельности населённых пунктов, регионов.

Райком партии, в системе районного звена руководства, несёт полную ответственность за состояние дела в районе, наряду с ним можно оставить и органы централизованного ведомства – прокуратуру, КГБ, банк, ряд инспекций и др. т. е., органы, которые непосредственно не осуществляют руководство социально-экономическими процессами на местах. Было бы целесообразно расформировать все районы организаций и предприятий обслуживающего характера и передать их имущество непосредственно предприятиям-учреждениям, находящимся в ведомах низовых органов власти и управления.

Аналогично с этим нужно будет пересмотреть и систему управления внутри предприятий-учреждений, с таким расчётом, чтобы и её довести до двухступенчатой системы, упразднив промежуточные звенья, находящейся между дирекцией и первичными трудовыми коллективами. При этом организовать работу по коллективному подряду и хозяйственному расчёту.

Проблема отношения советского человека к «экономике» и «механизму её управления» одна из главнейших на современном этапе развития страны.

Знаем, что человек – вечноменяющееся существо. Он изменяется под влиянием не только времени, пространства (окружений), но и норм государственной власти и управления, социальной нужды. Эти факторы определяют эмоционально-психическое состояние людей и тем самым детерминируют их поведения. По отношению к каждому раздражителю человек вырабатывает свою позицию, что в конечном итоге предопределяет его отношение к этим раздражителям, т. е. получается, что человек многолик. А

это нельзя не принимать как что-либо, отрицательно сказывающееся на социальной предназначенности человека, как на создателя и творца.

С учётом особенностей человеческой психики, управление социально-экономическими процессами на местах необходимо организовывать так, чтобы факторы, детерминирующие психику человека, как бы исходили из единого источника, позволяющего в конечном итоге в более желаемом варианте управлять людьми, лишая их условий возможного альтернативного проявления к общегосударственным, общечеловеческим интересам, быть более близко к ним и к производству. А это непременно вызовет качественное изменение людей в лучшую сторону.

Развивая вышеизложенную идею об усовершенствовании хозяйственного механизма, такими «всемогущими источниками» на местах могут служить низовые советы народных депутатов и их исполкомы, одновременно превращая их в рабочие корпорации по осуществлению непосредственного руководства социально-экономическими процессами, происходящими на их территории.

Соответственно с этим, по всем первичным административно-территориальным делениям следует создать «социально-экономические комплексы», как предприятия нового типа, управляемые непосредственно органами государственного управления и властью этих делений.

Такие «комплексы» можно организовать путём упразднения самостоятельности и двойной подчинённости всех функциональных предприятий и организаций административно-территориальных делений, в том числе объектов соцкультбытового назначения и школ, объявив их собственностью собственностью исполкомов низовых советов, а действующие в них первичные трудовые коллективы поставить на внутрихозяйственных отношениях с этими исполкомами. В свою очередь исполкомы

низовых советов подчинить непосредственно совету министров республик /исполкомам областных советов народных депутатов/ и за счёт широкого применения электронно-вычислительной техники в названных правительственных органах решить вопрос о целесообразности существования ряда республиканских министерств и ведомств.

Таким образом, первичные административно-территориальные деления страны можно превратить в социально-экономические комплексы, работающие на полном хозрасчёте самофинансирования, т. е. как одно юридическое лицо, свободное от всяких ведомственных барьеров. Что, в свою очередь, будет означать своего рода реализацию принятого недавно Постановления Центрального Комитета КПСС, Президиума Верховного Совета СССР и Совета Министров СССР «О мерах по дальнейшему повышению роли и усилению ответственности советов народных депутатов за ускорение социально-экономического развития в свете решения XXVII съезда КПСС» и выработанных на XXVII съезда КПСС «Основных направлений перестройки хозяйственного механизма».

Осуществление перестройки с упразднением районных органов власти и управления, и создание «социально-экономических комплексов» по первичным административно-территориальным делениям во многом позволит без особых трудностей вовлечь в производственный оборот имеющиеся человеческие и материальные ресурсы, эффективно использовать технику и специалистов, приблизиться к человеку труда, избавиться от всяких ведомственных барьеров, разгрузить целый ряд государственных и общественных органов от бесполезного бумаготворчества, увеличить контингент производителей материальных и духовных благ, осуществить подлинный демократизм во всех проявлениях человеческой жизни, ранее разрозненно находящиеся госсредства на счетах множеств предприятий-учреждений сосредоточат-

ся лишь на счетах исполкомов низовых советов, которые, по сути дела, и в ответе за дальнейшее развитие и функционирование своих регионов и могут самостоятельно применять их.

*А. З. Кочорадзе
юрист 1985 год*

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ЦК КПСС и Совет Министров СССР Постановление от 20 марта 1986 года №358 «О дальнейшем совершенствовании экономического механизма хозяйствования в агропромышленном комплексе страны» (п. 15) ;

2. Материалы XXVII съезда КПСС;

3. Э. А. Беридзе «О практике работы по внедрению хозяйственного расчёта в сельскохозяйственное производство в Дманисском районе Грузинской ССР», т. 1983 г. с. 3, 4;

4. Э. А. Беридзе «О практике работы по внедрению хозяйственного расчёта в сельскохозяйственное производство в Дманисском районе... » 1983 г. с. 6;

5. Э. А. Беридзе «О практике работы по внедрению хозяйственного расчёта в сельскохозяйственное производство в Дманисском районе... » 1983 г. с. 37; Э. А. Беридзе, А. Е. Микеладзе «Нормативные документы» хозяйственного расчёта в сельскохозяйственном производстве Дманисского района»;

6. Министерство сельского хозяйства СССР «Рекомендации по организации хозрасчётных механизированных подразделений с акордно-премиальной системой оплаты труда и повременным авансированием в растениеводстве (коллективный подряд) », М. «Колос», 1983 г. с. 6;

7. Государственный комитет сельскохозяйственного производства Грузинской ССР «Типовое положение и реокмендации по внедрению коллективного подряда в сельскохозяйственных предприятиях», Т. 1984г., с. 9, 10;

8. Журнал «Экономика сельского хозяйства» №10, 1984 г. с. 18;

9. Типовое положение «О производственной бригаде, совете бригады, бригадире и совете бригадиров» Приложение к постановлению Госкомтруда СССР и Секретариата ВЦСПС от 30 марта 1984 года, №91/6-24;

10. Государственный комитет СССР, производственно-технического обеспечения сельского хозяйства и Министеррства сельского хозяйства ССР.

Приказ от 30. 12. 83г., №249/302;

«Об утверждении положения о порядке заключения и исключения договоров на выполнение работ по производственно-техническому обслуживанию колхозов, совхоз и других сельскохозяйственных предприятий и организаций районными (межрайонными) производственными объединениями и отделениями сельхозтехники и типового договора на выполнение указанных работ, ЦНИИТИ, М. 1984 г, с. 3;

11. Типовое положение «О производственной бригаде, Совете бригады... » 30 марта 1984 года №91/6-24, с. 7;

12. Акордные наряды принимаемые во всех отраслях Дманисского РАПО;

13. Государственный комитет сельскохозяйственного производства Грузинской ССР;

14. Министерство сельского хозяйства СССР «Рекомендации по организации» (коллективный подряд) », М. «Колос», 1983 г. с. 24;

15. Материалы XXVI съезда КПСС;

16. Постановление майского (1982г.) Пленума ЦК КПСС;

17. Постановление июньского (1983г.) Пленума ЦК КПСС;

18. Продовольственная программа КПСС;

19. ЭЖкономические анализы и балансы деятельности Дманисского РАПО за период 1982-86гг;

20. Материалы Дманисского райкома партии по внедрению хозрасчёта на селе. А. Кочорадзе

**КАФЕДРА ФИЛОСОФИИ АКАДЕМИИ НАУК
ГРУЗИНСКОЙ ССР**

Р Е Ф Е Р А Т

**ТЕМА: «ПРАВО КАК ФОРМА ОБЩЕСТВЕННОГО
СОЗНАНИЯ»**

Тема: «Право как форма общественного сознания».

П л а н:

1. Понятие общественного сознания;
2. различные форм общественного сознания;
3. право как форма общественного сознания.

1. По словам В. И. Ленина «общественное сознание это отражение общественного бытия...» (В. и. Ленин П. собр. соч. т. 18, стр. 343).

Общественное сознание выражает взгляды, представления, идеи, политические, эстетические и другие теории широких слоёв населения, общественных классов, групп и целых народных масс, обусловленные господствующими в них производственными отношениями.

Общественное сознание существует в форме морали, искусства, религии, философии, политики и права. С изменением социально-экономической формации появляются новые либо исчезают те или иные существующие формы общественного сознания.

Общественное сознание и производственные отношения находятся между собой в тесной взаимосвязи и взаимозависимости. При этом ведущая роль принадлежит производственным отношениям.

Происхождение общественного сознания связано с пратиче-

ской деятельности людей, а не с их разумом.

Люди могут трудиться, производить материальное благо только совместно, сообща, т. е. производство всегда является общественным. В связи с этим и сознание выступает как общественное, в виде продукта конкретных социально-исторических условий. По этому поводу К. Маркс сказал в своём труде «Немецкая идеология», что «Сознание... с самого начала есть общественный продукт и остаётся им пока вообще существуют люди». (К. Маркс и Ф. Энгельс, соч. т. 3, стр. 29).

Таким образом К. Маркс признал сознание производным от общественного бытия.

Общественное сознание складывается из индивидуальных сознаний, но оно становится общественным, когда выходит из под контроля индивидов и становится достоянием общества.

Здесь ведущая роль отводится общественному сознанию. Общественное сознание развивается с развитием общественных интересов, которые и стимулируют и выдвижение идей отдельных людей. При этом, если идеи не отвечают требованиям общественных интересов, то они гибнут. Материальные условия жизнедеятельности людей способствуют возникновению их идей и тем самым оказывают обратное влияние на общественное развитие, т. е. они находятся во взаимозависимости.

Общественное сознание состоит из двух основных частей: общественная идеология и общественная психология.

Идеология обобщает осмысление действительности, является системой взглядов, в тех или иных категориях и при этом всегда носит классовый характер.

Общественная идеология создаётся идеологами, теоретиками, но распространяют и поддерживают её политические системы общества.

В свою очередь общественная психология является продуктом повседневной деятельности широких масс, включает в себя

трудоу опыту, нравы, традиции, чувства, умунастроение и др.

Из общественной психологии в свою очередь берёт своё начало общественная идеология. Сущность идеологии – коассовый характер. Он определяет её социальную роль и от него зависят все её остальные стороны.

Каждый общественный класс с учётом своих потребностей и интересов разрабатывает свою систему идей и защищает их, выражая таким образом своё положение в обществе. Всё это вместе образует классовое общественное сознание.

Установлено, что господствующей идеологией в обществе являются идеи и теории того класса, который господствует в экономике.

К. Маркс писал в своём труде «Немецкая идеология» «... тот класс, который представляет собой господствующую материальную силу общества, усть в то же время и его господствующая духовная сила... Господствующие мысли суть нечто иное, как идеальное выражение господствующих материальных отношений... » (К. Маркс и Ф. Энгельс, соч. т. 3, стр. 45).

Идеология не возникает стихийно и не разрабатывается всем классом, а в силу исторически сложившегося внутри класса распределения труда, она разрабатывается определёнными представителями этого класса, которые являются его мыслителями.

Главный стержень идеологии – общественное учение и теория политики, права, нравственности, этики и др. которые в конечном итоге отражают социальную действительность общества.

Идеология служит социальным ориентиром того или иного класса. Её главную функцию составляет организация общественного сознания. Всякая идеология имеет дело с оценкой социальной действительности, соотношения к ней других классов и социальных групп, т. е. системы ценностей и марксизм их расценивает с позиции исторического материализма.

2. Как мы отметили выше общественное сознание существует в форме морали, искусства, религии, философии, политики и права. Они отличаются друг от друга своими объектами, способами отражения человеческой психики и выполняемой ролью. Каждая из этих форм общественного сознания по своему действуют на общественное бытие и сознание людей. Эти формы выступают идеологическими отражателями интересов конкретных классов.

В основе многообразия форм общественного сознания лежат качественное разнообразие природы и общества, различные формы общественно-исторической деятельности людей и общественные потребности.

Идеология морали отражает те отношения людей, которые не регулируются и не санкционируются государством; политика отражает политическую деятельность людей, отношения между классами, государствами и нациями; искусство отражает художественную и эстетическую деятельность людей; философия – мир в целом; право – регулируемые и санкционированные отношения между людьми.

По способу отражения различий упомянутых форм общественного сознания заключается в том, что каждая из них как бы в жизни материализуются в неповторимых друг-другу разновидностях. Например, философия – в категориях, искусство – в художественных образах, право – в юридических нормах и т. д.

Что касается выполняемой роли каждого из названных форм общественного сознания, то здесь следует заметить, что право выполняет роль регулятора общественных отношений, философия – методологии научного познания мира, искусство – эстетического воспитания человека, политика – защитника интересов и управления господствующих классов в обществе и т. д.

Все формы общественного сознания входят в надстройку экономического базиса.

3. Право как форма общественного сознания обозначает «...

совокупность распространённых в обществе теорий, идей, взглядов и представлений, выражающих отношение людей к праву, а так же поведения людей к ценностям общественных учреждений с точки зрения этих представлений о праве». (Н. В. Александров, теория носударства и права, М. 1974г. стр. 431).

Оно складывается из представлений людей о необходимости правил поведения, поддержанных государством, о правомерности либо из неправомерности существования в обществе учреждений и институтов.

Правосознание, как и другие формы общественного сознания определяется в конечном счёте его экономическим базисом и в частности государственными производственными отношениями.

Так идеологи рабовладельческого строя открыто провозглашали рабство, неограниченную власть рабовладельцев над рабами, которые являлись основой их общества. В феодальном обществе правосознание господствующего класса освещало власть земельного собственника над зависимыми крестьянами, привилегию феодалов; в капиталистическом обществе – неприкосновенность частной собственности, свободу предпринимательства, т. е. свободу эксплуатации чужого труда; в социалистическом обществе – неприкосновенность общественной собственности как источника прогресса и свободы и благосостояния народа.

Правосознание всегда носит классовый характер и служит выражением интересов господствующих классов. Право и правосознание не идентичны. Но оба возникли одновременно с разделением общества на антагонистические классы и отомрут вместе с устранением классовых различий.

В любом антагонистическом обществе складываются две либо больше противоположные социальные системы правосознания, т. е. имеет место формирование противоположных отношений к закону.

Правосознание выражает отношение к нормам поведе-

ния, институтам и учреждениям, устанавливаемым и охраняемым государством, политической властью господствующего класса общества, наряду с его моральными, экономическими и социально-культурными требованиями. При этом оно носит оценочно-материалистический характер.

Правосознание предопределяет культурную зрелость общества. Чем выше правосознание людей, тем крепче правопорядок и законность, тем лучше и точнее выполняются законы государства. Неуклонное выполнение законов, всех юридических норм одно из основных идей социалистического правосознания. Правосознание не может развиваться отдельно от других форм общественного сознания, все они развиваются вместе во взаимосвязи.

При коммунизме отомрёт право и вместе с тем правосознание, но сохранится нормативное регулирование, появятся нормы коммунистического самоуправления, устанавливаемые органами общественного самоуправления.

Как известно право как форма общественного сознания имеет правовую идеологию и правовую психологию.

Правовая идеология является систематизированным теоретическим выражением правосознания класса, т. е. его взглядов на природу и значение правовых отношений, норм и учреждений, на вопросы законодательства, суда, прокуратуры и т. д. она ставит своей целью защиту либо утверждение правового порядка соответствующего интересам господствующего класса и его историческим завоеваниям.

Правовая психология в свою очередь является результатом повседневной деятельности широких масс, реализуя правовые нормы.

Характеризуя право как форму общественного сознания нельзя не останавливаться на его роли в нынешний период, в период осуществления социально-экономического ускорения страны.

С введением новых экономических рычагов – коллективно-

го подряда и хозяйственного расчёта, правосознание людей значительно обогатилось; с появлением новых производительных отношений возникли и новые правовые отношения между членами трудового коллектива, трудовым коллективом и администрацией хозяйств, между трудовыми коллективами и предприятием в целом, расширилась непосредственная демократия и т. д.

В связи с усовершенствованием экономического механизма управления, возникшие новые элементы в правосознании людей стали локализоваться как бы по трудовым коллективам, предприятиям, учреждениям и их структурным подразделениям. И, несмотря на это, они носят общественный характер и являются составными частями всеобщего правосознания что, в свою очередь, продиктовано основными принципами функционирования коллективного подряда и хозяйственного расчёта, разработанными в 1982 году Всесоюзными отраслевыми и научно-исследовательскими органами (например, в сельском хозяйстве) такими как МСХ СССР и ВНИЭСХ, ВНИЭТУСХ и ЦК Профсоюзов работников сельского хозяйства и они носят всеобщий рекомендательный, нормативный характер и приближаются по своей юридической силе к закону.

В число таких принципов входят:

– «применение коллективной формы оплаты труда по конечным результатам с распределением коллективного заработка между работниками с учётом личного вклада каждого в общие результаты;

– усиление хозрасчётных отношений между коллективами бригад (звеньев) и руководством предприятия, взаимные обязательства сторон и установка экономических санкций за их невыполнение в соответствии с действующим законодательством;

– создание оптимальных по численному составу первичных трудовых коллективов;

– комплектование состава трудовых коллективов бригад

(звеньев) на добровольной основе;

– обеспечение подрядных подразделений техникой и другими ресурсами с таким расчётом, чтобы их работники могли самостоятельно выполнять основную часть работ при производстве (выращивании) продукции;

– предоставление самостоятельности подрядным коллективам в решении оперативно-производственных вопросов, установление распорядительных отношений рациональных режимов труда и отдыха с повышением их ответственности за технологию производства;

– предоставление коллективам бригад (звеньев) права на контроль рубля, количества и качества труда работников бругих подразделений привлечённых для выполнения определённых технологических отношений» (В. Башмачников, ст. «Сущность и основные принципы коллективного подряда», журнал Экономика сельского хозяйства №10, 1984г.)

На основе этих основополагающих экономических принципов создаются и правовые нормы, которые в свою очередь отражаются в общественном правосознании, выражая, тем самым, новые экономические отношения трудовых коллективов и т. д.

В деле функционирования коллективного подряда и хозяйственного расчёта приходится разрешать такие вопросы как:

– организационные; – технико-технологические; – экономико-правовые; – функциональные; – социально-психологические.

При этом, при решении организационных вопросов общественное правосознание отражает порядок создания, изменения и упразднения структуры хозрасчётно-правовых отношений, отражает их формы, границы, их узаконивание внутри хозяйства и установление связей между этими атрибутами, где структура преопределяет взаимную позицию субъектов хозрасчётно-правовых отношений (член звена, трудового коллектива звена, бригад) хозрасчётно-производственных единиц звена, бригад,

предприятий, совета подрядного первичного трудового коллектива, администрации по поводу производства, распределения и преодоления жизненных условий трудовых коллективов и их внутриколлективной саморегуляции. При решении технико-технологических вопросов – порядок и условия создания сети основополагающей внутрихозяйственной деятельности технико-технологических документов, технологических карт, хозрасчётных заданий, аккордных нарядов, актов закрепления средств производства за трудовыми коллективами и за их членами, приёмки выполненных работ, правил эксплуатации сельхозмашин и ответственности специалистов за их соблюдение и др., принципы и порядок их применения и совершенствования, с применением чековой системы взаиморасчётов. При решении экономико-правовых вопросов – создание экономико-правовых нормативных документов внутрихозяйственного характера, способных регулировать экономико-правовые отношения субъектов таких отношений, которые складываются по поводу производства, распределения и потребления сельхозпродукции. При решении функциональных вопросов – разработку и практическое осуществление методологии взаимодействия субъектов хозрасчётно-правовых отношений в деле выполнения плановых заданий и получения вознаграждений за это. При решении социально-психологических вопросов – разработку и применение основ психологической подготовки индивидов и трудовых коллективов, администрации хозяйств, их самосознательности в понимании «наше» в замен «мое», повышении чувства хозяина, интереса в конечном результате труда, принципа «один за всех и все за одного», повышение ответственности трудовых коллективов в деле решения технико-технологических и социально-бытовых вопросов, осуществление саморегуляции трудовых коллективов, чувства риска, заинтересованности в конечных результатах труда и его качестве, применения расширенной демократии и т. д.

Способом выражения правосознания во всех этих упомянутых этапах действия коллективного подряда и хозяйственного расчёта остаётся формирование юридических норм, выполняющих роль регулятора складывающихся общественных отношений на фоне новых экономических отношений в трудовых коллективах и в целом по хозяйствам.

Таким образом, и при коллективном подряде и хозяйственном расчёте право как форма общественного сознания остаётся как «совокупность теории, идей, взглядов и представлений», выражающие отношение людей к праву, к ценностям субъектов экономико-правовых отношений. При этом идеология правосознания пропагандирует равноправность хозяйственных партнёров – подрядных трудовых коллективов и администрации хозяйств в деле выполнения плановых заданий.

Здесь же следует отметить, что в этом новом деле имеющиеся практические проблемы в общественном правосознании людей создают определённую сумбузность, непонятность и среди трудящихся, специалистов и руководителей тем самым происходит обратное отрицательное влияние на базисное отношение, что вызывает определённое торможение функционирования прогрессивных методов ведения хозяйствования.

На практике Дманисского подряда имеются такие недостатки, как:

- отсутствие единого регламента деятельности участников внутрихозрасчётных правовых отношений, внутриарбитражной комиссии и положений по разрешению хозяйственных споров между трудовыми коллективами и администрацией хозяйств;

- раздельное существование механизированных специализированных хозрасчётных подразделений – подрядных бригад, отдельно от полеводческих и животноводческих подразделений, порождающие лишнее, ничем не обоснованное звено хозрасчётно-правовых отношений между этими коллективами

по горизонтали;

– сведение на нуль деятельности советов трудовых коллективов в сою очередь противоречащие требованиям Постановления январского Пленума ЦК КПСС «О расширении непосредственной демократии»;

– не обоснованное задержание внедрения семейного индивидуального подряда;

– допущение формальностей в деле оформления технико-технологических и экономико-правовых документов, избежание составления социально-экономических паспортов предприятия, укреждения, организации и их структурных подразделений и заложение этих документов в основу планирования их деятельности;

– регулирование отношений между трудовыми коллективами и администрацией хизяйств с грубейшими нарушениями гражданско-хозяйственных правовых норм, ничем неоправданное применение аккордных нарядов взамен трёхсторонних письменных договоров и др. сказывают инициативность и самостоятельность трудовых коллективов, напрашивает на совершенствование хозяйственного механизма и его правовой структуры.

Всё это даёт нам понять, что неопределённость в базисных отношениях, проблемы в теоретической моделировании создаёт неопределённость и в общественно-правовом сознании людей. При этом правовая психология трудовых коллективов неуверена в себе, насторожена к новым формам организации труда, не испытывает чувства родного и др. Здесь налицо диалектическая связь производственных и правовых отношений между людьми.

По этому поводу К. Маркс сказал, что «производство идей, представленным сознания первоначально непосредственно вплетено в материальную деятельность и в материальное общение людей, в язык реальной жизни». Правовые нормы при коллективном подряде и хозяйственном расчёте на основе вырабо-

танных государством основополагающих принципов деятельности трудовых коллективов санкционирует с двухсторонним договором трудового коллектива и администрации хозяйств и не влечёт за собой государственное принуждение и они обязательны для них самих. (К. Маркс и Ф. Энгельс, соч. т. 1, стр. 24).

Использованная литература:

1. Диалектический материализм под редакцией;
2. Исторический материализм под редакцией;
3. Основы марксизма-ленинизма;
4. Философский словарь;
5. Логический словарь;
6. Юридический словарь;
7. В. И. Ленин Полное собр. соч. т 18;
8. К. Маркс и Ф. Энгельс, собр. соч. т. 1;
9. К. Маркс и Ф. Энгельс, собр. соч. т. 3;
10. Теория государства и права под редакцией Н. Г. Александрова, 1974 г.;
11. Журнал «Экономика сельского хозяйства»;
12. Материалы январского пленума ЦК КПСС 1987г.;
13. Материалы Дманисского эксперимента по внедрению коллективного подряда и хозяйственного расчёта под редакцией А. Беридзе, 1985г.;
14. Материалы планово-финансового и юридического отделов Дманисского РАПО;
15. Рекомендации МСХ СССР по внедрению коллективного подряда на селе 1984 г.;
16. Типовое положение по внедрению коллективного подряда и хозяйственного расчёта Закавказского отделения ВАСХ-НИЛ.

Соискатель: А. З. Кочорадзе 1987 год

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სახელმწიფოსა და სამართლის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის

მაძიებელი ალექსანდრე ქოჩიაშვილის სადისერტაციო

თემა: „კოლექტიური იჯარის სამართლებრივი პრობლემები სოფლის მეურნეობაში“

გეგმა დასაბუთებათავი1.

კოლექტიური იჯარა.

ქვეთავი 1. კოლექტიური იჯარის მცნება, არსი, ძირითადი პრინციპები.

2. კოლექტიური იჯარის საერთო წარმოშობისა და მისი სოფლის მეურნეობაში დანერგვის მოკლე ისტორია.

თავი 3. კოლექტიური იჯარის, როგორც ეკონომიკური კატეგორიის პერსპექტიული მნიშვნელობა ქვეყნის თანამედროვე ისტორიულ ეტაპზე და მომავალში.

ქვეთავი 1. კოლექტიური იჯარის ქვეყნის სახალხო მეურნეობის ყველა სფეროსა და კერძოდ სოფლის მეურნეობაში დანერგვის აუცილებლობის მიზეზები და საფუძვლები.

2. კოლექტიური იჯარის ადგილი და როლი ქვეყნის სოციალურ ეკონომიკურ განვითარების შემდგომი დაჩქარების ფონზე.

3. კოლექტიური იჯარა და სსრკ სასურსათო პროგრამა.

თავი 4. კოლექტიური იჯარის სამართლებრივი უზრუნველყოფის პრაქტიკა და მისი ფუნქციონირების პრობლემები რესპუბლიკაში.

ქვეთავი 1. სოფლის მეურნეობის საწარმოში კოლექტიური იჯარიდან გამომდინარე სამართალურთიერთობის საერთო სტრუქტურა.

2. კოლექტიური იჯარის სამართლებრივი უზრუნველყოფის პრაქტიკა და მისი ფუნქციონირების პრობლემები საბჭოთა მეურნეობებში არსებული დარგების მიხედვით. კერძოდ:

- მეცხოველეობაში;
- მემინდვრეობაში;

- მექანიზაციაში;
- დამზადება რეალიზაციაში.

თავი 5. სოფლის მეურნეობის სანარმოებში კოლექტიური იჯარისა და სამეურნეო ანგარიშგებითი ურთიერთობების საფუძველზედ არსებული სამართლებრივი ურთიერთობის ერთიანი სისტემად შექმნისა და დამკვიდრების სათანადო რეკომენდაციები.

ქვეთავი 1. შიგა მეურნეობრივი ორგანიზაციული საკითხების გადაჭრაში.

2. ტექნიკა-ტექნოლოგიური პროცესების სწორად ჩასატარებლად.

3. ეკონომიკა-სამართლებრივი პრობლემების გადასაჭრელად.

4. მეურნეობის სტრუქტურული ქვედანაყოფების სწორად ფუნქციონირებისათვის.

5. სოციალურ-ფსიქოლოგიური საკითხების საქმეში.

თავი 6. პროფკავშირული ორგანიზაციების ადგილი და როლი კოლექტიური იჯარის სისტემაში.

ქვეთავი 1. საერთო სანარმო პროფკავშირული ორგანიზაციისა და მთელი შრომითი კოლექტივის ურთიერთ დამოუკიდებლობის უფლებამოსილება.

2. სამეურნეო ორგანიზაციის პროფგუფის და იჯარით მომუშავე შრომითი კოლექტივების ურთიერთდამოკიდებულება და უფლება მოსილება.

თავი 7. სამეურნეო ანგარიშგებითი ურთიერთობიდან გამომდინარე დავების მომწესრიგებელი და მათი საოპელაციო ორგანოები.

ა. ქოჩორაძე.

რეზერატი

„დმანისური კოლექტიური იჯარის სამართლებრივი პრობლემები“

სამეურნეო ანგარიშიანი კოლექტიური იჯარის დანერგვა წარმოების ეფექტიანობის გაზრდის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია.

საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის აგრალურ პოლიტიკაში სხვა პრობლემათა შორის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ეკონომიური ეფექტიანობის ამაღლების საკითხებს. ამ ამოცანათა წარმატებით გადაჭრა, სხვა ფაქტორებთან ერთად დიდადაა დამოკიდებული აგროსამრეწველო კომპლექსის საქმიანობის გაუმჯობესებაზე, შრომის ორგანიზაციისა და ანაზღაურების პროგრესული ფორმების ფართოდ დანერგვაზე და მისი სამართლებრივი მექანიზმის სრულყოფაზე.

ამიტომ იყო რომ, სკკპ ცენტრალურმა კომიტეტმა, სსრკ მინისტრთა საბჭოსთან ერთად 1986 წლის 20 მარტს გამოსცეს ერთობლივი დადგენილება №358 „ქვეყნის აგროსამრეწველო კომპლექსის მეურნეობის ეკონომიკური მექანიზმის შემდეგი სრულყოფის შესახებ, „რომლითაც დაავალდებულეს სსრკ სახაგრომრეწვი და მისი ადგილობრივი ორგანოები „უმოკლეს დროში გადაიყვანონ სოფლის მეურნეობის ყველა წარმოების და გადამამუშავებელი და სხვა საწარმოების ქვედანაყოფები კოლექტიური იჯარისა და სამეურნეო ანგარიშის ფუნქციონირების პირობებზე“. 1

კოლექტიური იჯარა, როგორც ეს ამხანაგმა მ. ს. გორბაჩოვმა გამოთქვა სკკპ XXVII ყრილობაზე, „ნამდვილ სამეურნეო ანგარიშზედ“ 2 განაპირობებს ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების შემდგომი დაჩქარების ბედს.

საქართველოს კომუნისტური პარტიის დმანისის რაიონულმა კომიტეტმა ბევრად ადრე, მოცემული საკითხის მკა-

ცრად დაყენებამდე, მიიღო რა მხედველობაში კოლექტიური იჯარის პერსპექტიული მნიშვნელობა, სკკპ XXVI ყრილობის, 1982 წლის მაისის და 1983 წლის ივნისის პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმის გადაწყვეტილებათა შუქზე ერთ-ერთი პირველთაგანმა ფართოდ გაშალა მუშაობა ქვეყანაში რაიონის საზოგადოებრივი მეურნეობის ინტენსიურ რელსებზე გასასაყვანად.

„1982 წლის 25 თებერვალს პარტიის რაიკომის ბიურომ მიიღო დადგენილება 9 მეურნეობის 10 მექანიზირებულ რგოლში კოლექტიური იჯარის ექსპერიმენტის სახით დანერგვის შესახებ. რგოლის მშრომელებს დაევაღათ მოეყვანათ კარტოფილი 189 ჰა მიწის ფართობზე. თითოეულ წევრზე მოდიოდა 2 ჰა მიწა, ნაცვლად ადრე დადგენილი 0. 32 ჰა მიწისა და მიეცათ საშუალება მიეღოთ მოყვანილი ზეგეგმიური პროდუქციის 40% პრემიის სახით“. 3

ექსპერიმენტმა გამოიღო დადებითი შედეგი, რგოლების მშრომელებმა მიიღეს 3170 ტონა კარტოფილი ნაცვლად გეგმით გათვალისწინებული 1978 ტონისა. საშუალო ჰექტობრივი მოსავლიანობა გაიზარდა 60%-ით გეგმიურთან შედარებით, შრომის ნაყოფიერება კი 2-ჯერ. თითოეულმა მშრომელმა მიიღო სამ-სამი ტონა კარტოფილი პრემიის სახით.

ამან განაპირობა ის, რომ 1982 წლის ოქტომბრიდან ექსპერიმენტი გავრცელებული იქნა მეცხოველეობის კიდევ სამ რგოლზე. პრემიალური ნატურანაზღაურება გაზარდეს წარმოებული ზეგეგმიური პროდუქციის 70% მდე.

სამ თვეში ექსპერიმენტული რგოლების მშრომელებმა რძის წარმოება გეგმიურთან შედარებით გაზარდეს 18102 კგ-ით, საიდანაც მიიღეს პრემია 13202 კგ. რძე ნატურანაზღაურების სახით. ამ რგოლების შრომის მწარმოებლურობა გაიზარდა 1, 8 ჯერ, ხოლო მუშების საშუალო თვიური ხელფასი 44 მანეთით. ეს მაშინ, როდესაც რგოლების შრომით კოლექტივები მანამდე ქრონიკულად ჩამორჩენილი იყვნენ და წარმოების გეგმებს ვერ

ასრულებდნენ.

აღმნოჩნდა რა შიდასამეურნეო ანგარიშიანი სწარმოო ქვედანაყოფების მუშაობის უპირატესობა არსებულთან შედარებით პარტიის რაიკომმა 1983 წლის დასაწყისში შექმნა სპეციალური სამეურნეო ანგარიშის დამნერგავი კომისია, რომელმაც მალე რაიონის აგროსამრეწველო გაერთიანების სპეციალისტებთან ერთად შეიმუშავა დებულება „დმანისის რაიონის სოფლის მეურნეობის სამეურნეო ანგარიშით მართვის შესახებ“⁴

შემდეგ ჩატარდა სათანადო აგიტაციური-განმარტებითი მუშაობა მასებში, სოფლებში-თავყრილობები, შრომითი კოლექტივებში-კრებები. ხალხმა სცნო კოლექტიურ იჯარაზე მუშაობის უპირატესობა სანარდო პრემიალურ ანაზღაურებასთან შედარებით და გადაწყვიტეს დაენერგათ იგი წარმოების ყველა ქვედანაყოფში, შედეგად იმავე წელს შიგა სამეურნეო ანგარიშზე გადავიდა კიდევ 115 რგოლი, მათ გააერთიანეს რაიონის მემცენარეობის დარგში დასაქმებულთა 91%, ხოლო მეცხოველეობაში – 72 %. პასუხისმგებლობის გაზრდის თვალსაზრისით წამოწყებულ საქმეზე რგოლის ხელმძღვანელები შეყვანილი იქნა პარტიის რაიკომის ბიუროს ნომენკლატურაში, რაც ნიშნავს იმას, რომ მათი რგოლის ხელმძღვანელებად არჩევა ხდებოდა ბიუროს უშუალო რეკომენდაციით. ასე იყო 1985 წლამდე.

1984 წლის დასაწყისისათვის რაიონის მეურნეობის ყველა შრომითი კოლექტივი ფუნქციონირებას განიცდიდა ექსპერიმენტული ვარიანტით. ტრადიციული ბუღალტრული აღრიცხვის პარალელურად ქვედანაყოფებს შორის ურთიერთ ანგარიშსწორება ხდებოდა სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 1984 წლის 6 აპრილის № 135-1/269-1 მითითებით გათვალისწინებული საქვეითრო (ჩეკური) სისტემით.

ბუღალტრულ აღრიცხვას აწარმოებდა დარგის ბუღალტერი, ხოლო ჩეკების ქვედანაყოფის ხელმძღვანელი. ჩეკების მეშვეობით წარმოებდა სამეურნეო ანგარიშგებანი ქვედანაყოფ-

ფისათვის დაშვებული ლიმიტის ხარჯვის კონტროლი, სამეურნეო ოპერაციების აღრიცხვა და კონტროლი ბურალტერიისაგან დამოუკიდებლად.

ჩეკების შევსება-მოძრაობა წარმოებდა შემდეგნაირად:

იჯარით მომუშავე შრომითი კოლექტივისათვის გათვალისწინებული მომავალი ხარჯების თანხა, რაც თავის მხრივ გათვალისწინებულია გეგმიური დავალების შესასრულებლად, დგინდება მისი ტექნოლოგიური რუკიდან, სამეურნეო ანგარიშგებიან დავალებაში ფულადი გამოსახულებით. ხოლო იქედან გამოდის ქვედანაყოფის საჩეკე წიგნში, რომელსაც საანგარიშგებო დავალებასთან ერთად კალენდალური წლის დასაწყისში საანგარიშგებო – საარჩევნო კრებამდე აძლევს მეურნეობის საგემო-საფინანსო განყოფილება ქვედანაყოფის ხელმძღვანელს.

საანგარიშგებო ჩეკი ორი სახისაა: ლიმიტირებული და არა ლიმიტირებული.

ლიმიტირებული ჩეკის მეშვეობით ხორციელდება წარმოების ხარჯებზედ კონტროლი, ხოლო არა ლიმიტირებული ჩეკებით კი – წარმოებულ პროდუქციაზე.

ჩეკები ივსება შემდეგნაირად:

პირველ საანგარიშგებო ჩეკზე იწერება ქვედანაყოფისათვის გათვალისწინებული წლიური დანახარჯების ლიმიტი ფულად გამოსახულებაში. ხოლო მის მომდევნო ჩეკზე დარჩენილი ნაშთი, რომელიც დგინდება წინა მდებარე ჩეკში ნაჩვენები დანახარჯების გამოკლებით საერთო ლიმიტისაგან.

გრაფაში „ვისგან“ იწერება ჩეკის მიმღები ქვედანაყოფის დასახელება. საანგარიშგებო ჩეკს ხელს აწერს ჩეკის გამცემი, ხოლო ჩეკის ყურეს – ჩეკის მიმღები ქვედანაყოფის ხელმძღვანელი. ჩეკის მეორე გვერდზე ხდება საწარმოო ოპერაციით გამოწვეული დანახარჯების საერთო თანხის გაშიფრა. მატერიალური დანახარჯების შეფასება ჩეკებში წარმოებს ერთიანი გეგმიურ ფასებში, ე. ი. იმ ფასებში, რომლებშიც შეფასებულია

სამუშაოები სამეურნეო ანგარიშგებიან დავალებებში.

ჩეკების მეშვეობით ქვედანაყოფის ხელმძღვანელს შეუძლია ნებისმიერ დროს გაანალიზოს თავისი ქვედანაყოფის ეკონომიური მდგომარეობა, დაადგინოს ეკონომია ან გადახარჯვა-ბუღალტრული საბუთების შემონმების გარეშე. ჩეკების მოძრაობის შესახებ ქვედანაყოფის ხელმძღვანელი ყოველთვიურად აბარებს შესაბამის რეგისტრს მეურნეობის საფინანსო-საგეგმო განყოფილებაში.

ჩეკების მოძრაობის სქემა

რგოლის ხელმძღვანელი

აძლევს

ჩეკებს არა ლიმიტირებული ნიგნაკიდან შესრულებულ სამუშაოებზე სასაწყობო მეურნეობის საკვებზე, დამზადება რეალიზაციის სეკს. ცენტრალურ ბუღალტერიას, დარიცხულ ხელფასის გამო სხვა ქვედანაყოფებს და მექანიზაციის სეკს.

ღებულობს

ჩეკებს გამოშვებულ პროდუქციაზე და განეულ მომსახურეობაზე პროდუქციის მიმღებ ქვედანაყოფებისაგან; დამზადება-რეალიზაციის სეკისაგან შუამავალ პროდუქციაზე. სხვა ქვედანაყოფებისაგან განეული მომსახურეობისათვის.

აბარებს

ჩეკების რეესტრებს წარმოების დანახარჯებზე და პროდუქციის რეალიზაციაზე

სეკის ბუღალტერს, ხოლო იგი კი მეურნეობის საფინანსო-ეკონომიკურ განყოფილებას.

1986 წლის 1 იანვრისათვის რაიონში მოქმედებდა სულ 248 სამეურნეო ანგარიშგებიანი იჯარით მომუშავე შრომითი კოლექტივი. მათ შორის 84 მემცენარეობის დარგში, 97 – მეცხოველეობის დარგში, 39 – მექანიზაციაში. ხოლო 28 – დამზადებარეალიზაციაში. წლიურმა ეკონომიკურმა ეფექტმა შეადგინა 4 მილიონ 300 ათასი მანეთი.

მოკლე დროის განმავლობაში კოლექტიური იჯარის ტრიუმფალურ სვლას რაიონში ხელი შეუწყო შრომის ანაზღაურების გაუმჯობესებულმა ორგანიზაციამ და მისმა პოპულარიზაციამ მასებში.

სოფლის მეურნეობაში იჯარით მომუშავე მშრომელებმა დაიწყეს ყოველ თვიურად გარანტირებულ ხელფასის მიღება ავანსის სახით სატარიფო განაკვეთის 70%-ის რაოდენობით, ხოლო დანარჩენი 30%-ს კი წლის ბოლოს სამეურნეო საქმიანობის შედეგების შესაბამისად.

გარდა აღნიშნულისა მშრომელებმა დაიწყეს მიღება აგრეთვე წარმოებული ზეგეგმიური პროდუქციის 70% ნატურანაზღაურება პრემიის სახით. თუმცა მოგვიანებით ეს ნორმა დაყვანილი იქნა 25% – მდე, რაც განაპირობა 1986 წლის 20 მარტის სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს ერთობლივი დადგენილების „ქვეყნის აგროსამრეწველო კომპლექსის სამეურნეო ეკონომიკური მექანიზმის შემდგომი სრულყოფის შესახებ“ გამოცემულმა ერთობლივმა დადგენილებამ.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის ხელმძღვანელები განეული ხელმძღვანელობისათვის თავისი ძირითადი

ხელფასიდან სტიმულის სახით იღებენ დამატებით შრომით ანაზღაურებას 15%-ის რაოდენობით.

რაიონში ადგილობრივი დებულებებით გათვალისწინებულია აგრეთვე მთელი რიგი დამატებითი ნატურანაზღაურების მიღება სოფლის მეურნეობის დარგის რიგითი და ხელმძღვანელი სპეციალისტებისათვის.

პროგრესულ წამოწყებას პარტიის რაიკომმა არ მოაკლო სათანადო მზრუნველობა, 1964 წლის მეორე ნახევარში ჩაატარა მთელი რიგი ორგანიზაციული ღონისძიებები – გააერთიანა მეურნეობებში არსებული ბუღალტერიისა და ეკონომიკური სამსახურების განყოფილებები და აქცია ისინი ერთიან საფინანსო-ეკონომიურ განყოფილებებად, რათა ადგილი არ ჰქონოდა შიდადარგობრივ წინააღმდეგობებს. ამ გაერთიანებული განყოფილებების გამგეებში კი შეყვანილ იქნა ბიუროს ნომენკლატურაში. მოაწყო აღრიცხვის დარგის მუშაკებისა და მეურნეობის დირექტორების ატესტაცია შიდა სამეურნეო ანგარიშისა და კოლექტიური იჯარის ცოდნაზე, რამაც ბევრი სპეციალისტი დააფიქრა სერიოზულად მოეკიდა ხელი საქმისათვის.

1985 წლის დასაწყისში საქართველოს კომუნისტური პარტიის დმანისის რაიკომმა პარტიული სწავლების კაბინეტთან ჩამოაყალიბა სამეურნეო ანგარიშის იდეოლოგიური მომსახურეობის მეთოდური საბჭო და მის მეშვეობით პრაქტიკულად რაიონის ყველა მშრომელი ჩააბა ეკონომიკური სწავლების ქსელში სამეურნეო ანგარიშის დასაუფლებლად. დაიწყეს ეკონომიური სწავლების სკოლებმა. რაიკომის პირველ მდივანთან – რაიონის ხელმძღვანელი და რაიკომის აპარატის პასუხისმგებელ პირთათვის; სახალხო დეპუტატთა რაიონული საბჭოს აღმასკომის თავჯდომარესთან-მრეწველობის დარგების საწარმოთა ხელმძღვანელთათვის, აგროსამრეწველო გაერთიანების თავჯდომარესთან, საბჭოთა მეურნეობის ხელმძღვანელ კადრთათვის. ყოველივე ამან დააჩქარა რაიონში დროულად დანერ-

გილიყო სამეურნეო ანგარიში და კოლექტიური იჯარა სოფლის მეურნეობის ყველა ქვედანაყოფში.

დღეისათვის დმანისის რაიონში კოლექტიური იჯარა სამეურნეო ანგარიშზე, რომელმაც განვლო თავისი განვითარების გარკვეული სტადიები ორგანიზებულია შემდეგნაირად:

რაიონში სულ 13 საბჭოთა მეურნეობაა, რომელთა ორგანიზაციულ სტრუქტურას შეადგენს: მემცენარეობის, მეცხოველეობის, მექანიზაციისა და დამზადება-რელიზაციის შიდა-სამეურნეო დარგობრივი ქვედანაყოფები, ე. წ. საწარმოო ეკონომიკური კომპლექსები (სეკები), რომლებიც თავის დარგში აერთიანებენ არსებულ ყველა პირველად ქვედანაყოფთა რგოლებს. ეს უკანასკნელნი კი სპეციალიზირებულია ამათუ იმ სახეობის პროდუქციის წარმოებაზე ან მომსახურეობის განვლაზე. (იხილეთ დანართი ცხრ. №).

აქედან შიგა სამეურნეო ანგარიშგებიანი კოლექტიური იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფებია წარმოების პირველადი ქვედანაყოფებიდან მხოლოდ მემცენარეობაში და მეცხოველეობის დარგის რგოლებში, ხოლო დარგობრივი ქვედანაყოფებიდან-მექანიზაციისა და დამზადება-რელიზაციის სეკ-ში, სხვა დანარჩენი კი არა. 5 რაც აიხსნება იმით, რომ თავდაპირველად იჯარა შემოღებული იყო მემცენარეობის და მეცხოველეობის დარგის რგოლებში. მათვე ჰქონდათ მიმაგრებული სათანადო რაოდენობის სასოფლო სამეურნეო ტექნიკა ოპერატიულ სარგებლობაში. და როცა რგოლების რიცხვმა საგრძნობლად იმატა მეურნეობებში მათი საჭირო რაოდენობის ტექნიკით უზრუნველყოფა შეუძლებელი გახდა. მდგომარეობიდან გამოსვლის თვალსაზრისით იჯარით მომუშავე რგოლებს ტექნიკა და ზოგიერთი სამსახურები ჩამოერთვათ და მათ ბაზაზედ ჩამოყალიბდნენ მემცენარეობა-მეცხოველეობის დარგის სამეწარმეო რგოლების მომსახურე დარგობრივი ქვედანაყოფები, ისეთები როგორცაა მექანიზაციისა და დამზადება რელიზაციის სეკ-ში. მეურნეობებში დროებით შექმნილმა

ორგანიზაციულმა სტრუქტურამ განაპირობა ის, რომ მემცენარეობისა და მეცხოველეობის დარგის იჯარით მომუშავე რგოლების გეგმიური დავალების შესრულების უმნიშვნელოვანესი ნაწილი მოდის მომსახურე ქვედანაყოფების წილად. რაც თავის მხრივ ეწინააღმდეგება სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტრო 1983 წლის რეკომენდაციებს. 6 რომლის შესაბამისად მომსახურე ქვედანაყოფების ხარჯზედ შესრულებული სამუშაოები არ უნდა აღემატებოდეს 20-30%-ს საანგარიშგებო დავალებით გათვალისწინებული სამუშაოებს.

ასეთ პირობებში თანახმად საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობის წარმოების სახელმწიფო კომიტეტის მიერ შემუშავებული „სოფლის მეურნეობის საწარმოებში კოლექტიური იჯარის დანერგვის ტიპიური დებულებისა და რეკომენდაციების“⁷ შესაბამისად საჭიროა აღნიშნული ქვედანაყოფების შესაბამისი შერწყმა, რათა მივიღოთ სრულფასოვანი კომპლექსური ქვედანაყოფები და ამოითესოს შიგა მეურნეობრივი დარგობრივ ქვედანაყოფებს შორის არსებული საანგარიშგებო ურთიერთობის ზედმეტი რგოლი.

ბოლო დროს რაიონის პრაქტიკაში შემოვიდა კიდევ ერთი სახეობის სამეურნეო ანგარიშგებიანი იჯარით მომუშავე მეურნეობის ტერიტორიული ქვედანაყოფი – რეგიონალური სეკ-ი, რომელიც აერთიანებს თავის ქვედანაყოფში სოფლად არსებულ ყველა რგოლს საკუთარი უფლებების შენარჩუნებით.

რეგიონალურმა სეკ-მა მიიღო გამჭოლი ქვედანაყოფის ფუნქცია, მაგრამ მისი ჯერ კიდევ არა სწორი ორგანიზებულობით მემცენარეობისა და მეცხოველეობის სამეურნეო ანგარიშგებიანმა რგოლებმა ფაქტიურად დაკარგეს კავშირი თავიანთ უშუალო სამეურნეო პარტნიორებთან – მეურნეობის ადმინისტრაციასთან. მოხდა მათი უფლებების შეზღუდვა. ჩვენის აზრით ეს კი ეწინააღმდეგება სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სსრკ სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის და სოფლის მეურნეობის მუშაკთა

პროფკავშირების ცენტრალური კომიტეტის მიერ შემუშავებულ ერთობლივ რეკომენდაციებს „სამეურნეო ანგარიშგებიანი საწარმოო ქვედანაყოფების კოლექტიურ იჯარაზე ორგანიზებულიობის შესახებ“⁸, და სსრ შრომის სახელმწიფო კომიტეტისა და პროფესიონალური კავშირების საკავშირო ცენტრალური საბჭოს 1984 წლის 30 მარტის №91/6-24 ერთობლივი დადგენილების „საწარმოო ბრიგადების ტიპიური დებულების“⁹ მოთხოვნებს, რომელთა შესაბამისად მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს უნდა გააჩნდეთ თავისუფლება ოპერატიულ-საწარმოო საკითხების გადაჭრაში, განაწილებითი ურთიერთობის, შრომის რაციონალური რეჟიმისა და დასვენების დადგენაში, წარმოების ტექნოლოგიაზე მათი პასუხისმგებლობის გაზრდით, სამუშაო ზონაში დამოუკიდებლად მართონ საწარმოო პროცესები მათი რეგიონალური სეკისადმი დამორჩილება კი ამის საშუალებას პრაქტიკულად არ აძლევს, მიუხედავად იმისა, რომ მათ გარეგნულად ვითომდა შენარჩუნებული აქვთ თავისი იურიდიული უფლებები. XXVII ყრილობის შესაბამისად საჭიროა წარმოების მართვის რგოლიან სისტემაზე გადასვლა და არაა საჭირო მათი გაართულება.

ასეთ პირობებში მიზანშეწონილად მიმაჩნია რეგიონალური სეკი ცნობილ იქნას მეურნეობის სრულუფლებიან სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფად, რადგან აღებული კურსი გვაღალღებულებს მოვახდინოთ წარმოებისა და მისი ქვედანაყოფების გამსხვილება სპეციალიზაციის შენარჩუნებით.

რეგიონალურმა სეკ-მა თავისი გამოხატულება ვერ ჰპოვა რაიონში შემუშავებულ სათანადო რეკომენდაცია-დებულებებში, რომელთა რიცხვიც ოცდაათს აღემატება, მაგრამ მათ რაიონში პრაქტიკულად უკვე მოიკიდეს ფეხი.

ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა დარგობლივი სეკ-ებიდან რეგიონალურზე მთლიანად და საბოლოოდ გადასასვლელად. რამეთუ ამ უკანასკნელს გააჩნია გარკვეული უპირატესობა დარგობრივთან შედარებით. კერძოდ, დარგობრივი

სეკები ერთდროულად მოიცავენ მეურნეობაში შემავალი ყველა სოფლის შრომით კოლექტივებს და მეურნეობის ადმინისტრაციის ნაწილს. რეგიონალური კი მეურნეობაში დასაქმებული ერთი რომელიმე სოფლის მთლიან შრომით კოლექტივს. დარგობრივი სეკები სოფლებს ანაწევრებენ მიკრო ჯგუფებად, უკარგავენ მათ მეურნეს, რეგიონალური კი აერთიანებს სოფლებს ერთიან შრომით კოლექტივებად კოლმეურნეობის მსგავსად, რომლებიც სპეციალიზაციასთან ერთად ეწევიან სანარმოო ძალების კონცენტრაციას და აძლევს მათ საშუალებას დაქვემდებარებულ პირველად შრომით კოლექტივებს გააერთიანონ თავიანთი სოციალურ-კულტურული საჭიროების ფანდები ერთიან სასაოფლო ფონდად და გამოიყენონ ისინი საერთო საჭიროებისათვის.

რეგიონალური სეკ-ებით მეურნეობის მართვა ხელსაყრელია თუ მეურნეობაში გაერთიანებულია რამდენიმე სოფელი, ხოლო დარგობრივი სეკებით კი მაშინ თუ მეურნეობაში შედის ერთი სოფელი.

რეგიონალური სეკი თავისი სტრუქტურით მოგვაგონებს კომპლექსურ ბრიგადას. მისი სათანადოდ დახვეწისას საშუალებას მივიღებთ გადავიდეთ წვრილმანი, არა სრულყოფილი სამეურნეო ანგარიშგებიანი სპეციალიზირებული ქვედანაყოფიდან – მსხვილ, სრულყოფილ კომპლექსურ ერთიან ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებზე. ასეთ პირობებში ადმინისტრაცია შესძლებს გააუქმოს მექნიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის სეკები დამათი ტექნიკა გადაუნაწილოს რეგიონალურ სეკებს ოპერატიულ სარგებლობაში, რათა იმოქმედონ სრულ შიდა სამეურნეო ანგარიშზე. ასეთი ღონისძიების გატარება ჯერ-ჯერობით შეუძლებელია მეურნეობებში რგოლების დიდი რაოდენობის გამო, რომელთა რიცხვიც მერყეობს 10-დან 24-მდე.

დღეისათვის რეგიონალური და მათთვის დაქვემდებარებული სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფების ერთდროული

არსებობა გამოწვეულია ჯერ კიდევ კოლექტიური იჯარის სამეურნეო ანგარიშზე არა სწორი ორგანიზაციით, ეფექტიური ვარიანტის ძიებით, სპეციალური ქვედანაყოფებიდან კომპლექსურზე გადასვლით ანუ დაწყებული საქმე ჯერ კიდევ დაუმთავრებელია.

რაიონში ყველა სახის სეკ-ებს გააჩნია თავისი მმართველობის დემოკრატიული ორგანოები – საბჭოები. მემცენარეობისა და მეცხოველეობის სამეურნეო ანგარიშგებიან რგოლებს კი ასეთი ორგანოები არ აქვს, რაც თავის მხრივ ბადებს გარკვეულ წინააღმდეგობებს მათი შრომითი კოლექტივების უფლებების რეალიზაციის საქმეში. იჯარით მომუშავე შრომით კოლექტივებს თავინთი უფლებების სარეალიზაციო ორგანო უნდა გააჩნდეთ, წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი ექნება სათანადო კომპეტენციის საკითხების გადაჭრისას მთელი კოლექტივის მოცდენას, ან სეკ-ის საბჭოზე გატანისას არაფრით დაინტერესებული პირების საქმეში ჩართვას ანდა ქვედანაყოფის ხელმძღვანელის მიერ მის ერთპიროვნულად გადაწყვეტას, რაც შრომითი კოლექტივის უფლებების დარღვევა იქნება.

სამეურნეო ანგარიშგებიან სეკებში, მათ შორის რეგიონალურიც შემავალ ქვედანაყოფთა საერთო საბჭოების არსებობა პრაქტიკულად გამართლებულია მათივე საერთო ინტერესებიდან გამომდინარე.

თანახმად რაიონში შემუშავებული ნორმატიული მასალებისა, მეურნეობებში ქვედანაყოფების ფორმირება ხდება დემოკრატიულ პრინციპებზედ-შრომითი კოლექტივების საერთო გადაწყვეტილებებით იშრომონ ერთობლივად, და ამასთან დაკავშირებით დგება სათანადო ოქმი. ქვედანაყოფის ოფიციალურად გამოცხადება წარმოებს მეურნეობის დირექტორის მიერ ბრძანების გამოცემით.

აღსანიშნავია, რომ რაიონში სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები მოქმედებენ ადმინისტრაციისაგან მიღებული ერთიანი აკორდული განრიგებით. წარმოებულ სამეურნეო

ოპერაციებზე მეურნეობის ადმინისტრაციასა და შიდა მეურნეობრივ და სოფლის მეურნეობის მომსახურე და გადამამუშავებელი საწარმოების ქვედანაყოფებთან ანგარიშსწორებას აწარმოებენ ქვითრების (ჩეკების) მეშვეობით. გააჩნიათ თავიანთი გეგმიური ფონდები, გამოდიან მეურნეობის ადმინისტრაციასთან პარტნიორებად გეგმიური დავალების შესრულების საქმეში.

მექანიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის სექციები მომსახურებას უწევენ ძირითად მწარმოებლურ ქვედანაყოფებს – მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს და რეგიონალურ სექციებს. მათი ასეთი ურთიერთ პოზიციური დამოკიდებულობიდან გამომდინარე მომსახურე ქვედანაყოფები გვევლინებიან საწარმოო ქვედანაყოფების „მოიჯარეებად“, მწარმოებელი კი მათ „დამკვეთებად“.

„მოიჯარეების“ გეგმიური ხელფასის ფონდები ჩართულია ან უფრო სწორად დამოკიდებულებაშია „დამკვეთთა“ პროდუქციის წარმოების სარეალიზაციო გეგმასთან. მომსახურე ქვედანაყოფები ხელფასს და სხვა ფულად საშუალებებს ღებულებენ მწარმოებელი ქვედანაყოფებიდან, თანახმად მათთან შესრულებული სამუშაოების საბოლოო შედეგებისა.

მათი ასეთი ურთიერთ დამოკიდებულება განპირობებულია საწარმოო ქვედანაყოფებისათვის გათვალისწინებული ტექნოლოგიური რუკებითა და საანგარიშსწორებო საწარმოო დავალებებით, რომლებშიაც თავის მხრივ გათვალისწინებულია ამა თუ იმ პროდუქციის წარმოებაზე, სად, როდის, რა სახის და რა ღირებულების სამუშაოებია ჩასატარებელი და რომელი ქვედანაყოფებია ამ სამუშაოების შემსრულებლები. (იგულისხმება როგორც შიდა მეურნეობრივი ქვედანაყოფები, ისე მათი მომსახურე და გადამამუშავებელი საწარმოების ქვედანაყოფები).

მომსახურე და მწარმოებელ ქვედანაყოფებს შორის ურთიერთობა ყალიბდება ზეპირი გარიგებით. მათ შორის უთანხმოებას არეგულირებს დირექცია. მოცემული საკითხი

მოითხოვს სათანადო დამუშავებასა და დახვეწას, რადგან ასეთ პირობებში ურთიერთ ნაკისრი ვალდებულების შესრულების პირობები და პასუხისმგებლობის ნორმები ჯერ კიდევ რაიონის პრაქტიკაში არ არის გათვალისწინებული.

ჩვენი აზრით მიზანშეწონილი იქნება თუ მათ შორის ჩამოყალიბდება სახელშეკრულებო ურთიერთობები. ამასთანავე, მომსახურე ქვედანაყოფები არ იქნებიან საიჯარო დამოკიდებულებაში მეურნეობის ადმინისტრაციასთან. ასეთ დამოკიდებულებაში უკეთესია იყვნენ მწარმოებლურ ქვედანაყოფებთან. ან მოხდეს მათი შერწყმა ისე, როგორც ეს შიდა სამეურნეო ანგარიშის პრინციპებით მომუშავე მსხვილი კომპლექსური ქვედანაყოფებისათვისაა გათვალისწინებული. (მხედველობაში გვაქვს რეგიონალური სეკი დახვეწის შემდეგ).

ყოველი კალენდარული წლის დასაწყისში რგოლებსა და სეკებში ტარდება საარჩევნო-საანგარიშგებო კრებები. რგოლის კრებაზე რგოლის შრომითი კოლექტივის საქმიანობის შესახებ გასულ საანგარიშგებო პერიოდში ანგარიშს აკეთებს რგოლის ხელმძღვანელი. მისი პირადი საქმიანობის დადებითად შეფასებისას შრომითი კოლექტივი უფლებამოსილია აირჩიოს იგი განმეორებით თავის ხელმძღვანელად კიდევ ერთი წლით ანუ ზედიზედ რამდენჯერმე. რგოლის ხელმძღვანელები თავიანთ უფლებამოსილებას ტოვებენ საარჩევნო-საანგარიშგებო კრებებზე. მათი ახლად არჩევისას – ისევე, როგორც პირველად მეურნეობის დირექტორი გამოსცემს ბრძანებას, მათი რგოლის ხელმძღვანელებად დანიშვნის შესახებ.

რგოლის ხელმძღვანელის თანამდებობა არჩევითია. არ აქვს მნიშვნელობა რგოლი იჯარით მომუშავეა თუ არა. როგორც წესი რგოლის ხელმძღვანელად ირჩევენ კოლექტივის მოწინავე, ავტორიტეტულ და გამოცდილ მუშას. გადაწყვეტილების მიღება სწარმოებს ღია კენჭისყრით, ხმის აბსოლიტური უმეტესობით. ფორმდება სათანადო ოქმი.

რგოლების შემდეგ კრებები ტარდება სეკ-ებში. მათზე ანგა-

რიშით გამოდიან სეკის საბჭოს თავჯდომარეები გასულ საანგარიშგებო პერიოდში განეული მუშაობის შესახებ. მათ ირჩევენ ახალ საანგარიშგებო წლის დასაწყისში სეკის საბჭოს პირველსავე სხდომაზედ, ღია კენჭის ყრით, ერთი წლის ვადით. სეკის საბჭოს შემადგენლობაში შედიან სეკში შემავალი რგოლების ხელმძღვანელები, დარგის ბუღალტერი, მეურნეობის საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საამქრო ქვედანაყოფების არჩევითი ორგანოების ხელმძღვანელები, მონინავე მუშები. საბჭო უფლებამოსილია მოინვიოს სხდომა თუ სახეზეა მისი წევრების არანაკლებ 2/3. გადწყვეტილება გამოაქვს ხმის აბსოლიტური უმეტესობით ფორმდება ოქმი. საბჭოს გადწყვეტილება სეკში ღებულობს ყველასათვის სავალდებულო ძალას. საბჭოს სხდომა ტარდება არა ნაკლებ თვეში ერთხელ, ხოლო საერთო კრება კვარტალში ერთხელ. რგოლებში კი კრებები ტარდება საჭიროების მიხედვით. სეკის საბჭოსა და მისი შრომითი კოლექტივების საერთო კრების გადწყვეტილების შესაბამისად დირექციას შეუძლია გამოსცეს გარკვეული ბრძანება.

რგოლებისა და სეკების შრომითი კოლექტივები თავის საანგარიშო-საარჩევნო კრებებზე ღებულობენ წლიურ საწარმოო გეგმებს, ეცნობიან საანგარიშგებო საწარმოო დავალებებს.

თანახმად რაიონის „სოფლის მეურნეობის მართვის სტრუქტურის დებულებისა“ მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლების ხელმძღვანელებად ირჩევენ ამ ქვედანაყოფებიდან შესაბამისი პროფესიის რიგით მუშებს. ამ დარგების სეკების თავჯდომარეებად კი მათში შემავალი წარჩინებული რგოლების ხელმძღვანელებს. მექანიზაციის სეკის თავჯდომარედ – მეურნეობის მთავარ ინჟინერ-მექანიკოს, ხოლო დამზადებარეალიზაციის სეკის თავჯდომარედ მეურნეობის სხვა რომელიმე სპეციალისტს. (იხ. „ნორმატული საბუთები“ გვ. 8). რაც თავის მხრივ გამოწვეულია დანაყოფში სათანადო საშტატო ერთეულების დაუშვებლობით და წარმოების მართვის დემო-

კრატიზაციით.

აქვე აღსანიშნავია, რომ „სოფლის მეურნეობის მართვის სტრუქტურის დებულება“ შესაბამისად სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის ხელმძღვანელები, მთავარი და რიგითი სპეციალისტები ემორჩილებიან მეურნეობის დირექციას. 9 ჩვენი საზრით გეგმიური დავალების შესრულების საქმეში სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის ხელმძღვანელების დამორჩილება დირექციისადმი არასწორია, რამეთუ რიგითი და უფროსი სპეციალისტების ამოთესვა შესაბამისი დარგობრივი ქვედანაყოფებიდან, იწვევს მათ გარკვეულ დაპირისპირებას იჯარით მომუშავე კოლექტივებისადმი. ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულების საქმეში სამეურნეო ანგარისგებიანი ქვედანაყოფების ხელმძღვანელები წესით უნდა იდგნენ მეურნეობის დირექციის დონეზე და ამ მხრივ არ უნდა ემორჩილებოდნენ მას, რადგან დირექცია სამეურნეო ანგარიშგებიანობის პირობებში უფლებამოსილია მათ დაქვემდებარებულ შრომით კოლექტივზე აწარმოოს ეკონომიკური კონტროლი და საჭიროების შემთხვევაში მოახდინოს მათზე სათანადო რეაგირება ყოველდღიურ დაქვემდებარებაში ყოლის გარეშე. მეურნეობის ადმინისტრაციასთან გარიგებით მომუშავე კოლექტივის ხელმძღვანელის თამნამდებობა არჩევითია და იგი წარმოადგენს თავისი კოლექტივის, როგორც მისი პარტნიორის ინტერესებს. პარტნიორის მიერ კი პარტნიორის წარმომადგენლის დამორჩილება კანონსაწინააღმდეგოდ მიგვაჩნია. სამეურნეო ანგარისგებიანი ქვედანაყოფების ხელმძღვანელობის დამორჩილება მეურნეობის ადმინისტრაციისადმი მონმობს მას, რომ მათ როგორც ამ კოლექტივის თანამდებობის პირები არ შესწევთ უნარი დამოუკიდებლად გაატარონ ცხოვრებაში მათი კოლექტიური გადაწყვეტილებები, ისე როგორც დირექციის მითითებები როგორც მისი დაქვემდებარებული პირები. რადგან ისინი თავიანთი მდგომარეობით იმყოფებიან ორი სამეურნეო პარტნიორის განუყოფელ

დაქვემდებარებაში. ყოველივე ეს კი უარყოფითად მოქმედებს შრომითი კოლექტივების ინიციატივობასა და აქტიურობაზე.

ქვეყანაში არსებული ტენდენციის თანახმად, შრომითი კოლექტივის საქმიანობის საბოლოო შედეგებით სპეციალისტების მეტი დაინტერესების თვალსაზრისით, მიზანშეწონილი იქნება თუ შესაბამისი დარგის ქვედანაყოფებში შევიყვანთ მათ სრულუფლებიან ნევრებად და არ იქნებიან დირექციის უშუალო დაქვემდებარებაში.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები მეურნეობებში იქმნება იმ აზრით, რომ ამ მეურნეობებში გაერთიანებული კოლექტივები თავისი შრომითი ანაზღაურების საქმეში მჭიდროდ იყვნენ დაკავშირებული ამ სანარმოთა საქმიანობის საბოლოო შედეგებთან. მატერიალურად დაინტერესდნენ საქმიანობის ეფექტიანობის გაზრდაში, ნედლეულისა და მასალების მომჭირნეობით ხარჯვაში და მოქმედებდნენ საკუთარი წარმოებითი რისკით.

ასეთი დანიშნულების მქონე იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფები თავისი საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე უფლებამოსილი არიან:

- ჰქონდეთ ოპერატიულ სარგებლობაში სანარმოო უბანი, მიწის ფართობები, შენობანაგებობანი, პირუტყვი, ტექნიკა, სათავსოები და წარმოების სხვა საშუალებები, სათანადო ეკონომიკური და ტექნიკური დოკუმენტაცია, ტექნოლოგიური რუკები, სანარმოო დავალებები, ქვითრების (საჩეკე) წიგნები, ხელფასის გეგმიური ფონდების, დანახარჯების ლიმიტები;

- აწარმოონ თავიანთი საქმიანობა, მეურნეობის ადმინისტრაციასთან დადებული ხელშეკრულების შესაბამისად;

- ყოველთვიურად მისცენ თავიანთ და მოწვეულ მუშაკებს შესრულებული სამუშაოების შესაბამისად ტარიფით გათვალისწინებული ხელფასის 70%, როგორც ხელფასის დროებითი ავანსირებული ანაზღაურება. ხოლო დანარჩენი 30% წლის ბოლოს საქმიანობის საბოლოო შედეგების მიხედვით. აგრეთვე

წარმოებული ზეგეგმიური პროდუქციის 25% ნატურანაზღაურების სახით;

– დასვან საკითხი მეურნეობის ადმინისტრაციასთან თავიანთი შრომითი კოლექტივების წევრთა დასჯა-ნახალისების ან ხელმძღვანელთა არჩევა გადარჩევის შესახებ. მისცენ ადმინისტრაციას თანხმობა ახალი წევრების მიღება – განთავისუფლებაზე;

– გადანყვიტონ თანამშრომელთა მორიგ შვებულებაში გაშვება, ამ შვებულებიდან მათი გამონვევის საკითხი;

– იზრუნონ ქვედანაყოფებში შრომისა და ტექნოლოგიური დისციპლინის განსამტკიცებლად;

– აწარმოონ კონტროლი თავისი და მონვეული მშრომელთა საქმიანობის ხარისხზე;

– დამოუკიდებლად მართონ საწარმოო უბნებზე მიმდინარე წარმოებითი პროცესები;

– შექმნან და დამოუკიდებლად გამოიყენონ „სოციალურ-კულტურული საჭიროების ფონდები“;

– დაამყარონ სამეურნეო ურთიერთობა შიდა მეურნეობრივ და სოფლის მეურნეობის სხვა მომსახურე ან გადამამუშავებელ საწარმოთა შიდა სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებთან, მეურნეობის ადმინისტრაციის ჩარევის გარეშე, ტექნოლოგიური რუკების შესაბამისად. აწარმოონ მათთან ანგარიშწორება ჩატარებული სამეურნეო ოპერაციებზე ქვითრების მეშვეობით;

– დაიცვან შრომის უსაფრთხოებისა და ხანძარსაწინააღმდეგო წესები. ასევე ადმინისტრაციის მიერ მათთვის გადაცემული წარმოების საშუალებების დატაცება-გაფუჭებისაგან

(ხსენებული უფლებები რაიონში შემუშავებული ერთი რომელიმე კონკრეტული დებულებით არაა გათვალისწინებული. ისინი გაბნეულია სხვადასხვა დებულება-რეკომენდაციებში, რომელთა რიცხვიც თხუთმეტს აღემატება. აქედან გამომდინარე მიზანშეწონილად მიმაჩნია უფლებათა წყაროდ

დავასახელოთ „ნორმატიული საბუთები“, რომელშიაც ყველა რეკომენდაცია – დებულებაა თავმოყრილი.)

აქვეა აღსანიშნავი ისიც, რომ რაიონში შემუშავებული ზოგიერთი უფლებები ეწინააღმდეგება რესპუბლიკურ და საკავშირო ტიპიურ დებულებათა მოთხოვნებს, ან უსაფუძვლოა და არ გაჩნიათ სათანადო სარიალიზაციო ბაზები. ასეთებს განეკუთვნება, მაგალითად, იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფების უფლება „დაამყარონ სამეურნეო ურთიერთობა ზეპირად, როგორც შიგა მეურნეობრივ სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებთან, ისე სოფლის მეურნეობის მომსახურე ან გადამამუშავებელ სანარმოთა სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებთან ან კიდევ სოფლის მეურნეობის მომსახურე და გადამამუშავებელ სანარმოთა სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებთან, მნეურნეობის ადმინისტრაციის ჩარევის გარეშე და აწარმოონ მათთან ანგარიშგება ქვითრების მეშვეობით (იხ. „ნორმატიული საბუთები“ გვ. 39, 40, 43, 44, 48, 59, 64-74).

თანახმად სსრკ სოფტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის და სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 1983 წლის 30 დეკემბრის №249/302 ერთობლივი ბრძანების, 1. 2 მუხლის 10 შესაბამისად „კოლმეურნეობის, საბჭოთა მეურნეობის და სხვა სასოფლო-სამეურნეო სანარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის ტექნიკური მომსახურეობის შესასრულებლად. საჭიროა წლის დაწყებამდე მეურნეობებსა და მათ მომსახურე ორგანიზაციებს შორის დაიდოს სათანადო და დროული ორმხრივი წერილობითი ხელშეკრულებები, მაგრამ არა ისე, როგორც ეს რაიონის ექსპერიმენტის თეორიული მასალებიდან მომდინარეობს – ტექნოლოგიური რუკების შესაბამისად.

თანახმად შიდა სამეურნეო ანგარიშგების პრინციპებისა, მეურნეობაში იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფი დაუშვებელია, რომ გამოვიდეს სხვა სანარმოო – ორგანიზაციების ან მათი ქვედანაყოფების პარტნიორად, რამეთუ მას ასეთი უფლე-

ბები მხოლოდ საკუთარი მეურნეობის ადმინისტრაციისა და შიდა მეურნეობრივ, იჯარით მომუშავე სხვა ქვედანაყოფებთან გააჩნია. მეურნეობაში იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფებს შეუძლიათ ერთმანეთში დაამყარონ ორმხრივი ან სამმხრივი სამეურნეო ხელშეკრულებითი ურთიერთობები და არა ტექნოლოგიური რუკებით.

რაც შეეხება ქვედანაყოფების არაუზრუნველყოფილ უფლებებს, რომელთა რიცხვსაც განეკუთვნება „უფლება“ „ჰქონდეთ ტექნიკა და წარმოების სახვა საშუალებები ოპერატიულ სარგებლობაში“, დამოუკიდებლად მართონ თავიანთ საწარმოო უბნებზე მიმდინარე წარმოების პროცესები“, – მემცენარეობისა და მეცხოველეობის იჯარით მომუშავე რგოლებს ამის საშუალება არ გააჩნია.

აღსანიშნავია, რომ ადგილზე შემუშავებული საბუთებით გათვალისწინებული უფლებები არ მოიცავს ქვედანაყოფებისათვის გათვალისწინებულ საერთო უფლებების სრულ ნუსხას, რომლებიც თავის მხრივ გათვალისწინებულია „ტიპური დებულებით“.

იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფები თავისი უფლებების რეალიზებას ახდენენ საკუთარი კრებების გადაწყვეტილებათა ცხოვრებაში გატარებით. ამ მხრივ არსებობს გარკვეული სიძნელები. კერძოდ მეურნეობის სტრუქტურიდან გამომდინარე რაიონის „ნორმატული საბუთებიდან“ არა ჩანს ამა თუ იმ ქვედანაყოფს თავის საერთო კრებაზე რა საკითხების გადაჭრა შეუძლია. არსანიშნავია, რომ ქვედანაყოფის ხელმძღვანელს შეუძლია კოლექტივის საქმიანობის მართვა, აწარმოოს საქვითრო ნიგნი, დაიცვას აღრიცხვა, მოაწეროს ხელი აკორდულ განრიგებს (ხელშეკრულებებს). რაც შეეხება „ტიპური დებულებების“ მე-4. 1, 4. 2, 4. 3, 4. 4, 4. 5 პუნქტების სათანადო მოთხოვნებს, რაიონული დებულებები მათ დუბლირებას არ ეწევა. ასევე არაა ნაჩვენები, რომ ქვედანაყოფის ხელმძღვანელი მოვალეა მართოს წარმოებითი პროცესები მართოს

ქვედანაყოფებზე განპიროვნებულ უბანზე, გაანაწილოს მუშა ხელი სამუშაოების მიხედვით, აწარმოოს მათ მიერ შესრულებული სამუშაოების ხარისხი, მიიღოს შესრულებული დავალებები, თვალყური ადევნოს შრომისა და ტექნოლოგიური ნორმების დაცვას, და ა. შ. ყოველივე ეს კი ბადებს გარკვეულ სიძნელეებს მუშაობის პროცესში. რაც შეეხება სეკის საბჭოს უფლებამოსილებას, „ნორმატიული საბუთებით“ გათვალისწინებულია, რომ მან აწარმოოს თავისი და მასში შემავალი ქვედანაყოფების კოლექტივების საქმიანობის დაგეგმარება, გაატაროს საჭირო ღონისძიებები მოსავლიანობის ასამაღლებლად, არეგულიროს ხელფასის ფონდი, სისტემატურად მოისმინოს ქვედანაყოფების ხელმძღვანელთა ანგარიშები, გადანყვიტოს მატერიალური და მორალური ნახალისების საკითხები, მისცეს მეურნეობის ადმინისტრაციას თანხმობა თავის წევრების დასჯა-ნახალისებაზე და არეგულიროს მშრომელთა შვებულებაში გამგების საკითხი და ა. შ.

ისეთი საკითხები კი, როგორცაა „ტიპიური დებულების“ 11 2. 9 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული: ქვედანაყოფების კომპლექტაცია, ხელმძღვანელების დანიშნვა-გადარჩევის საკითხი, პრემირების ნორმების დადგენა, სხვა ქვედანაყოფებსა და ადმინისტრაციასთან ხელშეკრულების დადება, სოცმეჯიბრებაში გამარჯვებულთა გამოვლენა და მათი ნახალისება. ასევე სხვა მნიშვნელოვანი საკითხები „ნორმატიული საბუთებით“ გათვალისწინებული არა არის და ეს ნაკლად უნდა ჩაითვალოს.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები თავიანთ სამეურნეო საქმიანობას აწარმოებენ გეგმიური დავალების შესასრულებლად მეურნეობის ადმინისტრაციისაგან მიღებული „აკორდული განრიგების“ შესაბამისად.

აკორდული განრიგი დმანისის რაიონში მიჩნეულია მეურნეობის ადმინისტრაციისა და იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფებს შორის ხელშეკრულების გაბატონებულ სახედ. შრომითი

კოლექტივი, როგორც წესი, წლის დასაწყისში საანგარიშგებო-საარჩევნო კრების შემდეგ ღებულობს აკორდულ განრიგს ადმინისტრაციისაგან და მასში მოყვანილი გეგმიური დავალების მონაცემების შესასრულებლად დარგში ან მის რომელიმე ქვედანაყოფში წლის ბოლომდე წარმართავს თავის საქმიანობას. იჯარით მომუშავე შრომითი კოლექტივისა და მეურნეობის ადმინისტრაციას შორის „აკორდული განრიგის“ გარდა სხვა წერილობითი შეთანხმება არ იდება.

მოგვყავს აკორდული განრიგის ფორმა, რომელიც გამოყენებულია რაიონის მემცენარეობის დარგში.

I

მემცენარეობის აკორდული განრიგი¹² ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფი№ – ----- – მეურნეობა.

გვარი – -----

სახელი – -----

მამის სახელი – -----

ქვედანაყოფზედ მიმაგრებულია სახნავ-სათესი მიწები –
----- – ჰა

მემცენარეობის პროდუქტების წარმოების გეგმა:

კულტურების დასახელება : პროდუქციის სახეობა: ფართობი ჰა: მოსავლიანობა:

– ---- – I – ----- – 2 – -----

– ----- – 3 – ----- – 4 – -----

პროდუქციის ხელფასის ანაზრაურების: დახარჯული საერთო ფონდი. კაცდღეები მწარმოებლურობა

-----5-----
-----6-----
-----7-----

1. პური
2. ხორბალი
3. ქერი
4. შვრია
5. ლობიო
6. სიმინდი

სულ თავთავიანი კულტურები
კარტოფილი
ჭარხალი
მრავალწლიანი ბალახები
ერთ წლიანი ბალახები
სასილოსე კულტურები

მთელი წლის მანძილზე ყოველ თვიურად ეძლევა ხელფასი რგოლს ავანსის სახით – ----- – მანეთი.

დამატებითი ანაზღაურება:

ა/ წარმოებულ პროდუქციაზე 25%

ბ/ ზეგეგმიური წარმოებული პროდუქციის 70% ნატურით ან ფულადი ანაზღაურებით.

ვ/ რგოლის ხელმძღვანელის განეული ხელმძღვანელობისათვის ეძლევა დამატებითი ხელფასის ანაზღაურება 15% რაოდენობით.

გ/ გეგმის ზევით თესლის სათანადო კონდიციამდე დაყვანის შემთხვევაში და მათი რელიზაციისას რგოლი მიიღებს მისი ღირებულების 50%, ხოლო თესლის მოყვანის გეგმის შეუსრულებლობის შემთხვევაში კი მეურნეობა სხვაობას მიიღებს ამ

ქვედანაყოფის ხარჯზედ.

ღირექტორი:

რგოლის ხელმძღვანელი:

როგორც ჩანს, ზემოთ მოყვანილი „აკორდული განრიგი“ არ შეიცავს იჯარული ხელშეკრულებისათვის გათვალისწინებულ საჭირო ინფორმაციას. მასში არაა ანდა ნაწილობრივაა გამოკვეთილი მხარეთა ურთიერთ ვალდებულება და ამ ვალდებულებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში სათანადო პასუხისმგებლობის ნორმები, განრიგით გათვალისწინებული დავალების შესრულების პირობები და სხვა.

ყველა სხვა სახეობის „აკორდული განრიგები“ თითქმის ასეთივე შინაარსისაა.

აღსანიშნავია, რომ აკორდულ განრიგებში მოყვანილი რეკვიზიტების უმეტესი ნაწილი დაუხვეწელი და მიუღებელია. ზოგიც აზრობრივად გაუმართავი და გაუგებარია.

მექანიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის სეკციების რგოლებისათვის გათვალისწინებული „განრიგები“ პრინციპულ წინააღმდეგობაში იმყოფებიან „ნორმატიულ საბუთებთან“. საიდანაც ჩანს, რომ სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებად გამოცხადებულია თვით ეს სეკები და არა მათ ქვედანაყოფებში მყოფი რგოლები. რომლებმაც დღეისათვის რაიონის აგროსამრეწველო გაერთიანების ეკონომიური სამსახურის მუშაობის დონის დაწვეასთან დაკავშირებით იჩინეს თავი, როგორც სამეურნეო ანგარიშგებიანმა ქვედანაყოფებმა. მოცემული საკითხი მოითხოვს სათანადო მონესრიგებას, რადგან ასეთ პირობებში თვით მექანიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის სეკები, როგორც ერთიანი დარგობრივი იჯარით მომუშავე გამსხვილებული ქვედანაყოფები ტოვებენ თავიანთ პრაქტიკულ პოზიციებს.

რეგიონალური სეკ-ებისათვის აკორდული განრიგების ფორმები არაა შემუშავებული და ისინიც სარგებლობენ ჩვეუ-

ლებრივი განრიგის ბლანკებით.

ალსანიშნავია, რომ რაიონში შემუშავებული განრიგის ფორმები ვითომდა შეიცავს სათანადო ნორმატიულ ინფორმაციას. მაგრამ ასე როდია. უფრო მეტიც ბევრი მათგანი საფუძველ მოკლებულია. ჩვენის აზრით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია „აკორდული განრიგებიდან“ გადასვლა უშუალოდ სახელშეკრულებო ფორმებზე.

მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლების შრომითი კოლექტივებისა და მეურნეობის ადმინისტრაციას შორის საიჯარო ხელშეკრულება საჭიროა დაიდოს „საქართველოს სოფლის მეურნეობის წარმოების სახელმწიფო კომიტეტის, ლენინის სახელობის სსრკ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო კვლევითი აკადემიის ამიერკავკასიის განყოფილების და საქართველოს სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის სოფლის მეურნეობის ეკონომიკისა და ორგანიზაციის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის მიერ 1984 წელს შემუშავებული „კოლექტიური იჯარის სოფლის მეურნეობის საწარმოებში დანერგვის ტიპიური დებულებისა და რეკომენდაციების „შესაბამისად“¹³ ხოლო მექანიზაციის სექციის ქვედანაყოფებსა და მეურნეობის ადმინისტრაციას შორის-სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 1983 წლის „მექნიზაციის ქვედანაყოფებში კოლექტიური იჯარის ორგანიზაციის რეკომენდაციების შესაბამისად“¹⁴.

მოყვანილი ტიპიური დებულებების შესაბამისად შეიძლება დაიდოს ხელშეკრულება აგრეთვე დამზადება-რელიზაციისა და რეგიონალური სეკ-ები კოლექტივებსა და მეურნეობის ადმინისტრაციას შორის. ამასთანავე საჭიროა გათვალისწინებული იქნეს სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1086 წლის 20 მარტის №358 დადგენილება „ქვეყნის აგროსამრეწველო კომპლექსის მეურნეობის ეკონომიური მექანიზმის შემდგომი სრულყოფის შესახებ“, რომლის შესაბამისად მეურნეობის და სხვა სოფლის მეურნეობის საწარმოების ქვედანაყოფების კოლექტივების პრემირება საჭიროა მოხდეს პირ-

დაპირი დანახარჯების ეკონომიის 70%-ის ფარგლებში. ხოლო პირდაპირი დანახარჯების გაზრდისას კი სხვაობა დაიფაროს კოლექტივების პრემირებისა და შრომის ანაზღაურების ფონდების ხარჯზე. და ეს მითითება საფუძვლად დაედოს მხარეთა ურთიერთ პასუხისმგებლობას.

გარდა აღნიშნული წინააღმდეგობებისა შიდა სამეურნეო ანგარიშის ფუნქციონირების საქმეში ჯერ კიდევ არსებობს ისეთი სიძნელეები, როგორებიცაა: ხარჯსანიანაღმდეგო მექანიზმის შეუმუშავებლობა, სპეციალისტების დაბალი დონე, არადაამაკმაყოფილებელი იდიოლოგიური მომსახურება, იჯარული ქვედანაყოფების არა სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგება, თვით იჯარის ორგანიზებულობის მოუწესრიგებლობა, დავების მომწესრიგებელი კომისიის არარსებობა და სხვა.

თვით კოლექტიური იჯარა სამეურნეო ანგარიშზე საზოგადოებიდან მოითხოვს მაღალ იდეოლოგიურ-პროფესიონალურ მომზადებას. ამ მხრივ კი რაიონის მშრომელები ჯერ კიდევ სათანადოდ არ არიან მზად. იჯარა მოითხოვს მასების ხარისხობრივად გარდაქმნას, რასთან დაკავშირებითაც პარტიის რაიკომი ამახვილებს განსაკუთრებულად ყურადღებას.

დანართი: ცხრილი №1

გამოყენებული ლიტერატურის სია.

საქართველოს კომპარტიის

დმანისის რაიონული კომიტეტის

საორგანიზაციო განყოფილების ინსტრუქტორი, იურისტი:

1986 წ. ა. ქოჩორაძე

თემა: კოლექტიური იჯარის ორგანიზებულობა დმანისის რაიონის სოფლის მეურნეობაში, მისი ფუნქციონირებისა და შემდგომში განვითარების პრობლემები

გეგმა

კოლექტიური იჯარის სამეურნეო ანგარიშზე ცხოვრებაში დანერგვის პრობლემა – პარტიისა და მთავრობის ეკონომიური სტრატეგიის მთავარი ქვაკუთხედი.

1. კოლექტიური იჯარის დანერგვა სამეურნეო ანგარიშზე დმანისის რაიონის სოფლის მეურნეობაში.

2. კოლექტიური იჯარის ორგანიზებულობა რაიონის სოფლის მეურნეობაში, მისი იურიდიული მხარე, ფუნქციონირების პრობლემები.

3. დმანისური იჯარის შემდგომი განვითარებისა და სრულყოფის საჭირო რეკომენდაციები.

საბჭოთა ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ისტორიულ ეტაპზე პარტია და მთავრობა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს კოლექტიური იჯარის შიდა სამეურნეო ანგარიშზე დანერგვას. ამ მხრივ განსაკუთრებულად გაამახვილა ყურადღება პარტიის 27 ყრილობამ.

„სსრ კავშირის ეკონომიური და სოციალური განვითარების 1986-1990 წლების და 2000 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებაში“ ნათქვამია, რომ სახალხო მეურნეობის მართვის შემდგომი სრულყოფისათვის საჭიროა „განვამტკიცოთ სამეურნეო ნაგარიში წარმოების ყველა რგოლში, საყოფაცხოვრებო და სხვა სახეობის მომსახურების სფეროში, შევქმნათ სამეურნეო ანგარიშგებიანი ურთიერთობა სულ უფრო მეტად ხუთწლიანი გეგმის დავალებისა და დამადგენელი ეკონომიური ნორმატივების საფუძველზე, მაკავშირებელი გაერთიანებებისა და სანარმოების განკარგულებებში დასატოვებელ საშუალებ-

ბათა რაოდენობა მათი მუშაობის შედეგებთან“.

მოცემული ეკონომიკური კონცეფციის გაზრდილი მნიშვნელობა აიხსნება იმით, რომ „სსრკ სასურსათო პროგრამის“ და ქვეყნის სხვა ეკონომიურ-სოციალურ პრობლემათა სარეალიზაციო ძირითად მიმართულებათა რეალიზაცია შესაძლებელია უპირველეს ყოვლისა, კოლექტიური იჯარის დანერგვით სამეურნეო ანგარიშზე.

ამ ვითარებით გამოწვეული სსრკ კპ ცენტრალურმა კომიტეტმა, სსრკ მინისტრთა საბჭოსთან 1986 წლის 20 მარტს № 358 მიღებული ერთობლივი დადგენილებით „ქვეყნის აგროსამრეწველო კომპლექსის მეურნეობის ეკონომიური მექანიზმის შემდგომი სრულყოფის შესახებ“ დაავალდებულა სსრკ სახაგრომრეწვი და მისი ადგილობრივი ორგანოები „მოკლე დროში გადაიყვანონ სოფლის მეურნეობის ყველა წარმოების, გადამამუშავებელი და სხვა საწარმოების ქვედანაყოფები კოლექტიური იჯარის სამეურნეო ანგარიშზე ფუნქციონირების პირობებზე“.

კოლექტიური იჯარა როგორც ეს ამხ. მ. ს. გორბაჩოვმა თქვა 27 ყრილობაზე, „ნამდვილ სამეურნეო ანგარიშზე“ განაპირობებს ეკონომიური და სოციალური განვითარების შემდგომი დაჩქარების ბედს.

2. საქართველოს კომუნისტური პარტიის დმანისის რაიონულმა კომიტეტმა ბევრად ადრე საკითხის მკაცრად დაყენებამდე, მიიღო რა მხედველობაში კოლექტიური იჯარის პერსპექტიურლი მნიშვნელობა, სკკპ 26 ყრილობის, 1982 წლის მაისის და 1983 წლის ივნისის პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმების გადანყვეტილებათა შუქზე ერთ-ერთ პირველთაგანმა გაშალა ფართო მუშაობა მასებში საზოგადოებრივი მეურნეობის ინტენსიურ რელსებზედ გადასაყვანად.

1982 წლის 25 თებერვალს პარტიის რაიკომმა თავისი ბიუროს სხდომაზე მიიღო დადგენილება 9 მეურნეობის 10 მექანიზებულ რგოლში კოლექტიური იჯარის სამეურნეო ანგარიშზე

ექსპერიმენტის სახით დანერგვის შესახებ.

ამ მექანიზებული რგოლების მშრომელებს დაევალებათ მოეყვანათ კართოფილი 189 ჰა მიწის ფართობზე. რგოლის თითო წევრზე მოდიოდა 2 ჰა მიწა, ნაცვლად ადრე დადგენილი 0, 32 ჰა მიწისა. მათ მიეცათ საშუალება მიეღოთ მოყვანილი ზეგემიური პროდუქციის 40% პრემიის სახით.

ექსპერიმენტმა გამოიღო დადებითი შედეგები, რგოლების მშრომელებმა მიიღეს 3170 ტონა კარტოფილი ნაცვლად გემ-მით გათვალისწინებული 1978 ტონისა. რგოლებში საშუალო მოსავლიანობა გაიზარდა 60% გემიურთან შედარებით. გაი-ზარდა შრომის ნაყოფიერება ორჯერ. რგოლების ყველა მშრო-მელმა მიიღო სამ-სამი ტონა კარტოფილი პრემიის სახით.

1982 წლის ოქტომბრიდან ექსპერიმენტი გავრცელებუ-ლი იქნა კიდევ მეცხოველეობის სამ რგოლზე. პრემიალური ნატურანაზღაურება გაზარდეს წარმოებული გემიური პრო-დუქციის 70%. საქმის ასეთი დაყენებით, სამ თვეში, ექსპერი-მენტული რგოლების მშრომელებმა რძის წარმოება გემიურ-თან შედარებით გაზარდეს 18102 კილოგრამით. საიდანაც მათ მიიღეს პრემია ნატურანაზღაურების სახით 13202 კგ. რძე. ამ რგოლებში შრომის მწარმოებლურობა გაიზარდა 1, 8 ჯერ, ხოლო მუშების საშუალო თვიური ხელფასი – 44 მანეთი. ეს მაშინ, როცა ამ რგოლების შრომითი კოლექტივები ადრე ქრო-ნიკულად წარმოების გეგმებს ვერ ასრულებდნენ.

აღმოჩნდა რა შრომის ორგანიზაციის ახალი ფორმის უპი-რატესობა ძველთან, პარტიის რაიკომმა 1983 წლის დასაწყისში შექმნა სპეციალური სამეურნეო ანგარიშის დამწერგავი კომი-სია, რომელმაც მალე რაიონის აგროსამრეწველო გაერთიანე-ბის სპეციალისტებთან ერთად შეიმუშავა დებულება „დმანისის რაიონის სოფლის მეურნეობის მართვის სამეურნეო ანგარიშ-ზე“.

შემდეგ, ჩატარდა სათანადო აგიტაციური განმარტებითი მუშაობა მასებში. სოფლებში შედგა თავყრილობები, შრომით

კოლექტივებში – კრებები. ხალხმა სცნო კოლექტიური იჯარის სამეურნეო ანგარიშზე ფუნქციონირების უპირატესობა არსებულთან შედარებით და გადაწყვიტეს იგი დაენერგათ ყველგან. იმავე წელს კოლექტიურ იჯარაზე გადავიდა კიდევ 115 რგოლი. მათ გააერთიანეს მემცენარეობის დარგში დაკავებული მუშაკების 91%, ხოლო მეცხოველეობისა – 72%. რგოლის ხელმძღვანელები შეყვანილნი იქნენ რაიკომის ბიუროს ნომენკლატურაში.

1984 წლის დასაწყისში პრაქტიკულად რაიონის მეურნეობების ყველა შრომითი კოლექტივი ფუნქციონირებას განიცდიდა სამეურნეო ანგარიშზე.

1986 წლის I იანვრისათვის რაიონში მოქმედებდა სულ 248 რგოლი სამეურნეო ანგარიშზე. მათ შორის მემცენარეობის დარგში – 84, მეცხოველეობისა – 97, მექანიზაციისა – 39, ხოლო დამზადება-რეალიზაციაში – 28. სულ წელიწადში 4 მილიონ 300 ათასი მანეთის ეკონომიური ეფექტით.

დამანისის რაიონში კოლექტიური იჯარის დანერგვის საქმეში დიდი მუშაობა ჩაატარეს მაშინდელმა პარტიის რაიკომის პირველმა მდივანმა აზხ. ე. ა. ბერიძემ და რაიკომის სოფლის მეურნეობის განყოფილების გამგემ აზხ. ე. მიქელაძემ.

3. დმანისის რაიონის სოფლის მეურნეობაში კოლექტიური იჯარა სამეურნეო ანგარიშზე, რომელმაც გაიარა გარკვეული ევოლუცია დღეისათვის ორგანიზებულია შემდეგნაირად:

რაიონში 13 საბჭოთა მეურნეობაა. ყოველი მათგანის სტრუქტურული დანაყოფებიდან კოლექტიური იჯარით სამეურნეო ანგარიშზე მოქმედებენ მხოლოდ მემცენარეობა-მეცხოველეობის დარგების სპეციალიზირებული რგოლები და მექანიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის მთლიანად დარგობრივი სამსახურები, ეგრეთწოდებული სამრეწველო-ეკონომიური კომპლექსები /სეკ-ბი/. რაიონის ყველა საბჭოთა მეურნეობაში მოქმედებენ მემცენარეობის, მეცხოველეობის, მექანიზა-

ციისა და დამზადება-რეალიზაციის სათითაო სეკ-ბი. ყოველი მათგანი აერთიანებს მეურნეობაში არსებულ დარგობრივ სამსახურებს და მათში დასაქმებულ რგოლების შრომით კოლექტივებს. ყველა რგოლი სპეციალიზირებულია. მემცენარეობა-მეცხოველეობის რგოლების გარდა ყველა დანარჩენი რგოლები არა იჯარულისა, მაგრამ შედიან სამეურნეო ანგარიშებიან ქვედანაყოფების შემადგენლობაში. /იხილეთ „სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში სამეურნეო ანგარიშის დანერგვის პრაქტიკის შესახებ საქართველოს სსრ დმანისის რაიონში“ გვ. 37, ე. ა. ბერიძე, თბილისი 1983. „ნორმატიული საბუთები, სამეურნეო ანგარიშის დმანისის რაიონის სოფლის მეურნეობის წარმოებაში“, გვ. 13., ე. ა. ბერიძე, ა. ე. ბერიძე, თბილისი 1985/. გარდა აღნიშნულ სექტა სახეობისა ამ ბოლო დროს რაიონის მეურნეობებში წარმოიშვნენ რეგიონალური სეკ-ებიც დასახელებული პუნქტების მიხედვით. ისინი აერთიანებენ სოფლად არსებულ სხვადასხვა სახის სპეციალიზირებულ რგოლებს და თვითონ ითვლება სამეურნეო ანგარიშებიან სტრუქტურულ ქვედანაყოფებად. ასეთ სეკებში ერთდებიან იჯარით მომუშავე მემცენარეობა-მეცხოველეობის რგოლებიც სამეურნეო ანგარიშებიანი ქვედანაყოფის სტატუსის შენარჩუნებით.

მთლიანად მემცენარეობა-მეცხოველეობის რგოლებიც სამეურნეო ანგარიშებიანი ქვედანაყოფის სტატუსის შენარჩუნებით.

მთლიანად მემცენარეობა-მეცხოველეობის სეკები სამეურნეო ანგარიშზე არ მოქმედებენ, როგორც ავლნიშნეთ ამ დარგის ქვედანაყოფებიდან იჯარით მუშაობენ მხოლოდ მათში შემავალი რგოლები.

მეურნეობებში ბრიგადები არ არიან. ისინი დაიშალნენ ანგარიშებიანი რგოლების წარმოშობასთან დაკავშირებით.

ყველა სეკს გააჩნია თავისი მმართველობის დემოკრატიული ორგანო-საბჭო.

კოლექტიური იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფების ფორ-

მირება ხდება დემოკრატიულ პრინციპებზედ – მათ ნევრთა ურთიერთ ნებაყოფლობით იშრომონ ერთად. გადანყვეტილება გამოაქვთ საერთო კრებაზე. ქვედანაყოფის ოფიციალურად გამოცხადება სწარმოებს მეურნეობის დირექტორის მიერ სათანადო ბრძანების გამოცემით.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები მეურნეობაში არსებული სხვა დანაყოფებისაგან იმით განსხვავდება, რომ ეს ქვედანაყოფები მოქმედებენ ერთიანი აკორდული განრიგით და სამეურნეო ოპერაციებზე სხვა ქვედანაყოფებთან ანგარიშსწორებას აწარმოებენ ჩეკების /სისტემით/ მეშვეობით, თანახმად სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს 1986 წლის 6 აპრილის № 135-18/269-1 რეკომენდაციისა. იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფები მეურნეობის ადმინისტრაციასთან გამოდიან პარტნიორებად გეგმიური დავალების შესრულების საქმეში. და ითვლებიან სამეურნეო სამართლის სრულყოფილებიან სუბიექტებად.

მემცენარეობა-მეცხოველეობის რგოლები და რეგიონალური სეკები წარმოადგენენ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების მწარმოებლურ ძირითად ქვედანაყოფებად, ხოლო მექანიზაცია და დამზადება – რეალიზაციის სეკები – მათ მომსახურებს. აქედან გამომდინარე პირველნი არიან მეორეების „შემკვეთელები“, ხოლო მეორენი პირველის „სუბმოიჯარენი“. ამ უკანასკნელებს არ გააჩნიათ თავიანთი საკუთარი ხელფასის ფონდები. ისინი ხელფასს და სხვა საშუალებებს ღებულობენ „შემკვეთელებისაგან“ თანახმად მათთან შესრულებული სამუშაოების საბოლოო შედეგებისა მათი ასეთი ურთიერთდამოკიდებულება განპირობებულია სათანადო ტექნოლოგიური რუკებითა და სამეურნეო ანგარიშგებიანი დავალებებით. სადაც თავის მხრივ გათვალისწინებულია ამა თუ იმ პრიდუქციის მოსაყვანად რა დროს, რა სახის და რაოდენობის სამუშაოებია ჩასატარებელი გეგმიური დავალების შესასრულებლად. აქვე აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ „შემკვეთელებსა“ და „სუბმოიჯარეებს“ შორის

ურთიერთდამოკიდებულება რეგულირებას განიცდის ყოველგვარი წერილობითი ხელშეკრულების გარეშე, არაა დამუშავებული სათანადო ნორმატივი. ურთიერთმეუთანხმებლობას აწესრიგებს მეურნეობის ადმინისტრაცია.

ამჟამად რაიონში მიმდინარეობს გარკვეული მუშაობა მეურნეობების ყველა სახეობის რგოლისა და სექციის სამურნეო ანგარიშზე გადასაყვანად.

რაიონის „ნორმატიული საბუთების“ შესაბამისად კოლექტიური იჯარით მომუშავე სტრუქტურული ქვედანაყოფები უფლებამოსილნი არიან:

- დადონ ხელშეკრულებები მეურნეობის ადმინისტრაციასთან სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოების ან მომსახურეობის რომელიმე სახის მათ მიერ მიღებული გეგმიური დავალებების შესასრულებლად;

- იქონიონ სათანადოდ გაპიროვნებული სამუშაო უბნები, მიწის ფართობები, პირუტყვი, ტექნიკა, სათავსოები და წარმოების სხვა საშუალებები. აგრეთვე, ეკონომიურ-ტექნიკური დოკუმენტაცია ტექნოლოგიური რუკები, სამეურნეო ანგარიშგებიანი დავალებები, საჩიკე წიგნები, დანახარჯების ლიმიტები, სპეციალისტები, მუშახელი თანახმად მათი სპეციფიკისა;

- ჰქონდეთ საშუალება ყოველთვიურად მისცენ თავიანთ მშრომელებს შესრულებული სამუშაოების შესაბამისად ტარიფით გათვალისწინებული ხელფასის 70%, ხოლო დარჩენილი 30% კი წლის ბოლოს სათანადო დებულების მოთხოვნილებათა გათვალისწინებით;

- მისცენ თანხმობა მეურნეობის ადმინისტრაციას ქვედანაყოფიდან რომელიმე წევრის დასჯა-განთავისუფლებაზე, ან ქვედანაყოფში ახლის მიღებაზე. აირჩიონ თავიანთი ხელმძღვანელები-მერგოლურები, სეკის თავმჯდომარეები, საბჭოს წევრები;

- გადანყვტონ თავიანთი წევრების შვებულებაში გამგების ან შვებულებიდან უკან გამოწვევის საკითხი. იზრუნონ

ქვედანაყოფში შრომისა და ტექნოლოგიური დისციპლინის განმტკიცებაზე, წარმოების საშუალებების სწორად სწორად გამოყენებაზე;

– შექმნან და დამოუკიდებლად გამოიყენონ „სოციალურ-კულტურული საჭიროების ფონდი“ მოქმედი კანონების შესაბამისად;

– დაამყარონ სამეურნეო ურთიერთობა არა მარტო მეურნეობის შიგნით არსებული სტრუქტურულ ქვედანაყოფებთან, არამედ სხვა სოფლის მეურნეობის მომსახურე და გადამამუშავებელი საწარმოების სტრუქტურულ ქვედანაყოფებთან მეურნეობის ადმინისტრაციის ჩარევის გარეშე. ამასთანავე აწარმოონ მათთან ანგარიშსწორება ყოველივე სამეურნეო ოპერაციაზე ჩეკებით;

– გაუნიონ წარმოებულ პროდუქციას და მართვას დროებით გადაცემული წარმოების საშუალებებს სათანადო დაცვა;

– დაიცვან შრომის უსაფრთხოებისა და ხანძარსაწინააღმდეგო წესები;

/შენიშვნა: „ნორმატიულ საბუთებში“ თავმოყრილია რაიონში შემუშავებული 15 დებულება-რეკომენდაცია კოლექტიური იჯარის სამეურნეო ანგარიშზე დანერგვის თაობაზე. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის, ე. ი. კოლექტიური იჯარით სამეურნეო ანგარიშზე მომუშავე შრომითი კოლექტივის უფლებამოსილება არაა გათვალისწინებული ერთი რომელიმე დებულებით, რომ შეგვეძლოს მისი დასახელება და არ ვიხსენიებდეთ მთლიანად დებულება-რეკომენდაციათა კრებულის დასახელებას „ნორმატიულ საბუთებს“. იგი „გაფანტულია“ მთელ დებულება-რეკომენდაციებში. ამიტომ სამართლიანი იქნება ვიხმაროთ მათი კრებულის დასათაურება „ნორმატიულ საბუთები“/.

კოლექტიური იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფის უფლებამოსილების რეალიზაცია ხდება მისი საერთო კრების გადანყვეტილებათა სისრულეში მოყვანით, უშუალო ხელმძღვანელის

მიერ სათანადო განმკარგულებელ-აღმასრულებელი ღონისძიებათა გატარებით, დარგობრივი საბჭოს და მისი თავმჯდომარის ქმედითობით.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის შრომითი კოლექტივის საერთო კრება ტარდება – რგოლში თვეში ერთხელ, სეკში – კვარტალში ერთხელ. მშრომელთა საერთო რაოდენობის არა ნაკლებ 2/3 თანდასწრებით. კრების გადაწყვეტილება ფორმდება ოქმით, ქვედანაყოფში ლეზულობს კანონის ძალას. როგორც წესი ქვედანაყოფის საერთო კრებაზე ხდება მნიშვნელოვანი საკითხების განხილვა. ყოველი კალენდარული წლის დასაწყისში იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფების საერთო კრებებზე წარმოებს შესაბამისი ხელმძღვანელების ანგარიშგებები შრომითი კოლექტივების წინაშე და მათი ახლად არჩევა ან გადარჩევა. ასეთი რონისძიებების შემდეგ წარმოებს მეურნეობის დირექტორის მიერ სათანადო ბრძნებების გამოცემა მათი არჩევითი თანამდებობებზე დანიშვნის შესახებ.

რაიონის „სოფლის მეურნეობის მართვის სტრუქტურის დებულების“ შესაბამისად მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლების ხელმძღვანელებად ირჩევენ გამოჩენილ სათანადო პრაქტიკისა და ავტორიტეტის მქონე რიგით მუშებს. ამ დარგების სეკების საბჭოების თავმჯდომარეებად კი ირჩევენ მათში შემავალი რომელიმე წარჩინებული რგოლების ხელმძღვანელებს. მექანიზაციის სეკის თავმჯდომარედ ირჩევენ მეურნეობის მთავარ ინჟინერ-მექანიკოსს, ხოლო დამზადებარეალიზაციის სეკის საბჭოს თავმჯდომარედ მეურნეობის სხვა რომელიმე სპეციალისტს. სეკების საბჭოების თავმჯდომარეები ერთდროულად ითვლებიან ამ დარგების თავმჯდომარეებად, ე. ი. დარგის მმართველებად. მათ ირჩევენ ყოველი კალენდარული წლის დასაწყისში სეკების საბჭოების წევრებთან ერთად სეკების საერთო კრებებზე, ხოლო მათი უშუალო არჩევა საბჭოს თავმჯდომარეებად ხდება ამ საბჭოების პირველივე სხდომებზე 2/3 ხმის მიცემით.

3. დღეისათვის დმანისის რაიონში კოლექტიური იჯარა სამეურნეო ანგარიშზე, რომელმაც განვლო თავისი განვითარების გარკვეული საფეხურები – ორგანიზებულია შემდეგნაირად:

რაიონში არსებულ საბჭოთა მეურნეობების, რომლებიც სულ 13, ორგანიზაციულ სტრუქტურას შეადგენს მემცენარეობის, მეცხოველეობის, მექანიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის შიდა სამეურნეო დარგობრივი ქვედანაყოფები, ეგრეთწოდებული „სამრეწველო ეკონომიური კომპლექსები“ /სეკ-ები/, რომლებიც თავის მხრივ აერთიანებენ თავიანთ დარგში არსებულ პირველად სანარმოო ქვედანაყოფებს-რგოლებს. /იხილეთ სქემა/. ეს რგოლები სპეციალიზირებულებია ამა თუ იმ სახეობის პროდუქციის წარმოებაზე, ან მომსახურეობის განვითარებაზე.

აქედან სამეურნეო ანგარიშგებიანი, ანუ კოლექტიური იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფებია: მემცენარეობის, მეცხოველეობის დარგის რგოლები და მექანიზაციის, და დამზადება-რეალიზაციის სეკ-ები. იხილეთ „სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში სამეურნეო ანგარიშის დანერგვის პრაქტიკის შესახებ საქ. სსრ დმანისის რაიონში“, ე. ა. ბერიძე, თბილისი 1983 წელი, გვ. 37, „ნორმატიული საბუთები“, დმანისის რაიონში სოფლის მეურნეობის წარმოებისა და სამეურნეო ანგარიშზე /ექსპერიმენტის მასალები/, ე. ა. ბერიძე, ა. ე. მიქელაძე, თბილისი 1985 წელი, გვ. 13.

ბოლო დროს რაიონის პრაქტიკაში შემოვიდა კიდევ ერთი სახეობის სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფი-რეგიონალური სეკ-ი, რომელიც აერთიანებს თავის ქვედანაყოფებად კონკრეტულ სოფლად არსებულ ყველა მოქმედ რგოლებს. ამასთანავე მემცენარეობისა და მეცხოველეობის სამეურნეო ანგარიშგებიან რგოლებს უნარჩუნებს თავიანთ იურიდიულ სტატუსს. ხოლო მექანიზაციისა და დამზადება-რეალიზაციის რგოლებს უქმნის ორმაგი დაქვემდებარების პირობებს.

აქვე აღსანიშნავია, რომ მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლების ასეთ პირობებში ჩაყენება ნიშნავს მათი შრომითი კოლექტივების უფლებების შეზღუდვას, რაც ეწინააღმდეგება „სსრკ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, სსრ სოფლის მეურნეობის ეკონომიკის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის და სოფლის მეურნეობის მუშაკთა პროფკავშირების ცენტრალური კომიტეტის მიერ შემუშავებულ რეკომენდაციებს „სამეურნეო ანგარიშგებიან სანარმოო ქვედანაყოფების კოლექტიურ იჯარაზე ორგანიზებულობის შესახებ“. /ყურნალი „სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა, № 10, 1984წ. „კოლექტიური იჯარის არსი და ძირითადი პრინციპები“ – ავტორი ვ. ბაშმაჩნიკოვი, ეკ. მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი. / რომლის შესაბამისად მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს უნდა გააჩნდეთ თავისუფლება ოპერატიული – სანარმოო საკითების გადაჭრაში, გამანაწილებლობითი ურთიერთობის, შრომის რაციონალური რეჟიმისა და დასვენების, დადგენაში, წარმოების ტექნოლოგიაზე მათი პასუხისმგებლობის გაზრდით. თანახმად „სანარმოო ბრიგადების ტიპური დებულებისა“, რომელიც მიღებულია სსსრ შრომის სახელმწიფო კომიტეტისა და პროფესიონალური კავშირების საკავშირო ცენტრალური საბჭოს ერთობლივი დადგენილებით 1984 წლის 30 მარტს, № 91/6-24, პუნქტი 3. 4. 2. იჯარით მომუშავე შრომით კოლექტივებს უფლება აქვთ ნაუყენონ პრეტენზია მეურნეობის ადმინისტრაციას, თუ მათ მიერ ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობით კოლექტივმა ვერ შეასრულა თავისი გეგმიური დავალება, ან მიიღო რაიმე ზარალი. აღნიშნული უფლებების რეალიზაცია მემცენარეობისა და მეცხოველეობის რგოლებს ასეთ პირობებში ვერ შეუძლიათ რეგიონალური სეკის ხელმძღვანელობის „სანქციონირების“ გარეშე. რაც თავისთავად მოწმობს მას რომ საჭიროა რგოლებს ჩამოერთვას „იჯარული“ უფლებები და სოფლად მარტო რეგიონალური სეკი იცნეს სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფად მეურნეობის მიმართ.

რეგიონალურმა სეკ-მა თავისი გამოხატულება ვერ ჰპოვა რაიონში შემუშავებულ რეკომენდაცია-დებულებებში სიახლის გამო. მაგრამ მან პრაქტიკულად მოიკიდა ფეხი. რაიონში დიდი სოფლების გარკვეული ნაწილი გადავიდა შრომის ორგანიზაციის რეგიონალურ ფორმაზე.

ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა დარგობრივი სეკებიდან რეგიონალურზედ მთლიანად გადასვლისათვის.

რეგიონალურ სეკებს დარგობრივად შედარებით გააჩნიათ გარკვეული უპირატესობა. თუ დარგობრივი სეკები ერთდროულად მოიცავენ რამდენიმე სოფლის შრომითი და მეურნეობის ადმინისტრაციის კოლექტივების ნაწილს, რეგიონალური სეკები მოიცავენ სათითაო სოფლების შრომით კოლექტივებს. დარგობრივი სეკებით მეურნეობის მართვა სოფლებს ანაწევრებს „მიკრო ჯგუფად“, ხოლო რეგიონალური კი სოფლებს აერთიანებს ერთიან მუშა ძალად, სპეციალისთან ერთად ახდენენ საწარმოო ძალების კონცენტრაციას. პირველად შრომით კოლექტივებს საშუალებას აძლევს გააერთიანონ თავიანთი სოციალურ-კულტურული საჭიროების ფონდები ერთიან ფონდად და იგი გამოიყენონ საერთო სასოფლო საჭიროებისათვის.

რეგიონალური სეკი წააგავს კომპლექსურ ბრიგადას, მისი სახით მეურნეობებში ერთიანი სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის შექმნით შესაძლებელი იქნება წვრილმანი, არა სრულყოფილი სამეურნეო ანგარიშგებიანი სპეციალიზირებული ქვედანაყოფებიდან გადასვლა მსხვილ, სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებზე. რაც თავის მხრივ მეურნეობის ადმინისტრაციას მისცემს საშუალებას გადასცეს მათვე წარმოების სათანადო საშუალებები მუდმივ ოპარატიულ სარგებლობაში. რის გაკეთებაც დღეს შეუძლებელია ყოველ მეურნეობაში რგოლების დიდი რაოდენობის გამო. მეურნეობებში მათი რიცხვი მერყეობს 10-20-ე. რაიონში ყველა სახის სეკებს გააჩნიათ თავიანთი მმართველობის დემოკრატიული, კოლე-

გიალური ორგანოები – საბჭოები. მემცენარეობის და მეცხოველეობის სამეურნეო ანგარიშგებიან რგოლებს ასეთი მმართველობის ორგანოები არ გააჩნიათ. რაც ეწინააღმდეგება „საწარმოო ბრიგადის“ მე-2. 7. პუნქტს.

თვით სამეურნეო ანგარიშგებიან სეკეებში მათ შორის რეგიონალურშიც ერთიანი საბჭოების არსებობა პრაქტიკულად გამართლებულია. რაც გამონვეულია ამ სეკეებში შემავალი შრომითი კოლექტივების საერთო ინტერესებით.

დმანისის რაიონში კოლექტიური იჯარით მომუშავე საწარმოო ქვედანაყოფების ორგანიზებულობა და მათი ფუნქციონირების პრინციპები არ შეესაბამებიან საქ. სსრ სოფლის მეურნეობის წარმოების სახელმწიფო კომიტეტის, ლენინის სახელობის სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის ამიერ კავკასიის განყოფილების და საქართველოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკისა და ორგანიზაციის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის ერთობლივი რედაქციით 1984 წელს გამოცემულ „სოფლის მეურნეობის საწარმოებში კოლექტიური იჯარის დანერგვის ტიპიურ დებულებასა და რეკომენდაციებს“. რასთან დაკავშირებითაც რაიონში არსებული „იჯარა“ ითვლება ექსპერიმენტად სათანადო ორგანოების ნებართვით.

რაიონში ყველა საბჭოთა მეურნეობების ქვედანაყოფების ფორმირება ხდება დემოკრატიულ პრინციპებზე – მათი შრომითი კოლექტივების საერთო კრებებზედ წევრთა ურთიერთ ნებაყოფლობით იშრომონ ერთად. გადანყვეტილება ფორმდება ოქმით. ქვედანაყოფის ოფიციალურად გამოცხადება სწარმოებს მეურნეობის დიტრექტორის მიერ სათანადო ბრძანების გამოცემით.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები მოქმედებენ ერთიანი აკორდული განრიგით, წარმოებულ სამეურნეო ოპერაციებზე მეურნეობის ადმინისტრაციასთან, შიდა მეურნეობრივ და სხვა სოფლის მეურნეობის მომსახურე და გადაამუშავებელ საწარმოების ქვედანაყოფებთან ანგარიშსწორებას

ანარმოებენ საანგარიშსწორებო ჩეკების მეშვეობით, აქვთ თავიანთი ხელფასის გეგმიური ფონდი, მეურნეობის ადმინისტრაციასთან გამოდიან პარტნიორებად გეგმიური დავალების შესრულების საქმეში.

მექანიზაციასა და დამზადება-რეალიზაციის სეკები მომსახურეობას უწევენ ძირითად მწარმოებლურ ქვედანაყოფებს მემცენარეობის და მეცხოველეობის რგოლებს და რეგიონალურ სეკებს. მათი ურთიერთპიზიციური დამოკიდებულების თანახმად რაიონული იჯარის პრაქტიკაში მომსახურე ქვედანაყოფები გვევლინებიან „სუბმოიჯარეებად“, ხოლო მწარმოებლური ქვედანაყოფები „შემკვეთებლებად“. „სუბმოიჯარეების“ გეგმიური ხელფასის ფონდები დამოკიდებულია „შემკვეთებლებისათვის“ გათვალისწინებული საწარმოო პროდუქციის სარეალიზაციო გეგმაზე. მომსახურე ქვედანაყოფები ხელფასს და სხვა ფულად საშუალებებს ღებულობენ მწარმოებელ ყვედანაყოფებიდან თანახმად მათთან შესრულებული სამუშაოების საბოლოო შედეგებისა.

მათ ასეთი ურთიერთდამოკიდებულება განპირობებულია მწარმოებელ ქვედანაყოფებისათვის შედგენილი ტექნოლოგიური რუკებითა და საანგარიშსწორებო დავალებებით. სადაც თავის მხრივ გათვალისწინებულია ამა თუ იმ პროდუქციის წარმოებაზე სად, როდის, და რა სახის და რა ღირებულების სამუშაოებია ჩასატარებელი, ვინ უნდა ჩაატაროს ეს სამუშაოები.

მომსახურე და მწარმოებლურ ქვედანაყოფებს შორის ურთიერთობა წერილობითი შეთანხმების საფუძველზე არ სწარმოებს. ურთიერთუთანხმობას აწესრიგებს დირექცია. მოცემული საკითხი მოითხოვს იურიდიულ მონესრიგებას.

ყოველი კალენდარული წლის დასაწყისში ტარდება საარჩევნო-საანგარიშგებო კრებები რგოლებში და სეკებში. რგოლის კრებაზე რგოლის შრომითი კოლექტივის საქმიანობის შესახებ გასულ პერიოდში ანგარიშგებას აკეთებს რგოლის ხელმძღვა-

ნელი. მისი პირადი საქმიანობის დადებითად შეფასებისას შრომითი კოლექტივი უფლებამოსილია აირჩიონ იგი განმეორებით რგოლის ხელმძღვანელად კიდევ ერთი წლით მომავალ კრებამდე და ასე შეიძლება განმეორდეს რამდენჯერმე. როგორც წესი რგოლის ხელმძღვანელები უფლებამოსილებას ტოვებენ რგოლის საარჩევნო-საანგარიშგებო კრებებზე. მათი ახლად არჩევისას ისევე როგორც პირველად არჩევისას მეურნეობის დირექტორი გამოსცემს ხოლმე ბრძანებას მათი რგოლის ხელმძღვანელად დანიშვნის შესახებ.

რგოლის ხელმძღვანელის თანამდებობა არჩევითია. ამ თანამდებობაზე ირჩევენ რგოლის შრომითი კოლექტივის მონინავე ავტორიტეტულ და გამოცდილ მუშას. გადაწყვეტილების გამოტანა ხდება ხმის აბსოლუტური უმეტესობით ღია კენჭისყრით. ფორმდება სათანადო ოქმი.

რგოლების კრებების შემდეგ ტარდება სეკების შრომითი კოლექტივების საერთო კრებები. ამ კრებებზედ ანგარიშგებას აკეთებენ შესაბამისი საბჭოების მუშაობის შესახებ გასულ საანგარიშგებო პერიოდში სეკები იგივე საბჭოს თავმჯდომარეები, რომლებსაც ირჩევენ სეკების საბჭოების პირველსავე სხდომაზე ერთი წლის ვადით ღია კენჭისყრით. სეკის საანგარიშგებო – საარჩევნო კრებაზე ხდება მისი საბჭოს წევრების არჩევა ღია კენჭისყრით, ერთი წლის ვადით, ხმის აბსოლუტური უმეტესობით. საბჭოს შემადგენლობაში შედიან სეკში შემავალი რგოლების ხელმძღვანელები, დარგის ხელმძღვანელი, ბუღალტერი და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების საამქრო დანაყოფების არჩევითი ორგანოების ხელმძღვანელები, მონინავე მუშები. საბჭო უფლებამოსილია მოინვიოს სხდომა თუ სახეზეა თავისი წევრების 2/3. გადაწყვეტილება გამოაქვს ხმის აბსოლუტური უმეტესობით, ფორმდება ოქმი. საბჭოს გადაწყვეტილება სეკში ლეზულობს ყველასათვის სავალდებულო ძალას. საბჭოს სხდომა ტარდება არანაკლებ თვეში ერთხელ, ხოლო სეკის საერთო კრება კვარტალში ერთხელ. რგოლებში კი კრება ტარდება საჭი-

როების მიხედვით. ხშირ შემთხვევაში რგოლის, სეკის შრომითი კოლექტივების და საბჭოს გადანყვეტილებათა საფუძველზე მეურნეობის დირექცია გამოსცემს ამა თუ იმ ბრძანებებს.

რგოლისა და სეკების საერთო საანგარიშგებო-საარჩევნო კრებებზე შრომითი კოლექტივები ლებულობენ შესაბამისად საანგარიშგებო დავალებებისა ერთნაირად საწარმოო გეგმებს.

თანახმად „სოფლის მეურნეობის მართვის ტრუქტურის დებულებისა“ მემცენარეობის და მეცხოველეობის რგოლების ხელმძღვანელებად ირჩევენ სათანადო რიგით მუშებს, ამ დარგების სეკების თავმჯდომარეებად კი მათში შემავალი წარჩინებული რგოლების ხელმძღვანელებს. მექანიზაციის სეკის თავმჯდომარედ-მეურნეობის მთავარ ინჟინერ-მექანიკოსს, ხოლო ხოლო დამზადება-რეალიზაციის სეკის თავმჯდომარედ მეურნეობის სხვა რომელიმე სპეციალისტს. /იხილეთ „ნორმატიული საბუთები“ გვ. 8/. ყოველივე ეს გამონწვეულია სათანადო სამტატო ერთეულების უქონლობასთან და წარმოების მართვის დემოკრატიზაციასთან დაკავშირებით.

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ თანახმად „სოფლის მეურნეობის მმართველის ტრუქტურის დებულებისა“ სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფების ხელმძღვანელები, მთავარი, უფროსი და რიგითი სპეციალისტები ემორჩილებიან მეურნეობის დირექციას /იხილეთ გვ. 8 „ნორმატიული საბუთებისა“/. ეს კი ნიშნავს შრომითი კოლექტივებიდან საჭირო სპეციალისტების „ამოთესვას“ და მათი უფლებების შეზღუდვას, შრომითი კოლექტივებისა და სპეციალისტების დაპირისპირებას.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფების ხელმძღვანელები უსათუოდ შედიან მათვე შრომით კოლექტივებში და მათი დამორჩილება მეურნეობის დირექციის მიმართ აღრევს მეურნეობის ადმინისტრაციის და იჯარით მომუშავე შრომითი კოლექტივების ურთიერსამეურნეო პარტნიორულ დამოკიდებულების პრინციპებს. ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულების საქმეში სამეურნეო ანგარიშგე-

ბიანი ქვედანაყოფის ხელმძღვანელი უნდა იდგეს მეურნეობის დირექციის დონეზე და ამ ასპექტში არ უნდა ემორჩილებოდეს მას. ისინი ხომ არჩევითი თანამდებობის პირებია.

თანახმად ქვეყანაში არსებული ტენდენციისა და სპეციალისტების დასაინტერესებლად შრომითი კოლექტივების საქმიანობის საბოლოო შედეგებში, მიზანშეწონილად მიმაჩნია მეურნეობაში არსებული სპეციალისტები შეყვანილნი იქნენ სათანადო სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფების შრომითი კოლექტივების შემადგენლობაში პროფესიული დახმარების გასანეგად და ისინი არ ემორჩილებოდნენ დირექციას მათთვის გეგმით გათვალისწინებული დავალების შესრულების საქმეში.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები მეურნეობებში შეიქმნენ იმისათვის, რომ მათში გაერთიანებული კოლექტივების შრომის ანაზღაურება იყოს მჭიდრო კავშირში ამ საწარმოების საქმიანობის ბოლო შედეგებთან, ჰქონდეთ მატერიალური დაინტერესება თავიანთი საქმიანობის ეფექტიანობის გაზრდაში, იზრუნონ ნედლეულისა და მასალების მომჭირნეობით გამოყენებისათვის, იმოქმედონ საკუთარი საწარმოო რისკით.

ასეთი დანიშნულების შესასრულებლად დმანისის რაიონში არსებული სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები უფლებამოსილნი არიან:

– ჰქონდეთ თავიანთი საწარმოო უბანი, განპირობებული მიწის ფართობები, შენობა-ნაგებობანი, პირუტყვი, ტექნიკა, სათავსოები და წარმოების სხვა საშუალებები. სათანადო ეკონომიურ-ტექნიკური დოკუმენტაცია-ტექნოლოგიური რუკები, საწარმოო დავალებები, საწარმოო გეგმები, საჩეკე ნიგნები, ხელფასის გეგმიური ფონდები, დანახარჯების ლიმიტები, მუდმივი შრომითი კოლექტივები-თანახმად თავიანთი საქმიანობის სპეციფიკისა,

– აწარმოონ თავიანთი სამეურნეო საქმიანობა მეურნეობის ადმინისტრაციასთან დადებული ხელშეკრულების შესაბა-

მისად.

– ყოველთვიურად მისცენ თავიანთ და მოწვეულ მშრომელებს შესრულებული სამუშაოების შესაბამისად ტარიფით გათვალისწინებული ხელფასის 70%, ხოლო დარჩენილი 30% წლის ბოლოს საქმიანობის საბოლოო შედეგების შესაბამისად. ზეგეგმიური პროდუქციის 25% გადაუნაწილონ კოლექტივის წევრებს ნატურანაზღაურების სახით. /ეს ნორმა სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრკ მინისტრატა საბჭოს 1986 წლის 20 მარტის № 358 დადგენილების მიღებამდე გაზრდილი იყო 70%/.

– დასვან საკითხი მეურნეობის ადმინისტრაციის წინაშე თავიანთი კლექტივების წევრების დასჯა-ნახალისების და უშუალო ხელმძღვანელის გადარჩევის შესახებ. მისცენ ადმინისტრაციას თანხმობა ახალი წევრის მიღება განთავისუფლების შესახებ.

– გადანყვიტონ თანამშრომელთა მორიგ შვებულებაში გაშვება ან შვებულებიდან უკან გამოწვევა.

– იზრუნონ ქვედანაყოფებში შრომოსა და ტექნოლოგიური დისციპლინის განმტკიცებაზე.

– აწარმოონ კონტროლი თავისი და მოწვეული მუშახელის საქმიანობის ხარისხზე.

– დამოუკიდებლად მართონ თავიანთ საწარმოო უბნებზე წარმოებითი პროცესები.

– შექმნან და დამოუკიდებლად გამოიყენონ თავიანთი „სოციალ-კულტურული საჭიროების ფონდები“.

– დაამყარონ სამეურნეო ურთიერთობა შიდა მეურნეობრივ და სხვა სოფლის მეურნეობის ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფებთან მეურნეობის ადმინისტრაციის ჩარევის გარეშე – ტექნოლოგიური რუკების მეშვეობით. აწარმოონ მათთან ანგარიშსწორება ჩატარებულ სამეურნეო ოპერაციებზე ჩეკების მეშვეობით.

– დაიცვან შრომის უსაფრთხოების და ხანძარსაწინააღ-

მდეგო წესები, წარმოებულ და მათთვის გადაცემულ წარმოების საშუალებებს და პროდუქციას გაუნიონ სათანადო დაცვა.

/შენიშვნა: აღნიშნული უფლებები რაიონში ერთი რომელიმე დებულებით არაა ნაჩვენები. იგი „გაბნეულია“ არსებულ სხვადასხვა დებულება-რეკომენდაციებში. რომელთა რიცხვიც აღემატება 15-ს და ამისათვის ვასახელებთ მათ საერთო კრებულს „ნორმატიურლ საბუთებს“, მათშია მოყვანილი ჩამოთვლილი უფლებამოსილებანი/.

აქვე აღსანიშნავია სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფების ის უფლებები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან მოქმედ კანონებს, ან არიან არა შემსრულებლები.

პირველს ეკუთვნის ქვედანაყოფის უფლებები „დაამყაროს სამეურნეო ურთიერთობა სხვა სოფლის მეურნეობის მომსახურე ან გადამამუშავებელი საწარმოების სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფიან მეურნეობის ადმინისტრაციის გარეშე, ტექნოლოგიური რუქების მეშვეობით, და აწარმოონ მათთან ანგარიშსწორება თავიანთი ჩეკებით“. /იხილეთ „ნორმატიურლი საბუთები“ გვ. 39, 40, 43, 44, 48, 59, 64-74/.

სსრკ სოფლტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის და სსრკ სოფლის მეურნეობის წარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის საჭირო საწარმოო-ტექნიკური მომსახურეობითი სამუშაოების შესასრულებლად რაიონის /სრაიონოთაშორისო/ საწარმოო გაერთიანებების და სოფლმეურნტექნიკის განყოფილებების მიერ ხელშეკრულების დადების და მისი შესრულების წესრიგის/ დებულების პ. 1. 2. შესაბამისად საწარმოო-ტექნიკური მომსახურეობითი სამუშაოების ჩასატარებლად მეურნეობებში, მეურნეობასა და მომსახურე ორგანიზაციას შორის იდება ორმხრივი ხელშეკრულება გეგმიური წლის დაწყებამდე, მეურნეობის შეკვეთისა მომსახურე ორგანიზაციის სამუშაო გეგმის დამტკიცების შემდეგ. ამასთანავე ხელშეკრულების პროექტს ადგენს და ახდენს მის წარდგინებას მეურნეობისადმი მომსახურე ორგანიზაცია. რაიონის პრაქტიკაში კი სამეურნეო

ურთიერთობა სხვადასხვა სოფლის მეურნეობის სანარმოების ორი სამეურნეო ანგარიშგებიან ქვედანაყოფებს შორის ყალიბდება სამეურნეო წლის მსვლელობის პერიოდში, მომსახურე ორგანიზაციის ადმინისტრაციისა და მეურნეობის იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფის ხელმძღვანელის ურთიერთშეთანხმებები თანახმად მეურნეობებში შემუშავებული ტექნოლოგიური რუკებისა. რაც თავის მხრივ მომსახურე ორგანიზაციის გეგმებში არაა გათვალისწინებული.

მეურნეობების იჯარით მომუშავე კოლექტივებსა და სხვა მომსახურე ორგანიზაციებს შორის არსებულ სამეურნეო ანგარიშგებიან ურთიერთობაში კანონდარღვევა გამოიხატება იმაში, რომ სამეურნეო ანგარიშგების პრინციპების შესაბამისად, მეურნეობის ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფი არ შეიძლება რომ გამოვიდეს სხვა ორგანიზაციის სამეურნეობრივ პარტნიორად. მას არ გააჩნია თავისი სახსრები ბანკში და ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მოვალეობის შეუსრულებლობის შემთხვევაში ჯარიმას ვერ გადაიხდის. იგი არა გადამხდელუნარიანია. ასეთი ხელშეკრულებები თანახმად სსრკ სამოქალაქო სამართლის საფუძვლების მე-14 მუხლისა ითვლება ბათილად, ან უნდა შეიცავდეს ამ საფუძვლების 34 მუხლით გათვალისწინებულ საჭირო მომენტებს.

რაც შეეხება „არა შეუსრულებელ“ უფლებებს, საჭიროა ითქვას, რომ ასეთ უფლებას განეკუთვნება „... ჰქონდეთ მათ თავიანთი ტექნიკა, სხვა წარმოების საშუალებები“, დამოუკიდებლად მართონ თავიანთ სანარმოო უბანზედ წარმოებითი პროცესები“. მეურნეობებში სამეურნეო რგოლების და რეგიონალური სეკის გვერდით ასევე სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფის მექანიზაციის სეკის არსებობა ნიშნავს მას, რომ სანარმოო ქვედანაყოფები ტექნიკას არ ფლობენ და ისინი ყოველთვის ღებულობენ მათ ყოველდღიურად მექანიზაციის სეკისაგან. რაც შეეხება სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფების ხელმძღვანელების დამორჩილებას მეურნეობის დირექ-

ციისადმი მონუმობს მას, რომ მათ დამოუკიდებლად ვერ შეუძლიათ გაატარონ ცხოვრებაში ვერც დირექტორის მითითებანი როგორც ქვეშევდომები და ვერც ქვედანაყოფების შრომითი კოლექტივების გადანყვეტილებანი როგორც მათი არჩევითი ხელმძღვანელი თანამდებობის პირები, ბოლო ჯამში შრომითი კოლექტივები თავიანთ სამეურნეო პროცესებს დამოუკიდებლად ვერ მართავენ. რაც თავის მხრივ ექინალმდებება შიდა სამეურნეო ანგარიშსწორებით მომუშავე ქვედანაყოფის ფუნქციონირების პრინციპებს.

კოლექტიური იჯარით მომუშავე ქვედანაყოფების შრომითი კოლექტივების თავიანთ უფლებების რეალიზაციასახდენენ თავიანთი საერთო კრებების ცხოვრებაში გატარებით, ხელმძღვანელი პირების დასაქმებით, სეკის საბჭოს ფუნქციონირებით.

სამეურნეო ანგარიშგებიანი ქვედანაყოფები თავიანთ სამეურნეო საქმიანობას აწარმოებენ გეგმიური დავალების შესასრულებლად მეურნეობის ადმინისტრაციისაგან მიღებული აკორდული განრიგის სისრულეში მოყვანით.

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის
ეკონომიკისა და სამართლის ინსტიტუტის
მაძიებელი: ა. ქოჩიაშვილი
1987 წ.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Об улучшении хозяйственного механизма АПК

Производственная программа СССР на период до 1990 года обязывает нас выполнять такие основные задачи, как:

1. Пропорциональное и сбалансированное развитие агропромышленного комплекса.

2. Совершенствование управления, планирования и экономического стимулирования во всех его отраслях, с максимальной ориентацией производства на достижение высоких конечных результатов.

3. Обеспечение высоких темпов сельскохозйственного производства на основе последовательной его интенсификацией, высокоэффективного использования земли, всемерного укрепления материально-технической базы и ускоренного внедрения достижения науки и передового опыта.

4. Всемерное улучшение использования производственно-технического потенциала агропромышленного комплекса.

5. Значительное повышение отдачи от капитальных вложений и материальных ресурсов.

6. Развитие специализации и концентрации производства на основе расширения межхозяйственных и межотраслевых связей.

7. Борьба за экономию и бережливость.

8. Сокращение потерь и повышение качества сельскохозяйственной продукции путем широкого внедрения прогрессивных технологий производства, переработки и хранения ее, организации перевозок специализированным транспортом.

9. Дальнейшее улучшение социально-бытовых условий жизни на селе («из `Основных направлений реализаций продовольственной программы СССР»).

В условиях района их разрешение значительно затянется, ибо 1, 6 проблемы разрешимы свкрху до районного уровня не затронит местных органов, 2-ой вопрос – « Управление и плани-

рование», наоборот, усложняется. 3, 4, 5, 7, 9 – разрешимы лишь в результате функционирования хозрасчета на коллективном под-
ряде, а 8-ой как и все выше упомянутые зависит от правильного
управления, что проблема № 1 в условиях АПК.

Управление процесс распорядительных органов и ответ
которого складываются производственные процессы и связанные
с ними общественно-экономические отношения.

И от того, как близок и непосредствен управленческий
аппарат к трудовым коллективам, которые, по сути дела, явля-
ются движущими силами хозяйственного механизма – зависит
их эффективность, так как именно «растояние» и «посредствен-
ность» управленческого аппарата предопределяет активность
трудовых коллективов и их отдачу, как и других средств про-
изводства. Эти компоненты управления детерминируют испол-
нительскую дисциплины подчиненных коллективов. В свою
очередь, посредственность зависит от коммуникабельности и
целенаправленной действенности сторон.

Управленческий аппарат АПК района – РАПО, по сути дела
стоит 3-им по списку, от низовых трудовых коллективов – звен-
ньев. От него исходящие директивные указания, дойдя до непо-
средственных исполнителей – трудовых коллективов – звеньев
«проходят через призмы» администраций совхоза и ПЭЖов и в
конечном итоге, поневоле, искажаются. Страдает и обратная
связь с коллективами.

ПРИЧИНА?

Нарушение посредственности, недостаточная коммуникабель-
ность, значительная дистанционность и частичный охват про-
блем.

Выход из положения какой?

– Наладить магистральную, бесперебойную коммуникабель-
ность между «распорядителем» и «исполнителем», с учетом при-
веденных недостатков, то есть необходимо ввести коррективы

в хозяйственном механизме района, под принципом логической последовательности и соблюдении хозрасчетов. Заинтересовать и в результатах труда производственных коллективов не только их обслуживающих коллективов внутри предприятия, но и всех других коллективов и лиц, занятых в сфере общественного труда на других предприятиях, учреждениях и организациях одного административно-территориального деления, в частности, сельсоветов. Превратив его таким образом в единый социально-экономический комплекс единого планирования и финансирования на полном хозрасчете...

С функционированием РАПО, администрации, входящих в него предприятий, организаций, по праву сдают свои позиции и инициативность, теряют авторитет. Работники не сельскохозяйственной сферы производства на местах смотрят отчужденно на прогрессивные начинания и успехи, как объединения, так и его структурных подразделений.

Здесь имеется ввиду коллетивы школ, здравведпунктов, объектов соцбыткультбытового назначения и торговли, даже аппараты исполкомов сельслветов.

На местах дело состоит не совсем желательно.

Взаимоотношения хозяйств, организаций одного административно-территориального деления желательно создать так, чтобы достижения одного из них было результатом всех вместе взятых.

Система РАПО ни на уровне первичных административно-территориальных делений сельсоветов, горсовета, не на уровне всего района, как административного деления не образует единого целого социально-экономического механизма (комплекса). Она похожа как бы в стакане помещенного яйца, которое по сути дела не покрывает ни дно стакана, и ни его поверхность.

Это в свою очередь факт несовершенности управленческого механизма АПК, в рамках района, ибо оно подлежит усовершен-

ствованию.

Сам хозрасчет обязывает нас упростить существующий, его приводящий в действие хозяйственный механизм. Лишит производственные структурные подразделения мелкой опеки, загромождения «толкотни», излишних переписок, докуменков, довести до ясности.

С этой целью было бы лучше :

1. Ликвидировать совхозы и другиу юридические лица, их средства, как и других действующий на административно-территориальных делений организаций-учреждений и объектов и объявить их собственностью исполкомов этих делений.

2. В сёлах, взамен действующих региональных ПЭКов, создать по одной хозрасчетной бригаде, с подчиненными отраслевыми звеньями – лишёнными хозрасчетных прав. Наряду с ними создать и другие хозрасчетные бригады по другим отраслям, как по промышленности, так и по сфере обслуживания вне сельскохозяйственного производства. Сделать их портнерами исполкомов сельских, городских советов народных депутатов с соблюдением хозрасчетных принципов. Закрепить за ними все необходимое для выполнения взятых им обязательств и создать им условия функционирования, как хозрасчетной производственной единице.

3. Руководителями бригад, звенньев назначить соответствующих специалистов с высшим образованием, с расчетом по способности управлятьотраслями самостоятельно, без нужды в помощи специалистах извне.

4. В рамках административно территориального деления на базе всех раннее действующих там промышленных, сельхозпроизводства, соцкультбытового назначения и торговли предприятий, и учреждений – создать единый социально экономический комплекс на полном хозрасчете, под управлением исполкоомов местных советов, как исторически утвердившимися народных органов государственного управления на местах.

5. Вопрос снабжения и сбыта, учета и отчетности, планирования и соцкультбытового назначения решать через соответствующие отделы исполкомов самостоятельно, как полноправных нового вида юридических лиц. Снабжение спланировать заблаговременно, по расчетам потребности и переходящего лимита через РИК, а их освоение – самостоятельно, минуя района. На местах ввести финансирование и бюджетных огранов.

6. Бригодиров объединить в производственную комиссию местнах советов и превратить ее в коллегиальный орган координационного управления производством в комплексе.

7. Разрешить бригадам одного комплекса вступать в отношениях между собой чеками, без выхода на исполком Совета и на банк.

8. При каждом исполкоме иметь штатного юрисконсульта и освобожденных руководителей выборных органов общественных организаций.

На уровне районов:

Провести слияние финотдела РИКа. Плановой комиссии РИКа, статгруппы и ПФО РАПО – в планово-финансовый отдел с информационным подотделом РИКа.

1. Превратить РАПО в методика – рекомендательный отдел РИКа, по планированию и управлению бригадами комплексов.

2. Полномочность РАПО переделегировать РИКу, исполкомам местных Советов и хозрасчетным бригадам. Должность председателя РАПО оставить в названии первого заместителя председателя РИК с добавлением по производству.

3. Руководство АПК возложить на РИК.

4. Расформировать Сельхозхимия, АТК РАПО, База материально-технического снабжения и им подобные районные формирования. И за счет их усилить материально-кадровые позиции местных подразделений – комплексов и бригад.

На базе предприятия МТП создать мощную ремонтную базу

с филиалами на местах. Получим эффект:

Высвобождение значительного количества специалистов, работающих внепроизводственной сфере, экономия средств их содержания, рабочего време и усилится оперативность.

За счет их усилится руководящий состав низовых звеньев, где непосредственно решается судьбуа производства.

1. Разгрузятся банк и другие районные ведомства от излишних переписок, документооборота, сократится количестко жалоб с мест.

2. Произойдет расширение межхозяйственных и межотраслевых связей, специализация и концентрация средств в рамках административно-территориального делений. Это даст возможность перейти по району на полный районный хозрасчет, составить один балланс и лишь его представить в республиканский орган, взамен ныне составляемых нескольких десятков.

3. Изменяются отношения человека к самому себе и другим, повысится их уровень.

4. Повысится роль, авторитет, ответственность оперативность и действенность местных советов и их исполкомов во всех сферах нашей советской жизни.

5. В результате образования хозрасчетных бригад и лишения звеньев хозрасчетных прав получим возможность закрепить за бригадами все необходимое для выполнения задания, уменьшится докуменкооборот внутри хозрасчетных единиц и комплексов.

6. Сближение исполнительно-распорядительных сторон исполкомов соельсоветов и трудовых коллективов низовых звеньев, вызовет трудовую аkitность народных мас, словно короткого замыкания.

7. Укрепится самое главное рабочее звено механизма нашего общественного строя.

А. Кочорадзе 15. 10. 1985г.

Сущность принципа демократического централизма и что необходимо для его совершенства

Принцип демократического централизма по своему назначению похож на ствол стоящего дерева,

которое имеет ветки и всилу своего назначения обязано быть сильнее и крепче этих веток. И если у ствола нет таких черт, то он будет неспособен выполнить своё назначение, т. е. свалится. В выполнении своего назначения стволу помогает собственный вес, объём и твёрдость, которые в общем выражают и его мощь.

В наших условиях, когда отдельным должностным лицам удаётся игнорировать требования коллективов, государства, закона и до конца остаются как ненаказуемые правители, по отношению к ним народ проявляет свою беспомощность, в таких случаях принцип демократического централизма напоминает нам ствол упавшего дерева, который не смог удержать собственные ветки.

Принцип демократического централизма является основополагающим началом всех остальных принципов в государственном правлении и является обеспечивающим магистралом всех социальных начинаний. Отсюда необходимо, чтобы этот принцип был так организован, чтобы помимо воли народа отдельные лица ничего не смогли сделать.

Исходя из этого, необходимо чтобы принцип демократического централизма был взят под защиту государства, т. е. придать ему статус нормативного акта. И за его нарушением должно последовать уголовное наказание, притом более строгое, нежели за нарушение других законов. Здесь право на возбуждение уголовного дела надо предоставить народу или органам, выражающим его волю.

Принцип демократического централизма надо ввести и в уголовный кодекс и совершенствовать и его элементы.

В частности:

п. 1. выборность снизу вверх не даёт представления, кто конкретно будет представлять кандидатуру перед избирателями. И такое право надо предоставить лишь непосредственно избирателям. Кроме того, не видно в каких случаях какие выборы должны иметь место, закрытые или открытые, одноступенные или многоступенные и т. д.;

п. 2. периодической отчётностью выборных органов перед избирателями и перед вышестоящими органами не регламентируется по чьей инициативе это должно проводиться и какую особенность это должно иметь. При этом, в таких случаях полномочность заслушавшего органа не определена, как быть если они сочтут неудовлетворительным отчёт или их общую деятельность. На наш взгляд, в таком случае заслушавший орган должен быть правомочным переизбрать их там же;

п. 3. обязательное исполнение нижестоящим органом решений вышестоящего органа не предусматривает того, как быть нижестоящему органу, если он не согласен с таким решением или оно принято с нарушением закона, или самого принципа демократического централизма. Здесь на наш взгляд необходимо предусмотреть и интересы нижестоящего органа;

п. 4. личная ответственность должностного лица не должна выходить за рамки его статуса и вместе с тем он не должен подменять полномочия избравшего его органа. Часты случаи, когда член или руководитель коллегиального органа лично заменяет такой орган выдавая своё распоряжение за решение такого органа.

А. Кочорадзе

в свете решения XXVII съезда КПСС 1987 год

ПРЕДЛОЖЕНИЯ

о путях дальнейшей демократизации и усовершенствования социально-экономического устройства советского общества, когда вскрытие ящика проводится до исте-

чения срока его полномочия).

При вскрытии ящика должностное лицо должно сложить своё полномочие перед трудовым

На апрельском 1985 г. Пленуме ЦК КПСС Генеральный Секретарь ЦК КПСС тов. М. С. Горбачёв в своём докладе сказал: «Главный вопрос сейчас в том, как и за счёт чего страна сможет добиться ускорения экономического развития». Затем, он же ответил на этот вопрос, что это возможно, «... если в центре всей нашей работы поставить интенсификацию экономики и ускорение научно-технического прогресса, перестроить управление и планирование, структурную и инвенстационную политику повсеместно повысить организованность и дисциплину, коренным образом улучшить стиль деятельности. »

/материалы Пленума Центрального комитета КПСС

23 апреля 1985 года стр. 8/

Таким образом, Апрельский Пленум ЦК главными объектами перестройки, которые играют решающую роль в деле дальнейшего социально-экономического ускорения страны называет экономику страны, механизм её управления и отношение человека к ним.

XXVII съезд КПСС развил Апрельским Пленумом выработанный стратегический курс перестройки, разработал конкретные пути её осуществления. С этой целью наметил:

« – усилить действенность централизованного руководства в реализации основных задач экономической стратегии Партии и одновременно поднять роль и самостоятельность объединений и предприятий, их заинтересованность и ответственность за достижение наивысших конечных результатов на основе подлинного хозрасчёта, самокупаемости и самофинансирования установления прямой зависимости уровня доходов коллективов от эффективности работы...

– перейти к экономическим методам руководства на всех

уровнях народного хозяйства, усовершенствовать планирование, финансово-кредитный механизм, систему ценообразования, перестроить материально-техническое снабжение...

– придать управлению современные организационные структуры с учётом тенденций концентрации, специализации и кооперирования производства, развития комплексов взаимосвязанных отраслей, территориально-производственных и других межотраслевых формирований...

– обеспечить оптимальное сочетание отраслевого и территориального управления хозяйством, комплексное экономическое и социальное развитие республики и регионов, дальнейшее расширение прав республиканских и местных органов, в первую очередь в руководстве строительством, межотраслевыми производствами и социальной и производственной инфраструктурой».

/материалы XXVII съезда Коммунистической Партии

Советского Союза

п. и. 1986 г. стр. 104/

Сделует заметить, что абсолютизировать эти направления будет неверно, так как они лишь отвечают необходимым требованиям положения дела на сегодняшний день. Настанет время, когда и эти пути потребуются изменить и совершенствовать, идя по пути дальнейшей демократизации Советского Союза.

Недаром этим проблемам уделил особое внимание Январский Пленум ЦК КПСС.

Сложившиеся в стране взаимоотношения уже названных выше главных объектов перестройки – экономики страны, механизма её управления и отношения человека к ним, объективно породило необходимость выработки стратегического курса социально-экономического ускорения. Но осуществить его невозможно без их достаточного усовершенствования и развития как в отдельности, так и комплексно.

Следует создать такую социально-экономическую ячейку,

которая послужит основной всеобщего обновления страны, явится как бы своего рода выражением, микромоделью желаемого варианта общественно-государственного устройства и отправным моментом начатой перестройки и дальнейшей демократизации свободы и прогресса.

Принимая во внимание, что экономика страны, механизм её управления и индивиды своими корнями и ветвями связаны и определена их принадлежность по первичным административно-территориальным делениям, пути их усовершенствования нужно искать в них самих и в правильном подходе к ним.

Если в первичных административно-территориальных делениях устраним пока ещё существующие внутренние ведомственные барьеры, руководящие их исполнительно-распорядительные органы – исполкомы низовых – сельских, поселковых и городских советов народных депутатов, реально возьмут в свои руки узды всех подлежащих перестройке объектов, наделим эти исполкомы реальной властью непосредственного управления ими, под контролью центральных органов государственного управления, минуя районные. Таким образом создадим первичным административно-территориальным делениям условия совершенно автономного функционирования, тогда они могут быть такими ячейками, которые являются отправными моментами начатой перестройки к новым рубежам.

На практике это возможно осуществить следующим образом:

По первичным административно-территориальным делениям функционирующие предприятия, учреждения, организации и объекты соцкультбытового назначения непосредственно подчинить исполнительно-распорядительным органам таких делений – исполкомам низовых советов народных депутатов. Их средства передать исполкомам упомянутых советов, лишив их самостоятельности и ведомственной подчинённости, как юридических

лиц.

Задействованные на предприятиях, учреждениях и объектах соцкультбытового назначения трудовые коллективы сделать хозрасчётными партнёрами исполкомов названных советов народных депутатов. Так же, вопросы кооперативного движения решать на уровне этих органов управления. В состав хозрасчётных трудовых коллективов включать все необходимые им в силу специфики деятельности специалистов и должностных лиц. В исполкоме низовых советов иметь главных специалистов по имеющимся на территории отраслям.

Наряду с упомянутым, целесообразно будет передать в непосредственное ведение исполкомов низовых советов и функции исполкомов районных советов народных депутатов и их отбелов, в том числе РАПО, Управления бытового обслуживания населения, райпотребобщества, строительных организаций, Предприятий по ремонту и эксплуатации машино-тракторного парка, РО сельхозхимии, АТП и т. д. оставляя лишь в звене районного руководства Райком партии, Райком комсомола, прокуратуру, РО КГБ, Нарсуд, Инспекции госстатистики, банки, связи т. е. те органы, которые непосредственно не связаны с управлением социально-экономическими процессами на местах.

При такой нагрузке исполкомов низовых советов целесообразно будет образовать по первичным административным делениям и партийные комитеты с правами райкомов и поставить их с исполкомами соответствующих советов в таких отношениях, в каких сейчас находятся райкомы партии с райисполкомами.

В условиях такой автономии первичные административно-территориальные деления превратятся в крупные социально-экономические комплексы, которые будут в состоянии работать на полном хозрасчёте с самофинансированием, сочетать признаки административных, хозяйственных и общественных органов. Такое единое начинание детерминирующей человеческую пси-

хику деятельности людей на месте, будет способствовать тому, чтобы легко управляли людьми, лишая индивидов возможности антиобщественных проявлений позволит государственным органам власти и управления быть близко к народу и социально-экономическим процессам.

А это в свою очередь отвечает программным начертаниям осуществления перестройки, намеченным XXVII съездом КПСС.

В соответствии с реорганизацией первых эшелонов нужно будет пересмотреть центральные и высшие эшелоны государственного управления и власти. При этом целесообразно будет преобразовать Советы министров союзных и автономных республик в комитет по управлению соответствующих государственных формирований. А министерство и ведомство – в их управление. Научно-исследовательские и учебные заведения подчинить соответствующим отраслевым управлениям комитетов.

При этом исполкомы низовых советов народных депутатов починить комитету по управлению автономных и союзных республик, а там, где имеются областные деления – соответствующим облисполкомам, а этих последних в свою очередь подчинить упомянутым комитетам.

Таким образом, сохранив низовые и верховые советы, в том числе и областные, можно улучшить социально-экономическую структуру страны во имя оперативности, мобильности и ответственности главных рабочих механизмов советского общества – первичных административно-территориальных делений, в которых непосредственно решается судьба производства и социальных проблем.

Предложенный нами вариант социально-экономического переустройства общества получит ещё большее дальнейшее развитие, если наряду с ним будет введена социально-экономическая паспортизация всех предприятий, учреждений, организаций, их структурных подразделений и административно-территориальных

делений снизу доверху, и даже по всей стране. И на этой основе ввести их планирование:

- единый контроль над доходами и расходами граждан либо их семей;
- единый регламент перемещения лиц по должностной лестнице;
- борьба с преступностью и с другими правонарушениями на анучной основе;
- защитный механизм принципа демократического централизма;
- осуществление перестройки поэтапно;
- планомерное идеологическое обеспечение перестройки.

Под социально-экономической паспортизацией следует понимать создание такого сводного документа для каждого предприятия-учреждения, их структурных подразделений и административно-территориальных делений, которая отразит их человеческие, экономические и природные ресурсы на конкретный период т. е. покажет чем располагает производственная единица и на что может претендовать. И на основе таких данных спланирует свою деятельность.

У нас в стране нет единого контроля над доходам и расходам граждан и отдельных семей. А это обуславливает то, что имеет место социальная несправедливость, корыстные деяния в обществе и т. д.

Для предотвращения таких явлений необходимо ввести в страну индивидуальные экономические паспорта граждан, либо по их семьям.

В таких экономических паспортах в начале каждого календарного года следует указать предполагаемую общую сумму доходов, складывающихся из законных источников владельца и оно будет являться лимитом расходов (затрат) на предстоящий календарный год.

В случае перерасхода или экономии лимита перерасчёт будет произведён в паспорте в конце года, т. е. доходы и расходы должны балансироваться друг с другом.

По своим экономическим паспортам люди смогут приобрести нужную им продукцию, либо получать услуги в обычных магазинах, салонах обслуживания и т. д., по безналичному расчёту. При этом деньги должны быть изъяты из обращения внутреннего рынка, но сохранены как мера стоимости.

По полученной продукции либо оказанной услуге будет произведена отметка в паспортах граждан обслуживающими их лицами по совершённой сделке в денежном выражении, т. е. стоимость сделки спишет с лимита в расход.

Спрашивается, как быть с теми, которые кроме зарплаты и других чистых денежных доходов имеют и свои хозяйства, из которых часть выращенной продукции желают реализовать на стороне, на колхозном рынке, либо приобрести там товар.

В таких ситуациях целесообразно упразднить все колхозные рынки и учредить, чтобы граждане часть избыточной продукции выращенной в своих подсобных хозяйствах сдавали государству по установленным ценам, либо по договорённости. И в замен стоимости данной ими продукции государству увеличить годовой лимит затрат. Неизрасходованную сумму лимита одного года автоматически надо перенести на следующий год.

Отсутствие единого регламента перемещения должностных лиц по служебной лестнице, как в целом по отраслям народного хозяйства, так и по другим гражданским профессиям и органам, многому вредит.

Необходимо разработать соответствующий регламент.

Такое мероприятие будет способствовать упорядочению данного вопроса, воспитанию и закреплению кадров.

Целесообразно по каждой должности установить образовательный ценз по возрасту и по стажу работы. Соответственно с

этим ежегодно проводить аттестацию должностных лиц.

Борьба с преступностью у нас в стране ведётся как правило уже по совершенным фактам. А ведь можно заблаговременно предупредить и предотвратить их. Для этого необходимо ввести лишь по административно-территориальным делениям чёткий учёт и анализ совершённых правонарушений, на этой основе прогнозировать их будущее по всем составным элементам.

Борьба против самих преступников это ещё не борьба против преступности. Люди становятся преступниками в результате влияния на них той среды, в которой им пришлось жить и действовать.

Следовательно, первостепенное значение в этом деле следует предавать устранению причин и условий способствующих совершению правонарушения. А раз это так, то необходимо по предприятиям, учреждениям, первичным административно-территориальным делениям взять под особый контроль общие условия совершения там правонарушений и бороться за их ликвидацию, как с общегосударственными упущениями на местах. Нужно вести соответствующие журналы регистрации таких упущений и контролировать ход их ликвидации.

Принцип демократического централизма великое завоевание Октября. Однако, из безнадёжного защитного механизма он может превратиться в главный рычаг абсолютной централизации, либо анархии.

Когда коллектив избирает конкретное лицо своим руководителем, понятно, что он заслуживает доверие своего коллектива и поэтому члены коллектива дают ему свои голоса. Тут ясно сколько «за» и «против».

Возникает вопрос, как быть, если это выборное должностное лицо в процессе своей деятельности показало свою несостоятельность, некомпетентность, либо совершило преступление и подлежит смещению. Но у него есть поддержка сверху, со стороны

определённых должностных лиц, коллектив ничего не сможет сделать и он продолжает вредить обществу, занимая должность подряд несколько сроков бессменно.

Разумеется здесь налицо нарушение принципа демократического централизма.

В подобных ситуациях коллектив должен иметь защитную систему своих интересов, которая сможет сработать автоматически и коллектив сумеет сделать выводы. На наш взгляд таким механизмом может служить следующее:

По месту деятельности трудового коллектива либо должностного лица необходимо устанавливать опломбированные почтовые ящики для сбора отозванных голосов избирателей, т. е. когда члены коллектива заметят что-то неладное, противоправное деяние избранного ими должностного лица, тогда они должны иметь коллективом установленное право отозвать обратно свои голоса путём опускания в ящик на то обоснованных заявлений. При этом ящик должен вскрываться коллективом в присутствии избранного должностного лица через каждые пол года, либо по истечении срока его полномочия и подводятся итоги по содержанию ящика и оценивается деятельность должностного лица.

При этом, если обнаружится, что более половины избирателей против должностного лица, тогда он должен считаться смещённым с должности. А если нет, то проводить за него новое голосование (это тогда коллективом).

По данному ракурсу защиты интересов трудового коллектива предлагаемый вариант можно применить во многих аспектах жизни общества.

Перестройка проблема долговременная, хотя и имеются основные направления по её разрешению, однако во времени и в пространстве, она нуждается в поэтапном определении, что пока ещё в недостаточной степени сделано.

По степени своей важности можно выделить этапами очеред-

ные задачи перестройки так, чтобы выполнив одну задачу, тем самым можно было переходить на другую, соблюдая последовательность.

На наш взгляд в перестройке можно выделить следующие этапы:

- создание теоретической модели желаемого социально-экономического устройства общества;

- практическое преустройство общества по выработанной модели;

- осуществление технической переоснащённости имеющихся предприятий-учреждений по последним достижениям науки и техники;

- обеспечение выпуска отечественной продукции на уровне мировых стандартов;

- обеспечение потребности населения страны продовольствием, жильём и другими предметами первой необходимости по научным нормам и др.

И по разрешению этих и других возможных этапов перестройки необходимо разработать конкретные планы по их осуществлению.

Перестройка – проблема предметная. Она имеет свою систему, объём и масштабы, которые войдя в нашу жизнь стали интенсивно прогонять из неё элементы отжившей формы и методы хозяйствования, правления и простоя человеческих отношений, словно упавший камень в наполненную водой до края ёмкость, плотно занявший там своё место.

Перестройка вызвала у людей заботу взаимоприемлемости и взаимосовместимости. Возникли так называемые новые психологические отношения людей к новым методам ведения экономики и конкретным делам, т. е. зародился новый надстроечный элемент над изменяющимися экономическими базисными отношениями.

В перестройке многое зависит и от того, в каких взаимопози-

ционных отношениях окажутся эти элементы.

Следовательно, начатый процесс направляет создать механизм целенаправленного идеологического обеспечения ускорения так, чтобы по всем позициям постоянно, повсеместно и комплексно воздействовали на умы людей, не оставляя никакого окна в сфере складывающихся общественных отношений.

В соответствии с этими главными рычагами реализации требования перестройки следует (плановмерно) применять основные магистрали реализации полномочности субъектов общественных отношений – админорганов. Непосредственные органы власти и государственного управления, общественные организации, партийные системы, средства массовой информации и др.

И надо так направить их работу, чтобы согласно принципа демократического централизма эти органы согласно задачам перестройки, своей системой поэтапно покрывали общественное сознание сверху до низу и сферы влияния вытекающие из перестройки задачами.

Председатель Диди-Дманисского сельского совета народных депутатов, дманисского оайона Грузинской ССР, юрист, соискатель:
Александр Захарович Кочорадзе. 1989 год

Что главное сейчас и после перестроечного периода для дальнейшего развития нашего общества.

/Декларация нового мышления/

Человек часть природы и чтобы он отвечал своему назначению, должен жить по её законам и иметь согласованные с ней жизненные условия.

/Автор/

1. Сейчас, в эпоху социализма, когда у нас в стране, во имя дальнейшего развития свободы и прогресса, направления и недопущения впредь исторических социально-экономических ошибок, идёт перестройка общественной и государственной жизни по нужным людям рельсам, допущены плюрализм мнений, со стороны официальных и неофициальных формирований и лиц, происходит выдвижение различных форм и методов о дальнейшем развитии советского общества, как передового авангарда всего человечества, и в связи с этим неоправданно затрачиваются огромные интеллектуальные и материальные средства, – главное, нам прежде всего осознать в этом деле революционного обновления общества: чего мы хотели от социалистической революции 1917 года и вообще от социализма? Добились ли мы своей исторической цели в результате всего этого и если нет, то почему, в чём причина? И что необходимо для достижения такой цели?

При этом уточнить исторически избранную нами модель социализма; отвечает ли справедливо по всем жизненным интересам всех природно-социальных инстанций нашего многонационального народного общества – личности, семьи, населённого пункта (села, посёлка, города) первичных административно-территориальных делений (сельских, поселковых, городских, районных, городских делений, советов народных депутатов), отдельных наций и национально-государственных формирований (автономных округов, областей, республик и

союзных республик и самого содружества наций (РСФСР, СССР) – по стадиям их развития – возникновения, становления, исполнения своего космического предназначения и гибели. И если нет, то тогда можно и нужно будет внести соответствующие коррективы в механизм управления государством, искать наиболее верные пути дальнейшего развития общества. Притом, принимая во внимание основные функции и формы жизнедеятельности выше перечисленных природно-социальных инстанций необходимо будет превратить механизм управления государством в своего рода «вечный двигатель» общественного развития, в дальнейшем исключая формальность и всякого рода «политиканство», что даст возможность перехода от государственной формы правления ко всеобщему самоуправлению.

Разумеется, всё это требует скурпулёзного подхода и недвусмысленного ответа.

На наш взгляд, как раз в этом и следует выражать первоочередные задачи современной политической мысли и дела не только отечественных теоретиков и практиков, но и зарубежных.

2. Социалистической революцией 1917 года, в результате которой у нас в стране возник социалистический строй, народ хотел ликвидировать эксплуататорские классы, эксплуатацию человека человеком и всякого рода социальный гнёт и национальное неравенство, противостояние между городом и деревней, умственным и физическим трудом, установить политическое и идейное единство всех социальных групп и дружественное отношение, сотрудничество и братскую взаимопомощь между нациями, и т. д.

При том жизнь советского общества должна была строиться на шорокой демократии, привлечении трудящихся к активному участию в управлении государственными делами; мужчины и женщины, граждане всех рас и национальностей должны были иметь реальные равные права во всех областях социальной жиз-

ни. Должен был действовать принцип «от каждого по способностям, каждому по труду».

3. Однако, как видно из нашей действительности, мы своей социально-исторической цели не достигли, либо добились её частично, со значительными отклонениями или отставанием от основного намеченного. В замен декларированного, создали деформированный социализм.

4. Спрашивается, почему, в чём причина?

Причины здесь (суперосновные) двоякого рода – объективные и субъективные.

К объективным причинам относятся:

а) Советский человек, который служит «кирпичём» в деле строительства всеобщего социально-государственного здания непрочен, он ещё не выработался, «рушится». Для получения нужной закладки для него ещё не созданы соответствующие условия. Поэтому, и «здание» даёт свои трещины. Вместе с тем человеческие факторы не принимались во внимание.

б) Наряду с «кирпичём» у нас страдает «первичная ячейка общегосударственной жизни». По настоящее время у нас ещё не создана идеальная форма деятельности первичных административно-территориальных делений, на которые, в принципе, и опирается всё «здание». Недостатки выражаются в том, что нарушена «равнопрочность властей» центра и первичных делений. В силу ряда причин «ограбленны» органы первичных административно-территориальным делениям вышестоящими инстанциями, захвачены им функции местного характера. Власть, как стержень всего социального, должна чувствоваться одинаково как в центре, так и на месте, иначе нарушается смысл логики.

в) Сам общегосударственный механизм и его политическая система неоправданно сложны, многоступенны, многоспектральны, бюрократичны. В их взаимоотношениях много нелогичного.

г) Доминирующая часть основного принципа функциониру-

вания государственного механизма и его политической системы «демократического централизма» – «демократичность» беззащитного механизма. Содержание самого принципа раскрыто не целиком и не полностью. Заодно оно используется в жизни неэффективно.

д) Над доходами и расходами природно-социальных инстанций общества и в частности граждан и их семей нет единого контроля со стороны государства. А это основополагающее начало всего негативного.

е) Действие внутри государства колхозных рынков и денежного обращения – своего рода ведение «теневой экономики». Эти каналы общения людей в достаточной степени не поддаются контролю государства.

ж) Принцип распределения блага «от каждого по способностям, каждому по труду» находится в противоречии с естественными запросами природно-социальных инстанций общества и нуждается в пересмотре. Вместе с тем, этот принцип не обеспечивается государственным режимом.

К субъективным относятся:

(В свою очередь результаты объективных просчётов, но давшие в последствии обществу своё наиболее весомое отрицательное отправление)

а) Недополучение обществом результатов своего собственного интеллектуального потенциала из-за репрессий в период диктатуры пролетариата и сталинизма.

б) Расставленные на первых эшелонах государственной службы, там где по сути дела решалась судьба производства и социальных процессов, малограмотных и случайных людей после революции, а в верхних эшелонах, знающих и активных участников преобразования общества, породившие в последствии командные методы управления и упрощения демократических начал жизни.

в) Лишение экономики страны значительного количества рабочей силы из-за неправильного ведения уголовной политики и военного дела.

г) Учреждение должности генсека ЦК КПСС и превращение партии в диктат.

д) Преобразование союза ССР, как содружества свободных наций, в единое централизованное государство.

е) Ослабление государственной дисциплины.

В основном, упомянутые объективные причины и детерминировали всякого рода античеловеческие, антидемократические начинания и тенденции в нашей стране. И они, по сути дела, являются доказательствами недостаточной степени обоснованности предложенных марксизмом форм и методов построения и развития социализма. Иначе социализм, который проповедовал человеколюбивую социально-справедливую политику, не мог иметь такого рода тенденции аккумулирующих элементов с самого зародыша.

Так для создания декларированного и ещё более лучшего социализма нам нужно лишь первоначально решить упомянутые объективные причины. А всё остальное впоследствии само собой исчезнет как беспочвенное.

Вместе с тем нужно будет осуществить:

а) организовать правление общества в рамках нации – национально-государственных формирований. При этом иметь в них лишь в высших и низших органах власти и управления, беспромежуточные, под видом вспомогательных, по своему месту буферно-районные, областные, административно-территориальные делений-звенья. Функции и средства таких делений передать первичным административно-территориальным делениям. И так организовать их работу, чтобы они самостоятельно могли решать все вопросы своих регионов. Притом, на принципах хозрасчёта, самофинансирования, самоуправления

и демократического централизма. Во главе таких первичных административно-территориальных делений, как и во главе национально-государственных формирований поставить председателей соответствующих Советов народных депутатов и учредить при них функциональных заместителей – по государственному управлению (отв. за работу комитета), по руководству экономикой (отв. за работу производства и ведение общего хозяйства), по идеологии (отв. за идеологическую ориентировку региона, рабочего и молодёжного движения, и за учебно-воспитательный процесс), по социальным вопросам (отв. за работу с населением), по военным делам и и соцзаконности (отв. за оборону, соблюдение соц. законности и общественного порядка), и по учёту и анализам деятельности региона. При этом функции партии должны быть вплетены в сам механизм государства без на то созданных систем.

В свою очередь на это даёт предпосылки и сама общенародная демократия и гласность. Что при демократии и гласности партия должна уступить свою верховенствующую роль государственному механизму. Исходя из этого складывается мнение, как бы партия выполнила свою основную историческую миссию на этот период своего развития социализма, расчищала дорогу демократии, гласности и самоуправлению народа.

В условиях общенародной государственности в деле решения важнейших проблем приоритет должен иметь сам народ, а не его избранная часть. Всё должно исходить от народа и должно быть направлено на его благополучие.

Повышая роль первичных административно-территориальных делений, будет целесообразно все предприятия, учреждения и организации лишить прав юридического лица, связать их исполкомами таких делений, внутрихозяйственными договорами и коллективным подрядом. При этом администрации предприятий и учреждений включить в соответствующий состав трудовых кол-

лективов. Их средства хранить на субсчетах центральной бухгалтерии первичных административно-территориальных делений. На счетах госбанка республики хранить лишь средства таких делений. Все имеющиеся общественные средства находящиеся по административно-территориальным делениям объявить собственностью исполкомов таких делений.

Таким образом первичные административно-территориальные деления превратить в своего рода социально-экономический комплекс как нового вида формирования с единым органом управления. И подчинить их непосредственно комитету по управлению делами национально-государственных формирований (Совет министров союзных и автономных Республик преобразовать в такие комитеты). При этом существующие Министерства и ведомства превратить в их отраслевые отделы либо управления с одновременным подчинением им родственных по профессии средних и высших учебных заведений.

Отношения между национально-государственными формированиями строить на паритетных началах. Союз ССР целесообразно с единого государства превратить в военно-политический союз свободных республик на принципах которого изначально он и был образован. Руководителей национально-государственных формирований и их первичных административно-территориальных делений следует обеспечить абсолютной властью по своим сферам влияния, что будет гарантией соблюдения государственной дисциплины и правопорядка, равнопрочности власти и законности центра и места. В свою очередь работа общегосударственного механизма беспромежуточных территориальных делений обеспечит высокую коммуникабельность, непосредственность и маневрированность высших и низших органов власти и управления.

В условиях нового порядка целесообразно будет отказаться от всякого рода общественных организаций и формирований. Как

правило, такие формирования являются факторами деффефективности государственного механизма. В случае надобности создания таких организаций необходимо существующие макулирующие элементы вложить в существующий механизм государственного управления.

В свою очередь государственный механизм управления обществом должен быть организован так, чтобы в него были вложены все необходимые элементы нормального функционирования жизнедеятельности имеющихся в нём природно-социальных инстанций.

Принцип демократического централизма необходимо изложить в таком порядке:

1. Выборность всех руководящих органов снизу доверху; выдвижение кандидатур осуществить непосредственно из избирателей.

2. Периодичная отчётность выборных органов перед своими избирателями и вышестоящими организациями. Избиратели должны быть вправе в любое время и по любому вопросу заслушать отчёт избравших органов. При этом отчитавший орган складывает свои полномочия на форуме. По окончании избиратели принимают решение распускать выборный орган или отозвать какого-либо из его членов или оставить без изменений.

3. Подчинённость меньшинства большинству. Избиратели вправе в любое время отозвать свой голос, данный им кому-либо из своих выборных должностных лиц.

4. Обязательность исполнения решения вышестоящих органов нижестоящими (добавить). Вышестоящий орган не вправе распускать нижестоящий орган или освободить кого-либо из его членов без согласия на то избирателей.

5. Коллегиальность в работе и персональная ответственность за порученное дело (добавить). Решение коллегиальных органов готовится с учётом мнений всех членов этого органа.

а) Придать принципу демократического централизма нормативный характер и установить санкцию за его нарушение.

б) Наделить правом субъектности установления общественных отношений лишь природно-социальные инстанции – личности, семьи, населённые пункты, первичные административно-территориальные деления, нации и национально-государственные формирования, т. е. таких прав не давать предприятиям, учреждениям, организациям, министерствам, ведомствам, вторичным и третичным административно-территориальным делениям и общественным формированиям, так как мы считаем целесообразным лишить их юридических прав и упразднить. Соответственно с этими категориями право собственности ограничить в рамках природно-социальных инстанций.

Вместе с тем отказаться от многовековой традиции концентрации регулирующих общественных отношений норм по отдельным отраслям. И произвести их перегруппировку по природно-социальным инстанциям. Это поможет более ясно видеть состояние социальной свободы и прогресса, более оперативно регулировать связанные с ним вопросы.

Соответственно с этим целесообразно будет издать и международную декларацию по правам природно-социальных инстанций по ООНу, а затем поглотить их национальными кодексами. Это позволит привести в единую систему правовую культуру мира.

при том надо добиться, чтобы в такие кодексы вошли не только приемлемые правовые нормы, но и нормы действующих религиозно-политических воззрений и течений.

Такая постановка вопроса будет способствовать переходу от многорелигиозности и большого количества политических течений к единому международному космополитическому учению, которое будет стремиться превратить человека в культ преклонения, взамен вымышленных нами богов.

Касаясь правового механизма будущего общества желательно упразднить МВД и его функции возложить на военные службы. Вместе с тем в деле борьбы с правонарушениями на первый план выдвинуть не личность правонарушителя, а условия его формирования, т. е. объективную действительность. Борьбу с преступностью осуществить научно.

в) С целью осуществления единого контроля над доходами и расходами природно-социальных инстанций нужно будет вести по ним социально-экономические паспорта. Отражать в них предполагающие им социально-экономические, природные ресурсы в структурно-динамичном выражении. Эти паспорта делать исходными во всех их начинаниях.

Отражать в них и сумму предполагаемых законных доходов на год, пятилетку и считать их лимитом расходов за соответствующий период. Учёт и контроль за ведением такого дела возложить на Советы. Осуществление товарных операций, которые состоятся для этой цели специально созданной государственной системе фиксировать в паспортах списанием лимита затрат стоимости операций в дебет т. е. сосредоточить в них микробухгалтерию деятельности инстанции.

В конце каждого года следуе подвести черту определить экономию и перерасход. В случае экономии сэкономленная сумма прибавится к лимиту затрат на новый год, а при перерасходе соразмерно будет уменьшаться лимит на новый год.

При этом необходимо будет упразднить колхозные рынки и внутригосударственные денежные обращения. Между государством и товаропроизводителями, в том числе индивидуальных, организовать непосредственно товарный обмен. А рабочие и служащие взамен зарплаты получали бы от государства необходимые товары и услуги.

В связи с тем, что деньги теряют свою стоимостный эквивалентный смысл следует задуматься и над этой проблемой, чтобы

установить новый вид эквивалентного обмена.

С учётом принятия во внимание структуры аппарата человеческого организма, надо организовать жизнедеятельность человека так, чтобы он невзирая ни на какие должности и профессии, принимал участие в создании сельскохозяйственной продукции, соответственно с этим уменьшить ему продолжительность основного рабочего дня. Без принятия во внимание данного момента жизнь будет несовершенной.

г) Распределение блага общества следует так организовать, чтобы не оказался в противоречии с запросами природно-социальных инстанций. Для этого надо обеспечить такие инстанции соответствующими экономическими гарантиями. При этом так, чтобы всё это отвечало их персональным стадиям развития и, что главное, в стадии исполнения предназначения они вступали готовыми, получали столько, сколько им необходимо без возможности накопления.

На наш взгляд на всё это напрашивается положение дела в стране и предусмотренные моменты носят характер своевременных первоочередных задач революционного обновления общества.

Осуществление предложенных мероприятий даст нам возможность восполнить исторический пробел строя, создать «вечный двигатель» движения общества вперёд, позволяющий впоследствии перейти от государственной формы к всеобщему самоуправлению народа, т. е. позволит перейти человечество (общество) от стадии становления социализма в стадию исполнения назначения, т. е. к коммунистической эре.

И такая стадия развития общества будет в состоянии обеспечить народ социальной справедливостью и не будет искать других форм и методов более лучшего общественного правления до тех пор, пока это позволят природные ресурсы планеты. Здесь уместно отметить, что исторические ошибки в период «сталинизма», «волюнтаризма» и «застоя» не возникли сами по себе на

пустом месте и считать их результатами субъективизма не совсем верно. Они вполне закономерные явления времени, детище объемной действительности, что предопределено самим местом социалистического общественного строя в общечеловеческом развитии и вышеупомянутыми дефектами предложенного на модели социализма.

Недостатки «названных периодов» не являются чем-то либо изолированным друг от друга, от прошлого либо от будущего. Они связаны между собой единой цепочкой проблем и расчётов, находящихся между собой в причинно-следственной связи. Так ничего на пустом месте не возникает, а что возникает, то всегда представляет собой единый микросплав окружающей среды.

Общая противоречивость социалистического строя объясняется тем, что она служит отправным моментом механизма управления обществом с антинародного на подлинно народный лад. Таково и его назначение. Такая позиция строя и вызывает качественную ломку общегосударственной жизни.

Явление социализма в качестве исторической платформы качественного переустройства общества – доказательство того, что человечество, пройдя первобытную, рабовладельческую, феодальную, капиталистическую и социалистическую эпохи, как феномен природы завершает свою вторую стадию развития-становления и находится на кануне реализации своего космического предназначения, осуществить которое предстанит в последующую историческую эпоху. Предстоящая стадия будет длиться до тех пор, пока не наступит значительное уменьшение жизненно важных ресурсов на земле. С ухудшением таких ресурсов на планете человечество вступит в свою гибель. И тогда человечество как бы повторит обратный процесс своего возникновения и становления, начнётся постепенное сковывание свободы прогресса. Вновь установится социальная несправедливость общества.

Социализм в общечеловеческом развитии выступает как

политическое, классовое явление. И он как и любое другое политическое явление преимущественно выражает социально-экономические проблемы победившего в революции класса и правящего общества элиты.

Сами по себе политические явления не в силах чего-либо менять в закономерностях общечеловеческого развития. Они лишь в состоянии то ли задерживать то ли ускорять происходящие в обществе какие-либо процессы. И поэтому есть свой резон в том, на сколько естественно организуем мы общественную жизнь.

Любое политическое явление – выражение интересов не всего народа, а лишь его части. И в связи с этим оно носит всеобъемлющий характер, отчасти общественный, завилированный, и вместе с тем в большей или меньшей степени насильственный. Поэтому политические явления рано или поздно сойдут со сцены общественной жизни. В результате демократии самофинансирования и самоуправления в руках народа окажется реальная власть и самоуправление.

До сих пор существующие политические явления не разу не направляли всего народа на выполнение присущих им общекосмических предназначений. Для этого не только не создавали соответствующие условия, но и не имели на это объективной возможности. Лидеры политических явлений раскрашивали общественную жизнь путём изменения соотношений между существующими в обществе природно-социальными инстанциями, между собой и с средствам производства.

Если это было бы иначе, то у человека не могла возникнуть мысль достижения к более совершенной форме свободы и прогресса, без которых по сути дела не может реализовать свойственные ему задачки и творческую возможность.

Социализм как форма выражения социально-экономических проблем своего рода отражение неправильного перераспреде-

ния материальных благ между социально – природными инстанциями общества, т. е. выражение противоречия между принципом «от каждого по способностям, каждому по труду» и жизненно необходимыми запросами природно-социальных инстанций общества.

Нет единых проблем. Каждая природно-социальная инстанция имеет свои проблемы, в зависимости от того, в какой стадии развития она находится. Социально-экономические проблемы детерминированы жизненными интересами самих инстанций. И на основе этих интересов социально-природные инстанции строят отношения между собой, притом с позиции силы и перспективности личного и родового выживания и дальнейшего развития.

Соответственно своим жизненным интересам, инстанции вырабатывают те или иные функции собственной жизнедеятельности.

Так любой общественный строй (государство), чтобы служил интересам народа, должен функционировать в рамках национально-государственного формирования наподобие системы человеческого организма, и без всякой искусственности и отклонения от природного. Отступление от этого правила, нарушение целостности природой установленных систем общественных отношений и представляет собой факт насилия. Надо отказаться от ведения в общественной жизни искусственно созданных социально ориентирующих элементов типа юрлиц, министерств и ведомств, общественных формирований, вторичных и третичных административно-территориальных делений. И всё это надо строить в выше предложенном плане с применением новейшей техники.

Социально-природные инстанции и сама природа между собой связаны внутренним единством, образуя системное целое. И вмешаться в них подтасовыванием своих вымышленных социально-ориентирующих элементов есть ничто иное, как нару-

шение хода их закономерного развития, естественных процессов.

Чтобы правильно организовать взаимоотношение и деятельность природно-социальных инстанций, надо не только принимать во внимание отдельные стадии их персональное развитие, но и их предназначенность в среде своего обитания – человека в семье, семьи – в населённом пункте, населённого пункта в первичном административно – территориальном делении, первичного административно-территориального деления – в нации, нации – в содружестве наций и т. д.

Осознать связь общественных явлений и природы – великое дело. Это значит видеть проблему в единстве со всей целостностью в окружении. Такие моменты рождают объективные мысли, их надо принимать не как проблему отдельных личностей или групп лиц, а как символическое концентрированное выражение проблем тех или иных категорий природно-социальных инстанций и регионов. И через них надо взглянуть в глубь проблем.

Мысли и идеи питают умы людей до тех пор, пока они жизненны. И их жизненность в свою очередь определяется общественной полезностью, определяющее жизненностью самих проблем, откуда они вытекают. И это бесспорное доказательство единства мира общественного и природного.

В деле общественного развития подлежит учёту ещё и то, что общество хотя и развивается по своим объективным законам, тем не менее в конечном счёте всетаки опирается «своими законами» на законы физики, химии. И что эти законы подлинно природные и через них надо смотреть и на общественные явления.

Мысли и соображения людей вовсе не пустой звон о каких либо вещах. Они, прежде всего, внутренние голоса самой природы и социально-природных инстанций, запрашивающие внимание и разрешение. Люди погибают, а мыслей нет! Кроме того, идентичные мысли могут возникнуть у самых разных людей

разных времён и поколений в силу единства мира и неразрешаемости сущих материальных проблем. Мысли – умозрительное выражение объективной деятельности.

Сила развития природы так велика, что она свободно управляет и человеческими отношениями. И её надо строить так, как она диктует.

Человечество, благодаря классицизму, всегда страдало своей экспериментальностью и не совсем умело учиться у природы. За это больше платили природе, нежели получали от неё.

Пора всё это нам осознать и строить свою жизнь по указу природы. Иначе у нас получится очередной фарс обмана либо самообмана со своими чреватými последствиями.

07. 01. 1989г.

Кочорадзе А. З.

სადისერტაციო მასალა

- „იჯარა“. – ქირავნობის სინონიმი,
– გარიგების დამოუკიდებელი სახე,
– მეურნეობის მართვის მეთოდი,
– მენარმეობის ფორმა,
– თუ ეკონომიკური პოლიტიკის
სამართლებრივი მექანიზმია?

თავი I. „იჯარა“, მისი წარმოშობა და განვითარება საქართველოში

ზოგადი დებულებები

ნებისმიერ ცნების, მათ შორის „იჯარის“ ეტიმოლოგიისა და მნიშვნელობის ახსნა ერთობ ძნელია, მაგრამ გარკვეულწილად შესაძლებელია. ამის საშუალებას იძლევა მაგიის რიცხობრივი ანბანი და თავად ცნების ძირი.

აღნიშნული „ანბანის“ მიხედვით „იჯარა“ შემადგენელი ასოების შესაბამისად 9, 5, 1, 70, და 1 რიცხვებს იძლევა და იგი ითარგმნება როგორც „სიცოცხლის სიყვარული, ქორწინება, ბედნიერება, თავმოყვარეობა და გადაცდომა“. (В. М. Бедаш, тайная магия, екатеринбург, 1996, ст. 242-244) ანუ „სოციალური სამართლიანობის დარღვევით მოპოვებული კეთილდღეობა“.

თითქმის ანალოგიური შინაარსისაა რუსული ვარიანტიც.

ძირის – „ჯარ“ – ის მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, „იჯარა“ „ჯარისაგან“ ნაწარმოები სახელზმნაა და ნიშნავს გაფართოებულ, კვლავწარმოებულ „ჯარს“, „ლაშქარს“, „ხალხს“, როგორც ერთი კონკრეტული არსებითი სახელის მქონე ფენომენისა და მისი მოქმედების ერთიანი განსაზღვრის სიმბოლო.

როგორც ჩანს, ორივე ახსნა შინაარსობრივად ერთი-მეო-

რეს უახლოვდება.

„იჯარის“ „ძირისეული“ ახსნა მისი ქართული ვერსიაა და მას ისტორიული გამართლებაც მოეპოვება.

კერძოდ, რამდენადაც ძველ ქართლში მისი სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბების პირველსავე ეტაპზე მთელი ქვეყნის მიწა-წყალი ეკუთნოდა მეფეს, ხოლო „თავისუფალ მოქალაქეებს“, რომლებიც ქმნიდნენ სამეფო „ლაშქარს“, ანუ „ჯარს“, – სამხედრო სამსახურის სანაცვლოდ მიღებული ჰქონდათ მიწის ნაკვეთები, მათი არსებობის ძირითად წყაროებს წარმოადგენდნენ „ჯარში“, როგორც „სამუშაო ძალის“ „წარმოების ძირითად საშუალებებთან“ შეერთების შედეგად მიღებულ „ხალხში“ დასაწახია მათი გაფართოებული და კვლავწარმოებული, რიცხოვნობივად ნამატი სახე. ალბათ, ამითაა განპირობებული, რომ ბერძნები ქართველებს მიწათმოქმედთ ანუ „გეორგიანებსაც“ უწოდებდნენ.

თუ ვიმსჯელებთ ძველი შუმერული, ბაბილონური ხეობისა და ასირიული სამართლის წყაროებით, აღნიშნული „ურთიერთობა“ გაბატონებული ყოფილა ძველ ახლო აღმოსავლეთში ჯერ კიდევ მესამე ათასწლეულში დარეგულირებას განიცდიდა „კერძო უფლებრივი აქტების“ მეშვეობით (ი. დოლიძე, ძველი აღმოსავლეთის სამართალი, თბ. 1960, გვ. 24-64; 144-148).

გამონაკლისი არც საქართველო უნდა ყოფილიყო რამეთუ მისი ტერიტორია იმ დროს ხსენებულ რეგიონთა სამართლებრივ სივრცეში შედიოდა.

საგულისხმოა, წარმოებითი ურთიერთობის შემდგომმა განვითარებამ, „ჯარი“, ანუ „თავისუფალ მიწათმოქმედთა“ ერთობლიობა, როგორც ადამიანთა ერთიანი „სამუშაო ძალის“ გამომხატველი ცნება, სულ უფრო და უფრო ფართო შინაარსის მქონე – „ხალხისა“ და „ერის“ ცნებებში გადაიზარდა, რამაც გამოიწვია მისი პირვანდელი მნიშვნელობის გაქრობა. ხოლო „იჯარის“ ტერმინი ხალხს შემორჩა გარიგების კონკრეტულ ფორმად.

დღემდე „იჯარა“ ცნობილია, როგორც არაბული წარმოშობის სიტყვა და ტრადიციული გაგებით ნიშნავს „უძრავი ქონების“ (შენობის, მიწის, და ა. შ.) დროებით დაქირავებას სათანადო ხელშეკრულების დადებით“ (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. თბ, 1986, გვ. 257). იგი ზუსტად შეესიტყვება რუსულში ხმარებულ პოლონურ სიტყვა არენდას (аренда). მიხეილ ჭაბაშვილის „უცხო სიტყვათა ლექსიკონის“ მიხედვით, аренда: 1. უძრავი ქონების დროებით დაქირავებაა სათანადო ხელშეკრულების დადებით; 2. იჯარა; 3. გადასახადია ასეთი ხელშეკრულების მიხედვით“ (უცხო სიტყვათა ლექსიკონი. მ. ჭაბაშვილი თბ, 1996, გვ. 52)

ვლადიმერ დალის განმარტებით ლექსიკონის მიხედვით „იჯარა“ ანუ «аренда »... условная плата владельцу за содержание в своём хозяйстве неселённого имения его или земли, заведения, завода; наймы (платить наймы), откуп, оброк, съём (что съёму платить), олон, брозга; жалуемое кому в срочное владение, имение, жаловние; выдаваемые замест того правительством, как у населения делается, срочный доход; всякий современный доход, в виде роста без права располагать источником (капиталом) или именем» (Владимир Даль. Толковый словарь живого Великорусского языка. М. т. 1, 1878, стр. 21). ე. ი იგულისხმება როგორც დასახლებული პუნქტების შემცველი მამულის, მიწის ნაკვეთის, დანესებულების, ქარხნის – მფლობელის სასარგებლოდ დროებითი გადასახადი, ქირავნობა, გამოსასყიდი და ა.შ.

დიდი საბჭოთა ენციკლოპედია, „იჯარას“ – (аренда) *მოიხსენიებს როგორც «(имущественный наём) в гражданском праве договор, по которому одна сторона (наймодатель) обязуется предоставить во временное пользование другой стороне (нанимателю) какое либо имущество за определённое вознаграждение».* (Большая Советская Энциклопедия. т. 2, М, 1972, стр. 186).

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 58-ე მუხლის თანახ-

მად, „იჯარა“ წარმოდგენილია როგორც:

1. ხელშეკრულებიდან გამომდინარე – „მეიჯარის“ მოვალეობა გადასცეს „მოიჯარეს“ განსაზღვრული ქონება დროებით სარგებლობაში და საიჯარო დროის განმავლობაში უზრუნველყოს ნაყოფის მიღების შესაძლებლობა, თუ იგი მიღებული მეურნეობის სწორი გაძლოლის შედეგად შემოსავლის სახით. „მოიჯარე“ მოვალეა გადაუხადოს „მეიჯარეს“ დათქმული საიჯარო ქირა. საიჯარო ქირა შეიძლება განისაზღვროს როგორც ფულით ისე ნატურით. მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ საიჯარო ქირის განსაზღვრის სხვა საშუალებებზედაც.

2. იჯარის ხელშეკრულების მიმართ გამოიყენება ქირავნობის ხელშეკრულების წესები, თუ 581-606-ე მუხლებით სხვა რამ არ არის განსაზღვრული. “

საერთო ჯამში ყველა აღნიშნული განსაზღვრება „იჯარას“, ანუ „არენდას“ მოიხსენიებს როგორც ხელშეკრულების საფუძველზე (უპირატესად უძრავი) ქონების დროებით გადაცემას გარკვეული ვალდებულების პირობით, რომლის ექსპლუატაციის შედეგად ახალი პროდუქცია მიიღება.

„იჯარის“ შესახებ ერთიანი და სრულყოფილი განსაზღვრების არარსებობა აიხსენება, იმით რომ მოცემული პრობლემა ჯეროვნად არა შესწავლილი დღემდე და მისი არსი თაობიდან თაობას გადაეცემა ტრადიციული გაგებით, როგორც „უძრავი ქონების ქირავნობა“. მისი წარმოშობის ძირითადი მიზეზი კი კერძო საკუთრების უფლების გაჩენა მინაზე.

§ 2 „იჯარის“ წარმოშობა ძველ ქართლში და მისი განვითარების მოკლე ისტორია

თუ ვაღიარებთ იმას, რომ იბერიის სახელმწიფო წარმოიშვა არა ქართველი ერის შინაგანი სოციალურ -ეკონომიკური განვითარების ნიადაგზე, არამედ, როგორც ამას ს. ჯანაშია თვლის, მანამდე არსებულ ქართულ გაერთიანებათა ერთმანეთთან თუ სხვა ტომებთან ბრძოლის შედეგად (საქართველოს

ისტორიის ნარკვევები ტ. I. თბ. 1970. გვ. 490-491), მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ ქართულ სახელმწიფოებრიობის შექმნამდე არსებულ დამარცხებულთა სარგებლობაში მყოფ მინებს დაეპატრონებოდა რა გამარჯვებულთა მმართველი წრე, რომელიც შემდგომ სამეფო საგვარეულოდ მოგვევლინა, დამარცხებულთა დასამორჩილებლად შექმნიდა სახელმწიფო აპარატს და ცხადია, მისი მეშვეობით შემდგომ შეძლებდა განემტკიცებინა თავისი საკუთრების უფლება აღნიშნულ მინებზე. ასეთ პირობებში უდაოა მანამდე ადგილი ჰქონდა რაიმე საკუთრების უფლებას მინაზე და მასთან ერთად „იჯარას“.

საგულისხმოა, სახელმწიფო მართველობის შემოღებისთანვე სამეფო საგვარეულო განამტკიცებდა თავის საკუთრების უფლებას ქვეყნის მთელ-მინა წყალზე, რამდენადაც ამის აუცილებლობას განაპირობებდა ის, რომ ქონებრივ ურთიერთობაში მინას მრავალმხრივი გამოყენების ექვივალენტურობა გააჩნდა. სახელმწიფოს ერთიანი სოციალურ – ეკონომიკური სივრცის შესაქმნელად კი აუცილებელი იყო ერთიანი სახმელეთო ტერიტორია.

ცხადია ასეთ ვითარებაში მეფის ხელში აღმოჩენილი „მინის იჯარა“ ძველ ქართლში მიგვანიშნებს „სტრაბონის გეოგრაფია“, სადაც იგი აგვიწერს იბერიის საზოგადოებრივ სტრუქტურას, კერძოდ სადაც იგი ამბობს: ერთი (გვარი) და პირველი, რომლისგანც მეფეებს სხამენ მახლობლობისა და ასაკის მიხედვით უხუცესს, ხოლო მეორე (გვარი) არის ქურუმთა, რომლებიც ზრუნავენ აგრეთვე, მეზობლებთან სამართალზე. მესამე (გვარი) არის მხედართა და მინის მოქმედთა, მეოთხე (გვარი) არის ხალხისა (ლარი), რომლებიც სამეფო მონები (...) არიან და აკეთებენ ყველაფერს, რაც ცხოვრებისათვის არის საჭირო. საზოგადო აქვთ მათ ქონება ნათესაობისდა მიხედვით. მართავს და განაგებს თითოეულს უხუცესი“. (თ. ყაუხჩიშვილი, სტრაბონის გეოგრაფია, ცნობები საქართველოს შესახებ, თბ. 1957, გვ. 129-130).

აქ როდესაც სტრახონი ქონების საზოგადოდ ნათესაობისდა მიხედვით მფლობელობისა და სარგებლობის პირობებში „მხედართა“ და „თავისუფალ მინათმოქმედთა“ ერთ გვარში გვიერთიანებს, ცხადია, მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ისინი ერთი და იგივე სრულუფლებიანი მოქალაქეების საზოგადოებრივი ფენის წარმომადგენლები იქნებოდნენ, რომლებსაც მინაზე სამეფო საგვარეულოს მონოპოლიური საკუთრების პირობებში მათგან მიღებული ექნებოდათ მიწის ნაკვეთები დროებით ან მემკვიდრეობით სარგებლობაში სამხედრო სამსახურის განწევის პირობით, რასაც არ შეიძლება ვუწოდოთ სხვა რამ, თუ არა „სამხედრო იჯარა“

შენიშვნა: ამგვარი იჯარის ფორმა შემოღებული იყო ჯერ კიდევ ძვ. წ. აღრიცხვის XX საუკუნეში. იხ. ბაბილონის მეფის ეშნუნის კანონები“ 12, 13, 24, 34, 50-ე და „შუა ასირიის კანონები“, III ტაბულის 45-ე მუხლი. (ი. დოლიძე, ძველი აღმოსავლეთის სამართალი, თბ. 1960, გვ. 11, 17, 77, 89)

აღნიშნულ პირობებში მიწის „მეიჯარედ“ გამოსვლა შეეძლო მხოლოდ და მხოლოდ მეფეს, როგორც მიწის (კოლექტიური) მესაკუთრის სახელით მოლაპარაკეს. ხოლო – „მოიჯარედ“ – თავისუფალ მოქალაქეს. „ლაოის“ წარმომადგენელს შეუძლებელია ჰქონოდა მიწის „იჯარით“ ალების უფლება, რამდენადაც იგი თავად წარმოადგენდა საკუთრების უფლების ობიექტს.

„სამხედრო იჯარის“ პერიოდში შეუძლებელია მეფესა თუ მის საგვარეულო წარმომადგენელს „მოიჯარეთაგან“ მიეღო რაიმე „რენტა“, გარდა სამხედრო სამსახურის განწევისა, რამდენადაც ამგვარ აუცილებლობას სამეფო ცხოვრება მათ არ უყენებდა. მათთვის ხომ ყველა სასიცოცხლო საქმეს „ლაოი“ აკეთებდა „მხედრების“ დაპირისპირების ხარჯზე?

ადრე, ელინისტური პერიოდის ქართული „იჯარის“ დასახასიათებლად არანაკლებ საინტერესოა „ქურუმთა“ ფენის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

მიუხედავად იმისა რომ ისინი იმ დროისათვის სამეფო საგვარეულოს შემდგომ პრივილეგიებულ ფენას ჰქმნიდნენ, მიწაზე სამეფო საგვარეულოს მონოპოლიური საკუთრების პირობებში, შეუძლებელია მათ „იჯარით ურთიერთობაში“ მონაწილეობა მიეღოთ. (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. I, თბ, 1970, გვ. 683.), რამდენადაც მოიჯარეთა როლში შესაძლო გამომსვლელი პირები – „თავისუფალი მინათმოქმედი მოქალაქეები“ ასეთ ურთიერთობებში უკვე იმყოფებოდნენ მეფესთან სახელმწიფო ხელისუფლების დმყარებიდანვე.

„იჯარით ურთიერთობაში „მონაწილეობის მიღების უფლება ქურუმებმა მოპოვეს მას შემდეგ, როგორც კი დაიწყო სათემო მიწებიდან სატაძრო მეურნეობის გამოყოფა, რასაც ადგილი ჰქონდა მოგვიანებით.

ადრე მონათმფლობელური წყობილების პერიოდში არ უნდა გამოვრიცხოთ ის გარემოება, რომ ძველ ქართულში „მხედართა და მინათმოქმედთა“ მხრიდან ადგილი ექნებოდა ტაძრებისადმი გარკვეულ გადასახადების გაღებას. მაგრამ მათი მიჩნევა „მესამე გვარის“ განმგებლობაში არსებული მიწების საზღაურად -ყოვლად დაუშვებელია, რამდენადაც მაშინ მიწა მხოლოდ მეფეს ეკუთვნოდა საკუთრების უფლებით და საზღაურსაც მას უხდიდნენ, როგორც ავღნიშნეთ „სამხედრო სამსახური“ განწევის სახით. ხოლო რაც შეეხება მათ მიერ ტაძრებისადმი გაღებულ დახმარებას – შეწირულობის ხასიათი თუ ექნებოდა.

დაახლოებით ძვ. წ-ალ-ის IV-III საუკუნეებში, როგორც კი მოხდა ქვეყნის ხევებად დაყოფა, ადმინისტრირებასთან დაკავშირებით, საგულისხმოა სამეფო საგვარეულოს კოლექტიურ საკუთრებაში არსებული მიწები გადანაწილებოდა სეფისწულებსა თუ სამხედრო არისტოკრატიას (აზნაურებს) შორის – „სამსახურის განწევის სანაცვლოდ, „რამაც შემდგომში მემკვიდრეობითი მფლობელის სახე მიიღო.

ამ პერიოდიდან დაიწყო სათემო მიწებიდან სატაძრო მეურნეობების გამოყოფა. ცალკეულ მფლობელობაში გადა-

სულ მიწებზე თავს იჩენს კერძო მეურნეობის ისეთი ფორმები, როგორებიცაა „მამული“ (მამისაგან მემკვიდრეობით მიღებული მიწის ნაკვეთი, რომელიც შომდგომ შეიძლება ყოფილიყო „მკვიდრი“, „ნასყიდი“, „ნაბოძები“, „მონაგები“, „ნაწყალობევი“, „სამსახურის სანაცვლოდ“ და სხვ. რომელიც აღნიშნავს ასევე „სამშობლოს“ (ს. ჯანაშია, პრობლემები, I, გვ. 282.); „აგარაკი“, (კერძო მფლობელობაში გადასული მიწა, რომლის შემადგენლობაშიც შეიძლება ყოფილიყო დასახელებული პუნქტები სახნავ-სათეს ფართობებთან ერთად. (ს. ჯანაშია, პრობლემები, I, გვ. 282.); „ქარდაგი“ (იგივეა, რაც „აგარაკი“. მათ შორის სხვაობა მხოლოდ გამოყენების იურიდიული რეჟიმით განისაზღვრებოდა). (ივ. ჯავახიშვილი, ქართული სამართლის ისტორია, II ნარკვევები, თ. II. 1929, გვ. 389).

მიწათმფლობელობაში გაჩენილმა ძვრებმა სიახლეები წარმოშვა საზოგადოებრივ სტრუქტურებში. მეფის წილ მამულში (დომენში) მცხოვრები „მხედრები და მიწათმოქმედი“ დაუახლოვდნენ რა „ლაოის“, „გატადრულდნენ“ ანუ „სასახლისეულებლად“ იქცნენ (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. I, თბ. 1970, გვ. 606, 607). მისმა ერთმა ნაწილმა შეინარჩუნა სამხედრო იჯარითი ურთიერთობა, ხოლო მეორე ნაწილმა, დაუახლოვდა რა სამეფო კარს – იარსება გვიან ფეოდალურ ხანამდე და ბოლოს, საქართველოს რუსეთთან შეერთების შედეგად – გაქრა.

ტაძრის წილ მამულში მსხდომიარე „მხედრები და მიწათმოქმედნი“ დაუახლოვდნენ „ლაოის“ და გადაიქცნენ „ღვთის მონებად“, ანუ უუფლებო პირებად, (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. I, თბ. 1970, გვ. 585-586) მაშასადამე, დაკარგეს ადრე მათთვის დამახასიათებელი „სამხედრო იჯარითი“ ურთიერთობის ნიშნები.

თემის თავისუფალ მოქალაქეთა ნაწილი, რომელიც სხვადასხვა მიზეზთა გამო ვერ მოხვდა კერძო მეურნეობათა მიწაზე – გადაიქცა „მკვიდრად“. (საქართველოს ისტორიის ნარკვე-

ვები, ტ. I, თბ. 1970, გვ. 585-586) ამასთანავე, ჰქონდათ რა საკუთრებაში გარკვეული უძრავი ქონება, ცნობილი იქნენ სრულუფლებიან მოქალაქეთა ახალ კატეგორიად.

რაც შეეხება კერძო მეურნეთა მიწაზე მსხდომიარე „მხედრებსა და მიწადმოქმედთ“, დაუახლოვდნენ „ლაოის“, მოხდა მათი ნივილირება და როგორც უმიწონი „გაგლებდნენ“ (თუ ვიმსჯელებთ „ქართლის ცხოვრების“ აღწერილობის იმ მონაკვეთით, სადაც გადმოცემულია სპარსეთის მეფის ლაშქრობა, რომელშიც მონაწილეობდა ვახტანგ გორგასალი (Vს.), სადაც ნათქვამია, „პირველად მოვიდნენ ჯორჯანეთს და წარმოუტყუანეს ჯორჯანეთი, და ყოვლად უმკვიდრო ჰყვეს და დაასხნეს ადგილსა მათსა ნათესავნი სპარსთანი და მიერთაგან იქმნეს ჯორჯანი გლებად, რომელი აწ არიან მებეგრულნი სპარსთანი“ („ქართლის ცხოვრება“ გვ. 187). (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. I, თბ. 1970, გვ. 606, 607). შეგვიძლია ვთქვათ რომ „გლებებად“ მისაღებია მოსახლეობის ის ნაწილი, რომლებსაც არ გააჩნიათ არა მარტო სოციალური თავისუფლება ანუ არ იყვნენ სრულუფლებიანი მოქალაქეები, არამედ უძრავი ქონებაც, კერძოდ, მიწის ნაკვეთი და შექმნილ მდგომარეობაში იძულებულნი შეიქმნებოდნენ გარკვეული ვალდებულების პირობით აელოთ მიწა „იჯარით“ და ისე ერჩინათ თავი, ანუ უფრო სწორად, ადრე „სამხედრო საიჯარო“ გარიგებით აღებული მიწის ნაკვეთები რომ არ დაეკარგათ, იძულებულნი გახდებოდნენ მათ შესანარჩუნებლად ეხადათ „შრომითი ბეგარა“

„ბეგარა“ სხვისი მიწით სარგებლობისათვის შრომითი ვალდებულების აღმნიშვნელია (თ. ჟორდანი, ქრონიკები, II თბ. 1899, გვ. 46, 48). ასე და ამგვარად შემოვიდა „შრომითი იჯარა“ ანუ შრომითი რენტა“ ქართულ ფეოდალურ ელემენტებთან ერთად, რასთან დაკავშირებითაც, საგულისხმოა, „სამხედრო იჯარა“ დაჰკარგავდა თავის გაბატონებულ მდგომარეობას.

შემდგომში, „გლებური მიწათსარგებლობის ამ ფორმამ

მიიღო მემკვიდრეობითი მფლობელობის სახე და იარსება ბატონყმობის გაუქმებამდე.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ პრაქტიკულად „გლეხური მინათსარგებლობის“ ფორმის შემოღებით საქართველოში დაიშვა „ქვეიჯარა“, ანუ უკვე „იჯარით“ აღებული მიწის გადაცემა სხვა პირზე მასთან დამყარებული ურთიერთობის საფუძველზე. ამასთან დაკავშირებით, საგულისხმოა საკუთრების უფლებაში შემავალი ქვეუფლებები – სარგებლობა, მფლობელობა და განკარგვა – იერარქიულად „გადანანილდა“ საზოგადოებრივ ფენებს შორის. მეფეს დარჩა განკარგვის, ვასალის – მფლობელობის, ხოლო გლეხს – სარგებლობის უფლება. თუმცა, საკუთრების უფლების ასეთი დანაწევრება პირობითია და მის რეალურ არსს ზუსტად არ გადმოსცემს. მაგრამ, გასათვალისწინებელია, რამდენადაც ამოღებული „რენტა“ გადანანილებას განიცდიდა ქვემოდან ზემოთ – მეფემდე.

როდესაც არაბებმა დაიპყრეს საქართველო, რასაც ადგილი ჰქონდა VI საუკუნეში და იბატონეს IX საუკუნის დასაწყისამდე, მათმა სარდალმა აბიბ იბნ მასალამმა მოსახლეობასთან დასდო „შეუვალობის ხელშეკრულება“, რის საფუძველზეც იკისრა მათი დაცვა გარეშე მტერთაგან, ხოლო სანაცვლოდ მოითხოვა „ფულადი ხარკი“ და სამხედრო ბეგარის“ შესრულება (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, თბ, 1973. გვ. 286.).

„ამ ხელშეკრულების“ საფუძველზე ცხადია ქვეყანაში შეიქმნა ისეთი ვითარება, რომ ყოველ მინათმოქმედს ძველებურად აღარ შეეძლო ესარგებლა თავის სარგებლობაში არსებული მიწის ნაკვეთით, თუკი უარს იტყოდა „ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ თავის წილ „ვალდებულებებზე“. აქედან გამომდინარე საგულისხმოა, რომ „მასალამის ხელშეკრულება“ ქართველ გლეხს მოევლინა მინათსარგებლობითი ურთიერთობის მთავარ განმაპირობებელ ფაქტორად. ამასთან დაკავშირებით „მეიჯარედ“ მოგვევლინა არა სახელმწიფოს შიდა ერო-

ვნულ სამართლებრივი ურთიერთობის რომელიმე სუბიექტი, არამედ უცხო დამპყრობი.

„მასალამის ხელშეკრულებით“ გათვალისწინებულმა მისაგებლის „ფულადმა“ ვალდებულებამ აიძულა ხალხი ფულის შოვნას დასდგომოდა. ამან გამოიწვია ვაჭრობის განვითარება და ქალაქების ზრდა, რამაც ფეოდალიზაციის პროცესი დაუახლოვა თავის დასასრულს.

ადმინისტრირებასთან დაკავშირებით ხევებად დაყოფილი ქვეყანა, რომლის მემკვიდრეებადაც გვევლინებიან საერისთაოები, დამოუკიდებელ სამთავროებად გადაიქცნენ. მათ ჩგამგებლობაში მთლიანად გადავიდა მინა. ამან გამოიწვია „მკვიდრთა“ კატეგორიის გაქრობა. ყველა მინათმოქმდი გაერთფეროვანდა და მათ ნაცვლად გაჩნდა „ყმა-გლეხი“, რაც მანამდე უცნობი იყო ქართული სამართლის წყაროებისთვის (ქართული სამართლის ძეგლები, ტ I, თბ. 1963, გვ 124-464-470, 625-628; 629.

ამდენად მრავალწლიანმა სახელმწიფოებრივმა დაქუცმაცებულობამ და ეროვნული დამოუკიდებლობის დაკარგვამ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას გარკვეული დაღი დაასვა, შეცვალა მისთვის მანამდე დამახასიათებელი „საიჯარო ურთიერთობის“ სტრუქტურაც.

მალე დავით აღმაშენებლის მიერ ხელახლად შექმნილმა ცენტრალიზებულმა სახელმწიფომ ხელი შეუწყო ფეოდალიზაციის პოცესის დასრულებას. ხოლო ამ უკანასკნელმა „შრომითი ბეგარის“ ნაცვლად „ნატურალური“ ხარკის შემოღებასა და მის შემდგომ განვითარებას, რასაც მოწმობს შემდეგი:

1. „ნიკორწმინდის იადიგარში“ (1071-1080წწ) ნათქვამია: „ხოტევეს ვიყიდე გაბოშისაგან მინაი,... ჩაყრიფისაგან ვიყიდე მინაი,... იგი და ნასყიდი ერთგან შევკრიბე და გლეხი დავასახლე აგარასა შინა და ბეგარასა გარდაიხდიდის“. (ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. III. თბ. 1970, გვ. 30) მყიდველი მიგვანიშნებს, რომ გლეხები დაუსახლებია ნასყიდ მინაზე მათგან

„ღალა“ არაბული სიტყვაა და ნიშნავს „სახნავის, მწვანი-
ლეულობის და ხეხილის მოსავალს“ (ივ. ჯავახიშვილი. ტ. VIII,
თბ. 1984. გვ. 317).

სულხან-საბა ორბელიანი „ღალას“ მიიჩნევს, როგორც
„ყანის ბეგარას“, „ბეგარას“ კი გლეხთაგან მისაღებს. ხოლო
„კაბილას“: „... კართა გაბარებად სასარგებლოდ იფქილთა
მოსაცემელად პირობითა რითმე სხვადასხვათა“ (სულხან-საბა
ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, ტ I თბ. 1991, გვ. 344).
„კაბალა“ კარნია გაბარებულნი უკვდავად სარგებლის მომცე-
მად, წლითი-წლად დაუკლებლად“ (სულხან-საბა ორბელიანი,
ლექსიკონი ქართული, ტ I თბ. 1991, გვ. 344-345).

„მინის საბეგროდ გაცემა-აღება“ გამოიყენებოდა მაშინ,
როდესაც მებეგრეს (მოიჯარეს) პირადი ქონებრივი ვალდებუ-
ლება ეწევა, რაც გარკვეული სამსახურითა და მოსაცემლით
გამოიხატებოდა.

რაც შეეხება მინის „საკაბილოდ გაცემა-აღებას“, ადგილი
ჰქონდა მაშინ, თუ შეთანხმებას მხარეები ხელშეკრულების
ფორმას მისცემდნენ (ივ. ჯავახიშვილი, ტ. VII, თბ, 1984, გვ.
319).

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ „ბეგარს“, „ღალას“ თუ
„კაბილას“ სხვადასხვა დროს სხვადასხვა მნიშვნელობით ხმა-
რობდნენ, მაგრამ პრინციპში ერთნაირი ეკონომიკური შინაარ-
სი გააჩნდათ.

ვეხებით რა XII-XIII საუკუნეებს, არ შეიძლება არ შევეხოთ
იმ დროს ჩრდილოეთ კავკასიიდან საქართველოში გადმო-
სახლებულ 200 000 ყივჩაღს, რომელთა საფუძველზეც აღორ-
ძინდა „სამხედრო იჯარით ურთიერთობა“. დასაწყისში ისინი
შეუერთდნენ „ტაძრეულთ“, ცხოვრობდნენ მეფის „დომენში“
და მეფეს უწევდნენ სამხედრო სამსახურს, ცხადია მიღებული
მინების სანაცვლოდ.

XIII საუკუნეში, როდესაც უნდა დაწყებულიყო ფეოდალუ-
რი წყობილების რღვევა და „ფულად იჯარას“ მოეპოვა გაბატო-

ნებული მდგომარეობა, ქვეყანამ დაჰკარგა დამოუკიდებლობა და ეს პროცესი ხელოვნურად გახანგრძლივდა. მოიშალა მეურნეობრივი წყობა, მასთან ერთად შეიცვალა არსებული „იჯარული ურთიერთობაც“. აღნიშნულის საფუძველზე „მხედართა“ და „მინადმოქმედთა“ ფენამ დაჰკარგა რა გადამწყვეტი მნიშვნელობა ქვეყნის ბედ-იღბლის საქმეში, თანდათანობით იწყო „გლეხთა“ ფენასთან დაახლოება და მალე მათ ბაზაზე ჩამოყალიბდა „მსახურთა“ ფენა, რომელიც გამოდგა გარდამავალი და დრო და დრო მათგან წარმოიშობოდნენ, როგორც აზნაურები, ისე „ყმა-გლეხები“.

„მსახურები“, ისევე როგორც „ყმები“, აზნაურთა და დიდგვაროვანთა მფარველობის ქვეშ და კარზე იმყოფებოდნენ. მათ არ გააჩნდათ მიწის ნაკვეთები და „გლეხებივით“ არ იბეგრებოდნენ თავიანთი ბატონების წინაშე.

მოგვიანებით, „მსახურთა“ და „ყმათა“ ფენები უმეტესი ნაწილი დაეუფლა მიწას და გაგლეხდნენ.

„მსახურთა“ ფენის გაჩენით „ყმათა“ ფენამ თანდათანობით დაჰკარგა თავისი პირვანდელი მდგომარეობა და დაიკავა „წვრილბურჟუაზიული“ პოზიცია. ამასთანავე, დაიწყო თავის დაღწევა მემამულეთაგან და შეუდგა მათთან თანასწორუფლებიანი „საიჯარო ურთიერთობის“ დამკვიდრების მცდელობას.

XIII-XIV საუკუნეებში აზნაურთა ფენა დაიყო ორ კატეგორიად, რომელთაგან ერთ მათგანს, რომელსაც ყმა-გლეხი და მამული მემკვიდრეობით მფლობელობაში გააჩნდა – „მემამულეები“ ეწოდა. ხოლო მეორეს, რომელსაც ყოველივე აღნიშნული ჰქონდად დროებით – „აზნაურ – მოსაკარგავი“ (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. III, თბ, 1979, გვ 142).

„აზნაურ-მოსაკარგავთა“ ფენა მისაჩნევია არა მარტო „ქვემოიჯარეთა“ განსაკუთრებულ კატეგორიად, არამედ თავისუფალ მენარმეთა – ბურჟუაზიული კლასის უპირველეს წარმომადგენლებადაც სოფლად. ამასთანავე, მათი, როგორც მიწის არამესაკუთრეთა – მემამულეთა შემადგენლობაში აღრევა,

რასაც დღემდე ადგილი აქვს, – არასწორად მიმაჩნია.

მოგვიანებით, „აზნაურ-მოსაკარგავთა“ ფენა, როგორც „მსახურთა ფენა“, დაიშალა და სხვა ფენებს შეუერთდა.

„აზნაურები“, ისე როგორც სხვა კატეგორიის „ქვემოიჯარეები“ თავიანთი ბატონების წინაშე სამსახურვალდებულნი იყვნენ და ცხადია, ნატურალურ გადასახადებს არ გადაიხდიდნენ.

გვიანი ფეოდალური ხანის საიჯარო ურთიერთობის განვითარების საქმეში განსაკუთრებული როლი მიუძღვის ვახტანგ VI-ს, რომელმაც პირველმა შემოიღო „იჯარის“ ტერმინი ქართულ სამართალში, უხვად წარმოაჩინა ცხვადასხვა კატეგორიის უძრავი ქონების „იჯარით“ გადაცემის პირობები და ფორმები (ქართული სამართლის ძეგლები, ხელმწიფის კარის გარიგება, დასტურლამალი, თბ. 1970, გვ. 507).

XVII საუკუნეში საქართველოს საზოგადოებრივ ფენებს ძირითადად „ფეოდალები“ და „გლეხობა“ ჰქმნიდა. ამასთან დაკავშირებით „საიჯარო“ ურთიერთობაც ერთციკლიანი იყო. ამის მიზეზი ქვეყნის დაქუცმაცებულობა და კარჩაკეტილი მეურნეობა გახლდათ. ისეთმა ოჯახებმა, როგორებიცაა ორბელთა, თორღუათა, ჯაყელთა და სხვა, რომლებსაც მსხვილ მეურნეობრიობასთან ერთად სამხედრო და პოლიტიკური დატვირთვაც გააჩნდათ, მიწის „საიჯარო გადასახადი“ შერეული გახადეს და იგი მოიცავდა „სამხედრო“, „შრომით“, „ნატურალურ“ და „ფულად“ ვალდებულებებს.

საქართველოს რუსეთთან შეერთებით დიდმა ოჯახებმა დაკარგეს რა თავიანთი დანიშნულება, სამხედრო თუ პოლიტიკური ფუნქციები გადასცეს ახლად შექმნილ ადგილობრივი მართველობის ორგანოებს-მაზრებს. შესაბამისად ამისა, „საიჯარო ურთიერთობაც“ გართულდა, გახდა მრავალსაფეხურიანი, რამეთუ მიწის რეალურ მესაკუთრედ ამჯერად მოგვევლინა რუსეთის ხელისუფლება.

ქართველ გლეხობას მიწის „გადასახადი“ დაეკისრა ფულა-

დი სახით (ი. ანთელავა, XVIII საუკუნის საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ხასიათის საკითხებისათვის, თბ. 1977, გვ. 11, 36). რამაც გამოიწვია უფულო გლეხთა ნაწილის გარეთ გასვლა ფულის საშოვნელად. სუსტი მეურნეობის მქონე და ნაკლებმინიანმა გლეხებმა დაიწყეს თავიანთი მიწების „იჯარით“ (უფრო სწორად „ქვეიჯარით“) გადაცემა შეძლებულ გლეხებზე. ამას მოჰყვა კულაკთა ფენის გაჩენა, უღარიბესი გლეხობის კიდევ უფრო გაღარიბება და ბოლოს, მათი პროლეტარიატად გადაქცევა ისე, როგორც ბურჟუაზიული ურთიერთობის ჩამოყალიბება.

„იჯარის“ შემდგომი განვითარების საქმეში განსაკუთრებული როლი ითამაშა 1864 წლის მიწის რეფორმამ.

თუ მანამდე ყველა კუთხის „გლეხი“ თითქმის ერთნაირ პირობებში იყო, რეფორმამ აფხაზეთისა და სვანეთის გლეხობას მიწა საკუთრებაში გადასცა, ისინი გაანთავისუფლა მიწიანად. ამით მათ საშუალება მიეცათ ეკონომიკურ სარბიელზე გამოსულიყვნენ სრულუფლებიან „მეიჯარეებად“.

დანარჩენი რეგიონის გლეხობამ რეფორმით მხოლოდ პირადი თავისუფლება მიიღო და მემამულეთა მიწებზე მსხდომიარედ აღმოჩნდნენ, ისე როგორც ამას ადგილი ჰქონდა ჯერ კიდევ შუა საუკუნეების ფინეთსა და მის შემადგენლობაში მყოფ შვეციაში „ლანდბაუერების“ სახით (А. П. Лайденин. Торпорская система аренды земли в Финляндии. Л. 1987. стр. 9-10). რეფორმის დროინდელ ჩრდილოეთ კავკასიაში „ორტაგისა“ და „ბეგანდის“ სახით (Ф. И. Тройна. Арендное отношение у горцев Северного Кавказа. Р. 1984. стр. 76) და სხვაგან, რაც იმაზე მიგვანიშნებს რომ რეფორმა რუსულ მეურნეობრიობაზე იყო გათვლილი.

მაშინ შვეციაში „მოიჯარეთა“ სამი კატეგორია არსებობდა. ერთ მათგანს სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფი მიწების მჭერი წარმოდგენდა. მეორეს – კერძო პირთა საკუთრებაში მყოფი მიწების მჭერი, მესამეს – მემკვიდრეობითი მიწათმოსარგე-

ბლენი. სამივე თავიანთ სამეურნეო საქმიანობაში დამოუკიდებელი ყოფილა და აღებული მიწების სანცვლოდ მიწათმესაკუთრეთათვის შრომითი ვალდებულებები შეუსრულებიათ.

რეფორმა „ხიზან გლეხს“ არ შეხებია, რადგანაც ამ კატეგორიის გლეხი რეფორმით გათვალისწინებულ პირობებში ისედაც იმყოფებოდა (З. В. Гучуа. Хозяйство и Хизанский вопрос. стр. 8-10).

იმ დროს მიმდინარე „საიჯარო ურთიერთობებზე“ მსჯელობისას ი. ჭავჭავაძე წერდა: „მინათ ქირავნობის მსვლელობაში ორი განსაკუთრებული მიმართულება აღმოჩნდა, ერთმა თავი იჩინა იმაში, რომ მამულის ქირა, ანუ „ლალა“, დროთა მიხედვით იცვლებოდა და თვითონ მამულის ჭერაც წინათვე იყო განსაზღვრული ვადით. მეორემ იმაში, რომ ერთხელ დადგენილი „ლალა“ უცვლელი იყოს და თვითონ მამულის ჭერასაც ვადა არ ჰქონდეს წინათვე დანიშნული. პირველი მიმართულება სავსებით გამოსახება ე. წ. მერმერობაში და მეორე მასში, რასაც მეცნიერი ეძახიან მემკვიდრეობით ქირავნობას, და რასაც ჩვენში, ჩვენივე ფიქრით ხიზნობა ჰქვია...“ (В. Гучуа. Хозяйство и хизанский вопрос. стр. 8-10).

1881 წელს გამოცემული „სახაზინო მიწების“ იჯარით გაცემის წესების თანახმად, „მოიჯარე გლეხს“ საშუალება ეძლეოდა მანამდე არსებულ „ფულადი გარანტიის“ ნაცვლად მეიჯარესათვის წარედგინა სოფლის კრებაზე მიღებული „თავდები“ გადახდისუნარიანობის დასტურად (Сборник правительственных решений по устройству поселения кавказского края. 1880-1883гг, стр. 8).

მიწის შემდგომ რეფორმას, რომელსაც გარკვეული ცვლილებები უნდა მოეტანა „საიჯარო ურთიერთობებში“ – იყო სტოლიპინის რეფორმა, მაგრამ მის განხორციელებას ხელი შეუშალა მეფის ხელისუფლების დამხობამ.

სტოლიპინის რეფორმა ითვალისწინებდა დროებით ვალდებული გლეხების მიწიანად განთავისუფლებას, ისე, როგორც

ამას ადგილი ჰქონდა აფხაზეთსა და სვანეთში.

ალსანიშნავია ის, რომ 1862-1921 წლებში საქართველოში ფართო გაქანება ჰპოვა „საიჯარო ურთიერთობის“ განვითარებამ მინათსარგებლობის საქმეში და ამას ხელი შეუწყო 1864 წლის რეფორმით დაშვებულმა მიწის ყიდვა-გაყიდვამ.

1917 წელს, როგორც კი ბოლშევიკებმა ხელთ იგდეს ძალაუფლება, რუსთა ჯარმა დატოვა ამიერკავკასია და გადავიდა ქვეყნის სიღრმეში. საკუთარი ძალ-ღონის ამარა დარჩენილმა საქართველომ ისარგებლა შემთხვევით და 1918 წლის 26 მაისს თავი დამოუკიდებლად გამოაცხადა (სახელმწიფო და სამართალი, №5, 1990, გვ. 7).

თავისთავად ცხადია, ამ ფაქტსი შემდეგ, 1917 წლის 25 ოქტომბერს, რუსეთის მუშათა, ჯარისკაცთა და გლეხთა დეპუტატების მეორე ყრილობაზე მიღებული „მიწის დეკრეტი“, რომელიც კრძალავდა მიწის ყიდვა-გაყიდვას, „იჯარით“ გადაცემას თუ სხვას, საქართველოში მაშინვე ვერ გავრცელდებოდა (Решение партии и правительства по хозяйственным вопросам (1917-1967) 1967г стр. 15-17). ეს მოხდა 1921 წლის თებერვალში. ამ დრომდე შემორჩა და მოქმედებდა არა მარტო ადრე მიღებული კანონები, არამედ საქართველოს ეროვნულმა ხელისუფლებამ ამ მხრივ მიიღო სხვა მრავალი დამხმარე ანალოგიური ხასიათის აქტებიც. კერძოდ, 1919 წლის 28 იანვარს – „სახელმწიფო-საადგილმამულო ფონდიდან მცხოვრებთათვის მამულის კერძო საკუთრებაში მიცემის“ და „ყოფილ სანარდო, სახაზინო და სხვა მიწების კერძო საკუთრებად გამოცხადების შესახებ“ (საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სამართლებრივი აქტების კრებული, 1918-1921, თბ, 1990, გვ. 217-218, 222-223).

მალე, ბოლშევიკური რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ, 1921 წლის 6 აპრილს, საქართველოს რევკომმა, როგორც სოციალისტური რეჟიმის ადგილობრივმა ორგანომ, გამოსცა დეკრეტი №17 „მიწის შესახებ“, ანალოგიური „ლენი-

ნური მინის დეკრეტისა“ და აკრძალა მინის ყიდვა-გაყიდვა, „იჯარით“ გადაცემა და ყველა სხვა გზა და ხერხი მისი გასხვისებისა (საბჭოთა მინათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო უფლებრივი ურთიერთობის მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ, 1961, გვ. 14). მინა გამოცხადდა მთელი ხალხის საკუთრებად, რაც, ბუნებრივია, ტოტალიტარული მმართველობის დასაწყისს მოასწავებდა.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ მინის საყოველთაო კონფისკაცია თუ მისი ამ გზით სახელმწიფო საკუთრებაში გადაცემა, რაც ბოლშევიკების მიერ იყო „ინსცენირებული“, თითქოს და სხვა არაფერი ყოფილიყო, თუ არა „გლახთა კლასის“ რევოლუციური მიზანსწრაფვის შედეგი. და ცხადია, ასეთ პირობებში, „იჯარა“, რომელიც მანამდე გამოიყენებოდა „მემამულეთა“ მიერ „მინათმოქმედთა“ ექსპლუატაციის სამართლებრივ მექანიზმად, პროლეტარიატის დიქტატურასთან წინააღმდეგობაში აღმოჩნდა და როგორც კაპიტალისტური რიგის მოვლენა, უარყოფილი იქნა.

გლეხებისათვის მინების სარგებლობაში გადაცემის პრინციპები არ იყო განსაზღვრული არა მარტო „მინის ლენინური დეკრეტით“, არამედ მის შემდგომ მიღებული „მშრომელთა და ექსპლოატირებულ ხალხთა დეკლარაციითაც“. ამ მიზნით, 1918 წლის 27 იანვარს მიღებულ იქნა კანონი „მინის სოციალიზაციის შესახებ“, რომელმაც პრაქტიკულად შთანთქა არა მარტო ხსენებული „აქტები“, არამედ ბოლშევიკების აგრარული პროგრამიდან გამომდინარე მინათსარგებლობის დებულებაც. (Решение партии и правительства по хозяйственным вопросам (1917-1967), т. 1, М, 1967, стр 33).

ეს კანონიც, ისე როგორც მისი წინამდებარე სამართლებრივი აქტები, კრძალავდა როგორც „იჯარას“, ისე დაქირავებული შრომის გამოყენებას, უფრო სწორად, არ ითვალისწინებდა მათ.

„მინის სოციალიზაციის შესახებ“ კანონის თანახმად,

მინათსარგებლობა შეეძლო მას, ვისაც გააჩნდა უნარი პირადი შრომით მისი დამუშავებისა. უპირატესობა ენიჭებოდა საზოგადოებრივ მეურნეობებს – „არტელებს“, – „კოოპერატივებს“, „ამხანაგობებს“ და სხვა მისთანებს. რამდენადაც ბოლშევიკური რეჟიმის მესვეურნი მათში ხედავდნენ სოციალისტური წყობილების შემდეგი განვითარების გზებს.

ლენინი, რომელმაც პრინციპში შეიმუშავა სოციალისტური წყობილების აგრარული პოლიტიკა, მოითხოვდა რა მთელი მიწების სახელმწიფო საკუთრებაში გადაცემას, წინააღმდეგი იყო მიწის მესაკუთრესა (სახელმწიფოს) და მის მოსარგებლეს შორის ნებისმიერი შუამავლისა, რამდენადაც ნებისმიერ „გლეხს“ იგი ხედავდა მიწის „მოიჯარედ“ სახელმწიფოს წინაშე (В. И. Ленин. Избр. Тр. т. 2, М, 1976, стр. 31, 85). იგი აღნიშნავდა: «Но ведь собственность государства означает, что всякий крестьянин есть арендатор земли государства». (В. И. Ленин. Избр. Тр. т. 2, М, 1976, стр. 85).

საგულისხმოა, რომ ლენინი წინააღმდეგი იყო ტრადიციული „იჯარისა“ იმ მიზეზით, რომ მისი აზრით, იგი გამოიწვევდა შეძლებულ გლეხთა (კულაკთა) შემდგომ გამდიდრებასა და გაძლიერებას, რც უარყოფითად იმოქმედებდა „კოლექტივიზაციის“ განხორციელებაზე. „კოლექტივში“ იგი ხედავდა ერთპიროვნული მეურნეობრიობიდან საზოგადოებრივ მეურნეობრიობაზე ქვეყნის გადაყნავისა და განვითარების გზებს. ხოლო კოლექტივიზაციის ჩაშლა – ახალი წყობილების დამხობას მოასწავებდა. უნდა აღინიშნოს, რომ მთელი მიწების სახელმწიფოს ხელში გადასვლით მოხდა სოფლის მეურნეობაში არსებული წარმოებითი ურთიერთობის ცენტრალიზება. მასთან ერთად, სახელმწიფო აღმოჩნდა ერთადერთი რეალური „მეიჯარე“. ყოველივე ამან, ცხადია, განაპირობა სოციალისტური მეურნეობის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური ფორმის – „კაბალური იჯარის“ შემოღება და მისი შემდგომი განვითარება, რამაც, პრინციპში, იარსება 80-იან წლებამდე.

ლენინის მიერ შემუშავებული აგრარული პროგრამა, რომ „მცდარი და ანტიხალხური“ იყო, ჯერ კიდევ 1904 წელს გამართულ რსდპ-ს პირველ კომფერენციაზე მიუთითებდნენ მას ლიბერი, მახი, ეგოროვი და სხვა რევოლუციურად მოაზროვნენი. მათი აზრით, ლენინის აგრარულ პროგრამას ისტორიული უსამართლობის გამოსწორებასთან თამაშის სუნი სდიოდა და დემაგოგიისა და ავანტიურიზმის ჩრდილი ედო. სიტყვა-სიტყვით: «Несколько пахнет игрой в исправлении исторических несправедливостей и на ней лежит оттенок демагогии и авантюризма» (В. И. Ленин Избр. тр. т. 1 М. 1976 стр. 262).

რუსეთის ბოლშევიკურ ხელისუფლებას სამოქალაქო ომით გამონვეულმა სასურსათო განერამ სულ მალე აჩვენა „ტრადიციული იჯარის“ დაშვების აუცილებლობა. აღნიშნულის გამო „გლეხობა“ დიდ უკმაყოფილებას იჩენდა ხელისუფლების მიმართ. შემცირდა სათესი ფართობები, იგრძნობოდა სასურსათო პროდუქტების უკმარისობა, ქალაქებსა და სოფლებს შორის მოიშალა საქონელბრუნვა. სათანადო უზრუნველყოფის გარეშე დარჩენილმა მსხვილ სამრეწველო საწარმოთა მუშახელმა თვითნებურად იწყო სოფლისაკენ დინება. სოფლად დაბრუნებულმა მუშებმა კი ფაქტობრივად წარმოშვა არალეგალური და კანონგარეშე „იჯარით ურთიერთობანი“, გამოიყენებოდა დაქირავებული შრომა, რაც არკრძალული იყო და სხვა.

პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ბლოკადაში მყოფ სახელმწიფოს კი ომით მიყენებული ზარალის აღგდენა შეეძლო მხოლოდ თავისუფალი მენარმეობის განვითარებით, რაც „იჯარისა“ და დაქირავებული შრომის გამოყენების გარეშე შეუძლებელი აღმოჩნდა. ამგვარი ღონისძიებების გატარება კი მაშინ სახელმწიფოსათვის საშიშროებას აღარ წარმოადგენდა, რამდენადაც ხელთ ეპყრო ეკონომიკური თუ პოლიტიკური მართვის ბერკეტები.

ასეთ ვითარებაში „იჯარაში“ ხელისუფლებამ დაინახა სწორედ ის მექანიზმი, რომლის მეშვეობითაც შეეძლო საწარმოო

ძალთა განვითარება, მოეხდინა კანონგარეშე მდგომი „იჯარის“ ლეგალიზება, შეაესებდა მუშათა და გლეხთა სამხედრო-პოლირიკურ კავშირს – ეკონომიკურით და სხვა.

ყოველივე ამის საფუძველზე, რკპ(ბ) ცკ-მ 1921 წლის 14 მაისს, რკპ (ბ) X ყრილობის დაგანყვეტილებათა შუქზე, რომელმაც, პრინციპში, დასახა ახალ ეკონიმოლურ პოლიტიკაზე გადასვლა, – მიიღო დადგენილება „სასურსათო გადასახადთან დაკავშირებით სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭოს სამეურნეო პოლიტიკის შესახებ“, რომლის საფუძველზეც სახალხო მეურნეობის უმაღლეს საბჭოს და მის შესაბამის ორგანოებს დაევალოთ „იჯარით“ გაეცათ საწარმოები, როგორც კერძო პირთათვის, ისე საზოგადიებრივი მეურნეობებისათვის. ასე და ამგვარად, დაშვებული იქნა „იჯარა“ მრეწველობაში (Решение Партии и правительства по хозяйственным вопросам 1917-1967ю т. 1. М. 1967 стр. 313). ხოლო რაც შეეხება სოფლის მეურნეობას, იგი ამ დარგში შემოღებული იქნა იმავე წელს 26 დეკემბერს, სრულიად რუსეთის საბჭოების IX ყრილობაზე მიღებულ დაგანყვეტილებათა შუქზე, სადაც ნათქვანია: «Поручить Всероссийскому ВЦИК издать поставленные о временной краткосрочной переуступке прав на землепользование ослабленным трудовым хозяйствам (аренде) и об условиях применения наёмного труда». (Решение Партии и правительства по хозяйственным вопросам 1917-1967ю т. 1. М. 1967 стр. 269).

შესაბამისად, ხსენებული ყრილობის დაგანყვეტილებათა საფუძველზე, 1922 წლის 27 ნოემბერს საქართველოს კპ(ბ) ცკ-ს „მინის შესახებ“ მიღებული დადგენილების თანახმად, ჩვენშიც დაშვებულ იქნა მინის იჯარა. (Компартиядов и Грузии в резолюциях и решениях съездов и пленумов. т. 2 1920-1931, т. 5 1975 стр. 49-50).

ახალი ეკონომიკური პოლიტიკით გამოწვეული „იჯარა“ რევოლუციამდელი „იჯარისაგან“ იმით განსხვავდებოდა, რომ იგი ამჯერად აშკარა კლასობრივი ხასიათის იყო და მასში

რელიზებას განიცდიდა მხოლოდ „პროლეტარიატისა“ თუ „ულარიბესი გლახობის“ დიქტატურის შინაარსი.

„ნებ“-ის პირველ ეტაპზე მიწის „იჯარით“ გაცემის უფლება ჰქონდა „იმ ინდივიდუალურ მეურნეობებს“, რომლებიც დროებით დაუძღურებულნი იყვნენ სტიქიური უბედურებებით (მოუსავლიანობით, ხანძრით, საქონლის განყვევით და სხვა) ან კიდევ ინვენტარის ან და მუშახელის ნაკლებობით, ასევე, მუშახელის შემცირებით – სიკვდილის, სამხედროში მობილიზაციით, ბეგარით განწვევით, საბჭოთა თუ საზოგადოებრივ სამსახურში არჩევის გზით და სხვა (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო უფლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ. 1961, გვ. 17, 21, 22).

„საიჯარო ვადა“, გამონაკლისი შემთხვევების გარდა, არ შეიძლება ყოფილიყო სამ წელზე მეტი ხანგრძლივობის. ამასთანავე, მიწის „იჯარა“ შეიძლება ყოფილიყო მხოლოდ შრომითი, ანუ არავის არ შეეძლო აელო იმაზე მეტი მიწა, რასაც თვითონ ან თავისი ოჯახის წევრები ვერ დაამუშავებდნენ (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო უფლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ. 1961, გვ. 22).

„საიჯარო ხელშეკრულება“, რომელიც შეიძლება ყოფილიყო როგორც ზეპირი, ისე წერილობითი, აუცილებლად რეგისტრირებული უნდა ყოფილიყო სათემო-სასოფლო საბჭოს აღმასრულებელ კომიტეტში (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო უფლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ. 1961, გვ. 22).

„იჯარით“ აღებული მიწის „ქვეიჯარით“ გაცემის უფლება „მოიჯარეს“ არ ჰქონდა. მას შეეძლო გამოეყენა დაქირავებული შრომა, თუ თვითონაც იმუშავებდა მასთან ერთად (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო უფლებრივი ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ. 1961, გვ. 23). მიწათსარგებლობისათვის საზრაური შეიძ-

ლება ყოფილიყო, როგორც „შრომითი“, ისე „ნატურალური“ ან „ფულადი“ გადასახდის სახით, ანუ ადგილი ჰქონდა შერეულ „რენტას“.

1924 წლის 1 იანვრიდან გადასახადების ნატურით აკრეფვის შემოღებასთან ერთად, ჩატარდა ფულის რეფორმა, რომლის შემდეგაც დაწესდა მხოლოდ ფულადი გადასახადი.

„მინის იჯარის“ შემოღებამ საქართველოში შემდეგი სურათი მოგვცა:

1. დასავლეთ საქართველოში „მეიჯარეებად“ (მეიჯარეთა საერთო შემადგენლობიდან) მოგვევლინენ:

- უღარიბესი „გლეხობა“ 56,0%
- საშუალო „გლეხობა“ 33,6%
- „კულაკობა“ 10, 4%

2. აღმოსავლეთ საქართველოში:

- უღარიბესი „გლეხობა“ 84, 8%
- საშუალო „გლეხობა“ 13,9%
- „კულაკობა“ 1, 3%

სულ, საქართველოში მინას „იჯარით“ აძლევდნენ საერთო ინდივიდუალურ მეურნეთა 2, 98%.

„იჯარით“ მინის გაცემის მიზეზები იყო:

1. დასავლეთ საქართველოში:

- წარმოების ძირითად საშუალებათა უკმარისობა ან უქონლობა..... 12, 5%

- მუშახელის უკმარისობა..... 65,5%
- მუშახელის გაშვება..... 7, 6%
- მინის შორს ყოფნა..... 0,6%
- სხვა მიზეზები..... 13,8%

2. აღმოსავლეთ საქართველოში:

- წარმოების ძირითად საშუალებათა უკმარისობა ან უკონ-
ლობა..... 60, 1%
- მუშახელის უკმარისობა..... 22,8%
- მუშახელის გაშვება..... 4, 0%
- მიწის შორს ყოფნა..... 3,2%
- სხვა მიზეზები..... 10,2%

„მოიჯარებად“ მოგვევლინენ (საერთო მოიჯარეთა რიცხვიდან) :

1. დასავლეთ საქართველოში:

- უღარიბესი „გლეხობა“..... 52,4%
- საშუალო „გლეხობა“..... 41,0%
- „კულაკობა“..... 6,6%

2. აღმოსავლეთ საქართველოში:

- უღარიბესი „გლეხობა“..... 7,6%
- საშუალო „გლეხობა“..... 68, 7%
- „კულაკობა“..... 33, 7%

სულ მთლიანად საქართველოში საერთო ინდივიდუალურ მეურნეთაგან მიწას „იჯარით“ იღებდა 4, 46%.

მიწის „იჯარით“ ალების მიზეზები იყო:

1. დასავლეთ საქართველოში:

- მუშახელისა თუ წარმოების ძირითად საშუალებათა სიჭარბე..... 31, 7%
- საკუთარი მიწის უვარგისობა..... 68, 3%

2. აღმოსავლეთ საქართველოში:

- მუშახელისა თუ წარმოების ძირითად საშუალებათა სიჭარბე..... 40, 3%
- საკუთარი მიწის უვარგისობა..... 59, 7%

„იჯარით“ მინათსარგებლობის მისაგებელს წარმოადგენდა:

1. დასავლეთ საქართველოში:

- ფული..... 2, 0%
- მოსავლიდან წილი (“ იზდოლი“)..... 98, 0%

2. აღმოსავლეთ საქართველოში:

- ფული..... 4, 7%
- მოსავლიდან წილი (“ იზდოლი“)..... 92, 1%
- „შრომითი ბეგრა“..... 3, 2%

ხანგრძლივობის მიხედვით მიწის „იჯარით“ გაცემას ადგილი ჰქონდა:

1. დასავლეთ საქართველოში:

- 1 წლის ვადით..... 64, 8%
- 2 წლის ვადით..... 20, 2%
- 3 წლის ვადით..... 15, 0%

2. აღმოსავლეთ საქართველოში:

- 1 წლის ვადით..... 78, 5%
- 2 წლის ვადით..... 19, 7% (ბ. ხასია, სოციალის-

ტური მინათმოქმედების განვითარება საქართველოში ნ. 1 თბ. 1961, გვ. 135. ასევე А. Азизян и И. Великевич, Арендные отношения в советской деревне м. л. 1928. стр. 66, 90, 97, 107, 139).

საქართველოში „იჯარის“ დაშვებას, ისევე როგორც მთელს საბჭოთა კავშირში, მოჰყვა საწარმოო ძალთა განვითარება. 1925 წლისათვის „გლეხური“ მეურნეობის რიცხვი 1921 წელთან შედარებით საქართველოში გაიზარდა 320360-დან 413948-მდე, ანუ 87588 ერთეულით. კერძო პირთა მიერ დაქირავებული შრომის ხარჯზე დასაქმდა 60000-ზე მეტი ადამიანი (ნუცუბიძე, საქართველოს სსრ სოფლის მეურნეობა 1921-1925წწ. საქ.

მეცნ. აკად. ეკონ. ინსტ. შრონები, ტ 9, 1956. გვ 187-188), ამთგან „მოიჯარეთა“ მეურნეობებში 26, 86% მომუშავე იყო. უღარიბესმა გლეხობამ გადაიტანა ეკონომიკური გაჭირვება, ათვისებულ იქნა ახალი მიწები, გაიზარდა სათესი ფართობები და სხვა. სულ, 1929 წლისათვის 1917 წელთან შედარებით სათესი ფართობები გაიზარდა 498117 ჰექტარიდან 839667 ჰექტარამდე (ბ. ხასია, სოციალისტური მიწათმოქმედების განვითარება საქართველოში ნ. 1 თბ. 1961, გვ. 157).

1925-26 წწ. „იჯარის“ წყალობით, საქართველოს სოფლის მეურნეობამ 1913 წლის დონეს მიაღწია, რასაც უდაოდ ხელი შეუწყო საზოგადოებრივი მეურნეობებისადმი ხელისუფლების მხარდაჭერამ და მატერიალურმა დახმარებამ.

1923 წლისათვის საქართველოში სულ იყო 1 – არტელი, 7 – მიწის დამამუშავებელი ამხანაგობა, 1924 წლისათვის 2 – არტელი, 6 – კომუნა, 9 -ამხანაგობა, 1925 წლისათვის – 5 – კომუნა, 10 – არტელი, 14 -ამხანაგობა. 1927 წლისათვის – 7 – კომუნა, 19 – არტელი, 59 -ამხანაგობა. 1929 წლისათვის – 21 – კომუნა, 590 – არტელი, 288 -ამხანაგობა (საბჭოთა საქართველოს 10 წელი, სტატისტიკური კრებული, თბ, 1931. გვ. 205).

სახელმწიფო ყოველწლიურად უწევდა მათ ფინანსურ და მატერიალურ დახმარებას, რასაც თავისთავად მოყვა 30-იან წლებში სოფლის მეურნეობის სოციალისტური სექტორის მძლავრ ეკონომიკურ სისტემად გადაქცევა, რომელზედაც დაყრდნობით, დიპლომატიურ და ეკონომიკურ ბლოკადაში მყოფმა ქვეყანამ საბოლოოდ შეძლო გამარჯვება.

ქვეყანაში მიმდინარე ძვრებმა განაპირობა ის, რომ 1925 წლის სკბ(ბ) XIV პარტკონპერენციაზე ითქვა: „სოციალიზმის გამარჯვება ერთ ალებულ ქვეყანაში უსიტყვოდ შეიძლება“. კოლექტივიზაციის „წარმატებით“ დაიმედებულმა ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ „დასძლია“ რა ეკონომიკური სიძნელები, სახალხო მეურნეობის ერთიანი მმართველობის

შემოდების მცდელობით დაიწყო „კულაკთა“, როგორც „არასაიმედო კლასის“ ჯერ იურიდიულად შეზღუდვა, შემდეგ კი ფიზიკურად მოსპობა. რაც, ცხადია, მიმართული იყო ასევე დამკვიდრებული „საიჯარო ურთიერთობის“ წინააღმდეგაც, მისი უფრო „კაბალურ“ ფორმებში გადაზრდის მიზნით.

ამ მიზნით კულაკებს აეკრძალათ მიწის „იჯარით“ გაცემა და თუ ასეთს ექნებოდა ადგილი, მაშინ (1928 წლის სსრ ცკ-ის №69 დადგენილების თანახმად) ჩამოერთმეოდათ მიწის ნაკვეთები. უკანონოდ ითვლებოდა მიწის „იჯარით“ გაცემა, თუკი იგი „კაბალურ ხასიათს“ ატარებდა „ხელმოკლე გლეხებისათვის“, ან მინა ეძლეოდა „კულაკს“ (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ, 1961, გვ. 55, 66, 67, 68).

სსრკ კომპარტიის XVII ყრილობაზე, რომელიც შედგა 1934 წელს, ლ. ბ. კამენევმა არსებული მიწის „იჯარით“ გაცემა და დაქირავებული შრომის გამოყენება შეაფასა, როგორც „კულაკური გადახრა“, ხოლო გ. ე. ზინოვიევმა დააყენა საკითხი „კულაკური გადახრისთვის“ დაეპირისპირებინათ „ბოლშევიკური მუშტი“ (кулак) (Сельская жизнь №57. 1989გ. 10 марта. Коллективизация пути и уроки).

ამის შემდეგ დაიწყო აშკარა დევნა და რეპრესიები „კულაკების“ მიმართ, რომლებიც, პრინციპში დამოუკიდებელ სამეურნეო ერთეულებს წარმოადგენდნენ.

სულ მალე „ანტიკულაკურ“ კომპანიას მოჰყვა 1937 წლის 4 ივნისის საკავშირო ცკ-ის და სახკომსაბჭოს ერთობლივი დადგენილება მიწის „იჯარის“ აკრძალვისა და მის დანაშაულად გამოცხადების შესახებ (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ, 1961, გვ. 178, 179). საიდანაც კიდევ ერთხელ ვრწმუნდებით, რომ „იჯარა“ არა იმდენად იურიდიული კატეგორიაა, რამდენადაც ეკონომიკური, მაშასადამე პოლიტიკურიც, რამეთუ იგი წარმოებითი ურთიერთობების უფრო ღრმა

ფესვებს მოიცავს, ვიდრე ეს ჩვენ ერთი შეხედვით გვგონია.

ანალოგიური დადგენილება საქართველოში მიიღეს 1937 წლის 11 სექტემბერს, რომლის საფუძველზეც „იჯარის“ აკრძალვასთან ერთად სახელმწიფო გამგებლობაში არსებული სათესი ფართობები გადაეცა არტელებს უვადო სარგებლობაში ყოველგვცარი გამოსასყიდის გარეშე.

ამის შემდეგ, თუ კოლმეურნეები „იჯარით“ გასცემდნენ საკარმიდამო ნაკვეთებს, გარიცხავდნენ მათ კოლმეურნეობებიდან და ჩამოართმევდნენ მიწის ფართობებს (სკკპ ყრილობების, კომფერენციებისა და ცენტრალური კომიტეტების პლენუმების რეზოლუციები და გადაწყვეტილებები, ნან. II, თბ, 1955, გვ. 555).

სოციალისტური წყობილების განვითარების აღნიშნულ ეტაპზე, მიწისა თუ წარმოების სხვა ძირითად საშუალებათა „იჯარით“ გაცემა აიკრძალა იმ მოსაზრებით, რომ მაშინ კომპარტიის მიერ მუღებული II ხუთწლიანი გეგმა, რომელიც მოიცავდა 1933-37 წწ., ძირითადად ითვალისწინებდა კაპიტალისტური ელემენტების (ბურჟუაზიული კლასის, ადამიანთა ექსპლუატაციისა და სხვა მისტანანი) წარმომშობ ფაქტორთა საბოლოო ლიკვიდაციას, ბოლშევიკური იდეოლოგია კი ასეთ ფაქტორთაგანად მიიჩნედა „იჯარასაც“.

აღნიშნული განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ 30-იან წლებში კოლექტივიზაციის „პროცესი“ დამთავრდა, გლეხობა გაერთიანებული აღმოჩნდა საზოგადოებრივ მეურნეობებში. „კულაკობა“, როგორც კლასი, ლიკვიდირებული იყო, წარმოების ძირითად საშუალებათა განვითარებამ ომამდელ დონეს მიაღწია. და ცხადია, ყოველივე ამის შემდეგ, „იჯარა“ როგორც მეურნეობრიობის მართვის ეკონომიკური მეთოდი – მიუღებელი „აღმოჩნდა“ სახელმწიფოსათვის, რომელიც მაშინ მიწასა თუ სხვა წარმოების ძირითად საშუალებათა ერთადერთ მესაკუთრეს წარმოადგენდა. ასეთი ნაბიჯების გადადგმა ხელისუფლების მხრიდან გამოწვეული იყო იმითაც, რომ

მოახლოებული მსოფლიო ომის საშიშროება ავალდებულებდა მას ცენტრალიზებულად ემართა ქვეყნის ეკონომიკა. ამდენად, როგორც ვხედავთ, „იჯარის“ კაბალური სოციალირტური ფორმის შემოღება „კანონზომიერად“ გვევლინება.

1937 წლის 11 სექტემბრის დადგენილების თანახმად „მინის იჯარის“ აკრძალვასთან ერთად დაწესებულებებს, ორგანიზაციებს, და საწარმოებსა და კერძო პირებს გადაეცათ მიწა (ვითომდა) უფასო სარგებლობაში და დაეკისრათ მათ ეხადათ გარკვეული გადასახადი „რენტის“ სახით (საბჭოთა მიწათსარგებლობისა და საკოლმეურნეო ურთიერთობების მომწესრიგებელი აქტების კრებული, თბ, 1961, გვ. 106, 107).

ამასთან დაკავშირებით ნ. ი. ბუხარინმა თქვა: «Партия в целом, как и товарищ Сталин, исходя из того, что Крестьянство, которое ещё переплачивает на ценах промтовары и не дополучает, на ценах сельхозпродукты, что это сверхналог, «дань» не может быть уничтожен теперь же» (Бурахин Н. И. Проблемы теории и практики социализма. Л. 1989 стр. 257-258).

ბუხარინის ეს სიტყვები ნათლად მოწმობს მას, რომ აღნიშნულ, „გადასახადს“ არ შეიძლება რაიმე გააჩნდეს საერთო, „მიწათსარგებლობის“ მხარეთა ურთიერთ თანასწორუფლებიანობასთან, ანუ რომ იგი კაბალური“ ხასიათის იყო, ისე როგორც მანამდე არსებული, „იჯარის“ სხვა მრავალი ფორმა.

ამ მხრივ ი. დოლიძე სამართლიანად აღნიშნავს, რომ გლეხური მიწათსარგებლობის ფორმები, როგორც არ უნდა იყოს იგი თავისი განვითარების ეტაპობრიობიდან გამომდინარე, იქნება ეს მონათმფლობელური, ფეოდალური, ბურჟუაზიული თუ სოციალისტური-ყველა ისინი, „კაბალური იჯარის“ ნაირსახეობას წარმოადგენენ, რამდენადაც შინაარსობრივად მათ მონაწილე მხარეთა შორის ურთიერთობა თანასწორობის პრინციპს არ ემყარებოდა და მომდინარეობდა იძულებიდან (ი. დოლიძე, ძველი ქართული სამართალი, თბ. 1953, გვ. 128, 129.).

„იჯარის სოციალისტური კაბალური“ ფორმა შემორჩა 80-იან წლებამდე და მთელი ამ ხნის განმავლობაში სოფლის მეურნეობა სულ უფრო და უფრო უკან და უკან წავიდა. შემცირდა სათესი ფართობები, გაუარესდა მათი ხარისხი“ „გლახთა“ კლასმა დაიწყო გადაგვარება, ეკონომიკური ზრდის ტემპები შემცირდა, იზრდებოდა სხვაობა წარმოების ეფექტიანობასა და პროდუქციის ხარისხს შორის. საწარმოო ურთიერთობები საჭიროებდა სერიოზულ ცვლილებებს. წარმოიშვა ეკონომიკური კრიზისი, რომელმაც მოიცვა ზედნაშენიცი და შეიქმნა სახელმწიფოს ნგრევის საშიშროება.

მოძველებული აღმოჩნდა იმ დროისათვის მოქმედი 30-იან წლებში შემუშავებული მეურნეობის მართვის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური მეთოდები, რომლებიც ითვალისწინებდა ეკონომიკური პოტენციალის ექსტენსიურ ზრდას, სამეურნეო თუ პოლიტიკურ საქმიანობის ცენტრალიზებულ მართვას, შრომის რეგლამენტირებას ზემოდან-ქვემოთ, ბიუჯეტურ ასიგნირებას და სხვა ამგვარს. ისე რომ, ვითარება მოითხოვდა სერიოზულ ცვლილებებს სოფლის მეურნეობაში, შეიქმნა საჭიროება ხელმძღვანელობის ყველა დონეზე ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური მეთოდებიდან ეკონომიკური მმართველობის, დეცენტრალიზაციისა და დემოკრატიის, ადამიანთა ფაქტორების საყოველთაო გააქტიურობაზე გადასვლა. სხვანაირად, საწარმოო ერთეულთა თუ მათ სტრუქტურულ დანაყოფთა დამოუკიდებლობის მკვეთრად გაზრდა, მათ სამეურნეო ანგარიშზე თუ თვითდაფინანსებაზე გადასვლა, ისე, როგორც ეკონომიკის ცენტრალიზებული მართვის ძირეული შეცვლისა და ქვემდებარე სამეურნეო რგოლების ოპერატიულ საქმიანობაში ზემოდან ჩართვის აღკვეთა-შეუძლებელი იყო. ყოველივე აღნიშნულის გადაჭრის ერთ-ერთ უნივერსალურ საშუალებად კი მიჩნეული აღმოჩნდა ტრადიციული გაგების, „იჯარა“ „რამდენადაც იგი ამავე დროს ხელს უწყობდა წარმოების ძირითად საშუალებათა კერძო მესაკუთრეთა ხელში გადასვლას, და

მასთან ერთად ახალი, ქონებრივად ძლიერ მენარმეთა ფენის გაჩენას, რასაც, საგულისხმოა, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სახელმწიფოს სიცოცხლისუნარიანობის გარანტიის ფუნქცია დაეკისრებოდა.

უნდა ითქვას, რომ 80-იან წლებში ასეთი, „იჯარა“ მთელი თავისი სამართლებრივი შინაარსით ერთდროულად არ დაშვებულა ისე, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა ნეპის დროს. თუმცა მაშინ იგი მიწადმოქმედთა მიმართ დიფერენციულად იყო გააზრებული. ამჯერად კი, იჯარა დაუშვეს თანდათანობით, ნაწილ-ნაწილ, შრომის ორგანიზაციის ეფექტური ფორმების ექსპერიმენტული ძიებისა და სამუშაო ძალისათვის სულ უფრო და უფრო მეტი სანარმოო უფლებების გადაცემის კვალდაკვალ.

ამ საქმეში პირველ ეტაპად მოგვევლინა, „ნარდად“ მუშაობის შემოღება, მეორე ეტაპად – „სანარდო იჯარა“ ისე, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა ჯერ კიდევ XIII საუკუნის ინგლისში, რა დროსაც, „მოიჯარეებს“, „მმართველები“ ერქვათ, რომლებიც არ იყვნენ პირადად თავისუფალნი, ხოლო მომდევნო საუკუნეში ისინი გადაიქცნენ, „ფერმერებად“ რომლებსაც ამარაგებდნენ მემამულეები ყველა საჭირო ტექნიკითა და სხვა საშუალებებით, რათა დამოუკიდებლად ეწარმოებინათ სოფლის მეურნეობის პროდუქტები. მათ დაქირავებული შრომის გამოყენების უფლებაც ჰქონდათ. მალე ისინი, „მეთაურთა“ ფენაში გადაიზარდნენ, სანახევროდ მოიპოვეს პირადი დამოუკიდებლობა და, „იჯარის“ ამ ფორმის დროს, რომელსაც კ. მარქსი, „ბაილიფს“ უწოდებს, მონეული მოსავალი მხარეებს შორის ნაწილდებოდა კონტრაქტის მიხედვით (К. Маркс, Капитал. т. 1, М. 1988, стр. 752, 753) ., „ფერმერული“ მეურნეობის დროს, „ფერმერი“ ეკონომიურად დამოუკიდებელი ყოფილა ისე, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა 90-იანი წლების საქართველოში მიწის საკუთრებაში გადაცემამდე.

მესამე ეტაპზე კი, „ტრადიციული გაგების იჯარა“ დაეშვა

მთელი თავისი მთლიანობითა და ნაირსახეობით.

ხსენებულ ეტაპობრიობას ნათლად მოწმობს, ამ საკითხში 1980 წლის აქეთ მიღებული ნორმატიული აქტების ქრონოლოგიაც. კერძოდ, რსფსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შრომის ორგანიზაციისა და ანაზღაურების მთავარი სამმართველოს 1982 წლის 12 დეკემბრის, „მეთოდური რეკომენდაციები სარძეო მეცხოველეობაში კოლექტიური იჯარის ორგანიზაციის შესახებ“ (საქართველოს სსრ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სახელმწიფო კომიტეტის, „მეთოდური რეკომენდაციები სარძეო მეცხოველეობაში კოლექტიური იჯარის ორგანიზაციაზე“ თბ. 1982.) (მიღებული სახელმძღვანელოდ საქართველოს სოფლის მეურნეობის წარმოების სახელმწიფო კომიტეტის მიერ), სსრ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სოციალური დაზღვევისა და შრომის მთავარი სამმართველოს 1983 წლის, „რეკომენდაციები მემცენარეობაში“ სამეურნეო ანგარიშებიანი მექანიზებული რგოლების ორგანიზების შესახებ, რომლებიც იმუშავებდნენ შრომის სანარდო-პრემიალური სისტემის ანაზღაურებით (კოლექტიური ნარდობა). (Министерство С/х СССР, рекомендации по организации хозяйственных механизированных подразделений с аккордно-премиальной системы оплаты труда и повременном авансированием в растениеводстве (коллективный подряд) М. колос, 1983); საქართველოს სსრ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სახელმწიფო კომიტეტის 1984 წლის, „სოფლის მეურნეობის სანარდობში კოლექტიური ნარდობის დანგრევის შესახებ დებულება“ (Госкомитет С/х СССР, «Типовое положение и рекомендации по внедрению коллективного подряда в С/х предприятиях» Т. 1984); სსრკ სოციალური დაზღვევისა და შრომის სახელმწიფო კომიტეტის 1984 წლის 30 მარტის №91/6-24 დადგენილება, „სოფლის მეურნეობის სანარდო ბრიგადის საბჭოს, ბრიგადირისა და ბრიგადირების საბჭოს შესახებ დებულება“ (Постановление Госкомитета СССР по труду и социальным вопросам и секретарят Всесоюзно-

го центрального Совета профсоюзов, 1984, 91/-24); 1988 წლის, „სასოფლო-სამეურნეო სანარმოებში იჯარული ურთიერთობის დროს დაგეგმვის, აღრიცხვისა და ანგარიშგებიანობის შესახებ დებულება(სოფლის ცხოვრება, №288, 1985, გვ. 2.) 1989 წლის, „იჯარისა და საიჯარო ურთიერთობათა შესახებ“ (კომუნისტი, №83, 1989.); 1989 წლის, „საკავშირო კანონი იჯარის კანონმდებლობის საფუძვლების შესახებ“ (კომუნისტი, №277, 1989.) და ამ კანონთა რესპუბლიკური ანალოგები.

80-იანი წლების პირველ ნახევარში, „იჯარა“ პრაქტიკულად დამკვიდრდა სანარდო-პრემიალურ სისტემაზე დაფუძნებული, „ინდივიდუალური“, „ოჯახური“ და, „კოლექტიური“ შრომის ანაზღაურების სამეურნეო-ანგარიშებიანი ფორმის სახით. ხოლო როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი გარემოს კონკრეტული ფორმა, ანუ მეურნეობის ეკონომიკური მართვის მეთოდი-მოგვიანებით დაინერგა.

90-იან წლებში დაშვებული, „იჯარა“ არ წააგავს ნების დროინდელ, „იჯარას“, რამდენადაც ამჯერად დაშვებულ, „იჯარაში“ აშკარად რეალიზებას არ განიცდის რომელიმე კლასის ინტერესები. 90-იან წლებში დაშვებული, „იჯარის“ შესაბამისად მხარეთა შორის კონტრაქტი შეიძლება დადებულიყო 50 წლის და მეტი დროის ხანგრძლივობით. ამასთანავე „მოიჯარეს“ შეუძლია გამოიყენოს დაქირავებული შრომაც. ასევე, გასცეს აღებული მიწა, „ქვეიჯარით“ სხვა პირებზე და სხვა.

ცხადია, მიწაზე თუ წარმოების სხვა ძირითად საშუალებებზე სახელმწიფო მონოპოლიური საკუთრების პირობებში, „თავისუფალი, თანასწორუფლებიანი იჯარის“ დაშვება განპირობებული იყო თვით სსრკ შენარჩუნების მცდელობის მიზნით. რასთან დაკავშირებითაც პროფესორი ვ. ს. ნერსესიანცი სამართლიანად აღნიშნავს: «Появление же новых форм хозяйствования в недрах которых сознательно или стихийно, явно или латентно идёт процесс приватизации общенародной собственности – это конечно, не решение проблемы, а лишь сигнал о том, что

время для её решения уже настало. Это симптом далеко зашедшего процесса кризиса государственной формы собственности, убедительное практическое подтверждение того, что государство не справляется с ролью хозяина общенародного достояния, что государственная форма выражения и функционирования общенародной собственности, исчерпав своё назначение и потенции, исторически изжила себя и превратилась в затратный механизм в производство для производства» (Советское государство и право. №10, 1989, стр. 42).

აღნიშნული მოსაზრება ერთნაირად მისაღებია წარმოების ძირითად საშუალებათა ყველა მესაკუთრეთათვის, რომლებიც უნარმოკლებულნი ხდებიან საკუთარი ძალებით მოიყვანონ ისინი მოქმედებაში. რამდენადაც ასეთი საშუალებები სოციალურად უსამართლო წარმომავლობის არიან და მათი მონოპოლურ მფლობელობის რანგში აყვანა პარალელურად ზრდის მართვასა თუ მოქმედებაში მოყვანის პრობლემას. ამიტომაც ასეთი პრობლემის გადაწყვეტა შესაძლოა მხოლოდ საკუთრების მართვის დეცენტრალიზაციისა და მათი შემდგომი განაწილების გზით, რის ერთადერთ საშუალებასაც წარმოადგენს „იჯარა“.

თსზო II „იჯარის“ ეკონომიკური არსი

მესაკუთრის განმგებლობაში არსებული ძირითადი და საბრუნავი ფონდები, მათ შორის მიწა, ასევე სხვა მატერიალური ფასეულობა და ფინანსური რესურსები ჰქმნის მის მეურნეობას. მისი წარმართვა ანუ დანიშნულებისამებრ მოქმედებაში მოყვანა მესაკუთრეს უხდება მფლობელობის, სარგებლობის და განკარგვის უფლებების გამოყენებით.

დანიშნულებით მეურნეობა შეიძლება იყოს სამომსახურეო და სამენარმეო ხასიათის.

სამენარმეო დანიშნულების მეურნეობა ეკონომიკურად სრულყოფილად ითვლება, თუ მასთან სამუშაო ძალის შეერთებით ახალი პროდუქცია იქმნება.

მეურნეობის მართვის იერარქიას მისი მესაკუთრის ხელქვეითობის წესით უფლებამოსილებათა დელეგირების მქონე რგოლები განსაზღვრავენ. ასეთ სიტუაციაში მეურნეობის პირველად საწარმოო ერთეულში მიღებული მოგება (შემოსავალი) გადანაწილებას განიცდის ქვემოდან ზემოთ მესაკუთრემდე.

საწარმოო დანიშნულების მეურნეობის მოქმედებაში მოყვანა საწარმოო ურთიერთობის დამყარების შედეგად ხდება და იგი მოიცავს ისეთ ფაზებს, როგორიცაა წარმოება, განაწილება, გაცვლა და მოხმარება. თითოეული მათგანი ნებითი ეკონომიკური აქტია და მათ თან სდევს სამოქალაქო-სამართლებრივი უფლებების შეცვლა, წარმოშობა ან შეწყვეტა.

არ აქვს მნიშვნელობა მეურნეობა შედგება სამრეწველო კომპლექსისა თუ ერთი რომელიმე რიგითი კონკრეტული მიწის ნაკვეთისაგან, მათი სრულყოფილად ამოქმედებისათვის ერთნაირად დამახასიათებელია აღნიშნული ფაზები.

წარმოება-გულისხმობს სამ ელემენტს:

- «1) Труд как целесообразную деятельность человека;
- 2) Предмет руда, т. е. всё то, на что направлена целесообраз-

ციკლის ყველა ელემენტს.

სამომსახურო დანიშნულების მეურნეობათა სანარმოო ციკლი წარმოების ფაზას არ შეიცავს.

ყოველივე ზემოხსენებულ წარმოებითი ურთიერთობის ფაზებს მოიცავს ასევე საიჯარო ურთიერთობაც. რამდენადაც ეკონომიკურად სრულყოფილ წარმოების ძირითად საშუალებათა დანიშნულებისამებრ მოქმედებაში მოყვანას თან სდევს ახალი პროდუქციის შექმნა (წარმოება), მისი მხარეთა და სხვათა შორის სახდელების სახით გადანაწილება, გაცვლა და მოხმარება. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეუძლებელი იქნებოდა, „მეიჯარის“ მიერ, „რენტის“ მიღება.

ამასთან ერთად, „წარმოების“ პროცესში თავს იჩენს ისეთი ურთიერთობები, როგორცაა:

– „მოიჯარესა“ და დაქირავებულ მუშა ხელს შორის შრომის პირობების, სამუშაო რეჟიმის, შრომის დაცვისა და ანაზღაურების შესახებ;

– „მოიჯარესა“ და წარმოების დაქირავებული მართვის აპარატის ხემძღვანელებს შორის აღრიცხვიანობის, ტექნოლოგიური ნორმების დაცვის, სანარმოო პროცესების მართვის, ძირითად საშუალებათა ექსპლუატაციისა და მოვლა-პატრონობის შესახებ;

– მართვის აპარატსა და დაქირავებულ მუშახელს შორის წარმოების პროცესების შესახებ;

– მართვის აპარატსა და მომწოდებლებს შორის წარმოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის საჭირო საშუალებებით უზრუნველყოფის შესახებ და სხვა.

„განაწილების“ პროცესში –

– „მეიჯარესა“ და, „მოიჯარეს“ შორის ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შესრულების შესახებ;

– „მოიჯარესა“ და დაქირავებულ მუშა-მოსამსახურეებს შორის ხელფასისა და სხვა გასამრჯელოს ანაზღაურების შესახებ;

– „მოიჯარესა“ და სახელმწიფო ბიუჯეტს შორის სხვადასხვა სახედლების შესახებ;

– „მოიჯარესა“ და მომწოდებლებს შორის განეული მომსახურეობის შესახებ;

– „მოიჯარესა“ და სხვა მომსახურე დანესებულებებს შორის განეული მომსახურეობის შესახებ და სხვა.

„გაცვლის“ პროცესში –

– „მოიჯარესა“ და სხვა პირებს შორის წარმოებული პროდუქციის რეალიზაციის შესახებ;

„მოხმარების“ პროცესში –

– „კვლავწარმოების ორგანიზებასთან დაკავშირებული ურთიერთობები“;

– საიჯარო ურთიერთობის მხარეთა და სხვა პირთა მიერ მიღებული შემოსავლებისადმი დამოკიდებულება და სხვა.

ყოველივე ზემოხსენებული ურთიერთობები სამოქალაქო და სხვა სახის სამართლის ნორმებით რეგულირებადია და უპირველეს ყოვლისა მომდინარეობს, „მეიჯარის“ საკუთრების უფლებათა ტრანსმისიით. რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ დაუშვებელია ვცნოთ, „მეიჯარის“ უფლებები მხოლოდ ქონებრივ ასპექტში. მას სამართლებრივად განსაზღვრული უნდა ჰქონდეს თავისი ნების გამოხატვის შესაძლებლობა საიჯარო ხელშეკრულებაში ნებისმიერ ზემოხსენებულ ურთიერთობასთან მიმართებაში. ამის შანსს იძლევა თავად საიჯარო გარიგების მხარეთა მიერ, „იჯარით“ გადაცემული ქონების თანამფლობელობისა და თანასარგებლობის იდეა, რომელიც კანონმდებლობით გათვალისწინებული არ არის.

ამ მხრივ, „მეიჯარის“ უფლებების გაზრდა ავტომატურად არ ზღუდავს, „მოიჯარის“ უფლებებს, რამდენადაც, „საიჯარო ხელშეკრულების“ დროს საქმე ეხება, „მეიჯარის“ სამეწარმეო უფლებების დათმობის დოზირებას.

ქონების, „იჯარით“ გადაცემას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც წარმოების ძირითად საშუალებათა მესაკუთრეს უწინდება

სხვა უფრო მნიშვნელოვანი შემოსავლის წყარო, რასაც სურს დაუთმოს განსაკუთრებული ყურადღება და სამეწარმეო ინტერესი ეკარგება აღნიშნული საშუალებებისადმი, ან არ, ან აღარ შესწევს უნარი საკუთარი ძალებით მოიყვანოს ისინი მოქმედებაში და მათი მოსალოდნელი დაკარგვის შიშით იძულებული იქმნება დროებით გადასცეს (დაუთმოს) ეს ქონება აღნიშნულ საშვალეებს მოკლებულ ან მქონე პირებს გარკვეული ვალდებულებების პირობით, რითაც აქცევს მათ თავის სამუშაო ძალად და მათგან ექსპლუატაციის გზით ახერხებს, „კონტრიბუციის“ მიღებას, „რენტის“ სახით.

ქონების, „იჯარით“ გადაცემის დროს წარმოების ხარჯები და რისკი მთლიანად გადადის, „მოიჯარეზე“ და იღებს შემოსავლის უდიდეს ნაწილს“ „მეიჯარე“ კი-უმვირეს ნაწილს., „იჯარით“ გადაცემული ქონებით მეიჯარის მიერ მისით კვლავ სარგებლობის იდეა ჩვეულებრივ ძალაში რჩება და მას ამ ქონებით გარიგების მხარეთა თანასარგებლობისა და თანამფლობელობამდე მივყვართ. ისე რომ“ „იჯარა“ იურიდიულად მოდელირებული ეკონომიკურ ურთიერთობათა კომპლექსური სისტემა!

თსსო III

„იჯარის“ სამართლებრივი პრობლემები

სამართლებრივი პრობლემები დაკავშირებულია წარმოებით ურთიერთობასთან, წარმოებითი ურთიერთობა-საკუთრებასთან. იცვლებასაკუთრების უფლება, იცვლება წარმოებითი ურთიერთობაც, ჩნდება სამართლებრივი პრობლემებიც.

წარმოებითი ურთიერთობა ყოველთვის განვითარების პროცესშია, მასთან ერთად ვითარდება საკუთრების უფლებაც. აქედან გამომდინარე, მათთან დაკავშირებული, „კატეგორიები“, „იდეა“ თუ, „პრინციპები“ დრო და დრო ახლებურად გააზრებასა და კორექტირებას საჭიროებს.

წარმოებითი ურთიერთობის, „იდეა“ მის მიზანთანაა დაკავშირებული და სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმის ქვაკუთხედს წარმოადგენს. იგი აშკარა იურიდიული ინტერპრეტაციას არ განიცდის სამართლებრივ ნორმებში და ქვეცნობიერად საგულისხმოა., „იდეა“ მესაკუთრის ეკონომიკური პოლიტიკის მატარებელია. მისი, „დანახვა“ შესაძლებელია მხოლოდ მასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ურთიერთობის მოდელის ანალიზით. იგი მისაღებია მაშინ, თუ იგი საერთო სამართლებრივ ურთიერთობათა კონტექსტში ჯდება.

მაგალითად, „მეიჯარის“, „იდეა“ მილოს უშრომელი შემოსავალი – „რენტა“ (А. Э. Сагайдак «Как рассчитывать арендную плату за землю» М. 1990, стр. 10) ეს, ერთი შეხედვით. მეორე მხრივ გვევლინება როგორც წარმოების ძირითად საშუალებათა, „მოხმარებითი ღირებულების ნაწილ-ნაწილ და ყოველთვის გარკვეული დროით გაყიდვა (К. Маркс, Ф. Энгельс соч. изд. т. 18 стр. 266). პირველს ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც სახეზე გვაქვს მიწის (კაბალური), „იჯარის“ ფორმები. ხოლო მეორეს – დამოუკიდებელ სანარმოო ერთეულთა – ფაბრიკების, ქარხნების და ა. შ. გაქირავების დროს. ისე რომ“ „იდეა“ მესაკუთრის სოციალური შესაძლებლობიდან მომდინარეობს

და მისი, „შეხოჭვა“ შეიძლება მხოლოდ სახელმწიფოს მიერ.

„პრინციპები“ – ურთიერთობაში მონაწილე პირთა საურთიერთობო საწყისია და გულისხმობს მატერიალურ და იურიდიული ბაზის არსებობას. იგი, როგორც წესი, დაფიქსირებულია კერძო საჯარო სამართლის ზოგად ნორმებში – მხარეთა თანასწორუფლებიანობისა და დისპოზიტიურობის სახით. კაბალური იჯარის დროს ეს პრინციპები ირღვევა, რამდენადაც ასეთ შემთხვევაში, როგორც წესი „მოიჯარე“, „მეიჯარის“ ადმინისტრაციული გავლენის ქვეშ ექცევა, რა დროსაც, „მოიჯარე“ იძულებულია მიიღოს არა მხოლოდ, „მეიჯარის“ მიერ შემოთავაზებული საიჯარო გარიგებისა თუ ურთიერთობის პირობები, არამედ უხადოს მას როგორც, „ქირა“ ისე ქონების გადასახადი. ასეთ ურთიერთობას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც, „მეიჯარედ“ სახელმწიფო ან მისი სტრუქტურები გამოდიან. იგი თავისი ბუნებით წააგავს უკვე არქივში ჩაბარებულ სამეურნეო სამართლებრივ ურთიერთობებს და საჭიროებს დიფერენციულ მიდგომას კანონმდებლის მხრიდან.

საიჯარო ურთიერთობაში საწყისად მისაღებია ის გარემოებაც, რომ, „მოიჯარეს“ უნდა გააჩნდეს უნარი საკუთარი ძალებით მოიყვანოს მოქმედებაში იჯარით აღებული ქონება და ამ მხრივ მისი შესაძლებლობა არ უნდა იყოს გათვლილი მხოლოდ იურიდიულ პასუხისმგებლობაზე.

საიჯარო სამართლებრივ ურთიერთობებში, „კატეგორიებად“ გვევლინება საიჯარო გარიგების, „ობიექტი“, „სუბიექტი“, „გარიგების შინაარსი“, „გარიგების საგანი“, „გარიგების ვადები“ და, „გარიგების შესაგებელი“ („ქირა“) ანუ ყველა ის ატრიბუტი, რასაც მათემატიკური განზომილება შეიძლება გააჩნდეს.

საქ. სამოქ. კოდექსის 7-ე მუხლის თანახმად, კერძო სამართლებრივი ურთიერთობის – ობიექტად–მიჩნეულია, „ქონებრივი ან არაქონებრივი ღირებულების მატერიალური სიკეთე“. იგი ერთგვარ წინააღმდეგობაშია 50-ე მუხლით გათვალისწინე-

ბულ გარიგების არსთან, რამდენადაც ამ მუხლით, „გარიგება ცალმხრივი, ორმხრივი ან მრავალმხრივი ნების გამოვლენაა სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობის, შეცვლის ან შეწყვეტის შესახებ“ და მიგვანიშნებს იმაზე, რომ საქმე გვაქვს, „უფლებასთან“ პირველ შემთხვევაში კი მატერიალურ, „საგანთან“., „უფლება“ კი იგულისხმება, „საგანთან“ მიმართებაში. მაგრამ მათ შორის არსებითი სხვაობაა.

581-ე მუხლის თანახმად „იჯარის ობიექტად“ მოხსენებულია, „განსაზღვრული ქონება“ და არა უფლება ამ ქონებაზე, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ კანონმდებელი ერთმანეთთან აიგივებს, „საკუთრების უფლებასა“ და, „საკუთრებას“. რამდენადაც საიჯარო გარიგების დროს ადგილი აქვს არა მარტო, „ქონების“ (თანა) სარგებლობასა და (თანა) მფლობელობაში დროებით მისაგებლიან გადაცემას, არამედ, „ამ ქონების“ საკუთრების უფლების შემდგომი რეალიზაციის შედეგად წარმოშობილ წარმოებით და მასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილეთა უფლებასაც, ამდენად, „საგნობრივი ობიექტი“ ვერ აკმაყოფილებს ამ მოთხოვნებს. ფაქტობრივად, „იჯარის“ დროს ადგილი აქვს, „მეიჯარის“ მიერ გარკვეული უფლებების დათმობას და მას საკუთრების უფლებიდან გამომდინარე იურიდიულად უნდა შესწევდეს უნარი ხელშეკრულებით განსაზღვროს თავისი ადგილი და როლი, ანუ ფუნქცია, „იჯარის“ საფუძველზე წარმოშობილ წარმოებითი ურთიერთობის ნებისმიერ ეტაპზე. ამის შესაძლებლობას იძლევა მეურნეობის (საკუთრების), „იჯარული“ ფორმით ეკონომიკური მართვის იდეაც., „იდეას“ კი უნდა ემსახუროდეს ურთიერთობის სამართლებრივი მოდელი.

„იჯარაში“ დასაანახია წარმოების ძირითად საშუალებათა ეკონომიკური დანიშნულების რეალიზება მათ მოქმედებაში მომყვან სამუშაო ძალის ექსპლუატაციის ხარჯზე, რომლის ღირებულებასთანაც დაკავშირებულია მხარეებს შორის გადასანაწილებელი მოგება თუ შემოსავალი. ამდენად, იჯარის

ობიექტად მისაღებია ის უფლება, რომელიც ამის შესაძლებლობას აძლევს ერთი მხრივ მოიჯარეს, ხოლო მეორე მხრივ აკლდება, „მეიჯარეს“. რაც შეეხება უშუალოდ წარმოების ძირითად საშუალებებს – მისაღებია როგორც მისი (ამ უფლების) შინაარსობრივი შემავსებელი – ნივთობრივი დანამატი. იგი სუბიექტური ანუ პროცესუალური უფლებისაგან ცალკე მდგომი ობიექტური ანუ მატერიალური უფლებაა. ამასთანავე, თუ ვიმსჯელებთ საიჯარო ქონების ექსპლუატაციის შედეგად მიღებულ შემოსავლის – რენტის წარმოშობა – გადანაწილების ანალიზით, მივალთ იმ დასკვნამდე, ვთქვათ რომ, „ეს უფლება-ობიექტი“ სხვა არაფერია, თუ არა მეიჯარე-მესაკუთრის მიერ მოიჯარისათვის დათმობილი, „მფლობელობასა და სარგებლობის“ უფლებების გარკვეულ ნაწილთა მთლიანობა, ვითომდა მეურნეობის დამოუკიდებლად მოწყობა-გაძლოლისათვის, რაც არასწორია. რამეთუ თვით საკუთრების უფლებაშია გათვალისწინებული მეიჯარის საკუთრების უფლების აბსოლიტურობა და მისდამი მოიჯარის ეკონომიკური დამოკიდებულება. ამიტომაცაა საკუთრების უფლება ცნობილი, „წარმოების წინა პირობად და მითვისების ფორმად“.

საიჯარო ურთიერთობაში გარიგების, „საგანი“ შეიძლება იყოს მხოლოდ და მხოლოდ წარმოების ძირითადი საშუალებები, რამდენადაც გარიგების მისაგებელი – „ქირა“ განისაზღვრება ყოველი სამეურნეო ციკლის შემდეგ და როგორც წესი, წლის ბოლოს, სამეურნეო შედეგების მიხედვით. თუმცა, კანონმდებელი აღნიშნული მუხლით, „ქირის“ განსაზღვრის სხვადასხვა საშუალებებსაც იძლევა. პრაქტიკამ კი ამ მხივ არაერთი – შრომითი ნატურალური ფულადი თუ შერეული – ფორმები დაადგინა.

არასანარმოო დანიშნულების ობიექტის საიჯარო გარიგების, „საგანად“ მიჩნევა არასწორია, რამდენადაც ასეთი ობიექტების, „ქირა“ განისაზღვრება თვითურად და მათი მოქმედებაში მოყვანით პროდუქცია არ წარმოიშობა.

გარიგების, „სუბიექტი“ შეიძლება იყოს, „ნებისმიერი ფიზიკური და იურიდიული პირი“, ისე როგორც ამას საქ. სამოქ. კოდექსის 8-ე მუხლი ითვალისწინებს. ერთი რამ ცხადია „მეიჯარე“ უნდა იყოს მხოლოდ და მხოლოდ წარმოების ძირითად საშუალებათა მესაკუთრე, ხოლო თუ იგი სხვის კუთვნილ ქონებას, „აქირავებს“, მაშინ სახეზე გვაქვს, „ქვეიჯარა“.

„კაბალური იჯარის“ დროს, „მეიჯარედ“ გვევლინება სახელმწიფო, მაგრამ კანონით იგი ამ რანგში არ მოიხსენიება შიდაეკონომიკურ პოლიტიკიდან გამომდინარე. როდესაც საქმე გვაქვს გლეხური მიწათსარგებლობის ფორმებთან, ცხადია, ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფო წარმოადგენს, „მეიჯარეს“.

„გარიგების შინაარსი“ გულისხმობს მხარეთა მიერ ნაკისრ ვალდებულებებს. კერძოდ „მეიჯარე“ – თუ რა სახეობის ქონებას უთმობს, „მოიჯარეს“, რა ვადით რა სახით, რა უფლებით, რა ვალდებულებას იღებს ამ ქონების მიმართ გარიგების ხანგრძლივობის პერიოდში., „მოიჯარე“ – როგორც გამოიყენებს აღნიშნულ ქონებას, როგორ გაუწევს მოვლა-პატრონობას, რა პერიოდულობით, რა სახით და რა რაოდენობით გადაუხდის შესაგებელს – „ქირას“. და რა მდგომარეობაში და როდის დაუბრუნებს, „მეიჯარეს“ აღებულ ქონებას.

აქ ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ, „საიჯარო ქონება“ არ უნდა იყოს ამორტიზირებული და გააჩნდეს მოხმარებითი ღირებულება. ამ მხრივ კანონი არანაირ ახსნას არ იძლევა, მაგრამ აღნიშნული საგულისხმოა. დაუშვებელია ამორტიზაციის ვადაზე მეტი დროით საიჯარო ხელშეკრულების დადება.

„საჯარო ქონების“ მდგომარეობა, „მოიჯარისათვის“ გადაცემისა და მისი უკან დაბრუნების შემთხვევაში დადასტურებული უნდა იყოს მიღება-ჩაბარების აქტებით.

„იჯარით“ აღებული ქონების დანიშნულებისამებრ მოქმედებაში მოყვანის შედეგად წარმოშობილ – წარმოებით თუ

სამართლებრივ ურთიერთობებში „მეიჯარეს“ შეუძლია „მოიჯარის“ თანხმობით იკისროს რაიმე ფუნქციის შესრულება, ან შეზღუდოს „მოიჯარე“ მათ განხორციელებაში.

ტრადიციული გაგებით, „იჯარის“ დროს ქონება გადაეცემა „მოიჯარეს“ დროებით სარგებლობაში, მაგრამ ფაქტობრივად სახეზე გვაქვს ამ ქონების თანამფლობელობა და თანა-სარგებლობა, რამდენადაც ამის უფლებას გვაძლევს (უმეტეს შემთხვევაში) წარმოების შედეგების მიხედვით „ქირის“ სახით „რენტის“ გადახდა.

ხელშეკრულების განმავლობაში „საიჯარო ქონების“ კაპიტალური შეკეთება „მეიჯარის“ მოვალეობაა, ხოლო მიმდინარე რემონტის – „მოიჯარის“. თუმცა ამ მხრივ შეიძლება მხარეთა შორის სხვაგვარ გარიგებასაც ჰქონდეს ადგილი.

„საიჯარო ქონება“, „მოიჯარემ“ უნდა გამოიყენოს მისი ეკონომიკური დანიშნულების შესაბამისად და დაიცვას საამისოდ გათვლილი ექსპლუატაციის პირობები. შემთხვევითი დაღუპვის რისკი კი ყოველთვის „მეიჯარეზეა“.

რაც შეეხება „ქირას“, თუ როგორ მოხდეს მისი განსაზღვრა, ამ მხრივ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არანაირ არგუმენტაციას არ იძლევა. ვფიქრობ, იგი უნდა დადგინდეს „საიჯარო ქონების“ წლიური ექსპლუატაციის შედეგად მიღებული სუფთა შემოსავლის საბანკო პროცენტის ფარგლებში.

გარიგების ფორმა საგულისხმოა, უნდა იყოს წერილობითი და დამონმებული ნოტარიუსით. რამდენადაც ამას ითხოვს მისი შინაარსის სირთულე და სერიოზულობა, რაც თავის მხრივ აღიარებულია კანონით.

(ხელშეკრულების ნიმუშის გაგრძელება)

1. ნაკისრ ვალდებულებათა შეუსრულებლობის შემთხვევაში მოვალე უხდის კრედიტორს შესასრულებელი სამუშაოს ღირებულების..... %-ს ჯარიმის სახით. გარდა ამისა, კრედიტორს ენიჭება უფლება გააუქმოს ხელშეკრულება ან გაატაროს

კანონიერი ზომები მიყენებული ზარალის ასანაზღაურებლად.

2. ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვადის გასვლის შემდეგ, მხარეების მიერ განუცხადებლობის შემთხვევაში ხელშეკრულების შეწყვეტის თაობაზე ხელშეკრულება ითვლება დადებულად იგივე ვადით და პირობებით, როგორც მანამდე.

3. „იჯარით“ გაცემული ქონების უკან დაბრუნება უნდა მოხდეს ნორმალური ცვეთის ფარგლებში, წინააღმდეგ შემთხვევაში „მოიჯარე“ ვალდებულია აუნაზღაუროს „მეიჯარეს“ მიყენებული ზიანი.

4. საიჯარო ქონების მიღება-ჩაბარება როგორც გარიგების დასაწყისში, ისე მის დასასრულს უნდა მოხდეს მიღება-ჩაბარების აქტებით.

5. ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული დავების გადაწყვეტა მოხდება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსისა და სხვა მოქმედი კანონების შესაბამისად.

მეიჯარე: მოიჯარე: დასკვნა

„იჯარა“ ეკონომიკურად სრულყოფილი წარმოების ძირითად საშუალებათა გარკვეული ვალდებულებების პირობით სხვა პირზე გადაცემაა, რა დროსაც ფაქტობრივად ადგილი აქვს გარიგების მონაწილე მხარეთა მიერ აღნიშნულ საშუალებათა თანამფლობელობასა და თანამშრომლობას, რასაც განაპირობებს მესაკუთრე-მეიჯარის მიერ ქირის სახით მიღებული „რენტა“. იგი ამავე დროს გვევლინება, როგორც სამართლებრივად მოდელირებული სამეწარმეო მეურნეობის, უძრავი ქონების ეკონომიკური მართვის მეთოდი.

წარმოების ძირითად საშუალებებზე სახელმწიფოებრივი და სხვა მონოპოლისტური საკუთრების პირობებში „იჯარას“ ყოველთვის გააჩნია კაბალური ხასიათი და მხარეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპი დარღვეულია.

„იჯარა“ წარმოიშვა მინაზე კერძო საკუთრების უფლების გაჩენისთანავე და იარსებებს მუდამ მის გვერდით.

იგი თავისი ფორმით შეიძლება იყოს შრომითი, ნატურალური, ფულადი და შერეული, ხოლო ხანგრძლივობის მიხედვით, როგორც დროებით, ისე მემკვიდრეობითი ხასიათისაა. ყოველი მათგანი კი დამოკიდებულია წარმოებითი ერთიერთობების განვითარებასა და სახელმწიფოებრივ წყობილებაზე.

საზოგადოებრივი ურთიერთობის განვითარების ისტორიაში „იჯარით ურთიერთობის სტრუქტურა“, ლეგალური თუ ფარული, იქმნებოდა და იცვლებოდა იმისდა მიხედვით, თუ როგორ იყო მოწყობილი მიწათსარგებლობა.

საკუთრების საფეხურეობრივი მმართველობის პირობებში საკუთრების უფლების შემადგენელი ქვეუფლებები – სარგებლობა და მფლობელობა ეძლეოდა ქვემდგომ ინსტანციებს, რომლებიც თითქოსდა სამოქალაქო ბრუნვაში გამოდიოდნენ თავიანთი სახელებით, მაგრამ ისინი ფაქტობრივად წარმოადგენდნენ“ ერთიანი საიჯარო ურთიერთობების“ მარეგულირებელი მექანიზმის ცალკეულ რგოლებს, რომელთა მეშვეობითაც საიჯარო ობიექტის მესაკუთრე რეალიზებას უწევდა თავისი საკუთრების უფლების ეკონომიკურ შინაარსს.

„იჯარა“ წარმოებითი ურთიერთობის კონკრეტული ფორმაა. იგი თავისი შინაარსით არსებითად განსხვავდება ქირავნობისაგან და ამდენად მათი გარიგების ერთ სახედ მიჩნევა ყოვლად დაუშვებელია. ქირავნობას ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როდესაც სახეზე გვაქვს არა საწარმოო დანიშნულების, არამედ დამხმარე ხასიათის უძრავ-მოდრავი ქონების დროებით გადაცემა, რა დროსაც წარმოებით ურთიერთობებს არ აქვს ადგილი. ხოლო ქირა განისაზღვრება ყოველთვიურად და იგი არ შეიცავს „რენტას“.

ალექსანდრე ქოჩიაშვილი 1992 წ

ჭ ე შ მ ა რ ი ტ ე ბ ი ს ახალი პერსია

ნებისმიერ მოვლენას, იქნება ეს ბუნებრივი თუ სოციალური, ადამიანი აღიქვამს როგორც რიგით, რეალურად მომხდარ ცხოვრებისეულ ფაქტს. მაშინ, როდესაც ჭეშმარიტება სამყაროს წარმოშობა-განვითარების ძირითადი პრინციპია, კანონზომიერებაა და გამოხატავს საერთოდ ყოფიერების მიზეზ-შედეგობრივ არსს. იგი მუდმივი, უცვლელი და აბსოლუტურია, რასთან დაკავშირებითაც მისი გაიგივება ცალკეულ ცხოვრებისეულ ფაქტებთან ყოვლად დაუშვებელია. ხოლო, რაც შეეხება თვით ბუნებრივ, მატერიალურ თუ სოციალურ მოვლენებს, – მისაღებია, როგორც აღნიშნულ პრინციპთა რეალიზების პრაქტიკული შედეგები.

ჭეშმარიტებას ადამიანი ეუფლება თანდათანობით, ცხოვრებასეული პრობლემების დაძლევის შედეგად მიღებული გამოცდილებით და ამას იგი სჩადის თვით მამა ღმერთის მიერ დაშვებული მადლით, ხალხისადმი დაახლოების, გახსნილობის მიხედვით. ამ მეთოდით, რაც კაცობრიობის შემადგენელ მუდმივ სოციალურ სუბსტანციათა – ინდივიდის, ოჯახის, ერის თუ რასის ამა თუ იმ საკითხთა ღვთისნიერებით გადწყვეტას ნიშნავს, ღმერთი ამჟღავნებს თავის სიყვარულს, რაშიც ტრანსფორმირებულია მისი ძლევამოსილება ყველასა და ყველაფრისადმი. ამასთანავე, იგი იზიდავს მათ თავისკენ და თანდათანობით გადადის მათში. ცალკეული ადამიანები თუ მათი ჯგუფები ამ გზით ეუფლებიან სიბრძნეს სიბერემდე, ითვისებენ მის არსს ანუ ჭეშმარიტებას. გარდაცვალების შემდეგ კი ყოველივე ეს გადადის თაობათა საგანძურში კულტურისა და ცივილიზაციის სახით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, კაცობრიობაში ადრე თუ გვიან მიღებული დოგმები, კონცეპციები თუ მოძღვრებები ყველა თავის დროზე მართებულად მიღებულია, მაგრამ არა

ყოველ ისტორიულ ეტაპზეა ისინი გამოსადეგარნი. რამეთუ ასეთებად მისაღებია მხოლოდ სამყაროს წარმოშობისა და განვითარების ძირითადი პრინციპები, რომლებიც, როგორც წესი მიჯნავენ წარსულს მომავლისაგან და თავად წარმოადგენენ აწმყოს.

სამყაროში ყველაფერი იცვლება და მას საერთო კოსმიური რითმი განაპირობებს. საზოგადოებრივი ცხოვრება, როგორც ამ კოსმიური რაობის ერთერთი შემადგენელი ნაწილი, მართებულად და ობიექტურად მონყობილი რომ იყოს, საჭიროა მას საურთიერთობო საწყისად თვით ბუნების წარმოშობისა და განვითარების ძირითადი პრინციპები დავუდოთ, რომლებიც უცვლელი და სტანდარტულია. საჭიროა ამისათვის ვერკვეოდეთ არა მარტო თვით სამყაროს წარმოშობა-განვითარების საქმეში, არამედ მის შემადგენელ სუბსტანციათა (...) სტიქიების, ვარსკვლავთა სისტემების და მათზე ბინადარ ბიოსოციალურ ინსტანციათა ურთიერთ დამოკიდებულებამაც, რათა არ ვიყვნეთ დამოკიდებულნი ცალკეულ ადამიანთა თუ მათ ჯგუფთა ნება-სურვილზე. ეს კი სხვა არაფერია, თუ არა ამ უკაცრიელ უსასრულობაში საკუთარი თავის შეცნობის და სწორი ცხოვრების მონყობის მცდელობა.

ვიდრე სამყარო შეიქმნებოდა, იყო ქაოსში მყოფი, უარყოფითი ენერჯის შემცველი მიკრონაწილაკებით აღსავსე, ყველაფრის „მიზეზი“ და „მიზანი“, ბნელი და უსასრულო სივრცე, რომელიც არასოდეს წარმოშობილა, იყო, არის და იქნება მუდამ. მისი ფუნქციაა ყველაფერი წარმოშოს და დაასაბამოს, მათ შორის დროც და მოძრაობაც.

როგორც ყველაფერს ორმაგი სახე გააჩნია, – სულიერი და მატერიალური, დადებითი და უარყოფითი, უშუალო და ფარდობითი, სივრცეცა და თავისი ანტისახე უძრაობაში მყოფ თავის ცენტრში ტრანსფორმირებით პერსონოფიცირებაში ჰპოვა. ამ მოვლენამ სივრცე ცენტრთან ერთად წარმოაჩინა როგორც ერთი, მათლიანი, სრულყოფილი და განუყოფელი მონადა და

ცხოველქმედი ორგანიზმი.

ცენტრმა სივრცის საწყისის სახე მიიღო და უსასრულობაში აღმოჩნდა მის შემადგენელ უარყოფით, მიკრონაწილაკების ერთადერთ მაორიენტირებლის როლში. ამან ცენტრს ძალმომრეობის მაგნეტიზმის უნარი გაუჩინა, რამაც წარმოშვა მსოფლიო მიზიდულობის ანუ სიყვარულის ძალა. ხოლო ამ უკანასკნელმა სივრცეს მისცა ბირთვის ანუ უპრინციპობის ფორმა. ქაოსში მყოფი უარყოფითი ენერგიის მატარებელი მიკრონაწილაკები მოვიდნენ რა გარკვეულ ნესრიგობრივ მდგომარეობაში, მიიზიდნენ მისკენ.

ცენტრს ამ ვალდებულებითმა ფუნქციამ შესძინა გონი, – მისი კოსმიური დანიშნულების განმსაზღვრელ იდეათა საწყისი. გონმა შვა სული, – მოვლენის არსისა და მთლიანობის გამომხატველი სიმბოლო. სულმა ცხოველქმედებაში მოიყვანა სივრცის ცენტრი და აქცია აბსოლუტად. ასე და ამრიგად ჩამოყალიბდა სამყაროს საწყისი და სასრული მამა-ლმერთი.

მამა-ლმერთმა მიიღო რა თავისკენ მიზიდული უარყოფითი ენერგიის შემცველი, საყოველთაო, მდედრობითობის საწყისი მიკრონაწილაკები („–“ „–“ „–“), მათთან შემხებლობის ნიშნად დაუმატა მათ თავისი არსის, – გონისა და სულის გამომხატველი საყოველთაო ათვლის საწყისი („1“) ერთიანები. აქცია ისინი საყოველთაო მამრობითობის საწყის, დადებით, სასიცოცხლო ენერგიის მატარებელ მიკრონაწილაკებად („+“ „+“ „+“) და განიზიდა ისინი უსასრულობისაკენ, რომლებიც შემდგომ აღმოჩნდნენ რა სამყაროს შექმნის მატერიალ თანდათანობით წარმოშვეს ციური სხეულები და მათი სისტემები.

ასე დაიწყო უარყოფითი ენერგიის საყოველთაო მსოფლიო მოძრაობა, (წრებრუნვა) მსგავსად სუნთქვისა სივრცის უკიდურესობიდან მისი ცენტრისაკენ, ხოლო მათი დადებითად გადაქცევის შემდეგ – ცენტრიდან უკიდურესობისაკენ. ამ მოვლენამ მიიღო სისტემური ხასიათი და ეწოდა კოსმიური რითმულობა.

მთელს უსასრულო ბნელ სივრცეში, საყოველთაო სამართ-

ლიანობის სწორად განხორციელების მიზნით, რაც მის განათებას, განათლებას და შავიდან თეთრის გამოყოფას ნიშნავს, და რისითვისაცაა თავად მამა ღმერთი შექმნილი, მან თავისგან განზიდული, ცეცხლოვანი, დადებითი ენერჯის მატარებელი მიკრონაწილაკების ირგვლივ ბრუნვითი მოძრაობით შექმნა რვა უძრავი დედა-მნათობი, ოთხი თავის ზემოთ და ოთხი თავის ქვემოთ. მათი ურთუერთ შეერთებით იქმნება კუბი. თითოეულ მათგანს სივრცის კიდიდან თანაბარი მანძილი აშორებს და ერთნაირად ანათებენ მთელ ამ უსასრულო სივრცეს, ცენტრში კი აბსოლუტია.

გარკვეული დროის შემდეგ, როგორც ზედა, ისე ქვედა ე. წ. უუძრავმა მნათობებმა თავთავიანთი ღერძების და აბსოლუტის გარშემო ბრუნვით შექმნეს „შვილი პლანეტები“, შვილმა პლანეტებმა, – „ვარსკვლავთა სისტემები“ და ასე დააბალანსეს უსასრულობა კოსმიური ჩონჩხით.

უძრავი მანათობების ანუ დედა პლანეტების გარშემო მოძრავი შვილი პლანეტები ყველა ერთდროულად არ შექმნილა. პირველად შეიქმნენ ის პლანეტები, რომლებიც დღეისათვის ყველაზე შორეულ ორბიტებზე მოძრაობენ. ხოლო მოგვიანებით შეიქმნენ ის პლანეტები, რომლებიც უახლოეს ორბიტებზე მოძრაობენ. უკიდურეს ორბიტებზე მყოფი პლანეტები დაბადებისას იყვნენ პირველ ორბიტებზე და მომდევნო შვილ პლანეტათა გაჩენისდა მიხედვით თანდათანობით გადავიდნენ მომდევნო ორბიტებზე. ასე და ამგვარად ისინი თანდათანობით დასცილდნენ თავის წარმომშობ პლანეტებს და აღმოჩნდნენ უკიდურესობაში.

თითოეული „შვილი პლანეტის“ გაჩენა იყო და არის „დედა პლანეტის“ კოსმიური აუცილებლობით ნაკარნახევი და მაჩვენებელია იმისა, რომ განვითარების კონკრეტულ ფაზაში შედის. საგონებელია, რომ „შვილი პლანეტები“ „დედა პლანეტათა“ კოსმიური მცველებია.

ასე და ამრიგად ვითარდებოდა და ვითარდება ვარსკვლავ-

ვთა სისტემები, მათ შორის მზის სისტემაც. აქვე უნდა ითქვას, რომ ყველა მათგანი კონკრეტული მატერიალური სტიქიონის მატარებელია და ისინი ერთმანეთს თავიანთი შემადგენლობით ერთმანეთს არ წააგვანან. უძრავი მნათობები, მათ შორის მზეც, ერთი სტიქიონისაგან, – კონკრეტულად ცეცხლისაგან შედგება. „შვილი პლანეტები“ კი შედგებიან იმდენი სტიქიონებისაგან, მერამდენე ორბიტაზეც იმყოფებიან + 1.

პირველ ორბიტაზე მოძრავი „შვილი პლანეტა“ შესდგება ცეცხლისაგან და დედის სიშორით გამოწვეული ამ „ცეცხლის“ მიწად ქცეული ნაცრისაგან, სადაც ცეცხლი გულშია, მიწა კი გარსად აკრავს.

მეორე ორბიტაზე მოძრავი „შვილი პლანეტა“ შედგება ცეცხლისაგან, მიწისაგან და წყლისაგან.

მესამე ორბიტაზე მოძრავი პლანეტა, ისე როგორც თვით დედამიწა, – შედგება ცეცხლისაგან, მიწისაგან, წყლისაგან და ჰაერისაგან.

მეოთხე ორბიტაზე +1 მოძრავი პლანეტა – უდაოდ იქნება შემდგარი ხსენებული სტიქიონებისაგან და ჰაერისაგან გამოყოფილ კონკრეტულ სახედ ქცეული სხვა რომელიმე სტიქიონისაგან, რომელიც შეიძლება იყოს წყალბადი.

ასე და ამრიგად თითოეული „დედა პლანეტა“ „შვილი პლანეტის“ გაჩენით ახდენს საკუთარ კოსმიური დანიშნულების რეალიზებას, ასაკობრივ გამოვლინებას, ერთი სახეობიდან მეორეში გადასვლასა და მატერიალურ წრებრუნვას, რაშიც მამა-ღმერთის ნებაა ჩადებული. დედამიწაზე მათი ანალოგი ადამიანთა ოჯახებია.

ვარსკვლავთა სისტემების წარმოშობა-განვითარებით დასტურდება, რომ ცეცხლი, როგორც მატერიის გამოვლინების პირველი ფორმა, სამყაროს აღმშენებლობის მთავარი საწყისია.

„დედა პლანეტაგან“ „შვილი პლანეტების“ თანდათანობითი დაშორებით მათ გულში არსებული ცეცხლოვანი ბურ-

თი სულ უფრო და უფრო მცირდება და გადადის სხვადასხვა მომდევნო სტიქიონებში. ასე ხდება უარყოფითობის უარყოფის გამოვლენა, რასაც სული თავად საზღვრავს განვითარების ამა თუ იმ ეტაპზე სააღზევო ენერჯიად მატერიის რომელი სახე გამოიყენოს.

თავის მხრივ, ორბიტათა რიგითობა + 1 საზღვრავს მათზე მოძრავ „შვილი პლანეტათა“ ფუნდამენტალურ საკითხებს, როგორებიცაა ამ პლანეტათა შინაგანი სტრუქტურა, წელიწადის დრო, სტიქიონთა რაოდენობა და მათზე არსებულ ბიოსოციალურ ინსტანციათა სისტემები.

ასე მაგალითად, იმასთან დაკავშირებით, რომ დედამინის პლანეტა მოძრაობს მესამე ორბიტაზე (+1) მისი წელიწადი შედგება ოთხი დროსაგან, თავად პლანეტა ოთხი განედისაგან, ოთხი რასისაგან, ოთხი ბიოსოცსუბსტანციისაგან – პიროვნება, ოჯახი, ერი, რასა და სხვა ამგვარი.

სავარაუდოდ, დედამინის ყოველი შემდგომი პლანეტის წელიწადი თითო დროით მატულობს და შესაბამისად წლის ხანგრძლივობაც იზრდება.

პლანეტარული წლების დროთა წყობა მათზე ბინადარ უმაღლეს კატეგორიის ცოცხალ ორგანიზმთა, მათ შორის ადამიანის წარმოშობა-განვითარების ძირითად საფეხურთა – დაბადება-გაზრდის, დანიშნულების რეალიზებისა და სიკვდილის განმსაზღვრელია. შესაბამისად პრიორიტეტულად უნვითარებს მათ ამა თუ იმ ეტაპზე ამა თუ იმ ძირითად ორგანოს, ამა თუ იმ სტიქიის პრიორიტეტულად გადამუშავება-გამოყენებისათვის.

ასე მაგალითად, ადამიანს დაბადებისას პრიორიტეტულად ესაჭიროება რა წყალი, – უნვითარებს მას შარდგამომყოფ ორგანოებს, რომლებიც სტიქიათა გადამუშავების ორგანოთა წყობაში ქვემოდან პირველია. გაზრდას ესაჭიროება რა პრიორიტეტულად მინა, შესაბამისად უნვითარებს ამ სტიქიის მატარებელ პროდუქტთა გადამამუშავებელ ორგანოს – კუჭ-ნაწლავ-

ვს, რომელიც შარდგამომყოფ ორგანოებს ზემოთაა და რიგით მეორეა. კოსმიური დანიშნულების რეალიზებას სჭირდება რა ცეცხლი, ანუ ენერგია, რომლის სიმბოლური გამოხატულებაც დიაფრაგმაა, ქვემოდან ზემოთ რიგით მესამეა. სიკვდილის ანუ სხეულიდან სულის ამოსვლას ესაჭიროება ჰაერი, რომლის განსახიერებაც ფილტვებია – რიგით მეოთხეა.

ამდენად, აქ საქმე ისაა, რომ ორბიტათა რიგითობა + 1 წლის დროთა მეშვეობით უმაღლეს ცოცხალ ორგანიზმებს უყალიბებს სტრუქტურას, რომელთა ცხოველქმედებითაც პრაქტიკულად გადაყავს მატერიალური სტიქიონი ერთი სახეობიდან მეორეში, უფრო მსუბუქსა და ჰაეროვანში და ამით იგი ერთიმეორეს უარყოფს. ამ უარყოფით პროცესში კი თვით სტიქიონებში არსებული ღვთაებრივი სულები უდაბლესიდან უმაღლესისაკენ განვითარებას განიცდიან, რაც სხვა არაფერია, თუ არა ამ სტიქიათა ერთიმეორეში გადაყვანისა და ტრანსფორმაციის გზით ინფორმაციის მიღება აბსოლუტის მიერ და მის საფუძველზე სამყაროს მართვა.

შეუძლებელია ორ სხვადასხვა რიგის ორბიტებზე მყოფ პლანეტებზე ბინადრობდნენ ერთნაირი ანატომიური წყობის მქონე ორგანიზმები. მინიერ ადამიანთა მსგავსი არსებები შეიძლება იყვნენ სხვა გალაქტიკის მესამე ორბიტებზე +1 მოძრავ პლანეტებზე და არა სხვა რიგის ორბიტებზე მოძრავ პლანეტებზე.

ყველა მომდევნო სუბსტანცია წინამდებარე სუბსტანციის კოსმიური დანიშნულების რეალიზების შედეგია, ემსახურება წინამდებარეს და დამოკიდებულია მასზე. ამასთანავე, მისი დაცვის ბუნებრივი მექანიზმი და არსთა გამოსახულებაა.

როგორც პიროვნების კოსმიური დანიშნულების რეალიზების უზრუნველყოფის მიზნით შექმნილია ოჯახი, ერი და რასა, ისე ყველა ორბიტაზე მოძრავი „შვილი პლანეტა“ შექმნილია თვით „დედა პლანეტის“ დაცვისა და მისი კოსმიური დანიშნულების რეალიზების ხელშემწყობ მექანიზმად. ყველა ერთად

აღებული კი თვით მამა-ღმერთის იდეათა განხორციელებაა.

დედამინაზე, ადამიანის, ისე როგორც სხვა ბიოლოგიურ ინდივიდთა დანიშნულებაა მატერიალურ სტიქიათა ერთი სახეობიდან მეორეში გადაყვანა; ოჯახის – ინდივიდის გაჩენა, აღზრდა და კოსმიური დანიშნულების რეალიზებაში ხელის შეწყობა; ერის – ოჯახის დაცვა, დახმარება და მათ მეშვეობით ზღვებსა თუ ოკეანეებში ჩამდინარე ერთი რომელიმე დიდი აუზის მქონე მდინარის ფაუნის ორგანიზებული ათვისება და გადამუშავება; რასის, – ცალკეული კონტინენტის ფაუნის ათვისება და გადამუშავება, რა თქმა უნდა მასზე ბინადარ ერების ურთიერთ დაკავშირებისა და დახმარების გზით; კაცობრიობის – საერთაშორისო ორგანიზაციათა მეშვეობით დედამინის პლანეტის ფაუნის ათვისება და გადამუშავება.

ყველა აქ ხსენებული სოციალური ინსტანციების საწყისი – ინდივიდია. ამიტომაც, რომ ადამიანით იზომება დედამინის ნებისმიერის საკითხი და იგი მის გვირგვინს წარმოადგენს.

თითოეული რასა თავის ამოცანას წყვეტს პლანეტარულ სულის მიერ ამორჩეული ერთი რომელიმე ერსი მეშვეობით, რომელიც უფრო ღვთის მოშიშია. ასეთები კი კოსმიურ ცთომილთაგან ლებულობენ ინფორმაციებს და გადასცემენ დანარჩენ ერებს. თავად კი გვევლინებიან ღვთაებრივი ცოდნის, განათლების გამტარ ჭურჭლად. დანარჩენი ერები რჩეულ ერთა გარშემო ბრუნავენ „შვილ პლანეტათა“ მსგავსად და უზრუნველყოფენ მათ არსებობასა და განვითარებას. ასეთ წრებრუნვის პროცესში მეორეხარისხოვანი ერები წარმოიშვებიან დიდი მდინარეების სათავეებთან, თანდათანობით ჩადიან დინების მიმართულებით ზღვებამდე, ითვისებენ მდინარეთა აუზების ფაუნას, უკუსვლისას კი გადადიან სხვა მდინარეთა აუზებში და იწყებენ გადაგვარებას, ძირეულის დაკარგვასა და უცხო სთვისებას.

ერი თავისი განვითარების უმაღლეს საფეხურზე მაშინ იმყოფება, როდესაც მას მთლიანად ათვისებული აქვს დიდი

მდინარის აუზი, უკუსვლით კი უარყოფს საკუთარ თავს.

ყოველივე აღნიშნული გასათვალისწინებელია გეოპოლიტიკურ ვითარებათა განსაზღვრისას.

საერთო საყოველთაო წრებრუნვაში ერები მოძრაობენ როგორც დამოუკიდებელი სოციალურ-ბიოლოგიური ერთეულები, შესაბამისად შემოფარგლულებიც არიან სივრცესა და დროში.

პლანეტებზე არსებული უმაღლესი რიგის ცოცხალ ორგანიზმთა სახით, ისე როგორც ადამიანებით დედამიწაზე, მთავრდება ამ პლანეტების საერთო მატერიალური განვითარების ციკლი და იწყება არამატერიალური ანუ ასტრალური განვითარების ერა, რომელიც, როგორც მატერიალური სამყარო იერარქიულადაა მონყობილი, – მთავრდება მამა-ლმერთის აბსოლუტური სულით.

ასე და ამგვარად მამა-ლმერთი თავისგან გამოყოფილი დადებითი ენერჯის შემცველი მიკრონანილაკებით შექმნილ სამყაროთი ახორციელებს ბნელ, უსასრულ სივრცის განათებას, განათლებას, სამართლიანობის განხორციელებასა და მის დაბალანსებას. ამასთანავე, აღნიშნულ ენერჯიას თანდაყოლილი მთლიანობისა და არსის გამომხატველი სულების მეშვეობით აწარმოებს მატერიალურ სტიქიათა ერთი სახეობიდან მეორეში გადაყვანას და საბოლოო ჯამში, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მათგან საერთო ინფორმაციის მიღებას, საერთო ყოფიერების შესახებ. ანუ ამყარებს კავშირს თავის სულსა და სხეულს შორის თვით უსასრულობაა მამა-ლმერთი. ამიტომაც ამბობენ, რომ ლმერთი ყველგანაა.

დასკვნა

1. ქვემარტება სამყაროს წარმოშობა-განვითარების ღვთაებრივი პრინციპია, რომლის თანახმადაც მამა-ლმერთისაგან გამოყოფილი, დადებითი, სასიცოცხლო ენერჯის მატარე-

ბელი, ბნელეთის მანათობელი, ცეცხლოვანი სტიქიის მიკრო-ნაწილაკებს თანდაყოლილი სულები, როგორც მათი არსისა და საგნობრივი მთლიანობის განმაპირობლები, გადიან რა საერთო საყოველთაო წრებრუნვას, აბსოლუტიდან „შვილ პლანეტთა“ უმაღლეს ცოცხალ ორგანიზმებამდე და ამ ცოცხალ ორგანიზმებიდან კვლავ აბსოლუტამდე ანუ მამა ღმერთამდე, რა დროსაც მიაქვთ მასთან მატერიალურ და არამატერიალურ სამყაროებში მიმდინარე პროცესების შესახებ ინფორმაცია, ამრიგად მყარდება კავშირი აბსოლუტის სულსა და სხეულს შორის და იმართება უსასრულობა, გვევლინება იგი ერთიან ცოცხალ ორგანიზმად.

2. აღნიშნული ადამიანს ავალდებულებს სწორად განსაზღვროს თავისი ადგილი და როლი სივრცესა და დროში.

წ ი ნ ა დ ა ლ ე ბ ე ბ ი:

1. საჭიროა დედამიწაზე შეიქმნას ერთიანი მსოფლიო რელიგია, ხოლო კონტინენტების მიხედვით სექტები, ცხადია მათივე ბუნების გათვალისწინებით;

2. თითოეულ სოციალურ სუბსტანციას – პიროვნებას, ოჯახს, ერს, რასას – საჭიროა გააჩნდეს თავის განვითარების საფეხურობრივი მდგომარეობის გამომხატველი ანგარიში (პასპორტი), ზეკონსტიტუციური სახელმწიფოებრივი აქტი, რათა მათზე დაყრდნობით ხორციელდებოდეს პოლიტიკური, რელიგიური თუ კანონშემოქმედებითი საქმიანობა;

3. სახელმწიფო უნდა იყოს რელიგიური და მას მართავდეს სულიერი მამა, ხოლო სამოქალაქო ხელისუფლება ემორჩილებოდეს მას;

საერთიერთობო ნორმები დარგობრიობისაგან განსხვავებით დალაგდეს ბიოსოციალურ ინსტანციათა – ინდივიდის, ოჯახის, ერისა და რასის მიხედვით.

ზემოსხენებულთა სწორად გაგების მიზნით საჭიროა ვიცოდეთ:

1. ყოფიერების ძირი არყოფნაა;
2. მატერიალური ემსახურება სულიერს;
3. ყოველივე ადამიანური კოსმიურის სახეა;
4. ყველაფერს ინტერესი ჰქმნის, ინტერესს – სულიერი მოთხოვნილება;
5. ბუნებრიობა – ჰარმონიულობაა, ხელოვნურობა – წინააღმდეგობრიობა;
6. სული პირველია და უმაღლესი, მატერია მეორე და უდაბლესი;
7. მოძრაობა (?) შედეგია ძალის, რომელიც შეიძლება იყოს განზიდვის ან მიზიდვის. თუმცა ორივე შემთხვევაში საქმე გვაქვს ძალმომრეობის საწყისთან;
8. დრო ახლობლებს ამორებს, შორეულებს – აახლოებს, კეთილს – აბოროტებს, ბოროტს – აკეთილებს, თეთრს – აშავებს, შავს – ათეთრებს, პატარას – ადიდებას, დიდს – აპატარავებს, გონიერს – აუგონიერებს, უგუნურს – აგონიერებს, ცეცხლს – ამიწებს, მიწას – აწყალავს, წყალს – ჰაერად აქცევს, ჰაერს – ცეცხლად. ასე და ამგვარად დროს ყველაფერი გადაყავს ერთი სახეობიდან მეორეში, მთლიანობაში კი იგი ილუზიაა, სინამდვილე კი – შენი ადგილი უსასრულობასთან მიმართებაში;
9. სიკეთეს მართავს ბოროტება, ბოროტებას – მოთხოვნილება, მოთხოვნილებას – აუცილებლობა, აუცილებლობას – დანიშნულება. ამიტომაც საჭიროა იურიდიული ნორმები სოციალურ სამართლიანობას ეფუძვნოდეს, სოციალური სამართლიანობა კი – ბუნებრივ მოთხოვნებს. ურთიერთობა კი სხვა არაფერია, თუ არა ადამიანურ სიბრტყეზე გადმოტანილი თავად მამა-ღმერთის პირველი წესი, რომ მიიღე – გაეცი.

10. სიყვარული სხვა არაფერია, თუ არა ღმერთის ამ პირველი წესის დაცვა, რაც განაპირობებს როგორც საგანთა, ისე პირთა ერთომეორისაკენ ლტოლვას, მიზიდულობას, თანაარსებობას, მსგავსებას, მთლიანობას, სრულყოფას, ახლის საფუძვლიანობას, ერთი სახეობიდან მეორეში გადასვლის აუცილებლობას. საერთო ჯამში კი ღვთაებრივი მაღლით დაჯილდოებული საგნებსა და მოვლენებში ტრანსფორმირებული მსოფლიო მიზიდულობის ძალაა.

თუ მოვლენას, საგანს, სოციალურ სუბსტანციას, – პიროვნებას, ოჯახს, ერს, რასას – სიყვარულის ანუ მიზიდულობის (გნებავეთ, დავარქმევდი მომრეობითს) ძალა არ მართავს, მაშინ იგი იშლება, ნაწილდება, თითოვდება და ასე თანდათანობით დაშლით კვდება, ქრება და გადადის ერთი სახეობიდან მეორეში. ამასთანავე გამოდის ერთის გავლენის ქვეშიდან და ექცევა მეორის განლენის ქვეშ. ამასთან ერთად იგი კარგავს თავის პირველად დანიშნულებას და იძენს მეორადს.

სიყვარულში ყოველთვის მოქმედებს არანაკლებ ორი ძალა, რომელთაგან ერთი ძლიერია მეორეზე და მოვლენას სძენს საგნობრივ მთლიანობას. სუსტის ძალა კი საზღვრავს მონაწილეთა ურთიერთობის სუბორდინაციას.

11. სიკეთის ანუ გაცემის ძალა ადამიანს ადუნებს, ამშვიდებს და უხამებს მას გარემოსთან. ბოროტების ანუ მიზიდულობის ძალა კი პირიქით, ადამიანს აფხიზლებს, ააქტიურებს და აგებინებს მას ვითარების არსს.

ამიტომაცაა, რომ ცხოვრებაში რაც ხდება – უძლიერესთა ნამოქმედარია, ხოლო სუსტის ქმედებანი – ძლიერთა მოქმედების პასუხია.

აღნიშნულის შეცნობა დაგვეხმარება:

- გავიგოთ ვინ ვართ, რისთვის მოსულნი, რანი ვაკეთოთ;
- როგორ მოვანყოთ საკუთარი ყოფა, რომ ვიყოთ ჰარ-

მონიულნი;

– როგორ გამოვავლინოთ საკუთარი ნიჭი, რომ ვიყოთ შემომქმედნი.

ყოველივე ეს კი ჩვენი კოსმიური დანიშნულების რეალიზების სანინდარია.

ა. ქოჩიაშვილი
1997 წ.

**საქართველოს საზღვრის დაცვის
დეპარტამენტის თავმჯდომარეს
გენერალ-ლეიტენანტს
ბ-ნ ვ. ჩხაიძეს**

**ასლი: საქართველოს გენერალური პროკურორის
მოადგილეს, მთავარ სამხედრო პროკურორს,
იუსტიციის გენერალს
ბ-ნ ბ. ბინაძეს**

წ ა რ დ გ ი ნ ე ბ ა

**/ახალციხის სასაზღვრო რაზმში არსებული
მდგომარეობისა და არმენ ნანაიანის
მკვლელობის საქმეზე/**

1999 წლის 9 მაისს დაახლოებით დღის 12 საათზე, ნინონმინდის რ-ის სოფ. დიდი და პატარა ხანჩალის დამაკავშირებელ გზის მონაკვეთზე, ქ. ნინონმინდის მცხოვრებმა არმენ თათულის ძე არზუმანიანმა, ახალციხის სასაზღვრო რაზმის ნინონმინდის კომენდატურის 18-ე სარეზერვო საგუშაგოს დეზერტირობაში მყოფ სერგეი ამასის ძე მანველიანის თანდასწრებით შემთხვევით სასიკვდილოდ დაჭრა თავის არეში დანაშაულებრივი გზით შექმნილი მცირე კალიბრიანი პისტოლეთიდან გასრო-

ლით, აღნიშნული ქალაქის მაცხოვრებელი არმენ ჰამლეტის ძე ნანაიანი, მისივე კუთვნილ გაზ-3110 მარკის ავტომანქანაში. შემდეგ შეეცადნენ სოფ. პ. ხანჩალზე გავლით ახალქალაქის საავადმყოფოში წაეყვანათ იგი დახმარების ამლოსაჩენად. პ. ხანჩალიდან დაახლოებით ორ კილომეტრზე გაზ იყო გაუვალი და უკან დაბრუნდნენ. ამ დროს ა. ნანაიანი ცუდად გახდა, მანამდე ლაპარაკობდა და ჩადენილი დანაშაულის დაფარვის მიზნით ა. არზუმანიანმა მას განზრახ მკვლელობის მიზნით მეორედ ესროლა თავის არეში და მოკლა, ხოლო გვამი მანველიანის დახმარებით კვალის დაფარვის მიზნით გადაიტანეს ტყეში. მისი ავტომანქანა კი გაიტაცეს ახალციხის მიმართულებით. ახალქალაქში ს. მანველიანი გასცილდა არზუმანიანს და დაბრუნდა ნინოწმინდაში. არზუმანიანი ახალქალაქის საგზაო პოლიციის ინსპექტორებმა მანქანის საბუთების უქონლობის გამო ჯერ დააკავეს, შემდეგ დააბრუნეს უკან ნინოწმინდაში. ამის შემდეგ ნაცვლად ნინოწმინდისა ა. არზუმანიანმა ავტომანქანა გადამალა ახალქალაქის ერთ-ერთ მახლობელ სოფელში, ხოლო მეორე დღეს ს. მანველიანთან ერთად ჩაბარდა ახალქალაქის პოლიციას.

ნინასწარი გამოძიებით დადგენილია, არმენ არზუმანიანი საყოველთაო სავალდებულო სამხედრო სამსახურში განწვეულია 1997 წ. 24 მაისს, ახალციხის სასაზღვრო რაზმის 7-ე საგუშაგოზე, იგივე საკომენდატო ასეულში იმსახურა 1997 წლის 1 დეკემბრამდე. 1 დეკემბერს იგი „ჰეპატიტ-ა“-ს დიაგნოზით მოთავსებულ იქნა რაზმის ლაზარეთში. დაენიშნა მკურნალობა. მეორე დღეს მიაკითხეს მშობლებმა და რაზმის მეთაურის ბატონ ლაზიაშვილის ნებართვით იგი წაიყვანეს სახლში. მას შემდეგ ა. არზუმანიანი უკან აღარ დაბრუნებულა. 1997 წლის შემოდგომაზე მას მიანიჭეს „უმცროსი სერჟანტის“ წოდება. 1997 წლის მაისში (დაახლოებით), როდესაც ბატონი პრეზიდენტი ჩამოსული იყო სოფ. კუმურდოში წყაროს გახსნასთან დაკავშირებით, სხვა ჯარისკაცებთან ერთად, მან ა. არზუმა-

ნიანსაც ჩამოართვა ხელი, და გამოელაპარაკა მას, იცოდა თუ არა ქართული, რაზეც მას დადებითად მიეცა პასუხი. ბატონ ლაზიაშვილის გადმოცემით, ეს ფაქტი დაედო საფუძვლად იმას, რომ დეპარტამენტის ინიციატივით 1999 წლის მარტის თვეში ა. არზუმანიანი დაჯილდოებულ იქნა მედლით „მხედრული მამაცობისათვის“ სასაზღვრო რაზმიდან ყოველგვარი დოკუმენტაციის წარდგინების გარეშე. მედლის მისაღებად ბატონ ჩხაიძეს ა. არზუმანიანზე წარდგინება გაკეთებული აქვს და ახასიათებს უაღრესად დადებითად. საქმის აუცილებლობიდან გამომდინარე, ბატონი ლაზიაშვილი თავს არიდებს მონმედ დაკითხვას.

იმის დასადგენად, თუ რეალურად რა პერიოდი აქვს ნამსახურები სასაზღვრო რაზმში 7-ე საგუშაგოს უფროსმა – კინწურაშვილმა დამიძალა პირადი შემადგენლობის საღამოს შემონმების ყურნალები.

თავად ა. არზუმანიანის ჩვენებით, ავადმყოფობის გამო 1997 წლის დეკემბრიდან 5 თვით ყოფილა გაშვებული სახლში. შემდეგ კი ვითომც ჩარიცხეს და მსახურობდა ნინონმინდის მე-18 საგუშაგოზე დემობილიზაციამდე. იგი დემობილიზებულია 1999 წლის 4 მაისს, – 20 დღით ადრე. ნინონმინდის კომენდატურის და მე-18 საგუშაგოს მეთაურთა ჩვენებით ა. არზუმანიანს არცერთი დღე არ უმსახურია მათთან – 1997 წლის დეკემბრის აქეთ. ხოლო 1997 წლის ოქტომბერში იგი მათთან ყოფილა მხოლოდ ერთი თვით მივლინებული. 1999 წლის მონაცემებით ა. არზუმანიანი ნინონმინდის კომენდატურისა და საგუშაგოების სიებში არ ფიგურირებს. მიუხედავად ყოველივე ზემოთ ხსენებულისა 1998 წლის იანვრის, თებერვლის, მარტის, აპრილის, მაისის ივნისის, ივლისის, აგვისტოს (სექტემბერ-ნოემბრის თვეებში ჯარისკაცებზე ხელფასები არ გაცემულა) და 1999 წლის იანვრის, თებერვლის და მარტის თვეებში მე-7 საგუშაგოზე ა. არზუმანიანზე ხელფასებია გაცემული მისი ხელმონერების გაყალბებით. მარტის თვის ხელ-

ფასი გასაცემია. ა. არზუმანიანის ჩვენებით 1997 წლის დეკემბრიდან დემობილიზაციამდე ე. ი. 1999 წლის 4 მაისამდე მას ხელფასი არ მიუღია, შესაბამის უწყისებზე ხელი არ მოუწერია, ხელფასის მისაღებად სხვისთვის მინდობილობა არ გაუცია და არც არავის გადაუცია მისთვის მასზე გამონერილი ხელფასი.

მკვლელობის შემდეგ, მეორე დღეს, ლაზიაშვილმა ტელეფონით სთხოვა მე-18 საგუშაგოს უფროსს აბრამიშვილს შეექმნა საბუთი, თითქოსდა ა. არზუმანიანი მას რამდენიმე დღით ყავდა გაშვებული. როდესაც აბრამიშვილისაგან მიიღო უარი ა. არზუმანიანი 1999 წლის 4 მაისს გამოცემულ დემობილიზაციის ბრძანებაში ჩანერეს უკანა რიცხვით, რათა თავიდან აეცილებინათ მომხდარ დანაშაულზე გარკვეული პასუხისმგებლობა და საქმე სამხედრო პროკურატურაში არ გადაეგზავნათ. 11 მაისს ლაზიაშვილის ბრძანებით ა. არზუმანიანის ნამსახურების ბარათი და მინერილობა ნინონმინდის ზემდეგმა კირაკოსიანმა თავისი ხელით ჩაუტანა ნინონმინდის სამხედრო კომისარიატს. ხოლო სამხედრო ბილეთი ა. არზუმანიანს ხელზე ჰქონდა მიღებული 1999 წლის მარტში.

რაც შეეხება სერგეი მანველიანს, იგი სამხედრო სამსახურში გამოწვეულია და მსახურობს ახალციხის სასაზღვრო რაზმში 1998 წლის 7 დეკემბრიდან. ხოლო ნინონმინდის მე-18 საგუშაგოზე განერილია 1999 წლის 23 თებერვლიდან. ფაქტობრივად კი გამოცხადებულია იქ 5 მარტს, უმსახურია 15 მარტამდე და წასულა თვითდათხოვნაში. 1 აპრილიდან 30 აპრილამდე იყო ერევნის ეკონომიკურ-იურიდიული უნივერსიტეტის ნინონმინდის საკონსულტაციო პუნქტში საგაზაფხულო სესიაზე. ამის შესახებ გაცემულია უნივერსიტეტის ცნობა. ს. მანველიანი I კურსის სტუდენტია. 1 მაისიდან 9 მაისამდე კი იგი კვლავ თვითდათხოვნაშია. ს. მანველიანის გარდა ხსენებულ საკონსულტაციო პუნქტის სტუდენტად ირიცხება მე-18 საგუშაგოს რვა ჯარისკაცი. პლიუს ამას, ორი ჯარისკაცი მუშაობს მასწავლებლად. აღნიშნული რაიონების ჯარისკაცები გაშვებული იყვნენ

საგაზაფხულო სესიაზე, ნაცვლად იმისა, რომ სწავლასთან დაკავშირებით აელოთ აკადემიური შვებულება.

აქ აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ს. მანველიანთან დაკავშირებით მე-18 საგუშაგოს პირადი შემადგენლობის საღამოს შემოწმების ჟურნალების ანალიზით, 1999 წლის მარტის მდგომარეობით მე-18 საგუშაგოს სიით ერიცხება 77 ჯარისკაცი. 1 მაისის მდგომარეობით – 85. ამათგან თვითდათხოვნაშია თვეობით: 1999 წლის 1 იანვრიდან 11 ჯარისკაცი, 1 თებერვლიდან – 2, 1 მარტიდან – 13, 1 აპრილიდან – 11. 13 მაისს დემობილიზაციაში ნაჩვენები 25 კაცი, ნებართვით გაშვებულია – 4, ღამის 11 საათის მდგომარეობით ადგილზე არ აღმოჩნდა 22 ჯარისკაცი. მათგან პროკურატურაშია გადმოგზავნილი 5 მასალა, ისიც ხსენებული მკვლელობის შემდეგ.

ნინოწმინდის კომენდატურის მეთაურების სუდაძის, აბრამიშვილისა და სხვათა ჩვენებით ლაზიაშვილის ბრძანებით აღწერილი პირები დეზერტირებზე მასალებს არ აგზავნიან პროკურატურაში, უფრო მეტიც, ყველას ხელფასები ერიცხება. საქმეში ჩემი ჩარევის შემდეგ 1999 წლის მარტის თვეში მთელი ნინოწმინდის მე-18 საგუშაგოს 47 ჯარისკაცს, რომლებიც დეზერტირობაში არიან, ხელფასები დაუკავდათ და თანხები „ნითელი სტორნოს“ მეთოდით სალაროს დაუბრუნდა. ანალოგიური ჩემამდე არცერთ ხელფასის გაცემის უწყისში არ იყო გაკეთებული. ყველა დეზერტირობაში მყოფ პირზე ხელფასები გაცემულია, საკითხავია, ვისი ხელმოწერებია დასმული უწყისებში.

მე-18 საგუშაგოს ჯარისკაცთა ყოფითი პირობები ყოვლად აუტანელია, დილ-დილობით მხოლოდ ჩაის აძლევენ ჯარისკაცებს კარაქისა და ულუფის გარეშე. ჯარისკაცებს ტანსაცმლით სძინავთ სანოლებში, უმეტესობას ზენრები არ გააჩნიათ, ვისაც გააჩნია, რამდენიმე თვის გასარეცხია. პირადი შემადგენლობა დაუსაქმებელია და უსაქმურობენ. ყაზარმაში განათება არ არის, არ არის ასევე გათბობა. არ აქვთ სანვაფი, კაბინეტები

მოუწყობელია, ცეცხლსასროლი იარაღები ინახება შესაბამისი მოთხოვნების უხეში დარღვევებით. იქ არსებული პირადი შემადგენლობის 90 % ადგილობრივია, რომლებსაც იქ არსებული მდგომარეობა ისე, როგორც მათ სამხედრო კომისრებს და ბატონ ლაზიაშვილს ერთნაირად აწყობთ, რამდენედაც კომისარს გეგმის შესრულება უხდება იოლად, ჯარისკაცები სახლებში არიან, სწავლობენ ადგილზე იურიდიულ ფაკულტეტზე და ჯარში ფორმალური ყოფნა მათთვის აუცილებელია. შემდგომ სამართალდამცავ ორგანოებში მოსახვედრად, ლაზიაშვილი კი გაურბის დეზერტირობაზე მასალების პროკურატურაში გადმოგზავნას, ვითომდა რეგიონში ოპერატიული ვითარების გართულების თავიდან აცილების მიზნით. ფაქტობრივად კი ხელს უწყობს ნაწილში დეზორგანიზაციას, სახელმწიფოს მოტყუებასა და გაქურდვას. ნინოწმინდის კომენდატურაში არსებული მდგომარეობა ქართველი მესაზღვრეების დისკრედიტაციის უდაო ფაქტია. მართებული იქნებოდა, თუ ჯავახეთის რეგიონის წვევანდელები სამხედრო სამსახურს გაივლიდნენ საქართველოს სხვა რეგიონებში.

1998 წლის 12 დეკემბრის მდგომარეობით მე-4 საგუშაგოს არიციხია 57 ჯარისკაცი, იმავე დღეს გაცემულია პროდუქტი 45 კაცზე, მე-6 საგუშაგოს არიციხია 41 კაცი, გაცემულია პროდუქტი 49 კაცზე, იმავე წლის 25 დეკემბრის მდგომარეობით მე-4 საგუშაგოს არიციხია 15 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 45 კაცზე, მე-5 საგუშაგოს არიციხია 15 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 27 კაცზე, მე-6 საგუშაგოს არიციხია 14 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 47 კაცზე; 1999 წლის 16 მარტის მდგომარეობით საკომენდანტო ასეულს, რომელიც დისლოცირებულია ახალციხეში და რომელშიც „მსახურობდა“ ა. არზუმანიანი არიციხია 166 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 41 კაცზე. 1999 წლის 26 აპრილის მდგომარეობით ტექნიკურ ნაწილს არიციხია 24 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 19 კაცზე. საკომენდანტო ასეულს არიციხია 158 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 37 კაცზე. ფერმას არი-

ცხია 7 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 7 კაცზე. კინოლოგიურ სკოლას არიციხია 16 კაცი, პროდუქტი გაცემულია 13 კაცზე და სხვა.

საგულისხმოა, მათზე ხელფასები გაცემულია სიების მიხედვით, რაც მთლიანობაში კომპლექსურ დანაშაულებათა შემადგენლობას გვაძლევს.

აღნიშნული მოწმობს იმას, რომ ახალციხის სასაზღვრო რაზმში ადგილი აქვს თანამდებობრივ დანაშაულებებს დეზერტირთა დიდი რაოდენობით დაფარვას და ამ დანაშაულში მათთვის ხელის შეწყობას, რაც უდაოდ კომპლექსურ შემოწმებას და ანალიზს საჭიროებს.

სასაზღვრო რაზმის პირადი შემადგენლობის უდიდესი ნაწილი განთავსებულია სხვადასხვა დაშორებულ ადგილას, სადაც გადაყვან-გადმოყვანა წარმოებს ყოველგვარი ბრძანებების გაფორმების გარეშე, ეს კი სპეციალურად გააზრებულია და დეზერტირთა დაფარვის ერთერთი მეთოდია.

პროკურორის საზედამხედველო მოთხოვნებს რაზმის ხელმძღვანელობა იგნორირებას უწევს. მოკვლევის შემოწმებით დაავადგინე: 1999 წლის 24 აპრილის მდგომარეობით რაზმის მომკვლევ ხაზალაშვილს გადაწყვეტილებისა და ყოველგვარი მოკვლევის გარეშე გააჩნდა 13 წერილობითი შეტყობინება დანაშაულის შესახებ. მათგან 9 – დეზერტირობის ფაქტზე, ქურდობის ფაქტზე, მათ შორის თავად ლაზიაშვილის კაბინეტიდან ვიდეოაპარატურის გატაცების ფაქტზე, რასაც ადგილი ჰქონდა 1998 წლის 11 ივნისს, მაგრამ პროკურატურაში არცერთი მათგანი არ იყო გადმოგზავნილი. ხაზალაშვილის განმარტებით იგი შემოსულ მასალებს მსვლელობას ვერ აძლევს ლაზიაშვილის აკრძალვის გამო. აღნიშნულ ფაქტებზე მასალები გადმოვაგზავნივ პროკურატურაში, ხაზალაშვილი ასევე არ ასრულებს ჩემს, როგორც მოკვლევაზე ზედამხედველი პროკურორის მითითებას.

ჩემი საპროკურორო საქმიანობასთან დაკავშირებულ

მოთხოვნებს ლაზიაშვილი არ ასრულებს და გადააქვს პირადულში, მემუქრება, რომ სამსახურიდან გაანთავისუფლებინებს ჩემს თავს ხელმძღვანელობას. ამის მიზეზი არის ისიც, რომ 1996 წლის მის სასურსათო სანყოფნაში 500 კგ-მდე შაქრის და 80 კგ-მდე კარაქის გატაცების ინსცენირების ფაქტზე ჩემი ჩარევის დროს პირადად ლაზიაშვილმა პროკურორის თანაშემწის ასპანიძის თანდასწრებით განმიცხადა, რომ დაფარავდა მათ ღირებულებას, ოღონდაც საქმე არ აღძრულიყო. ამის შესახებ დავალებული ჰქონდა ასპანიძეს დაეკითხა ლაზიაშვილი, მაგრამ კარგი ურთიერთობის გამო საქმე გაუხსნელობის მოტივით შეჩერებულია დღემდე. მე იმ დროს ვიყავი მთავარ სამხედრო პროკურატურაში ზონის პროკურორი და მევალებოდა დახმარება გამენია აღნიშნულ ფაქტზე გამომძიებლისათვის.

კუპატაძემ გამიქცია დაკითხვაზე მყოფი პირები. უფრო მეტიც, დაურიგებია დამნაშავეთათვის თუ სად, ვისთან, როგორ მოვიდეს თბილისში ჩემზე საჩივრელად, ჩემს წარმოებაში მყოფ საქმეებზე ჩემთან შეთანხმების გარეშე, ჩემს ზურგს უკან აუღია კიდევაც ქრთამი, რასაც კარგად ახერხებდა სამხედრო სასამართლოს თავმჯდომარე თომა ბარბელიშვილთან შეთანხმებით. ზოგჯერ კუპატაძეს აღებული თანხები დავაბრუნებინე, ზოგჯერაც თანამონაწილე გავხდომილვარ, რადგან თბილისს შენი ადამიანობა სულაც არ აინტერესებდა. აქ იყო მთავარი ფული ჩამოსულიყო ადგილზე. ერთერთი ასეთი ოპერაციის დროს კუპატაძემ მითხრა, რომ თუ 500 აშშ დოლარს მოიტანდნენ ერთ ჯარისკაცსაც ეშველებოდა. მეც სულელივით ვუთხარი ეს ადრესატს. ამის შემდეგ ეს ადრესატი ქიმბრაშილი დაიკარგა, ხოლო 8 თვის შემდეგ მისი შვილი მანამდე ჩადენილი დანაშაულისთვის დაჭერილ იქნა თბილისში.

როდესაც ჩამოვედი მის ჩასაყვანად ახალციხეში მამამისმა შს სამინისტროში დაანომრინა ჩემთვის გადმოსაცემი ფული და შეეცადა გადმოცემას. უშიშროება კი ცდილობდა ფაქტზე

ჩემს დაჭერას, რაც ვერ გამოუვიდათ, კოვზი ნაცარში ჩაუვარდათ, ფულს ხელი არ მოვკიდე. მიუხედავად ამისა შემდგომ ამ მიზეზით სამსახურიდან გამანთავისუფლეს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვიხელმძღვანელებ რა საქართველოს სსსკ-ს 280-ე მუხლით,

გთხოვთ

I. ახალციხის სასაზღვრო რაზმში სანესდებო მოთხოვნის დატანა განმტკიცებისა და დანაშაულებათა ხელშემწყობი პირობების აღმოფხვრის მიზნით:

ა) პროკურატურის წარმომადგენლის თანდასწრებით ჩაატაროთ კომპლექსური შემოწმება პირადი შემადგენლობის მოძრაობის, მათზე ფულადი თანხების, ნივთებისა და პროდუქტების გაცემა-ჩამონერის კანონიერების თაობაზე, საღამოს შემოწმების ჟურნალების და სხვა შესაბამისი დოკუმენტების გათვალისწინებით. რევიზიის მასალები გადმოეგზავნოს პროკურატურას;

ბ) ნინოწმინდის კომენდატურის პირადი შემადგენლობით დაკომპლექტებას დაეთმოს სახელმწიფოებრივი ინტერესების გათვალისწინებით ყურადღება, გაიზარდოს ქართულენოვანი ნვევანდელების კონტიგენტი, ხოლო ადგილობრივი მცხოვრებლები სამსახურის გასავლელად გადაყვანილ იქნენ ქვეყნის სხვა რეგიონებში;

გ) საკომენდანტო ასეულის მეთაური კინწურაშვილი და სხვა ზემოთ ხსენებული ოფიცრები მიეცნენ პასუხისმგებლობაში დაშვებული დარღვევებისათვის;

ე) გადანყვიტოთ რაზმის მეთაურის ბატონ გ. ლაზიაშვილის, როგორც რაზმში არსებული უამრავი დარღვევების მფარველის, ორგანიზატორისა და ხელშემწყობის – თანამდებობაზე ყოფნის საკითხი.

მიღებული გადანყვეტილების შესახებ გთხოვთ გვაცნობოთ პასუხი არა უგვიანეს ერთ თვეში.

ახალციხის რეგიონის
სამხედრო პროკურორის მოადგილე
იუსტიციის მაიორი: ა. ქოჩიაშვილი
1999 წლის 15 ივლისი

სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის თვით- ნებურად დატოვებასა და დეზერტირობაზე ვადიანი სამხედრო მოსამსახურის დაცვა სისხლის საქმეთა სამართალწარმოებაში

2001წ.

ნაშრომი გათვალისწინებულია ადვოკატებისათვის. შეი-
ცავს სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის თვითნებურად დატო-
ვებასა და დეზერტირობაზე ვადიანი სამხედრო მოსამსახურის
დაცვის ზოგად მეთოდოლოგიას სისხლის საქმეთა სამართა-
ლწარმოებაში.

გამოადგებათ იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებს,
სამხედრო პროკურატურის მუშაკებს, სამხედრო მოსამსახუ-
რეებს, ინტერესმოკლებული არ იქნება ასევე საზოგადოების
სხვა ფართო წრეებისათვის.

ავტორი

სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის თვითნებურად დატო-
ვებასა და დეზერტირობაზე ვადიანი სამხედრო მოსამსახურის
დაცვა სისხლის საქმეთა სამართალწარმოებაში

ყველასათვის ცნობილია, რომ საქართველოს შეიარაღე-
ბულ ძალებში ვადიანი სამხედრო სამსახურის გავლა თითოეუ-
ლი ახალგაზრდის სანუკვარი ოცნება და საპატიო მოვალეობაა.
Bბევრი მათგანი სიხარულით მიდის ჯარში. მაგრამ, დღემდე
აქ არსებული მდგომარეობა (არასათანადო კვება, ჩაუცმე-
ლობა, არასანესდებო ურთიერთობები, ოფიცერთა დაბალი
პროფესიონალიზმი და სხვა), ასევე, ავადმყოფ პირთა უკანონ-
ო განწევვა, მათ გარკვეულ ნაწილს იძულებულს ხდის თვი-

თნებურად მიატოვოს სამხედრო ნაწილი, სამსახურის ადგილი ანდა ჩაიდინოს დეზერტირობა, რაც საქ. სისხლის სამართლის კოდექსის 388-ე და 386-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებია.

„388-ე მუხლი – სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება (გულისხმობს) :

1. განვეული სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება, აგრეთვე, ნაწილში დანიშვნის, ნაწილიდან დათხოვნის ან გადაყვანის დროს, მივლინებიდან, შვებულებიდან ან სამკურნალო დაწესებულებიდან სამსახურში საპატიო მიზეზის გარეშე დროულად გამოუცხადებლობა ორ დღე-ღამეზე მეტი ხანგრძლივობით, მაგრამ არა უმეტეს ათი დღელამისა, – ისჯება ტუსალობით ვადით ექვს თვემდე ან სადისციპლინო სამხედრო ნაწილში მოთავსებით ვადით ერთ თვემდე;

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი იმ სამხედრო მოსამსახურის მიერ, რომელიც სასჯელს იხდის სადისციპლინო სამხედრო ნაწილში, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ორ წლამდე;

3. განვეული სამხედრო მოსამსახურის ან კონტრაქტით სამხედრო სამსახურში მყოფის მიერ სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება, ანდა სამსახურში საპატიო მიზეზის გარეშე დროულად გამოუცხადებლობა ათ დღე-ღამეზე მეტი ხანგრძლივობით, მაგრამ არა უმეტეს ერთი თვისა, – ისჯება სამხედრო პირის სამსახურეობრივი შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე;

4. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ერთ თვეზე მეტი ხანგრძლივობით, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე;

შენიშვნა:

სამხედრო მოსამსახურე, რომელიც პირველად ჩაიდენს ამ მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას შეიძლება გათავისუფ-

ფლდეს სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილას თვითნებურად დატოვება გამონვეული იყო მძიმე ვითარებით“.

„389-ე მუხლი – დეზერტირობა (კი გულისხმობს) :

1. დეზერტირობა, ესე იგი სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის თვითნებურად დატოვება სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების მიზნით ანდა ამავე მიზნით სამსახურში გამოუცხადებლობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდ წლამდე.

2. იგივე ქმედობა, ჩადენილი:

ა) სამსახურეობრივი სარგებლობისათვის მინდობილი იარაღით;

ბ) ჯგუფურად, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ათ წლამდე.

შენიშვნა:

„სამხედრო მოსამსახურე, რომელიც პირველად

ჩაიდენს ამ მუხლის პირველი ნაწილით

გათვალისწინებულ ქმედებას, შეიძლება გათავისუფლდეს

სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან,

თუ დეზერტირობა გამონვეული იყო მძიმე ვითარებით“.

388-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ნაკლებად მძიმე კატეგორიისაა, ხოლო 389-ე მუხლით გათვალისწინებული მძიმე კატეგორიის.

მათი ხვედრითი წილი ქვეყანაში მომხდარი საერთო დანაშაულებათა რიცხვში, რომელსაც სამხედრო პროკურატურის სისტემა იძიებს, იმდენად დიდია, რომ იგი ქვეყანაში აღწევს ათას და ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემადაა, რაც სერიოზულ მიდგომას საჭიროებს.

ჭ ორივე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში, ბრალდებულ პირთა დაცვის მეთოდოლოგიის ერთად გადმოცემა

განპირობებულია იმით, რომ ხშირ შემთხვევაში მათი ერთგვარი შინაარსობრივი მსგავსობის გამო 388-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე საქმეს განზრახ ღზრავენ 389-ე მუხლით. ხოლო გამოძიების დამთავრებისა თუ სასამართლო განხილვის სტადიაზე სცვლიან მას 388-ე მუხლით და ამგვარად ხშირად ხდიან მას სპეკულაციის საგნად. ამიტომაც, ერთი რომელიმეს მიმართ მსჯელობა მეორის გარეშე, – არასრულ წარმოდგენას შეგვიქმნიდა.

აღნიშნულ დანაშაულში მხილებულ პირთა დაცვას ვერ შესძლებს იურისტი, თუ იგი სათანადოდ ვერ ერკვევა სამხედრო ნაწილების სტრუქტურებსა და სამხედრო მოსამსახურეთა (ჯარისკაცთა) ყოველდღიური ცხოვრების შესაძლო ნიუანსებში, რამაც პრინციპში მაიძულა დამენერა მოცემული ნაშრომი.

როგორც ყველა კატეგორიის, ისე ზემოხსენებულ დანაშაულთა სისხლის სამართლის საქმეთა სრული წარმოება ეფუძნება ოთხ ძირითად შემაჯამებელ გადანყვეტილებას. კერძოდ: საქმის აღძვრის დადგენილებას, პირის ბრალდებულად პასუხისგებაში მიცემის დადგენილებას, საბრალდებო დასკვნასა და განაჩენს. თითოეული მათგანი გარკვეულ გარემოებათა დამამტკიცებელ საბუთებსა და წინამდებარე შემაჯამებელ გადანყვეტილებებს ეფუძნება, ამასთან ერთად, ერთიმეორისაგან მომდინარეობენ, და გამოხატავენ დანაშაულებრივ ფაქტისა და ბრალეულობის სულ უფრო და უფრო მაღალ დამაჯერებლობით ხარისხს. ამდენად, თითოეული შემაჯამებელი გადანყვეტილება სამართალწარმოების დამოუკიდებელ ეტაპს აგვირგვინებს. ნებისმიერი მათგანის გაუქმება შესაძლოა მხოლოდ მათ საფუძველთა (მოკვლევის მასალების, პროცესუალური აქტების და სხვა კანონის დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებათა) – გაბათილებით. წინამდებარე შემაჯამებელ დადგენილების გაუქმება კი ავტომატურად იწვევს მომდევნო, ანალოგიური ხასიათის დოკუმენტების იურიდიული ძალის დაკარგვას, რაც უკანონოდ პასუხისგებაში მიცემულ

პირის სასჯელისაგან ხსნის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს და აქეთკენ უნდა იყოს მიმართული ადვოკატის ყურადღებაც, მიუხედავად იმისა, თუ რომელ ეტაპზეა დაშვებული იგი საქმეში.

ამის შესაძლებლობას იძლევა მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 7-ე მუხლის 5-6 პუნქტები; 10-ე მუხლის 4-ე პუნქტი; III-ე, 132-ე, 468-ე და სხვა მუხლები.

არსებობს დაცვის სხვა ფაქტორები და მეთოდებიც, მაგრამ ყველა შემთხვევაში ისინი მაინც აღნიშნულ შემაჯამებელ დოკუმენტთა გაბათილებისაკენ უნდა იყოს მიმართული.

თითოეული შემაჯამებელი „დოკუმენტი“ ადვოკატმა არა-რაობად რომ აქციოს, იგი უნდა ერკვეოდეს მის კანონიერებაში, უარყოს პროცესუალური ნორმების დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულებები, რომლებიც დაედო საფუძვლად. ასევე იცოდეს სამხედრო ნაწილებსა და სამართალწარმოების სფეროში არსებული „მანკიერებანი“, რათა გაიგოს, ხომ არ იქნენ „ისინი“ გამოყენებულნი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის მიმართ

როგორც 388-ე, ისე 389-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულებათა შემთხვევების დროს საქმის აღძვრის დადგენილების საფუძველს წარმოადგენს:

მოკვლევის მასალები, – რომლებსაც სამხედრო ნაწილის მეთაური უგზავნის სამხედრო პროკურატურას. როგორც წესი, შესდგება სამხედრო ნაწილის მეთაურის მიმართვის, ბატალიონის (ან ცალკეული ასეულის) – მეთაურის პატაკის, შედგენილი სამხედრო ნაწილის მეთაურის სახელზე სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის თვითნებურად დატოვების, დროზე გამოუცხადებლობისა ანდა დეზერტირობის ფაქტურეაგირებისათვის; ბატალიონის მეთაურის სახელზე ასეულის მეთაურის პატაკი მომხდარის შესახებ ცნობისათვის; ასეულის ზემდეგის, ოცმეთაურის, ათმეთაურის ან კიდევ ორი-სამი სხვა სამხედრო მოსამსახურის პატაკების ანდა ახსნა-განმარტებებისაგან სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწი-

ლის თვითნებურად დატოვებისა და დეზერტირობის შესახებ; „დამნაშავე“ სამხედრო მოსამსახურის სამხედრო ნაწილში ჩარიცხვისა და კმაყოფიდან მოხსნის ბრძანებების ასლების, სამსახურეობრივი დახასიათების; სამხედრო ნაწილში ბარათის; სამხედრო ბილეთის; სამსახურეობრივი ბარათის და მის შესაძლო გამოძახებების მიმართვებისაგან, რომელთა ნაწილიც ხშირ შემთხვევაში გაყალბებულია.

„ბოროტმოქმედი სამხედრო მოსამსახურის“ ან მისი ახლობლების ახსნა-განმარტება, როგორც წესი, არ ერთვის. თუ გამოცდილებიდან და საერთო პრაქტიკიდან ამოვალთ არცერთ ზემოხსენებულ დოკუმენტს სათანადო მოთხოვნილების დაცვითა და ხარისხით არ ადგენენ. ამასთანავე, არცერთი ხსენებული დოკუმენტი 388-ე თუ 389-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულების უშუალო დამამტკიცებელ საბუთად მიჩნევა არ შეიძლება. რამდენადაც ასეთად უპირველეს ყოვლისა მისაღებია „ბოროტმოქმედ სამხედრო მოსამსახურის“ ასეულის პირადი შემადგენლობის საღამოს შემოწმების ყურნალი, სადაც ყოველდღიურად აღირიცხებოდა მათი მოძრაობა და სამხედრო ნაწილის მეთაურის ბრძანებების წიგნი, რომელიც ინახება სამხედრო ნაწილის სამწყობრო ნაწილში.

სამხედრო ნაწილის, ბატალიონისა თუ ასეულის მეთაურები ყველა ღონეს ხმარობენ, რომ აღნიშნული „ყურნალი“ და „ბრძანების წიგნი“, პროკურატურის მუშაკებს და სხვა პირებს ხელში არ ჩაუვარდეთ. თუმცა, როგორც წესი, გამომძიებლები, ისე როგორც მოსამართლეები ამ „წიგნებს“, არ ითხოვენ და მათ ყურადღებით არ ეცნობიან. კმაყოფილებიან მხოლოდ წარდგენილი მასალებით. მოთხოვნის შემთხვევაში კი მეთაურები „მათ“ ანადგურებენ ანდა მალავენ. მიზეზი კი ისაა, რომ საღამოს შემოწმების ყურნალში მთლიანადაა მოცემული ასეულის ყოველდღიური რეალური მონაცემები, თუ სად იყო თითოეული სამხედრო მოსამსახურე არა თუ იმ დღეს – ნაწილში ჩარიცხვიდან დღემდე, კერძოდ განწესში, ჰოსპიტალში, შვებულებაში,

თვითდათხოვნაში, ჰაუპტვახტში, ადგილზე თუ სხვაგან. მისით ფაქტობრივად შეიძლება ნებისმიერი ჯარისკაცის განვლილი სამსახურეობრივი გზის დადგენა. ამასთანავე შეიძლება დადგენა მეთაურები ვის როგორ ეპყრობოდნენ, ვის უფრო ხშირად აგზავნიდნენ განწესში, ვის „ინახავდნენ“ „თბილ ადგილებში“, სულ რამდენი დეზერტირი თუ სამხედრო ნაწილის სხვა მოტივით თვითნებურად მიმტოვებელი ჰყავთ და რამდენ მათგანზეა გადაგზავნილი მასალები პროკურატურაში და თუ გადაგზავნეს, დროზეა თუ არა ისინი გადმოგზავნილი და სხვ., რაც, საერთო ჯამში, მრავალკითხვას ბადებს და თავადვე იძლევა მათზე პასუხს.

ხშირ შემთხვევაში პროკურატურაში გადაგზავნილ მასალებში აღნიშნულ სამხედრო ნაწილის მიტოვების დღე არ ემთხვევა ჟურნალის მონაცემებს. როგორც წესი, აღნიშნული დანაშაულების შესახებ პროკურატურას უგზავნიან დიდი ხნის მოგვიანებით, რამდენიმე თვის შემდეგ ან ედავებიან თვითდათხოვნაში მყოფს ბოლო პერიოდზე, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ მეთაურები გარკვეულ სარგებელს – ელოდნენ ამ სამხედრო მოსამსახურისაგან დანაშაულის დაფარვის სანაცვლოდ. მიუღებლობის ან ასეთის მიცემის შეწყვეტის შემთხვევაში კი ჯარისკაცს აძლევენ პასუხისგებაში. აღნიშნულ კატეგორიათა დანაშაული ხშირ შემთხვევაში თავად მეთაურთა მიერაა ინსცენირებული.

რაც შეეხება „ბრძანების წიგნის“ წარუდგენლობას, ამის მიზეზია ის, რომ ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, თვითდათხოვნაში თუ დეზერტირობაში მყოფ ჯარისკაცის კმაყოფიდან მოხსნის ბრძანებას აფორმებენ მოგვიანებით, მაგრამ უკანარიცხვით, რაც ნათლად ჩანს ბრძანების წიგნში, ან საერთოდ არ აფორმებენ ასეთ ბრძანებებს სურსათისა თუ სხვა ფასეულობების დატაცების მიზნით და პროკურატურაში აგზავნიან უსაფუძვლო „ამონაწერებს“, რაც გადამონმებას უდაოდ საჭიროებს.

ზემოთხსენებულიდან გამომდინარე, ადვოკატმა უნდა მიიღოს ყოველგვარი ზომები, რომ მოიპოვოს აღნიშნული „სალამოს შემონმების ჟურნალი“, და „ბრძანების წიგნი“ შესაბამისი პერიოდების ქსეროასლები. უუკიდურეს შემთხვევაში, საქმის მწარმოებელ პირს გამოათხოვნიოს ისინი.

ხშირ შემთხვევაში სამხედრო გამომძიებელი მიღებულ მასალებს გადამონმებას არ უკეთებს და მათ საფუძველზე პირდაპირ აღძრავს ხოლმე სისხლის სამართლის საქმეს. ამასთანავე, შესაბამის დადგენილებაში უჩვენებს მხოლოდ „განვიხილე სამხედრო ნაწილიდან გადმოგზავნილი მასალები ამა და ამ პირის მიმართ“, რომელიც ამა და ამ დროს ჩაირიცხა სამხედრო ნაწილში და ამა და ამ დროს მიატოვა სამხედრო ნაწილი სამსახურისაგან თავის არიდების მიზნით. ვიხელმძღვანელებ რა ამა და ამ მუხლებით, დავადგინე: აღიძრას სს საქმე საქ. სსკ 388-ე ან 389-ე მუხლით“. ანუ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის დადგენილებებს ადგენენ მარტივად, ყოველგვარი არგუმენტაციის გარეშე, არ უჩვენებენ მათში, თუ რამ განაპირობა სამხედრო მოსამსახურის მიერ სამხედრო ნაწილის მიტოვება თუ გამოუცხადებლობა, რამდენადაც, როგორც წესი, არამართო არ მოიპოვება მოკვლევის მასალებში აღნიშნული ინფორმაცია, არამედ არც აინტერესებთ მათ იგი. რამეთუ გამომძიებლის ძირითად მიზანს შეადგენს გაურთულოს საქმე სამხედრო ნაწილის „მიმტოვებელს“ თავის დაზღვევისა თუ ქრთამის გამოძალვის მიზნით. ამ უკანასკნელის საფუძველზე კი გამომძიებელი საქმეს თუ ვერ წყვეტს, თუმცა წინასწარ გამოძიების სტადიაზე „დამნაშავეს“ პირდება არასაპატიმრო განაჩენის გამოტანას, ან უფრო მსუბუქ მუხლზე გადასვლას სასამართლოში. მიუხედავად თავისი უკანონო ქმედებისა, რომ მაინც მას გამოძალოს რაიმე თანხა ქრთამის სახით. ჯარისკაცსაც სჯერა მისი და შემდგომ იგიც “აღიარებს” რომ ვითომდა მართლაც მან ჩაიდინა წაყენებული ბრალდება და თავის მართლებას აღარ ცდილობს. ამასთანავე დამცველზეც უარს აცხა-

დებიინებენ.

აღნიშნული კატეგორიის საქმეები მარტივ წარმოებადია და მათ ხარჯზე პროკურატურის სტატისტიკური მაჩვენებლები საკმაოდ იზრდება. ამ დროს სულაც არ დაგიდევენ საქმეების ობიექტურად გამოძიებასა და გადანყვეტას. სერიოზულ სამეურნეო საქმეებს კი საერთოდ ხელს არ კიდებენ და შეჩერებული აქვთ სხვადასხვა მონაგონი მიზეზით, უფრო მეტად კი ამ კატეგორიის საქმეებზე დრო რომ არ დაკარგონ და ჯიბეები გაისქელონ, მუშაობენ სადეზერტირო საქმეებზე.

საქმის აღძვრის დადგენილების კანონიერების შემოწმებისას ადვოკატმა ყურადღება უნდა დაუთმოს:

1) სამხედრო ნაწილისა თუ სამსახურის თვითნებურად დამტოვებელი თუ დეზერტირი, განწვეულია თუ არა სამხედრო სამსახურში „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ კანონის“ 21-ე მუხლის შესაბამისად; ხომ არ ექვემდებარებოდა იგი განწვევისას განთავისუფლებას – ამავე კანონის 29-ე მუხლის შესაბამისად; განწვევის გადავადებას – 30-ე მუხლის შესაბამისად; სამხედრო სამსახურისაგან დათხოვნას – 37-ე მუხლის შესაბამისად ან 2000 წლის 28 დეკემბრის ამინისტრაციის კანონის თანახმად რეზერვში ჩარიცხვას (ხსენებული კანონის 461 მუხლით).

1.29-ემუხლის თანახმად – განწვევისაგან თავისუფლდება:

„ა) ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სამხედრო სამსახურისათვის უვარგისად ცნობილი პირი;

ბ) პირი, რომელმაც სამხედრო სამსახური სხვა სახელმწიფოს სამხედრო ძალებში გაიარა;

გ) პირი, რომელიც სისხლის სამართლის მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის არის ნასამართლევნი.

დ) პირი, რომელიც გადის არასამხედრო, ალტერნატიულ შრომით სამსახურს;

ე) ასპირანტი;

ვ) პირი, რომელსაც მინიჭებული აქვს სამეცნიერო ხარისხი და ეწევა პედაგოგიურ ან სამეცნიერო მუშაობას;

ზ) ერთადერთი ვაჟი ოჯახში, რომლის ერთი წევრი მაინც დადილა საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის ბრძოლებში ან სამხედრო სამსახურის გავლისას.

2) საქართველოს პრეზიდენტი უფლებამოსილია გაანთავისუფლოს სამხედრო ვალდებულების მოხდენისაგან განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოვებული წვევამდელი“.

2.30-ე მუხლის თანახმად – განწვევა გადაევადა პირს, თუ:

„ა) ჯამრთელობის მდგომარეობის გამო სამხედრო სამსახურის გავლისათვის დროებით უვარგისად არის ცნობილი – ვადით ერთ წლამდე;

ბ) მის მიმართ აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე – სამართალდამცავი ორგანოების მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებამდე;

გ) არის უმაღლესი ან საშუალო სპეციალური სასწავლებლის სტუდენტი და სამხედრო სწავლებას გადის შესაბამის სამხედრო კათედრაზე – სასწავლებლის დამთავრებამდე;

დ) არის უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტი და არ გადის სამხედრო მომზადებას სამხედრო კათედრაზე ან საზღვარგარეთ იმყოფება სასწავლებლად სწავლის დამთავრებამდე, ერთჯერ 24 წლის ასაკამდე;

ე) არის საშუალო ზოგადსაგანმანათლებლო, დაწყებითი, პროფესიული ან საშუალო სპეციალური სასწავლებლის მოსწავლე – 20 წლის ასაკამდე;

ვ) პატრონობს შრომისუნარო, მის კმაყოფაზე მყოფ ბებიას ან პაპას, თუ მას არ ჰყავს სხვა კანონიერი მომვლელი, რომელსაც შეუძლია მისი მოვლა – პატრონობა;

ზ) ჰყავს 20 და მეტი კვირის ორსული ცოლი;

თ) ჰყავს ერთი და მეტი შვილი;

ი) მის კმაყოფაზეა ოჯახის შრომისუუნარო წევრი, რომელიც საჭიროებს მუდმივ მზრუნველობას და არა ჰყავს სხვა კანონიერი მომვლელი, რომელსაც შეუძლია მისი მოვლა-პატრონობა;

კ) მის კმაყოფაზეა ოჯახის შრომისუუნარო წევრი, რომელიც საჭიროებს მუდმივ მზრუნველობას, ჰყავს ცალკე ოჯახად მცხოვრები და, რომელსაც არ შეუძლია ოჯახის შრომიუუნარო წევრის მოვლა-პატრონობა;

ლ) მი კმაყოფაზეა არასრულწლოვანი ანდა ორსული დამა;

მ) არის მღვდელთმსახური ან სწავლობს სასულიერო სასწავლებელში;

ნ) არის დედისერთა;

ო) მუშაობს სოფელში მასწავლებლად ან ექიმად;

პ) განვევის გადავადების უფლება ეძლევა საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით.

2. თუ წვევამდელი განვევის დღისათვის კანონმდებლობით დადგენილი წესით რეგისტრირებულია, როგორც საქართველოს პარლამენტის წევრობის კანდიდატი, მას სამხედრო სამსახურში განვევა გადაევადება არჩევნების შედეგების დამტკიცებამდე. საქართველოს პარლამენტის წევრად არჩევის შემთხვევაში იგი თავისუფლდება სამხედრო ვალდებულების მოხდისაგან.

3) 37-ემუხლის თანახმად – სამხედრო სამსახურისაგანდა თხოვნას ექვემდებარება;

„1. ვადიანი სამხედრო სამსახურის სამხედრო მოსამსახურის სამხედრო სამსახურიდან დათხოვნა ხდება კანონის 32-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით დადგენილი ვადების გასვლის შემდეგ“.

ეს პუნქტებია:

განვევით ვადიანი სამხედრო სამსახურის გამვლელისათვის – 24 თვე;

ა) უმაღლესი განათლების მქონე განვევით ვადიანი სამხედრო სამსახურის გამვლელისათვის – 12 თვე;

სამხედრო სამსახურის დანყების დღედ ითვლება სამხედრო ნაწილის პირად შემადგენლობაში ან შესაბამის სამხედრო უწყების სამხედრო სამსახურში ჩარიცხვის დღე.

სამხედრო სამსახურის დამთავრების დღედ ითვლება კანონით დადგენილი სამხედრო სამსახურის ვადის გასვლისა და სამხედრო ნაწილის პირადი შემადგენლობის სიიდან ამორიცხვის დღე“ (მუხ. 32).

4) 2000 წ. 28 დეკემბრის ამინისტრის კანონის თანახმად რეზერვში ჩაირიცხებიან (მუხ.461).

„1. აღნიშნული კანონის საფუძველზე ამინისტრირებული პირები, გარდა სამხედრო სავალდებულო სამსახურში 2000 წელს განვეული ან გასანვევი პირებისა, არ მოიხდიან სამხედრო ვალდებულებას და ჩაირიცხებიან რეზერვში.

2. სამხედრო სავალდებულო სამსახურში 2000 წელს განვეული ან გასანვევი პირები, რომლებიც „ამინისტრის შესახებ“ კანონის საფუძველზე არიან ამინისტრირებულნი და რომელთა მიმართაც არსებობს სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი ან მიმდინარეობდა საქმის სასამართლოში განხილვა, არ მოიხდიან სამხედრო ვალდებულებას და ჩაირიცხებიან რეზერვში.

3. „ამინისტრის შესახებ“ კანონის საფუძველზე ამინისტრირებული სამხედრო მოსამსახურეები ამორიცხებიან ან სამხედრო ნაწილის ან სამსახურის სხვა ადგილის პირადი შემადგენლობის სიიდან“.

5. „საქართველოს სამხედრო ძალებში ექსპერტიზის ჩატარების წესის შესახებ“, რომელიც წარმოადგენს საქართველოს თავდაცვის მინისტრის 1996 წ. №360 ბრძანების დანართს

დაძალაშია 1997 წლის 1 თებერვლიდან, –ჯამრთელობის მდგომარეობის გამო განწვევისაგან თავისუფლდებიან პირები, თუ დაავადებულნი არიან;

1. სუნთქვის ორგანოების (ფილტვების, ბრონქების, მკერდშიდა ლიმფური კვანძების, პლევრის) – აქტიური მიკრობაქტერიების გამოყოფის ან რღვევის ფაზის ტუბერკულოზით;

2. გულ-მკერდგარეთა (ფილტვგარეთა) ლოკალიზაციის ტუბერკულოზის (პერიფერიული და ჯორჯლის ლიმფური კვანძების, პერიკარდის მუცლის ფარის, ნაწლავების, ძვლებისა და სახსრების, შარდსასქესო ორგანოების, თვალის კანისა და სხვა ორგანოების) – აქტიური განვითარებით;

3. კეთრით;

4. დაავადებით, რომელიც გამონწვეულია ადამიანის იმუნოდეფიციტის ვირუსით (“ აივ“) – შიდსით, „აივ“ – ინფიცირებულია;

5. მესამეული თანდაყოლილი სიფილისით;

6. რადიკალური ამოკვეთის შეუძლებლობის და შორეული მეტასტაზების ყველა ლოკალიზების მქონე ავთვისებიანი ახალწარმონაქმნებით, გარდა ნერვიული თვისების სიმსივნეებისა;

7. ლიმფოდური, სისხლმზადი და მონათესავე ქსოვილების (ლიმფომიელო რეტიკულოსარკომები, ლეიკოზები, ლიმფოგრანულომატოზი) ავთვისებიანი ახალწარმონაქმნების, პარაპროტეინემიური ჰემობლასტოზების ისეთი სახეებით, როგორიცაა:

ა) სწრაფად განვითარებადი, აგრეთვე თანდათანობით განვითარებადიმნიშვნელოვანი ცვლილებებით სისხლის შემადგენლობაში და პერიოდული გამწვავებით;

ბ) თანდათანობით განვითარებადი სისხლმზადი სისტემის ფუნქციის ზომიერი მოშლილობით და იშვიათი გამწვავებით;

გ) სხივური და ციტოსტატიკური მკურნალობის შემდგომი მდგომარეობით;

8. კეთილთვისებიანი ახალწარმონაქმნების მქონე სიმსი-

ვნით (გარდა ნერვიული სისტემის სიმსივნეებისა), რომელსაც გამონწვეული აქვს ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

9. სისხლისა და სისხლმზად ორგანოთა დაავადებების (ანემიები, სისხლის შედედების დარღვევები, პურპურა და სხვა ჰემორაგიული მდგომარეობით, სისხლის და სისხლმზად ორგანოთა დაავადებები) – სწრაფად განვითარებადი ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევითა და თანდათანობით განვითარებადი სისხლის შემადგენლობის მნიშვნელოვანი ცვლილებებითა და პერიოდული გამწვავებებით;

10. ახლომდებარე ორგანოების ფუნქციის დარღვევის გამომწვევი ენდოკრინული დაავადებებით, კვებისა და ნივთიერებათა ცვლის მოშლილობებით, ჩიყვით (მარტივი ჩიყვით, არატოქსიური კვანძოვანი ჩიყვით) ;

11. ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევის მქონე ფარისებრი ჯირკვლის, სხვა ენდოკრინული ჯირკვლების დაავადებით, კვების მოშლილობით, ნივთიერებათა ცვლის და სხვა დარღვევით (თირეოტოქსიკოზი), თირეოდიტებით, ჰიპოთირეოზით, შაქრიანი დიაბეტით, პარაფარისებრი ჯირკვლების, თირკმლისზედა ჯირკვლების დაავადებებით, ჰიპოვიტამინოზებით, ნიკრისის ქართ, სიმსუქნით);

12. თავის ტვინის ორგანული დაზიანებით გამონწვეული ფსიქოტიური და არაფსიქოტიური მოშლილობებით, რასაც თან ახლავს მკვეთრად გამოხატული მყარი ფსიქიური დარღვევები.

13. შიზოფრენიითა და ხშირად განმეორებადი ფაზების მქონე აფექტური ფსიქოზით;

14. სიმპტომატური ფსიქოზებითა და ეგზოგენური ეთიოლოგიის სხვა ფსიქიკური მოშლილობებით გამონწვეული მკვეთრად გამოხატული მყარი ფსიქიური დარღვევებით;

15. რეაქტიული ფსიქოზებითა და ნერვოზული მოშლილობებით გამონწვეული მკვეთრად გამოხატული, მყარი ავადმყოფური გამოვლინებებით;

16. მკვეთრად გამოხატული განმეორებითი ხანგრძლივ დეკომპენსაციებთან ან პათოლოგიურ რეაქციებთან მიდრეკილებით გამოწვეული პიროვნული მოშლილობებით;

17. ქრონიკული ალკოჰოლოზმით, ნარკომანიითა და ტოქსიკომანიით გამოწვეული მკვეთრად გამოხატული, მყარი ფსიქიური დარღვევებით;

18. გონივრული განუვითარებლობის ნებისმიერი ფორმებით, მათ შორის მკვეთრად გამოხატულ ხარისხში – დებილობით;

19. ეპილეპსიით, თუ მას თან ახლავს ხშირი შეტევები ან გამოხატული ნერვიული დარღვევებით;

20. ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევის ან განვითარების სწრაფი ტემპის მქონე ცენტრალური ნერვიული სისტემის ინფექციური, პარაზიტული ან ვირუსული დაავადებებით, მათი შედეგებით. ასევე, თავისა და ზურგის ტვინის ზოგადი ინფექციებით, მწვავე და ქრონიკული ინტოქსიკაციების დროს გამოწვეული დაზიანებით ან მათი შედეგებით;

21. თავისა და ზურგის ტვინის ტრამევებით და მათი შედეგებით, გარეშე ფაქტორებით ცენტრალური ნერვიული სისტემის დაზიანებათა შედეგებით, – რომელთაც მოყვა ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

22. თავისა და ზურგის ტვინის სისხლძარღვოვანი დაავადებებით (სუბარაქნოიდული, ტვინშიდა სისხლჩაქცევები, ტვინის ტრანზიტორული იშემია, თავისა და ზურგის ტვინის სისხლძარღვოვან დაზიანებათა შედეგებით), რომელთაც მოყვა ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

23. ცენტრალური ნერვიული სისტემის განვითარებადი ორგანული დაავადებებით, ცენტრალური ნერვიული სისტემის მემკვიდრეობითი და დეგენერაციული დაავადებებით (ცერებრალური დეგენერაციებით, პარკინსონის დაავადებებით, სხვა ექსტრაპირამიდული დაავადებებით, სპინოცერებრალური დეგენერაციებით, თავისა და ზურგის ტვინის სიმსივნეებით,

ბავშვთა ცერებრალური სიდამბლით, თანდაყოლილი ანომალიებით (განვითარების მანკებით) და სხვა ნერვული კუნთოვანი დაავადებებით, – თუ მათ მოყვა ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

24. ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევის მქონე პერიფერიული ნერვული

სისტემის დაავადებით;

25. ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევის მქონე პერიფერიული ნერვების ტრამეებით;

26. ქუთუთოების, საცრემლე გზების, თვალბუდის, კონიუნქტივის დაავადებებით გამოხატული ანატომიური ცვლილებებით ან ქუთუთოების, თვალბუდის, კონიუნქტივის მდებარეობის ნაკლოვანებებით ორივე თვალის მხედველობითი ან მამოძრავებელი ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

27. სკლერის, რქოვანას, ფერადი გარსისა და ცილიარული სხეულის, ბროლის სისხლძარღვოვანი და ბადისებური გარსების, მხედველობის ნერვის დაავადებებით, თვალშიდა უცხო სხეულით, რასაც მოყვა მკვეთრად გამოხატული მხედველობითი ფუნქციის განვითარებადი დაქვეითება ან ხშირი გამწვავება ორივე თვალზე;

28. არატრავმული ეთიოლოგიის ბადისებური გარსის ჩამოცლითა და გახლეჩვით ორივე თვალზე;

29. ორივე თვალზე განვითარებული და მომდევნო სტადიებში გადასული გლაუკომით;

30. ნებისმიერი თვალის ახლოს მხედველობით ან შორს მხედველობით ერთ-ერთ მერიდიანში 9, 0 დპტრ-ზე მეტი ან ნებისმიერი სახის ასტიგმატიზმით ნებისმიერ თვალზე, რეფრაქციის განსხვავებით ორ ძირითად მერიდიანში 6, 0 დპტრ-ზე მეტით;

31. უსინათლობით ან დაქვეითებული მხედველობით, თუ მხედველობის სიმახვილე ერთ თვალზე 0, 09 და ქვევითაა ან მისი უსინათლობა მეორე თვალის მხედველობის დროს – 0,

3 და ქვევითაა, აგრეთვე თვალის კაკლის არქონით, მეორე თვალის სიმახვილის დროს 0, 3 და ქვევითაა ან მხედველობის სიმახვილე ორივე თვალზე 0, 2 და ქვევითაა;

32. თავბრუსხვევის სინდრომით, ვესტიბულარული აპარატის სხვა დაავადებებით, თუ მას მყარი ან მნიშვნელოვნად გამოხატული ვესტიბულარული მოშლილობა ახასიათებს;

33. სიყრუით ორივე ყურზე ან ყრუ-მუნჯობით;

34. II და III სტადიის სისხლის მიმოქცევის სისტემის დაავადებებით – რევმატიზმით, გულის რევმატიული დაავადებით (რევმატიული პერიკარდი, მიოკარდიტი, მიტრალური, აორტალური და სხვა სარქველების რევმატიული მანკიერებით) ;

არარევმატიული მიოკარდიტებით, ენდოკარდიტებით, მათ შორის ბაქტერიული (ინფექციური) ენდოკარდიტით, გულის სხვა დაავადებებით (კარდიომიოპათიით, გულის რითმის და გამატარიანობის დარღვევით), რომლებიც მიმდინარეობენ სისხლის საერთო მიმოქცევის მოშლით;

35. III სტადიის ჰიპერტონული დაავადებით (ესენციალური ჰიპერტონიით, გულის ჰიპერტონული დაავადებით, თუ მას ერთვის თირკმელებისა და თავის ტვინის სისხლძარღვთა უპირველესი დაზიანებები) ;

36. III ხარისხის გულის იშემიური დაავადებით: პოსტინფარქტული კარდიოსკლეროზით, სტენოკარდიით, გულის იშემიური დაავადებების სხვა მწვავე და ქვემწვავე ფორმებით (კორონალური ათეროსკლეროზული კარდიოსკლეროზი, გულის ანევრიზმა), სისხლის საერთო და (ან) კორონარული მიმოქცევის მოშლილობების თანხლებით;

37. ხორხის, ტრაქეის, კისრის ნაწილის დაავადებებით და დაზიანებებით, თუ მათ თან ახლავს სუნთქვისა და სახმო ფუნქციების მნიშვნელოვანი დარღვევები;

38. ფილტვებისა და პლევრის ქრონიკული არასპეციალური დაავადებებით, არატუბერკულოზური ეთიოლოგიის ფილტვების დისემინირებული დაავადებებით, თუ ახლავთ ფუნქციის

მნიშვნელოვანი დარღვევა;

39. მძიმე ფორმებისა და ხშირი გამწვავების მქონე ბროქული ასმით;

40. სუნთქვის, ყნოსვის, ლეჭვის, ყლაპვისა და მეტყველების ფუნქციათა დარღვევის მქონე ყბა-სახის ანომალიებით (განვითარების თანდაყოლილი მანკების გარდა), კბილების და მათი საყრდენი აპარატის სხვა დაავადებებით და მდგომარეობით, ყბების დაავადებით;

41. ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევის მქონე კუჭის, თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულოვანი დაავადებებით;

42. კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის დაავადებებით (გარდა კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულოვანი დაავადებებისა), საჭმლის მომნელებელ ორგანოთა სხვა დაავადებებით, ნაღვლის ბუშტისა და სანაღვლე გზების დაავადებებით, კუჭქვეშა ჯირკვლის დაავადებებით, არაინფექციური ენტერიტით და კოლიტი, კრონის დაავადებით, ღვიძლის ქრონიკული დაავადებით, ღვიძლის ცეროზით, თუ მათ ახლავს ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

43. ნაწლავების გაუვალობით, უკანა ტანის ნახეთქებით და ფისტულებით, პოლიპით, სწორი ნაწლავის გამოვარდნით, საყლაპავი მილის, ნაწლავებისა და მუცლის ფარის სხვა დაავადებებით, თუ ახლავთ ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

44. თიაქარით (საზარდულის, ბარძაყის, ჭიპის), მუცლის ღრუს სხვა თიაქარებით, თუ ახლავთ ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

45. ქრონიკული ეგზემის გავრცელებული ძნელად სამკურნალო ფორმებით, დიფუზიური ნეიროდერმიტი, კანის საფარველის გავრცელებული ლიქენიზაციით, ბუმტუკოვანით, ჰერპეტიფორმული დერმატიტით;

46. ფუნქციის მნიშვნელოვანი, მყარი და გამოხატული ცვლილებების ან ხშირი გამწვავების ზომიერი დარღვევის მქონე ძვალ-კუნთოვანი სისტემისა და შემაერთებელი ქსოვილის

დაავადებით: შემაერთებელი ქსოვილის დიფუზიური დაავადებებით, რევმატიული ართრიტით, ბესტერეევის დაავადებით, კვანძოვანი პერიარტერიტით, ვეგენერის გრანულომატოზით, ფსორიაზული ართროპათიითა და ინფექციასთან დაკავშირებული სხვა ართრიტებით (რეაქციული ართრიტებით) ;

47. ქირურგიული დაავადებებით და მსხვილი სახსრების ხრტილების დაზიანებებით, ოსტეოპათიებით, შექნილი ძვალ-კუნთოვანი დეფორმაციებით (მუხლის სახსრის სახსარშიდა დაზიანებებით, ოსტეომიელიტით, პერიოსტიტით, ძვლების სხვა ინფექციური დაზიანებებით, მადეფორმირებული ოსტიტებით და ოსტეოპათიებით, ოსტეოქონდროპათიებით, სახსრების, ძვლებისა და ხრტილების სხვა დაავადებით), თუ მას ახლავს ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

48. ხერხემლის დაავადებებით და მათი შედეგებით (სპონდილოზით და მასთან დაკავშირებული მდგომარეობით, მალთაშუა დისკოების დაავადებებით, ხერხემლის სხვა შექნილი დეფორმაციებით), ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

49. ხელის მტევნის და თითების არქონა, დეფორმაციები, დეფექტები, – ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

50. ბრტყელტერფიანობითა და ტერფის სხვა დეფორმაციებით, ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

51. კიდურების დეფორმაციებით, რომლებიც იწვევენ ფუნქციის დარღვევას ან აძნელებენ სამხედრო ფორმის ტანსაცმლის ან ფეხსაცმლის ტარებას, ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

52. კიდურების არქონით;

53. თირკმლების ქრონიკული დაავადებებით (ქრონიკული გლომერულონეფრიტით, ნეფროსკლეროზით, ნეფროზული სინდრომით, პირველადად შეჭმუხნული თირკმელით, თირკმელების ამილოიდოზით, ქრონიკული ინტერსტიციალური ნეფრიტით და სხვა ნეფროპათიებით), რასაც ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა ახლავს;

54. პიელონეფრიტით (მეორადი), ჰიდრონეფრიტით, თირკმლების შარდსანვეთების, შარდის ბუშტის, ურეთრის კენჭებით, თირკმლებისა და შარდსანვეთების სხვა დაავადებებით; ცისტიტით, შარდის ბუშტის სხვა დაავადებებით; არავენერიული ურეთრით, ურეთრის სტრუქტურათი, ურეთრის სხვა დაავადებებით, თუ მათ ახლავს ფუნქციათა მნიშვნელოვანი დარღვევები;

55. მამაკაცის სასქესო ორგანოების დაავადებებით (ჰიპერპლაზიით, წინამდებარე ჯირკვლის ანთებითი და სხვა დაავადებებით; სათესლე ჯირკვლის ნყალმანკით, ორქიტით და ეპიდდიმიტით; ჩუჩის ჰიპერტროფიით, ფიმოზით; სასქესო ასოს დაავადებებით; მამაკაცის სხვა სასქესო ორგანოების დაავადებებით), თუ მათ ახლავთ ფუნქციათა მნიშვნელოვანი დარღვევა;

56. ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევის მქონე ორგანოების და სისტემების განვითარების თანდაყოლილი მანკებით;

ქალას ძვლების მოტეხილობებით (ცენტრალური ნერვული სისტემის ორგანული დაზიანების ნიშნების გარეშე (ქალას თალის, სახის ძვლების, მათ რიცხვში ზედა და ქვედა ყბების, ქალას ძვლების სხვა მოტეხილობებით, ქალას ან სახის ძვლების მრავლობითი მოტეხილობები სხვა ძვლების მოტეხილობებთან ერთად), თუ ქალას ღრუში უცხო სხეული აქვს ჩადებული; ქალას თალის ძვლებს გააჩნია მნიშვნელოვანი დეფექტები (20 სმ-ზე მეტი), პლასტიკური მასალით შეუნაცვლებელი; ყბა-სახის მიდამოს დეფექტები და დეფორმაციები, ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

58. ხერხემლის, სხეულის ძვლების, ზედა და ქვედა კიდურების მოტეხილობებით (მენჯის, ბეჭისმხრის, სხივისა და იდაყვის ძვლების, ბარძაყის ყელის, ბარძაყის ძვლის, დიდი და მცირე წვივის ძვლების, გოჯების მოტეხილობები, ლულოვანი ძვლების მრავლობითი მოტეხილობები) ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

59. გულმკერდის, მუცლის ღრუს შინაგანი ორგანოების და მენჯის ტრავმებით (ტრავმული პნევმო და ჰემოთორაქსით, გულის, ფილტვების, კუჭნაწლავის ტრაქეის, ღვიძლის, ელენთვის, თირკმელების, მენჯის ორგანოების, მუცლის ღრუსა და სხვა ორგანოთა ტრავმებით, მრავლობითი მძიმე ტრავმებით), თუ მათ ახლავთ ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა;

60. კანისა და კანქვეშა ქსოვილების ტრავმებით, ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევით;

61. მონამულა სამკურნალო საშუალებებით, ბიოლოგიური სუბსტანციებით, არასამედიცინო დანიშნულების ნივთიერებით, გარეგანი მიზეზებით (რადიაციით, დაბალი, მაღალი ტემპერატურის და სინათლის, ჰაერის ან წყლის მომეტებული წნევის ან სხვა გარეგანი მიზეზების ზემოქმედებით), რასაც ფუნქციის მნიშვნელოვანი დარღვევა მოყვა;

6. იმავე თავდაცვის მინისტრის №360 ბრძანების თანახმად, სამხედრო განვევისაგან გადავადებას 1 წლის ვადით ექვემდებარებიან პირები, რომლებიც დაავადებულნი არიან;

1. ნაწლავური ინფექციებით, ბაქტერიული ზოონოზებით. სხვა ბაქტერიული დაავადებით, რომლებიც მიმდინარეობენ გამონაყარით; ვირუსული დაავადებით, რომლებიც გადაეცემა ფეხსახსარიანების მიერ. სხვა დაავადებებით, გამონვეული ვირუსების და ქლამიდიების მიერ, რიკეციოზებით და სხვა დაავადებებით, რომლებიც გადაეცემა ფეხსახსარიანების მიერ (გარდა ცენტრალური ნერვული სისტემის ინფექციისა), სხვა ინფექციური და პარაზიტული დაავადებებით, რომელთაც შემდგომ დროებით ფუნქციური მოშლილობები მოჰყავთ;

2. პირველადი, მეორადი და ფარული სიფილისით, გონორით და სხვა ვენერიული დაავადებებით (რბილი შანკარით, ლიმფური ლიმფოგრანულოგრამით, საზარდულის გრანულობით, არაგონოკოკური ურეთრიტებით) ;

3. სოკოებით გამონვეული დერმატოფიტებით (მიკროსპორუმით, ტრიქოფიტონით) ;

4. სისხლისა და სისხლმზად ორგანოთა დაავადებებით (ანემიებით, სისხლის

შედეგების დარღვევებით, პურპურით და სხვა ჰემორაგიული მდგომარეობებით, სისხლისა და სისხლმზად ორგანოთა დაავადებებით), რომელთაც თან სდევს დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობები სისხლის არასისტემური დაავადებების შემდეგ;

5. ფარისებრი ჯირკვლის, სხვა ენდოკრინული ჯირკვლების დაავადებებით, კვების მოშლილობებით, ნივთიერებათა ცვლის სხვა დარღვევებით (თირეოტოქსიკოზით, თორეოიდიტებით, ჰიპოთირეოზით, შაქრიანი დიაბეტით, პარაფარისებრი ჯირკვლების, თირკმელზედა ჯირკვლების დაავადებებით, ჰიპოვიტამინოზებით, ნიკრისის ქართ, სიმსუქნით), თუ გააჩნია მწვავე ქრონიკული დაავადებების, გამწვავების ან ქირურგიული მკურნალობის შემდგომი მდგომარეობა დროებით ფუნქციონალური მოშლილობით;

6. ფსიქოტიური და არაფსიქოტიური მოშლილობებით გამონვეული თავის ტვინის ორგანული დაზიანებით, რასაც მსუბუქი ავადმყოფური გამოვლინებები ერთვის;

7. სიმპტომატური ფსიქოზებით და ეგზოგენური ეთიოლოგიის სხვა ფსიქიური მოშლილობებით, რასაც ზომიერად გამოხატული, გახანგრძლივებული ასეთენური მდგომარეობა ერთვის.

8. რეაქტიული ფსიქოზებით და ნევროზული მოშლილობებით, რასაც ზომიერად გამოხატული ხანმოკლე ავადმყოფური გამოვლინებები მსუბუქი ასთენიის გამოსავლით ერთვის;

9. დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობებით გამონვეული მწვავე ქრონიკული დაავადებების გამწვავების, ცენტრალური და პერიფერიული ნერვიული სისტემის ტრავმების და მათი ქირურგიული მკურნალობის სედეგად.

10. მხედველობის ორგანოს დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობებით, გამონვეული მწვავე, ქრონიკული დაავადე-

ბების გამწვავების ან ქირურგიული მკურნალობის შედეგად, ყურისა და დვრილისებრი მორჩის დაავადებით;

11. ყურის დვრილისებრი მორჩის დროებითი ფუნქციონალური მო

შლილობებით, გამონვეული მწვავე ქრონიკული დაავადებების გამწვავების, ტრავმისაგან ქირურგიული მკურნალობის შედეგად;

12. სისხლის მიმოქცევის სისტემის გადატანილი, მწვავე, გამწვავებული ქრონიკული დაავადებებით, ქირურგიული მკურნალობის სემდგომი დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობებით;

13. ქირურგიული მკურნალობის შემდგომი სუნთქვის ორგანოების მწვავე და ქრონიკული დაავადებების გამწვავების დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობებით;

14. საჭმლის მომნელებელი ორგანოების მწვავე, ქრონიკული დაავადებების გამწვავების, ქირურგიული მკურნალობის შემდგომი დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობებით;

15. დროებითი ფუნქციონალური მოშლილობებით გამონვეული ძვალ-კუნთოვანი სისტემის შემართებელი ქსოვილის დაავადებათა, ჭრილობების, ტრავმების, მონამვლების, გარეგანი ფაქტორების ზემოქმედების მკურნალობის შედეგ;

ზემოაღნიშნული დაავადებები, რომლებიც განვევისაგან ათავისუფლებს ახალგაზრდებს ან აძლევს მათ ერთი წლით განვევის გადავადების უფლებას – ამომწურავი და ზუსტია. მაგრამ, საკითხავია, ყოველივე ზემოხსენებულ ინფორმაციას შეიცავს თუ არა მოკვლევის მასალები? პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ასეთს იშვიათად თუ აქვს ადგილი, ვინაიდან ბევრ ახალგაზრდას პირდაპირ ქუჩაში იჭერენ და ყოველგვარი სამედიცინო შემონმების გარეშე მიყავთ ჯარში. ასეთ ვითარებაში ადვოკატი ვალდებულია შეხვდეს „ბოროტმოქმედ“ სამხედრო მოსამსახურეს, მის ახლობლებს და მათი მეშვეობით მოიძიოს ავადმყოფობასთან დაკავშირებული ყველა საჭირო მტკიცებუ-

ლება – ამბოლატორიული მკურნალობის წიგნაკი, სამედიცინო წიგნაკი, ავადმყოფობის ისტორია, ამონაწერი და სხვა. პარალელურად, გამომძიებლის წინაშე დააყენოს შუამდგომლობა ადგილზე არსებული დაწესებულებებიდან (ლაზარეთი, ჰოსპიტალი, სამხედრო ნაწილის შტაბი) მათი გამოთხოვის შესახებ.

ხშირ შემთხვევაში მოკვლევის მასალებში არსებული ჯანმრთელობის ცნობა შედგენილია დაუსწრებლად, ყოველგვარი გამოკვლევის გარეშე.

ავადმყოფობის გამო ჯარისკაცი აკითხავდა თუ არა ლაზარეთს ანდა მკურნალობდა თუ არა ჰოსპიტალში, ამის დასადგენად უნდა გადამოწმდეს ასეულის შესაბამისი წიგნი და აღნიშნულ დაწესებულებათა ავადმყოფთა მიღების ჟურნალები.

ავადმყოფობაზე ეჭვის არსებობის შემთხვევაში ჯარისკაცმა უნდა გაიაროს შესაბამისი სამედიცინო – საექსპერტო გამოკვლევა და თუ აღმოჩნდება რომელიმე ზემოხსენებული დაავადება, იგი უნდა გათავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან და დათხოვნილი იქნეს ჯარიდან.

II. უნდა ვიცოდეთ მოკვლევის მასალებში არის თუ არა თავად სამხედრო ნაწილის თვითნებურად დამტოვებლისა თუ დეზერტირის ან მათი მშობლების ახსნა-განმარტებები, რომელთა გარეშეც შეუძლებელია წასვლისა თუ გამოუცხადებლობის მიზეზების და სხვა გარემოებათა დადგენა, თუ არა, საგულისხმოა, რომ სახეზე გვაქვს მასალების გადამოწმების გარეშე საქმის აღძვრის ფაქტი. როგორც წესი, ადგილი აქვს ხოლმე სამხედრო ნაწილის მხრიდან ხსნებულ პირთა ახსნა-განმარტებების გარეშე მასალების გადაგზავნას პროკურატურაში.

საკითხავია, ვის მიერაა ხოლმე მიცემული მასალებში არსებული ახსნა-განმარტებები?

ხშირ შემთხვევაში სამხედრო ნაწილის ხემძღვანელობა საქმის სიადვილისა თუ გარკვეულ გარემოებათა დაფარვის მიზნით ვადიან სამხედრო მოსამსახურეების მიერ სამხედრო ნაწილის

თვითნებურად დატოვებისა თუ დეზერტირობის ფაქტზე ახსნა-განმარტებებს ართმევს თავიანთან დაახლოებულ პირებს, რომლებიც შესაძლოა არც კი სცნობდნენ „გაქცეულ ჯარისკაცებს“, ან არ იციან მათი გამოუცხადებლობის მიზეზები.

სამხედრო ნაწილის „მიმტოვებელი“ ჯარისკაცის ვინაობა, ხასიათი, ჯანმრთელობა, ყოფითი, ოჯახური თუ სამსახურებრივი მდგომარეობა, ისე როგორც სამხედრო ნაწილის მიტოვებისა თუ მასში დროზე გამოუცხადებლობის მიზეზები, მისი ახლობლების გარდა შესაძლოა იცოდნენ მისი საწოლით მეზობლებმა, გვერდით მომუშავეებმა, თავისი განვევისა და მხრის წვევამდელებმა, უშუალო მეტაურებმა: ათმეთაურმა, ოცმეთაურმა, ასმეთაურმა, ასმეთაურის მოადგილემ აღმზრდელობით დარგში, ასეულის ზემდეგმა და ლაზარეთის უფროსმა. ამიტომაც, მათი სრულყოფილი ახსნა-განმარტებების გარეშე „დანაშაულებრივი ფაქტის“ გადამონმება უნდა ჩაითვალოს არასრულყოფილად, ხოლო საქმის აღძვრა – ნაადრევად ანუ უკანონოდ. შემდგომ კი, მათი მონმეებად დაკითხვის გარეშე წინასწარი გამოძიების დამთავრება – დაუშვებელია.

III. სამსახურებრივ ბარათს, რომელშიც აღნიშნულია დასჯანხალისება მიექცეს განსაკუთრებული ყურადღება.

ხშირ შემთხვევაში, თავის მართლებისა თუ მდგომარეობის დამძიმების მიზნით, მეტაურებს მასში ყალბად შეაქვთ ხოლმე „ბოროტმოქმედ“ ჯარისკაცის დასჯისა და ჰაუპტვახტში მოთავსების ბრძანებები, რაც უდაოდ გადამონმებას ექვემდებარება, რამდენადაც აღნიშნულ ჩანაწერებს მოსამართლეები იზიარებენ.

როგორც პრაქტიკა გვიჩვენებს, სამხედრო ნაწილის „მიმტოვებელს“ მეტაურები ედავებიან „მიტოვების“ ბოლო პერიოდზე, ან მოგვიანებით ეპიზოდზე, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ „წესრიგის დამრღვევი“ მანამდე მათ უხდოდა ქრთამს ანდა ელოდებოდნენ მისგან ქრთამის შეთავაზებას, ხოლო როცა არ მიიღებენ ქრთამს, მოგვიანებით გაგზავნიან მასალებს პრო-

კურატურაში. ამავე მიზეზით პროკურატურაც მოგვიანებით აღძრავს ხოლმე საქმეს. საქმის გამოძიების ყველა ეტაპზე მისი მწარმოებელი პირი ელოდება ქრთამს და როდესაც მას ვერ ღებულობს, საქმეს აძლევს მსვლელობას. თუმცა პროკურატურა ამ მიზანს გასდევს განაჩენის დადგენამდეც მოსამართლეებთან შედის დანაშაულებრივ გარიგებაში და ჯარისკაცისაგან მიღებულ ქრთამს უყოფს მოსამართლეს. აღნიშნული ეტაპების მიხედვით ვადების დარღვევა იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ხშირად იგი ითვლის თვეებს. ეს მაშინ, როდესაც საქ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 165-ე 4-ე პუნქტის თანახმად, „ცნობები დანაშაულის ჩადენის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა იქნეს განხილული“. სამხედრო ნაწილის მეთაური, როგორც მოკვლევის ორგანო, ვალდებულია მანვე გაუწიოს რეაგირება დანაშაულებრივ ფაქტს, როგორც კი მისთვის ხდება ცნობილი. ხოლო სამხედრო გამოძიებელი, არაუგვიანეს 20 დღისა მასალების მიღებიდან ვალდებულია გამოიტანოს საქმის აღძვრის ანდა აღძვრაზე უარის თქმის დადგენილება ან კიდევ გადააგზავნოს მასალები ქვემდებარეობის მიხედვით.

თუ აღნიშნული ვადის დარღვევითაა გამოტანილი საქმის აღძვრის დადგენილება, მაშინ საპროცესო კოდექსის 7-ე მუხლის 5-ე პუნქტისა და 216-ე მუხლის თანახმად, იგი ბათილადაა საცნობი, თუმცა ამაზე არასოდეს წავა თავად პროკურატურა, მაგრამ ეს ყურადსაღებია.

ბრალდებულის სახით პირის პასუხისმგებლობაში მიცემის დადგენილების კანონიერების შემოწმებისას გასათვალისწინებელია:

1. ამ დადგენილების გამოტანამდე დაკითხულია თუ არა მოწმის სახით ის პირები, ვის ახსნა–განმარტებებსაც განსაკუთრებულ ყურადღებას ვანიჭებთ საქმის აღძვრამდე – ათმეთაური, ოცმეთაური და ა. შ. თუ ასეთს არ აქვს ადგილი დაუყოვნებლივ

უნდა მოვითხოვოთ და დაკითხვასაც დავესწროთ. დავუსვათ შეკითხვები დანაშაულის ჩადენის მიზეზების, გარემოებებისა და სხვა, საქმისათვისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების შესახებ.

ხშირ შემთხვევაში გამომძიებლები იფარგლებიან სამხედრო ნაწილიდან გადაგზავნილ პატაკებისა და ახსნა-განმარტებების ავტორების დაკითხვებით, ან აღნიშნული მასალებიდან იციან რა მათი ანკეტური მონაცემები, მათი ხელმოწერების გაყალბებით ადგენენ „პატაკებისა თუ ახსნა-განმარტებების“ ანალოგიური შინაარსის მქონე დაკითხვის ოქმებს და სხვა მასალებს. რის გამოსავლენადაც საჭიროა მოკვლევის მასალებში არსებული და დაკითხვის ოქმებზე დასმული ხელმოწერების ერთიმეორესთან შედარება.

2. დადგენილია თუ არა სამხედრო ნაწილის თვითნებურად დამტოვებული პირის პირადული და ოჯახური მდგომარეობა, რის გამოც ჩვენს მიერ ზემოხსენებული კანონები ათავისუფლებენ მას სამხედრო სამსახურიდან ან განწვევის გადავადების შესაძლებლობას აძლევს. თუ არა, – მიღებული იქნეს ზომები მის დასადგენად.

3. ბრალის დადგენა დასტურდება თუ არა საქმეში არსებული მტკიცებულებებით და რამდენად საიმედოა არიან ისინი იურიდიული თვალსაზრისით. ხშირ შემთხვევაში ახსნა-განმარტების ჩამორთმევის დროს გამომძიებლები მათ ავტორებს ხელს აწერინებენ მოწმის დაკითხვის ოქმის ცარიელ ბლანკებზე, რაც ტექსტისა და ხელმოწერების სხვადასხვა შეფერილობისა და დანოლის სხვაობაში ვლინდება. ჩგაყალბების გამოვლენის შემთხვევაში არსებითად დაიკითხნენ ისინი ადვოკატის თანდასწრებით.

4. დანაშაულებრივი ქმედება სწორად არის თუ არა კვალიფიცირებული? როგორც წესი, ერთ თვეზე მეტი დროით სამხედრო ნაწილის მატოვების ყველა შემთხვევაში, საქმის განზრახ დამძიმების მიზნით ეჭვმიტანილს უფარდებენ დეზერ-

ტირობის 389-ე მუხლს, რაც ყოვლად დაუშვებელია. ჯპირის ამ მუხლით პასუხისმგებლობაში მიცემისათვის სულაც არ არის საჭირო ერთ თვეზე მეტი დროით სამხედრო ნაწილის მიტოვება. მთავარია დადგინდეს მიტოვების მიზანი – ჩაიდინა თუ არა სამხედრო მოსამსახურემ დანაშაული სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების მიზნით. დადებით შემთხვევაში ნაწილის მიტოვების ხანგრძლივობას აზრი არა აქვს, რაც შეიძლება იყოს ერთ თვეზე ნაკლებიც.

რაც შეეხება სამხედრო ნაწილის თვითნებურად მიტოვებას, რომელიც არ ითვალისწინებს სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდებას საპატიო მიზეზების გარეშე, გათვალისწინებული 388-ე მუხლით, პასუხისმგებლობა დგება მაშინ, თუ ასეთს ადგილი აქვს ორ დღე-ღამეზე მეტი დროით და იგი შეიძლება იყოს ერთ თვეზე მეტი ხანგრძლივობითაც.

არ ერკვევიან რა აღნიშნული მუხლების თავისებურებებში, სამხედრო ნაწილის მიმტოვებელი – 389-ე მუხლით ბრალეული ჯარისკაცები ადვოკატის გარეშე ეჭვმიტანილად თუ ბრალდებულად დაკითხვისას, „აღიარებენ“ ხოლმე დეზერტირობას, – რადგან ვითომდა ერთ თვეზე მეტი დროით ჰქონდათ მიტოვებული სამხედრო ნაწილი, უდაოდ ჩაიდინეს დეზერტირობა.

როგორც 388-ე, ისე 389-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულთა ობიექტური შეფასებისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს ბრალდებულის სამხედრო ნაწილის თვითნებურად დატოვების, თუ მასში დროზე დაუბრუნებლობის მიზეზებს, რომელიც შეიძლება იყოს მხოლოდ პირადული, ოჯახური ან სამსახურებრივი.

მაგალითად, შვებულებიდან, საავადმყოფოდან თუ სხვა ადგილიდან სამხედრო ნაწილში საპატიო მიზეზებით დროზე დაუბრუნებლობა გვევლინება როგორც ამ მიზეზების ლოგიკური შედეგი და ქმედება არადასჯადია, რის შესახებაც 388-ე მუხლს მინიშნებული აქვს შენიშვნაში.

ასევე, არ ითვლება დანაშაულად კონფლიქტური სიტუა-

ციის გამო სანხედრო ნაწილის დროებითი დატოვება სამხედრო მოსამსახურის მიერ კონფლიქტური სიტუაციის განმუხვების მიზნით. ან, თუ სისტემატური დამცირებით, ცემით, აბუჩად აგდებით და სხვა, სამსახურის ხელისშემშლელი მიზეზებით საშუალებას არ აძლევდნენ ნორმალურად გაეწლო სამხედრო სამსახური და ამ მიზეზების გამო მან მიატოვა სამხედრო ნაწილი. ასეთ შემთხვევებში ბრალდებული სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისგან განთავისუფლებას ექვემდებარება.

ამის მაგალითებს იძლევა სსსრ უმაღლესი სასამართლოს განჩინებები: სამხედრო კოლეგიის, 1989 წლის 15 ივნისის რიგით „კ“-ს მიმართ (იხ. Бюллетень Управления военных трибуналов и Военной коллегии Верховного Суда СССР, М 1989, #1, (133), с. 34-37); 1990 წლის 20 დეკემბრის რიგით „I“ – ს მიმართ (იხ. გივე ბიულეტენი, 1991 №2 [142], გვ. 32, 23); 1989 წლის 13 ივლისის „Aa“-ს მიმართ (იხ. იგივე ბიულეტენი, 1990, №1 [137] გვ. 34, 36). აღნიშნულის შესახებ კომენტარს იძლევა, ასევე, სტატიებითა და სასამართლო პრაქტიკით გამდიდრებული ს. ი. ნიკულინის რედაქციით 2000 წელს გამოშვებული რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები (გვ. 1073, 1077).

საქართველოს სამხედრო პროკურატურის გამომძიებლები ზემოხსენებულს უარყოფენ, და ვისაც თვითნებურად მიტოვებული აქვს სამხედრო ნაწილი, ან თუ დროზე არ არიან დაბრუნებულები – 2 დღიდან ერთ თვეზე მეტი დროის განმავლობაში – როგორც წესი, ყველას პასუხისმგებლობაში აძლევენ ხსენებული მუხლებით.

ყურადსაღებია ის გარემოება, რომ „ფულის მქონეზე“ მასალებს სამხედრო ნაწილი პროკურატურაში არ აგზავნის, ხოლო თუ მაინც გააგზავნის პროკურატურა ასეთს პასუხისმგებლობაში არ აძლევს. ხოლო თუ აძლევს, სასამართლოსთან ერთად გამოაქვთ არასაპატიმრო განაჩენი და ქრთამით ჯიბეს ისქელებენ.

5. დაკავება-დაპატიმრების კანონიერება.

ცხადია, ამ საკითხთან დაკავშირებით გამოძიებელმა უნდა იხელმძღვანელოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 133, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 149, 151, 153, 154, 155, 159, 160, 161 და 162-ე მუხლებით. დაკავებულის შემონმება უნდა მოხდეს – 12 საათის, ეჭვმიტანილად დაკითხვა – 24 საათის, ბრალდებულად დაკითხვა – 48 საათის, ხოლო აღკვეთის ღონისძიების შეფარდება – 72 საათის განმავლობაში.

ფაქტობრივად კი, ცხოვრებაში აღნიშნული ნორმების უხეშ დარღვევებს აქვს ადგილი. კერძოდ, თუ სამხედრო ნაწილის მიმტოვებელი თუ დეზერტირი ძებნაში არ იყო და ისე დააკავეს, ან თვითონ გამოცხადდა სამხედრო ნაწილში, ან პროკურატურაში. ასეთ ვითარებაში, როგორც წესი, ასეულის მეთაურის ბრძანებით მას ჰაუპტვახტში ათავსებენ სამი დღე-ღამით. ამ ვადის გასვლის შემდეგ მას ბატალიონის მეთაურის ბრძანებით პატიმრობის ვადას უგრძელებენ კიდევ 5 დღე-ღამით, შემდეგ სამხედრო ნაწილის მეთაურის ბრძანებით – კვლავ უგრძელებენ 7 დღე-ღამით. და, ასე, უკანონო პატიმრობაში ყავთ დაკავებული მანამ, სანამ გამოძიებელი არ დაკითხავს მას ეჭვმიტანილად, ბრალდებულად და არ მიიღებს მოსამართლის ბრძანებას მის მიმართ წინასწარ პატიმრობის შეფარდების შესახებ, ან/და მანამ არ მიიღებს „გამოსასყიდს“ (ქრთამს)

ხშირად წინასწარ პატიმრობაში მყოფ ბრალდებულთა ნაწილი ჰაუპტვახტში

ყავთ გამომწყვდეული თვეობით, გამოძიების დამთავრებამდე, ან, სანამ სასამართლო პროცესი არ შედგება. მიზეზი: გამოტყება, საგამოძიებო იზოლაციის სიშორე, ეტაპირებისათვის სანვავის უქონლობა, ან მათივე თხოვნით.

ჰაუპტვახტში კი, ფაქტობრივად, არ გააჩნიათ პატიმრებისათვის გათვალისწინებული საჭირო საყოფაცხოვრებო პირობები, საძილე მონყობილობები და ფარაჯებისამარა პატიმრები ნვანან ცემენტის იატაკზე. ჰაუპტვახტში პატიმრები მეთაურე-

ბისა და თანამოსამსახურეთა გავლენის ქვეშ იმყოფებიან და სიმართლესაც არ ლაპარაკობენ.

აღნიშნულის გამოსავლენად თუ აღსაკვეთად ადვოკატი უნდა შეხვდეს და გაესაუბროს წინასწარ პატიმრობაში მყოფს და მიიღოს შესაბამისი ზომები.

რაც შეეხება ძებნის გამოცხადებას, ხშირ შემთხვევაში მას აწარმოებენ კანონის უხეში დარღვევით. კერძოდ, ჰქმნიან გაყალბებულ გამოძახებებს, უწყებებს და მათ საფუძველზე გამომძიებლები ახერხებენ მოსამართლეებისაგან დაპატიმრების ბრძანების მიღებას, როგორც მიმალვაში მყოფზე. მაშინ როდესაც სამხედრო ნაწილის მიმტოვებელი თუ დეზერტირი საქმის კურსში არ არის, რომ მას იბარებენ ან თუ მის, მიმართ აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე და გამოცხადება სავალდებულოა, ან შესაძლოა იმყოფება მძიმე ვითარებაში.

აღნიშნული სიყალბის მხილება შეიძლება როგორც გასული კორესპონდენციების რეგისტრაციის ჟურნალისა და შესაბამისი ქვითრების დათვალიერებით, ისე პასუხისგებაში მიცემულ პირთა და მათი ახლობლების გამოკითხვით.

ბრალდებულად დაკითხვის დროს, – თუ ადვოკატი ესწრება, იგი ვალდებულია შეკითხვების საშუალებით დაადგინოს ბრალდებულის მიერ სამხედრო ნაწილიდან წასვლის მიზეზები და მიზანი, მისი პირადული, ოჯახური და სამსახურეობრივი მდგომარეობა დეზერტირობის აღიარების შემთხვევაში თუ ერკვევა ინკრინინირებული მუხლის არსში. ამის გაკეთება საჭიროა ასევე ეჭვმიტანილად დაკითხვის დროსაც. ზორივე შემთხვევაში დაკითხვამდე ადვოკატი ვალდებულია შეხვდეს დაცვის ქვეშ მყოფ პირს და ჩამოყალიბდნენ პოზიციებში.

ხშირ შემთხვევაში გამომძიებლები ეჭვმიტანილად ცნობის სტადიაზე პასუხიმგებლობაში მისაცემ ჯარისკაცებს უარს ათქმევენებენ ხოლმე ადვოკატის მომსახურეობაზე იმ მიზნით, რომ თითქოსდა ისინი ვალდებულნი იყვნენ ადვოკატს გადაუხადონ გარკვეული თანხა, რაც არ ეკუთვნით, როგორც

არაფრის მქონეთ, ადვოკატი მათ ვერაფერში დაეხმარება და თავად აკისრებინებენ ხოლმე საკუთარი თავის „დაცვას“. ამ დროს კი მის წინააღმდეგ მუშაობს გამოძიებელი.

ს ა ბ რ ა ლ დ ე ბ ო დ ა ს კ ვ ნ ა – დგება სამოქალაქო კოდექსის 409-ე და 410-ე მუხლების შესაბამისად და იგი შედგება შესავალი, აღწერილობითი სამოტივიზაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან.

შესავალ ნაწილში აღინიშნება ბრალდებულის გვარ-სახელი და მისი ქმედების მაკვალიფიცირებელი მუხლი.

აღწერილობით-სამოტივაციო ნაწილი მოიცავს დანაშაულის გარემოებას (დანაშაულის ჩადენის ადგილი, დრო, ხერხი, მოტივი, შედეგები და სხვა), მტკიცებულებას, რომლებიც ადასტურებენ ბრალდებულის ბრალეულობას და გარემოებებს, რომლებიც ამძიმებენ და ამსუბუქებენ მის პასუხისმგებლობას; მოსაზრებებს, რომლებიც ბრალდებულს მოჰყავს თავის დასაცავად და მათ გაბათილებას. ყოველივე ეს მითითებული უნდა იყოს ტომებისა და ფურცლების ნომრების მინიშნებით.

სარეზოლუციო ნაწილში ჩამოყალიბებული უნდა იყოს ბრალდებულის პიროვნების ანკეტური მონაცემები და წაყენებული ბრალდების ფორმულირება სისხლის სამართლის კოდექსის მუხლის მითითებით. მას თან ერთვის სასამართლოში გამოძახებულ პირთა სია, რომელიც შედგება ორი ნაწილისაგან – ბრალდების დამადასტურებელ და ბრალდებულისა და დამცველის მიერ დასახელებულ პირთა სიისაგან. აგრეთვე, ცნობა საქმის წარმოების შესახებ.

როგორც ჩანს, საბრალდებო დასკვნა ეფუძნება პირის – ბრალდებულის სახით – სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემის დადგენილებასა და საპროცესო კოდექსის 110-ე მუხლით გათვალისწინებულ მტკიცებულებებს. სამხედრო ნაწილიდან პროკურატურაში გადაგზავნილი პაკეტები და ახსნა-განმარტებები კი მტკიცებულებათა კატეგორიას არ განეკუთვნება. ხოლო, რაც შეეხება სხვა დოკუმენტებს, ისინი ასეთე-

ბად შეიძლება მიჩნეული იქნეს გამოძიებისა და სასამართლოში მხარეთა მიერ მათი უტყუარობის შემონმების შემდეგ.

საბრალდებო დასკვნის კანონიერების შემონმებისასა, რაც საქმის პარალელური შესწავლით უნდა ხდებოდეს, ადვოკატმა ყურადღება უნდა მიაპყროს შემდეგს:

1. წინააღდეგობის გარეშე არის თუ არა საბრალდებო დასკვნის სამივე ნაწილი ერთმანეთთან შეჯერებული; სარეზოლუციო ნაწილი იმეორებს თუ არა ბრალის დადგენილების შინაარსს; დასაბუთებულია თუ არა წაყენებული ბრალდება საქმეში არსებული მტკიცებულებებით და რამდენად სრულყოფილია ისინი; სწორია თუ არა დანაშაულის კვალიფიკაცია; სწორად აქვს თუ არა შერჩეული აღკვეთის ღონისძიება; ემთხვევა თუ არა საბრალდებო დასკვნაში მოხსენიებულ მტკიცებულებებზე მითითებული საქმის ფურცლის ნომრები საქმეში ფაქტობრივად არსებულს; ხომ არ არის საქმის ფურცლებ

ის ნომრები გადაკეთებული, რომელი ფურცლიდან იწყება და ხომ არ არის იგი გამოწვეული ბრალდებულის მიერ საქმის მასალების გაცნობის შემდეგ საქმეში ახალი, მისთვის უცნობი საბუთების ჩაკვრით; მიცემული აქვს თუ არა საქმეში არსებულ ყველა მტკიცებულებას იურიდიული შეფასება; სასამართლოში გამოსაძახებელ პირთა სიაში ჩართულია თუ არა დაცვის მონმეები; გამოვლენილია თუ არა დანაშაულის წარმომშობი მიზეზები და პირობები, და მიღებულია თუ არა მათ აღსაკვეთად შესაბამისი ზომები.

2. ხომ არ არის ბრალდებულის მიერ საქმის გაცნობის ოქმში წარმოდგენილი მასალების ფურცელთა რაოდენობის მაჩვენებელი ციფრი გადასწორებული. როგორ წესი, ამას აკეთებენ საქმეში დამატებითი მტკიცებულების ჩაკვრის გამო და ხსენებულ ციფრს ზრდიან. უუნდა მოინახოს ასეთი ფურცლები, მათზე არ იქნება ფურცლის ნომრები გადაკეთებული. ხოლო მათ წინ ან შემდგომ ფურცლებზე – კი. ჩამორიცხული არაა მათ ძაფის ადგილას შეჭრილი ჰქონდეთ და ნებოთი იყოს

ჩაკერებული, რაც ადვილად შეიმჩნევა მეორე მხრიდან დათვალიერების გზით.

3. ზემოსხენებულის საფუძველზე ადვოკატმა ბრალდებულის სამართალში მიცემის სტადიაზე უნდა დააყენოს ერთ-ერთი ქვემოხსენებულ შუამდგომლობებიდან ან კომბინირებულად:

1. საქმის შეწყვეტის;
 2. წინასწარ გამოძიებაში დაბრუნების;
 3. მკიცებულებების გამოთხოვის;
 4. აღმკვეთი ღონისძიებების შეცვლის;
 5. დანაშაულის უფრო მსუბუქი კვალიფიკაციით შეცვლის;
 6. სიით გაუთვალისწინებელ მონმეთა გამოძახების;
- და სხვათა შესახებ.

მართალია, ადვოკატს ანლოგიური შუამდგომლობების დაყენება შეუძლია ასევე წინასწარი გამოძიების სტადიაზეც, მაგრამ, რამდენადაც საბრალდებო დასკვნის იურიდიულ შეფასებას ადგილი აქვს სამართალში მიცემის სტადიაზე, ამდენად აუცილებლად მიგვაჩნია ჩვენი ეს მოსაზრება გაზიარებული იქნეს.

გ ა ნ ა ჩ ე ნ ი. საქ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 496-ე მუხლის შესაბამისად გამამტყუნებელი განაჩენი დასაბუთებული უნდა იყოს სასამართლოს სხდომაზე განხილულ საქმეში ქეშმარიტების დამდგენ საკმარის უტყუარ მტკიცებულებათა ერთობლიობით. დაუშვებელია მისი აგება ვარაუდზე.

ის აღწერილობით-სამოტივაციო ნაწილში აღინიშნება სასამართლო სხდომაზე დამტიკიცებული დანაშაულებრივი ქმედობა, მისი ჩადენის ადგილი, დრო, ხერხი, ბრალის ფორმა, დანაშაულის მოტივი, მიზანი, შედეგი და მტკიცებულებები, რომლებსაც ემყარება სასამართლოს დასკვნა და მოტივი, რომლის მიხედვითაც სასამართლომ მიიღო ერთი მტკიცებულება და უარყო სხვა. აღინიშნება ასევე პასუხისმგებლის

შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებანი. ხოლო, თუ ბრალდების ნაწილი უსაფუძვლოდაა მიჩნეული, ან დანაშაული არასწორადაა კვალიფიცირებული, – მათი შეცვლის საფუძველი და მოტივი (მუხ. 508).

განაჩენი ექვემდებარება გაუქმებას ან შეცვლას, თუ:

ა) განსასჯელის დამნაშავედ ცნობის შესახებ სასამართლოს დასკვნა არ გამომდინარეობს საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ერთობლიობით;

ბ) არ აღმოფხვრილა მტკიცებულებებს შორის წინააღმდეგობა, რაც ეჭვქვეშ აყენებს სასამართლო დასკვნებს;

გ) სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია საქმის გადასაწყვეტად არსებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებანი;

დ) დასკვნის დასაბუთებლად სასამართლომ გამოიყენა მტკიცებულებები, რომლებიც დაუშვებელია ან საქმეს არ ეხება;

ე) წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებათა არსებობისას სასამართლომ დაუსაბუთებლად უარყო ერთი და მიიღო მეორე მტკიცებულება;

ვ) სასამართლომ ეჭვი არ განმარტა განსასჯელის სასარგებლოდ (მუხ. 539).

საქმე სასამართლო განხილვიდან შეიძლება დაბრუნდეს დამატებით გამოძიებაში, თუ:

ა) წარმოებული გამოძიება არსებითად არასრულია და იგი არ შეიძლება სასამართლო სხდომაზე შეივსოს.

ბ) მოკვლევის ორგანომ, მომკვლევმა, გამომძიებელმა ან პროკურორმა დაუშვა კოდექსით გათვალისწინებულ მოთხოვნათა დარღვევა, რაც ხელს უშლის საქმის განხილვას სასამართლოს მიერ, და სხვა.

საქმის დამატებით გამოძიებისათვის დაბრუნებისასა მოსამართლე ვალდებულია გადაწყვიტოს ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიებების გამოყენების შეცვლის ან გაუქმების საკითხი (მუხ. 426).

აღნიშნულ საკითხთა თუ საგანაჩენო პრინციპების დადგენა, ცხადია სწარმოებს სასამართლო განხილვის სტადიაზე, რაც თავის მხრივ აისახება შესაბამის ოქმში, საიდანაც, როგორც წესი, ამოდის განაჩენი და მას ეყრდნობა.

ჩ განსასჯელის ინტერესებიდან გამომდინარე, შუამდგომლობა, რომელიც ადვოკატის მიერ იყო დაყენებული სამართალში მიცემის სტადიაზე და არ იქნა გაზიარებული საქმის განხილვის დასაწყისშიც, ისე, როგორც მის შემდგომ ადვოკატს კვლავ შეუძლია დააყენოს სასამართლოს წინაშე როგორც იმავე, ისე ახალი გააზრებით.

მოითხოვს პროცესუალური ნორმების დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულების საქმიდან ამოღება. ამასთანავე, იღონოს, რათა პროცესუალური ნორმები არავის მიერ იქნეს დარღვეული, გამოვლენის შემთხვევაში გააპროტესტოს; სასამართლო სხდომის მსვლელობა და გამომსვლელთა ჩვენებები მთლიანად ჩაინეროს; გამომსვლელებს დაუსვას შეკითხვები, რომლებიც ნათელს მოჰყენს დანაშაულის ჩადენის ფაქტობრივ გარემოებებს, სასამართლოს დაანახებს ასეულში და კერძოდ, სამხედრო ნაწილში არსებულ ჯარისკაცთა ყოფით პირობებს, კვებისა და სხვა მატერიალურ-უზრუნველყოფით მდგომარეობას, სამხედრო დისციპლინას, მეთაურთა პროფესიონალიზმს, მათ დამოკიდებულებას ჯარისკაცებთან და კერძოდ, განსასჯელთან. ჩგანსასჯელის პირად ხასიათს, ჯამრთელობის, ოჯახურ მდგომარეობას. მის დამოკიდებულებას თანამოსამსახურეებთან და სამხედრო ვალდებულებებთან. მის მიერ სამხედრო ნაწილის მიტოვების მიზეზებს, საბაბსა და მიზანს; მოითხოვოს და აჩვენოს მოსამართლეს საქმეში არსებული ოქმები თუ სხვა დოკუმენტებზე არსებული გამომსვლელთა ხელმოწერები, ხომ არ არის გამომძიებლის მიერ ისინი გაყალბებული; დაკითხვის პარალელურად თვალყური ადევნოს წინაწარი გამოძიების სტადიაზე მიცემული ჩვენებათა ასლებს, რომლებიც წინასწარ უნდა ჰქონდეს მოხსნილი და შესწავლი-

ლი. სხვაობის შემთხვევაში დაუსვას საკონტროლო შეკითხვები გამომსვლელთ.

საქმის მასალების გამოქვეყნების პროცესში, ხარვეზების მქონე და პროცესუალური ნორმების დარღვევით მოპოვებულ მტკიცებულებებზე შეაჩეროს სასამართლოს ყურადღება, მოითხოვოს მათი იურიდიული შეფასება და საქმიდან ამოღება.

§ პაექრობის დროს ადვოკატი დიდი ყურადღებით უნდა მოეპყრას პროკურორის საბრალდებო სიტყვას, რამდენად ობიექტურია მისი გამოსვლა, ბრალის დასაბუთება და პროფესიონალიზმი.

დაცვის სიტყვა უნდა აიგოს სქემით:

1. საქმის აღძვრის კანონიერების,
2. ბრალდებულად პასუხისგებაში მიცემის,
3. საბრალდებო დასკვნისა და
4. სამართალში მიცემის კანონიერებათა უპირველესი შეფასებით, მათი საფუძვლების ანალიზით.

რომელიმე მათგანის უსაფუძვლობის გამო შესაძლოა, როგორც საქმის დამატებით გამოძიებაში დაბრუნება, ისე გამამართლებელი განაჩენის გამოტანაც, ან შემამსუბუქებელი მუხლით კვალიფიკაციის შეცვლა.

შემდეგ, ადვოკატმა ანალიზი უნდა გაუკეთოს სასამართლო გამოძიების სტადიაზე მიღებულ უტყუარ მტკიცებულებებს, რომლებზეც დაყრდნობით, პრინციპში, სასამართლო გამოიტანს განაჩენს. შეუჯეროს ისინი ბრალდებას და მისცეს მათ სწორი იურიდიული შეფასება, თუ რამდენად სამართლიანი იქნება აღნიშნულ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით განაჩენის დადგენა. ამასთანავე, მხედველობიდან არ უნდა გამოორჩეს პროკურორის საბრალდებო სიტყვის გაბათილების მცდელობა. დანაშაულის დადასტურების შემთხვევაში დაასაბუთოს, რომ იგი ჩადენილია თავად საზოგადოებრივი ცხოვრების უკუღმართობით, მოიყვანოს შემამსუბუქებელი გარემოებები, სასამართლოს შეუქმნას რწმენა არასაპატიმრო სასჯელის ეფექ-

ტიანობაში.

პროკურორის რეპლიკა არ დატოვოს უპასუხოდ.

განსასჯელის საბოლოო სიტყვა გულახდილობას, სინანულსა და პატიების თხოვნას უნდა ეფუძნებოდეს.

ეფექტური იქნება, თუ ადვოკატი თავის დაცვით სიტყვას ნერილობით მოამზადებს და მის ასლს განაჩენის მისეულ ფორმულირებასთან ერთად გადასცემს მოსამართლეს.

სასამართლოს სხდომის ოქმი უნდა გადამოწმდეს, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში ადვოკატმა დაურთოს მას თავისი შენიშვნები.

მიუღებელი განაჩენის შემთხვევაში საქმე გასაჩივრდეს სააპელაციო წესით.

ყოფილი სამხედრო პროკურორი,

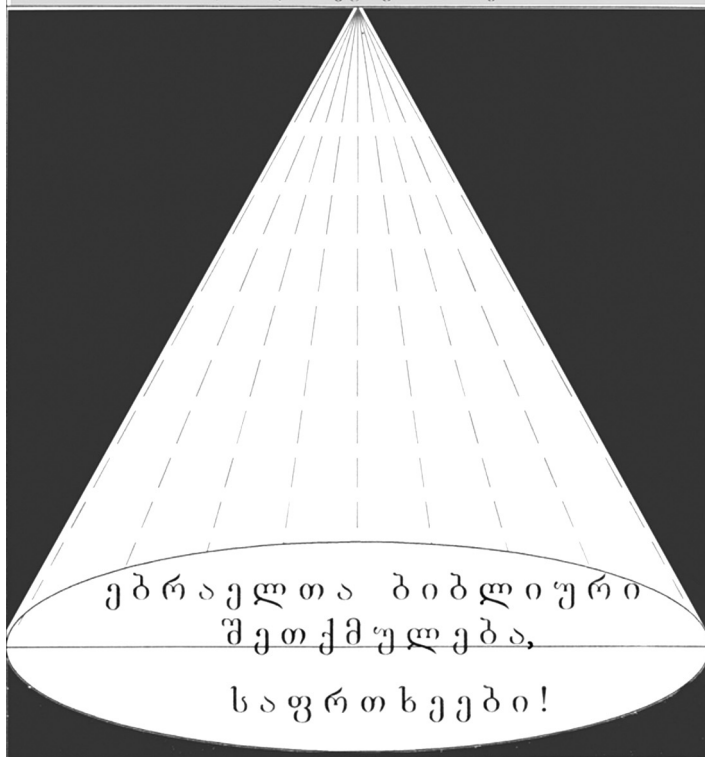
ადვოკატი – ა. ქოჩიაშვილი 2001.

რეფერალი შრ -14

აღკონარი

(სახსკრიტხე)

წმინდა ზეცური სხივი

ებრაელთა ბიბლიური
შეთქმულება,

საფრთხეები!

გზა სსნისა →

თბილისი 2019

ბამოყენებული ლიტერატურა

ნაწილი 1.

თავი 1.

1. ქართლის ცხოვრება, ტ. 1, თბილისი, 2012., გვ:9-16, 20, 22, 24-28, 30, 32, 40, 41, 102;
2. ქართლის ცხოვრება, ტ. 4, თბილისი, 1973., გვ:47-58, 77-94;
3. სომხეთის ისტორია, მოვსეს ხორენაცი, თბილისი, 1984, გვ:63, 69, 70-72, 86, 87, 101-102, 106, 107;
4. ილია ჭავჭავაძე, ქვათა ღალადი, თ. სანიკიძე, თბილისი, 1994(1899), გვ, 10;
5. ჰეროდეტეს ისტორია, ტ. 1, თბილისი, 1975, გვ: 27, 29, 155-156;
6. ილია ჭავჭავაძე, ქვათა ღალადი, თ. სანიკიძე, თბილისი, 1994(1899), გვ:12-16, 41, 42, 45, 46, 48;
7. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 1, თბილისი, 1979, გვ:43, 44;
8. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 7, თბილისი, 1982, გვ:126-129;
9. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 11, თბილისი, 1998, გვ:13, 14, 17-20, 22, 264, 265;
10. მიხაკო წერეთელი, ერი და კაცობრიობა, თბილისი, 19, გვ:226-232;
11. ზვიად გამსახურდია, წერილები, ესეები, თბილისი, 19, გვ:26-30, 192, 193, 217, 218;
12. ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები, თბილისი, 1990, გვ:205 – 209, 237, 251, 253, 260, 352;
13. მანანა სანაძე, „ქართლის ცხოვრება“ და საქართველოს ისტორიის უძველესი პერიოდი(ქართლოსიდან – მირიანამდე), თბილისი, 2001, გვ:28-31, 38, 42, 43;

14. საქართველოს ისტორია(4 ტომეული), თბილისი, 2012, გვ:30, 40, 48, 49, 55, 90, III-113, 165, 169, 226;

თავი 2.

1. ქართლის ცხოვრება, ტ. 1. თბილისი, 2012, გვ:311-313;

2. სომხეთის ისტორია, მოვსეს ხორენაცი, თბილისი, 1984, გვ:86-87, 102;

3. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 3, თბილისი, 19, გვ:315;

4. საქართველოს საეკლესიო კალენდარი, თბილისი“ გვ:303-369;

5. იაკობ ახუაშვილი, ახალი ქვათა ლაღადი, თბილისი, 2005, ;

6. უახლოესი ისტორიის არქივი, ფონდი N 254, საქმე N143;

7. იგივე ფონდი N254;

8. И. В. Сталин, т. 5, 1921-1923 гг., გვ:15-18, 95, 96, 239, 251-257;

9. ჰტტპ://მედიაციტუ. გე/ ნევს. პპპ?იდ=853;

10. კიტა ბუაჩიძე, „შავი წიგნი“, გვ. 252;

11. კიტა ბუაჩიძე, „შავი წიგნი“, გვ. 60, 61;

12. კიტა ბუაჩიძე, „შავი წიგნი“, გვ. 5;

13. გულაბერ კლარჯი, გადაშენება გვინერია ქართველებს, თბილისი, 2000;

ქართველი ერის შავბედილობა, თბილისი, 2004;

14. X. УМАРОВ-ГОЗАЛИШВИЛИ, `ТРАГЕДИЯ МЕСХОВ~, ТБИЛИСИ, 2004, გვ:70-71;

ნაწილი 2.

1. ЭНСИКЛОПЕДИЯ, МЫСЛЬ, СИМФЕРОПОЛЬ, 1996 გვ. 166;

დასკვნაში-გამოყენებული ლიტერატურა:

1. БИБЛЕЙСКАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ, АРХИМАНДРИТА

НИКИФОРА, МОСКВА, 1891, გვ: 177, 284;

2. ვახუშტი ბატონიშვილი, „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“, ქართლის ცხოვრება, ტ. 4, გვ. 27;

3. ქართლის ცხოვრება, ტ. 4, გვ:192-196;

4. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 4, 1996, გვ. 24;

5. ივ. ჯავახიშვილი, ტ. 4, 1996, გვ. 39;

6. საიტი, [HTTPS//RU, WIKIPEL.ORG/C](https://ru.wikipedia.org/);

7. БИБЛЕЙСКАЯ ЭНСИКЛОДИЯ АРХИМАНДРИТА
НИКИФОРА, МОСКВА, 1891, gv: 1778 284;

ა. ქოჩიაშვილი

